

බුද්දකනිකායෙ

ජාතක-අට්ඨකථා

(තනියො භාගො)

4. චතුක්කනිපාතො

1. කාලිඞ්ගවග්ගො

[301] 1. චූළකාලිඞ්ගජාතකවග්ගො

විවරජිමාසං ද්වාරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො චතුන්නං පරිබ්බාජිකානං පබ්බජ්ජං ආරබ්භ කට්ඨෙයි. වෙසාලියං කිර ලිච්ඡවිරාජුනං සත්ත සහස්සානි සත්ත සතානි සත්ත ව ලිච්ඡවී වසිංසු. තෙ සබ්බෙපි පුච්ඡාපටිපුච්ඡාචිත්තකා අහෙසුං. අට්ඨකො පඤ්චසු වාදසතෙසු ඛ්‍යාත්තො නිගණ්ඨො වෙසාලියං සම්පාපුණි, තෙ තස්ස සඞ්ගහං අකංසු. අපරාපි එවරූපා නිගණ්ඨෙ සම්පාපුණි. රාජානො ද්වෙපි ජනෙ වාදං කාරෙසුං, උභොපි සදිසාව අහෙසුං. තතො ලිච්ඡවීනං එතදහොසි “ඉමෙ ද්වෙපි පටිච්ච උප්පන්නො පුත්තො ඛ්‍යාත්තො භවිස්සති” ති. තෙසං විවාහං කාරෙත්වා ද්වෙපි එකතො වාසෙසුං. අථ තෙසං සංවාසමන්වාය පටිපාටියා වතස්සො දාරිකායො එකො ව දාරකො ජායි. දාරිකානං “සච්චා, ලොලා, අවධාරිකා, පටිච්ඡාදා” ති නාමං අකංසු, දාරකස්ස “සච්චකො” ති. තෙ පඤ්චපි ජනා විඤ්ඤුතං පත්තා මානිතො පඤ්ච වාදසතානි, පිතිතො පඤ්ච වාදසතානීති වාදසහස්සං උග්ගණ්ඨිංසු. මාතෘපිතරො දාරිකානං එවං ඔවදිංසු “සච්ච කොචි ගිහී තුම්භාකං වාදං භින්දිස්සති, තස්ස පාදපරිවාරිකා භවෙය්‍යාථ. සච්ච පබ්බජිතො භින්දිස්සති, තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජෙය්‍යාථා” ති.

අපරභාගෙ මාතෘපිතරො කාලමකංසු. තෙසු කාලකතෙසු සච්චකනිගණ්ඨො තත්ථෙව වෙසාලියං ලිච්ඡවීනං සිජ්ජං සික්ඛාපෙන්නො වසී. භගිනියො ජම්බුසාඛං ගහෙත්වා වාදන්ථාය නගරා නගරං වරමානා සාවත්ථී. පත්වා නගරද්වාරෙ සාඛං නිබ්භිත්වා “යො අම්භාකං වාදං ආරොපෙතුං සක්කොති ගිහී වා පබ්බජිතො වා, සො එතං පංසුපුඤ්ජං පාදෙහි විකිරිත්වා පාදෙහෙව සාඛං මද්දතු” ති දාරකානං වත්වා භික්ඛාය නගරං පවිසිංසු. අථායස්මා සාරිපුත්තො අසම්මට්ඨට්ඨානං සම්මජ්ජිත්වා රිත්තසට්ඨෙසු පානීයං උපට්ඨපෙත්වා ගිලානෙ ව පටිජග්ගිත්වා දිවාතරං සාවත්ථී. පිණ්ඩාය පවිසන්තො තං සාඛං දිස්වා දාරකෙ පුච්ඡි, දාරකා තං පවත්තිං ආචික්ඛිංසු. ථෙරො දාරකෙහෙව පාතාපෙත්වා මද්දාපෙත්වා “යෙහි අයං සාඛා යපිතා, තෙ කතහත්තකිච්චාව ආගන්ත්වා ජෙනවනද්වාරකොට්ඨකෙ මං

පස්සන්තු” කි දාරකානං වත්වා නගරං පවිසිත්වා කතහත්තකිව්වො
 විහාරද්වාරකොට්ඨකෙ අට්ඨාසි. තාපි පරිබ්බාජිකා හික්ඛාය වරිත්වා ආගතා සාබං
 මද්දිතං දිස්වා “කෙනායං මද්දිතා” කි වත්වා “සාරිපුත්තත්ථෙරෙන, සචෙ තුම්භෙ
 වාදන්ථිකා, ජෙනවනද්වාරකොට්ඨකං ගච්ඡා” කි දාරකෙහි වුත්තා පුන නගරං
 පවිසිත්වා මහාජනං සන්නිපාතෙත්වා විහාරද්වාරකොට්ඨකං ගන්ත්වා ථෙරං
 වාදසහස්සං පුච්ඡිංසු. ථෙරො තං විස්සජ්ජෙත්වා “අඤ්ඤං කිඤ්චි ජානාමා” කි පුච්ඡි.
 “න ජානාම, සාමි” කි. “අහං පන වො කිඤ්චි පුච්ඡාමි” කි. “පුච්ඡ, සාමි,
 ජානන්තියො කථෙස්සාමා” කි.

ථෙරො “එකං නාම කි” ත්ති පුච්ඡි. තා න ජානිංසු. ථෙරො විස්සජ්ජෙසි. තා
 “අම්භාකං, සාමි, පරාජයො, තුම්භාකං ජයො” කි ආහංසු. “ඉදානි කිං
 කරස්සාමා” කි? “අම්භාකං මාතාපිතුහි අයං ඔවාදො දින්නො ‘සචෙ වො ගිහී වාදං
 හින්දිස්සති, තස්ස පජාපතියො භවෙය්‍යාථ. සචෙ පබ්බජිතො, තස්ස සන්තිකෙ
 පබ්බජෙය්‍යාමා’ කි, පබ්බජ්ජං නො දෙමා” කි. ථෙරො “සාධු” කි වත්වා තා
 උප්පලවණ්ණාය ථෙරියා සන්තිකෙ පබ්බාජෙසි. තා සබ්බාපි න චිරස්සෙව අරහත්තං
 පාපුණ්ණි. අථෙකදිවසං හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසු “ආවුසො,
 සාරිපුත්තත්ථෙරො චතුත්තං පරිබ්බාජිකානං අවස්සයො හුත්වා සබ්බා අරහත්තං
 පාපෙසි” කි. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය
 සන්නිසින්නා” කි පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” කි වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව,
 පුබ්බෙපෙස එතාසං අවස්සයො අහොසි, ඉදානි පන පබ්බජ්ජාහිසෙකං දාපෙසි,
 පුබ්බෙ රාජමහෙසිට්ඨානෙ යපෙසි” කි වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කාලිඬ්ගරට්ඨෙ දන්තපුරනගරෙ කාලිඬ්ගරාජෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ
 අස්සකරට්ඨෙ පාටලිනගරෙ අස්සකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. කාලිඬ්ගො
 සම්පන්නබලවාහනො සයම්පි නාගබලො පටියොධං න පස්සති. සො
 යුජ්ඣිකුකාමො හුත්වා අමච්චානං ආරොවෙසි “අහං යුද්ධන්ථිකො, පටියොධං පන
 න පස්සාමි, කිං කරොමා” කි. අමච්චා “අත්ථෙකො, මහාරාජ, උපායො, ධීතරො තෙ
 චතස්සො උත්තමරූපධරා, තා පසාධෙත්වා පටිච්ඡන්තයානෙ නිසිදාපෙත්වා
 බලපරිවුතා ගාමනිගමරාජධානියො වරාපෙථ. යො රාජා තා අත්තනො ගෙහෙ
 කාතුකාමො භවිස්සති, තෙන සද්ධිං යුද්ධං කරිස්සාමා” කි වදිංසු. රාජා තථා කාරෙසි.
 තාහි ගතගතට්ඨානෙ රාජානො භයෙන තාසං නගරං පවිසිතුං න දෙන්ති,
 පණ්ණාකාරං පෙසෙත්වා බහිනගරෙයෙව වසාපෙන්නි. එවං සකලජම්බුදීපං
 විවරිත්වා අස්සකරට්ඨෙ පාටලිනගරං පාපුණ්ණි. අස්සකොපි නගරද්වාරානි
 පිදහාපෙත්වා පණ්ණාකාරං පෙසෙසි. තස්ස නන්දිසෙනො නාම අමච්චො
 පණ්ඩිතො ඛ්‍යත්තො උපායකුසලො. සො වින්තෙසි “ඉමා කිර රාජධීතරො
 සකලජම්බුදීපං විවරිත්වා පටියොධං න ලහිංසු, එවං සන්නෙ ජම්බුදීපො තුව්ඡො
 නාම අහොසි, අහං කාලිඬ්ගෙන සද්ධිං යුජ්ඣිස්සාමි” කි. සො නගරද්වාරං ගන්ත්වා
 දොවාරිකෙ ආමන්තෙත්වා තාසං ද්වාරං විවරාපෙතුං පයමං ගාථමාහ –

“විවරලීමාසං ද්වාරං, නගරං පවිසන්තු අරුණරාජස්ස;
සීහෙන සුසිට්ඨොන, සුරක්ඛිතං නන්දිසෙනොනා” ති.

තත්ථ අරුණරාජස්සාති සො හි රජ්ජෙ පතිට්ඨිතකාලෙ රට්ඨනාමවසෙන
අස්සකො නාම ජාතො, කුලදත්තියං පනස්ස නාමං අරුණොති. තෙනාහ
“අරුණරාජස්සා” ති. සීහෙනාති පුරිසසීහෙන. සුසිට්ඨොනාති ආවරියෙහි සුට්ඨු
අනුසාසිතෙන. නන්දිසෙනොනාති මයා නන්දිසෙනොන නාම.

සො එවං චත්ථා ද්වාරං විවරාපෙත්වා තා ගහෙත්වා අස්සකරඤ්ඤො දත්වා
“තුම්හෙ මා භාගිත්ථ, යුද්ධෙ සති අහං ජිනිස්සාමි, ඉමා උත්තමරූපධරා රාජධිතරො
මහෙසියො කරොථා” ති තාසං අභියෙකං දාපෙත්වා තාහි සද්ධිං ආගතෙ පුරිසෙ
“ගච්ඡථ, තුම්හෙ රාජධිතුනං අස්සකරාජෙන මහෙසිට්ඨානෙ යපිතභාවං තුම්භාකං
රඤ්ඤො ආචික්ඛවා” ති උයොයාජෙසි. තෙ ගන්ත්වා ආරොවෙසුං. කාලිඬිගො “න හි
නුන සො මය්හං බලං ජානාති” ති චත්ථා තාවදෙව මහතියා සෙනාය නික්ඛමි.
නන්දිසෙනො තස්ස ආගමනං ඤත්වා “අත්තනො කිර රජ්ජසීමායමෙව හොතු, මා
අම්භාකං රඤ්ඤො රජ්ජසීමං ඔක්කමතු, උභින්නං රජ්ජානං අත්තරෙ යුද්ධං
භවිස්සති” ති සාසනං පෙසෙසි. සො සාසනං සුත්වා අත්තනො රජ්ජපරියන්තෙයෙව
අට්ඨාසි. අස්සකොපි අත්තනො රජ්ජපරියන්තෙ අට්ඨාසි. තදා බොධිසත්තො
ඉසිපඛිබ්බජ්ජං පඛිබ්බජිත්වා තෙසං ද්වින්නං රජ්ජානං අත්තරෙ පණ්ණසාලායං වසති.
කාලිඬිගො චිත්තෙසි “සමණා නාම කිඤ්ච ජානිස්සන්ති, කො ජානාති, කිං
භවිස්සති, කස්ස ජයො වා පරාජයො වා භවිස්සති, තාපසං පුච්ඡිස්සාමි” ති
අඤ්ඤාතකවෙසෙන බොධිසත්තං උපසඬකමිත්වා චන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා
පටිසන්ථාරං කත්වා “හන්තෙ, කාලිඬිගො ව අස්සකො ව යුජ්ඣිතුකාමා අත්තනො
අත්තනො රජ්ජසීමායමෙව යිතා, එතෙසු කස්ස ජයො භවිස්සති, කස්ස
පරාජයො” ති පුච්ඡි. මහාපුඤ්ඤ, අහං “අසුකස්ස ජයො, අසුකස්ස පරාජයො” ති න
ජානාමි, සක්කො පන දෙවරාජා ඉධාගච්ඡති, තමහං පුච්ඡිත්වා කටෙස්සාමි, ස්වෙ
ආගච්ඡෙය්‍යාසීති. සක්කො බොධිසත්තස්ස උපට්ඨානං ආගන්ත්වා නිසීදි, අථ නං
බොධිසත්තො තමත්ථං පුච්ඡි. හන්තෙ, කාලිඬිගො ජිනිස්සති, අස්සකො පරාජිස්සති,
ඉදඤ්චිදඤ්ච පුඛ්බනිමිත්තං පඤ්ඤායිස්සති.

කාලිඬිගො පුනදිවසෙ ආගන්ත්වා පුච්ඡි, බොධිසත්තොපිස්ස ආචික්ඛි. සො “කිං
නාම පුඛ්බනිමිත්තං භවිස්සති” ති අපුච්ඡිත්වා ව “අහං කිර ජිනිස්සාමි” ති උට්ඨාය
තුට්ඨියා පක්කාමි. සා කථා විත්ථාරිකා අහොසි. තං සුත්වා අස්සකො නන්දිසෙනං
පක්කොසාපෙත්වා “කාලිඬිගො කිර ජිනිස්සති, මයං පරාජිස්සාම, කිං නු බො
කාතඛිබ්බ”න්ති ආහ. සො “කො එතං ජානාති මහාරාජ, කස්ස ජයො වා පරාජයො
වා, තුම්හෙ මා විත්තයිත්ථා” ති රාජානං අස්සාසෙත්වා බොධිසත්තං උපසඬකමිත්වා
චන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො “හන්තෙ, කො ජිනිස්සති, කො පරාජිස්සති” ති
පුච්ඡි. “කාලිඬිගො ජිනිස්සති, අස්සකො පරාජිස්සති” ති? “හන්තෙ, ජිනන්තස්ස
පුඛ්බනිමිත්තං කිං භවිස්සති, කිං පරාජින්නස්සා” ති? “මහාපුඤ්ඤ, ජිනන්තස්ස
ආරක්ඛදෙවතා සඛිබ්බෙයෙනො උසහො භවිස්සති, ඉතරස්ස සඛිබ්බකාළකො,

උභින්නම්පි ආරක්ඛදෙවතා යුජ්ඣිත්වා ජයපරාජයං කරිස්සන්ති” ති. නන්දියෙනො
 තං සුත්වා උට්ඨාය ගන්ත්වා රඤ්ඤො සභායෙ සහස්සමත්තෙ මහායොධෙ
 ගහෙත්වා අවිදුරෙ පබ්බතං අභිරුය්හ “අම්හො, අම්හාකං රඤ්ඤො ජීවිතං දාතුං
 සක්ඛිස්සටා” ති පුච්ඡි. “ආම, සක්ඛිස්සාමා” ති. “තෙන හි ඉමස්මිං පපානෙ
 පතටා” ති. තෙ පතිතුං ආරහිංසු. අථ තෙ වාරෙත්වා “අලං එත්ථ පතනෙන,
 අම්හාකං රඤ්ඤො ජීවිතං දාතුං සුභද්දා අනිවත්තිනො භුත්වා යුජ්ඣටා” ති ආහ. තෙ
 සම්පට්ඨිංසු.

අථ සඬගාමෙ උපට්ඨිතෙ කාලිඬගො “අහං කිර ජිනිස්සාමි” ති වොසානං
 ආපජ්ජි, බලකායාපිස්ස “අම්හාකං කිර ජයො” ති වොසානං. ආපජ්ජිත්වා සන්නාහං
 අකත්වා වග්ගවග්ගා භුත්වා යථාරුචි පක්කමිංසු, වීරියකරණකාලෙ වීරියං න කරිංසු.
 උභොපි රාජානො අස්සං අභිරුහිත්වා “යුජ්ඣිස්සාමා” ති අඤ්ඤමඤ්ඤං
 උපසඬකමන්ති. උභින්නං ආරක්ඛදෙවතා පුරතො ගන්ත්වා කාලිඬගරඤ්ඤො
 ආරක්ඛදෙවතා සබ්බසෙනො උසභො අභොසි, ඉතරස්ස සබ්බකාලකො. තා
 දෙවතාපි අඤ්ඤමඤ්ඤං යුජ්ඣනාකාරං දස්සෙන්නා උපසඬකමිංසු. තෙ පන උසභා
 උභින්නං රාජ්‍යංයෙව පඤ්ඤායන්ති, න අඤ්ඤෙසං. නන්දියෙනො අස්සකං පුච්ඡි
 “පඤ්ඤායති තෙ, මහාරාජ, ආරක්ඛදෙවතා” ති. “ආම, පඤ්ඤායති” ති.
 “කෙනාකාරෙනා” ති. “කාලිඬගරඤ්ඤො ආරක්ඛදෙවතා සබ්බසෙනො උසභො
 භුත්වා පඤ්ඤායති, අම්හාකං ආරක්ඛදෙවතා සබ්බකාලකො කිලමන්තො භුත්වා
 තිට්ඨති” ති. “මහාරාජ, තුම්හෙ මා භායථ, මයං ජිනිස්සාම, කාලිඬගො පරාජිස්සති,
 තුම්හෙ අස්සපිට්ඨිතො ඔතරිත්වා ඉමං සත්තිං ගහෙත්වා සුසික්ඛිතසින්ධවං.
 උදරපස්සෙ වාමහත්ථෙත උජ්ජිලෙත්වා ඉමිනා පුරිසසහස්සෙන සද්ධිං වෙගෙන
 ගන්ත්වා කාලිඬගරඤ්ඤො ආරක්ඛදෙවතං සත්තිස්පහාරෙන පාතෙථ, තතො මයං
 සහස්සමත්තා සත්තිසහස්සෙන පහරිස්සාම, එවං කාලිඬගස්ස ආරක්ඛදෙවතා
 නස්සිස්සති, තතො කාලිඬගො පරාජිස්සති, මයං ජිනිස්සාමා” ති. රාජා “සාධු” ති
 නන්දියෙනෙන දින්නසඤ්ඤාය ගන්ත්වා සත්තියා පහරි, සුරයොධසහස්සාපි අමච්චා
 සත්තිසහස්සෙන පහරිංසු. ආරක්ඛදෙවතා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි, තාවදෙව
 කාලිඬගො පරාජිත්වා පලායි. තං පලායමානං දිස්වා සහස්සමත්තා අමච්චා
 “කාලිඬගො පලායති” ති උන්නදිංසු. කාලිඬගො මරණභයභීතො පලායමානො තං
 තාපසං අක්කොසන්තො දුතියං ගාථමාහ –

2.

“ජයො කලිඬගානමසය්හසාහිනං, පරාජයො අනගො අස්සකානං;
 ඉව්චෙව තෙ භාසිතං බ්‍රහ්මචාරි, න උජ්ජුභුතා විතථං භණන්ති” ති.

තත්ථ අසය්හසාහිනන්ති අසය්හං දුස්සහං සහිතුං සමත්ථානං. ඉව්චෙව තෙ
 භාසිතන්ති එවං තයා කුටතාපස ලඤ්ජං ගහෙත්වා පරාජිනකරාජානං ජිනිස්සති,
 ජිනනරාජානඤ්ච පරාජිස්සතීති භාසිතං. න උජ්ජුභුතාති යෙ කායෙන වාචාය මනසා
 ච උජ්ජුභුතා, න තෙ මුසා භණන්තිති.

එවං සො තාපසං අක්කොසන්තො පලායන්තො අත්තනො නගරමෙව ගතො,
නිවත්තිත්වා ඔලොකෙතුම්පි නාසක්ඛි. තතො කතිපාහව්වයෙන සක්කො තාපසස්ස
උපට්ඨානං අගමාසි. තාපසො තෙන සද්ධිං කථෙන්නො තතියං ගාථමාහ —

3.

“දෙවා මුසාවාදමුපාතිවත්තා, සච්චං ධනං පරමං තෙසු සක්ක;
තං තෙ මුසා භාසිතං දෙවරාජ, කිං වා පටිච්ච මසවා මහින්දා” ති.

තත්ථ තං තෙ මුසා භාසිතන්ති යං තයා මය්හං භාසිතං, තං
අත්ථභඤ්ජනකමුසාවාදං කථෙන්නෙන තයා මුසා භාසිතං, තයා කිං කාරණං පටිච්ච
එවං භාසිතන්ති?

තං සුත්වා සක්කො චතුත්ථං ගාථමාහ —

4.

“නනු තෙ සුතං බ්‍රාහ්මණ භඤ්ඤමානෙ, දෙවා න ඉස්සන්ති
පුරිසපරක්කමස්ස;
දමො සමාධි මනසො අභෙජ්ජො, අබ්‍යග්ගතා නික්කමනඤ්ච කාලෙ;
දළ්භඤ්ච විරියං පුරිසපරක්කමො ච, තෙනෙව ආසි විජයො
අස්සකාන” ති.

තස්සත්ථො — කිං තයා, බ්‍රාහ්මණ, තත්ථ තත්ථ වචනෙ භඤ්ඤමානෙ ඉදං න
සුතපුබ්බං, යං දෙවා පුරිසපරක්කමස්ස න ඉස්සන්ති න උසුයන්ති, අස්සකරඤ්ඤො
විරියකරණවසෙන අත්තදමනසඤ්ඤා දමො, සමග්ගභාවෙන මනසො අභෙජ්ජො,
අභෙජ්ජසමාධි, අස්සකරඤ්ඤො සභායානං විරියකරණකාලෙ අබ්‍යග්ගතා යථා
කාලිඤ්ඤා මනුස්සා වග්ගවග්ගා හුත්වා ඔසක්කිංසු, එවං අනොසක්කනං
සමග්ගභාවෙන අභෙජ්ජවිත්තානං විරියඤ්ච පුරිසපරක්කමො ච ථීරො අභොසි,
තෙනෙව කාරණෙන අස්සකානං ජයො අභොසිති.

පලාතෙ ච පන කාලිඤ්ඤෙ අස්සකරාජා විලොපං ගාභාපෙත්වා අත්තනො නගරං
ගතො. නන්දියෙනො කාලිඤ්ඤස්ස සාසනං පෙසෙසි “ඉමාසං චතුත්තං
රාජකඤ්ඤානං දායජ්ජකොට්ඨාසං පෙසෙතු, සච්චෙ න පෙසෙති, කාතබ්බමෙත්ථ
ජානිස්සාමි” ති. සො තං සාසනං සුත්වා භීතතසිතො තාහි ලද්ධබ්බදායජ්ජං පෙසෙසි,
තතො පට්ඨාය සමග්ගවාසං වසිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා
කාලිඤ්ඤරඤ්ඤො ධීතරො ඉමා දහරහික්ඛුනියො අභෙසුං, නන්දියෙනො
සාරිපුත්තො, තාපසො පන අභමෙව අභොසි” ති.

චූළකාලිඤ්ඤජාතකවණ්ණනා පඨමා.

අදෙයොසුං දදං දානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ආනන්දත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු හෙට්ඨා කථිතමෙව. සත්ථා “පොරාණකපණ්ඩිතාපි අත්තනො උපකාරවසෙනෙව කිරිංසු” ති වත්ථා ඉධාපි අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බොධිසත්තො බාරාණසිරාජා හුත්වා ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙති, දානං දෙති, සීලං රක්ඛති. සො “පච්චන්තං කුපිතං වූපසමෙස්සාමී” ති බලවාහනපරිවුතො ගන්ත්වා පරාජිතො අස්සං අභිරුහිත්වා පලායමානො එකං පච්චන්තගාමං පාපුණි. තත්ථ තිංස ජනා රාජසෙවකා වසන්ති. තෙ පාතොව ගාමමජ්ඣෙකෙ සන්නිපතිත්වා ගාමකිච්චං කරොන්ති. තස්මිං බණ්ණ රාජා වම්මිතං අස්සං අභිරුහිත්වා අලඬකතපටියත්තො ගාමද්වාරෙන අන්තොගාමං පාවිසි. තෙ “කිං නු බො ඉද” න්ති භීතා පලායිත්වා සකසකගෙහානි පවිසිංසු. එකො පනෙත්ථ අත්තනො ගෙහං අගන්ත්වා රඤ්ඤො පච්චුග්ගමනං කත්වා “රාජා කිර පච්චන්තං ගතො” ති සුයානි, කොසි ත්වං රාජපුරිසො වොරපුරිසොති? “රාජපුරිසො, සම්මා” ති. “තෙන හි එථා” ති රාජානං ගෙහං නෙත්වා අත්තනො පීඨකෙ නිසීදාපෙත්වා “එහි, හද්දෙ, සභායකස්ස පාදෙ ධොවා” ති හරියං තස්ස පාදෙ ධොවාපෙත්වා අත්තනො බලානුරූපෙන ආහාරං දත්වා “මුහුත්තං විස්සමථා” ති සයනං පඤ්ඤාපෙසි, රාජා නිපජ්ජී. ඉතරො අස්සස්ස සන්නාහං මොචෙත්වා වඩ්ඤ්ඤාපෙත්වා උදකං පායෙත්වා පිට්ඨිං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා තිණං අදාසි. එවං තයො වත්තාරො දිවසෙ රාජානං පටිපග්ගිත්වා “ගච්ඡාමහං, සම්මා” ති චුත්තෙ පුන රඤ්ඤො ව අස්සස්ස ව කත්තබ්බයුත්තකං සබ්බමකාසි. රාජා තුස්සිත්වා ගච්ඡන්තො “අහං, සම්ම, මහාඅස්සාරොහො නාම, නගරමජ්ඣෙකෙ අම්භාකං ගෙහං, සවෙ කෙනචි කිච්චෙන නගරං ආගච්ඡසි, දක්ඛිණද්වාරෙ යත්වා දොචාරිකං ‘මහාඅස්සාරොහො කතරගෙහෙ වසතී’ ති පුච්ඡිත්වා දොචාරිකං ගහෙත්වා අම්භාකං ගෙහං ආගච්ඡෙය්‍යාසි” ති වත්ථා පක්කාමි.

බලකායොපි රාජානං අදිස්වා බහිනගරෙ බන්ධාවාරං බන්ධිත්වා යීතො රාජානං දිස්වා පච්චුග්ගන්ත්වා පරිවාරෙසි. රාජා නගරං පවිසන්තො ද්වාරන්තරෙ යත්වා දොචාරිකං පක්කොසාපෙත්වා මහාජනං පටික්කමාපෙත්වා “තාත, එකො පච්චන්තගාමවාසී මං දට්ඨුකාමො ආගන්ත්වා ‘මහාඅස්සාරොහස්ස ගෙහං කහ’ න්ති තං පුච්ඡස්සති, තං ත්වං හත්ථෙ ගහෙත්වා ආනෙත්වා මං දස්සෙය්‍යාසි, තදා ත්වං සහස්සං ලහිස්සසි” ති ආහ. සො නාගච්ඡති, තස්මිං අනාගච්ඡන්තෙ රාජා තස්ස වසනගාමෙ බලිං වඩ්ඤ්ඤාපෙසි, බලිමිහි වඩ්ඤ්ඤාපෙසි නාගච්ඡති. එවං දුතියමිපි තතියමිපි බලිං වඩ්ඤ්ඤාපෙසි, තෙව ආගච්ඡති. අථ නං ගාමවාසීනො සන්නිපතිත්වා ආහංසු “අයා, තච සභායස්ස මහාඅස්සාරොහස්ස ආගතකාලතො පට්ඨාය මයං බලිනා පිළියමානා සීසං උක්ඛිපිතුං න සක්කොම, ගච්ඡ තච සභායස්ස මහාඅස්සාරොහස්ස වත්ථා අම්භාකං බලිං විස්සජ්ජාපෙහී” ති. සාධු ගච්ඡස්සාමි, න පන සක්කා තුච්ඡහත්ථෙත ගන්තුං, මය්හං සභායස්ස ද්වෙ දාරකා අත්ථී, තෙසඤ්ච හරියාය වස්ස

සභායකස්ස ව මෙ නිවාසනපාරුපනපිළන්ධනාදීනි සජ්ජෙථානි. “සාධු සජ්ජස්සාමා” ති තෙ සබ්බං පණ්ණාකාරං සජ්ජයිංසු.

සො තඤ්ච අත්තනො සරෙ පක්කපුචඤ්ච ආදාය ගන්ත්වා දක්ඛිණද්වාරං පත්වා දොවාරිකං පුච්ඡි “කහං, සම්ම, මහාඅස්සාරොහස්ස ගෙහ” න්ති. සො “එහි දස්සෙමි තෙ” ති තං හත්ථෙ ගහෙත්වා රාජද්වාරං ගන්ත්වා “දොවාරිකො එකං පච්චන්තගාමවාසිං ගහෙත්වා ආගතො” ති පටිවෙදෙසි. රාජා තං සුත්වා ආසනා උට්ඨාය “මය්හං සභායො ව තෙන සද්ධිං ආගතා ව පවිසන්තු” ති පච්චුග්ගමනං කත්වා දිස්වා ව නං පරිස්සජිත්වා “මය්හං සභායිකා ව දාරකා ව අරොගා” ති පුච්ඡිත්වා හත්ථෙ ගහෙත්වා මහාතලං අභිරුහිත්වා සෙනවිජත්තස්ස හෙට්ඨා රාජාසනෙ නිසිදාපෙත්වා අග්ගමහෙසිං පක්කොසාපෙත්වා “හද්දෙ, සභායස්ස මෙ පාදෙ ධොවා” ති ආහ. සා තස්ස්ස පාදෙ ධොවි, රාජා සුවණ්ණහිඬිකාරොන උදකං ආසිඤ්චි. දෙව්පි පාදෙ ධොවිත්වා ගන්ධතෙලෙන මක්ඛෙසි. රාජා “කිං, සම්ම, අත්ථි, කිඤ්චි අමහාකං බාදනීය” න්ති පුච්ඡි. සො “අත්ථි” ති පසිබ්බකතො පුච්ච නිහරාපෙසි. රාජා සුවණ්ණතට්ටකෙන ගහෙත්වා තස්ස සඬිගහං කරොන්තො “මම සභායෙන ආනීතං බාදං” ති දෙවියා ව අමච්චානඤ්ච බාදාපෙත්වා සයම්පි බාදි. ඉතරො ඉතරම්පි පණ්ණාකාරං දස්සෙසි. රාජා තස්ස සඬිගහත්ථං කාසිකචත්ථානි අපනෙත්වා තෙන ආහතචත්ථයුගං නිවාසෙසිං. දෙව්පි කාසිකචත්ථඤ්චෙව ආහරණානි ව අපනෙත්වා තෙන ආහතචත්ථං නිවාසෙත්වා ආහරණානි පිළන්ධි.

අථ නං රාජා රාජාරහං භොජනං භොජාපෙත්වා එකං අමච්චං ආණාපෙසි “ගච්ඡ ඉමස්ස මම කරණනියාමෙනෙව මස්සුකම්මං කාරෙත්වා ගන්ධොදකෙන න්භාපෙත්වා සතසහස්සග්ගනිකං කාසිකචත්ථං නිවාසාපෙත්වා රාජාලඬිකාරොන අලඬිකාරාපෙත්වා ආනෙහී” ති. සො තථා අකාසි. රාජා නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා අමච්චෙ සන්තිපාතාපෙත්වා සෙනවිජත්තස්ස මජ්ඣෙ ජාතිහිඬිගුලකසුත්තං පාතෙත්වා උපඬ්ඨරජ්ජං අදාසි. තෙ තතො පට්ඨාය එකතො භුඤ්ජන්ති පිචන්ති සයන්ති, විස්සාසො ථීරො අහොසි කෙනචි අහෙජ්ජො. අථස්ස රාජා පුත්තදාරෙපි පක්කොසාපෙත්වා අන්තොනගරෙ නිවෙසනං මාපෙත්වා අදාසි. තෙ සමග්ගා සම්මොදමානා රජ්ජං කාරෙත්ති.

අථ අමච්චා කුජ්ඣිත්වා රාජපුත්තං ආහංසු “කුමාර, රාජා එකස්ස ගහපතිකස්ස උපඬ්ඨරජ්ජං දත්වා තෙන සද්ධිං එකතො භුඤ්ජන්ති පිචන්ති සයති, දාරකෙ ව වන්දාපෙති, ඉමිනා රඤ්ඤො කතකම්මං න ජානාම, කිං කරොති රාජා, මයං ලජ්ජාම, ත්වං රඤ්ඤො කථෙහී” ති. සො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා සබ්බං තං කථං රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා “මා එවං කරොහි, මහාරාජා” ති ආහ. “තාත, අහං යුද්ධපරාජිතො කහං වසිං, අපි නු ජානාමා” ති. “න ජානාම, දෙවා” ති. “අහං එතස්ස සරෙ වසන්තො අරොගො හුත්වා ආගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙසිං, එවං මම උපකාරිතො කස්මා සම්පත්තිං න දස්සාමි” ති එවං වත්වා ව පන බොධිසත්තො “තාත, යො හි අදාතබ්බයුත්තකස්ස දෙනි, දාතබ්බයුත්තකස්ස න දෙනි, සො ආපදං පත්වා කිඤ්ච උපකාරං න ලහති” ති දස්සෙන්නො ඉමා ගාථා ආහ –

5.

“අදෙයොසු දදං දානං, දෙයොසු නප්පවෙච්ඡති;
ආපාසු බ්‍යසනං පත්තො, සභායං නාධිගච්ඡති.

6.

“නාදෙයොසු දදං දානං, දෙයොසු යො පවෙච්ඡති;
ආපාසු බ්‍යසනං පත්තො, සභායමධිගච්ඡති.

7.

“සඤ්ඤාගසම්භොගවිසෙසදස්සනං, අනරියධම්මෙසු සයෙසු නස්සති;
කතඤ්ච අරියෙසු ච අප්පවෙසු, මහප්ඵලං හොති අණුමිපි තාදිසු.

8.

“යො පුබ්බෙ කතකල්‍යාණො, අකා ලොකෙ සුදුක්කරං;
පච්ඡා කයිරා න වා කයිරා, අච්චන්තං පූජනාරහො”ති.

තත්ථ අදෙයොසුති පුබ්බෙ අකතුපකාරෙසු. දෙයොසුති පුබ්බෙ කතුපකාරෙසු. නප්පවෙච්ඡතීති න පවෙසෙති න දෙති. ආපාසුති ආපදාසු. බ්‍යසනන්ති දුක්ඛං. සඤ්ඤාගසම්භොගවිසෙසදස්සනන්ති යො මිත්තෙන කතො සඤ්ඤාගො වෙච සම්භොගො ච, තස්ස විසෙසදස්සනං ගුණදස්සනං සුකතං මය්හං ඉමිනාති එතං සබ්බං අසුද්ධධම්මන්තා අනරියධම්මෙසු කෙරාටිකන්තා සයෙසු නස්සති. අරියෙසුති අත්තතො කතගුණජානනෙන අරියෙසු පරිසුද්ධෙසු. අප්පවෙසුති තෙනෙච කාරණෙන උජුකෙසු අකුට්ඨෙසු. අණුමිපිති අප්පමත්තකම්පි. තාදිසුති යෙ තාදිසා පුග්ගලා හොන්ති අරියා උජුභූතා, තෙසු අප්පමිපි කතං මහප්ඵලං හොති මහාපුත්තිකං මහාවිප්ථාරං, සුබ්බත්තෙ චුත්තබ්බිජම්ඵ න නස්සති, ඉතරස්මිං පන පාපෙ බහුමිපි කතං අග්ගිමිහි බිත්තබ්බිජම්ඵ නස්සතීති අත්ථො. චුත්තමිපි වෙතං –

“යථාපි බීජමග්ගිමිහි, ධය්හති න විරුහති;
එවං කතං අසප්පුරිසෙ, නස්සති න විරුහති.

“කතඤ්ඤුමිහි ච පොසමිහි, සීලවන්තෙ අරියචුත්තිනෙ;
සුබ්බත්තෙ විය බීජානි, කතං තමිහි න නස්සති”ති. (ජා. 1.10.77-78);

පුබ්බෙ කතකල්‍යාණොති පට්ඨමතරං උපකාරං කත්වා යිතො. අකාති අකරි, අයං ලොකෙ සුදුක්කරං නාම අකාසීති අත්ථො. පච්ඡා කයිරාති සො පච්ඡා අඤ්ඤං කිඤ්චි ගුණං කරොතු වා මා වා, තෙනෙච පට්ඨකතෙන ගුණෙන අච්චන්තං පූජනාරහො හොති, සබ්බං සක්කාරසම්මානං අරහතීති.

ඉදං පන සුත්ථා නෙච අමච්චා, න රාජපුත්තො පුත කිඤ්චි කට්ඨෙහිති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පච්චන්තගාමවාසී ආනන්දො අහොසි, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මහාඅස්සාරොහජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[303] 3. එකරාජජාතකවණ්ණනා

අනුත්තරෙ කාමගුණෙ සමිද්ධෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං කොසලරාජසෙවකං ආරබ්භ කටෙසි. පච්චුප්පන්තවත්ථු හෙට්ඨා සෙය්‍යජාතකෙ (ජා. 1.3.94 ආදයො) කථිතමෙව. ඉධ පන සත්ථා “න ත්වඤ්ඤෙව අනත්ථොන අත්ථං ආහරි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි අත්තනො අනත්ථොන අත්ථං ආහරිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසිරඤ්ඤො උපට්ඨාකො අමච්චො රාජන්තෙපුරෙ දුබ්භි. රාජා පච්චක්ඛන්තොව තස්ස දොසං දිස්වා තං රට්ඨා පබ්බාපෙසි. සො දුබ්භිසෙනං නාම කොසලරාජානං උපට්ඨහන්තොති සබ්බං මහාසීලවජාතකෙ (ජා. 1.1.51) කථිතමෙව. ඉධ පන දුබ්භිසෙනො මහාතලෙ අමච්චමජ්ඣෙ නිසින්තං බාරාණසිරාජානං ගණ්භාපෙත්වා සික්කාය පක්ඛිපාපෙත්වා උත්තරුම්මාරෙ හෙට්ඨාසිසකං ඔලම්බාපෙසි. රාජා චොරරාජානං ආරබ්භ මෙත්තං භාවෙත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා ඤානං නිබ්බන්තෙසි, බන්ධනං ඡීජ්ජී, තතො රාජා ආකාසෙ පල්ලඬකෙන නිසිදි. චොරරාජස්ස සරීරෙ දාහො උප්පජ්ජී, “ඛය්භාමි ඛය්භාමි”ති භූමියං අපරාපරං පරිවත්තති. “කිමෙත”න්ති චුත්තෙ “මහාරාජ, තුම්හෙ එවරුපං ධම්මිකරාජානං නිරපරාධං ද්වාරස්ස උත්තරුම්මාරෙ හෙට්ඨාසිසකං ඔලම්බාපෙථා”ති වදිංසු. තෙන හි වෙගෙන ගන්ත්වා මොවෙථ නන්ති. පුරිසා ගන්ත්වා රාජානං ආකාසෙ පල්ලඬකෙන නිසින්තං දිස්වා ආගන්ත්වා දුබ්භිසෙනස්ස ආරොවෙසුං. සො වෙගෙන ගන්ත්වා තං වන්දිත්වා බමාපෙතුං පයමං ගාථමාහ –

9.

“අනුත්තරෙ කාමගුණෙ සමිද්ධෙ, භුත්වාන පුබ්බෙ වසි එකරාජ;
සොදානි දුග්ගෙ නරකම්භි බිත්තො, නප්පජ්ජහෙ වණ්ණබලං පුරාණ”න්ති.

තත්ථ වසිති චුත්ථො. එකරාජාති බොධිසත්තං නාමෙනාලපති. සොදානීති සො ත්වං ඉදානි. දුග්ගෙති විසමෙ. නරකම්භීති ආවාටෙ. ඔලම්බිතට්ඨානං සන්ධායෙනං චුත්තං. නප්පජ්ජහෙ වණ්ණබලං පුරාණන්ති එවරුපෙ විසමට්ඨානෙ බිත්තොපි පොරාණකවණ්ණඤ්ඤෙව බලඤ්ඤෙව නප්පජ්ජහසිති පුච්ඡති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො සෙසගාථා අවොච –

10.

“පුබ්බෙව බන්තී ව තපො ව මය්හං, සම්පත්ථිතා දුබ්භිසෙන අහොසි;
තංදානි ලද්ධාන කථං නු රාජ, ජහෙ අහං වණ්ණබලං පුරාණං.

11.

“සබ්බා කිරෙවං පරිනිට්ඨිතානි, යසස්සිනං පඤ්ඤවත්තං විසය්හ;
යසො ච ලද්ධා පුරිමං උළාරං, නප්පජ්ජහෙ වණ්ණබලං පුරාණං.

12.

“පනුජ්ජ දුක්ඛෙන සුඛං ජනිත්ද, සුඛෙන ච දුක්ඛමසය්හසාහි;
උභයත්ථ සන්තො අභිනිබ්බුතත්තා, සුඛෙ ච දුක්ඛෙ ච භවන්ති තුල්යා”ති.

තත්ථ බන්ධිති අධිවාසනබන්ධි. තපොති තපවරණං. සම්පත්ථිතානි ඉච්ඡිතා
අභිකම්බිතා. දුඛිහිසෙනානි තං නාමෙනාලපති. තංදානි ලද්ධානානි තං පත්ථනං
ඉදානාහං ලභිත්වා. ජහෙති කෙන කාරණෙන අහං ජහෙය්හ. යසස්ස හි දුක්ඛං චා
දොමනස්සං චා හොති, සො තං ජහෙය්හානි දීපෙති.

“සබ්බා කිරෙවං පරිනිට්ඨිතානි”ති අනුස්සවවසෙන අත්තතො සම්පත්තිං
දස්සෙත්තො ආහ. ඉදං චුත්තං හොති – සබ්බානෙව මම කත්තබ්බකිච්චානි
දානසිලභාවනාඋපොසථකම්මානි පුබ්බෙව නිට්ඨිතානිති. යසස්සිනං පඤ්ඤවත්තං
විසය්හානි පරිවාරසම්පත්තියා යසස්සි, පඤ්ඤාසම්පදාය පඤ්ඤවත්ත,
අසය්හසාහිතාය විසය්හ. එවං තිණ්පෙතානි ආලපනානෙව. නන්ති පනෙත්ථ
නිපාතො. බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතාවසෙනත්තකාරස්ස සානුනාසිකතා කතානි
පච්චෙතබ්බා. යසො චාති යසඤ්ච, අයමෙව චා පායො. ලද්ධා පුරිමන්ති ලභිත්වා
පුරිමං පුබ්බෙ අලද්ධපුබ්බං. උළාරන්ති මහන්තං.
කිලෙසවික්ඛම්භනමෙත්තභාවනාක්කානුප්පත්තියො සන්ධායෙවමාහ. නප්පජ්ජහෙති
එවරුපං යසං ලද්ධා කිංකාරණා පුරාණවණ්ණබලං ජහිස්සාමිති අත්ථො.

දුක්ඛෙනානි තයා උප්පාදිතෙන නරකම්භි බිපනදුක්ඛෙන මම රජ්ජසුඛං
පනුදිත්වා. සුඛෙන ච දුක්ඛන්ති කුමානසුඛෙන චා තං දුක්ඛං පනුදිත්වා. උභයත්ථ
සන්තොති යෙ සන්තො හොන්ති මාදිසා, තෙ ද්විසුපි එතෙසු කොට්ඨාසෙසු
අභිනිබ්බුතසභාවා මජ්ඣත්තා සුඛෙ ච දුක්ඛෙ ච භවන්ති තුල්යා, එකසදිසා
නිබ්බිකාරාව හොන්තිති.

ඉදං සුත්වා දුඛිහිසෙනො බොධිසත්තං බමාපෙත්වා “තුම්භාකං රජ්ජං තුම්භෙව
කාරෙථ, අහං වො වොරෙ පටිබාහිස්සාමි”ති වත්වා තස්ස දුට්ඨාමච්චස්ස රාජාණං
කාරෙත්වා පක්කාමි. බොධිසත්තොපි රජ්ජං අමච්චානං නිය්‍යාදෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං
පබ්බජිත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
දුඛිහිසෙනො ආනන්දො අහොසි, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

එකරාජජාතකවණ්ණනා තතියා.

[304] 4. දද්දරජාතකවණ්ණනා

ඉමානි මන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කොධනං භික්ඛුං ආරබ්භ කපෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා කථිතමෙව. තදා හි ධම්මසභායං තස්ස කොධනභාවකථාය සමුට්ඨිතාය සත්ථා ආගන්ත්වා ‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා’ති පුච්ඡිත්වා ‘ඉමාය නාමා’ති වුත්තෙ තං පක්කොසාපෙත්වා ‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු කොධනොසි’ති වත්වා ‘ආම, හන්තෙ’ති වුත්තෙ ‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කොධනොයෙව, කොධනභාවෙනෙවස්ස පොරාණකපණ්ඩිතා පරිසුද්ධා නාගරාජභාවෙ ඨිතාපි තීණි වස්සානි ගුප්ථරිතාය උක්කාරභූමියං වසිංසු’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො භිමවන්තපදෙසෙ දද්දරපබ්බතපාදෙ දද්දරනාගභවනං නාම අත්ථි, තත්ථ රජ්ජං කාරෙන්නස්ස දද්දරරඤ්ඤො පුත්තො මහාදද්දරො නාම අභොසි, කනිට්ඨභාතා පනස්ස වුළදද්දරො නාම. සො කොධනො ඵරුසො නාගමාණුවකෙ අක්කොසන්තො පරිභාසන්තො පහරන්තො විවරති. නාගරාජා තස්ස ඵරුසභාවං ඤත්වා නාගභවනතො තං නීහරාපෙතුං ආණාපෙසි. මහාදද්දරො පන පිතරං බමාපෙත්වා නිවාරෙසි. දුතියමිපි රාජා තස්ස කුජ්ඣි, දුතියමිපි බමාපෙසි. තතියවාරෙ පන ‘ත්වං මං ඉමං අනාවාරං නීහරාපෙන්නං නිවාරෙසි, ගච්ඡථ ද්වෙපි ජනා ඉමමිභා නාගභවනා නික්ඛමිත්වා ඛාරාණසියං උක්කාරභූමියං තීණි වස්සානි වසථා’ති නාගභවනා නික්කඩ්ඨාපෙසි. තෙ තත්ථ ගන්ත්වා වසිංසු. අථ තෙ උක්කාරභූමියං උදකපරියන්තෙ ගොවරං පරියෙසමානෙ ගාමදාරකා දිස්වා පහරන්තා ලෙඩ්ඬුදණ්ඩාදයො බිපන්නා ‘කෙ ඉමෙ පුටුලසීසා සුවිනඩ්ගුට්ඨා උදකදෙඩ්ඬුභා මණ්ඩුකභක්ඛා’ති ආදීනි වත්වා අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති.

වුළදද්දරො වණ්ඨඵරුසතාය තෙසං තං අවමානං අසහන්තො ‘භාතික, ඉමෙ දාරකා අමිහෙ පරිභවන්ති, ආසිවිසභාවං නො න ජානන්ති, අහං තෙසං අවමානං සහිතුං න සක්කොමි, නාසාවාතෙන තෙ නාසෙස්සාමි’ති භාතරා සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

13.

‘ඉමානි මං දද්දර තාපයන්ති, වාචාදුරුත්තානි මනුස්සලොකෙ; මණ්ඩුකභක්ඛා උදකන්තසෙවි, ආසිවිසං මං අවිසා සපන්ති’ති.

තත්ථ තාපයන්තීති දුක්ඛාපෙත්ති. මණ්ඩුකභක්ඛා උදකන්තසෙවිති ‘මණ්ඩුකභක්ඛා’ති ව ‘උදකන්තසෙවි’ති ව වදන්තා එතෙ අවිසා ගාමදාරකා මං ආසිවිසං සමානං සපන්ති අක්කොසන්තිති.

තස්ස වචනං සුත්වා මහාදද්දරො සෙසගාථා අභාසි –

14.

‘සකා රට්ඨා පබ්බාජිතො, අඤ්ඤං ජනපදං ගතො; මහන්නං කොට්ඨං කයිරාථ, දුරුත්තානං නිධෙතවෙ.

15.

“යත්ථ පොසං න ජානන්ති, ජාතියා විනයෙන වා;
න තත්ථ මානං කයිරාථ, වසමඤ්ඤාතකෙ ජනෙ.

16.

“විදෙසවාසං වසතො, ජාතවෙදසමෙනපි;
බමිතබ්බං සපඤ්ඤෙන, අපි දාසස්ස තජ්ජිත”න්ති.

තත්ථ දුරුත්තානං නිධෙතවෙති යථා ධඤ්ඤාතිධානත්ථාය මහන්තං කොට්ඨං කත්වා පුරෙත්වා කිච්චෙ උජ්ජන්තෙ ධඤ්ඤං වළඤ්ජෙත්ති, එවමෙවං විදෙසං ගතො අන්තොභද්දෙ පණ්ඩිතො පොසො දුරුත්තානං නිධානත්ථාය මහන්තං කොට්ඨං කයිරාථ. තත්ථ තානි දුරුත්තානි නිදහිත්වා පුන අත්තනො පහොනකකාලෙ කාතබ්බං කරිස්සති. ජාතියා විනයෙන වාති “අයං බත්තියො බ්‍රාහ්මණො”ති වා “සීලවා බ්‍රහ්මස්සුතො ගුණසම්පන්නො”ති වා එවං යත්ථ ජාතියා විනයෙන වා න ජානන්ති අත්ථො. මානන්ති එවරූපං මං ලාමකවොහාරෙන වොහරන්ති, න සක්කරොන්ති න ගරුං කරොන්ති මානං න කරෙය්‍ය. වසමඤ්ඤාතකෙ ජනෙති අත්තනො ජාතිගොත්තාදීනි අජානන්තස්ස ජනස්ස සන්තිකෙ වසන්තො. වසතොති වසතා, අයමෙව වා පායො.

එවං තෙ තත්ථ තීණි වස්සානි වසිංසු. අථ තෙ පිතා පක්කොසාපෙසි. තෙ තතො පටියාය නිහතමානා ජාතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කොධනො භික්ඛු අනාගාමීඵලෙ පතිට්ඨහි. “තදා චුළදද්දරො කොධනො භික්ඛු අහොසි, මහාදද්දරො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

දද්දරජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[305] 5. සීලවීමංසනජාතකවණ්ණනා

නත්ථී ලොකෙ රහො නාමාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කිලෙසනිග්ගහං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු එකාදසකනිපාතෙ පානීයජාතකෙ (ජා. 1.11.59 ආදයො) ආවි භවිස්සති. අයං පනෙත්ථ සඬ්ඛෙපො – පඤ්චසතා භික්ඛු අන්තොජෙතවනෙ වසන්තා මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ කාමචිතක්කං විතක්කයිංසු. සත්ථා ඡසුපි රත්තිදිවාකොට්ඨාසෙසු යථා එකවක්ඛුකො වක්ඛුං, එකපුත්තො පුත්තං, වාමරී වාලං අජ්ජමාදෙන රක්ඛති, එවං නිච්චකාලං භික්ඛු ඔලොකෙති. සො රත්තිභාගෙ දිබ්බවක්ඛුතා ජෙතවනං ඔලොකෙත්තො වක්කවත්තිරඤ්ඤො අත්තනො නිවෙසනෙ උජ්ජන්තවොරෙ විය තෙ භික්ඛු දිස්වා ගන්ධකුට්ඨං විවරිත්වා ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙත්වා “ආනන්ද, අන්තොජෙතවනෙ කොට්ඨසත්ථාරෙ වසනකභික්ඛු සන්තිපාතාපෙත්වා ගන්ධකුට්ඨොරෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙහි”ති ආහ. සො තථා කත්වා සත්ථු පටිවෙදෙසි. සත්ථා පඤ්ඤාත්තාසනෙ නිසිදිත්වා

සබ්බසංඝාතභික්ඛවසෙන ආමන්තෙත්වා “භික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතා
‘පාපකරණෙ රහො නාම නත්ථි’ති පාපං න කරිංසු”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං
ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තත්ථෙව බාරාණසියං
දිසාපාමොක්ඛස්ස ආවරියස්ස සන්තිකෙ පඤ්චන්තං මාණවකසත්තං ජෙට්ඨකො
හුත්වා සිජ්ජං උග්ගණ්හාති. ආවරියස්ස පන වයප්පත්තා ධීතා අත්ථි. සො චිත්තෙසි
“ඉමෙසං මාණවකානං සීලං වීමංසිත්වා සීලසම්පන්නස්සෙව ධීතරං දස්සාමි”ති.
සො එකදිවසං මාණවකෙ ආමන්තෙත්වා “තාතා, මය්හං ධීතා වයප්පත්තා,
විවාහමස්සා කාරෙස්සාමි, වත්ථාලඬකාරං ලද්ධං වට්ටති, ගච්ඡං තුම්හෙ අත්තනො
අත්තනො ඤාතකානං අපස්සන්තානඤ්ඤෙව ථෙන්නත්වා වත්ථාලඬකාරෙ ආහරං,
කෙනචි අදිට්ඨමෙව ගණ්හාමි, දස්සෙත්වා ආහතං න ගණ්හාමි”ති ආහ. තෙ
“සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා තතො පට්ඨාය ඤාතකානං අපස්සන්තානං ථෙන්නත්වා
වත්ථපිළන්ධනාදිති ආහරන්ති. ආවරියො ආහතාහතං විසුං විසුං යපෙසි.
බොධිසත්තො පන න කිඤ්චි ආහරි. අථ නං ආවරියො ආහ “ත්ථං පන, තාත, න
කිඤ්චි ආහරසි”ති. “ආම, ආවරියා”ති. “කස්මා, තාතා”ති. “තුම්හෙ න කස්සචි
පස්සන්තස්ස ආහතං ගණ්හං, අහං පන පාපකරණෙ රහො නාම න පස්සාමි”ති
දිපෙන්නො ඉමා ද්වෙ ගාථා ආහ –

17.

“නත්ථි ලොකෙ රහො නාම, පාපකම්මං පකුබ්බතො;
පස්සන්ති වනභූතාති, තං බාලො මඤ්ඤති රහො.

18.

“අහං රහො න පස්සාමි, සුඤ්ඤං වාපි න විජ්ජති;
යත්ථ අඤ්ඤං න පස්සාමි, අසුඤ්ඤං හොති තං මයා”ති.

තත්ථ රහොති පට්ඨිත්තට්ඨානං. වනභූතාතීති වනෙ නිබ්බත්තභූතාති. තං
බාලොති තං පාපකම්මං රහො මයා කතන්ති බාලො මඤ්ඤති. සුඤ්ඤං වාපිති යං වා
යානං සත්තෙහි සුඤ්ඤං තුව්ඡං භවෙය්‍යා, තම්පි නත්ථිති ආහ.

ආවරියො තස්ස පසිදිත්වා “තාත, න මය්හං ගෙහෙ ධනං නත්ථි, අහං පන
සීලසම්පන්නස්ස ධීතරං දාතුකාමො ඉමෙ මාණවකෙ වීමංසන්තො එවමකාසිං, මම
ධීතා තුය්හමෙව අනුච්ඡවිකා”ති ධීතරං අලඬකරිත්වා බොධිසත්තස්ස අදාසි.
සෙසමාණවකෙ “තුම්හෙහි ආහතාහතං තුම්හාකං ගෙහමෙව නෙථා”ති ආහ.

සත්ථා “ඉති බො, භික්ඛවෙ, තෙ දුස්සීලමාණවකා අත්තනො දුස්සීලතාය තං
ඉත්ථිං න ලහිංසු, ඉතරො පණ්ඩිතමාණවො සීලසම්පන්නතාය ලහි”ති වත්වා
අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

19.

“දුප්පව්වො ව සුප්පව්වො ව, නන්දො ව සුඛවඩ්ඪිතො;
වජ්ජො ව අද්ධවසිලො ව, තෙ ධම්මං ජහ්මත්ථිකා.

20.

“බ්‍රාහ්මණො ව කථං ජහෙ, සබ්බධම්මාන පාරගු;
යො ධම්මමනුපාලෙති, ධිතිමා සච්චනික්කමො” ති.

තත්ථ දුප්පව්වොතිආදයො ජ ජෙට්ඨකමාණවා, තෙසං නාමං ගණ්ඨි,
අවසෙසානං නාමං අග්ගහෙත්වා සබ්බසඬ්ඨිගාහිකවසෙනෙව “තෙ ධම්මං
ජහ්මත්ථිකා” ති ආහ. තත්ථ තෙති සබ්බෙපි තෙ මාණවා. ධම්මන්ති
ඉත්ථිපට්ඨාහසභාවං. ජහ්මත්ථිකාති ජහුං අත්ථිකා, අයමෙව වා පායො. මකාරො
පදබ්‍රාහ්මණසන්ධිවසෙන වුත්තො. ඉදං වුත්තං හොති – සබ්බෙපි තෙ මාණවා තාය
ඉත්ථියා අත්ථිකාව හුත්වා අත්තනො දුස්සිලතාය තං ඉත්ථිපට්ඨාහසභාවං ජහිංසු.

බ්‍රාහ්මණො වාති ඉතරො පන සීලසම්පන්නො බ්‍රාහ්මණො. කථං ජහෙති කෙන
කාරණෙන තං ඉත්ථිපට්ඨාහසභාවං ජහිස්සති. සබ්බධම්මානන්ති ඉමස්මිං යානෙ
ලොකියාති පඤ්ච සීලාති, දස සීලාති, තිණි සුවරිතාති ව, සබ්බධම්මා නාම, තෙසං
සො පාරං ගතොති පාරගු. ධම්මන්ති වුත්තජ්ජකාරමෙව ධම්මං යො අනුපාලෙති
රක්ඛති. ධිතිමාති සීලරක්ඛනධිතියා සමන්තාගතො. සච්චනික්කමොති සච්චෙ
සභාවහුතෙ යථාවුත්තෙ සීලධම්මෙ නික්කමෙන සමන්තාගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙන තාති පඤ්ච භික්ඛුසතාති අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු.

තදා ආචරියො සාරිපුත්තො අහොසි, පණ්ඩිතමාණවො පන අහමෙව
අහොසිත්ති.

සීලවිමංසනජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[306] 6. සුජාතාජාතකවණ්ණනා

කිමණ්ඩකාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො මල්ලිකං දෙවිං ආරබ්භ
කටෙසි. එකදිවසං කිර රඤ්ඤො තාය සද්ධිං සිරිවිවාදො අහොසි,
“සයනකලහො” තිපි වදන්තියෙව. රාජා කුප්පිත්වා තස්සා අත්ථිභාවම්පි න
ජානාති. මල්ලිකා දෙවිපි “සත්ථා රඤ්ඤො මයි කුද්ධභාවං න ජානාති මඤ්ඤෙ” ති
වින්තෙසි. සත්ථාපි ඤත්වා “ඉමෙසං සමග්ගභාවං කර්ස්සාමි” ති පුබ්බණ්ඨසමයං
නිවාසෙත්වා පත්තච්චරමාදාය පඤ්චභික්ඛුසතපරිවාරො සාවත්ථිං පවිසිත්වා
රාජද්වාරං අගමාසි. රාජා තථාගතස්ස පත්තං ගහෙත්වා නිවෙසනං පවෙසෙත්වා
පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඨිස්ස දක්ඛිණොදකං
දත්වා යාගුබ්ජ්ජකං ආහරි. සත්ථා පත්තං හත්ථොන පිදහිත්වා “මහාරාජ, කහං

දෙව්” කී ආහ. “කිං, හන්තෙ, තාය අත්තනො යසෙන මත්තායා” කී? “මහාරාජ, සයමෙව යසං දත්වා මාතුගාමං උක්ඛිපිත්වා තාය කතස්ස අපරාධස්ස අසහනං නාම න යුක්ත” න් කී. රාජා සත්ථු වචනං සුත්වා තං පක්කොසාපෙසි, සා සත්ථාරං පරිවිසි. සත්ථා “අඤ්ඤමඤ්ඤං සමග්ගෙහි හවිතුං වට්ටනී” කී සාමග්ගිරසවණ්ණං කථෙත්වා පක්කාමී. තතො පට්ඨාය උභො සමග්ගවාසං වසිංසු. භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, සත්ථා එකවචනෙනෙව උභො සමග්ගෙ අකාසී” කී. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” කී පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” කී චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපාහං එතෙ එකවාදෙනෙව සමග්ගෙ අකාසී” න් කී වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. අටෙකදිවසං රාජා වාතපානං විවරිත්වා රාජඪගණං ඔලොකයමානො අට්ඨාසි. තස්මිං බණ්ණ එකා පණ්ණිකධීතා අභිරූපා පට්ඨමයෙ ධීතා සුජාතා නාම බදරපච්ඡිං සීසෙ කත්වා “බදරානි ගණ්හථ, බදරානි ගණ්හථා” කී වදමානා රාජඪගණෙන ගච්ඡති. රාජා තස්සා සද්දං සුත්වා තාය පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා අසාමිකභාවං ඤත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යිපෙත්වා මහන්නං යසං අදාසි. සා රඤ්ඤො පියා අහොසි මනාපා. අටෙකදිවසං රාජා සුවණ්ණතට්ටකෙ බදරානි බාදන්තො නිසීදි. තදා සුජාතා දෙව් රාජානං බදරානි බාදන්තං දිස්වා “මහාරාජ, කිං නාම තුම්හෙ බාදථා” කී පුච්ඡන්ති පට්ඨමං ගාථමාහ –

21.

“කිමණ්ඩකා ඉමෙ දෙව, නික්ඛිත්තා කංසමල්ලකෙ;
උපලොහිතකා වග්ගු, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡන්තො” කී.

තත්ථ කිමණ්ඩකානි කිංඵලානි නාමෙතානි, පරිමණ්ඩලවසෙන පන අණ්ඩකානි ආහ. කංසමල්ලකෙති සුවණ්ණතට්ටකෙ. උපලොහිතකානි රත්තවණ්ණා. වග්ගුති වොක්ඛා නිම්මලා.

රාජා කුජ්ඣිත්වා “බදරවාණිජකෙ පණ්ණිකගහපතිකස්ස ධීතෙ අත්තනො කුලසන්තකානි බදරානිපි න ජානාසී” කී වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

22.

“යානි පුරෙ තුවං දෙවි, හණ්ඬු නන්තකවාසිනී;
උච්ඡඪගහත්ථා පචිනාසි, තස්සා තෙ කොලියං ඵලං.

23.

“උඪ්ඨස්භතෙ න රමති, භොගා විජ්ජහන්ති තං;
තත්ථෙවිමං පටිනෙථ, යත්ථ කොලං පච්ඡස්සති” කී.

තත්ථ භණ්ඩුති මුණ්ඩසීසා හුත්වා. නන්තකවාසිනීති ජිණ්ණපිලෝතිකනිවත්ථා. උච්ඡඩගහත්ථා පච්ඡාසීති අට්ඨං පච්ඡිත්ථා අභිකුසකෙන සාධං ඕනාමෙත්ථා ඔවිතොචිතං හත්ථෙන ගහෙත්ථා උච්ඡඩගෙ පක්ඛිපනවසෙන උච්ඡඩගහත්ථා හුත්වා පච්ඡාසී ඔව්නාසී. තස්සා තෙ කොලියං ඵලන්ති තස්සා තව ඵවං පච්ඡන්ති යා ඔව්ඡන්ති යා යමහං ඉදානි බාදාමි, ඉදං කොලියං කුලදත්තියං ඵලන්ති අත්ථො.

උභිධස්භතෙ න රමනීති අයං ජමිමි ඉමස්මිං රාජකුලෙ වසමානා ලොහකුමිහියං පක්ඛිත්තා විය ඩස්භති නාහිරමති. භොගාති රාජභොගා ඉමං අලක්ඛිකං විජ්ජහන්ති. යත්ථ කොලං පච්ඡස්සති යත්ථ ගන්ත්වා පුන බදරමෙව පච්ඡිත්ථා වික්කිණන්ති ජීවිකං කප්පෙස්සති, තත්ථෙව නං නෙථාති වදති.

බොධිසත්තො “යපෙත්ථා මං අඤ්ඤො ඉමෙ සමග්ගෙ කාතුං න සක්ඛිස්සති” ති රාජානං සඤ්ඤාපෙත්ථා “ඉමිස්සා අනික්කඨස්සනං කරිස්සාමි” ති වින්තෙත්ථා චතුත්ථං ගාථමාහ –

24.

“භොන්ති භෙන මහාරාජ, ඉද්ධිජ්ජත්තාය නාරියා;
බම දෙව සුජාතාය, මාස්සා කුජ්ඣ රථෙසහා” ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ, එතෙ ඵවරූපා පමාදදොසා යසං පත්තාය නාරියා භොන්තියෙව, එතං ඵවරූපෙ උච්චෙ යානෙ යපෙත්ථා ඉදානි “එත්තකස්ස අපරාධස්ස අසහනං නාම න යුත්තං තුම්භාකං, තස්මා බම, දෙව, සුජාතාය, එතිස්සා මා කුජ්ඣ රථෙසහ රථපෙට්ඨකාති.

රාජා තස්ස වචනෙන දෙවියා තං අපරාධං සහිත්ථා යථායානෙයෙව නං යපෙසී. තතො පට්ඨාය උභො සමග්ගවාසං වසිංසුති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා බාරාණසිරාජා කොසලරාජා අහොසී, සුජාතා මල්ලිකා, අමච්චො පන අහමෙව අහොසී” ති.

සුජාතාජාතකවණ්ණනා ජට්ඨා.

[307] 7. පලාසජාතකවණ්ණනා

අවෙතනං බ්‍රාහ්මණ අස්සුණන්තන්ති ඉදං සත්ථා පරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්තො ආනන්දත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසී. සොභායස්මා “අජ්ජ රත්තියා පච්චුසසමයෙ සත්ථා පරිනිබ්බාසිස්සති” ති ඤත්ථා “අහඤ්චමිහි සෙක්ඛො සකරණීයො, සත්ථු ව මෙ පරිනිබ්බානං භවිස්සති, පඤ්චවිසති වස්සානි සත්ථු කතං උපට්ඨානං නිජ්ඵලං භවිස්සති” ති සොකාභිභූතො උය්‍යානඔවරකෙ කපිසීසං ආලම්බිත්ථා පරොදි. සත්ථා තං අපස්සන්තො “කහං, හික්ඛෙව, ආනන්දො” ති පුච්ඡිත්ථා තමත්ථං සුත්ථා තං

පක්කොසාපෙත්වා “කතපුඤ්ඤොසි ත්වං, ආනන්ද, පධානමනුයුක්ඡ, ඛිජ්ජං
හොහිසි අනාසවො, මා චිත්තයි, ඉදානි තයා මම කතං උපට්ඨානං කිංකාරණා
නිජ්ඵලං භවිස්සති, යස්ස තෙ පුබ්බෙ සරාගාදිකාලෙපි මම කතං උපට්ඨානං නිජ්ඵලං
නාහොසි” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
බාරාණසිනො අවිදුරෙ පලාසරුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තදා බාරාණසිවාසිනො
මනුස්සා දෙවතාමඬිගලිකා අහෙසුං නිව්චං බලිකරණාදිසු පයුත්තා. අටෙකො
දුග්ගතබ්‍රාහ්මණො “අහමිපි එකං දෙවතං පටිජග්ගිස්සාමි” ති එකස්මිං.
උන්නතජ්ජදෙසෙ ඨිතස්ස මහතො පලාසරුක්ඛස්ස මූලං සමං නිත්තිණං කත්වා
පරික්ඛිජිත්වා වාලුකං ඔකිරිත්වාච සම්මජ්ජිත්වා රුක්ඛෙ ගන්ධපඤ්චඩ්ගලිකානි
දත්වා මාලාගන්ධධූමෙහි පූජෙත්වා දීපං ජාලෙත්වා “සුඛං සයා” ති වත්වා රුක්ඛං
පදක්ඛිණං කත්වා පක්කමති. දුතියදිවසෙ පාතොච ගන්ත්වා සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡති.
අටෙකදිවසං රුක්ඛදෙවතා චිත්තෙසි “අයං බ්‍රාහ්මණො අතිවිය මං පටිජග්ගති, ඉමං
බ්‍රාහ්මණං වීමංසිත්වා යෙන කාරණෙන මං පටිජග්ගති, තං දස්සාමි” ති. සා තස්මිං
බණෙ බ්‍රාහ්මණෙ ආගන්ත්වා රුක්ඛමූලෙ සම්මජ්ජන්තෙ
මහල්ලකබ්‍රාහ්මණවෙසෙන සමීපෙ යත්වා පයමං ගාථමාහ –

25.

“අවෙනනං බ්‍රාහ්මණ අස්සුණන්තං, ජානො අජානන්තමිමං පලාසං;
ආරද්ධවිරියො දූවං අජ්ජමත්තො, සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡසි කිස්ස හෙතු” ති.

තත්ථ අස්සුණන්තන්ති අවෙනනත්තාච අසුණන්තං. ජානොති තුචං ජානමානො
හුත්වා දූවං අජ්ජමත්තොති නිව්චං අජ්ජමත්තො.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො දුතියං ගාථමාහ –

26.

“දුරෙ සුතො වෙච බ්‍රහා ච රුක්ඛො, දෙසෙ ඨිතො භූතනිවාසරූපො;
තස්මා නමස්සාමි ඉමං පලාසං, යෙ චෙත්ථ භූතා තෙ ධනස්ස හෙතු” ති.

තත්ථ දුරෙ සුතොති බ්‍රාහ්මණ අයං රුක්ඛො දුරෙ සුතො විස්සුතො, න
ආසන්නට්ඨානෙයෙව පාකටො. බ්‍රහා වානි මහන්තො ච. දෙසෙ ඨිතොති උන්නතෙ
සමෙ භූමිජ්ජදෙසෙ ඨිතො. භූතනිවාසරූපොති දෙවතානිවාසසභාවො, අද්ධා එත්ථ
මහෙසක්ඛා දෙවතා නිවුත්වා භවිස්සති. තෙ ධනස්ස හෙතූති ඉමඤ්ච රුක්ඛං යෙ
චෙත්ථ නිවුත්වා භූතා, තෙ ධනස්ස හෙතු නමස්සාමි, න නික්කාරණාති.

තං සුත්වා රුක්ඛදෙවතා බ්‍රාහ්මණස්ස පසන්නා “අහං, බ්‍රාහ්මණ, ඉමස්මිං
රුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතා, මා භායි, ධනං තෙ දස්සාමි” ති තං අස්සාසෙත්වා
අත්තනො විමානද්වාරෙ මහන්නෙන දෙවතානුභාවෙන ආකාසෙ යත්වා ඉතරා ද්වෙ
ගාථා අභාසි –

27.

“සො තෙ කරිස්සාමි යථානුභාවං, කතඤ්ඤතං බ්‍රාහ්මණ පෙක්ඛමානො;
කථඤ්ඤි ආගම්ම සතං සකාසෙ, මොසානි තෙ අස්සු පරිචන්දිතානි.

28.

“යො තින්ද්‍රකරුක්ඛස්ස පරො පිලක්ඛො, පරිවාරිතො පුබ්බයඤ්ඤො
උළාරො;
තස්සෙස මූලස්මිං නිධි නිබානො, අදායාදො ගච්ඡ තං උද්ධරාහි” ති.

තත්ථ යථානුභාවන්ති යථාසත්ති යථාබලං. කතඤ්ඤතන්ති තයා මය්හං
කතගුණං ජානන්තො තං අත්තනි විජ්ජමානං කතඤ්ඤතං පෙක්ඛමානො.
ආගම්මානි ආගන්ත්වා. සතං සකාසෙති සප්පුරිසානං සන්තිකෙ. මොසානි තෙ අස්සු
පරිචන්දිතානි සුබසෙය්‍යාපුච්ඡනවසෙන වාචාචන්දිතානි සම්මජ්ජනාදිකරණෙන
කායචන්දිතානි ච තව කථං අඵලානි භවිස්සන්ති.

යො තින්ද්‍රකරුක්ඛස්ස පරො පිලක්ඛොති යො එස තින්ද්‍රකරුක්ඛස්ස පරතො
පිලක්ඛරුක්ඛො යිතොති විමානද්වාරෙ යිතාව හත්ථං පසාරෙත්වා දස්සෙති.
පරිවාරිතොතිආදියු තස්ස පිලක්ඛරුක්ඛස්ස මූලෙ එස තං රුක්ඛමූලං පරික්ඛිපිත්වා
නිහිතතාය පරිවාරිතො, පුබ්බෙ යිට්ඨයඤ්ඤවසෙන පුරිමසාමිකානං උජ්ජන්තතාය
පුබ්බයඤ්ඤො, අනෙකනිධිකුම්භි භාවෙන මහත්තත්තා උළාරො, භූමිං බණ්ණත්වා
යපිතත්තා නිබානො, ඉදානි දායාදානං අභාවතො අදායාදො. ඉදං චුත්තං හොති – එස
තං රුක්ඛමූලං පරික්ඛිපිත්වා ගීවාය ගීවං පහරන්තිනං නිධිකුම්භිනං වසෙන මහානිධි
නිබානො අසාමිකො, ගච්ඡ තං උද්ධරිත්වා ගණ්භාති.

එවඤ්ඤ පන වත්වා සා දෙවතා “බ්‍රාහ්මණ, ත්වං එතං උද්ධරිත්වා ගණ්භන්තො
කිලමිස්සසි, ගච්ඡ ත්වං, අහමෙව තං තව සරං නෙත්වා අසුකස්මිං අසුකස්මිඤ්ඤ
යානෙ නිදහිස්සාමි, ත්වං එතං ධනං යාවජීවං පරිභුඤ්ජන්තො දානං දෙහි, සීලං
රක්ඛාහි” ති බ්‍රාහ්මණස්ස ඔවාදං දත්වා තං ධනං අත්තතො ආනුභාවෙන තස්ස සරෙ
පතිට්ඨාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා බ්‍රාහ්මණො
ආනන්දො අහොසි, රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි” ති.

පලාසජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[308] 8. සකුණජාතකවණ්ණනා

අකරම්භස තෙ කිච්චන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස
අකතඤ්ඤතං ආරබ්භ කටෙසි. “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො
අකතඤ්ඤයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
 හිමවන්තපදෙසෙ රුක්ඛකොට්ටකසකුණො හුත්වා නිබ්බන්ති. අටෙකස්ස සීහස්ස
 මංසං බාදන්තස්ස අට්ඨී ගලෙ ලග්ගි, ගලො උද්ධුමායි, ගොවරං ගණ්හිතුං න
 සක්කොති, බරා වෙදනා පවත්ති. අථ නං සො සකුණො ගොවරජ්ජසුතො දිස්වා
 සාබාය නිලීනො “කිං තෙ, සම්ම, දුක්ඛ”න්ති පුච්ඡී. සො තමත්ථං ආවික්ඛි. “අහං
 තෙ, සම්ම, එතං අට්ඨීං අපනෙය්‍යං, භයෙන පන තෙ මුඛං පටිසිතුං න විසහාමි,
 බාදෙය්‍යාසිපි ම”න්ති. “මා භායි, සම්ම, නාහං තං බාදාමි, ජීවිතං මෙ දෙහි”ති. සො
 “සාධු”ති තං වාමපස්සෙන නිපජ්ජාපෙත්වා “කො ජානාති, කම්පෙස කරිස්සති”ති
 වින්තෙත්වා යථා මුඛං පිදහිතුං න සක්කොති, තථා තස්ස අධරොට්ඨෙ ව
 උත්තරොට්ඨෙ ව දණ්ඩකං යපෙත්වා මුඛං පටිසිත්වා අට්ඨිකොටිං තුණ්ඛෙන පහරි,
 අට්ඨී පතිත්වා ගතං. සො අට්ඨීං පාතෙත්වා සීහස්ස මුඛතො නික්ඛමන්තො දණ්ඩකං
 තුණ්ඛෙන පහරිත්වා පාතෙන්නොව නික්ඛමිත්වා සාබග්ගෙ නිලීයි. සීහො නිරොගො
 හුත්වා එකදිවසං එකං වනමහිංසං වධිත්වා බාදති. සකුණො “විමංසිස්සාමි න”න්ති
 තස්ස උපරිභාගෙ සාබාය නිලීයිත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො පයමං ගාථමාහ –

29.

“අකරම්භස තෙ කිච්චං, යං බලං අහුවම්භසෙ;
 මීගරාජ නමො ත්‍යත්ථු, අපි කිඤ්චි ලභාමසෙ”ති.

තත්ථ අකරම්භස තෙ කිච්චන්ති හො, සීහ, මයම්පි තව එකං කිච්චං අකරම්භ.
 යං බලං අහුවම්භසෙති යං අම්භාකං බලං අහොසි, තෙන බලෙන තතො කිඤ්චි
 අභාපෙත්වා අකරම්භසෙව.

තං සුත්වා සීහො දුතියං ගාථමාහ –

30.

“මම ලොහිතභක්ඛස්ස, නිච්චං ලුද්දානි කුබ්බතො;
 දන්තන්තරගතො සන්තො, තං බහුං යම්පි ජීවසි”ති.

තං සුත්වා සකුණො ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

31.

“අකතඤ්ඤුමකත්තාරං, කතස්ස අප්පටිකාරකං;
 යස්මිං කතඤ්ඤතා නත්ථී, නිරත්ථා තස්ස සෙවනා.

32.

“යස්ස සම්මුඛවිණ්ණෙන, මිත්තධම්මො න ලබ්භති;
 අනුසුයමනක්කොසං, සණ්ඨකං තම්භා අපක්කමෙ”න්ති.

තත්ථ අකතඤ්ඤුන්ති කතගුණං අජානන්තං. අකත්තාරන්ති යංකිඤ්චි
 අකරොන්තං. සම්මුඛවිණ්ණෙනාති සම්මුඛෙ කතෙන ගුණෙන.

අනුසුයමනක්කොසන්ති තං පුග්ගලං න උසුයන්තො න අක්කොසන්තො සංකං තම්භා පාපපුග්ගලා අපගච්ඡෙය්‍යාති. එවං වත්වා සො සකුණො පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සීභො දෙවදත්තො අහොසි, සකුණො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සකුණජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[309] 9. ජවජාතකවණ්ණනා

සබ්බමීදං වරිමං කතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ජබ්බග්ගියෙ භික්ඛු ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු විනයෙ (පාචි. 646) විත්ථාරතො ආගතමෙව. අයං පනෙත්ථ සඬබ්බෙපො – සත්ථා ජබ්බග්ගියෙ පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර තුම්භෙ, භික්ඛවෙ, නීවෙ ආසනෙ නිසිදිත්වා උච්චෙ ආසනෙ නිසින්තස්ස ධම්මං දෙසෙථා”ති පුච්ඡන්වා “එවං, හන්තෙ”ති චුත්තෙ තෙ භික්ඛු ගරහිත්වා “අයුත්තං, භික්ඛවෙ, තුම්භාකං මම ධම්මෙ අගාරවකරණං, පොරාණකපණ්ඩිතා හි නීවෙ ආසනෙ නිසිදිත්වා බාහිරකමන්තෙපි වාචෙන්තෙ ගරහිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො චණ්ඩාලකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො කුටුම්භං සණ්ඨපෙසි. තස්ස හරියා අම්බදොහළිනී හුත්වා තං ආහ “සාමි, ඉච්ඡාමහං අම්බං බාදිතු”න්ති. “හද්දෙ, ඉමස්මිං කාලෙ අම්බං නත්ථි, අඤ්ඤං කිඤ්චි අම්බිලඵලං ආහරිස්සාමි”ති. “සාමි, අම්බඵලං ලභමානාව ජීවිස්සාමි, අලභමානාය මෙ ජීවිතං නත්ථි”ති. සො තස්සා පටිබද්ධවිත්තො “කහං නු බො අම්බඵලං ලභිස්සාමි”ති වින්තෙසි. තෙන බො පන සමයෙන බාරාණසිරඤ්ඤො උය්‍යානෙ අම්බො ධූවඵලො භොති. සො “තතො අම්බපක්කං ආහරිත්වා ඉමස්සා දොහළං පටිප්පස්සම්භෙස්සාමි”ති රත්තිභාගෙ උය්‍යානං ගන්ත්වා අම්බං අභිරුහිත්වා නිලීනො සාබාය සාබං අම්බං ඔලොකෙන්තො විවරි. තස්ස තථා කරොත්තස්සෙව රත්ති විභාසි. සො වින්තෙසි “සචෙ ඉදානි ඔතරිත්වා ගමිස්සාමි, දිස්වා මං ‘වොරො’ති ගණ්ඨිස්සන්ති, රත්තිභාගෙ ගමිස්සාමි”ති. අපෙකං විටපං අභිරුහිත්වා නිලීනො අච්ඡි.

තදා බාරාණසිරාජා “පුරොභිතස්ස සන්තිකෙ මන්තෙ උග්ගණ්ඨිස්සාමි”ති උය්‍යානං පවිසිත්වා අම්බරුක්ඛමුලෙ උච්චෙ ආසනෙ නිසිදිත්වා ආවරියං නීවෙ ආසනෙ නිසිදාපෙත්වා මන්තෙ උග්ගණ්ඨි. බොධිසත්තො උපරි නිලීනො වින්තෙසි – “යාව අධම්මිකො අයං රාජා, යො උච්චාසනෙ නිසිදිත්වා මන්තෙ උග්ගණ්ඨාති. අයං බ්‍රාහ්මණොපි අධම්මිකො, යො නිවාසනෙ නිසිදිත්වා මන්තෙ වාචෙති. අහමිපි අධම්මිකො, යො මාතුගාමස්ස වසං ගන්ත්වා මම ජීවිතං අගණෙත්වා අම්බං ආහරාමි”ති. සො රුක්ඛතො ඔතරන්තො එකං ඔලම්බනසාබං ගහෙන්වා තෙසං උභින්තමිපි අන්තරෙ පතිට්ඨාය “මහාරාජ, අහං නට්ඨො, ත්වං මුළුභො,

පුරොහිතො මතො” ති ආහ. සො රඤ්ඤා “කිංකාරණා” ති පුටියො පටමං ගාථමාහ

—

33.

“සබ්බමිදං වරිමං කතං, උභො ධම්මං න පස්සරෙ;
උභො පකතියා වුතා, යො වායං මන්තෙජ්ඣාපෙනි;
යො ච මන්තං අධියති” ති.

තත්ථ සබ්බමිදං වරිමං කතන්ති යං අම්භෙහි තිහි ජනෙහි කතං, සබ්බං ඉදං කිච්චං ලාමකං නිම්මරියාදං අධම්මිකං. එවං අත්තනො චොරභාවං තෙසඤ්ච මන්තෙසු අගාරවං ගරහිත්වා පුන ඉතරෙ ද්වෙයෙව ගරහන්තො “උභො ධම්මං න පස්සරෙ” තිආදිමාහ. තත්ථ උභොති ඉමෙ ද්වෙපි ජනා ගරුකාරාරහං පොරාණකධම්මං න පස්සන්ති, තතො ධම්මපකතිතො වුතා. ධම්මො හි පටමුප්පත්තිවසෙන පකති නාම. වුත්තම්පි චෙතං —

“ධම්මො භවෙ පාතුරහොසි පුබ්බෙ;
පච්ඡා අධම්මො උදපාදි ලොකෙ” ති. (ජා. 1.11.28);

යො වායන්ති යො ච අයං නිවාසනෙ නිසිදිත්වා මන්තෙ අජ්ඣාපෙනි, යො ච උච්චෙ ආසනෙ නිසිදිත්වා අධියතිති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො දුතියං ගාථමාහ —

34.

“සාලීනං ඔදනං භුඤ්ජෙ, සුචිං මංසුපසෙවනං;
තස්මා එතං න සෙවාමි, ධම්මං ඉසිහි සෙවිත” ති.

තස්සත්ථො — අහඤ්චි හො ඉමස්ස රඤ්ඤො සන්තකං සාලීනං ඔදනං සුචිං පණ්ඩරං නානප්පකාරාය මංසවිකතියා සිත්තං මංසුපසෙවනං භුඤ්ජාමි, තස්මා උදරෙ බද්ධො හුත්වා එතං එසිතගුණෙහි ඉසිහි සෙවිතං ධම්මං න සෙවාමිති.

තං සුත්වා ඉතරො ද්වෙ ගාථා අභාසි —

35.

“පරිබ්බජ මහා ලොකො, පචන්තඤ්ඤෙපි පාණිනො;
මා තං අධම්මො ආචරිතො, අස්මා කුම්භමිවාහිදා.

36.

“ධිරත්ථු තං යසලාහං, ධනලාහඤ්ච බ්‍රාහ්මණ;
යා වුත්ති විනිපාතෙන, අධම්මචරණෙන වා” ති.

තත්ථ පරිබ්බජාති ඉතො අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡ. මහාති අයං ලොකො නාම මහා. පවත්තඤ්ඤපි පාණිනොති ඉමස්මිං ජම්බුදීපෙ අඤ්ඤපි පාණිනො පවත්ති, නායමෙවෙකො රාජා. අස්මා කුම්භමීවාහිදාති පාසාණො සටං විය. ඉදං චුත්තං හොති – යං ත්වං අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා ඉධ වසන්තො අධම්මං ආවර්සී, සො අධම්මො එවං ආවරිතො පාසාණො සටං විය මා තං හින්දි.

“ධිරත්ථු”ති ගාථාය අයං සඬ්ඛෙපත්ථො – බ්‍රාහ්මණ යො එස එවං තව යසලාහො ව ධනලාහො ව ධිරත්ථු, තං ගරහාම මයං. කස්මා? යස්මා අයං තයා ලද්ධලාහො ආයතිං අපායෙසු විනිපාතනහෙතුනා සම්පති ව අධම්මවරණෙන ජීවිතචුත්ති නාම හොති, යා වෙසා චුත්ති ඉමිනා ආයතිං විනිපාතෙන ඉධ අධම්මවරණෙන වා නිජ්ජප්පති, කිං තාය, තෙන තං එවං වදාමිති.

අථස්ස ධම්මකථාය රාජා පසිදිත්වා “හො, පුරිස, කිංජාතිකොසී”ති ප්‍රච්ඡි. “චණ්ඩාලො අහං, දෙවා”ති. හො “සවෙ ත්වං ජාතිසම්පත්තො අභවිස්සස්ස, රජ්ජං තෙ අහං අදස්සං, ඉතො පට්ඨාය පන අහං දිවා රාජා භවිස්සාමි, ත්වං රත්තිං රාජා හොහී”ති අත්තනො කණ්ඨෙ පිළන්ධනං පුජ්ඵදාමං තස්ස ගීවායං පිළන්ධාපෙත්වා තං නගරගුත්තිකං අකාසී. අයං නගරගුත්තිකානං කණ්ඨෙ රත්තපුජ්ඵදාමපිළන්ධනවංසො. තතො පට්ඨාය පන රාජා තස්සොවාදෙ යත්වා ආවරියෙ ගාරවං කරිත්වා නිවෙ ආසනෙ නිසින්තො මත්තෙ උග්ගණ්හීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, චණ්ඩාලපුත්තො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

ජවජාතකවණ්ණනා නවමා.

[310] 10. සෙය්‍යජාතකවණ්ණනා

සසමුද්දපරියායන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතහික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො හි සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරන්තො එකං අභිරූපං අලඬිකතපටියත්තං ඉත්ථිං දිස්වා උක්කණ්ඨිතො සාසනෙ නාහිරම්. අථ හික්ඛු භගවතො ආරොවෙසුං. සො භගවතා “සච්චං කිර ත්වං හික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසී”ති පුට්ඨො “සච්චං, භන්තෙ”ති වත්වා “කො තං උක්කණ්ඨාපෙසී”ති චුත්තෙ තමත්ථං ආරොවෙසි. සත්ථා “කස්මා ත්වං එවරූපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා උක්කණ්ඨිතොසි, පුබ්බෙ පණ්ඩිතා පුරොහිතට්ඨානං ලහන්තාපි තං පටික්ඛිපිත්වා පබ්බජිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො පුරොහිතස්ස බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හිත්වා රඤ්ඤො පුත්තෙන සද්ධිං එකදිවසෙ විජායි. රාජා “අත්ථි නු බො කොච් මෙ පුත්තෙන සද්ධිං එකදිවසෙ ජාතො”ති අමච්චෙ ප්‍රච්ඡි. “අත්ථි, මහාරාජ, පුරොහිතස්ස පුත්තො”ති. රාජා තං ආහරාපෙත්වා ධාතීතං දත්වා පුත්තෙන සද්ධිං එකතොව පටිජග්ගාපෙසි. උභින්තං

ආහරණානි වෙව පානභොජනාදීනි ච එකසදිසානෙව අහෙසුං. තෙ වයජ්ජත්තා එකතොව තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිජ්ජානි උග්ගණ්හිත්වා ආගමංසු. රාජා පුත්තස්ස ඔපරජ්ජං අදාසි, මහායසො අහොසි. තතො පට්ඨාය බොධිසත්තො රාජපුත්තෙන සද්ධිං එකතොව බාදති පිචති සයති, අඤ්ඤමඤ්ඤං විස්සාසො ටීරො අහොසි.

අපරභාගෙ රාජපුත්තො පිතු අව්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය මහාසම්පත්තිං අනුභවි. බොධිසත්තො චිත්තෙසි “මය්හං සභායො රජ්ජමනුසාසති, සල්ලක්ඛිතක්ඛණෙයෙව බො පන මය්හං පුරොහිතට්ඨානං දස්සති, කිං මෙ සරාලාසෙන, පබ්බජිත්වා විවෙකමනුබුහෙස්සාමි” ති? සො මාතෘපිතරො වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා මහාසම්පත්තිං ඡඩ්ඨෙත්වා එකකොව නික්ඛමිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා මනොරමෙ භූමිභාගෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා ඤානාකීලං කීලන්තො විහාසි. තදා රාජා තං අනුස්සරිත්වා “මය්හං සභායො න පඤ්ඤායති, කහං සො” ති පුච්ඡි. අමච්චා තස්ස පබ්බජිතභාවං ආරොචෙත්වා “රමණීයෙ කිර වනසණ්ඨෙ වසති” ති ආහංසු. රාජා තස්ස වසනොකාසං පුච්ඡිත්වා සෙය්‍යං නාම අමච්චං “ගච්ඡ සභායං මෙ ගහෙත්වා එහි, පුරොහිතට්ඨානමස්ස දස්සාමි” ති ආහ. සො “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා බාරාණසිතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන පච්චන්තගාමං පත්වා තත්ථ ඛන්ධාචාරං යපෙත්වා වනවරකෙහි සද්ධිං බොධිසත්තස්ස වසනොකාසං ගන්ත්වා බොධිසත්තං පණ්ණසාලද්වාරෙ සුවණ්ණපට්ඨං විය නිසින්නං දිස්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා කතපට්ඨන්ථාරො “හන්තෙ, රාජා තුය්හං පුරොහිතට්ඨානං දාතුකාමො, ආගමනං තෙ ඉච්ඡති” ති ආහ.

බොධිසත්තො “තිට්ඨතු පුරොහිතට්ඨානං, අහං සකලං කාසිකොසලජම්බුදීපරජ්ජං චක්කවත්තිසිරිමෙව වා ලහන්තොපි න ගච්ඡිස්සාමි, න හි පණ්ඩිතා සකිං ජහිතකිලෙසෙ පුන ගණ්හන්ති, සකිං ජහිතඤ්ඤි නිට්ඨුහබ්බෙළසදිසං හොති” ති වත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

37.

“සසමුද්දපරියායං, මහිං සාගරකුණ්ඩලං;
න ඉච්ඡෙ සහ නින්දාය, එවං සෙය්‍ය විජානහි.

38.

“ධිරත්ථු තං යසලාහං, ධනලාහඤ්ච බ්‍රාහ්මණ;
යා චුත්ති විනිපාතෙන, අධම්මවරණෙන වා.

39.

“අපි වෙ පත්තමාදාය, අනගාරො පරිබ්බජෙ;
සායෙව ජීවිකා සෙය්‍යො, යා වාධම්මෙන එසනා.

40.

“අපි වෙ පත්තමාදාය, අනගාරො පරිබ්බජෙ;
අඤ්ඤං අභිංසයං ලොකෙ, අපි රජ්ජෙන තං වර” න්ති.

තත්ථ සසමුද්දපරියායන්ති පරියායො වුව්චති පරිවාරො, සමුද්දං පරිවාරෙත්වා
ධීතෙන චක්කවාලපබ්බතෙන සද්ධිං, සමුද්දසඬ්ඛාතෙන වා පරිවාරෙන සද්ධින්ති
අත්ථො. සාගරකුණ්ඩලන්ති සාගරමජ්ඣෙ දීපවසෙන ධීතත්තා තස්ස
කුණ්ඩලභූතන්ති අත්ථො. නින්දායාති කුමාසුඛසම්පන්නං පබ්බජ්ජං ඡඩ්ඛෙත්වා
ඉස්සරියං ගණ්ඨිති ඉමාය නින්දාය. සෙය්‍යාති තං නාමෙනාලපති. විජානාති ධම්මං
විජානාති. යා වුත්ති විනිපාතෙනාති යා පුරොහිතට්ඨානවසෙන ලද්ධා
යසලාභධනලාභවුත්ති කුමාසුඛතො අත්තවිනිපාතනසඬ්ඛාතෙන විනිපාතෙන
ඉතො ගන්ත්වා ඉස්සරියමදමත්තස්ස අධම්මවරණෙන වා හොති, තං වුත්තිං ධිරත්ථු.

පත්තමාදායාති භික්ඛාභාජනං ගහෙත්වා. අනගාරොති අපි අහං අගාරවිරහිතො
පරකුලෙසු වරෙය්‍යං. සායෙව ජීවිකාති සා එව මෙ ජීවිකා සෙය්‍යො වරතරා. යා
වාධම්මෙන එසනාති යා ව අධම්මෙන එසනා. ඉදං වුත්තං හොති – යා අධම්මෙන
එසනා, තතො එසාව ජීවිකා සුන්දරතරාති. අභිංසයන්ති අවිහෙයෙත්තො. අපි
රජ්ජෙනාති එවං පරං අවිහෙයෙත්තො කපාලහත්ථස්ස මම ජීවිකකප්පනං
රජ්ජෙනාපි වරං උත්තමන්ති.

ඉති සො පුනථපුනං යාවන්තම්පි තං පටික්ඛිපි. සෙය්‍යොපි තස්ස මනං අලහිත්වා
තං වන්දිත්වා ගන්ත්වා තස්ස අනාගමනභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි,
අපරෙපි බහු සොතාපත්තිඵලාදීනි සච්ඡිකරිංසු.

තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, සෙය්‍යො සාරිපුත්තො, පුරොහිතපුත්තො පන
අහමෙව අහොසින්ති.

සෙය්‍යජාතකවණ්ණනා දසමා.

කාලිඬ්ඛවග්ගො පඨමො.

2. පුවිමන්දවග්ගො

[311] 1. පුවිමන්දජාතකවණ්ණනා

උට්ඨෙහි වොරාති ඉදං සත්ථා වෙඵ්චනෙ විහරන්තො ආයස්මන්තං
මහාමොග්ගල්ලානං ආරබ්භ කපෙසි. ථෙරෙ කිර රාජගහං උපනිස්සාය
අරඤ්ඤකුට්ඨාය විහරන්තෙ එකො වොරො නගරද්වාරගාමෙ එකස්මිං ගෙහෙ
සන්ධිං ඡීන්දිත්වා හත්ථසාරං ආදාය පලායිත්වා ථෙරස්ස කුටිපරිවෙණං පවිසිත්වා

“ඉඳ මය්හං ආරක්ඛො භවිස්සති” ති ටෙරස්ස පණ්ණසාලාය පමුඛෙ නිපජ්ජී. ටෙරො තස්ස පමුඛෙ සයිතභාවං ඤත්වා තස්මිං ආසඩ්ඛං කත්වා “වොරසංසග්ගො නාම න වට්ටති” ති නික්ඛමිත්වා “මා ඉඳ සයි” ති නීහරි. සො වොරො තතො නික්ඛමිත්වා පදං මොහෙත්වා පලායි. මනුස්සා උක්ඛං ආදාය වොරස්ස පදානුසාරෙන තත්ථ ආගන්ත්වා තස්ස ආගතට්ඨානඨිතට්ඨානනිසිත්තට්ඨානසයිතට්ඨානාදීනි දිස්වා “වොරො ඉතො ආගතො, ඉඳ ඨිතො, ඉඳ නිසිත්තො, ඉමිනා යානෙන අපගතො, න දිට්ඨො තො” ති ඉතො විතො ව පක්ඛන්දිත්වා අදිස්වා ව පටිගතා. පුනදිවසෙ ටෙරො පුබ්බණ්භසමයං රාජගහෙ පිණ්ඩාය වරිත්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො වෙළ්වනං ගන්ත්වා තං පවත්තිං සත්ථු ආරොවෙසි. සත්ථා “න ඛො, මොග්ගල්ලාන, ත්වඤ්ඤෙව ආසඩ්ඛිතබ්බයුත්තකං ආසඩ්ඛි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි ආසඩ්ඛිංසු” ති වත්වා ටෙරෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො නගරස්ස සුසානවතෙ නිම්බරුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. අටෙකදිවසං නගරද්වාරගාමෙ කතකම්මවොරො තං සුසානවතං පාවිසි. තදා ව පන තත්ථ නිම්බො ව අස්සත්ථො වාති ද්දවෙ ජෙට්ඨකරුක්ඛා. වොරො නිම්බරුක්ඛමුලෙ භණ්ඩිකං යපෙත්වා නිපජ්ජී. තස්මිං පන කාලෙ වොරෙ ගහෙත්වා නිම්බසුලෙ උත්තාසෙත්ති. අථ සා දෙවතා වින්තෙසි “සවෙ මනුස්සා ආගන්ත්වා ඉමං වොරං ගණ්ඨිස්සන්ති, ඉමස්සෙව නිම්බරුක්ඛස්ස සාඛං ඡින්දිත්වා සුලං කත්වා එතං උත්තාසෙස්සන්ති, එවං සන්තෙ රුක්ඛො තස්සිස්සති, හන්ද නං ඉතො නීහරිස්සාමී” ති. සා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්ති පයමං ගාථමාහ —

41.

“උට්ඨෙහි වොර කිං සෙසි, කො අත්ථො සුපනෙන තෙ;
මා තං ගහෙසුං රාජානො, ගාමෙ කිබ්බිසකාරක” ති.

තත්ථ රාජානොති රාජපුරිසෙ සන්ධාය වුත්තං. කිබ්බිසකාරකන්ති දාරුණසාහසිකවොරකම්මකාරකං.

ඉති නං වත්වා “යාව තං රාජපුරිසා න ගණ්ඨන්ති, තාව අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡා” ති භායාපෙත්වා පලාපෙසි. තස්මිං පලාතෙ අස්සත්ථදෙවතා දුතියං ගාථමාහ —

42.

“යං නු වොරං ගහෙස්සන්ති, ගාමෙ කිබ්බිසකාරකං;
කිං තත්ථ පුච්ඡන්දස්ස, වතෙ ජාතස්ස තිට්ඨතො” ති.

තත්ථ වතෙ ජාතස්ස තිට්ඨතොති නිම්බො වතෙ ජාතො වෙච ඨිතො ව. දෙවතා පන තත්ථ නිබ්බත්තත්තා රුක්ඛසමුදාවාරෙන්තෙව සමුදාවරි.

තං සුත්වා නිම්බදෙවතා තතියං ගාථමාහ —

43.

“න ත්වං අස්සත්ථ ජානාසි, මම වොරස්ස වන්තරං;
වොරං ගහෙත්වා රාජානො, ගාමෙ කිබ්බිසකාරකං;
අප්පෙන්නි නිම්බසුලස්මිං, තස්මිං මෙ සඬකතෙ මනො” ති.

තත්ථ අස්සත්ථාති පුරිමනායෙනෙව තස්මිං නිබ්බත්තදෙවතං සමුදාවරති. මම වොරස්ස වන්තරන්ති මම ව වොරස්ස ව එකතො අවසනකාරණං. අප්පෙන්නි නිම්බසුලස්මින්ති ඉමස්මිං කාලෙ රාජානො වොරං නිම්බසුලෙ ආවුණන්ති. තස්මිං මෙ සඬකතෙ මනොති තස්මිං කාරණෙ මම චිත්තං සඬකති. සවෙ හි ඉමං සුලෙ ආවුණිස්සන්ති, විමානං මෙ නස්සිස්සති, අථ සාධාය ඔලම්බෙස්සන්ති, විමානෙ මෙ කුණපගන්ධො භවිස්සති, තෙනාහං එතං පලාපෙසින්ති අත්ථො.

එවං තාසං දෙවතානං අඤ්ඤමඤ්ඤං සල්ලපන්තානඤ්ඤෙව භණ්ඩසාමිකා උක්කාහත්ථා පදානුසාරෙන ආගන්ත්වා වොරස්ස සයිතට්ඨානං දිස්වා “අම්හො ඉදානෙව වොරො උට්ඨාය පලාතො, න ලද්ධො නො වොරො, සවෙ ලහිස්සාම, ඉමස්සෙව නං නිම්බස්ස සුලෙ වා ආවුණිත්වා සාධාය වා ඔලම්බෙත්වා ගම්ස්සාමා” ති වත්වා ඉතො විතො ව පක්ඛන්දිත්වා වොරං අදිස්වාග ගතා.

තෙසං වචනං සුත්වා අස්සත්ථදෙවතා චතුත්ථං ගාථමාහ –

44.

“සඬකෙයා සඬකිතබ්බාති, රක්ඛෙයානාගතං භයං;
අනාගතභයා ධීරො, උභො ලොකෙ අවෙක්ඛති” ති.

තත්ථ රක්ඛෙයානාගතං භයන්ති ද්වෙ අනාගතභයාති දිට්ඨධම්මිකඤ්චෙව සම්පරායිකඤ්චාති. තෙසු පාපමිත්තෙ පරිච්ඡේදන්තො දිට්ඨධම්මිකං රක්ඛති, තිණි දුච්චරිතාති පරිච්ඡේදන්තො සම්පරායිකං රක්ඛති. අනාගතභයාති අනාගතභයහෙතුතං භයං භායමානො ධීරො පණ්ඩිතො පුරිසො පාපමිත්තසංසග්ගං න කරොති, තිහිපි ද්වාරෙහි දුච්චරිතං න වරති. උභො ලොකෙති එවං භායන්තො හෙස ඉධලොකපරලොකසඬබාතෙ උභො ලොකෙ අවෙක්ඛති ඔලොකෙති, ඔලොකයමානො ඉධලොකභයෙන පාපමිත්තෙ විච්ඡේදති, පරලොකභයෙන පාපං න කරොතිති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අස්සත්ථදෙවතා ආනන්දො අහොසි, නිම්බදෙවතා පන අභමෙව අහොසි” ති.

පුට්ඨන්දජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[312] 2. කස්සපමන්දියජාතකවණ්ණනා

අපි කස්සප මන්දියාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං මහල්ලකභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියං කිරෙතො කුලපුත්තො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානෙ අනුයුත්තො න චිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තස්ස අපරභාගෙ මාතා කාලමකාසි. සො මාතු අව්වයෙන පිතරඤ්ච කනිට්ඨභාතරඤ්ච පබ්බාජෙත්වා ජෙනවනෙ වසිත්වා වස්සුපනායිකසමයෙ විවරපච්චයස්ස සුලභතං සුත්වා එකං ගාමකාවාසං ගන්ත්වා තයොපි තත්ථෙව වස්සං උපගන්ත්වා චුත්ථවස්සා ජෙනවනමෙව ආගමංසු. දහරභික්ඛු ජෙනවනස්ස ආසන්නට්ඨානෙ “සාමණෙර ත්වං ථෙරං විස්සාමෙත්වා ආනෙය්‍යාසි, අහං පුරෙතරං ගන්ත්වා පරිවෙණං පටිජග්ගිස්සාමි”ති ජෙනවනං පාවිසි. මහල්ලකත්ථෙරො සණ්ඨං ආගච්ඡති. සාමණෙරො පුනප්පුනං සීසෙන උප්පිළෙන්තො විය “ගච්ඡ, හන්තෙ, ගච්ඡ, හන්තෙ”ති තං බලක්කාරෙන නෙති. ථෙරො “ත්වං මං අත්තනො වසං ආනෙසි”ති පුන නිවත්තිත්වා කොට්තො පට්ඨාය ආගච්ඡති. තෙසං එවං අඤ්ඤමඤ්ඤං කලභං කරොන්තානඤ්ඤෙව සුරියො අත්ථඨගතො, අත්ඨකාරො ජාතො.

ඉතරොපි පරිවෙණං සම්මජ්ජිත්වා උදකං උපට්ඨපෙත්වා තෙසං ආගමනං අපස්සන්තො උක්කං ගහෙත්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා තෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා “කිං විරායිත්ථා”ති පුච්ඡි. මහල්ලකො තං කාරණං කටෙසි. සො තෙ ද්වෙපි විස්සාමෙත්වා සණ්ඨං ආනෙසි. තං දිවසං බුද්ධුපට්ඨානස්ස ඔකාසං න ලභි. අථ නං දුතියදිවසෙ බුද්ධුපට්ඨානං ආගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසින්නං සත්ථා “කදා ආගතොසි”ති පුච්ඡි. “භියො, හන්තෙ”ති. “භියො ආගන්ත්වා අජ්ජ බුද්ධුපට්ඨානං කරොසි”ති? සො “ආම, හන්තෙ”ති වත්වා තං කාරණං ආචික්ඛි. සත්ථා මහල්ලකං ගරභිත්වා “න එස ඉදානෙව එවරූපං කම්මං කරොති, පුබ්බෙපි අකාසි. ඉදානි පන තෙන ත්වං කිලමිතො, පුබ්බෙපි පණ්ඩිතෙ කිලමෙසි”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කාසිනිගමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. තස්ස වයප්පත්තකාලෙ මාතා කාලමකාසි. සො මාතු සරීරකිච්චං කත්වා මාසද්ධමාසච්චයෙන සරෙ විජ්ජමානං ධනං දානං දත්වා පිතරඤ්ච කනිට්ඨභාතරඤ්ච ගහෙත්වා භිමවන්තපදෙසෙ දෙවදත්තියං වක්කලං ගහෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා උඤ්ජාවරියාය වනමූලඵලාඵලෙහි යාපෙන්නො රමණීයෙ වනසණ්ඨෙව වසි. භිමවන්තෙ පන වස්සකාලෙ අච්ඡින්නධාරෙ දෙවෙව වස්සන්තෙ න සක්කා භොති කන්දමූලං බණ්ඩුං, ඵලානි ච පණ්ණානි ච පතන්ති. තාපසා යෙභුයොන භිමවන්තතො නික්ඛමිත්වා මනුස්සපථෙ වසන්ති. තදා බොධිසත්තො පිතරඤ්ච කනිට්ඨභාතරඤ්ච ගහෙත්වා මනුස්සපථෙ වසිත්වා පුන භිමවන්තෙ පුජ්ඪිතඵලිතෙ තෙ උභොපි ගහෙත්වා භිමවන්තෙ අත්තනො අස්සමපදං ආගච්ඡන්තො අස්සමස්සාවිදුරෙ සුරියෙ අත්ථඨගතෙ “තුම්භෙ සණ්ඨං ආගච්ඡෙය්‍යාථ, අහං පුරතො ගන්ත්වා අස්සමං පටිජග්ගිස්සාමි”ති වත්වා තෙ ඔහාය ගතො. බුද්දකතාපසො පිතරා සද්ධිං සණ්ඨං ගච්ඡන්තො තං කට්ඨපදෙසෙ සීසෙන උප්පිළෙන්තො විය ගච්ඡ ගච්ඡාති තං බලක්කාරෙන නෙති. මහල්ලකො “ත්වං මං

අත්තනො රුචියා ආනෙසී” ති පටිනිවත්තිත්වා කොටිතො පටියාය ආගච්ඡති. එවං තෙසං කලහං කරොන්තානාඤ්ඤෙව අන්ධකාරො අහොසි.

බොධිසත්තොපි පණ්ණසාලං සම්මජ්ජිත්වා උදකං උපට්ඨපෙත්වා උක්කමාදාය පටිපථං ආගච්ඡන්තො තෙ දිස්වා “එත්තකං කාලං කිං කරිත්වා” ති ආහ. බුද්දකතාපසො පිතරා කතකාරණං කථෙසි. බොධිසත්තො උභොපි තෙ සණ්කං නෙත්වා පරික්ඛාරං පටිසාමෙත්වා පිතරං න්හාපෙත්වා පාදධොවනපිට්ඨිසම්බාහනාදීනි කත්වා අඬගාරකපල්ලං උපට්ඨපෙත්වා පටිප්පස්සද්ධකිලමථං පිතරං උපනිසිදිත්වා “තාත, තරුණදාරකා නාම මත්තිකාභාජනසදිසා මුහුත්තනෙව භිජ්ජන්ති, සකිං භින්තකාලතො පටියාය පුත න සක්කා භොන්ති සටෙතුං, තෙ අක්කොසන්තාපි පරිභාසන්තාපි මහල්ලකෙහි අධිවාසෙතබ්බා” ති වත්වා පිතරං ඔවදන්තො ඉමා ගාථා අහාසි –

45.

“අපි කස්සප මන්දියා, යුවා සපති හන්ති වා;
සබ්බං තං බමතෙ ධීරො, පණ්ඩිතො තං තිතික්ඛති.

46.

“සවෙපි සන්තො විවදන්ති, බිජ්ජං සන්තියරෙ පුත;
බාලා පත්තාව භිජ්ජන්ති, න තෙ සමට්මජ්ඣගු.

47.

“එතෙ භියොසා සමායන්ති, සන්ධි තෙසං න ජීරති;
යො වාධිපන්නං ජානාති, යො ච ජානාති දෙසනං.

48.

“එසො හි උත්තරිතරො, භාරවහො ධුරද්ධරො;
යො පරෙසාධිපන්නානං, සයං සන්ධාතුමරහතී” ති.

තත්ථ කස්සපාති පිතරං නාමෙනාලපති. මන්දියාති මන්දිභාවෙන තරුණතාය. යුවා සපති හන්ති වාති තරුණදාරකො අක්කොසනිපි පහරතිපි. ධීරොති ධික්කතපාපො, ධී වා වුව්චති පඤ්ඤා, තාය සමන්තාගතොතිපි අත්ථො. ඉතරං පන ඉමස්සෙව වෙච්චනං. උභයෙනාපි සබ්බං තං බාලදාරකෙහි කතං අපරාධං මහල්ලකො ධීරො පණ්ඩිතො සහති තිතික්ඛතීති දස්සෙති.

සන්ධියරෙති පුත මිත්තභාවෙන සන්ධියන්ති සටියන්ති. බාලා පත්තාවාති බාලකා පන මත්තිකාපත්තාව භිජ්ජන්ති. න තෙ සමට්මජ්ඣගුති තෙ බාලකා අප්පමත්තකම්පි විවාදං කත්වා වෙරුපසමනං න වින්දන්ති නාධිගච්ඡන්ති. එතෙ භියොසාති එතෙ ද්වෙ ජනා භින්තාපි පුත සමාගච්ඡන්ති. සන්ධිති මිත්තසන්ධි. තෙසන්ති තෙසඤ්ඤෙව ද්වින්තං සන්ධි න ජීරති. යො වාධිපන්නන්ති යො ච

අත්තනා අධිපත්තං අතික්කන්තං අඤ්ඤස්මිං කතදොසං ජානාති. දෙසනන්ති යො ව තෙන අත්තනො දොසං ජානන්තෙන දෙසිතං අවිචයදෙසනං පටිග්ගණ්හිතුං ජානාති.

යො පරෙසාධිපත්තානන්ති යො පරෙසං අධිපත්තානං දොසෙන අභිභූතානං අපරාධකාරකානං. සයං සන්ධාතුමරහතීති තෙසු අබ්මාපෙත්තෙසුපි “එහි, හදුමුඛ, උද්දෙසං ගණ්හ, අට්ඨකථං සුණ, භාවනාමනුස්සුඤ්ජ, කස්මා පරිබාහිරො භොසි” ති එවං සයං සන්ධාතුං අරහති මිත්තභාවං සට්ඨති, එසො එවරුපො මෙත්තාවිහාරී උත්තරිතරො මිත්තභාරස්ස මිත්තධුරස්ස ව වහනතො “භාරවභො” ති “ධුරද්ධරො” ති ව සඬ්ඛං ගච්ඡතීති.

එවං බොධිසත්තො පිතු ඔවාදං අදාසි, සොපි තතො පභුති දන්තො අභොසි සුදන්තො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පිතා තාපසො මහල්ලකො අභොසි, බුද්දකතාපසො සාමණෙරො, පිතු ඔවාදදායකො පන අහමෙව අභොසි” ති.

කස්සපමන්දියජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[313] 3. බන්තිවාදීජාතකවණ්ණනා

යො තෙ හත්ථෙ ව පාදෙ වාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කොධනභික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා කථිතමෙව. සත්ථා පන තං භික්ඛුං “කස්මා, ත්වං භික්ඛු, අක්කොධනස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා කොධං කරොසි, පොරාණකපණ්ඩිතා සරීරෙ පභාරසහස්සෙ පතන්තෙ හත්ථපාදකණ්ණනාසාසු ඡිජ්ජමානාසු පරස්ස කොධං න කරිංසු” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං කලාබු නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො අසීතිකොට්ඨිහවෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා කුණ්ඩලකුමාරො නාම මාණවො හුත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිජ්ජානි උග්ගණ්හිත්වා කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා මාතාපිතුනං අවිචයෙන ධනරාසිං ඔලොකෙත්වා “ඉමං ධනං උජ්ජාදෙත්වා මම ඤාතකා අග්ගහෙත්වා ව ගතා, මයා පනෙතං ගහෙත්වා ගන්තුං වට්ටති” ති සබ්බං ධනං විවෙය්‍යදානවසෙන යො යං ආහරති, තස්ස තං දත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා පබ්බජිත්වා එලාඵලෙන යාපෙත්තො චිරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං ආගන්ත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා රාජ්‍යයානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ නගරෙ භික්ඛාය වරන්තො සෙනාපතිස්ස නිවාසනද්වාරං සම්පාපුණි. සෙනාපති තස්ස ඉරියාපට්ඨෙසු පසිදිත්වා සරං පවෙසෙත්වා අත්තනො පටියාදිතභොජනං භොජෙත්වා පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා තත්ථෙව රාජ්‍යයානෙ වසාපෙසි.

අපේකදිවසං කලාබුරාජා සුරාමදමත්තො ඡෙකනාටකපරිවුතො මහත්තෙන යසෙන උයානං ගන්ත්වා මඬගලසිලාපට්ටෙ සයනං අත්ථරාපෙත්වා එකිස්සා පියමනාපාය ඉත්ථියා අඬකෙ සයි. ගීතවාදිතනව්වෙසු ඡෙකා නාටකිත්ථියො ගීතාදීනි පයොපෙසුං, සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො විය මහාසම්පත්ති අහොසි, රාජා නිද්දං ඔක්කම්. අථ තා ඉත්ථියො “යස්සත්ථාය මයං ගීතාදීනි පයොජයාම, සො නිද්දං උපගතො, කිං නො ගීතාදීහි”ති විණාදීනි තුරියානි තත්ථ තත්ථෙව ඡඩ්ඬෙන්වා උයානං පක්කන්තා පුප්ඵළපල්ලවාදීහි පලොභියමානා උයානෙ අභිරම්සු. තදා බොධිසත්තො තස්මිං උයානෙ සුපුප්ඵිතසාලමූලෙ පබ්බජ්ජාසුබෙන විනිනාමෙත්තො මත්තවරවාරණො විය නිසින්නො හොති. අථ තා ඉත්ථියො උයානෙ වරමානා තං දිස්වා “එථ, අයායො, එතස්මිං රුක්ඛමූලෙ පබ්බජිතො නිසින්නො, යාව රාජා න පබුජ්ඣති, තාවස්ස සන්තිකෙ කිඤ්චි සුඤ්ඤාමානා නිසිදිස්සාමා”ති ගන්ත්වා වන්දිත්වා පරිවාරෙත්වා නිසින්නා “අම්හාකං කට්ඨකඛ්ඛයුත්තකං කිඤ්චි කට්ඨං”ති වදිංසු. බොධිසත්තො තාසං ධම්මං කට්ඨං. අථ සා ඉත්ථි අඬකං වාලෙත්වා රාජානං පබොධෙසි. රාජා පබුද්ධො තා අපස්සන්තො “කහං ගතා වසලියො”ති ආහ. එතා, මහාරාජ, ගන්ත්වා එකං තාපසං පරිවාරෙත්වා නිසිදිංසුති. රාජා කුපිතො ඛග්ගං ගහෙත්වා “සික්ඛාපෙස්සාමි නං කුට්ඨං”ති වෙගෙන අගමාසි.

අථ තා ඉත්ථියො රාජානං කුද්ධං ආගච්ඡන්තං දිස්වා තාසු වල්ලභතරා ගන්ත්වා රඤ්ඤො හත්ථා අසිං ගහෙත්වා රාජානං වූපසමෙසුං. සො ආගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකෙ යත්වා “කිංවාදී ත්වං, සමණා”ති පුච්ඡි. “ඛන්තිවාදී, මහාරාජා”ති. “කා එසා ඛන්ති නාමා”ති? “අක්කොසන්තෙසු පරිභාසන්තෙසු පහරන්තෙසු අකුප්ඣනභාවො”ති. රාජා “පස්සිස්සාමි දානි තෙ ඛන්තියා අත්ථිභාව”ති වොරසාතකං පක්කොසාපෙසි. සො අත්තනො වාරිත්තෙන ඵරසුඤ්ච කණ්ටකකසඤ්ච ආදාය කාසායනිවසනො රත්තමාලාධරො ආගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා “කිං කරොමි, දෙවා”ති ආහ. ඉමං වොරං දුට්ඨතාපසං ගහෙත්වා ආකඬ්ඪිත්වා භූමියං පාතෙත්වා කණ්ටකකසං ගහෙත්වා පුරතො ව පච්ඡතො ව උහොසු පස්සෙසු වානි වතුසුපි පස්සෙසු ද්වෙපහාරසහස්සමස්ස දෙහීති. සො තථා අකාසි. බොධිසත්තස්ස ඡවි හිජ්ජි. වම්මං හිජ්ජි, මංසං ඡිජ්ජි, ලොහිතං පග්ගරති.

පුන රාජා “කිංවාදී ත්වං හික්ඛු”ති ආහ. “ඛන්තිවාදී, මහාරාජ”. “ත්වං පන මය්හං වම්මන්තරෙ ඛන්ති”ති මඤ්ඤසි, නත්ථි මය්හං වම්මන්තරෙ ඛන්ති, තයා පන දට්ඨුං අසක්කුණෙය්‍ය හදයබ්බන්තරෙ මම ඛන්ති පතිට්ඨිතා. “මහාරාජා”ති. පුන වොරසාතකො “කිං කරොමි”ති පුච්ඡි. “ඉමස්ස කුට්ඨංචිස්ස උහො හත්ථෙ ඡින්දා”ති. සො ඵරසුං ගහෙත්වා ගණ්ඨියං යපෙත්වා හත්ථෙ ඡින්දි. අථ නං “පාදෙ ඡින්දා”ති ආහ, පාදෙපි ඡින්දි. හත්ථපාදකොට්ඨි සට්ඨිද්දෙහි ලාබාරසො විය ලොහිතං පග්ගරති. පුන රාජා “කිංවාදීසි”ති පුච්ඡි. “ඛන්තිවාදී, මහාරාජ”. “ත්වං පන මය්හං හත්ථපාදකොට්ඨි ‘ඛන්ති අත්ථි’ති මඤ්ඤසි, නත්ථෙසා එත්ථ, මය්හං ඛන්ති ගම්භිරට්ඨානෙ පතිට්ඨිතා”ති. සො “කණ්ණනාසමස්ස ඡින්දා”ති ආහ. ඉතරො කණ්ණනාසං ඡින්දි, සකලසරිරෙ ලොහිතං අහොසි. පුන නං “කිංවාදී නාම

ත්ව’ ත්ති ප්‍රච්ඡි. “මහාරාජ, ඛන්තිවාදී නාම”. “මා බො පන ත්වං
‘කණ්ණනාසිකකොට්ඨු පතිට්ඨිතා ඛන්ති’ ති මඤ්ඤසි, මම ඛන්ති ගම්භීරෙ
හදයබ්භන්තරෙ පතිට්ඨිතා” ති. රාජා “කුට්ඨෙතව ඛන්තිං ත්වමෙව උක්ඛිපිත්වා
නිසීදා” ති බොධිසත්තස්ස හදයං පාදෙන පහරිත්වා පක්කාමි.

තස්මිං ගතෙ සෙනාපති බොධිසත්තස්ස සරීරතො ලොහිතං පුඤ්ඡිත්වා
හත්ථපාදකණ්ණනාසකොට්ඨො සාටකකණ්ණෙ කත්වා බොධිසත්තං සණ්කං
නිසීදාපෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා “සවෙ, හන්තෙ, තුම්භෙ
කුප්ඤ්ඤකාමා, තුම්භෙසු කතාපරාධස්ස රඤ්ඤොව කුප්ඤ්ඤායාථ, මා
අඤ්ඤෙස” ත්ති යාවන්තො පයමං ගාථමාහ –

49.

“යො තෙ හත්ථෙ ව පාදෙ ව, කණ්ණනාසඤ්ඤෙ ඡෙදයි;
තස්ස කුප්ඤ්ඤ මහාවීර, මා රට්ඨං විනසා ඉද” ත්ති.

තත්ථ මහාවීරාති මහාවීරිය. මා රට්ඨං විනසා ඉදන්ති ඉදං නිරපරාධං කාසිරට්ඨං
මා විනාසෙහි.

තං සුත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

50.

“යො මෙ හත්ථෙ ව පාදෙ ව, කණ්ණනාසඤ්ඤෙ ඡෙදයි;
වීරං ජීවතු සො රාජා, න හි කුප්ඤ්ඤන්ති මාදිසා” ති.

තත්ථ මාදිසාති මම සදිසා ඛන්තිබලෙන සමන්තාගතා පණ්ඩිතා “අයං මං
අක්කොසි පරිහාසි පහරි, ඡන්දි හින්දි” ති තං න කුප්ඤ්ඤන්ති.

රඤ්ඤො උය්‍යානා නික්ඛමන්තස්ස බොධිසත්තස්ස වක්ඛුපථං
විජ්ඣනකාලෙයෙව අයං චතුනහුතාධිකා ද්වියොජනසතසහස්සබ්භලා මහාපථවී
බලිබද්ධසාටකො විය ඵලිතා, අවිචිතො ජාලා නික්ඛමිත්වා රාජානං කුලදත්තියෙන
රත්තකම්බලෙන පාරුපන්ති විය ගණ්හි. සො උය්‍යානද්වාරෙයෙව පථවිං පවිසිත්වා
අවිචිමහානිරයෙ පතිට්ඨහි. බොධිසත්තොපි තං දිවසමෙව කාලමකාසි. රාජපරිසා ච
නාගරා ච ගන්ධමාලාධූමහත්ථා ආගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස සරීරකිව්චං අකංසු.
කෙච්ච පනාහු “බොධිසත්තො පුන හිමවන්තමෙව ගතො” ති, තං අභූතං.

51.

“අහු අතීතමද්ධානං, සමණො ඛන්තිදීපනො;
තං ඛන්තියායෙව යීතං, කාසිරාජා අඡෙදයි.

52.

“තස්ස කම්මඵරුසස්ස, විපාකො කට්ඨකො අහු;

යං කාසිරාජා වෙදෙසි, නිරයමිහි සමජීවිතො’’ති. —

ඉමා ද්වෙ අභිසම්බුද්ධගාමා.

තත්ථ අතීතමද්ධානන්ති අතීතෙ අද්ධානෙ. ඛන්තිදීපනොති
අධිවාසනඛන්තිසංවණ්ණනො. අජෙදයිති මාරාපෙසි. එකච්චෙ පන
‘‘බොධිසත්තස්ස පුන හත්ථපාදකණ්ණනාසා සට්ඨා’’ති වදන්ති, තමපි අභුතමෙව.
සමජීවිතොති පතිට්ඨිතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කොධනො භික්ඛු අනාගාමීඵලෙ පතිට්ඨහි,
අඤ්ඤෙ ඛහු සොනාපත්තිඵලාදීනි පාපුණ්ණසු.

තදා කලාබුරාජා දෙවදත්තො අහොසි, සෙනාපති සාරිපුත්තො, ඛන්තිවාදී
තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

ඛන්තිවාදීජාතකවණ්ණනා තතියා.

[314] 4. ලොහකුම්භිජාතකවණ්ණනා

දුජ්ජීවිතමජීවිමිහාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොසලරාජානං ආරබ්භ
කටෙසි. තදා කිර කොසලරාජා රත්තිභාගෙ චතුත්තං නෙරයිකසත්තානං සද්දං සුණි.
එකො දු-කාරමෙව හණි, එකො ස-කාරං, එකො න-කාරං, එකො සො-කාරමෙවාති.
තෙ කිර අතීතහවෙ සාවත්ථියංයෙව පාරදාරිකා රාජපුත්තා අහෙසුං. තෙ පරෙසං
රක්ඛිතගොපිතමාතුගාමෙසු අපරජ්ඣිත්වා චිත්තකෙළිං කීළන්තා ඛහුං පාපකම්මං
කත්වා මරණවක්කෙන ඡින්නා සාවත්ථියාමත්තෙ චතුසු ලොහකුම්භීසු නිබ්බත්තා
සට්ඨි වස්සසහස්සානි තත්ථ පච්චිත්වා උග්ගතා ලොහකුම්භිමුඛවට්ටිං දිස්වා ‘‘කදා
නු බො ඉමමිහා දුක්ඛා මුච්චිස්සාමා’’ති චත්තාරොපි මහන්තෙන සද්දෙන
අනුපටිපාටියා විරවිංසු. රාජා තෙසං සද්දං සුත්වා මරණභයතජ්ජිතො නිසින්තකොව
අරුණං උට්ඨාපෙසි.

අරුණුග්ගමනවෙලාය බ්‍රාහ්මණා ආගන්ත්වා රාජානං සුඛසයිතං පුච්ඡිංසු. රාජා
‘‘කුතො මෙ ආචරියා සුඛසයිතං, අජ්ජාහං එවරුපෙ චත්තාරො භිංසනකසද්දෙ
සුණි’’න්ති. බ්‍රාහ්මණා හත්ථෙ විදුනිංසු. ‘‘කිං ආචරියා’’ති? ‘‘සාහසිකසද්දා,
මහාරාජා’’ති. ‘‘සපටිකම්මා අජ්පටිකම්මා’’ති? ‘‘කාමං අජ්පටිකම්මා, මයං පන
සුසික්ඛිතා, මහාරාජා’’ති. ‘‘කිං කත්වා පටිබාහිස්සවා’’ති? ‘‘මහාරාජ, පටිකම්මං
මහන්තං න සක්කා කාතුං, මයං පන සබ්බචතුක්කං යඤ්ඤං යජිත්වා
භාරෙස්සාමා’’ති. ‘‘තෙන හි බිජ්ජං චත්තාරො හත්ථි චත්තාරො අස්සෙ චත්තාරො
උසහෙ චත්තාරො මනුස්සෙති ලුට්ඨිකසකුණිකා ආදිං කත්වා චත්තාරො චත්තාරො
පාණෙ ගහෙත්වා සබ්බචතුක්කයඤ්ඤං යජිත්වා මම සොත්ථිභාවං කරොමා’’ති.
‘‘සාධු, මහාරාජා’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා යෙනත්ථො, තං ගහෙත්වා යඤ්ඤවාටං

පව්වුපට්ඨපෙසුං, බහුපාණෙ පුණ්ණපතීතෙ කත්වා යපෙසුං. “බහුං මච්ඡමංසං
බාදිස්සාම, බහුං ධනං ලභිස්සාමා”ති උස්සාහප්පත්තා හුත්වා “ඉදං ලද්ධං වට්ඨති,
ඉදං ලද්ධං වට්ඨති, දෙවා”ති අපරාපරං වරන්ති.

මල්ලිකා දෙවී රාජානං උපසඬකමිත්වා “කිං නු ඛො, මහාරාජ, බ්‍රාහ්මණා
අතිවිය උස්සාහප්පත්තා විවරන්ති”ති ප්‍රච්ඡි. “දෙවී කිං තුය්හිමිනා, ත්වං අත්තනො
යසෙනෙව මත්තා පමත්තා, දුක්ඛං පන අමිහාකමෙව න ජානාසී”ති? “කිං,
මහාරාජා”ති. “දෙවී, අහං ඵ්වරුපං නාම අසොතබ්බං සුණිං, තතො ඉමෙසං සද්දානං
සුත්තත්තා “කිං භවිස්සති”ති බ්‍රාහ්මණෙ ප්‍රච්ඡිං, බ්‍රාහ්මණා “තුමිහාකං මහාරාජ
රජ්ජස්ස වා භොගානං වා ජීවිතස්ස වා අන්තරායො පඤ්ඤායති, සබ්බවතුක්කෙන
යඤ්ඤං යජිත්වා සොත්ථිභාවං කරිස්සාමා”ති වදිංසු, තෙ මය්හං වචනං ගහෙත්වා
යඤ්ඤාචාටං කත්වා යෙන යෙනත්ථො, තස්ස තස්ස කාරණා ආගච්ඡන්ති”ති. “කිං
පන දෙව, ඉමෙසං සද්දානං නිස්ථන්තිං සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගබ්‍රාහ්මණං
ප්‍රච්ඡන්තා”ති? “කො ඵස දෙවී, සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගබ්‍රාහ්මණො නාමා”ති?
“මහාගොතමො සම්මාසම්බුද්ධො”ති. “දෙවී, සම්මාසම්බුද්ධො මෙ න
ප්‍රච්ඡිතො”ති? “තෙන හි ගන්ත්වා ප්‍රච්ඡතා”ති.

රාජා තස්සා වචනං ගහෙත්වා භුත්තපාතරාසො රථවරමාරුය්හ ජෙනවනං
ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ප්‍රච්ඡි “අහං, හන්තෙ, රත්තිහාගෙ වත්තාරො සද්දෙ
සුත්වා බ්‍රාහ්මණෙ ප්‍රච්ඡිං, තෙ ‘සබ්බවතුක්කයඤ්ඤං යජිත්වා සොත්ථි කරිස්සාමා’ති
වත්වා යඤ්ඤාචාටෙ කම්මං කරොන්ති, තෙසං සද්දානං සුත්තත්තා මය්හං කිං
භවිස්සති”ති. “න කිඤ්චි, මහාරාජ, නෙරයිකසත්තා දුක්ඛමනුභවන්තා ඵ්වං විරවිංසු,
න ඉමෙ සද්දා ඉදානි තයා ඵ්ව සුතා, පොරාණකරාජුහිපි සුතායෙව, තෙපි බ්‍රාහ්මණෙ
ප්‍රච්ඡන්තා පසුසාතයඤ්ඤං කත්තුකාමා හුත්වා පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා න කරිංසු,
පණ්ඩිතා තෙසං සද්දානං අන්තරං කථෙත්වා මහාජනං විස්සජ්ජාපෙත්වා
සොත්ථිමකංසු”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො
අඤ්ඤතරස්මිං කාසිගාමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො කාමෙසු
ආදීනවං දිස්වා කාමෙ පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව
උප්පාදෙත්වා ඤානාකීළං කීළන්තො හිමවන්තෙ රමණීයෙ වනසණ්ඨෙ වසති. තදා
බාරාණසිරාජා වතුන්තං නෙරයිකානං ඉමෙව වත්තාරො සද්දෙ සුත්වා හීතතසිතො
ඉමිනාව නියාමෙන බ්‍රාහ්මණෙහි “තිණ්ණං අන්තරායානං අඤ්ඤතරො භවිස්සති,
සබ්බවතුක්කයඤ්ඤෙන තං වූපසමෙස්සාමා”ති වුත්තෙ සම්පට්ච්ඡි. පුරොහිතො
බ්‍රාහ්මණෙහි සද්ධිං යඤ්ඤාචාටං පව්වුපට්ඨාපෙසි, මහාජනො පුණ්ණපතීතො අහොසි.
තදා බොධිසත්තො මෙත්තාභාවනං පුරෙචාරිකං කත්වා දිබ්බවක්ඛුනා ලොකං
ඔලොකෙත්තො ඉමං කාරණං දිස්වා “අජ්ජ, මයා ගන්තුං වට්ඨති, මහාජනස්ස
සොත්ථි භවිස්සති”ති ඉද්ධිබලෙන වෙහාසං උප්පතිත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො
උය්‍යානෙ ඔතරිත්වා මඩ්ගලසිලාපට්ටෙ කඤ්චනරූපකං විය නිසීදි. තදා
පුරොහිතස්ස ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො ආචරියං උපසඬකමිත්වා “නනු, ආචරිය,

අම්මාකං වෙදෙසු පරං මාරෙත්වා සොත්ථිකරණං නාම නත්ථි”ති ආහ. පුරොහිතො “ත්වං රාජධනං රක්ඛසි, ඛන්තං මච්ඡමංසං ඛාදිස්සාම, ධනං ලභිස්සාම, තුණ්හි හොහි”ති තං පටිබාහි.

සො “නාහං එත්ථ සභායො භවිස්සාමි”ති නික්ඛමිත්වා රාජ්‍යායානං ගන්ත්වා බොධිසත්තං දිස්වා වන්දිත්වා කතපට්ඨන්ථාරො එකමන්තං නිසීදි. බොධිසත්තො “කිං, මාණව, රාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙති”ති පුච්ඡි. “හන්තෙ, රාජා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙති, රත්තිභාගෙ පන වත්තාරො සද්දෙ සුත්වා බ්‍රාහ්මණෙ පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා ‘සබ්බවතුක්කයඤ්ඤං යජිත්වා සොත්ථිං කරිස්සාමා’”ති වදිංසු. රාජා පසුසාතකම්මං කත්වා අත්තනො සොත්ථිං කාතුකාමො මහාජනො ථුණ්ණපනීතො, “කිං නු බො, හන්තෙ, තුම්භාදිසානං සීලවත්තානං තෙසං සද්දානං නිජ්ජත්තිං වත්වා මහාජනං මරණමුඛා මොවෙනුං වට්ටති”ති. “මාණව, රාජා අම්මෙ න ජානාති, මයම්පි තං න ජානාම, ඉමෙසං පන සද්දානං නිජ්ජත්තිං ජානාම, සවෙ රාජා අම්මෙ උපසඬකම්මිත්වා පුච්ඡෙය්‍ය, රාජානං නික්කඩ්ඛං කත්වා කට්ඨස්සාමා”ති. “තෙන හි, හන්තෙ, මුහුත්තං ඉධෙව හොථ, අහං රාජානං ආනෙස්සාමි”ති. “සාධු, මාණවා”ති. සො ගන්ත්වා රඤ්ඤො තමත්ථං ආරොචෙත්වා රාජානං ආනෙසි.

අථ රාජා බොධිසත්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීන්තො පුච්ඡි “සච්චං කිර තුම්මෙ මයා සුතසද්දානං නිජ්ජත්තිං ජානාමා”ති? “ආම, මහාරාජා”ති. “කට්ඨථ, හන්තෙ”ති. “මහාරාජ, එතෙ පුරිමහවෙ පරෙසං රක්ඛිතගොපිතෙසු ආරෙසු වාරිත්තං ආපජ්ජිත්වා බාරාණසිසාමන්තෙ වතුසු ලොහකුම්භීසු නිබ්බත්තා පක්කුටීතෙ බාරලොහොදකෙ ඵෙණුද්දෙහකං පච්චමානා තිංස වස්සසහස්සානි අධො ගන්ත්වා කුම්භිතලං ආහච්ච උද්ධං ආරොහන්තා තිංසවස්සසහස්සෙනෙව කාලෙන කුම්භිමුඛං දිස්වා බහි ඔලොකෙත්වා වත්තාරො ජනා වතස්සො ගාථා පරිපුණ්ණං කත්වා වත්තුකාමාපි තථා කාතුං අසක්කොන්තා එකෙකමෙව අක්ඛරං වත්වා පුන ලොහකුම්භීසුයෙව නිමුග්ගා. තෙසු දු-කාරං වත්වා නිමුග්ගස්ත්තො එවං වත්තුකාමො අහොසි –

53.

‘දුජ්ජීවිතමජීවිම්භ, යෙ සන්තෙ න දදම්මසෙ;
විජ්ජමානෙසු හොගෙසු, දීපං නාකම්භ අත්තනො’ති. –

තං ගාථං පරිපුණ්ණං කාතුං නාසක්ඛි”ති වත්වා බොධිසත්තො අත්තනො ඤාණෙන තං ගාථං පරිපුණ්ණං කත්වා කට්ඨසි. සෙසාසුපි එසෙව නයො.

තෙසු ස-කාරං වත්වා වත්තුකාමස්ස අයං ගාථා –

54.

‘සට්ඨි වස්සසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො;
නිරයෙ පච්චමානානං, කදා අත්තො භවිස්සති’ති.

න-කාරං වත්වා වත්තුකාමස්ස අයං ගාථා -

55.

“නත්ථි අන්තො කුතො අන්තො, න අන්තො පටිදිස්සති;
තදා හි පකතං පාපං, මම තුය්හඤ්ච මාරිසා” ති.

සො-කාරං වත්වා වත්තුකාමස්ස අයං ගාථා -

56.

“සොහං නුන ඉතො ගන්ත්වා, යොනිං ලද්ධාන මානුසිං;
වදඤ්ඤු සීලසම්පන්නො, කාහාමි කුසලං බහු” ති.

තත්ථ දුජ්ජීවිතන්ති තිණි දුච්චරිතානි වරන්තො දුජ්ජීවිතං ලාමකජීවිතං ජීවති නාම, සොපි තදෙව සන්ධායාහ “දුජ්ජීවිතමජීවිමිහා” ති. යෙ සන්තෙ න දදම්හසෙති යෙ මයං දෙය්‍යාධම්මෙ ව පටිග්ගාහකෙ ව සංවිජ්ජමානෙයෙව න දානං දදිමිහ. දීපං නාකම්භ අත්තන්තොති අත්තන්තො පතිට්ඨං න කරිමිහ. පරිපුණ්ණානීති අනුනානි අනාධිකානි. සබ්බසොති සබ්බාකාරෙන. පච්චමානානන්ති අම්භාකං ඉමස්මිං නිරයෙ පච්චමානානං.

නත්ථි අන්තොති “අම්භාකං අසුකකාලෙ නාම මොක්ඛො භවිස්සති” ති එවං කාලපරිච්ඡේදො නත්ථි. කුතො අන්තොති කෙන කාරණෙන අන්තො පඤ්ඤායිස්සති. න අන්තොති අන්තං දට්ඨුකාමානම්පි නො දුක්ඛස්ස අන්තො න පටිදිස්සති. තදා හි පකතන්ති තස්මිං කාලෙ මාරිසා මම ව තුය්හඤ්ච පකතං පාපං පකට්ඨං කතං අතිබහුමෙව කතං. “තථා හි පකත” තිතිපි පාඨො, තෙන කාරණෙන කතං, යෙනස්ස අන්තො දට්ඨුං න සක්කාති අත්ථො. මාරිසාති මයා සදිසා, පියාලපනමෙනං එතෙසං. නුනාති එකංසත්ථෙ නිපාතො, සො අහං ඉතො ගන්ත්වා යොනිං මානුසිං ලද්ධාන වදඤ්ඤු සීලසම්පන්නො හුත්වා එකංසෙනෙව බහුං කුසලං කරිස්සාමිති අයමෙත්ථ අත්ථො.

ඉති බොධිසත්තො එකමෙකං ගාථං වත්වා “මහාරාජ, සො නෙරයිකසත්තො ඉමං ගාථං පරිපුණ්ණං කත්වා වත්තුකාමො අත්තන්තො පාපස්ස මහන්තතාය තථා කථෙතුං නාසක්ඛි, ඉති සො අත්තන්තො කම්මවිපාකං අනුභවන්තො විරවි. තුම්භාකං එතස්ස සද්දස්ස සවනපච්චයා අත්තරායො නාම නත්ථි, තුම්භෙ මා භායිත්ථා” ති රාජානං සඤ්ඤාපෙසි. රාජා මහාජනං විස්සජ්ජාපෙත්වා සුවණ්ණහෙරිං වරාපෙත්වා යඤ්ඤාචාටං විද්ධංසාපෙසි. බොධිසත්තො මහාජනස්ස සොත්ථිං කත්වා කතිපාහං වසිත්වා තත්ථෙව ගන්ත්වා අපරිභීනජ්ඣානො බුහුමලොකෙ උජ්ජජ්ජි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා පුරොහිතස්ස ජෙට්ඨන්තෙවාසිකමාණුවො සාරිපුත්තො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි” ති.

ලොහකුම්භිජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[315] 5. සබ්බමංසලාභජාතකවණ්ණනා

ඵරුසා වත තෙ වාචාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො සාරිපුත්තත්ථෙරෙන පිතවිරෙවනානං දින්නරසපිණ්ඩපාතං ආරබ්භ කථෙසි. තදා කිර ජෙනවනෙ එකච්චෙ භික්ඛු ස්නෙහවිරෙවනං පිවිංසු. තෙසං රසපිණ්ඩපාතෙන අත්ථො හොති, ගිලානුපට්ඨාකා “රසහත්තං ආහරිස්සාමා”ති සාවත්ථිං පවිසිත්වා ඔදනිකසරවීථියං පිණ්ඩාය වරිත්වාපි රසහත්තං අලභිත්වා නිවත්තිංසු. ථෙරො දිවාතරං පිණ්ඩාය පවිසමානො තෙ භික්ඛු දිස්වා “කිං, ආවුසො, අතිපගෙව නිවත්තථා”ති පුච්ඡි. තෙ තමත්ථං ආරොචෙසුං. ථෙරො “තෙන හි ඵථා”ති තෙ ගහෙත්වා තමෙව වීථිං අගමාසි, මනුස්සා පුරෙත්වා රසහත්තං අදංසු. ගිලානුපට්ඨාකා රසහත්තං ආහරිත්වා ගිලානානං අදංසු, තෙ පරිභුඤ්ජිංසු. අථෙකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, ථෙරො කිර පිතවිරෙවනානං උපට්ඨාකෙ රසහත්තං අලභිත්වා නික්ඛමන්තෙ ගහෙත්වා ඔදනිකසරවීථියං වරිත්වා ඛන්තං රසපිණ්ඩපාතං පෙසෙසි”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානි සාරිපුත්තොව මංසං ලභි, පුබ්බෙපි මුදුවාචා පියවචනා වත්තුං ඡෙකා පණ්ඩිතා ලභිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨිපුත්තො අහොසි. අථෙකදිවසං එකො මිගලුද්දකො ඛන්තං මංසං ලභිත්වා යානකං පුරෙත්වා “වික්කිණ්ණස්සාමි”ති නගරං ආගච්ඡති. තදා බාරාණසිවාසිකා වත්තාරො සෙට්ඨිපුත්තා නගරා නික්ඛමිත්වා එකස්මිං මග්ගසභාගට්ඨානෙ කිඤ්චි දිට්ඨං සුතං සල්ලපන්නා නිසීදිංසු. එතෙසු එකො සෙට්ඨිපුත්තො තං මංසයානකං දිස්වා “එතං ලුද්දකං මංසඛණ්ඩං ආහරාපෙමි”ති ආහ. “ගච්ඡ ආහරාපෙහි”ති. සො තං උපසඬකමිත්වා “අරෙ, ලුද්දක, දෙහි මෙ මංසඛණ්ඩ”න්ති ආහ. ලුද්දකො “මාරිස, පරං කිඤ්චි යාවත්තෙන නාම පියවචනෙන හවිතබ්බං, තයා කථිතවාචාය අනුච්ඡවිකං මංසඛණ්ඩං ලභිස්සසි”ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

57.

“ඵරුසා වත තෙ වාචා, මංසං යාවනකො අසි;
කිලොමසදිසි වාචා, කිලොමං සම්ම දම්මි තෙ”ති.

තත්ථ කිලොමසදිසිති ඵරුසතාය කිලොමසදිසි. කිලොමං සම්ම දම්මි තෙති හන්ද ගණ්භ, ඉදං තෙ වාචාය සදිසං කිලොමං දම්මිති නිරසං නිමංසලොභිතං කිලොමකඛණ්ඩං උක්ඛිපිත්වා අදාසි.

අථ තං අපරො සෙට්ඨිපුත්තො “කින්නි වත්වා යාවසි”ති පුච්ඡි. “අරෙ”ති වත්වාති. සො “අභම්පි නං යාවිස්සාමි”ති වත්වා ගන්ත්වා “ජෙට්ඨභාතික,

මංසබ්බන්ධං මෙ දෙහී”ති ආහ. ඉතරො “තව වචනස්ස්ස අනුච්ඡවිකං මංසබ්බන්ධං ලභිස්සසී”ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

58.

“අඬගමෙනං මනුස්සානං, භාතා ලොකෙ පවුච්චති;
අඬගස්ස සදිසී වාචා, අඬගං සම්ම දදාමි තෙ”ති.

තස්සත්ථො – ඉමස්මිං ලොකෙ මනුස්සානං අඬගසදිසත්තා අඬගමෙනං යදිදං භාතා භගිනීති, තස්මා තවෙසා අඬගසදිසී වාචාති එතිස්සා අනුච්ඡවිකං අඬගමෙව දදාමි තෙති. එවඤ්ච පන වත්වා අඬගමංසං උක්ඛිපිත්වා අදාසී.

තම්පි අපරො සෙට්ඨිපුත්තො “කිත්ති වත්වා යාවසී”ති පුච්ඡී. “භාතිකා”ති වත්වාති. සො “අභම්පි නං යාවස්සාමි”ති වත්වා ගන්ත්වා “තාත, මංසබ්බන්ධං මෙ දෙහී”ති ආහ. ලුද්දකො තව වචනානුරූපං ලච්ඡසී”ති වත්වා තතියං ගාථමාහ –

59.

“තාතාති පුත්තො වදමානො, කම්පෙති හදයං පිතු;
හදයස්ස සදිසී වාචා, හදයං සම්ම දමමි තෙ”ති.

එවඤ්ච පන වත්වා හදයමංසෙන සද්ධිං මධුරමංසං උක්ඛිපිත්වා අදාසී.

තං චතුත්ථො සෙට්ඨිපුත්තො “කිත්ති වත්වා යාවසී”ති පුච්ඡී. සො “තාතා”ති වත්වාති. සො “අභම්පි යාවස්සාමි”ති වත්වා ගන්ත්වා “සභාය මංසබ්බන්ධං මෙ දෙහී”ති ආහ. ලුද්දකො “තව වචනානුරූපං ලච්ඡසී”ති වත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

60.

“යස්ස ගාමෙ සබ්බා නත්ථී, යථාරඤ්ඤං තථෙව තං;
සබ්බස්ස සදිසී වාචා, සබ්බං සම්ම දදාමි තෙ”ති.

තස්සත්ථො – යස්ස පුරිසස්ස ගාමෙ සුබදුක්ඛෙසු සහ අයනතො සභායසඬ්ඛාතො සබ්බා නත්ථී, තස්ස තං යානං යථා අමනුස්සං අරඤ්ඤං තථෙව භොති, ඉති අයං තව වාචා සබ්බස්ස සදිසී, සබ්බෙන අත්තනො සන්තකෙන විභවෙන සදිසී, තස්මා සබ්බමෙව ඉමං මම සන්තකං මංසයානකං දදාමි තෙති.

එවඤ්ච පන වත්වා “එහි, සම්ම, සබ්බමෙව ඉදං මංසයානකං තව ගෙහං ආහරිස්සාමි”ති ආහ. සෙට්ඨිපුත්තො තෙන යානකං පාජාපෙත්තො අත්තනො සරං ගන්ත්වා මංසං ඔතාරාපෙත්වා ලුද්දකස්ස සක්කාරසම්මානං කත්වා පුත්තදාරම්පිස්ස පක්කොසාපෙත්වා ලුද්දකම්මතො අපනෙත්වා අත්තනො කුටුම්භමජ්ඣෙකො වසාපෙත්තො තෙන සද්ධිං අනෙජ්ජසභායො හුත්වා යාවජීවං සමග්ගවාසං වසී.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා ලුද්දකො සාරිපුත්තො අහොසි, සබ්බමංසලාභී සෙට්ඨිපුත්තො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සබ්බමංසලාභජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[316] 6. සසපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා

සත්ත මෙ රොහිතා මච්ඡාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො සබ්බපරික්ඛාරදානං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියං කිර එකො කුටුම්භිකො බුද්ධජපමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා සබ්බපරික්ඛාරදානං සජ්ජෙත්වා සරද්ධාරෙ මණ්ඩපං කාරෙත්වා බුද්ධජපමුඛං භික්ඛුසඤ්ඤා නිමන්තෙත්වා සුසජ්ජිතමණ්ඩපෙ පඤ්ඤත්තවරාසනෙ නිසිදාපෙත්වා නානග්ගරසං පණ්ණිදානං දත්වා පුන ස්වාතනායාති සත්තාහං නිමන්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ බුද්ධජපමුඛානං පඤ්චන්තං භික්ඛුසනානං සබ්බපරික්ඛාරෙ අදාසි. සත්ථා භත්තකිච්චාවසානෙ අනුමොදනං කරොන්තො “උපාසක, තයා පීතිසොමනස්සං කාතුං වට්ටති, ඉදඤ්චි දානං නාම පොරාණකපණ්ඩිතානං වංසො, පොරාණකපණ්ඩිතා හි සම්පත්තයාවකානං ජීවිතං පරිච්චජිත්වා අත්තනො මංසම්පි අදංසු”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො සසයොනියං නිබ්බන්තිත්වා අරඤ්ඤෙ වසි. තස්ස පන අරඤ්ඤස්ස එකතො පබ්බතපාදො එකතො නදී එකතො පච්චන්තගාමකො අහොසි. අපරෙපිස්ස තයො සභායා අහෙසුං මක්කටො ව සිඬිගාලො ව උද්දො වාති. තෙ වත්තාරොපි පණ්ඩිතා එකතොව වසන්තා අත්තනො අත්තනො ගොවරට්ඨානෙ ගොවරං ගහෙත්වා සායන්හසමයෙ එකතො සන්තිපත්ති. සසපණ්ඩිතො “දානං දාතබ්බං, සීලං රක්ඛිතබ්බං, උපොසථකම්මං කාතබ්බං”න්ති තිණ්ණං ජනානං ඔවාදවසෙන ධම්මං දෙසෙති. තෙ තස්ස ඔවාදං සම්පට්චජිත්වා අත්තනො අත්තනො නිවාසගුම්මං පටිසිත්වා වසන්ති. එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ එකදිවසං බොධිසත්තො ආකාසං ඔලොකෙත්වා වන්දං දිස්වා “ස්වෙ උපොසථදිවසො”ති ඤාත්වා ඉතරෙ තයො ආහ “ස්වෙ උපොසථො, තුම්හෙපි තයො ජනා සීලං සමාදිශිත්වා උපොසථිකා හොථ, සීලෙ පතිට්ඨාය දින්නදානං මහජ්ඵලං හොති, තස්මා යාවකෙ සම්පත්තෙ තුම්හෙහි බාදිතබ්බාහාරතො දානං දත්වා බාදෙය්‍යාමා”ති. තෙ “සාධු”ති සම්පට්චජිත්වා අත්තනො අත්තනො වසන්ට්ඨානෙසු වසිංසු.

පුනදිවසෙ තෙසු උද්දො පාතොව “ගොවරං පරියෙසිස්සාමි”ති නික්ඛමිත්වා ගඬිගාතීරං ගතො. අටෙකො බාලිසිකො සත්ත රොහිතමච්ඡෙ උද්ධරිත්වා වල්ලියා ආවුණිත්වා නෙත්වා ගඬිගාතීරෙ වාලුකං වියුහිත්වා වාලිකාය පටිච්ඡාදෙත්වා පුන මච්ඡෙ ගණ්හන්තො අධොගඬිගං ගච්ඡී. උද්දො මච්ඡගන්ධං සායිත්වා වාලුකං වියුහිත්වා මච්ඡෙ දිස්වා නිහරිත්වා “අත්ථි නු බො එතෙසං සාමිකො”ති තික්ඛත්තුං සොසෙත්වා සාමිකං අපස්සන්තො වල්ලිකොටිං ඩංසිත්වා නෙත්වා අත්තනො වසනගුම්මෙ යපෙත්වා “වෙලායමෙව බාදිස්සාමි”ති අත්තනො සීලං ආවජ්ජෙත්තො නිපජ්ජී. සිඬිගාලොපි වසන්ට්ඨානතො නික්ඛමිත්වා ගොවරං

පරියෙසන්නො එකස්ස ඛෙත්තගොපකස්ස කුටියං ද්වෙ මංසසුලානි එකං ගොධං එකඤ්ච දධිවාරකං දිස්වා “අත්ථි නු ඛො එතෙසං සාමිකො”ති තික්ඛන්තුං සොසෙත්වා සාමිකං අදිස්වා දධිවාරකස්ස උග්ගහණරජ්ජුකං ගිවාය පවෙසෙත්වා ද්වෙ මංසසුලෙ ච ගොධඤ්ච මුඛෙන ඩංසිත්වා නෙත්වා අත්තනො වසනගුම්ඛෙ යපෙත්වා “වෙලායමෙව ඛාදිස්සාමි”ති අත්තනො සීලං ආවජ්ජෙන්නො නිපජ්ජි. මක්කටොපි වසනට්ඨානනො නික්ඛමිත්වා වනසණ්ඩං පච්ඡිත්වා අමබ්බිණ්ඩං ආහරිත්වා අත්තනො වසනගුම්ඛෙ යපෙත්වා “වෙලායමෙව ඛාදිස්සාමි”ති අත්තනො සීලං ආවජ්ජෙන්නො නිපජ්ජි.

බොධිසත්තො පන “වෙලායමෙව වසනට්ඨානනො නික්ඛමිත්වා දඬිබ්බිණානි ඛාදිස්සාමි”ති අත්තනො වසනගුම්ඛෙයෙව නිපන්නො චිත්තෙසි “මම සන්තිකං ආගතානං යාවකානං තිණානි දාතුං න සක්කා, තිලතණ්ඩුලාදයොපි මය්හං නත්ථි, සවෙ මෙ සන්තිකං යාවකො ආගච්ඡිස්සති, අත්තනො සරිරමංසං දස්සාමි”ති. තස්ස සීලතෙජෙන සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසීලාසනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සො ආවජ්ජමානො ඉදං කාරණං දිස්වා “සසරාජානං වීමංසිස්සාමි”ති පයමං උද්දස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණවෙසෙන අට්ඨාසි. “බ්‍රාහ්මණ, කිමත්ථං ධීතොසි”ති චුත්තෙ පණ්ඩිත සවෙ කිඤ්චි ආහාරං ලභෙය්‍යං, උපොසථිකො හුත්වා වසෙය්‍යාන්ති. සො “සාධු දස්සාමි තෙ ආහාර”න්ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො පයමං ගාථමාහ –

61.

“සත්ත මෙ රොහිතා මච්ඡා, උදකා ථලමුඛිහතා;
ඉදං බ්‍රාහ්මණ මෙ අත්ථි, එතං භුත්වා වනෙ වසා”ති.

තත්ථ ථලමුඛිහතානි උදකතො ථලෙ යපිතා, කෙවට්ටෙන වා උද්ධවා. එතං භුත්වානි එතං මම සන්තිකං මච්ඡාහාරං පච්ඡිත්වා භුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොන්නො රමණීයෙ රුක්ඛමුලෙ නිසින්නො ඉමස්මිං වනෙ වසාති.

බ්‍රාහ්මණො “පගෙව තාව හොතු, පච්ඡා ජානිස්සාමි”ති සිඬගාලස්ස සන්තිකං ගතො. තෙනාපි “කිමත්ථං ධීතොසි”ති චුත්තො තථෙවාහ. සිඬගාලො “සාධු දස්සාමි”ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො දුතියං ගාථමාහ –

62.

“දුස්ස මෙ ඛෙත්තපාලස්ස, රත්තිහත්තං අපාහනං;
මංසසුලා ච ද්වෙ ගොධා, එකඤ්ච දධිවාරකං;
ඉදං බ්‍රාහ්මණ මෙ අත්ථි, එතං භුත්වා වනෙ වසා”ති.

තත්ථ දුස්ස මෙනි යො එස මම අවිදුරෙ ඛෙත්තපාලො වසති, දුස්ස අමුස්සානි අත්ථො. අපාහතන්ති ආහනං ආනිතං. මංසසුලා ච ද්වෙ ගොධානි අඬගාරපක්කානි ද්වෙ මංසසුලානි ච එකා ච ගොධා. දධිවාරකන්ති දධිවාරකො. ඉදන්ති ඉදං එත්තකං මම අත්ථි, එතං සබ්බමිපි යථාහිරුචිතෙන පාකෙන පච්ඡිත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා

උපොසථිකො භුත්වා රමණීයෙ රුක්ඛමූලෙ නිසීදිත්වා සමණධම්මං කරොන්තො ඉමස්මිං ව්‍යාසණ්ඨෙ වසාති අත්ථො.

බ්‍රාහ්මණො “පගෙව තාව හොතු, පච්ඡා ජානිස්සාමි” ති මක්කටස්ස සන්තිකං ගතො. තෙනාපි “කිමත්ථං ධීතොසී” ති චුත්තො තථෙවාහ. මක්කටො “සාධු දස්සාමි” ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො තතියං ගාථමාහ —

63.

“අම්බපක්කං දකං සීතං, සීතච්ඡායා මනොරමා;
ඉදං බ්‍රාහ්මණ මෙ අත්ථී, එතං භුත්වා වනෙ වසා” ති.

තත්ථ අම්බපක්කන්ති මධුරඅම්බඵලං. දකං සීතන්ති ගඬිගාය උදකං සීතලං. එතං භුත්වා වනෙ වසාති බ්‍රාහ්මණ එතං අම්බපක්කං පරිභුඤ්ජිත්වා සීතලං උදකං පිච්ඡිත්වා යථාභිඤ්චිතෙ රමණීයෙ රුක්ඛමූලෙ නිසීන්තො සමණධම්මං කරොන්තො ඉමස්මිං ව්‍යාසණ්ඨෙ වසාති.

බ්‍රාහ්මණො “පගෙව තාව හොතු, පච්ඡා ජානිස්සාමි” ති සසපණ්ඩිතස්ස සන්තිකං ගතො. තෙනාපි “කිමත්ථං ධීතොසී” ති චුත්තො තථෙවාහ. තං සුත්වා බොධිසත්තො සොමනස්සජ්ජන්තො “බ්‍රාහ්මණ, සුච්ඡු තෙ කතං ආභාරත්ථාය මම සන්තිකං ආගච්ඡන්තෙන, අජ්ජාහං අදින්තපුබ්බං දානං දස්සාමි. ත්වං පන සීලවා පාණාතිපාතං න කරිස්සසි, ගච්ඡ, බ්‍රාහ්මණ, නානාදාරුනි සඬකඬිසීත්වා අඬිගාරෙ කත්වා මය්හං ආරොවෙහි, අහං අත්තානං පරිච්චජිත්වා අඬිගාරමජ්ඣෙ පතිස්සාමි. මම සරීරෙ පක්කෙ ත්වං මංසං බාදිත්වා සමණධම්මං කරෙය්‍යාසී” ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ —

64.

“න සසස්ස තිලා අත්ථී, න මුග්ගා නපි තණ්ඩුලා;
ඉමිනා අග්ගිනා පක්කං, මමං භුත්වා වනෙ වසා” ති.

තත්ථ මමං භුත්වාති යං තං අහං අග්ගිං කරොහිති වදාමි, ඉමිනා අග්ගිනා පක්කං මං භුඤ්ජිත්වා ඉමස්මිං වනෙ වස, එකස්ස සසස්ස සරීරං නාම එකස්ස පුරිසස්ස යාපනමත්තං හොතිති.

සක්කො තස්ස වචනං සුත්වා අත්තන්තො ආනුභාවෙන එකං අඬිගාරරාසිං මාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ආරොවෙසි. සො දබ්බතිණසයනතො උට්ඨාය තත්ථ ගන්ත්වා “සවෙ මෙ ලොමන්තරෙසු පාණකා අත්ථී, තෙ මා මරිංසු” ති තික්ඛන්තුං සරීරං විධුනිත්වා සකලසරීරං දානමුඛෙ යපෙත්වා ලඬිසීත්වා පදුමසරෙ රාජහංසො විය පමුදිතචිත්තො අඬිගාරරාසිමිහි පති. සො පන අග්ගි බොධිසත්තස්ස සරීරෙ ලොමකුපමත්තමපි උණ්හං කාතුං නාසක්ඛි, හිමගබ්හං පච්චයො විය අහොසි. අථ සක්කං ආමන්තෙත්වා “බ්‍රාහ්මණ, තයා කතො අග්ගි අතිසීතලො, මම සරීරෙ ලොමකුපමත්තමපි උණ්හං කාතුං න සක්කොති, කිං නාමෙත” න්ති ආහ.

“සසපණ්ඩිත, නාහං බ්‍රාහ්මණො, සක්කොභමස්මි, තව වීම්සනත්ථාය ආගතොම්හි” ති. “සක්ක, ත්වං තාව තිට්ඨ, සකලොපි චෙ ලොකසන්තිවාසො මං දානෙන වීම්සෙය්‍යා, නෙව මෙ අදාතුකාමතං පස්සෙය්‍යා” ති බොධිසත්තො සීහනාදං නදි. අථ නං සක්කො “සසපණ්ඩිත, තව ගුණො සකලකප්පං පාකටො භොතු” ති පබ්බතං පිළෙත්වා පබ්බතරසං ආදාය චන්දමණ්ඩලෙ සසලක්ඛණං ලිඛිත්වා බොධිසත්තං ආනෙත්වා තස්මිං වනසණ්ඨෙ තස්මිංයෙව වනගුම්ඛෙ තරුණදබ්බතිණපිට්ඨෙ නිපජ්ජාපෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතො. තෙපි චත්තාරො පණ්ඩිතා සමග්ගා සම්මොදමානා සීලං පුරෙත්වා දානං දත්වා උපොසථකම්මං කත්වා යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සබ්බපරික්ඛාරදානදායකො ගහපති සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.

තදා උද්දො ආනන්දො අභොසි, සිඬිගාලො මොග්ගල්ලානො, මක්කටො සාරිපුත්තො, සක්කො අනුරුද්ධො, සසපණ්ඩිතො පන අභමෙව අභොසිත්ති.

සසපණ්ඩිතජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[317] 7. මතරොදනජාතකවණ්ණනා

මතං මතං එව රොදථාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං සාවත්ථිවාසිං කුටුම්භිකං ආරබ්භ කටෙසි. තස්ස කිර භාතා කාලමකාසි. සො තස්ස කාලකිරියාය සොකාභිභූතො න න්භායති න භුඤ්ජති න විලිම්පති, පාතොව සුසානං ගන්ත්වා සොකසමජ්ජිතො රොදති. සත්ථා පච්චුසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තස්ස සොතාපත්තිඵලපනිස්සයං දිස්වා “ඉමස්ස අතීතකාරණං ආහරිත්වා සොකං වූපසමෙත්වා සොතාපත්තිඵලං දාතුං යපෙත්වා මං අඤ්ඤො කොච්ඡමත්ථො නත්ථි, ඉමස්ස මයා අවස්සයෙන භවිතුං වට්ටති” ති පුනර්වසෙ පච්ඡාභතතං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො පච්ඡාසමණං ආදාය තස්ස සරද්ධාරං ගන්ත්වා “සත්ථා ආගතො” ති සුත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා “පචෙසෙථා” ති කුටුම්භිකෙන වුත්තො පච්ඡිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. කුටුම්භිකොපි ආගන්ත්වා සත්ථාරං චන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං සත්ථා “කිං කුටුම්භික වින්තෙසි” ති ආහ. “ආම, භන්තෙ, මම භාතු මතකාලතො පට්ඨාය වින්තෙමි” ති. “ආවුසො, සබ්බෙ සඬ්ඛාරා අනිච්චා, භිජ්ජිතබ්බයුත්තකං භිජ්ජති, න තත්ථ වින්තෙතබ්බං, පොරාණකපණ්ඩිතාපි භාතරි මනෙපි ‘භිජ්ජිතබ්බයුත්තකං භිජ්ජති’ ති න වින්තයිංසු” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අසීතිකොට්ඨිභවෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්ති, තස්ස වයප්පත්තස්ස මාතාපිතරො කාලමකංසු. තෙසු කාලකතෙසු බොධිසත්තස්ස භාතා කුටුම්භං විචාරෙති, බොධිසත්තො තං නිස්සාය ජීවති. සො අපරභාගෙ තථාරූපෙන බ්‍යාධිතා

කාලමකාසි. ඤාතිමිත්තා සුභජ්ජා සන්තිපතිත්වා බාහා පග්ගස්ස කන්දන්ති
 රොදන්ති, එකොපි සකභාවෙන සංශ්ඨාතුං නාසක්ඛි, බොධිසත්තො පන නෙව
 කන්දති න රොදති. මනුස්සා “පස්සථ හො, ඉමස්ස භාතරි මනෙ
 මුඛසඬකොවනමත්තම්පි නත්ථි, අතිවිය ථද්ධහදයො, ‘ද්වෙපි කොට්ඨාසෙ අහමෙව
 පරිභුඤ්ජිස්සාමි’ ති භාතු මරණං ඉච්ඡති මඤ්ඤෙ” ති බොධිසත්තං ගරහිංසු.
 ඤාතකාපි නං “ත්ථං භාතරි මනෙ න රොදසි” ති ගරහිංසුයෙව. සො තෙසං කථං
 සුත්වා “තුම්හෙ අත්තනො අන්ධබාලභාවෙන අට්ඨ ලොකධම්මෙ අජානන්තා ‘මම
 භාතා මතො’ ති රොදථ, අහම්පි මරිස්සාමි, තුම්හෙපි මරිස්සථ, අත්තානම්පි ‘මයම්පි
 මරිස්සාමා’ ති කස්මා න රොදථ. සබ්බෙ සඬබාරා අනිච්චා හුත්වා නිරුජ්ඣන්ති,
 තෙනෙව සභාවෙන සංශ්ඨාතුං සමත්ථො එකසඬබාරොපි නත්ථි. තුම්හෙ අන්ධබාලා
 අඤ්ඤාණතාය අට්ඨ ලොකධම්මෙ අජානිත්වා රොදථ, අහං කිමත්ථං
 රොදිස්සාමි” ති චත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

65.

“මතං මතං එව රොදථ, න හි තං රොදථ යො මරිස්සති;
 සබ්බෙපි සරීරධාරිනො, අනුපුබ්බෙන ජහන්ති ජීවිතං.

66.

“දෙවමනුස්සා චතුප්පදා, පක්ඛිගණා උරගා ච භොගිනො;
 සම්භි සරීරෙ අනිස්සරා, රමමානාව ජහන්ති ජීවිතං.

67.

“එවං චලිතං අසංශ්ඨිතං, සුඛදුක්ඛං මනුෂ්‍යස්වපෙක්ඛිය;
 කන්දිතරුදිතං නිරත්ථකං, කිං වො සොකගණාහිකීරරෙ.

68.

“ධුත්තා ච සොණ්ඩා අකතා, බාලා සුරා අයොගිනො;
 ධීරං මඤ්ඤන්ති බාලොති, යෙ ධම්මස්ස අකොච්ඡා” ති.

තත්ථ මතං මතං එවාති මතං මතංයෙව. අනුපුබ්බෙනාති අත්තනො අත්තනො
 මරණවාලෙ සම්පත්තෙ පටිපාටියා ජහන්ති ජීවිතං, න එකතොව සබ්බෙ මරන්ති, යදි
 එවං මරෙය්‍යුං, ලොකප්පවත්ති උච්ඡිජ්ජෙය්‍ය. භොගිනොති මහත්තෙන
 සරීරභොගෙන සමන්තාගතා. රමමානාවාති තත්ථ තත්ථ නිබ්බත්තා සබ්බෙපි එතෙ
 දෙවාදයො සත්තා අත්තනො අත්තනො නිබ්බත්තට්ඨානෙ අභිරමමානාව
 අනුක්කණ්ඨිතාව ජීවිතං ජහන්ති. එවං චලිතන්ති එවං තිසු භවෙසු නිච්චලභාවස්ස ච
 සංශ්ඨිතභාවස්ස ච අභාවා චලිතං අසංශ්ඨිතං. කිං වො සොකගණාහිකීරරෙති
 කිංකාරණා තුම්හෙ සොකරාසි අහිකිරන්ති අජ්ඣොත්ථරන්ති.

ධුත්තා ච සොණ්ඩා අකතාති ඉත්ථිධුත්තා සුරාධුත්තා අක්ඛධුත්තා ච
 සුරාසොණ්ඩාදයො සොණ්ඩා ච අකතබුද්ධිනො අසික්ඛිතකා ච. බාලාති බාලොන

සමන්තාගතා අවිද්දසුනො. සුරා අයොගිනොති අයොනිසොමනසිකාරෙන සුරා,
 යොගෙසු අයුත්තතාය අයොගිනො. “අයොධිනො”තිපි පායො, කිලෙසමාරෙන
 සද්ධිං යුජ්ඣිතුං අසමත්ථාති අත්ථො. ධීරං මඤ්ඤන්ති බාලොති, යෙ ධම්මස්ස
 අකොවිදාති යෙ ඵවරුපා ධුත්තාදයො අට්ඨවිධස්ස ලොකධම්මස්ස අකොවිදා, තෙ
 අප්පමත්තකෙපි දුක්ඛධම්මෙ උප්පන්නෙ අත්තනා කන්දමානා රොදමානා අට්ඨ
 ලොකධම්මෙ කථනො ජානිත්වා ඤාතිමරණාදීසු අකන්දන්තං අරොදන්තං මාදිසං
 ධීරං පණ්ඩිතං “බාලො අයං න රොදති”ති මඤ්ඤන්තිති.

ඵචං බොධිසත්තො තෙසං ධම්මං දෙසෙත්වා සබ්බෙපි තෙ නිස්සොකෙ අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං
 සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්භිකො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා
 මහාජනස්ස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා නිස්සොකභාවකරපණ්ඩිතො පන අහමෙව
 අහොසිත්ති.

මතරොදනජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[318] 8. කණුවෙරජාතකවණ්ණනා

යං තං වසන්ත සමයෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
 පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. වත්ථු ඉන්ද්‍රියජාතකෙ (ජා. 1.8.60
 ආදයො) ආචි භවස්සති. සත්ථා පන තං භික්ඛුං “පුබ්බෙ ත්ථං භික්ඛු ඵතං නිස්සාය
 අසිනා සීසච්ඡෙදං පටිලභී”ති වත්ථා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
 කාසිගාමකෙ ඵකස්ස ගහපතිකස්ස සරෙ වොරනක්ඛන්තෙන ජාතො වයප්පත්තො
 වොරකම්මං කත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තො ලොකෙ පාකට්ඨො අහොසි සුරො
 නාගබලො, කොචි නං ගණ්හිතුං නාසක්ඛි. සො ඵකදිවසං ඵකස්මිං සෙට්ඨිසරෙ
 සන්ධිං ඡින්දිත්වා බහුං ධනං අවහරි. නාගරා රාජානං උපසඬකම්ත්වා “දෙව, ඵකො
 මහාවොරො නගරං විලුම්පති, තං ගණ්හාපෙථා”ති වදිංසු. රාජා තස්ස ගහණත්ථාය
 නගරගුත්තිකං ආණාපෙසි. සො රත්තිභාගෙ තත්ථ තත්ථ වග්ගබන්ධනෙන
 මනුස්සෙ යපෙත්වා තං සහොඬ්ඨං ගාහාපෙත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා
 “සීසමස්ස ඡින්දා”ති නගරගුත්තිකඤ්ඤෙව ආණාපෙසි. නගරගුත්තිකො තං
 පච්ඡාබාහං ගාල්භබන්ධනං බන්ධාපෙත්වා ගීවායස්ස රත්තකණුවිරමාලං
 ලග්ගෙත්වා සීසෙ ඉට්ඨකවුණ්ණං ඔකිරිත්වා චතුක්කෙ චතුක්කෙ කසාහි
 තාළාපෙන්තො බරස්සරෙන පණුවෙන ආසාතනං නෙති. “ඉමස්මිං කිර නගරෙ
 විලොපකාරකො වොරො ගහිතො”ති සකලනගරං සඬබුහි.

තදා ච බාරාණසියං සහස්සං ගණ්හන්ති සාමා නාම ගණිකා හොති රාජවල්ලභා
 පඤ්චසතවණ්ණදාසීපරිවාරා. සා පාසාදනලෙ වාතපානං විවරිත්වා යීතා තං
 නීයමානං පස්සි. සො පන අභිරුපො පාසාදිකො අතිවිය සොහග්ගප්පත්තො

දෙවචණ්ණො සබ්බෙසං මත්ථකමත්ථකෙන පඤ්ඤායති. සාමා තං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා “කෙන නු ඛො උපායෙනාහං ඉමං පුරිසං අත්තනො සාමිකං කරොයා”න්ති චිත්තයන්ති “අත්ථෙකො උපායො”ති අත්තනො අත්ථවරිකාය එකිස්සා හත්ථෙ නගරගුත්තිකස්ස සහස්සං පෙසෙසි “අයං වොරො සාමාය භාතා, අඤ්ඤත්ව සාමාය අඤ්ඤො එතස්ස අවස්සයො නත්ථි, තුම්හෙ කිර ඉදං සහස්සං ගහෙත්වා එතං විස්සජ්ජෙථා”ති. සා ගන්ත්වා තථා අකාසි. නගරගුත්තිකො “අයං වොරො පාකටො, න සක්කා එතං විස්සජ්ජෙතුං, අඤ්ඤං පන මනුස්සං ලභිත්වා ඉමං පටිච්ඡන්තයානකෙ නිසිදාපෙත්වා පෙසෙතුං සක්කා”ති ආහ. සා ගන්ත්වා තස්සා ආරොචෙසි.

තදා පනෙකො සෙට්ඨිපුත්තො සාමාය පටිබද්ධචිත්තො දෙවසිකං සහස්සං දෙති. සො තං දිවසම්පි සූරියත්ථඛගමනවෙලාය සහස්සං ගණ්ඨිත්වා තං සරං අගමාසි. සාමාපි සහස්සහණ්ඩිකං ගහෙත්වා උභරුසු යපෙත්වා පරොදන්ති නිසිත්තා හොති. “කිං එත”න්ති ච වුත්තා “සාමි, අයං වොරො මම භාතා, ‘අහං නිවකම්මං කරොමි’ති මය්හං සන්තිකං න එති, නගරගුත්තිකස්ස පහිතං ‘සහස්සං ලභමානො විස්සජ්ජෙස්සාමි න’න්ති සාසනං පෙසෙසි. ඉදානි ඉමං සහස්සං ආදාය නගරගුත්තිකස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්තං න ලභාමි”ති ආහ. සො තස්සා පටිබද්ධචිත්තතාය “අහං ගමිස්සාමි”ති ආහ. “තෙන හි තයා ආහතමෙව ගහෙත්වා ගච්ඡාහි”ති. සො තං ගහෙත්වා නගරගුත්තිකස්ස ගෙහං ගඤ්ඡි. සො තං සෙට්ඨිපුත්තං පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ යපෙත්වා වොරං පටිච්ඡන්තයානකෙ නිසිදාපෙත්වා සාමාය පහිණිත්වා “අයං වොරො රට්ඨෙ පාකටො, තමන්ධකාරං තාව හොතු, අථ තං මනුස්සස්සානං පටිසල්ලිනවෙලාය ඝාතාපෙස්සාමි”ති අපදෙසං කත්වා මුහුත්තං චිතිනාමෙත්වා මනුස්සෙසු පටිසල්ලිනෙසු සෙට්ඨිපුත්තං මහත්තෙතාරක්ඛෙන ආසාතනං නෙත්වා අසිනා සිසං ඡින්දිත්වා සරිරං සුලෙ ආරොපෙත්වා නගරං පාචිසි.

තතො පට්ඨාය සාමා අඤ්ඤෙසං හත්ථතො කිඤ්චි න ගණ්ඨාති, තෙනෙව සද්ධිං අහිරමමානා විවරති. සො චිත්තෙසි “සවෙ අයං අඤ්ඤස්මිං පටිබද්ධචිත්තා හවිස්සති, මම්පි මාරාපෙත්වා තෙන සද්ධිං අහිරමිස්සති, අවචන්තං මිත්තදුබ්භිනී එසා, මයා ඉධ අවසිත්වා බිජ්ජං පලායිතුං වට්ටති, ගච්ඡන්තො ච පන තුච්ඡහත්ථො අගන්ත්වා එතිස්සා ආහරණහණ්ඩං ගහෙත්වා ගච්ඡිස්සාමි”ති චිත්තෙත්වා එකස්මිං දිවසෙ තං ආහ – “හද්දෙ, මයං පඤ්ජරෙ පක්ඛිත්තකුක්කුටා විය නිව්චං සරෙයෙව හොම, එකදිවසං උය්‍යානකීළං කරිස්සාමා”ති. සා “සාධු”ති සම්පට්චිඡිත්වා බාදනීයහොජනීයාදිං සබ්බං පටියාදෙත්වා සබ්බාහරණපටිමණ්ඩිතා තෙන සද්ධිං පටිච්ඡන්තයානෙ නිසිදිත්වා උය්‍යානං අගමාසි. සො තත්ථ තාය සද්ධිං කීළන්තො “ඉදානි මය්හං පලායිතුං වට්ටති”ති තාය සද්ධිං කිලෙසරනියා රමිතුකාමො විය එකං කණුවිරගච්ඡන්තරං පච්ඡිත්වා තං ආලිඛගන්තො විය නිජ්ජිලෙත්වා විසඤ්ඤං කත්වා පාතෙත්වා සබ්බාහරණානි ඔමුඤ්චිත්වා තස්සායෙව උත්තරාසඬගෙන බන්ධිත්වා හණ්ඩිකං බන්ධෙ යපෙත්වා උය්‍යානවතිං ලඬිසිත්වා පක්කාමි.

සාපි පටිලද්ධසඤ්ඤා උට්ඨාය පරිවාරිකානං සන්තිකං ආගන්ත්වා
 “අයාපුත්තො කහ”න්ති පුච්ඡී. “න ජානාම, අයො”ති. “මං මතාති සඤ්ඤාය
 භාගිත්වා පලාතො භවිස්සති”ති අනත්තමනා හුත්වා තතොයෙව ගෙහං ගන්ත්වා
 “මම පියසාමිකස්ස අදිට්ඨකාලතො පට්ඨායෙව අලඬිකතසයනෙ න සයිස්සාමි”ති
 භූමියං නිපජ්ඡී. තතො පට්ඨාය මනාපං සාටකං න නිවාසෙති, ද්වෙ භත්තානි න
 භුඤ්ජති, ගන්ධමාලාදිනි න පටිසෙවති, “යෙන කෙනචි උපායෙන අයාපුත්තං
 පරියෙසිත්වා පක්කොසාපෙස්සාමි”ති නටෙ පක්කොසාපෙත්වා සහස්සං අදාසි.
 “කිං කරොම, අයො”ති චුත්තෙ “තුම්භාකං අගමනට්ඨානං නාම නත්ථි, තුම්භෙ
 ගාමනිගමරාජධානියො වරත්තා සමජ්ජං කත්වා සමජ්ජමණ්ඩලෙ පඨමමෙව ඉමං
 ගීතං ගායෙය්‍යාථා”ති නටෙ සික්ඛාපෙත්ති පඨමං ගාථං වත්වා “තුම්භෙහි ඉමස්මි.
 ගීතකෙ ගීතෙ සථෙ අයාපුත්තො තස්මිං පරිසන්තරෙ භවිස්සති, තුම්භෙහි සද්ධිං
 කට්ඨස්සති, අට්ඨස්ස මම අරොගභාවං කට්ඨත්වා තං ආදාය ආගච්ඡෙය්‍යාථ, තො චෙ
 ආගච්ඡති, සාසනං පෙසෙය්‍යාථා”ති පරිබ්බයං දත්වා නටෙ උයොෂෙසි. තෙ
 බාරාණසිනො නික්ඛමිත්වා තත්ථ තත්ථ සමජ්ජං කරොන්තා එකං පච්චන්තගාමකං
 අගමිංසු. සොපි වොරො පලාගිත්වා තත්ථ වසති. තෙ තත්ථ සමජ්ජං කරොන්තා
 පඨමමෙව ඉමං ගීතකං ගායිංසු –

69.

“යං තං වසන්තසමයෙ, කණුවෙරෙසු භාණුසු;
 සාමං බාහාය පිළෙසි, සා තං ආරොග්‍යමබ්බවි”ති.

තත්ථ කණුවෙරෙසුති කරවීරෙසු. භාණුසුති රත්තවණ්ණානං පුජ්ථානං පභාය
 සම්පන්නෙසු. සාමන්ති එවංනාමිකං. පිළෙසිති කිලෙසරතියා රමිතුකාමො විය
 ආලිඬිගන්තො පිළෙසි. සා තන්ති සා සාමා අරොගා, ත්වං පන “සා මතා”ති
 සඤ්ඤාය භීතො පලායසි, සා අත්තනො ආරොග්‍යං අබ්බවි කට්ඨසි, ආරොචෙසිති
 අත්ථො.

වොරො තං සුත්වා නටං උපසඬිකමිත්වා “ත්වං ‘සාමා ජීවති’ති වදසි, අහං පන
 න සද්දහාමි”ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො දුතියං ගාථමාහ –

70.

“අම්භො න කිර සද්ධෙය්‍යං, යං වාතො පබ්බතං වහෙ;
 පබ්බතඤ්ඤෙව වහෙ වාතො, සබ්බමිපි පථවිං වහෙ;
 යත්ථ සාමා කාලකතා, සා මං ආරොග්‍යමබ්බවි”ති.

තස්සත්ථො – අම්භො නට, ඉදං කිර න සද්දහෙය්‍යං න සද්දහිතබ්බං. යං වාතො
 තිණපණ්ණානි විය පබ්බතං වහෙය්‍ය, සථෙපි සො පබ්බතං වහෙය්‍ය, සබ්බමිපි පථවිං
 වහෙය්‍ය, යථා චෙතං අසද්දහෙය්‍යං, තථා ඉදන්ති. යත්ථ සාමා කාලකතාති යා නාම
 සාමා කාලකතා, සා මං ආරොග්‍යං අබ්බවිති කිංකාරණා සද්දහෙය්‍යං. මතා නාම න
 කස්සචි සාසනං පෙසෙන්නිති.

තස්ස වචනං සුත්වා නටො තතියං ගාථමාහ —

71.

“න වෙව සා කාලකතා, න ච සා අඤ්ඤම්චිජති;
එකහත්තිකිනී සාමා, තමෙව අභිකඬ්ඛති” ති.

තත්ථ තමෙව අභිකඬ්ඛතීති අඤ්ඤං පුරිසං න ඉච්ජති, තඤ්ඤෙව කඬ්ඛති
ඉච්ජති පත්ථෙතීති.

තං සුත්වා වොරො “සා ජීවතු වා මා වා, න තාය මය්හං අත්ථො” ති වත්වා
චතුත්ථං ගාථමාහ —

72.

“අසන්ථුතං මං චිරසන්ථුතෙන, නිමිනි සාමා අධුචං ධුවෙන;
මයාපි සාමා නිමිනෙය්‍ය අඤ්ඤං, ඉතො අහං දුරතරං ගමිස්ස” ති.

තත්ථ අසන්ථුතන්ති අකතසංසග්ගං. චිරසන්ථුතනාති චිරකතසංසග්ගෙන.
නිමිනීති පරිවත්තෙසි. අධුචං ධුවෙනාති මං අධුචං තෙන ධුවසාමිකෙන පරිවත්තෙතුං.
නගරගුත්තිකස්ස සහස්සං දත්වා මං ගණ්භීති අත්ථො. මයාපි සාමා නිමිනෙය්‍ය
අඤ්ඤන්ති සාමා මයාපි අඤ්ඤං සාමිකං පරිවත්තෙත්වා ගණ්භෙය්‍ය. ඉතො අහං
දුරතරං ගමිස්සන්ති යත්ථ න සක්කා තස්සා සාසනං වා පවත්තිං වා සොතුං, තාදිසං
දුරතරං යානං ගමිස්සං, තස්මා මම ඉතො අඤ්ඤත්ථ ගතභාවං තස්සා ආරොචෙථාති
වත්වා තෙසං පස්සන්තානඤ්ඤෙව ගාල්හතරං නිවාසෙත්වා වෙගෙන පලායි.

නටා ගන්ත්වා තෙන කතකිරියං තස්සා කථයිංසු. සා විජ්ජට්ඨාරිනී හුත්වා
අත්තනො පකතියා එව චිතිනාමෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.

තදා සෙට්ඨිපුත්තො අයං භික්ඛු අහොසි, සාමා පුරාණදුනිසිකා, වොරො පන
අහමෙව අහොසිත්ති.

කණුවෙරජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[319] 9. තිත්තිරජාතකවණ්ණනා

සුසුඛං වත ජීවාමීති ඉදං සත්ථා කොසම්බියං නිස්සාය බද්ධිකාරාමෙ විහරන්තො
රාහුලත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා තිපල්ලත්ථජාතකෙ (ජා. 1.1.16)
විත්ථාරිතමෙව. භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසු “ආචුසො, රාහුලො
සික්ඛාකාමො කුක්කුච්චකො ඔවාදක්ඛමො” ති. තස්සායස්මතො ගුණකථාය

සමුට්ඨාපිතාය සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථං, භික්ඛවෙ, එතරභි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි රාහුලො සික්ඛාකාමො කුක්කුච්චකො ඔවාදක්ඛමොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා නික්ඛම්ම භිමවන්තපදෙසෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා ඤානකිලං කීළන්නො රමණීයෙ වනසණ්ඨෙ වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය අඤ්ඤතරං පච්චන්තගාමකං අගමාසි. තත්ථ නං මනුස්සා දිස්වා පසන්නචිත්තා අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා පච්චයෙහි උපට්ඨහන්තා වාසාපෙසුං. තදා තස්මිං ගාමකෙ එකො සාකුණිකො එකං දීපකතිත්තිරං ගහෙත්වා සුට්ඨු සික්ඛාපෙත්වා පඤ්ජරෙ පක්ඛිපිත්වා පටිපග්ගති. සො තං අරඤ්ඤං නෙත්වා තස්ස සද්දෙන ආගතාගතෙ තිත්තිරෙ ගහෙත්වා වික්කිණිත්වා ජීවිකං කප්පෙසි. තිත්තිරො “මං එකං නිස්සාය බහු මම ඤාතකා නස්සන්ති, මය්හමෙතං පාප”න්ති නිස්සද්දො අහොසි. සො තස්ස නිස්සද්දභාවං ඤත්වා වෙළුපෙසිකාය නං සිසෙ පහරති. තිත්තිරො දුක්ඛාතුරතාය සද්දං කරොති. එවං සො සාකුණිකො තං නිස්සාය තිත්තිරෙ ගහෙත්වා ජීවිකං කප්පෙසි.

අථ සො තිත්තිරො වින්තෙසි “ඉමෙ මරන්තුති මය්හං වෙනනා නත්ථී, පටිච්චකම්මං පන මං ඵුසති, මයි සද්දං අකරොන්නෙ එතෙ නාගච්ඡන්ති, කරොන්නෙයෙව ආගච්ඡන්ති, ආගතාගතෙ අයං ගහෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙති, අත්ථී නු බො එත්ථ මය්හං පාපං, නත්ථී”ති. සො තතො පට්ඨාය “කො නු බො මෙ ඉමං කඬ්ඛං ඡින්දෙය්‍යා”ති තථාරූපං පණ්ඩිතං උපධාරෙන්නො වරති. අට්ඨකදිවසං සො සාකුණිකො බහු තිත්තිරෙ ගහෙත්වා පච්ඡිං පුරෙත්වා “පානීයං පිට්ඨිසාමී”ති බොධිසත්තස්ස අස්සමං ගන්ත්වා තං පඤ්ජරං බොධිසත්තස්ස සන්තිකෙ ය්‍පෙත්වා පානීයං පිට්ඨිත්වා වාලුකාතලෙ නිපන්නො නිද්දං ඔක්කමි. තිත්තිරො තස්ස නිද්දොක්කන්තභාවං ඤත්වා “මම කඬ්ඛං ඉමං තාපසං පුච්ඡිස්සාමි, ජානන්තො මෙ කට්ඨස්සති”ති පඤ්ජරෙ නිසින්නොයෙව තං පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ -

73.

“සුසුඛං වත ජීවාමි, ලහාමි වෙව භුඤ්ජිතුං;
පරිපන්ථෙ ව තිට්ඨාමි, කා නු භන්තෙ ගතී මමා”ති.

තත්ථ සුසුඛං වත ජීවාමිති අහං, භන්තෙ, ඉමං සාකුණිකං නිස්සාය සුට්ඨු සුඛං ජීවාමි. ලහාමිති යථාරූචිතං බාදනීයං භොජනීයං භුඤ්ජිතුමිපි ලහාමි. පරිපන්ථෙ ව තිට්ඨාමිති අපිව බො යත්ථ මම ඤාතකා මම සද්දෙන ආගතාගතා විනස්සන්ති, තස්මිං පරිපන්ථෙ තිට්ඨාමි. කා නු, භන්තෙ, ගතී මමාති කා නු බො, භන්තෙ, මම ගතී, කා නිප්ඵත්ති භවිස්සතිති පුච්ඡි.

තස්ස පඤ්ඤං විස්සජ්ජෙන්නො බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ -

74.

“මනො වෙ තෙ නප්පණමති, පක්ඛි පාපස්ස කම්මුනො;
අබ්බාවටස්ස හදස්ස, න පාපමුපලිම්පති” ති.

තත්ථ පාපස්ස කම්මුනොති යදි තව මනො පාපකම්මස්සත්ථාය න පණමති,
පාපකරණෙ තත්තින්තො තප්පොණො තප්පබ්භාරො න හොති. අබ්බාවටස්සාති
එවං සන්තෙ පාපකම්මකරණත්ථාය අබ්බාවටස්ස උස්සුක්කං අනාපන්නස්ස තව
හදස්ස සුද්ධස්සෙව සතො පාපං න උපලිම්පති න අල්ලියතීති.

තං සුත්ථා තිත්තිරො තතියං ගාථමාහ –

75.

“ඤාතකො නො නිසින්තොති, බහු ආගච්ඡතෙ ජනො;
පට්ච්චකම්මං ඵුසති, තස්මිං මෙ සඬකතෙ මනො” ති.

තස්සත්ථො – හන්තෙ, සවාහං සද්දං න කරෙය්‍යං, අයං තිත්තිරජනො න
ආගච්ඡෙය්‍ය, මයි පන සද්දං කරොන්තෙ “ඤාතකො නො නිසින්තො” ති අයං බහු
ජනො ආගච්ඡති, තං ආගතාගතං ලුද්දො ගහෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්නො මං
පට්ච්ච නිස්සාය එතං පාණාතිපාතකම්මං ඵුසති පටිලහති වින්දති, තස්මිං මං පට්ච්ච
කතෙ පාපෙ මම නු බො එතං පාපන්ති එවං මෙ මනො සඬකතෙ පරිසඬකති
කුක්කුච්චං ආපජ්ජතීති.

තං සුත්ථා බොධිසත්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

76.

“න පට්ච්චකම්මං ඵුසති, මනො වෙ නප්පදුස්සති;
අප්පොස්සුක්කස්ස හදස්ස, න පාපමුපලිම්පති” ති.

තස්සත්ථො – යදි තව පාපකිරියාය මනො න පදුස්සති, තත්තින්තො
තප්පොනො තප්පබ්භාරො න හොති, එවං සන්තෙ ලුද්දෙන ආයස්මන්තං පට්ච්ච
කතම්පි පාපකම්මං තං න ඵුසති න අල්ලියති, පාපකිරියාය හි අප්පොස්සුක්කස්ස
නිරාලයස්ස හදස්ස පරිසුද්ධස්සෙව සතො තව පාණාතිපාතවේතනාය අභාවා තං
පාපං න උපලිම්පති, තව විත්තං න අල්ලියතීති.

එවං මහාසත්තො තිත්තිරං සඤ්ඤාපෙසි, සොපි තං නිස්සාය නික්කුක්කුච්චො
අහොසි. ලුද්දො පබුද්ධො බොධිසත්තං චන්දිත්වා පඤ්ජරං ආදාය පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා තිත්තිරො
රාහුලො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි” ති.

තිත්තිරජාතකවණ්ණනා නවමා.

සුවච්ඡං වත නච්චජීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කුටුම්භිකං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර “ගාමකෙ උද්ධාරං සාධෙස්සාමි”ති හරියාය සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා සාධෙත්වා ධනං ආහරිත්වා “පච්ඡා නෙස්සාමි”ති එකස්මිං කුලෙ යපෙත්වා පුත සාවත්ථිං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකං පබ්බතං අද්දස. අථ නං හරියා ආහ “සවෙ, සාමි, අයං පබ්බතො සුවණ්ණමයො භවෙය්‍යා, දදෙය්‍යාසි පන මෙ කිඤ්චි”ති. “කාසි ත්වං, න කිඤ්චි දස්සාමි”ති. සා “යාව ථද්ධහදයො වතායං, පබ්බතෙ සුවණ්ණමයෙ ජාතෙපි මය්‍හං කිඤ්චි න දස්සති”ති අනත්තමනා අහොසි. තෙ ජෙනවනසමීපං ආගන්ත්වා “පානීයං පිච්ඡස්සාමා”ති විහාරං පවිසිත්වා පානීයං පිච්ඡ. සත්ථාපි පච්චුසකාලෙයෙව තෙසං සොනාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයං දිස්වා ආගමනං ඔලොකයමානො ගන්ධකුටිපරිවෙණෙ නිසිදි ඡබ්බණ්ණරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තො. තෙපි පානීයං පිච්ඡත්වා ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසිදිංසු. සත්ථා තෙහි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා “කහං ගතාත්ථා”ති පුච්ඡි. “අම්භාකං ගාමකෙ උද්ධාරං සාධනත්ථාය, භන්තෙ”ති. “කිං, උපාසිකෙ තව සාමිකො තුය්‍හං හිතං පටිකඬ්ඛති, උපකාරං තෙ කරොති”ති. භන්තෙ, අහං ඉමස්මිං සසිනෙහා, අයං පන මයි නිස්සිනෙහො, අජ්ජ මයා පබ්බතං දිස්වා “සවායං පබ්බතො සුවණ්ණමයො අස්ස, කිඤ්චි මෙ දදෙය්‍යාසි”ති චුත්තො “කාසි ත්වං, න කිඤ්චි දස්සාමි”ති ආහ, එවං ථද්ධහදයො අයන්ති. “උපාසිකෙ, එවං නාමෙස වදති, යදා පන තව ගුණං සරති, තදා සබ්බිස්සරියං තෙ දෙති”ති වත්වා “කටෙථ, භන්තෙ”ති තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස සබ්බකිච්චකාරකො අමච්චො අහොසි. අටෙකදිවසං රාජා පුත්තං උපරාජානං උපට්ඨානං ආගච්ඡන්තං දිස්වා “අයං මම අන්තෙපුරෙ දුබ්භෙය්‍යා”ති තං පක්කොසාපෙත්වා “තාත, යාවාහං ජීවාමි, තාව නගරෙ වසිතුං න ලච්ඡසි, අඤ්ඤත්ථ වසිත්වා මමච්චයෙන රජ්ජං කාරෙහි”ති ආහ. සො “සාධු”ති පිතරං වන්දිත්වා ජෙට්ඨහරියාය සද්ධිං නගරා නික්ඛමිත්වා පච්චන්තං ගන්ත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වනමූලඵලාඵලෙහි යාපෙන්තො වසි. අපරභාගෙ රාජා කාලමකාසි. උපරාජා නක්ඛන්තං ඔලොකෙන්තො තස්ස කාලකතභාවං ඤත්වා බාරාණසිං ආගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ එකං පබ්බතං අද්දස. අථ නං හරියා ආහ “සවෙ, දෙව, අයං පබ්බතො සුවණ්ණමයො අස්ස, දදෙය්‍යාසි මෙ කිඤ්චි”ති. “කාසි ත්වං, න කිඤ්චි දස්සාමි”ති. සා “අහං ඉමස්මිං සිනෙහං ඡින්දිතුං අසක්කොන්ති අරඤ්ඤං පාවිසිං, අයඤ්ච එවං වදති, අතිවිය ථද්ධහදයො, රාජා හුත්වාපි එස මය්‍හං කිං කල්‍යාණං කරිස්සති”ති අනත්තමනා අහොසි. සො ආගන්ත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨිතො තං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යපෙසි, ඉදං යසමත්තකමෙව අදාසි. උත්තරි පන සක්කාරසම්මානො නත්ථි, තස්සා අත්ථිභාවම්පි න ජානාති.

බොධිසත්තො “අයං දෙවි ඉමස්ස රඤ්ඤො උපකාරිකා දුක්ඛං අගණෙත්වා අරඤ්ඤවාසං වසී. අයං පනෙනං අගණෙත්වා අඤ්ඤාහි සද්ධිං අභිරමන්තො විවරති, යථා එසා සබ්බස්සරියං ලහති, තථා කරිස්සාමි” ති චිත්තෙත්වා එකදිවසං තං උපසඬකමිත්වා “මහාදෙවි මයං තුම්භාකං සන්තිකා පිණ්ඩපාතමත්තමිපි න ලභාම, කස්මා අම්භෙසු පමජ්ජිත්ථ, අතිවිය ථද්ධහදයා අත්ථා” ති ආහ. “තාත, සවාහං අත්තනා ලභෙය්‍යං, තුය්හමිපි දදෙය්‍යං, අලභමානා පන කිං දස්සාමි, රාජාපි මය්හං ඉදානි කිං නාම දස්සති, සො අත්තරාමග්ගෙ ‘ඉමස්මිං පබ්බතෙ සුවණ්ණමයෙ ජාතෙ මය්හං කිඤ්චි දස්සාමි’ ති චුත්තො ‘කාසි ත්වං, න කිඤ්චි දස්සාමි’ ති ආහ, සුපරිච්චජමිපි න පරිච්චජී” ති. “කිං පන රඤ්ඤො සන්තිකෙ ඉමං කථං කථෙතුං සක්ඛිස්සථා” ති? “සක්ඛිස්සාමි, තාතා” ති. “තෙන හි අහං රඤ්ඤො සන්තිකෙ යිතො පුච්ඡිස්සාමි, තුම්භෙ කථෙය්‍යාථා” ති. “සාධු, තාතා” ති. බොධිසත්තො දෙවියා රඤ්ඤො උපට්ඨානං ආගන්ත්වා යිතකාලෙ ආහ “නනු, අයෙය, මයං තුම්භාකං සන්තිකා කිඤ්චි න ලභාමා” ති? “තාත, අහං ලභමානා තුය්හං දදෙය්‍යං, අහමෙව කිඤ්චි න ලභාමි, අලභමානා තුය්හං කිං දස්සාමි, රාජාපි ඉදානි මය්හං කිං නාම දස්සති, සො අරඤ්ඤතො ආගමනකාලෙ එකං පබ්බතං දිස්වා ‘සවායං පබ්බතො සුවණ්ණමයො අස්ස, කිඤ්චි මෙ දදෙය්‍යාසි’ ති චුත්තො ‘කාසි ත්වං, න කිඤ්චි දස්සාමි’ ති වදති, සුපරිච්චජමිපි න පරිච්චජී” ති එතමත්ථං දීපෙන්ති පඨමං ගාථමාහ —

77.

“සුවච්ඡං වත නච්චජී, වාචාය අදදං ගිරිං;
කිඤ්චි තස්සච්ඡන්තස්ස, වාචාය අදද පබ්බත” ති.

තත්ථ සුවච්ඡං වතාති සුබෙන චජිතුං සක්කුණෙය්‍යමිපි න චජී. අදදන්ති වචනමත්තෙනාපි පබ්බතං අදදමානො. කිඤ්චි තස්සච්ඡන්තස්සාති තස්ස නාමෙතස්ස මයා යාචිතස්ස න ච්ඡන්තස්ස කිඤ්චි වජෙය්‍ය. වාචාය අදද පබ්බතන්ති සවායං මයා යාචිතො මම වචනෙන සුවණ්ණමයමිපි භොන්තං තං පබ්බතං වාචාය අදද, වචනමත්තෙන අදස්සාති අත්ථො.

තං සුත්වා රාජා දුතියං ගාථමාහ —

78.

“යඤ්චි කයිරා තඤ්චි වදෙ, යං න කයිරා න තං වදෙ;
අකරොන්තං භාසමානං, පරිජානන්ති පණ්ඩිතා” ති.

තස්සත්ථො — යදෙව හි පණ්ඩිතො පුරිසො කායෙන කරෙය්‍ය, තං වාචාය වදෙය්‍ය. යං න කයිරා, න තං වදෙය්‍ය, දාතුකාමොව දම්මිති වදෙය්‍ය, න අදාතුකාමොති අධිජ්ජායො. කිංකාරණා? යො හි “දස්සාමි” ති වත්වාපි පච්ඡා න දදාති, තං අකරොන්තං කෙවලං මුසා භාසමානං පරිජානන්ති පණ්ඩිතා. අයං “දස්සාමි” ති වචනමත්තමෙව භාසති, න පන දෙති, යඤ්චි බො පන අදින්නමිපි

වචනමත්තෙනෙව දින්නං හොති, තං පුරෙතරමෙව ලද්ධං නාම භවිස්සතීති එවං තස්ස මුසාවාදිභාවං පරිජානන්ති පණ්ඩිතා, බාලා පන වචනමත්තෙනෙව තුස්සන්තීති.

තං සුත්වා දෙවී රඤ්ඤො අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා තතියං ගාථමාහ —

79.

“රාජපුත්ත නමො ත්‍යත්ථු, සච්චෙ ධම්මෙ ධීතො වසි;
යස්ස තෙ බ්‍යසනං පත්තො, සච්චස්මිං රමතෙ මනො” ති.

තත්ථ සච්චෙ ධම්මෙති වචිසච්චෙ ව සභාවධම්මෙ ව. බ්‍යසනං පත්තොති යස්ස තව රට්ඨා පබ්බාජනීයසඬ්ඛාතං බ්‍යසනං පත්තොපි මනො සච්චස්මිංයෙව රමති.

එවං රඤ්ඤො ගුණකථං කට්ඨමානාය දෙවියා තං සුත්වා බොධිසත්තො තස්සා ගුණකථං කථෙන්නො චතුත්ථං ගාථමාහ —

80.

“යා දලිද්දී දලිද්දස්ස, අඩ්ඨා අඩ්ඨස්ස කිත්තිම;
සා හිස්ස පරමා හරියා, සහිරඤ්ඤස්ස ඉත්ථියො” ති.

තත්ථ කිත්තිමාති කිත්තිසම්පන්නාති අත්ථො. සා හිස්ස පරමාති යා දලිද්දස්ස සාමිකස්ස දලිද්දකාලෙ සයම්පි දලිද්දී හුත්වා තං න පරිච්චජති. අඩ්ඨස්සාති අඩ්ඨකාලෙ අඩ්ඨා හුත්වා සාමිකමෙව අනුවත්තති, සමානසුඛදුක්ඛාව හොති, සා හි තස්ස පරමා උත්තමා හරියා නාම. සහිරඤ්ඤස්ස පන ඉස්සරියෙ ධීතස්ස ඉත්ථියො නාම හොත්තියෙව, අනච්ඡරියමෙව එතන්ති.

එවඤ්ච පන වත්වා බොධිසත්තො “අයං, මහාරාජ, තුම්භාකං දුක්ඛිතකාලෙ අරඤ්ඤෙ සමානදුක්ඛා හුත්වා වසි, ඉමිස්සා සම්මානං කාතුං වට්ටති” ති දෙවියා ගුණං කථෙසි. රාජා තස්ස වචනෙන දෙවියා ගුණං සරිත්වා “පණ්ඩිත, තව කථායාහං දෙවියා ගුණං අනුස්සරි” න්ති වත්වා තස්සා සබ්බිස්සරියමදාසි. “තයාහං දෙවියා ගුණං සරාපිතො” ති බොධිසත්තස්සපි මහන්තං සක්කාරං අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උභො ජයම්පතිකා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු.

තදා බාරාණසිරාජා අයං කුටුම්භිකො අහොසි, දෙවී අයං උපාසිකා, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසින්ති.

සුච්චජජාතකවණ්ණනා දසමා.

3. කුට්ඨසකවග්ගො

[321] 1. කුට්ඨසකජාතකවග්ගො

මනුස්සස්සෙව තෙ සීසන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මහාකස්සපත්ථෙරස්ස පණ්ණසාලකුට්ඨකං දහරහික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසී. වත්ථු පන රාජගහෙ සමුට්ඨිතං. තදා කිර ථෙරො රාජගහං නිස්සාය අරඤ්ඤකුටියං විහරති, තස්ස ද්වෙ දහරා උපට්ඨානං කරොන්ති. තෙසු එකො ථෙරස්ස උපකාරකො, එකො දුබ්බවො ඉතරෙත කතං අත්තනා කතසදිසං කරොති. තෙන මුබ්බදකාදීසු උපට්ඨාපිතෙසු ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා ‘‘හන්තෙ, උදකං යපිතං, මුබ්බොවො’’ති ආදීනි වදති. තෙන කාලස්සෙව වුට්ඨාය ථෙරස්ස පරිවෙණෙ සම්මට්ඨෙ ථෙරස්ස නික්ඛමනවෙලාය ඉතො විතො ව පහරන්තො සකලපරිවෙණං අත්තනා සම්මට්ඨං විය කරොති. වත්තසම්පන්නො වින්තෙසී ‘‘අයං දුබ්බවො මයා කතං අත්තනා කතසදිසං කරොති, එතස්ස සයකම්මං පාකටං කරිස්සාමි’’ති.

තස්මිං අත්තොගාමෙ භුත්වා ආගන්ත්වා නිද්දායන්තෙව න්හානොදකං තාපෙත්වා පිට්ඨිකොට්ඨකෙ යපෙත්වා අඤ්ඤං අඬ්ඬනාලිමත්තං උදකං උද්ධනෙ යපෙසී. ඉතරො පබුජ්ඣිත්වා ගන්ත්වා උසුමං උට්ඨහන්තං දිස්වා ‘‘උදකං තාපෙත්වා කොට්ඨකෙ යපිතං හවිස්සති’’ති ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘හන්තෙ, න්හානකොට්ඨකෙ උදකං යපිතං, න්හායො’’ති ආහ. ථෙරො ‘‘න්හායස්සාමි’’ති තෙන සද්ධිංයෙව ආගන්ත්වා කොට්ඨකෙ උදකං අදිත්වා ‘‘කහං උදක’’න්ති පුච්ඡී. සො වෙගෙන අග්ගිසාලං ගන්ත්වා තුව්ඡහාජනෙ උච්ඡිකං ඔතාරෙසී, උච්ඡිකො තුව්ඡහාජනස්ස තලෙ පටිහතො ‘‘තතා’’ති සද්දමකාසී. තතො පට්ඨාය තස්ස ‘‘උච්ඡිකසද්දකො’’ත්වෙව නාමං ජාතං.

තස්මිං බණෙ ඉතරො පිට්ඨිකොට්ඨකතො උදකං ආහරිත්වා ‘‘න්හායො, හන්තෙ’’ති ආහ. ථෙරො න්හත්වා ආවජ්ජෙත්තො උච්ඡිකසද්දකස්ස දුබ්බවහාවං ඤත්වා තං සායං ථෙරුපට්ඨානං ආගතං ඔවදි ‘‘ආවුසො, සමණෙන නාම අත්තනා කතමෙව ‘කතං මෙ’ති වත්තුං වට්ටති, අඤ්ඤො සම්පජානමුසාවාදො හොති, ඉතො පට්ඨාය එවරුපං මා අකාසී’’ති. සො ථෙරස්ස කුජ්ඣිත්වා පුනදිවසෙ ථෙරෙන සද්ධිං පිණ්ඩාය ගාමං න පාවිසී. ථෙරො ඉතරෙනෙව සද්ධිං පාවිසී. උච්ඡිකසද්දකොපි ථෙරස්ස උපට්ඨාකකුලං ගන්ත්වා ‘‘හන්තෙ, ථෙරො කහ’’න්ති වුත්තෙ ‘‘අභාසුකෙන විහාරෙයෙව නිසින්තො’’ති වත්වා ‘‘කිං, හන්තෙ, උද්ධුං වට්ටති’’ති වුත්තෙ ‘‘ඉදඤ්චිදඤ්ච දෙවා’’ති ගහෙත්වා අත්තනො රුචිතට්ඨානං ගන්ත්වා භුඤ්ජිත්වා විහාරං අගමාසී.

පුනදිවසෙ ථෙරො තං කුලං ගන්ත්වා නිසීදි. මනුස්සෙහි ‘‘කිං, හන්තෙ, අයාස්ස අභාසුකං, හියො කිරත්ථ විහාරෙයෙව නිසින්තා, අසුකදහරස්ස හත්ථෙ ආහාරං

පෙසයිමිහ, පරිභුක්තො අයොනා” ති වුත්තෙ ටෙරො තුණ්හිභුතොව හත්තකිව්වං කත්වා විහාරං ගන්ත්වා සායං ටෙරුපට්ඨානකාලෙ ආගතං ආමන්තෙත්වා “ආවුසො, අසුකගාමෙ නාම අසුකකුලෙ ‘ටෙරස්ස ඉදඤ්චිදඤ්ච ලද්ධං වට්ටති’ ති විඤ්ඤාපෙත්වා කිර තෙ භුත්ත” ත්ති වත්වා “විඤ්ඤත්ති නාම න වට්ටති, මා පුන ඵවරුපං අනාවාරං වරා” ති ආහ. සො ඵත්තකෙන ටෙරෙ ආසාතං ඛන්ධිත්වා “අයං භියොපි උදකමත්තං නිස්සාය මයා සද්ධිං කලහං කරි, ඉදානි පනස්ස උපට්ඨාකානං ගෙහෙ මයා හත්තමුට්ඨි භුත්තාති අසහන්තො පුන කලහං කරොති, ජානිස්සාමිස්ස කත්තබ්බස්සත්තක” ත්ති පුනදිවසෙ ටෙරෙ පිණ්ඩාය පට්ටියෙ මුග්ගරං ගහෙත්වා පරිභොගභාජනාති හින්දිත්වා පණ්ණසාලං ඤාපෙත්වා පලායි. සො ජීවමානොව මනුස්සපෙතො හුත්වා සුස්සිත්වා කාලං කත්වා අවිච්චිභානිරයෙ නිබ්බත්ති. සො තෙන කතො අනාවාරො මහාජනස්ස මජ්ඣෙකො පාකට්ඨො ජාතො.

අටෙකච්චෙ භික්ඛු රාජගහා සාවත්ථිං ගන්ත්වා සභාගට්ඨානෙ පත්තච්චරං පටිසාමෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසීදිංසු. සත්ථා තෙහි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා “කුතො ආගතත්ථා” ති පුච්ඡි. “රාජගහා, හන්තෙ” ති. “කො තත්ථ ඔවාදදායකො ආවරියො” ති. “මහාකස්සපත්ථෙරො, හන්තෙ” ති. “සුඛං, භික්ඛවෙ, කස්සපස්සා” ති. “ආම, හන්තෙ, ටෙරස්ස සුඛං, සද්ධිවිහාරිකො පනස්ස ඔවාදෙ දින්නෙ කුජ්ඣිත්වා ටෙරස්ස පණ්ණසාලං ඤාපෙත්වා පලායිති. තං සුත්වා සත්ථා “භික්ඛවෙ, කස්සපස්ස ඵවරුපෙන බාලෙන සද්ධිං වරණතො ඵකවරියාව සෙයො” ති වත්වා ඉමං ධම්මපදෙ ගාථමාහ –

“වරඤ්චෙ නාධිගච්ඡෙය්‍ය, සෙය්‍යං සදිසමත්තනො;
ඵකවරියං දළ්භං කයිරා, නත්ථි බාලෙ සභායතා” ති. (ධ. ප. 61);

ඉදඤ්ච පන වත්වා පුන තෙ භික්ඛු ආමන්තෙත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව සො කුට්ඨසකො, පුබ්බෙපි කුට්ඨසකොයෙව, න ච ඉදානෙව ඔවාදදායකස්ස කුජ්ඣිති, පුබ්බෙපි කුජ්ඣියෙවා” ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො සිඬ්ඨිලසකුණයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො අත්තනො මනාපං අනොවස්සකං කුලාවකං කත්වා හිමවන්තපදෙසෙ වසති. අටෙකො මක්කට්ටො වස්සකාලෙ අවිජින්නධාරෙ දෙවෙ වස්සන්තෙ සීතපිළිතො දන්තෙ බාදන්තො බොධිසත්තස්ස අවිදුරෙ නිසීදි. බොධිසත්තො තං තථා කිලමන්තං දිස්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ –

81.

“මනුස්සස්සෙව තෙ සිසං, හත්ථපාදා ව වානර;
අථ කෙන තු වණ්ණෙන, අගාරං තෙ න විජ්ජති” ති.

තත්ථ වණ්ණෙනාති කාරණෙන. අගාරන්ති තච නිවාසගෙහං කෙන කාරණෙන නත්ථිති පුච්ඡි.

තං සුත්වා වානරො දුතියං ගාථමාහ —

82.

“මනුස්සස්සෙව මෙ සීසං, හත්ථපාදා ච සිඬගිල;
යාහු සෙට්ඨා මනුස්සෙසු, සා මෙ පඤ්ඤා න විජ්ජති” ති.

තත්ථ සිඬගිලාති තං සකුණං නාමෙනාලපති. යාහු සෙට්ඨා මනුස්සෙසු යා මනුස්සෙසු සෙට්ඨාති කථෙන්නි, සා මම විචාරණපඤ්ඤා නත්ථි. සීසහත්ථපාදකායබලාති හි ලොකෙ අප්පමාණං, විචාරණපඤ්ඤාව සෙට්ඨා, සා මම නත්ථි, තස්මා මෙ අගාරං න විජ්ජතිති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ඉතරං ගාථාද්වයමාහ —

83.

“අනවට්ඨිතචිත්තස්ස, ලහුවිත්තස්ස දුබ්භිනො;
නිච්චං අද්ධවසීලස්ස, සුබහාවො න විජ්ජති.

84.

“සො කරස්සු ආනුභාවං, චිතිවත්තස්සු සීලියං;
සීතවාතපරිත්තාණං, කරස්සු කුට්ඨං කපී” ති.

තත්ථ අනවට්ඨිතචිත්තස්සාති අප්පතිට්ඨිතචිත්තස්ස. දුබ්භිනොති මිත්තදුබ්භිස්ස. අද්ධවසීලස්සාති න සබ්බකාලං සීලරක්ඛකස්ස. සො කරස්සු ආනුභාවන්ති සො ත්වං සම්ම මක්කට පඤ්ඤාය උප්පාදනත්ථං ආනුභාවං බලං උපායං කරොහි. චිතිවත්තස්සු සීලියන්ති අත්තනො දුස්සීලභාවසඬ්ඛාතං සීලියං අතික්කමිත්වා සීලවා හොති. කුට්ඨං කපීති සීතවාතස්ස පරිත්තාණසමත්ථං අත්තනො කුට්ඨං කුලාවකං එකං වසනාගාරකං කරොහිති.

මක්කටො චිත්තෙසි “අයං තාව අත්තනො අනොවස්සකට්ඨානෙ නිසින්නහාවෙන මං පරිභාසති, න නිසීදාපෙස්සාමි නං ඉමස්මිං කුලාවකෙ” ති. තනො බොධිසත්තං ගණ්හිතුකාමො පක්ඛන්දි, බොධිසත්තො උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතො. මක්කටො කුලාවකං විද්ධංසෙත්වා චුණ්ණච්චුණ්ණං කත්වා පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා මක්කටො කුට්ඨාපකො අහොසි, සිඬගිලසකුණො පන අහමෙව අහොසි” ති.

කුට්ඨසකජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[322] 2. දුද්දුහජාතකවණ්ණනා

දුද්දුභායති හද්දන්තෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතිත්ථියෙ ආරබ්භ කටෙසි. තිත්ථියා කිර ජෙනවනස්ස සමීපෙ තස්මිං තස්මිං යානෙ කණ්ටකාපස්සයෙ සෙය්‍යං කප්පෙන්ති, පඤ්චාතපං තපෙන්ති, නානප්පකාරං මිච්ඡාතපං වරන්ති. අථ සම්බහුලා භික්ඛු සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරින්වා ජෙනවනං ආගච්ඡන්තා අන්තරාමග්ගෙ තෙ දිස්වා ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඬකමින්වා “අත්ථි නු බො, හන්තෙ, අඤ්ඤතිත්ථියානං වතසමාදානෙ සාරො”ති පුච්ඡිංසු. සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, තෙසං වතසමාදානෙ සාරො වා විසෙසො වා අත්ථි, තඤ්ඤි නිසංසියමානං උපපරික්ඛියමානං උක්කාරභූමිමග්ගසදිසං සසකස්ස දුද්දුභසදිසං හොති”ති වත්වා “දුද්දුභසදිසභාවමස්ස මයං න ජානාම, කටෙථ නො, හන්තෙ”ති තෙහි යාවිතො අතිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සීහයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො අරඤ්ඤෙ පටිවසති. තදා පන පච්ඡිමසමුද්දසමීපෙ බෙලුවමිස්සකතාලවනං හොති. තත්‍රෙකො සසකො බෙලුවරුක්ඛමුලෙ එකස්ස තාලගච්ඡස්ස හෙට්ඨා වසති. සො එකදිවසං ගොවරං ආදාය ආගන්ත්වා තාලපණ්ණස්ස හෙට්ඨා නිපන්තො වින්තෙසි “සවෙ අයං පථවී සංවට්ටෙය්‍ය, කහං නු බො ගමිස්සාමි”ති. තස්මිං බණෙ එකං බෙලුවපක්කං තාලපණ්ණස්ස උපරි පති. සො තස්ස සද්දෙන “අද්ධා පථවී සංවට්ටති”ති උප්පතිත්වා පච්ඡතො අනොලොකෙන්තොව පලායි. තං මරණභයහීනං වෙගෙන පලායන්තං අඤ්ඤො සසකො දිස්වා පුච්ඡි “කිං හො, අතිවිය හීතො පලායසි”ති. “මා පුච්ඡි, හො”ති. සො “කිං හො, කිං හො”ති පච්ඡතො ධාවතෙව. ඉතරො නිවත්තිත්වා අනොලොකෙන්තොව “එත්ථ පථවී සංවට්ටති”ති ආහ. සොපි තස්ස පච්ඡතො පලායි. එවං තමඤ්ඤො අද්දස, තමඤ්ඤොති එවං සසකසහස්සං එකතො හුත්වා පලායි. තෙ එකොපි මිගො දිස්වා එකතො හුත්වා පලායි. එකො සුකරො, එකො ගොකණ්ණො, එකො මහිංසො, එකො ගවයො, එකො බග්ගො, එකො බ්‍යග්ගො, එකො සීහො, එකො හත්ථි දිස්වා “කිමෙත”න්ති පුච්ඡින්වා “එත්ථ පථවී සංවට්ටති”ති චුත්තෙ පලායි. එවං අනුක්කමෙන යොජනමත්තං තිරච්ඡානබලං අහොසි.

තදා බොධිසත්තො තං බලං පලායන්තං දිස්වා “කිමෙත”න්ති පුච්ඡින්වා “එත්ථ පථවී සංවට්ටති”ති සුත්වා වින්තෙසි “පථවීසංවට්ටනං නාම න කදාචි අත්ථි, අද්ධා එතෙසං කිඤ්චි දුස්සුතං භවිස්සති, මයි බො පන උස්සුක්කං අනාපජ්ජන්තෙ සබ්බෙ නස්සිස්සන්ති, ජීවිතං තෙසං දස්සාමි”ති සීහවෙගෙන පුරතො පබ්බතපාදං ගන්ත්වා තික්ඛත්තුං සීහනාදං නදි. තෙ සීහභයතප්පිතා නිවත්තිත්වා පිණ්ඩිතා අට්ඨංසු. සීහො තෙසං අන්තරං පවිසින්වා “කිමත්ථං පලායා”ති පුච්ඡි. “පථවී සංවට්ටති”ති. “කෙන සංවට්ටමානා දිට්ඨා”ති? “හත්ථි ජානන්ති”ති. හත්ථි පුච්ඡි. තෙ “මයං න ජානාම, සීහා ජානන්ති”ති වදිංසු, සීහාපි “මයං න ජානාම, බ්‍යග්ගා ජානන්ති”ති, බ්‍යග්ගාපි “මයං න ජානාම, බග්ගා ජානන්ති”ති, බග්ගාපි “ගවයා ජානන්ති”ති, ගවයාපි “මහිංසා ජානන්ති”ති, මහිංසාපි “ගොකණ්ණා ජානන්ති”ති, ගොකණ්ණාපි “සුකරා ජානන්ති”ති, සුකරාපි “මිගා ජානන්ති”ති, මිගාපි “මයං න

ජානාම, සසකා ජානන්ති” ති, සසකෙසු පුච්ඡියමානෙසු “අයං කථෙති” ති තං සසකං දස්සෙසු. අප්පං නං “එවං කිර, සම්ම, පස්සසි පථවි සංවට්ඨති” ති පුච්ඡි. “ආම, සාමි මයා දිට්ඨා” ති. “කත්ථ වසන්තො පස්සසි” ති? “පච්ඡිමසමුද්දසමිපෙ ඛෙලුවමිස්සකතාලවනෙ වසාමි. අහඤ්භි තත්ථ ඛෙලුවරුක්ඛමුලෙ තාලගච්ඡෙ තාලපණ්ණස්ස හෙට්ඨා නිපන්තො වින්තෙසිං “සවෙ පථවි සංවට්ඨති, කහං ගමිස්සාමි” ති, අප්පං තඨ්ඨණඤ්ඤෙව පථවියා සංවට්ඨනසද්දං සුත්වා පලානොමිහි” ති.

සීහො වින්තෙසි “අද්ධා තස්ස තාලපණ්ණස්ස උපරි ඛෙලුවපක්කං පතිත්වා දුද්දුභායනසද්දමකාසි, ස්වායං තං සද්දං සුත්වා ‘පථවි සංවට්ඨති’ ති සඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා පලාසි, තථතො ජානිස්සාමි” ති. සො තං සසකං ගහෙත්වා මහාජනං අස්සාසෙත්වා “අහං ඉමිනා දිට්ඨට්ඨානෙ පථවියා සංවට්ඨනභාවං වා අසංවට්ඨනභාවං වා තථතො ජානිත්වා ආගමිස්සාමි, යාව මමාගමනා තුම්හෙ එත්ථෙව හොථා” ති සසකං පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා සිභවෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා තාලවනෙ සසකං ඔතාරෙත්වා “එහි තයා දිට්ඨට්ඨානං දස්සෙහි” ති ආහං. “න විසහාමි සාමි” ති. “එහි මා භාසි” ති. සො ඛෙලුවරුක්ඛං උපසඬකමිතුං අසක්කොන්තො අවිදුරෙ යත්වා “ඉදං සාමි දුද්දුභායනට්ඨානං” ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

85.

“දුද්දුභායති හද්දන්තෙ, යස්මිං දෙසෙ වසාමහං;
අහම්පෙතං න ජානාමි, කිමෙතං දුද්දුභායති” ති.

තත්ථ දුද්දුභායතීති දුද්දුභසද්දං කරොති. හද්දන්තෙති හද්දං තව අත්ථු. කිමෙතන්ති යස්මිං පදෙසෙ අහං වසාමි, තත්ථ දුද්දුභායති, අහම්පි න ජානාමි “කිං වා එතං දුද්දුභායති, කෙන වා කාරණෙන දුද්දුභායති, කෙවලං දුද්දුභායනසද්දං අස්සොසි” ති.

එවං චුත්තෙ සීහො ඛෙලුවරුක්ඛමුලං ගන්ත්වා තාලපණ්ණස්ස හෙට්ඨා සසකෙන නිපන්තට්ඨානඤ්ඤෙව තාලපණ්ණමත්ථකෙ පතිතං ඛෙලුවපක්කඤ්ච දිස්වා පථවියා අසංවට්ඨනභාවං තථතො ජානිත්වා සසකං පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා සිභවෙගෙන ඛිප්පං මිගසඬසානං සන්තිකං ගන්ත්වා සබ්බං පවත්තිං ආරොචෙත්වා “තුම්හෙ මා භායථා” ති මිගගණං අස්සාසෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. සවෙ හි තදා බොධිසත්තො න භවෙය්‍ය, සබ්බෙ සමුද්දං පටිසිත්වා නස්සෙය්‍යුං. බොධිසත්තං පන නිස්සාය සබ්බෙ ජීවිතං ලභිංසුති.

86.

“ඛෙලුවං පතිතං සුත්වා, දුද්දුභන්ති සසො ජවි;
සසස්ස වචනං සුත්වා, සන්තත්තා මිගවාහිනී.

87.

“අප්පත්ථා පදවිඤ්ඤාණං, පරසොසානුසාරිනො;
පනාදපරමා බාලා, තෙ භොන්ති පරපත්තියා.

88.

“යෙ ච සීලෙන සම්පන්නා, පඤ්ඤායුපසමෙ රතා;
ආරකා චිරතා ධීරා, න භොන්ති පරපත්තියා”ති. —

ඉමා නිස්සො අභිසම්බුද්ධගාමා.

තත්ථ බෙලුවන්ති බෙලුවපක්කං. දුද්දුහන්ති ඵලං සද්දං කුරුමානං.
සත්තත්තාති උත්තස්සා. මිගවාහිනීති අනෙකසහස්සසඬ්ඛා මිගසෙනා.
පදවිඤ්ඤාණන්ති විඤ්ඤාණපදං, සොතවිඤ්ඤාණකොට්ඨාසං අපාපුණිත්ථාති
අත්ථො. තෙ භොන්ති පරපත්තියාති තෙ පරසොසානුසාරිනො තමෙව
පරසොසසඬ්ඛානං පනාදං “පරම”න්ති මඤ්ඤමානා බාලා අත්ථපුටුප්පනා
විඤ්ඤාණපදස්ස අප්පත්තතාය පරපත්තියාව භොන්ති, පරෙසං චචනං සද්දහිත්ථා
යං වා තං වා කරොන්ති.

සීලෙනාති අරියමග්ගෙන ආගතසීලෙන සමන්නාගතා. පඤ්ඤායුපසමෙ රතාති
මග්ගෙනෙව ආගතපඤ්ඤාය කිලෙසුපසමෙ රතා, යථා වා සීලෙන, ඵලං පඤ්ඤායපි
සම්පන්නා, කිලෙසුපසමෙ රතාතිපි අත්ථො. ආරකා චිරතා ධීරාති පාපකිරියතො
ආරකා චිරතා පණ්ඩිතා. න භොන්ති තෙ ඵවරූපා සොතාපන්නා පාපතො
ඔරතභාවෙන කිලෙසුපසමෙ අභිරතභාවෙන ච එකචාරං මග්ගඤ්ඤාණෙන
පටිවිද්ධධම්මා අඤ්ඤෙසං කථෙන්නානම්පි න සද්දහන්ති න ගණ්හන්ති. කස්මා?
අත්තතො පච්චක්ඛන්තාති. තෙන චුත්තං —

“අස්සද්ධො අකතඤ්ඤු ච, සන්ධිච්ඡෙදො ච යො නරො;
හතාවකාසො චන්තාසො, ස චෙ උත්තමපොරිසො”ති. (ධ. ප. 97);

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා සීභො
අහමෙව අභොසි”න්ති.

දුද්දුහජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[323] 3. බ්‍රහ්මදත්තජාතකවණ්ණනා

ද්වයං යාවනකොති ඉදං සත්ථා ආලවිං නිස්සාය අග්ගාලවෙ චෙතියෙ
විහරන්තො කුටිකාරසික්ඛාපදං ආරබ්භ කථෙසි. චත්ථු පන හෙට්ඨා
මණ්ණිකණ්ඨජාතකෙ (ජා. 1.3.7 ආදයො) ආගතමෙව. ඉධ පන සත්ථා “සච්චං කිර
තුම්හෙ, හික්ඛවෙ, යාවනබ්‍රලා විඤ්ඤත්තිබ්‍රලා විහරා”ති චත්ථා “ආම,
හන්තෙ”ති චුත්තෙ තෙ හික්ඛු ගරහිත්ථා “හික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතා
පථවිස්සරෙන රඤ්ඤා පචාරිතාපි පණ්ණව්ඡත්තඤ්ඤව එකපටලිකං උපාහනායුගඤ්ඤව

යාවිතුකාමා හිරොත්තප්පහෙදනහයෙන මහාජනමජ්ඣෙ අකථෙත්වා රහො කථයිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කපිලරට්ඨෙ උත්තරපඤ්චාලනගරෙ උත්තරපඤ්චාලරාජෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං නිගමගාමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා අපරහාගෙ තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවත්තෙ උඤ්ජාවරියාය වනමූලඵලාඵලෙන යාපෙත්තො චිරං වසිත්වා ලොණමිබ්බලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං විවරත්තො උත්තරපඤ්චාලනගරං පත්වා රාජ්‍යායානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ හික්ඛං පරියෙසමානො නගරං පවිසිත්වා රාජද්වාරං සම්පාපුණි. රාජා තස්සාවාරෙ ව විහාරෙ ව පසිදිත්වා මහාතලෙ නිසිදාපෙත්වා රාජාරහං පණිතහොජනං හොපෙත්වා පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා උය්‍යානෙයෙව වසාපෙසි. සො නිබ්ද්ධං රාජසරෙයෙව භුඤ්ජත්තො වස්සානස්ස අව්චයෙන හිමවත්තමෙව ගන්තුකාමො හුත්වා චිත්තෙසි “මය්හං මග්ගං ගච්ඡන්තස්ස එකපටලිකා උපාහනා වෙව පණ්ණවිජත්තඤ්ච ලද්ධං වට්ටති, රාජානං යාවිස්සාමි”ති. සො එකදිවසං රාජානං උය්‍යානං ආගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසින්නං දිස්වා “උපාහනඤ්ච ඡත්තඤ්ච යාවිස්සාමි”ති චිත්තෙත්වා පුන චිත්තෙසි “පරං ‘ඉමං නාම දෙහි’ති යාවත්තො රොදති නාම, පරොපි ‘නත්ථි’ති වදන්තො පටිරොදති නාම, ‘මා බො පන මං රොදන්තං මහාජනො අද්දස, මා රාජාන’”න්ති රහො පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ උහොපි රොදිත්වා තුණ්හි භවිස්සාමා”ති. අථ නං “මහාරාජ, රහො පච්චාසිසාමි”ති ආහ. රාජා තං සුත්වා රාජපුරිසෙ අපසක්කි. බොධිසත්තො “සවෙ මයි යාවත්තෙ රාජා න දස්සති, මෙත්ති නො හිජ්ජිස්සති, තස්මා න යාවිස්සාමි”ති තං දිවසං නාමං ගහෙතුං අසක්කොන්තො “ගච්ඡ, තාව, මහාරාජ, පුනෙකදිවසං ජානිස්සාමි”ති ආහ.

පුනෙකදිවසං රඤ්ඤො උය්‍යානං ආගතකාලෙ තථෙව පුන තථෙවාති එවං යාවිතුං අසක්කොන්තස්සෙව ද්වාදස සංවච්ඡරානි අතික්කන්තානි. තතො රාජා චිත්තෙසි “මය්හං අයොයා ‘මහාරාජ, රහො පච්චාසිසාමි’ති වත්වා පරිසාය අපගතාය කිඤ්චි වත්තුං න විසහති, වත්තුකාමස්සෙවස්ස ද්වාදස වස්සානි අතික්කන්තානි, චිරං බො පනස්ස බ්‍රහ්මවරියං වරන්තස්ස උක්කණ්ඨිත්වා හොගෙ භුඤ්ජිතුකාමො රජ්ජං පච්චාසිසති මඤ්ඤො, රජ්ජස්ස පන නාමං ගහෙතුං අසක්කොන්තො තුණ්හි හොති, අජ්ජ දානිස්සාහං රජ්ජං ආදිං කත්වා යං ඉච්ඡති, තං දස්සාමි”ති. සො උය්‍යානං ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසින්නො බොධිසත්තෙන “රහො පච්චාසිසාමි”ති චුත්තෙ පරිසාය අපගතාය තං කිඤ්චි වත්තුං අසක්කොන්තං ආහ “තුම්හෙ ද්වාදස වස්සානි ‘රහො පච්චාසිසාමි’ති වත්වා රහො ලද්ධාපි කිඤ්චි වත්තුං න සක්කොථ, අහං වො රජ්ජං ආදිං කත්වා සබ්බං පචාරෙමි, නිබ්භයා හුත්වා යං වො රුච්චති, තං යාවථා”ති. “මහාරාජ, යමහං යාවාමි, තං දස්සසි”ති? “දස්සාමි, භන්තෙ”ති. “මහාරාජ, මය්හං මග්ගං ගච්ඡන්තස්ස එකපටලිකා උපාහනා ව පණ්ණවිජත්තඤ්ච ලද්ධං වට්ටති”ති. “එත්තකං, භන්තෙ, තුම්හෙ ද්වාදස සංවච්ඡරානි යාවිතුං න සක්කොථා”ති. “ආම, මහාරාජා”ති. “කිංකාරණා, භන්තෙ, එවමකත්ථා”ති. “මහාරාජ, ‘ඉමං නාම මෙ දෙහි’ති යාවත්තො රොදති නාම, ‘නත්ථි’ති වදන්තො පටිරොදති නාම. ‘සවෙ ත්වං

මයා යාවිතො න දදෙය්‍යාසී, තං නො රොදිතපටිරොදිතං නාම මහාජනො මා පස්සතු'ති එතදත්ථං රහො පච්චාසීසාමී'ති වත්වා ආදිතො තිස්සො ගාථා අභාසි -

89.

“ද්වයං යාවනකො රාජ, බ්‍රහ්මදත්ත නිගච්ඡති;
අලාභං ධනලාභං වා, එවංධම්මා හි යාවනා.

90.

“යාවනං රොදනං ආහු, පඤ්චාලානං රථෙසහ;
යො යාවනං පච්චක්ඛාති, තමාහු පටිරොදනං.

91.

“මා මද්දසංසු රොදන්තං, පඤ්චාලා සුසමාගතා;
තුචං වා පටිරොදන්තං, තස්මා ඉච්ඡාමහං රහො'ති.

තත්ථ රාජ බ්‍රහ්මදත්තාති ද්විහිපි රාජානං ආලපති. නිගච්ඡතීති ලහති වින්දති. එවංධම්මාති එවංසභාවා. ආහුති පණ්ඩිතා කථෙත්ති. පඤ්චාලානං රථෙසභාති පඤ්චාලරථයස්ස ඉස්සර රථපවර. යො යාවනං පච්චක්ඛාතීති යො පන යං යාවනකං “නත්ථී”ති පටික්ඛිපති. තමාහුති තං පටික්ඛිපනං “පටිරොදන”න්ති වදන්ති. මා මද්දසංසුති තච රථයවාසිතො පඤ්චාලා සුසමාගතා මං රොදන්තං මා අද්දසංසුති.

රාජා බොධිසත්තස්ස ගාරවලක්ඛණෙ පසිදිත්වා වරං දදමානො චතුත්ථං ගාථමාහ -

92.

“දදාමි තෙ බ්‍රාහ්මණ රොහිණීනං, ගවං සහස්සං සහ පුඬ්ගවෙන;
අරියො හි අරියස්ස කථං න දජ්ජා, සුත්වාන ගාථා තච ධම්මයුත්තා'ති.

තත්ථ රොහිණීනන්ති රත්තවණ්ණානං. අරියොති ආචාරසම්පන්නො. අරියස්සාති ආචාරසම්පන්නස්ස. කථං න දජ්ජාති කෙන කාරණෙන න දදෙය්‍යා. ධම්මයුත්තාති කාරණයුත්තා.

බොධිසත්තො පන “නාහං, මහාරාජ, වත්ථුකාමෙහි අත්ථීකො, යං අහං යාවාමි, තදෙව මෙ දෙහී”ති එකපටලිකා උපාහනා ව පණ්ණව්ඡත්තඤ්ච ගහෙත්වා “මහාරාජ, අප්පමත්තො හොහි, දානං දෙහි, සීලං රක්ඛාහි, උපොසථකම්මං කරොහි”ති රාජානං ඔවදිත්වා තස්ස යාවන්තස්සෙව හිමවන්තමෙව ගතො. තත්ථ අහිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බන්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

බ්‍රහ්මදත්තජාතකවණ්ණනා තතියා.

[324] 4. වම්මසාටකජාතකවණ්ණනා

කල්‍යාණරූපො වනයන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො වම්මසාටකං නාම පරිබ්බාජකං ආරබ්භ කටෙසි. තස්ස කිර වම්මමෙව නිවාසනඤ්ච පාරුපනඤ්ච හොති. සො එකදිවසං පරිබ්බාජකාරාමා නික්ඛමිත්වා සාවත්ථියං භික්ඛාය වරන්තො එළකානං යුජ්ඣන්ති. එළකො තං දිස්වා පහරිතුකාමො ඔසක්කි. පරිබ්බාජකො “එස මය්හං අපවිතිං දස්සෙති” ති න පටික්කමි. එළකො වෙගෙනාගන්ත්වා තං උරුමිහි පහරිත්වා පාතෙසි. තස්ස තං අසන්තපග්ගහණකාරණං භික්ඛුසඤ්ච පාකටං අහොසි. භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, වම්මසාටකපරිබ්බාජකො අසන්තපග්ගහණං කත්වා විනාසං පත්තො” ති සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති ප්‍රවිජිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස අසන්තපග්ගහණං කත්වා විනාසං පත්තොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො එකස්මිං වාණිජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො වණිජ්ජං කරොති. තදා එකො වම්මසාටකපරිබ්බාජකො ඛාරාණසියං භික්ඛාය වරන්තො එළකානං යුජ්ඣන්ති. පත්වා එළකං ඔසක්කන්තං දිස්වා “අපවිතිං මෙ කරොති” ති සඤ්ඤාය අපටික්කමිත්වා “ඉමෙසං එත්තකානං මනුස්සානං අන්තරෙ අයං එකො එළකො අම්භාකං ගුණං ජානාති” ති තස්ස අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා ධීතොව පයමං ගාථමාහ –

93.

“කල්‍යාණරූපො වනයං චතුප්පදො, සුභද්දකො වෙව සුපෙසලො ව;
යො බ්‍රාහ්මණං ජාතිමන්තූපපන්නං, අපවායති මෙණ්ඩවරො යසස්සි” ති.

තත්ථ කල්‍යාණරූපොති කල්‍යාණජාතිකො. සුපෙසලොති සුට්ඨු පියස්සිලො. ජාතිමන්තූපපන්නන්ති ජාතියා ව මන්තෙහි ව සම්පන්නං. යසස්සිති වණ්ණහණනමෙතං.

තස්මිං බණ්ණ ආපණ්ණ නිසින්නො පණ්ඩිතවාණිජො තං පරිබ්බාජකං නිසෙධෙන්නො දුතියං ගාථමාහ –

94.

“මා බ්‍රාහ්මණ ඉත්තරදස්සනෙන, විස්සාසමාපජ්ජි චතුප්පදස්ස;
දළ්භප්පහාරං අභිකඬ්ඛමානො, අවසක්කති දස්සති සුප්පහාර” ති.

තත්ථ ඉත්තරදස්සනෙනාති බණ්ඩකදස්සනෙන.

තස්ස පණ්ඩිතවාණිපස්ස කටේන්තස්සෙව සො මෙණ්ඩකො වෙගෙනාගන්ත්වා
ඌරුමිහි පහරිත්වා තං තත්ථෙව වෙදනාප්පත්තං කත්වා පාතෙසි. සො
පරිදෙවමානො නිපජ්ජී. සත්ථා තං කාරණං පකාසෙන්තො තතියං ගාථමාහ –

95.

“ඌරුට්ඨි හග්ගං වට්ටිතො ඛාරිභාරො, සබ්බඤ්ච හණ්ඩං බ්‍රාහ්මණස්ස
භින්නං;

උභොපි බාහා පග්ගස්ස කන්දති, අභිධාවථ හඤ්ඤතෙ බ්‍රහ්මචාරී”ති.

තස්සත්ථො – භික්ඛවෙ, තස්ස පරිබ්බාජකස්ස ඌරුට්ඨිකං හග්ගං, ඛාරිභාරො
වට්ටිතො පවට්ටිතො, තස්මිං පවට්ටමානො යං තත්ථ තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස
උපකරණහණ්ඩං, තම්පි සබ්බං භින්නං, සොපි උභො බාහා උක්ඛිපිත්වා
පරිවාරෙන්වා ධීතපරිසං සන්ධාය “අභිධාවථ, හඤ්ඤතෙ බ්‍රහ්මචාරී”ති වදන්තො
කන්දති රොදති පරිදෙවතිති.

පරිබ්බාජකො චතුත්ථං ගාථං ආහ –

96.

“ඵවං සො නිහතො සෙති, යො අපුජං පසංසති;

යථාහමජ්ජ පහතො, හතො මෙණ්ඩෙන දුම්මති”ති.

තත්ථ අපුජන්ති අපුජනියං. යථාහමජ්ජාති යථා අහං අජ්ජ අසන්තපග්ගහං
කත්වා ධීතො මෙණ්ඩෙන දළ්භජ්ජහාරෙන පහතො ඵත්ථෙව මාරිතො. දුම්මතිති
දුජ්ජඤ්ඤො. ඵවං යො අඤ්ඤොපි අසන්තපග්ගහං කරිස්සති, සොපි අහං විය දුක්ඛං
අනුභවිස්සතිති සො පරිදෙවන්තො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
වම්මසාටකො ඵතරහි වම්මසාටකො අහොසි, පණ්ඩිතවාණිජො පන අහමෙව
අහොසි”න්ති.

වම්මසාටකජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[325] 5. ගොධරාජජාතකවණ්ණනා

සමණං තං මඤ්ඤමානොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුහකං
භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා විත්ථාරිතමෙව. ඉධාපි භික්ඛු තං භික්ඛුං
ආනෙත්වා “අයං, හන්තෙ, භික්ඛු කුහකො”ති සත්ථු දස්සෙසුං. සත්ථා “න,
භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස කුහකොයෙවා”ති වත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
ගොධයොනියං නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො කායබලෙන සම්පන්නො අරඤ්ඤෙ

වසති. එකො දුස්සීලතාපසොපි තස්ස අවිදුරෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වාසං කප්පෙසි. බොධිසත්තො ගොවරාය වරත්තො තං දිස්වා “සීලවත්තතාපසස්ස පණ්ණසාලා භවිස්සති” ති තත්ථ ගන්ත්වා තං වන්දිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගච්ඡති. අට්ඨකදිවසං සො කුටතාපසො උපට්ඨාකකුලෙ සම්පාදිතං මධුරමංසං ලභිත්වා “කිං මංසං නාමෙත” න්ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ගොධමංස” න්ති සුත්වා රසතණ්භාය අභිභූතො “මය්හං අස්සමපදං නිබද්ධං ආගච්ඡමානං ගොධං මාරෙත්වා යථාරූචි පචිත්වා බාදිස්සාමි” ති සප්පිදධිකටුකභණ්ඩාදීනි ගහෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා මුග්ගරං ගහෙත්වා කාසාචෙන පටිච්ඡාදෙත්වා බොධිසත්තස්ස ආගමනං ඔලොකෙත්තො පණ්ණසාලද්වාරෙ උපසන්තුපසන්තො විය නිසිදි.

සො ආගන්ත්වා තං පදුට්ඨිත්ථියං දිස්වා “ඉමිනා අමභාකං සජාතිකමංසං බාදිතං භවිස්සති, පරිග්ගණ්භිස්සාමි න” න්ති අධොවාතෙ යත්වා සරීරගන්ධං සායිත්වා සජාතිමංසස්ස බාදිතභාවං ඤාත්වා තාපසං අනුපගමිම පටික්කමිත්වා වරි. තාපසොපි තස්ස අනාගමනභාවං ඤාත්වා මුග්ගරං බිප්පි, මුග්ගරො සරීරෙ අපතිත්වා නඩගුට්ඨකොටිං පාපුණි. තාපසො “ගච්ඡ වීරද්ධොස්මි” ති ආහ. බොධිසත්තො “මං තාව වීරද්ධොසි, චත්තාරො පන අපායෙ න වීරද්ධොසි” ති වත්වා පලායිත්වා වඩ්ඤාමනකොටියං යීතං වම්මිකං පච්ඡිත්වා අඤ්ඤාන ඡිද්දෙන සීසං නීහරිත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි —

97.

“සමණං තං මඤ්ඤමානො, උපගච්ඡිමසඤ්ඤතං;
සො මං දණ්ඨෙත පාභාසි, යථා අස්සමණො තථා.

98.

“කිං තෙ ජට්ඨානි දුම්මෙධ, කිං තෙ අජිනසාටියා;
අබ්භන්තරං තෙ ගහනං, බාහිරං පරිමජ්ජසී” ති.

තත්ථ අසඤ්ඤාතන්ති අහං කායාදීහි අසඤ්ඤතං අස්සමණමෙව සමානං තං “සමණො එසො” ති සම්මතපාපතාය සමණං මඤ්ඤමානො උපගච්ඡිං. පාභාසීති පහරි. අජිනසාටියාති එකංසං කත්වා පාරුතෙන අජිනවම්මෙන තුය්හං කො අත්ථො. අබ්භන්තරං තෙ ගහනන්ති තච සරීරබ්භන්තරං විසපුරා විය අලාබ්‍ර, ගුප්පුරො විය ආවාටො, ආසිච්ඡපුරො විය වම්මිකො කිලෙසගහනං. බාහිරන්ති කෙවලං බහිසරීරං පරිමජ්ජසී, තං අත්තොඵරුසතාය බහිමට්ඨතාය හත්ථිලණ්ඩං විය අස්සලණ්ඩං විය ච භොතිති.

තං සුත්වා තාපසො තතියං ගාථමාහ —

99.

“එහි ගොධ නිවත්තස්සු, භුඤ්ජ සාලීනමොදනං;
තෙලං ලොණඤ්ච මෙ අත්ථි, පහුතං මය්හ පිප්ඵලි” ති.

තත්ථ පඤ්ඤා මය්හ පිප්පලිති න කෙවලං සාලිතමොදනං තෙලලොණමෙව,
හිඩ්ගුජීරකසිඬ්ගිවෙරලසුණමරිවපිප්පලිප්පහෙදං කටුකහණ්ඩමිපි මය්හං බහු අත්ථි,
තෙනාහිසඬ්ගතං සාලිතමොදනං භුඤ්ජාහිති.

තං සුත්ථා බොධිසත්තො චතුත්ථං ගාථමාහ —

100.

“එස හියොයා පචෙක්ඛාමි, චම්මිකං සතපොරිසං;
තෙලං ලොණඤ්ච කිත්තෙසි, අහිතං මය්හ පිප්පලි”ති.

තත්ථ පචෙක්ඛාමීති පටිසිස්සාමි. අහිතන්ති යං එතං තච කටුකහණ්ඩසඬ්ගතං
පිප්පලි, එතං මය්හං අහිතං අසප්පායන්ති.

එචඤ්ච පන චත්ථා “අරෙ, කුට්ඨජිල, සචෙ ඉධ චසිස්සසි, ගොවරගාමෙ
මනුස්සෙහෙව තං ‘අයං චොරො’ති ගාභාපෙත්ථා විප්පකාරං පාපෙස්සාමි, සීසං
පලායස්සු”ති සන්තප්පෙසි. කුට්ඨජිලො තතො පලායි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා කුට්ඨජිලො
අයං කුහකහික්ඛු අහොසි, ගොධරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ගොධරාජජාතකචණ්ණනා පඤ්චමා.

[326] 6. කක්කාරුජාතකචණ්ණනා

කායෙන යො නාවහරෙති ඉදං සත්ථා චෙළචනෙ විහරන්තො දෙවදත්තං
ආරබ්භ කටෙසි. තස්ස හි සඬ්ඝං හින්දිත්ථා ගතස්ස අග්ගසාවකෙහි සද්ධිං පරිසාය
පක්කන්තාය උණ්හං ලොහිතං මුඛතො උග්ගඤ්ජි. අථ හික්ඛු ධම්මසභායං කථං
සමුට්ඨාපෙසු “ආවුසො, දෙවදත්තො මුසාවාදං කත්ථා සඬ්ඝං හින්දිත්ථා ඉදානි
ගිලානො හුත්ථා මහාදුක්ඛං අනුභොති”ති. සත්ථා ආගන්ත්ථා “කාය නුත්ථ,
හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්ථා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න,
හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මුසාවාදියෙව, න චෙස ඉදානෙව මුසාවාදං කත්ථා
මහාදුක්ඛං අනුභොති, පුබ්බෙපි අනුභොසියෙවා”ති චත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
තාවතිංසභවනෙ අඤ්ඤාතරො දෙවපුත්තො අහොසි. තෙන බො පන සමයෙන
බාරාණසියං මහාඋස්සවො අහොසි. බහු නාගා ච සුපණ්ණා ච භූමිට්ඨකා ච දෙවා
ආගන්ත්ථා උස්සවං ඔලොකයිංසු. තාවතිංසභවනතොපි චත්තාරො දෙවපුත්තා
කක්කාරුති නාම දිබ්බපුප්ථානි තෙහි කතවුම්ඛටකං පිළන්ධිත්ථා උස්සවදස්සනං
ආගමිංසු. ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිනගරං තෙසං පුප්ථානං ගන්ධෙන එකගන්ධං
අහොසි. මනුස්සා “ඉමානි පුප්ථානි කෙන පිළන්ධිතානි”ති උපධාරෙන්නා විවරන්ති.
තෙ දෙවපුත්තා “අම්හෙ එතෙ උපධාරෙන්නි”ති ඤත්ථා රාජධිගණෙ උප්පතිත්ථා

මහත්තෙත දෙවානුභාවෙන ආකාසෙ අට්ඨංසු. මහාජනො සන්තිපති, රාජාපි සද්ධිං උපරාජාදීහි අගමාසි. අථ නෙ “කතරදෙවලොකතො, සාමී, ආගච්ඡා”ති පුච්ඡිංසු. “තාවතිංසදෙවලොකතො ආගච්ඡාමා”ති. “කෙන කම්මෙන ආගතත්ථා”ති. “උස්සවදස්සන්ථායා”ති. “කිංපුප්ඵානි නාමෙතානී”ති? “දිබ්බකක්කාරුපුප්ඵානි නාමා”ති. “සාමී, තුම්හෙ දෙවලොකෙ අඤ්ඤානි පිළන්ධෙය්‍යාථ, ඉමානි අම්භාකං දෙථා”ති. දෙවපුත්තා “දිබ්බකක්කාරුපුප්ඵානි මහානුභාවානි දෙවානඤ්ඤෙව අනුච්ඡවිකානි, මනුස්සලොකෙ ලාමකානං දුප්පඤ්ඤානං භීනාධිමුත්තිකානං දුස්සීලානං නානුච්ඡවිකානි. යෙ පන මනුස්සා ඉමෙහි ච ඉමෙහි ච ගුණෙහි සමන්තාගතා, තෙසං එතානි අනුච්ඡවිකානී”ති ආහංසු.

එවඤ්ඤෙව පන වත්ථා තෙසු ජෙට්ඨකදෙවපුත්තො පඨමං ගාථමාහ –

101.

“කායෙන යො නාවහරෙ, වාචාය න මුසා භණ්‍හ;
යසො ලද්ධා න මජ්ජෙය්‍ය, ස වෙ කක්කාරුමරහතී”ති.

තස්සත්ථො – යො කායෙන පරස්ස සන්තකං තිණ්‍යසලාකම්පි නාවහරති, වාචාය ජීවිතං පරිච්චජමානොපි මුසාවාදං න භණ්‍හති. දෙසනාසීසමෙවෙනං, කායද්වාරවච්ඡිද්වාරමනොද්වාරෙහි පන යො දසපි අකුසලකම්මපථෙ න කරොතීති අයමෙත්ථ අධිප්පායො. යසො ලද්ධාති ඉස්සරියඤ්ඤෙව ලභිත්ථා යො ඉස්සරියමදමත්තො සතිං විස්සජ්ජෙත්ථා පාපකම්මං න කරොති, ස වෙ එවරුපො ඉමෙහි ගුණෙහි යුත්තො පුග්ගලො ඉමං දිබ්බපුප්ඵං අරහති. තස්මා යො ඉමෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතො, සො ඉමානි පුප්ඵානි යාචිතුං අරහති, තස්ස දස්සාමීති.

තං සුත්ථා පුරොහිතො චිත්තෙසි “මය්‍හං ඉමෙසු ගුණෙසු එකොපි නත්ථී, මුසාවාදං පන වත්ථා එතානි පුප්ඵානි ගහෙත්ථා පිළන්ධස්සාමී, එවං මං මහාජනො ‘ගුණසම්පන්නො අය’න්ති ජානිස්සතී”ති. සො “අහං එතෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතො”ති වත්ථා තානි පුප්ඵානි ආහරාපෙත්ථා පිළන්ධිත්ථා දුතියං දෙවපුත්තං යාචී. සො දුතියං ගාථමාහ –

102.

“ධම්මෙන චිත්තමෙසෙය්‍ය, න නිකත්‍යා ධනං හරෙ;
භොගෙ ලද්ධා න මජ්ජෙය්‍ය, ස වෙ කක්කාරුමරහතී”ති.

තස්සත්ථො – ධම්මෙන පරිසුද්ධාජීවෙන සුවණ්ණරජතාදිචිත්තං පරියෙසෙය්‍ය. න නිකත්‍යාති න වඤ්චනාය ධනං හරෙය්‍ය, වත්ථාහරණාදිකෙ භොගෙ ලභිත්ථා පමාදං නාපජ්ජෙය්‍ය, එවරුපො ඉමානි පුප්ඵානි අරහතීති.

පුරොහිතො “අහං එතෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතො”ති වත්ථා තානි ආහරාපෙත්ථා පිළන්ධිත්ථා තතියං දෙවපුත්තං යාචී. සො තතියං ගාථමාහ –

103.

“යස්ස චිත්තං අභාලිද්දං, සද්ධා ව අවිරාගිනී;
එකො සාදුං න භුඤ්ජෙය්‍යා, ස වෙ කක්කාරුමරහතී” ති.

තස්සත්ථො – යස්ස පුග්ගලස්ස චිත්තං අභාලිද්දං හලිද්දිරාගො විය බ්ජ්ජං න විරජ්ජති, ටීරමෙව හොති. සද්ධා ව අවිරාගිනීති කම්මං වා විපාකං වා ඔකජ්ජනියස්ස වා පුග්ගලස්ස වචනං සද්දහිත්වා අජ්ජමත්තකෙනෙව න විරජ්ජති න හිජ්ජති. යො යාවකෙ වා අඤ්ඤෙ වා සංවිභාගාරහෙ පුග්ගලෙ බහි කත්වා එකකොව සාදුරසභොජනං න භුඤ්ජති, නෙසං සංවිහජිත්වා භුඤ්ජති, සො ඉමානි පුජ්ථානි අරහතීති.

පුරොහිතො “අහං එතෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතො” ති වත්වා තානි පුජ්ථානි ආභරාපෙත්වා පිළන්ධිත්වා චතුත්ථං දෙවපුත්තං යාචි. සො චතුත්ථං ගාථමාහ –

104.

“සම්මුඛා වා තිරොක්ඛා වා, යො සන්තෙ න පරිභාසති;
යථාචාදී තථාකාරී, ස වෙ කක්කාරුමරහතී” ති.

තස්සත්ථො – යො පුග්ගලො සම්මුඛා වා පරම්මුඛා වා සීලාදිගුණයුත්තෙ සන්තෙ උත්තමපණ්ඩිතපුරිසෙ න අක්කොසති න පරිභාසති, යං වාචාය වදති, තදෙව කායෙන කරොති, සො ඉමානි පුජ්ථානි අරහතීති.

පුරොහිතො “අහං එතෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතො” ති වත්වා තානිපි ආභරාපෙත්වා පිළන්ධි. වත්තාරො දෙවපුත්තා වත්තාරී පුජ්ථවුම්බටකානි පුරොහිතස්ස දත්වා දෙවලොකමෙව ගතා. තෙසං ගතකාලෙ පුරොහිතස්ස සීසෙ මහතී වෙදනා උජ්ජජ්ජි, තිබ්බසිබරෙන නිම්මජීතං විය ව අයපට්ටෙන පිළිතං විය ව සීසං අහොසි. සො වෙදනාජ්ජත්තො අපරාපරං පරිවත්තමානො මහාසද්දෙන විරවි, “කිමෙත” න්ති ව චුත්තෙ “අහං මමබ්හන්තරෙ අවිජ්ජමානෙයෙව ගුණෙ ‘අත්ථී’ ති මුසාවාදං කත්වා තෙ දෙවපුත්තෙ ඉමානි පුජ්ථානි යාචිං, හරටෙනානි මම සීසතො” ති ආහ. තානි හරන්තාපි හරිතුං නාසක්ඛිංසු, අයපට්ටෙන බද්ධානි විය අහෙසුං. අථ නං උක්ඛිජිත්වා ගෙහං නයිංසු. තත්ථ තස්ස විරවන්තස්ස සත්ත දිවසා චිතිවත්තා.

රාජා අමච්චෙ ආමන්තෙත්වා “දුස්සීලබ්‍රාහ්මණො මරිස්සති, කිං කරොමා” ති ආහ. “දෙව, පුත උස්සවං කාරෙම, දෙවපුත්තා පුත ආගච්ඡිස්සන්ති” ති. රාජා පුත උස්සවං කාරෙසි. දෙවපුත්තා පුත ආගන්ත්වා සකලනගරං පුජ්ථගන්ධෙන එකගන්ධං කත්වා තථෙව රාජභිගුණෙ අට්ඨංසු, මහාජනො සන්තිපතිත්වා දුස්සීලබ්‍රාහ්මණං ආනෙත්වා තෙසං පුරතො උත්තානං නිපජ්ජාපෙසි. සො “ජීවිතං මෙ දෙථ, සාමී” ති දෙවපුත්තෙ යාචි. දෙවපුත්තා “තුය්හං දුස්සීලස්ස පාපධම්මස්ස අනනුච්ඡවිකානෙවෙනානි පුජ්ථානි, ත්වං පන ‘අම්හෙ වඤ්චෙස්සාමී’ ති සඤ්ඤී අහොසි, අත්තනො මුසාවාදඵලං ලද්ධ” න්ති මහාජනමජ්ඣෙ දුස්සීලබ්‍රාහ්මණං

ගරහිත්වා සීසතො පුජ්ඵවුම්බටකං අපනෙත්වා මහාජනස්ස ඔවාදං දත්වා සකට්ඨානමෙව අගමංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා බ්‍රාහ්මණො දෙවදත්තො අහොසි, තෙසු දෙවපුත්තෙසු එකො කස්සපො, එකො මොග්ගල්ලානො, එකො සාරිපුත්තො, ජෙට්ඨකදෙවපුත්තො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

කක්කාරුජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[327] 7. කාකවතීජාතකවණ්ණනා

වාති වායං තතො ගන්ධොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තදා හි සත්ථා තං භික්ඛුං “සච්චං කිර ත්චං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡ. “සච්චං, හන්තෙ”ති. “කස්මා උක්කණ්ඨිතොසි”ති? “කිලෙසවසෙන, හන්තෙ”ති. “භික්ඛු මාතුගාමො නාම අරක්ඛියො, න සක්කා රක්ඛිතුං, පොරාණකපණ්ඩිතා පන මාතුගාමං මහාසමුද්දමජ්ඣෙ සිම්බලිරුක්ඛවිමානෙ වසාපෙන්නාපි රක්ඛිතුං නාසක්ඛිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡස්මිං නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජත්තො පිතු අච්චයෙන රජ්ජං කාරෙසි. කාකවතී නාමස්ස අග්ගමහෙසී අහොසි අභිරූපා දෙවච්ඡරා විය. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරතො පන අතීතවත්ථු කුණාලජාතකෙ (ජා. 2.21.කුණාලජාතක) ආචි භවිස්සති. තදා පනෙකො සුපණ්ණරාජා මනුස්සවෙසෙන ආගන්ත්වා රඤ්ඤා සහ ජුතං කීළන්නො කාකවතියා අග්ගමහෙසියා පටිබද්ධවිත්තො තං ආදාය සුපණ්ණභවනං නෙත්වා තාය සද්ධිං අභිරම්. රාජා දෙවිං අපස්සන්තො නටකුවෙරං නාම ගන්ධබ්බං “ත්චං විචිනාහි න”න්ති ආහ. සො තං සුපණ්ණරාජානං පරිග්ගහෙත්වා එකස්මිං සරෙ එරකවනෙ නිපජ්ජිත්වා තතො සුපණ්ණස්ස ගමනකාලෙ පත්තන්තරෙ නිසීදිත්වා සුපණ්ණභවනං පත්වා පත්තන්තරතො නික්ඛමිත්වා තාය සද්ධිං කිලෙසසංසග්ගං කත්වා ජුත තස්සෙව පත්තන්තරෙ නිසින්තො ආගන්ත්වා සුපණ්ණස්ස රඤ්ඤා සද්ධිං ජුතකීළනකාලෙ අත්තතො විණං ගහෙත්වා ජුතමණ්ඩලං ගන්ත්වා රඤ්ඤො සන්තිකෙ යීතො ගීතවසෙන පයමං ගාථමාහ –

105.

“වාති වායං තතො ගන්ධො, යත්ථ මෙ වසතී පියා;
දුරෙ ඉතො හි කාකවතී, යත්ථ මෙ නිරතො මනො”ති.

තත්ථ ගන්ධොති තස්සා දිබ්බගන්ධවිලිත්තාය සරීරගන්ධො. යත්ථ මෙනි යත්ථ සුපණ්ණභවනෙ මම පියා වසති, තතො ඉමිනා සද්ධිං කතකායසංසග්ගාය තස්සා

ඉමස්ස කායෙන සද්ධිං ආගතො ගන්ධො වායතීති අධිජ්ජායො. දුරෙ ඉතොති ඉමමිහා යානා දුරෙ. හි-කාරො නිපාතමත්තො. කාකවතීති කාකවතී දෙවි. යත්ථ මෙති යස්සා උපරි මම මනො නිරතො.

තං සුත්වා සුපණ්ණො දුතියං ගාථමාහ —

106.

“කථං සමුද්දමතරී, කථං අතරි කෙපුකං;
කථං සත්ත සමුද්දානි, කථං සිම්බලිමාරුහී”ති.

තස්සත්ථො — ත්වං ඉමං ජම්බුදීපසමුද්දං තස්ස පරතො කෙපුකං නාම නදිං පබ්බතන්තරෙසු ධීතානි සත්ත සමුද්දානි ච කථං අතරි, කෙනුපායෙන තිණ්ණො සත්ත සමුද්දානි අතික්කමිත්වා ධීතං අම්භාකං භවනං සිම්බලිරුක්ඛඤ්ච කථං ආරුහීති.

තං සුත්වා නටකුචෙරො තතියං ගාථමාහ —

107.

“තයා සමුද්දමතරිං, තයා අතරි කෙපුකං;
තයා සත්ත සමුද්දානි, තයා සිම්බලිමාරුහී”න්ති.

තත්ථ තයාති තයා කරණභූතෙන තච පත්තන්තරෙ නිසින්තො අහං සබ්බමෙනං අකාසින්ති අත්ථො.

තතො සුපණ්ණරාජා චතුත්ථං ගාථමාහ —

108.

“ධිරත්ථු මං මහාකායං, ධිරත්ථු මං අචෙතනං;
යත්ථ ජායායහං ජාරං, ආවහාමි චහාමි වා”ති.

තත්ථ ධිරත්ථු මන්ති අත්තානං ගරහන්තො ආහ. අචෙතනන්ති මහාසරීරතාය ලහුභාවගරුභාවස්ස අජානනතාය අචෙතනං. යත්ථාති යස්මා. ඉදං චුත්තං හොති — යස්මා අහං අත්තතො ජායාය ජාරං ඉමං ගන්ධබ්බං පත්තන්තරෙ නිසින්තං. ආනෙත්තො ආවහාමි නෙත්තො ච චහාමි, තස්මා ධිරත්ථු මන්ති. සො තං ආනෙත්වා බාරාණසිරඤ්ඤා දත්වා පුත නගරං නාගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා නටකුචෙරො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අහොසි, රාජා පත අහමෙච අහොසින්ති.

කාකවතීජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

බහුනං විජ්ජති භොතිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං මතහරියං
 කුටුම්භිකං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර හරියාය මතාය න න්භාසි න පිචි න ලිම්පි න
 භුඤ්ජී, න කම්මන්තෙ පයොජෙසි, අඤ්ඤදත්ථු සොකාභිභූතො ආලාභනං ගන්ත්වා
 පරිදෙවමානො විවරි. අබ්භන්තරෙ පනස්ස කුටෙ පදීපො විය සොතාපත්තිමග්ගස්ස
 උපනිස්සයො ජලති. සත්ථා පච්චුසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා
 “ඉමස්ස මං යපෙත්වා අඤ්ඤො කොචි සොකං නීහරිත්වා සොතාපත්තිමග්ගස්ස
 දායකො නත්ථි, භවිස්සාමිස්ස අවස්සයො”ති පච්ඡාභන්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො
 පච්ඡාසමණං ආදාය තස්ස ගෙහද්වාරං ගන්ත්වා කුටුම්භිකෙන සුතාගමනො
 කතපච්චුග්ගමනාදිසක්කාරො පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්තො කුටුම්භිකං ආගන්ත්වා
 වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තං “කිං, උපාසක, චිත්තෙසි”ති පුච්ඡිත්වා “ආම,
 භන්තෙ, හරියා මෙ කාලකතා, තමහං අනුසංචන්තො චිත්තෙමි”ති වුත්තෙ
 “උපාසක, භිජ්ජනධම්මං නාම භිජ්ජති, තස්මිං භින්නෙ න යුත්තං චිත්තෙතුං,
 පොරාණකපණ්ඩිතාපි හරියාය මතාය ‘භිජ්ජනධම්මං භිජ්ජති’ති න චිත්තයිංසු”ති
 වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි. අතීතවත්ථු දසකනිපාතෙ වුළුබොධිජාතකෙ
 (ජා. 1.10.49 ආදයො) ආචි භවිස්සති, අයං පනෙත්ථ සඬබ්බෙපො.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
 බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි
 උග්ගණ්හිත්වා මාතාපිතුනං සන්තිකං අගමාසි. ඉමස්මිං ජාතකෙ බොධිසත්තො
 කොමාරබ්‍රහ්මචාරී අහොසි. අටස්ස මාතාපිතරො “තච දාරිකපරියෙසනං
 කරොමා”ති ආරොචයිංසු. බොධිසත්තො “න මය්හං සරාවාසෙනත්ථො, අහං
 තුම්භාකං අච්චයෙන පබ්බජිස්සාමි”ති වත්වා තෙහි පුනප්පුනං යාචිතො එකං
 කඤ්චනරූපකං කාරෙන්වා “එචරූපං කුමාරිකං ලභමානො ගණ්හිස්සාමි”ති ආහ.
 තස්ස මාතාපිතරො තං කඤ්චනරූපකං පටිච්ඡන්තයානෙ ආරොපෙත්වා “ගච්ඡට්ඨ
 ජම්බුදීපතලං විවරන්තා යත්ථ එචරූපං බ්‍රාහ්මණකුමාරිකං පස්සට්ඨ, තත්ථ ඉමං
 කඤ්චනරූපකං දත්වා තං ආනෙටා”ති මහන්තෙන පරිවාරෙන මනුස්සෙ පෙසෙසුං.

තස්මිං පන කාලෙ එකො පුඤ්ඤවා සත්තො බ්‍රහ්මලොකනො වචිත්වා
 කාසිරට්ඨෙයෙව නිගමගාමෙ අසිතිකොට්ඨිභවස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ කුමාරිකා
 හුත්වා නිබ්බත්ති, “සම්මිල්ලභාසිනී”තිස්සා නාමං අකංසු. සා සොළසවස්සකාලෙ
 අභිරූපා අහොසි පාසාදිකා දෙවච්ඡරප්පටිභාගා සබ්බචගසම්පන්නා. තස්සාපි
 කිලෙසවසෙන චිත්තං නාම න උප්පන්නපුබ්බං, අච්චන්තබ්‍රහ්මචාරිනී අහොසි.
 කඤ්චනරූපකං ආදාය විවරන්තා මනුස්සා තං ගාමං පාපුණ්සු. තත්ථ මනුස්සා තං
 දිස්වා “අසුකබ්‍රාහ්මණස්ස ධිතා සම්මිල්ලභාසිනී කිංකාරණා ඉධ ධිතා”ති ආහංසු.
 මනුස්සා තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණකුලං ගන්ත්වා සම්මිල්ලභාසිනීං වාරෙසුං. සා “අහං
 තුම්භාකං අච්චයෙන පබ්බජිස්සාමි, න මෙ සරාවාසෙනත්ථො”ති මාතාපිතුනං
 සාසනං පෙසෙසි. තෙ “කිං කරොසි කුමාරිකෙ”ති වත්වා කඤ්චනරූපකං ගහෙන්වා
 තං මහන්තෙන පරිවාරෙන පෙසයිංසු. බොධිසත්තස්ස ච සම්මිල්ලභාසිනියා ච

උභින්නම්පි අනිච්ඡන්තානඤ්ඤෙව මඬිගලං කරිංසු. තෙ එකගබ්භෙ වසමානා එකස්මිං සයනෙ සයන්තාපි න අඤ්ඤමඤ්ඤං කිලෙසවසෙන ඔලොකයිංසු, ද්වෙ භික්ඛු ද්වෙ බ්‍රාහ්මානො විය ව එකස්මිං යානෙ වසිංසු.

අපරභාගෙ බොධිසත්තස්ස මාතෘපිතරො කාලමකංසු. සො තෙසං සරිරකිව්චං කත්වා සම්මිල්ලභාසිනිං පක්කොසාපෙත්වා “භද්දෙ, මම කුලසන්නකා අසිතිකොට්ඨො, තව කුලසන්නකා අසිතිකොට්ඨොති ඉමං එත්තකං ධනං ගහෙත්වා ඉමං කුටුම්භං පටිපජ්ජාහි, අහං පබ්බජ්ස්සාමි”ති ආහ. “අය්‍යපුත්ත, තයි පබ්බජන්තෙ අහම්පි පබ්බජ්ස්සාමි, න සක්කොමි තං ජහිතු”න්ති. “තෙන හි එහි”ති සබ්බං ධනං දානමුඛෙ විස්සජ්ජෙත්වා ඛෙළපිණ්ඩං විය සම්පත්තිං පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා උභොපි තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වනමූලඵලාහාරා තත්ථ චිරං වසිත්වා ලොභමිබ්බලෙසවනත්ථාය හිමවන්තා ඔතරිත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා රාජ්‍යායානෙ වසිංසු.

තෙසං තත්ථ වසන්නානං සුබ්‍රමාලාය පරිබ්බාජිකාය නිරොජං මිස්සකහත්තං පරිභුඤ්ජන්තියා ලොහිතපක්ඛන්දිකාබාධො උජ්ජජ්ජි. සා සජ්ජායහෙසජ්ජං අලභමානා දුබ්බලා අහොසි. බොධිසත්තො භික්ඛාචාරවෙලාය තං පරිග්ගහෙත්වා නගරද්වාරං තෙත්වා එකිස්සා සාලාය ඵලකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සයං භික්ඛාය පාවිසි. සා තස්මිං අනික්ඛන්තෙයෙව කාලමකාසි. මහාජනො පරිබ්බාජිකාය රූපසම්පත්තිං දිස්වා පරිවාරෙත්වා රොදති පරිදෙවති. බොධිසත්තො භික්ඛං වරිත්වා ආගතො තස්සා මතභාවං ඤත්වා “භිජ්ජනධම්මං භිජ්ජති, සබ්බෙ සඬ්ඛාරා අනිච්චා එවංගතිකායෙවා”ති වත්වා තාය නිපන්නඵලකෙයෙව නිසිදිත්වා මිස්සකභොජනං භුඤ්ජිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙසි. පරිවාරෙත්වා යීතමහාජනො “අයං තෙ, භන්තෙ, පරිබ්බාජිකා කිං හොති”ති පුච්ඡි. “ගිහිකාලෙ මෙ පාදපරිවාරිකා අහොසි”ති. “භන්තෙ, මයං තාව න සණ්ඨාම රොදාම පරිදෙවාම, තුම්භෙ කස්මා න රොදථා”ති? බොධිසත්තො “ජීවමානා තාව එසා මම කිඤ්චි හොති, ඉදානි පරලොකසමඬ්ඛිතාය න කිඤ්චි හොති, මරණවසං ගතා, අහං කිස්ස රොදාමි”ති මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙන්නො ඉමා ගාථා අභාසි –

109.

“බහුනං විජ්ජති හොති, තෙහි මෙ කිං භවිස්සති;
තස්මා එතං න සොවාමි, පියං සම්මිල්ලභාසිනිං.

110.

“තං තං වෙ අනුසොවෙය්‍ය, යං යං තස්ස න විජ්ජති;
අත්තානමනුසොවෙය්‍ය, සදා මච්චුවසං පතං.

111.

“න හෙව යීතං නාසීනං, න සයානං න පද්ධගුං;
යාව ඛ්‍යාති නිමිසති, තත්‍රාපි රසති වයො.

112.

“තත්ථත්තනි වතප්පද්ධෙ, විනාභාවෙ අසංසයෙ;
භූතං සෙසං දයිතබ්බං, චිතං අනනුසොචිය” න්ති.

තත්ථ බහුතං විජ්ජති භොතිති අයං භොති අම්භෙ ඡඩ්ඛත්වා ඉදානි අඤ්ඤෙසං බහුතං මතකසත්තානං අන්තරෙ විජ්ජති අත්ථි උපලබ්භති. තෙහි මෙ කිං භවිස්සතිති තෙහි මතකසත්තෙහි සද්ධිං වත්තමානා ඉදානෙවෙසා මය්භං කිං භවිස්සති, තෙහි වා මතකසත්තෙහි අතිරෙකසම්බන්ධවසෙනෙසා මය්භං කිං භවිස්සති, කා නාම භවිස්සති, කිං හරියා, උදාහු භගිනීති? “තෙහි මෙක” න්තිපි පාඨො, තෙහි මතකෙහි සද්ධිං ඉදම්පි මෙ කළෙවරං එකං භවිස්සතිති අත්ථො. තස්මාති යස්මා එසා මතකෙසු සඩ්ඛං ගතා, මය්භං සා න කිඤ්චි භොති, තස්මා එතං න සොවාමි.

යං යං තස්සාති යං යං තස්ස අනුසොචනකස්ස සත්තස්ස න විජ්ජති නත්ථි, මතං නිරුද්ධං, තං තං සවෙ අනුසොචෙය්‍යාති අත්ථො. “යස්සා” තිපි පාඨො, යං යං යස්ස න විජ්ජති, තං තං සො අනුසොචෙය්‍යාති අත්ථො. මච්චුවසං පතන්ති එවං සන්තෙ නිච්චං මච්චුවසං පතන්තං ගච්ඡන්තං අත්තානමෙව අනුසොචෙය්‍ය, තෙනස්ස අසොචනකාලොයෙව න භවෙය්‍යාති අත්ථො.

තතියගාථාය න භෙව යීතං නාසීනං, න සයානං න පද්ධගුන්ති කඤ්චි සත්තං ආයුසඩ්ඛාරො අනුගච්ඡතිති පාඨසෙසො. තත්ථ පද්ධගුන්ති පරිවත්තෙත්වා වරමානං. ඉදං චුත්තං භොති – ඉමෙ සත්තා වතුසුපි ඉරියාපටෙසු පමත්තා විහරන්ති, ආයුසඩ්ඛාරා පන රත්තිඤ්ච දිවා ව සබ්බිරියාපටෙසු අප්පමත්තා අත්තනො බයගමනකම්මමෙව කරොන්තිති. යාව ඛ්‍යාතීති යාව උම්මිසති. අයඤ්ඤි තස්මිං කාලෙ වොහාරො. ඉදං චුත්තං භොති – යාව උම්මිසති ව නිම්මිසති ව, තත්‍රාපි එවං අප්පමත්තකෙ කාලෙ ඉමෙසං සත්තානං රසනී වයො, තීසු වයෙසු සො සො වයො භායතෙව න වඩ්ඪතිති.

තත්ථත්තනි වතප්පද්ධෙති තත්ථ වත අත්තනි පද්ධෙ. ඉදං චුත්තං භොති තස්මිං වත එවං රසමානෙ වයෙ අයං “අත්තා” ති සඩ්ඛං ගතො අත්තභාවො පද්ධො භොති, වයෙන අඩ්ඪො උපඩ්ඪො අපරිපුණ්ණොව භොති. එවං තත්ථ ඉමස්මිං අත්තනි පද්ධෙ යො වෙස තත්ථ තත්ථ නිබ්බත්තානං සත්තානං විනාභාවො අසංසයො, තස්මිං විනාභාවෙපි අසංසයෙ නිස්සංසයෙ යං භූතං සෙසං අමතං ජීවමානං, තං ජීවමානමෙව දයිතබ්බං පියායිතබ්බං මෙත්තායිතබ්බං, “අයං සත්තො අරොගො භොතු අඛ්‍යාපජ්ජො” ති එවං තස්මිං මෙත්තාභාවනා කාතබ්බා. යං පනෙතං චිතං විගතං මතං, තං අනනුසොචියං න අනුසොචිතබ්බන්ති.

එවං මහාසත්තො වතුහි ගාථාහි අනිච්චාකාරං දීපෙන්නො ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනො පරිබ්බාජිකාය සරිරකිච්චං අකාසි. බොධිසත්තො හිමවත්තමෙව පවිසිත්වා ඤානාහිඤ්ඤාසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අභොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්භිකො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා සම්මිල්ලහාසිනී රාහුලමාතා අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

අනනුසොචියජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[329] 9. කාළබාහුජාතකවණ්ණනා

යං අන්තපානස්සාති ඉදං සත්ථා වෙච්චනෙ විහරන්තො හතලාහසක්කාරං දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. දෙවදත්තෙන හි තථාගතෙ අට්ඨානකොපං බන්ධිත්වා ධනුග්ගහෙසු පයොජිතෙසු නාළාගිරිවිස්සජ්ජනෙන තස්ස දොසො පාකටො ජාතො. අටස්ස පට්ඨපිතාති ධුවහත්තාදීනි මනුස්සස්සා න කරිංසු, රාජාපි නං න ඔලොකෙසි. සො හතලාහසක්කාරො කුලෙසු විඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජන්තො විවරි. භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, දෙවදත්තො ‘ලාහසක්කාරං උප්පාදෙස්සාමි’ති උප්පන්නම්පි ටීරං කාතුං නාසක්ඛි”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්තා”ති ප්‍රවිජිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස හතලාහසක්කාරො අහොසි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං ධනඤ්ජයෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො රාධො නාම සුකො අහොසි මහාසරිරො පරිපුණ්ණගන්තො, කනිට්ඨො පනස්ස පොට්ඨපාදො නාම. එකො ලුද්දකො තෙ ද්වෙපි ජනෙ බන්ධිත්වා නෙත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අදාසි. රාජා උහොපි තෙ සුවණ්ණපඤ්ජරෙ පක්ඛිපිත්වා සුවණ්ණතට්ටකෙන මධුලාපෙ බාදාපෙත්තො සක්ඛරොදකං පායෙන්තො පටිජග්ගි. සක්කාරො ච මහා අහොසි, ලාහග්ගයසග්ගප්පත්තා අහෙසුං. අටෙකො චනචරකො කාළබාහුං නාමෙකං මහාකාළමක්කටං ආනෙත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අදාසි. තස්ස පච්ඡා ආගතත්තා මහත්තතරො ලාහසක්කාරො අහොසි, සුකානං පරිභායි. බොධිසත්තො තාදිලක්ඛණයොගතො න කිඤ්චි ආහ, කනිට්ඨො පනස්ස තාදිලක්ඛණාභාවා තං මක්කටස්ස සක්කාරං අසහන්තො “භාතික, පුබ්බෙ ඉමස්මිං රාජකුලෙ සාධුරසබාදනීයාදීනි අමිහාකමෙව දෙන්ති, ඉදානි පන මයං න ලභාම, කාළබාහුමක්කටස්සෙව දෙන්ති. මයං ධනඤ්ජයරඤ්ඤො සන්නිකා ලාහසක්කාරං අලහන්තා ඉමස්මිං යානෙ කිං කරිස්සාම, එහි අරඤ්ඤමෙව ගන්ත්වා වසිස්සාමා”ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පයමං ගාථමාහ –

113.

“යං අන්තපානස්ස පුරෙ ලභාම, තං දානි සාබ්බිගමෙව ගච්ජති;
ගච්ජාම දානි වනමෙව රාධ, අසක්කතා වස්ම ධනඤ්ජයායා”ති.

තත්ථ යං අන්තපානස්සාති යං අන්තපානං අස්ස රඤ්ඤො සන්නිකා. උපයොගත්ථෙ වා සාම්ච්චනං. ධනඤ්ජයායාති කරණත්ථෙ සම්පදානච්චනං,

ධනඤ්ජයෙන. අසක්කතා වස්මාති අන්තපානං න ලහාම, ඉමිනා ච න සක්කතම්හාති අත්ථො.

තං සුත්වා රාධො දුතියං ගාථමාහ —

114.

“ලාහො අලාහො යසො අයසො ච, නින්දා පසංසා ච සුඛඤ්ච දුක්ඛං;
එතෙ අනිච්චා මනුෂ්‍යෙසු ධම්මා, මා සොචි කිං සොචසි පොට්ඨපාදා” ති.

තත්ථ යසොති ඉස්සරියපරිවාරො. අයසොති තස්සාහාවො. එතෙති එතෙ අට්ඨ ලොකධම්මා මනුෂ්‍යෙසු අනිච්චා, ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා හුත්වාපි අපරෙන සමයෙන අප්පලාහා අප්පසක්කාරා භොන්ති, නිච්චලාභිනො නාම න භොන්ති. යසාදීසුපි එසෙව නයො.

තං සුත්වා පොට්ඨපාදො මක්කට්ඨ උසුයං අපනෙතුං අසක්කොන්තො තතියං ගාථමාහ —

115.

“අද්ධා තුවං පණ්ඩිතකොසි රාධ, ජානාසි අත්ථාති අනාගතාති;
කථං නු සාබාමිගං දක්ඛිසාම, නිද්ධාවිතං රාජකුලතොව ජම්ම” ති.

තත්ථ කථං නුති කෙන නු ඛො උපායෙන. දක්ඛිසාමාති දක්ඛිස්සාම.
නිද්ධාවිතන්ති නිවුට්ඨාපිතං නික්කඩ්ඨාපිතං. ජම්මන්ති ලාමකං.

තං සුත්වා රාධො චතුත්ථං ගාථමාහ —

116.

“වාලෙති කණ්ණං භකුටිං කරොති, මුහුං මුහුං භායයතෙ කුමාරෙ;
සයමෙව තං කාහති කාළබාහු, යෙනාරකා ධස්සති අන්තපානා” ති.

තත්ථ භායයතෙ කුමාරෙති රාජකුමාරෙ උත්‍රාසෙති. යෙනාරකා ධස්සති අන්තපානාති යෙන කාරණෙන ඉමම්හා අන්තපානා දුරෙ ධස්සති, සයමෙව තං කාරණං කරිස්සති, මා ත්වං එතස්ස වින්තයිති අත්ථො.

කාළබාහුපි කතිපාහෙනෙව රාජකුමාරානං පුරතො ධත්වා කණ්ණවලනාදීනි කරොන්තො කුමාරෙ භායාපෙසි. තෙ භීතතසිතා විස්සරමකංසු. රාජා “කිං එත” ති ප්‍රච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා “නික්කඩ්ඨථ න” ති මක්කට්ඨ නික්කඩ්ඨාපෙසි. සුකානං ලාභසක්කාරො පුන පාකතිකො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා කාළබාහු දෙවදත්තො අහොසි, පොට්ඨපාදො ආනන්දො, රාධො පන අහමෙව අහොසි” ති.

කාලබාහුජාතකවණ්ණනා නවමා.

[330] 10. සීලවිමංසජාතකවණ්ණනා

සීලං කිරෙව කල්‍යාණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
සීලවිමංසකමුඛමණං ආරබ්භ කටෙසි. ද්වෙපි වත්ථුනි හෙට්ඨා කට්ඨිකානෙව. ඉධ
පන බොධිසත්තො බාරාණසිරඤ්ඤො පුරොහිතො අහොසි. සො අත්තනො සීලං
විමංසන්තො තිණි දිවසානි හෙරඤ්ඤිකඵලකතො කභාපණං ගණ්හි. තං
“වොරො”ති ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. සො රඤ්ඤො සන්තිකෙ යීතො –

117.

“සීලං කිරෙව කල්‍යාණං, සීලං ලොකෙ අනුත්තරං;
පස්ස ඝොරවිසො නාගො, සීලවාති න හඤ්ඤති”ති. –

ඉමාය පටමගාථාය සීලං වණ්ණෙත්වා රාජානං පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා
පබ්බජ්තුං ගච්ඡති.

අටෙකස්මිං දිවසෙ සුනාපණතො සෙනො මංසපෙසිං ගහෙත්වා ආකාසං
පක්ඛන්දි. තමඤ්ඤෙ සකුණා පරිවාරෙත්වා පාදනබතුණ්ඩකාදීහි පහරන්ති. සො තං
දුක්ඛං සහිතුං අසක්කොන්තො මංසපෙසිං ඡඩ්ඛෙසි, අපරො ගණ්හි. සොපි තටෙව
විහෙයියමානො ඡඩ්ඛෙසි, අට්ඨඤ්ඤො ගණ්හි. ඵලං යො යො ගණ්හි, තං තං සකුණා
අනුබන්ධිංසු. යො යො ඡඩ්ඛෙසි, සො සො සුඛිතො අහොසි. බොධිසත්තො තං
දිස්වා “ඉමෙ කාමා නාම මංසපෙසුපමා, එතෙ ගණ්හන්තානංයෙව දුක්ඛං,
විස්සජ්ජෙත්තානං සුඛං”න්ති වින්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

118.

“යාවදෙවස්සහු කිඤ්චි, තාවදෙව අබාදිසුං;
සඬගම්ම කුලලා ලොකෙ, න හිංසන්ති අකිඤ්චන”න්ති.

තස්සත්ථො – යාවදෙව අස්ස සෙනස්ස අහු කිඤ්චි මුඛෙන ගහිතං මංසබණ්ඩං,
තාවදෙව නං ඉමස්මිං ලොකෙ කුලලා සමාගන්ත්වා අබාදිංසු. තස්මිං පන විස්සට්ඨෙ
තමෙනං අකිඤ්චනං නිප්පලිබ්බොධං පක්ඛිං සෙසපක්ඛිතො න හිංසන්තිති.

සො නගරා නික්ඛමිත්වා අත්තරාමග්ගෙ ඵකස්මිං ගාමෙ සායං ඵකස්ස ගෙහෙ
නිපජ්ජී. තත්ථ පන පිඬගලා නාම දාසී “අසුකටෙලාය ආගච්ඡෙය්‍යාසී”ති ඵකෙන
පුරිසෙන සද්ධිං සඬකෙතමකාසි. සා සාමිකානං පාදෙ ධොවිත්වා තෙසු නිපන්තෙසු
තස්සාගමනං ඔලොකෙත්ති උම්මාරෙ නිසීදිත්වා “ඉදානි ආගමිස්සති, ඉදානි
ආගමිස්සති”ති පටමයාමම්පි මජ්ඣිමයාමම්පි විනිනාමෙසි. පච්චුසසමයෙ පන “න
සො ඉදානි ආගමිස්සති”ති ඡින්නාසා හුත්වා නිපජ්ජිත්වා නිද්දං ඔක්කමි.
බොධිසත්තො ඉදං කාරණං දිස්වා “අයං දාසී ‘සො පුරිසො ආගමිස්සති’ති ආසාය
ඵත්තකං කාලං නිසින්තා, ඉදානිස්ස අනාගමනභාවං ඤත්වා ඡින්නාසා හුත්වා සුඛං

සුපති. කිලෙසෙසු හි ආසා නාම දුක්ඛං, නිරාසභාවොව සුඛං”න්ති චින්තෙන්වා තතියං ගාථමාහ –

119.

“සුඛං නිරාසා සුපති, ආසා ඵලවතී සුඛා;
ආසං නිරාසං කත්වාන, සුඛං සුපති පිඨගලා”ති.

තත්ථ ඵලවතීති යස්සා ආසාය ඵලං ලද්ධං හොති, සා තස්ස ඵලස්ස සුඛතාය සුඛා නාම. නිරාසං කත්වානාති අනාසං කත්වා ඡින්දිත්වා පජහිත්වාති අත්ථො. පිඨගලාති එසා පිඨගලදාසි ඉදානි සුඛං සුපතීති.

සො පුනදිවසෙ තතො ගාමා අරඤ්ඤං පටිසන්තො අරඤ්ඤෙ එකං තාපසං ඤානං අප්පෙත්වා නිසින්තං දිස්වා “ඉධලොකෙ ව පරලොකෙ ව ඤානසුඛතො උත්තරිතරං සුඛං නාම නත්ථී”ති චින්තෙන්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

120.

“න සමාධිපරො අත්ථී, අස්මිං ලොකෙ පරමහි ව;
න පරං නාපි අත්තානං, විහිංසති සමාහිතො”ති.

තත්ථ න සමාධිපරොති සමාධිතො පරො අඤ්ඤො සුඛධම්මො නාම නත්ථීති.

සො අරඤ්ඤං පටිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඤානාහිඤ්ඤා උප්පාදෙන්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පුරොහිතො අහමෙව අහොසි”න්ති.

සීලවීමංසජාතකවණ්ණනා දසමා.

කුට්ඨසකවග්ගො තතියො.

4. කොකිලවග්ගො

[331] 1. කොකිලජාතකවණ්ණනා

යො වෙ කාලෙ අසම්පත්තෙති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කොකාලිකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. චත්ථු තක්කාරියජාතකෙ විත්ථාරිතමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අමච්චො ඔවාදකො අහොසි, රාජා බහුභාණි අහොසි. බොධිසත්තො “තස්ස බහුභාණිතං නිසෙධෙස්සාමී”ති එකං උපමං උපධාරොන්තො විචරති. අට්ඨකදිවසං රාජා උය්‍යානං ගතො මඬිගලසිලාපට්ටෙ නිසිදි, තස්සුපරි අම්බරුක්ඛො අත්ථී.

තවුනෙස්මිං කාකකුලාවකෙ කාලකොකිලා අත්තනො අණ්ඩකං නික්බිපිත්වා
 අගමාසි. කාකී තං කොකිලඅණ්ඩකං පටිජග්ගි, අපරභාගෙ තනො
 කොකිලපොතකො නික්බමි. කාකී “පුත්තො මෙ”ති සඤ්ඤාය මුඛතුණ්ඩකෙන
 ගොවරං ආහරිත්වා තං පටිජග්ගි. සො අවිරුළුභපක්ඛො අකාලෙයෙව කොකිලරවං
 රවි. කාකී “අයං ඉදානෙව තාව අඤ්ඤං රවං රවති, වඩ්ඪන්තො කිං කරිස්සති”ති
 තුණ්ඩකෙන කොට්ටෙන්වා මාරෙන්වා කුලාවකා පානෙසි. සො රඤ්ඤො පාදමුලෙ
 පති.

රාජා බොධිසත්තං පුච්ඡි “කිමෙතං සභායා”ති? බොධිසත්තො “අහං රාජානං
 නිවාරෙතුං එකං උපමං පරියෙසාමි, ලද්ධා දානි මෙ සා”ති වින්තෙන්වා “මහාරාජ,
 අතිමුඛරා අකාලෙ බහුභාණිනො එවරුපං ලහන්ති. අයං මහාරාජ,
 කොකිලපොතකො කාකියා පුට්ඨො අවිරුළුභපක්ඛො අකාලෙයෙව කොකිලරවං
 රවි. අථ නං කාකී ‘නායං මම පුත්තකො’ති ඤත්වා මුඛතුණ්ඩකෙන කොට්ටෙන්වා
 මාරෙන්වා කුලාවකා පානෙසි. මනුස්සා වා භොන්තු තිරච්ඡානා වා, අකාලෙ
 බහුභාණිනො එවරුපං දුක්ඛං ලහන්ති”ති වත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

121.

“යො වෙ කාලෙ අසම්පත්තෙ, අතිවෙලං පභාසති;
 එවං සො නිහතො සෙති, කොකිලායිව අනුපො.

122.

“න හි සත්ථං සුනිසිතං, විසං හලාහලාමිව;
 එවං නිකට්ඨෙයෙ පානෙති, වාචා දුබ්භාසිතා යථා.

123.

“තස්මා කාලෙ අකාලෙ වා, වාචං රක්ඛෙය්‍ය පණ්ඩිතො;
 නාතිවෙලං පභාසෙය්‍ය, අපි අත්තසමම්භි වා.

124.

“යො ව කාලෙ මිතං භාසෙ, මනිපුබ්බො විචක්ඛණො;
 සබ්බෙ අමිත්තෙ ආදෙති, සුපණ්ණො උරගාමිවා”ති.

තත්ථ කාලෙ අසම්පත්තෙති අත්තනො වචනකාලෙ අසම්පත්තෙ. අතිවෙලන්ති
 වෙලාතික්කන්තං කත්වා අතිරෙකජපමාණං භාසති. හලාහලාමිවාති හලාහලං ඉව.
 නිකට්ඨෙයිති තස්මිංයෙව බණෙ අජපමත්තකෙ කාලෙ. තස්මාති යස්මා
 සුනිසිතසත්ථහලාහලවිසතොපි බිජ්ජතරං දුබ්භාසිතවචනමෙව පානෙසි, තස්මා.
 කාලෙ අකාලෙ වාති වත්තුං යුත්තකාලෙ ව අකාලෙ ව වාචං රක්ඛෙය්‍ය, අතිවෙලං
 න භාසෙය්‍ය අපි අත්තනා සමෙ නින්තානාකරණෙපි පුග්ගලෙති අත්ථො.

මනිපුබ්බොති මතිං පුරෙවාරිකං කත්වා කථනෙන මනිපුබ්බො. විචක්ඛණොති
 ඤාණෙන විචාරෙන්වා අත්ථවින්දනපුග්ගලො විචක්ඛණො නාම. උරගාමිවාති

උරගං ඉව. ඉදං වුත්තං හොති – යථා සුපණ්ණො සමුද්දං බොහෙත්වා මහාභොගං
 උරගං ආදෙනි ගණ්හාති, ආදියිත්වා ච තඨිඤ්ඤාදිකං නං සිම්බලිං ආරොපෙත්වා
 මංසං බාදති, එවමෙව යො මතිපුබ්බධගමො විවක්ඛණො චත්තුං යුත්තකාලෙ මිතං
 භාසති, සො සබ්බෙ අමිත්තෙ ආදෙනි ගණ්හාති, අත්තනො වසෙ චත්තෙතීති.

රාජා බොධිසත්තස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා තතො පටියාය මිතභාණි අහොසි,
 යසඤ්චස්ස වඩ්ඪෙත්වා මහත්තතරං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
 කොකිලපොතකො කොකාලිකො අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව
 අහොසි” තීති.

කොකිලජාතකවණ්ණනා පටමා.

[332] 2. රථලට්ඨිජාතකවණ්ණනා

අපි හත්ත්වා හතො බුඪීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො
 පුරොහිතං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර රථෙන අත්තනො භොගගාමං ගච්ඡන්තො
 සම්බාධෙ මග්ගෙ රථං පාපෙන්නො එකං සකට්ඨත්ථං දිස්වා “තුම්භාකං සකටං
 අපනෙථා” ති ගච්ඡන්තො සකටෙ අනපතියමානෙ කුජ්ඣිත්වා පතොදලට්ඨියා
 පුරිමසකටෙ සාකටිකස්ස රථධුරෙ පහරි. සා රථධුරෙ පටිහතා නිවත්තිත්වා තස්සෙව
 නලාටං පහරි. තාවදෙවස්ස නලාටෙ ගණ්ඨො උට්ඨති. සො නිවත්තිත්වා
 “සාකටිකෙහි පහටොම්හි” ති රඤ්ඤො ආරොචෙසි. සාකටිකෙ පක්කොසාපෙත්වා
 විනිච්ඡින්නා තස්සෙව දොසං අද්දසංසු. අටෙකදිවසං හික්ඛු ධම්මසභායං කථං
 සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, රඤ්ඤො කිර පුරොහිතො ‘සාකටිකෙහි පහටොම්හි’ ති
 අඩ්ඨං කරොන්තො සයමෙව පරජ්ජී” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ,
 එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ,
 ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස එවරූපං අකාසියෙවා” ති චත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්සෙව
 විනිච්ඡයාමච්චො අහොසි. අථ රඤ්ඤො පුරොහිතො රථෙන අත්තනො භොගගාමං
 ගච්ඡන්තොති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. ඉධ පන තෙන රඤ්ඤො ආරොචිතෙ රාජා
 සයං විනිච්ඡයෙ නිසීදිත්වා සාකටිකෙ පක්කොසාපෙත්වා කම්මං අසොධෙත්වාච
 “තුම්භෙහි මම පුරොහිතං කොට්ටෙත්වා නලාටෙ ගණ්ඨො උට්ඨාපිතො” ති චත්වා
 “සබ්බස්සහරණං තෙසං කරොථා” ති ආහ. අථ නං බොධිසත්තො “තුම්භෙ,
 මහාරාජ, කම්මං අසොධෙත්වාච එතෙසං සබ්බස්සං හරාපෙථ, එකච්චෙ පන
 අත්තනාච අත්තානං පහරිත්වාපි ‘පරෙන පහට්ඨිහා’ ති වදන්ති, තස්මා අවිචිතිත්වා
 කාතුං න යුත්තං, රජ්ජං කාරෙන්නෙන නාම නිසාමෙත්වා කම්මං කාතුං වට්ටතී” ති
 චත්වා ඉමා ගාථා අභාසි.

“අපි හන්ත්වා හතො බුනි, ජෙත්වා ජිතොති භාසති;
පුබ්බමක්ඛායිතො රාජ, අඤ්ඤදත්ථු න සද්දහෙ.

126.

“තස්මා පණ්ඩිතජාතියො, සුඤ්ඤා ඉතරස්සපි;
උභින්නං වචනං සුත්වා, යථා ධම්මො තථා කරෙ.

127.

“අලසො ගිහී කාමභොගී න සාධු, අසඤ්ඤතො පබ්බජිතො න සාධු;
රාජා න සාධු අනිසම්මකාරී, යො පණ්ඩිතො කොධතො තං න සාධු.

128.

“නිසම්ම ඛත්තියො කයිරා, නානිසම්ම දිසම්පති;
නිසම්මකාරිතො රාජ, යසො කිත්ති ව වඩ්ඪති” ති.

තත්ථ අපි හන්ත්වාති අපි එකො අත්තනාව අත්තනං හන්ත්වා “පරෙන පහටොම්හී” ති බුනි කටෙති. ජෙත්වා ජිතොති සයං වා පන පරං ජිත්වා “අහං ජිතොම්හී” ති භාසති. අඤ්ඤදත්ථුති මහාරාජ, පුබ්බමෙව රාජකුලං ගන්ත්වා අක්ඛායන්තස්ස පුබ්බමක්ඛායිතො අඤ්ඤදත්ථු න සද්දහෙ, එකංසෙන වචනං න සද්දහෙය්. තස්මාති යස්මා පට්මතරං ආගන්ත්වා කටෙන්තස්ස එකංසෙන වචනං න සද්දහාතබ්බං, තස්මා. යථා ධම්මොති යථා විනිච්ඡයසභාවො යීතො, තථා කරෙය්.

අසඤ්ඤතොති කායාදීහි අසඤ්ඤතො දුස්සිලො. තං න සාධුති යං තස්ස පණ්ඩිතස්ස ඤාණවතො පුග්ගලස්ස ආධානග්ගාහිවසෙන දළ්භකොපසඩ්ධාතං කොධනං, තං න සාධු. නානිසම්මාති න අනිසාමෙත්වා. දිසම්පතීති දිසානං පති, මහාරාජ. යසො කිත්ති වාති ඉස්සරියපරිවාරො වෙව කිත්තිසද්දො ව වඩ්ඪතීති.

රාජා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා ධම්මෙන විනිච්ඡිති, ධම්මෙන විනිච්ඡයමානෙ බ්‍රාහ්මණස්සෙව දොසො ජාතොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා බ්‍රාහ්මණො එතරහි බ්‍රාහ්මණොව අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි” ති.

රථලට්ඨිජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[333] 3. පක්කගොධජාතකවණ්ණනා

තදෙව මෙ ත්වන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං කුටුම්භිකං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා විත්ථාරිතමෙව. ඉධ පන තෙසං උද්ධාරං සාධෙත්වා ආගච්ඡන්තානං අත්තරාමග්ගෙ ලුද්දකො “උභොපි බාදථා” ති එකං පක්කගොධං

අදාසි. සො පුරිසො හරියං පානියත්ථාය පෙසෙත්වා සබ්බං ගොධං බාදිත්වා තස්සා ආගතකාලෙ “භද්දෙ, ගොධා පලාතා”ති ආහ. “සාධු, සාමී, පක්කගොධාය පලායන්ති යා කිං සක්කා කාතු”න්ති? සා ජෙනවනෙ පානියං පිචිත්වා සත්ථු සන්තිකෙ නිසින්නා සත්ථාරා “කිං උපාසිකෙ, අයං තෙ හිතකාමො සසිනෙනො උපකාරකො”ති පුච්ඡිතා “භන්තෙ, අහං එතස්ස හිතකාමා සසිනෙනා, අයං පන මයි නිස්සිනෙනො”ති ආහ. සත්ථා “හොතු මා චිත්තයි, එවං නාමෙස කරොති. යදා පන තෙ ගුණං සරති, තදා තුය්හමෙව සබ්බස්සරියං දෙති”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතම්පි හෙට්ඨා චුත්තසදිසමෙව. ඉධ පන තෙසං නිවත්තන්තානං අන්තරාමග්ගෙ ලුද්දකො කිලන්තභාවං දිස්වා “ද්වෙපි ජනා බාදවා”ති එකං පක්කගොධං අදාසි. රාජධිතා තං වල්ලියා ඛන්ධිත්වා ආදාය මග්ගං පටිපජ්ජී. තෙ එකං සරං දිස්වා මග්ගා ඔක්කම්ම අස්සත්ථමුලෙ නිසිදිංසු. රාජපුත්තො “ගච්ඡ භද්දෙ, සරතො පදුමිනිපත්තෙන උදකං ආහර, මංසං බාදිස්සාමා”ති ආහ. සා ගොධං සාබාය ලග්ගෙත්වා පානියත්ථාය ගතා. ඉතරො සබ්බං ගොධං බාදිත්වා අග්ගනඬිගුට්ඨං ගහෙත්වා පරම්මුඛො නිසිදි. සො තාය පානියං ගහෙත්වා ආගතාය “භද්දෙ, ගොධා සාබාය ඔතරිත්වා වම්මිකං පාවිසි, අහං ධාවිත්වා අග්ගනඬිගුට්ඨං අග්ගහෙසිං, ගහිතට්ඨානං හත්ථෙයෙව කත්වා ඡීජ්ජිත්වා බිලං පට්ටියා”ති ආහ. “හොතු, දෙව, පක්කගොධාය පලායන්ති යා කිං කරිස්සාම, එහි ගච්ඡාමා”ති. තෙ පානියං පිචිත්වා බාරාණසිං අගමංසු.

රාජපුත්තො රජ්ජං පත්වා තං අග්ගමහෙසිට්ඨානමත්තෙ ය්පෙසි, සක්කාරසම්මානො පනස්සා නත්ථී. බොධිසත්තො තස්සා සක්කාරං කාරෙතුකාමො රඤ්ඤො සන්තිකෙ යත්වා “නනු මයං අයොය තුම්භාකං සන්තිකා කිඤ්චි න ලභාම, කිං නො න ඔලොකෙථා”ති ආහ. “තාත, අහමෙව රඤ්ඤො සන්තිකා කිඤ්චි න ලභාමී, තුය්හං කිං දස්සාමී, රාජාපි මය්හං ඉදානි කිං දස්සති, සො අරඤ්ඤතො ආගමනකාලෙ පක්කගොධං එකකොච බාදී”ති. “අයොය, න දෙවො එවරූපං කරිස්සති, මා එවං අවචුත්ථා”ති. අථ නං දෙවී “තුය්හං තං, තාත, න පාකට්ඨං, රඤ්ඤොයෙව මය්හඤ්ච පාකට්ඨං”න්ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

129.

“තදෙව මෙ ත්වං විදිතො, වනමජ්ඣෙ රථෙසහ;
යස්ස තෙ ඛග්ගබද්ධස්ස, සන්තද්ධස්ස තිරිටිතො;
අස්සත්ථදුමසාබාය, පක්කගොධා පලායථා”ති.

තත්ථ තදෙවාති තස්මිංයෙව කාලෙ “අයං මය්හං අදායකො”ති එවං ත්වං විදිතො. අඤ්ඤෙ පන තව සභාවං න ජානන්තීති අත්ථො. ඛග්ගබද්ධස්සාති බද්ධඛග්ගස්ස. තිරිටිතොති තිරිට්ඨත්ථනිවත්ථස්ස මග්ගාගමනකාලෙ. පක්කගොධාති අඬිගාරපක්කා ගොධා පලායථාති.

එවං රඤ්ඤා කතදොසං පරිසමජ්ඣෙය් පාකටං කත්වා කට්ඨං. තං සුත්වා බොධිසත්තො “අයො, දෙවස්ස අප්පියකාලතො පභුති උභින්නම්පි අභාසුකං කත්වා කස්මා ඉධ වසථා” ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

130.

“නමෙ නමන්තස්ස හපෙ හපන්තං, කිච්චානුකුබ්බස්ස කරෙයා කිච්චං;
නානත්ථකාමස්ස කරෙයා අත්ථං, අසම්හපන්තම්පි න සම්හපෙයා.

131.

“වපෙ වපන්තං වනථං න කයිරා, අපෙතචිත්තෙන න සම්හපෙයා;
දිජො දුමං ඛිණ්ණඵලන්ති ඤත්වා, අඤ්ඤං සමෙක්ඛෙයා මහා හි
ලොකො” ති.

තත්ථ නමෙ නමන්තස්සාති යො අත්තති මුදුවිත්තෙන නමති, තස්සෙව පටිනමෙයා. කිච්චානුකුබ්බස්සාති අත්තතො උප්පන්නං කිච්චං අනුකුබ්බන්තස්සෙව. අනත්ථකාමස්සාති අවධිඪිකාමස්ස. වනථං න කයිරාති තස්මිං වපන්තෙ තණ්හාස්තෙනං න කරෙයා. අපෙතචිත්තෙනාති අපගතචිත්තෙන විරත්තචිත්තෙන. න සම්හපෙයායාති න සමාගච්ඡෙයා. අඤ්ඤං සමෙක්ඛෙයායාති අඤ්ඤං ඕලොකෙයා, යථා දිජො ඛිණ්ණඵලං දුමං රුක්ඛං ඤත්වා අඤ්ඤං ඵලහරිතං රුක්ඛං ගච්ඡති, තථා ඛිණ්ණරාගං පුරිසං ඤත්වා අඤ්ඤං සසිනෙනං උපගච්ඡෙයායාති අධිප්පායො.

රාජා බොධිසත්තෙ කට්ඨන්තෙ එව තස්සා ගුණං සරිත්වා “හද්දෙ, එත්තකං කාලං තව ගුණං න සල්ලක්ඛෙසිං, පණ්ඩිතස්සයෙව කථාය සල්ලක්ඛෙසිං, මම අපරාධං සහන්තියා ඉදං සකලරජ්ජං තුය්හමෙව දම්මී” ති වත්වා චතුත්ථං ගාථාමාහ –

132.

“සො තෙ කරිස්සාමි යථානුභාවං, කතඤ්ඤුතං ඛත්තියෙ පෙක්ඛමානො;
සබ්බඤ්ඤං තෙ ඉස්සරියං දදාමි, යස්සිච්ඡස්සි තස්ස තුවං දදාමි” ති.

තත්ථ සොති සො අහං. යථානුභාවන්ති යථාසත්ති යථාබලං. යස්සිච්ඡස්සිති යස්ස ඉච්ඡස්සි, තස්ස ඉදං රජ්ජං ආදිං කත්වා යං ත්වං ඉච්ඡස්සි, තං දදාමිති.

එවඤ්ඤං පන වත්වා රාජා දෙවියා සබ්බස්සරියං අදාසි, “ඉම්නාහං එතිස්සා ගුණං සරාපිතො” ති පණ්ඩිතස්සපි මහන්තං ඉස්සරියං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උභො ජයම්පතිකා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු.

තදා ජයම්පතිකා එතරහි ජයම්පතිකාව අහෙසුං, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසින්නි.

පක්කගොධජාතකවණ්ණනා තතියා.

[334] 4. රාජොවාදජාතකවණ්ණනා

ගවං වෙ තරමානානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො රාජොවාදං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු තෙසකුණජාතකෙ (ජා. 2.17.1 ආදයො) ආවි භවිස්සති. ඉධ පන සත්ථා “මහාරාජ, පොරාණකරාජානොපි පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙන්නා සග්ගපුරං පුරයමානා ගමිංසු” ති වත්වා රඤ්ඤා යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බ්‍රහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො සික්ඛිතසබ්බසිප්පො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා රමණියෙ හිමවන්තපදෙසෙ වනමූලඵලාභාරො විභාසි. අථ රාජා අගුණපරියෙසකො හුත්වා “අත්ථි නු බො මෙ කොචි අගුණං කටෙන්නො” ති පරියෙසන්තො අන්තොජනෙ ව බහිජනෙ ව අන්තොනගරෙ ව බහිනගරෙ ව කඤ්චි අත්තනො අවණ්ණවාදිං අදිස්වා “ජනපදෙ නු බො කථ” ත්ති අඤ්ඤාතකවෙසෙන ජනපදං වරි. තත්‍රාපි අවණ්ණවාදිං අපස්සන්තො අත්තනො ගුණකථමෙව සුත්වා “හිමවන්තපදෙසෙ නු බො කථ” ත්ති අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විවරන්තො බොධිසත්තස්ස අස්සමං පත්වා තං අභිවාදෙත්වා කතපට්ඨන්ථාරො එකමන්තං නිසීදි.

තදා බොධිසත්තො අරඤ්ඤතො පරිපක්කානි නිග්‍රොධඵලානි ආහරිත්වා පරිභුඤ්ඡි, තානි හොන්ති මධුරානි ඔපවන්තානි සක්ඛරචුණ්ණසමරසානි. සො රාජානම්පි ආමන්තෙත්වා “ඉමං මහාපුඤ්ඤ, නිග්‍රොධපක්කඵලං බාදිත්වා පානියං පිවා” ති ආහ. රාජා තථා කත්වා බොධිසත්තං පුච්ඡි “කිං නු බො, හන්තෙ, ඉමං නිග්‍රොධපක්කං අති විය මධුර” ත්ති? “මහාපුඤ්ඤ, නුන රාජා ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙති, තෙනෙතං මධුරන්ති. රඤ්ඤො අධම්මිකකාලෙ අමධුරං නු බො, හන්තෙ, හොති” ති. “ආම, මහාපුඤ්ඤ, රාජ්‍යසු අධම්මිකෙසු තෙලමධුඵාණිතාදීනිපි වනමූලඵලානිපි අමධුරානි හොන්ති නිරොජානි, න කෙවලං එතානි, සකලම්පි රට්ඨං නිරොජං කසටං හොති. තෙසු පන ධම්මිකෙසු සබ්බානි තානි මධුරානි හොන්ති ඔපවන්තානි, සකලම්පි රට්ඨං ඔපවන්තමෙව හොති” ති. රාජා “එවං භවිස්සති, හන්තෙ” ති අත්තනො රාජභාවං අජානාපෙත්වා ව බොධිසත්තං වන්දිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා “තාපසස්ස වචනං වීමංසිස්සාමි” ති අධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා “ඉදානි ජානිස්සාමි” ති කිඤ්චි කාලං චිතිනාමෙත්වා පුන තත්ථ ගන්ත්වා තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි.

බොධිසත්තොපිස්ස තටෙව වත්වා නිග්‍රොධපක්කං අදාසි, තං තස්ස තිත්තකරසං අහොසි. රාජා “අමධුරං නිරස” ත්ති සහ බෙළෙන ඡඩ්ඛෙත්වා “තිත්තකං,

හත්තෙ”ති ආහ. බොධිසත්තො “මහාපුඤ්ඤ, නුන රාජා අධම්මිකො භවිස්සති.
 රාජ්‍යඤ්ඤි අධම්මිකකාලෙ අරඤ්ඤෙ ඵලාඵලං ආදිං කත්වා සබ්බං අමධුරං නිරොජං
 ජාත”න්ති වත්වා ඉමා ගාථා අභාසි -

133.

“ගවෙ වෙ තරමානානං, ජිම්භං ගච්ඡති පුඤ්ඣවො;
 සබ්බා තා ජිම්භං ගච්ඡන්ති, නෙත්තෙ ජිම්භං ගතෙ සති.

134.

“ඵවමෙව මනුස්සෙසු, යො හොති සෙට්ඨසම්මතො;
 සො වෙ අධම්මං චරති, පගෙව ඉතරා පජා;
 සබ්බං රට්ඨං දුබ්බං සෙති, රාජා වෙ හොති අධම්මිකො.

135.

“ගවං වෙ තරමානානං, උජුං ගච්ඡති පුඤ්ඣවො;
 සබ්බා ගාථී උජුං යන්ති, නෙත්තෙ උජුං ගතෙ සති.

136.

“ඵවමෙව මනුස්සෙසු, යො හොති සෙට්ඨසම්මතො;
 සො සවෙ ධම්මං චරති, පගෙව ඉතරා පජා;
 සබ්බං රට්ඨං සුබ්බං සෙති, රාජා වෙ හොති ධම්මිකො”ති.

තත්ථ ගවන්ති ගුන්තං. තරමානානන්ති නදිං ඔතරන්තානං. ජිම්භන්ති කුටිලං
 වඬිකං. නෙත්තෙති නායකෙ ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ ගවජෙට්ඨකෙ උසහෙ පුඤ්ඣවෙ.
 පගෙව ඉතරා පජාති ඉතරෙ සත්තා පුරෙතරමෙව අධම්මං චරන්තිති අත්ථො. දුබ්බං
 සෙතීති න කෙවලං සෙති, වතුසුපි ඉරියාපටෙසු දුක්ඛමෙව වින්දති. අධම්මිකොති යදි
 රාජා ඡන්දාදිඅගතිගමනවසෙන අධම්මිකො හොති. සුබ්බං සෙතීති සවෙ රාජා
 අගතිගමනං පභාය ධම්මිකො හොති, සබ්බං රට්ඨං වතුසු ඉරියාපටෙසු
 සුඛජ්ජන්තමෙව හොතීති.

රාජා බොධිසත්තස්ස ධම්මං සුත්වා අත්තනො රාජභාවං ජානාපෙත්වා
 “හත්තෙ, පුබ්බෙ නිග්‍රොධපක්කං අභමෙව මධුරං කත්වා තිත්තකං අකාසිං, ඉදානි
 පුන මධුරං කරිස්සාමි”ති බොධිසත්තං වන්දිත්වා නගරං ගන්ත්වා ධම්මෙන රජ්ජං
 කාරෙන්නො සබ්බං පටිපාකතිකං අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආභරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා රාජා
 ආනන්දො අහොසි, තාපසො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

රාජොවාදජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[335] 5. ජම්බුකජාතකවණ්ණනා

බ්‍රහ්‍මා පවඨස්සකායො සොති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස සුගතාලයකරණං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා විත්ථාරිතමෙව, අයං පනෙත්ථ සඨබ්බෙපො. සත්ථාරා “සාරිපුත්ත, දෙවදත්තො තුම්හෙ දිස්වා කිං අකාසී”ති වුත්තො ටෙරො ආහ “හත්තෙ, සො තුම්හාකං අනුකරොන්තො මම හත්ථෙ බීජනිං දත්වා නිපජ්ජී. අථ නං කොකාලිකො උරෙ ජණ්ණුනා පහරි, ඉති සො තුම්හාකං අනුකරොන්තො දුක්ඛං අනුභවී”ති. තං සුත්වා සත්ථා “න ඛො, සාරිපුත්ත, දෙවදත්තො ඉදානෙව මම අනුකරොන්තො දුක්ඛං අනුභොති, පුබ්බෙපෙස අනුභොසියෙවා”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො සීහයොනියං නිබ්බත්තිත්වා හිමවත්තෙ ගුහායං වසන්තො එකදිවසං මහිංසං වධිත්වා මංසං බාදිත්වා පානියං පිවිත්වා ගුහං ආගච්ඡති. එකො සිඨගාලො තං දිස්වා පලායිතුං අසක්කොන්තො උරෙන නිපජ්ජී, “කිං ජම්බුකා”ති ව වුත්තෙ “උපට්ඨහිස්සාමි තං, හද්දන්තෙ”ති ආහ. සීහො “තෙන හි එහි”ති තං අත්තනො වසනට්ඨානං නෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ මංසං ආහරිත්වා පොසෙසි. තස්ස සීහවිසාසෙන පුලසරිරතං පත්තස්ස එකදිවසං මානො උජ්ජජ්ජී. සො සීහං උපසඨකමිත්වා ආහ “අහං, සාමි, නිව්වකාලං තුම්හාකං පලිබොධො, තුම්හෙ නිව්වං මංසං ආහරිත්වා මං පොසෙථ, අජ්ජ තුම්හෙ ඉධෙව හොථ, අහං එකං වාරණං වධිත්වා මංසං බාදිත්වා තුම්හාකම්පි ආහරිස්සාමි”ති. සීහො “මා තෙ, ජම්බුක, එතං රුච්චි, න ත්වං වාරණං වධිත්වා මංසබාදකයොනියං නිබ්බත්තො, අහං තෙ වාරණං වධිත්වා දස්සාමි, වාරණො නාම මහාකායො පවඨස්සකායො, මා වාරණං ගණ්හි, මම වචනං කරොහි”ති වත්වා පයමං ගාථමාහ.

137.

“බ්‍රහ්‍මා පවඨස්සකායො සො, දීඝදායො ව ජම්බුක;
න ත්වං තත්ථ කුලෙ ජාතො, යත්ථ ගණ්හන්ති කුඤ්ජර”න්ති.

තත්ථ බ්‍රහ්මාති මහන්තො. පවඨස්සකායොති උද්ධං උග්ගතකායො. දීඝදායොති දීඝදන්තො තෙහි දන්තෙහි තුම්හාදිසෙ පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයෙ පාපෙති. යත්ථාති යස්මිං සීහකුලෙ ජාතා මත්තවාරණං ගණ්හන්ති, ත්වං න තත්ථ ජාතො, සිඨගාලකුලෙ පන ජාතොසිති අත්ථො.

සිඨගාලො සීහෙන වාරිතොයෙව ගුහා නික්ඛමිත්වා තික්ඛත්තුං “බුක්ක බුක්කා”ති සිඨගාලිකං නදං නදිත්වා පබ්බතකූටෙ යීතො පබ්බතපාදං ඔලොකෙත්තො එකං කාළවාරණං පබ්බතපාදෙන ආගච්ඡන්තං දිස්වා උල්ලඬ්ඝිත්වා “තස්ස කුම්හෙ පතිස්සාමි”ති පරිවත්තිත්වා පාදමූලෙ පති. වාරණො පුරිමපාදං උක්ඛිපිත්වා තස්ස මත්ථකෙ පතිට්ඨාපෙසි, සීසං හිජ්ජිත්වා වුණ්ණවුණ්ණං ජාතං. සො තත්ථෙව අනුත්ථුනන්තො සයි, වාරණො කොඤ්චනාදං කරොන්තො පක්කාමි. බොධිසත්තො ගන්ත්වා පබ්බතමත්ථකෙ

ධීතො තං විනාසජ්ජත්තං දිස්වා “අත්තනො මානං නිස්සාය නට්ඨො සිඬ්ඨගාලො”ති
තිස්සො ගාථා අභාසි -

138.

“අසිභො සිහමානෙන, යො අත්තානං විකුබ්බති;
කොත්ථුව ගජමාසජ්ජ, සෙනි භූමා අනුත්ථුනං.

139.

“යසස්සිනො උත්තමපුග්ගලස්ස, සඤ්ජාතබන්ධස්ස මහබ්බලස්ස;
අසමෙක්ඛිය ථාමබ්බුපපත්තිං, ස සෙනි නාගෙන හතොයං ජම්බුකො.

140.

“යො වීධ කම්මං කුරුතෙ පමාය, ථාමබ්බලං අත්තනි සංවිදිත්වා;
ජජ්ජෙන මන්තෙන සුභාසිතෙන, පරික්ඛවා සො විපුලං ජිනාති”ති.

තත්ථ විකුබ්බතීති පරිචත්තෙති. කොත්ථුවානි සිඬ්ඨගාලො විය. අනුත්ථුනන්ති
අනුත්ථුනන්තො. ඉදං චුත්තං හොති - යථා අයං කොත්ථු මහන්තං ගජං පත්වා
අනුත්ථුනන්තො භූමියං සෙනි, එවං යො අඤ්ඤො දුබ්බලො බලවතා විග්ගහං
කරොති, සොපි එවරුපොව හොතීති.

යසස්සිනොති ඉස්සරියවතො. උත්තමපුග්ගලස්සානි කායබලෙන ව
ඤාණබලෙන ව උත්තමපුග්ගලස්ස. සඤ්ජාතබන්ධස්සානි සුසණ්ඨිතමහාබන්ධස්ස.
මහබ්බලස්සානිච මහාථාමස්ස. ථාමබ්බුපපත්තින්ති එවරුපස්ස සිහස්ස ථාමසඬ්ඨානං
බලඤ්ඤෙව සිහජාතිසඬ්ඨානං උපපත්තිඤ්ඤෙව අජානිත්වා, කායථාමඤ්ඤෙව ඤාණබලඤ්ඤෙව
සිහඋපපත්තිඤ්ඤෙව අජානිත්වානි අත්ථො. ස සෙනිති අත්තානම්පි සිහෙන සදිසං
මඤ්ඤමානො, සො අයං ජම්බුකො නාගෙන හතො මතසයනං සෙනි.

පමායානි පමීනිත්වා උපපරික්ඛිත්වා. “පමාණා”තිපි පාඨො, අත්තනො පමාණං
ගහෙත්වා යො අත්තනො පමාණෙන කම්මං කුරුතෙති අත්ථො. ථාමබ්බලන්ති
ථාමසඬ්ඨානං බලං, කායථාමඤ්ඤෙව ඤාණබලඤ්ඤානිපි අත්ථො. ජජ්ජෙනානි ජපෙන,
අජ්ඣෙදනෙනානි අත්ථො. මන්තෙනානි අඤ්ඤෙහි පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං මන්තෙත්වා
කරණෙන. සුභාසිතෙනානි සච්චාදිගුණයුත්තෙන අනවජ්ජවවතෙන. පරික්ඛවානි
පරික්ඛාසම්පත්තො. සො විපුලං ජිනාතීති යො එවරුපො හොති, යං කිඤ්චි කම්මං
කුරුමානො අත්තනො ථාමඤ්ඤෙව බලඤ්ඤෙව ඤත්වා ජජ්ජමන්තවසෙන පරිච්ඡින්නිත්වා
සුභාසිතං භාසන්තො කරොති, සො විපුලං මහන්තං අත්ථං ජිනාති න පරිභායතීති.

එවං බොධිසත්තො ඉමාහි තීහි ගාථාහි ඉමස්මිං ලොකෙ කත්තබ්බයුත්තකං
කම්මං කට්ඨෙයි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා සිඬ්ඨගාලො
දෙවදත්තො අහොසි, සිහො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

පම්බුකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[336] 6. බ්‍රහ්මජාතකවණ්ණනා

තිණං තිණන්ති ලපසිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කුහකහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. පච්චුප්පන්තවත්ථු කටීතමෙව.

අතීතෙ පන බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. බාරාණසිරාජා මහතියා සෙනාය කොසලරාජානං අබ්භුග්ගන්ත්වා සාවත්ථිං පත්වා යුද්ධෙන නගරං පවිසිත්වා රාජානං ගණ්භි. කොසලරඤ්ඤො පන පුත්තො ඡත්තො නාම කුමාරො අත්ථි. සො අඤ්ඤාතකවෙසෙන නික්ඛමිත්වා තක්කසිලං ගන්ත්වා තයො වෙදෙ ව අට්ඨාරස සිප්පානි ව උග්ගණ්භිත්වා තක්කසිලතො නික්ඛමිම සබ්බසමයසිප්පානි සික්ඛන්තො එකං පච්චන්තගාමං පාපුණි. තං නිස්සාය පඤ්චසතතාපසා අරඤ්ඤෙ පණ්ණසාලාසු වසන්ති. කුමාරො තෙ උපසඬකමිත්වා “ඉමෙසමිපි සන්තිකෙ කිඤ්චි සික්ඛිස්සාමි”ති සබ්බජිත්වා යං තෙ ජානන්ති, තං සබ්බං උග්ගණ්භි. සො අපරභාගෙ ගණසත්ථා ජාතො.

අටෙකදිවසං ඉසිගණං ආමන්තෙන්වා “මාරිසා, කස්මා මජ්ඣිමදෙසං න ගච්ඡාම”ති පුච්ඡි. “මාරිස, මජ්ඣිමදෙසෙ මනුස්සා නාම පණ්ඩිතා, තෙ පඤ්ඤං පුච්ඡන්ති, අනුමොදනං කාරාපෙන්ති, මඬ්ගලං භණාපෙන්ති, අසක්කොන්තෙ ගරහන්ති, මයං තෙන භයෙන න ගච්ඡාමා”ති. “මා තුම්හෙ භායථ, අභමෙතං සබ්බං කරිස්සාමි”ති. “තෙන හි ගච්ඡාමා”ති සබ්බෙ අත්තනො අත්තනො බාරිවිවිධමාදාය අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්තා. බාරාණසිරාජාපි කොසලරජ්ජං අත්තනො භත්ථගතං කත්වා තත්ථ රාජයුත්තෙ යපෙන්වා සයං තත්ථ විජ්ජමානං ධනං ගහෙන්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා උය්‍යානෙ ලොභවාටියො පුරාපෙන්වා නිදහිත්වා තස්මිං සමයෙ බාරාණසියමෙව වසති. අථ තෙ ඉසයො රාජ්‍යයානෙ රත්තිං වසිත්වා පුනදිවසෙ නගරං හික්ඛාය පවිසිත්වා රාජද්වාරං අගමංසු. රාජා තෙසං ඉරියාපටෙස්සු පසිදිත්වා පක්කොසාපෙන්වා මහාතලෙ නිසිදාපෙන්වා යාගුබ්ඡ්ජකං දත්වා යාව භත්තකාලා තං තං පඤ්ඤං පුච්ඡි. ඡත්තො රඤ්ඤො චිත්තං ආරාධෙන්තො සබ්බපඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙන්වා භත්තකිච්චාවසානෙ විචිත්‍රං අනුමොදනං අකාසි. රාජා සුට්ඨුතරං පසන්තො පටිඤ්ඤං ගහෙන්වා සබ්බෙපි තෙ උය්‍යානෙ වාසාපෙසි.

ඡත්තො නිධිඋද්ධරණමන්තං ජානාති. සො තත්ථ වසන්තො “කහං නු බො ඉමිනා මම පිතු සන්තකං ධනං නිදහිත”න්ති මන්තං පරිවත්තෙන්වා ඔලොකෙන්තො උය්‍යානෙ නිදහිතභාවං ඤත්වා “ඉදං ධනං ගහෙන්වා මම රජ්ජං ගණ්භිස්සාමි”ති වින්තෙන්වා තාපසෙ ආමන්තෙන්වා “මාරිසා, අහං කොසලරඤ්ඤො පුත්තො, බාරාණසිරඤ්ඤො අම්භාකං රජ්ජෙ ගහිතෙ අඤ්ඤාතකවෙසෙන නික්ඛමිත්වා එත්තකං කාලං අත්තනො ජීවිතං අනුරක්ඛිං, ඉදානි කුලසන්තකං ධනං ලද්ධං, අහං එතං ආදාය ගන්ත්වා අත්තනො රජ්ජං ගණ්භිස්සාමි, තුම්හෙ කිං කරිස්සාමා”ති ආහ. “මයමිපි තයාව සද්ධිං ගම්ඤ්සාමා”ති.

සො “සාධු” ති මහන්තෙ මහන්තෙ වම්මපසිබ්බකෙ කාරෙත්වා රත්තිභාගෙ භූමිං
 බණ්ණත්වා ධනවාටියො උද්ධරිත්වා පසිබ්බකෙසු ධනං පක්ඛිපිත්වා වාටියො තිණස්ස
 පුරාපෙත්වා පඤ්ච ව ඉසිසතානි අඤ්ඤෙ ව මනුස්සෙ ධනං ගාභාපෙත්වා පලායිත්වා
 සාවත්ථිං ගන්ත්වා සබ්බෙ රාජයුත්තෙ ගාභාපෙත්වා රජ්ජං ගහෙත්වා
 පාකාරඅට්ටාලකාදිපටිසඬ්ඛරණං කාරාපෙත්වා පුන සපත්තරඤ්ඤා යුද්ධෙන
 අග්ගහෙතඬ්ඛං කත්වා නගරං අජ්ඣාචසති. බාරාණසිරඤ්ඤාපි “තාපසා
 උය්‍යානතො ධනං ගහෙත්වා පලාතා” ති ආරොචයිංසු. සො උය්‍යානං ගන්ත්වා
 වාටියො විවරාපෙත්වා තිණමෙව පස්සි, තස්ස ධනං නිස්සාය මහන්තො සොකො
 උප්පජ්ජි. සො නගරං ගන්ත්වා “තිණං තිණ” න්ති විජ්ජලපන්තො වරති, නාස්ස
 කොචි සොකං නිබ්බාපෙතුං සක්කොති.

බොධිසත්තො චිත්තෙසි “රඤ්ඤො මහන්තො සොකො, විජ්ජලපන්තො වරති,
 ධ්වපෙත්වා බො පන මං නාස්ස අඤ්ඤො කොචි සොකං විනොදෙතුං සමත්ථො,
 නිස්සොකං නං කරිස්සාමි” ති. සො එකදිවසං තෙන සද්ධිං සුඛනිසිත්තො තස්ස
 විජ්ජලපනකාලෙ පයමං ගාථමාහ —

141.

“තිණං තිණන්ති ලපසි, කො නු තෙ තිණමාහරි;
 කිං නු තෙ තිණකිච්චත්ථි, තිණමෙව පභාසසි” ති.

තත්ථ කිං නු තෙ තිණකිච්චත්ථිති කිං නු තව තිණෙන කිච්චං කාතඬ්ඛං අත්ථි.
 තිණමෙව පභාසසිති ත්වඤ්ඤි කෙවලං “තිණං තිණ” න්ති තිණමෙව පභාසසි,
 “අසුකතිණං නාමා” ති න කට්ඨෙසි, තිණනාමං තාවස්ස කට්ඨෙසි “අසුකතිණං
 නාමා” ති, මයං තෙ ආහරිස්සාම, අථ පන තෙ තිණෙනත්ථො නත්ථි, නික්කාරණා
 මා විජ්ජලපිති.

තං සුත්වා රාජා දුතියං ගාථමාහ —

142.

“ඉධාගමා බ්‍රහ්මචාරී, බ්‍රහ්ම ජත්තො බහුස්සුතො;
 සො මෙ සබ්බං සමාදාය, තිණං නික්ඛිජ්ජ ගච්ඡති” ති.

තත්ථ බ්‍රහ්මානි දීඝො. ජත්තොති තස්ස නාමං. සබ්බං සමාදායාති සබ්බං ධනං
 ගහෙත්වා. තිණං නික්ඛිජ්ජ ගච්ඡතීති වාටිසු තිණං නික්ඛිපිත්වා ගතොති
 දස්සෙත්තො ඵවමාහ.

තං සුත්වා බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ —

143.

“ඵවෙනං හොති කත්තඬ්ඛං, අප්පෙන බහුමිච්ඡතා;
 සබ්බං සකස්ස ආදානං, අනාදානං තිණස්ස වා” ති.

තස්සත්ථො – අප්පෙන තිණෙන බහුධනං ඉච්ඡතා එවං එතං කත්තබ්බං හොති,
 යදිදං පිතු සන්තකත්තා සකස්ස ධනස්ස සබ්බං ආදානං අගය්හුපගස්ස තිණස්ස ව
 අනාදානං. ඉති, මහාරාජ, සො බ්‍රහා ඡත්තො ගහෙනබ්බයුත්තකං අත්තනො පිතු
 සන්තකං ධනං ගහෙත්වා අග්ගහෙනබ්බයුත්තකං තිණං වාටිසු පක්ඛිපිත්වා ගතො,
 තත්ථ කා පරිදෙවනාති.

තං සුත්වා රාජා චතුත්ථං ගාථමාහ –

144.

“සීලවත්තො න කුබ්බන්ති, බාලො සීලානි කුබ්බති;
 අනිච්චසීලං දුස්සීලාං, කිං පණ්ඩිච්චං කරිස්සති” ති.

තත්ථ සීලවත්තොති යෙ සීලසම්පන්නා බ්‍රහ්මචාරයො, තෙ එවරූපං න
 කුබ්බන්ති. බාලො සීලානි කුබ්බන්ති බාලො පන දුරාවාරො එවරූපානි අත්තනො
 අනාවාරසඬ්ඛාතානි සීලානි කරොති. අනිච්චසීලන්ති අද්ධුවෙන දීඝරත්තං
 අප්පවත්තෙන සීලෙන සමන්තාගතං. දුස්සීලාන්ති දුස්සීලං. කිං පණ්ඩිච්චං
 කරිස්සති එවරූපං පුග්ගලං බාහුසච්චපරිභාවිතං පණ්ඩිච්චං කිං කරිස්සති කිං
 සම්පාදෙස්සති, විපත්තිමෙවස්ස කරිස්සති. තං ගරහන්තො චත්වා සො තාය
 බොධිසත්තස්ස කථාය නිස්සොකො හුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
 බ්‍රහාඡත්තො කුහකභික්ඛු අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි” ත්ති.

බ්‍රහාඡත්තජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[337] 7. පීඨජාතකවණ්ණනා

න තෙ පීඨමදායිම්භාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං
 ආරබ්භ කථෙසි. සො කීර ජනපදනො ජෙතවනං ගන්ත්වා පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා
 සත්ථාරං වන්දිත්වා සාමණෙරදහරෙ පුච්ඡී “ආවුසො, සාවත්ථීයං
 ආගන්තුකභික්ඛුනං කෙ උපකාරකා” ති. “ආවුසො, අනාථපිණ්ඩිකො නාම
 මහාසෙට්ඨී, විසාඛා නාම මහාඋපාසිකා එතෙ භික්ඛුසඬ්ඝස්ස උපකාරකා
 මානාපිතුට්ඨානියා” ති. සො “සාධු” ති පුනදිවසෙ පාතොව එකභික්ඛුස්සපි
 අපච්චිකාලෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස සරද්ථාරං අගමාසි. තං අවෙලාය ගතත්තා කොචි
 න ඔලොකෙසි. සො තතො කිඤ්චි අලභිත්වා විසාඛාය සරද්ථාරං ගතො. තත්‍රාපි
 අනිපාතොව ගතත්තා කිඤ්චි න ලභී. සො තත්ථ තත්ථ විචරිත්වා පුනාගච්ඡන්තො
 යාගුයා නිට්ඨිතාය ගතො, පුනපි තත්ථ තත්ථ විචරිත්වා හත්තෙ නිට්ඨිතෙ ගතො.
 සො විහාරං ගන්ත්වා “ද්වෙපි කුලානි අස්සද්ධානි අප්පසන්නානි එව, ඉමෙ භික්ඛු
 පන ‘සද්ධානි පසන්නානී’ ති කථෙන්නී” ති තානි කුලානි පරිභවන්තො වරති.

අපේකදිවසං ධම්මසභායං භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං - “ආවුසො, අසුකො කිර ජානපදො භික්ඛු අතිකාලස්සෙව කුලද්වාරං ගතො භික්ඛං අලභිත්වා කුලානි පරිභවන්තො වරති”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර භික්ඛු”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “කස්මා ත්වං භික්ඛු කුප්ඤ්ඤි, පුබ්බෙ අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ තාපසාපි තාව කුලද්වාරං ගන්ත්වා භික්ඛං අලභිත්වා න කුප්ඤ්ඤි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා අපරභාගෙ තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවත්තෙ වීරං වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය බාරාණසිං පත්වා උය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ නගරං භික්ඛාය පාවිසි. තදා බාරාණසිසෙට්ඨි සද්ධො හොති පසන්නො. බොධිසත්තො “කතරං කුලසරං සද්ධ”න්ති පුච්ඡිත්වා “සෙට්ඨිසර”න්ති සුත්වා සෙට්ඨිතො සරද්වාරං අගමාසි. තස්මිං ඛණෙ සෙට්ඨි රාජ්‍යපට්ඨානං ගතො, මනුස්සාපි නං න පස්සිංසු, සො නිවත්තිත්වා ගච්ඡති. අථ නං සෙට්ඨි රාජකුලතො නිවත්තත්තො දිස්වා වන්දිත්වා භික්ඛාභාජනං ගහෙත්වා සරං නෙත්වා නිසීදාපෙත්වා පාදධොවනතෙලමක්ඛනායාගුඛජ්ජකාදිහි සන්තප්පෙත්වා අන්තරාහත්තෙ කිඤ්චි කාරණං අපුච්ඡිත්වා කතහත්තකිච්චං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො “හන්තෙ, අම්භාකං සරද්වාරං ආගතා නාම යාවකා වා ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණා වා සක්කාරසම්මානං අලභිත්වා ගතපුබ්බා නාම නත්ථී, තුම්හෙ පන අජ්ජ අම්භාකං දාරකෙහි අදිට්ඨත්තා ආසනං වා පානීයං වා පාදධොවනං වා යාගුහත්තං වා අලභිත්වා ව ගතා, අයං අම්භාකං දොසො, තං නො ඛම්තුං වට්ටති”ති වත්වා පයමං ගාථමාහ -

145.

“න තෙ පීඨමදායිමිහා, න පානං නපි භොජනං;
බ්‍රහ්මචාරි ඛමස්සු මෙ, එතං පස්සාමි අච්චය”න්ති.

තත්ථ න තෙ පීඨමදායිමිහානි පීඨමපි තෙ න දාපයිමහ.

තං සුත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ -

146.

“නෙවාහිසජ්ජාමි න වාපි කුප්පෙ, න වාපි මෙ අප්පියමාසි කිඤ්චි;
අපොපි මෙ ආසි මනොවිතක්කො, එතාදිසො නුන කුලස්ස ධම්මො”ති.

තත්ථ නෙවාහිසජ්ජාමිති නෙව උග්ගාමි. එතාදිසොති “ඉමස්ස කුලස්ස එතාදිසො නුන සභාවො, අදායකවංසො එස භවිස්සති”ති එවං මෙ මනොවිතක්කො උප්පන්නො.

තං සුත්වා සෙට්ඨි ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි -

147.

“එසස්මාකං කුලෙ ධම්මො, පිතුපිතාමහො සදා;
ආසනං උදකං පජ්ජං, සබ්බෙනං නිපදාමසෙ.

148.

“එසස්මාකං කුලෙ ධම්මො, පිතුපිතාමහො සදා;
සක්කච්චං උපතිට්ඨාම, උත්තමං විය ඤාතක”න්ති.

තත්ථ ධම්මොති සභාවො. පිතුපිතාමහොති පිතුනඤ්ච පිතාමහානඤ්ච
සන්තකො. උදකන්ති පාදධොවනඋදකං. පජ්ජන්ති පාදමක්ඛනතෙලං. සබ්බෙනන්ති
සබ්බං එතං. නිපදාමසෙති නිකාරපකාරා උපසග්ගා, දාමසෙති අත්ථො, දදාමාති
චුත්තං හොති. ඉමිනා යාව සත්තමා කුලපරිවට්ඨා දායකචංසො අමිභාකං චංසොති
දස්සෙති. උත්තමං විය ඤාතකන්ති මාතරං විය පිතරං විය ච මයං ධම්මිකං සමණං
වා බ්‍රාහ්මණං වා දිස්වා සක්කච්චං සහත්ථෙන උපට්ඨහාමාති අත්ථො.

බොධිසත්තො පන කතිපාහං බාරාණසිසෙට්ඨිනො ධම්මං දෙසෙන්නො තත්ථ
චසිත්වා පුන හිමවන්තමෙව ගන්ත්වා අභිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බත්තෙන්වා
බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො හික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා
බාරාණසිසෙට්ඨි ආනන්දො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

පීඨජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[338] 8. ථූසජාතකවණ්ණනා

වීදිනං ථූසන්ති ඉදං සත්ථා වෙථවනෙ විහරන්නො අජාතසත්තුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි.
තස්මිං කිර මාතුකුච්ඡිගතෙ තස්ස මාතු කොසලරාජධිනාය බිම්බිසාරරඤ්ඤො
දක්ඛිණජාණුලොහිතපිවනදොහලො උජ්ජජ්ජිත්වා පණ්ඩු අහොසි. සා පරිවාරිකාහි
පුච්ඡිතා තාසං තමත්ථං ආරොචෙසි. රාජාපි සුත්වා නෙමිත්තකෙ පක්කොසාපෙත්වා
“දෙවියා කිර එවරුපො දොහලො උජ්ජන්තො, තස්ස කා නිජ්ජන්ති”ති පුච්ඡි.
නෙමිත්තකා “දෙවියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්තකසත්තො තුම්හෙ මාරෙත්වා රජ්ජං
ගණ්හිස්සති”ති ආහංසු. රාජා “සවෙ මම පුත්තො මං මාරෙත්වා රජ්ජං ගණ්හිස්සති,
කො එත්ථ දොසො”ති දක්ඛිණජාණුං සත්ථෙන ථාලාපෙත්වා ලොහිතං
සුවණ්ණතට්ටකෙන ගාභාපෙත්වා දෙවියා පායෙසි. සා වින්තෙසි “සවෙ මම
කුච්ඡියං නිබ්බත්තො පුත්තො පිතරං මාරෙස්සති, කිං මෙ තෙනා”ති. සා
ගබ්භපාතනත්ථං කුච්ඡිං මද්දාපෙසි.

රාජා ඤාත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා “භද්දෙ මය්හං කීර පුත්තො මං මාරෙත්වා රජ්ජං ගණ්හිස්සති, න ඛො පනාහං අජරො අමරො, පුත්තමුඛං පස්සිතුං මෙ දෙනී, මා ඉතො පහුති එවරූපං කම්මං අකාසී”ති ආහ. සා තතො පට්ඨාය උය්‍යානං ගන්ත්වා කුච්ඡිං මද්දාපෙසී. රාජා ඤාත්වා තතො පට්ඨාය උය්‍යානගමනං නිවාරෙසී. සා පරිපුණ්ණගබ්භා පුත්තං විජායී. නාමග්ගහණදිවසෙ වස්ස අජාතස්සෙව පිතු සත්තුභාවතො “අජාතසත්තු”ත්වෙව නාමමකංසු. තස්මිං කුමාරපරිහාරෙන වඩ්ඪන්තෙ සත්ථා එකදිවසං පඤ්චසතභික්ඛුපරිවුතො රඤ්ඤො නිවෙසනං ගන්ත්වා නිසීදි. රාජා බුද්ධජපමුඛං භික්ඛුසඬ්ඨසං පණ්ණෙන බාදනීයභොජනීයෙන පරිවිසිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ධම්මං සුණන්තො නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ කුමාරං මණ්ඩෙත්වා රඤ්ඤො අදංසු. රාජා බලවසිනෙහෙන පුත්තං ගහෙත්වා උරුමිහි නිසීදාපෙත්වා පුත්තගතෙන පෙමෙන පුත්තමෙව මමායන්තො න ධම්මං සුණාති. සත්ථා තස්ස පමාදභාවං ඤාත්වා “මහාරාජ, පුබ්බෙ රාජානො පුත්තෙ ආසඬ්ඨකමානා පටිච්ඡන්තෙ කාරෙත්වා ‘අම්භාකං අව්චයෙන නිහරිත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙය්‍යාථා’ති ආණාපෙසු”න්ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛආචරියො හුත්වා බහු රාජකුමාරෙ ව බ්‍රාහ්මණකුමාරෙ ව සිජ්ජං වාවෙසී. බාරාණසිරඤ්ඤොපි පුත්තො සොළසවස්සකාලෙ තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තයො වෙදෙ ව සබ්බසිජ්ජානි ව උග්ගණ්හිත්වා පරිපුණ්ණසිජ්ජො ආචරියං ආපුච්ඡී. ආචරියො අඬගවිජ්ජාවසෙන තං ඔලොකෙත්තො “ඉමස්ස පුත්තං නිස්සාය අන්තරායො පඤ්ඤායති, තමහං අත්තනො ආනුභාවෙන හරිස්සාමී”ති වින්තෙත්වා චතස්සො ගාථා බන්ධිත්වා රාජකුමාරස්ස අදාසී, එවඤ්ච පන තං වදෙසී “තාත, පඨමං ගාථං රජ්ජෙ පතිට්ඨාය තව පුත්තස්ස සොළසවස්සකාලෙ හත්තං භුඤ්ජන්තො වදෙය්‍යාසී, දුතියං මහාඋපට්ඨානකාලෙ, තතියං පාසාදං අභිරුහමානො සොපානසීසෙ යත්වා, චතුත්ථං සයනසිරිගබ්භං පවිසන්තො උම්මාරෙ යත්වා”ති. සො “සාධු”ති සම්පට්චිජ්ජිත්වා ආචරියං වන්දිත්වා ගතො ඔපරජ්ජෙ පතිට්ඨාය පිතු අව්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාසී. තස්ස පුත්තො සොළසවස්සකාලෙ රඤ්ඤො උය්‍යානකිලාදීනං අත්ථාය නික්ඛමන්තස්ස සිරිච්චෙවං දිස්වා පිතරං මාරෙත්වා රජ්ජං ගහෙතුකාමො හුත්වා අත්තනො උපට්ඨාකානං කපෙසී. තෙ “සාධු දෙව, මහල්ලකකාලෙ ලද්ධෙන ඉස්සරියෙන කො අත්ථො, යෙන කෙනවි උපායෙන රාජානං මාරෙත්වා රජ්ජං ගණ්හිතුං වට්ටතී”ති වදිංසු. කුමාරො “විසං බාදාපෙත්වා මාරෙස්සාමී”ති පිතරා සද්ධිං සායමාසං භුඤ්ජන්තො විසං ගහෙත්වා නිසීදි. රාජා හත්තපාතියං හත්තෙ අවිජ්ජන්තෙයෙව පඨමං ගාථමාහ —

149.

“විදිතං ටුසං උන්දුරානං, විදිතං පන තණ්ඩුලං;
ටුසං ටුසං විචජ්ජෙත්වා, තණ්ඩුලං පන බාදරෙ”ති.

තත්ථ විදිතන්ති කාලවද්දලෙපි අන්ධකාරෙ උන්දුරානං ටුසො ටුසභාවෙන තණ්ඩුලො ව තණ්ඩුලභාවෙන විදිතො පාකටොයෙව. ඉධ පන

ලිඬගවිපල්ලාසවසෙන “ථුසං තණ්ඩුල” න්ති වුත්තං. බාදරෙති ථුසං ථුසං වජ්ජෙත්වා තණ්ඩුලමෙව බාදන්ති. ඉදං වුත්තං හොති – තාත කුමාර, යථා උන්දුරානං අන්ධකාරෙපි ථුසො ථුසභාවෙන තණ්ඩුලො ව තණ්ඩුලභාවෙන පාකටො, තෙ ථුසං වජ්ජෙත්වා තණ්ඩුලමෙව බාදන්ති, එවමෙව මමපි තව විසං ගහෙත්වා නිසින්තභාවො පාකටොති.

කුමාරො “ඤාතොමිහි” ති හීතො භත්තපාතියං විසං පාතෙතුං අවිසහිත්වා උට්ඨාය රාජානං වන්දිත්වා ගතො. සො තමත්ථං අත්තනො උපට්ඨාකානං ආරොචෙත්වා “අජ්ජ තාවමිහි ඤාතො, ඉදානි කථං මාරෙස්සාමි” ති පුච්ඡී. තෙ තතො පට්ඨාය උය්‍යානෙ පටිච්ඡන්තා හුත්වා නිකණ්ණිකවසෙන මන්තයමානා “අත්ථෙකො උපායො, ඛග්ගං සන්තය්හිත්වා මහාඋපට්ඨානං ගතකාලෙ අමච්චානං අත්තරෙ යත්වා රඤ්ඤො පමත්තභාවං ඤත්වා ඛග්ගෙන පහරිත්වා මාරෙතුං වට්ටති” ති වචන්ථපෙසුං. කුමාරො “සාධු” ති සම්පට්චිජ්ත්වා මහාඋපට්ඨානකාලෙ සන්තද්ධඛග්ගො හුත්වා ගන්ත්වා ඉතො විතො ව රඤ්ඤො පහරණොකාසං උපධාරෙති. තස්මිං ඛණෙ රාජා දුතියං ගාථමාහ –

150.

“යා මන්තනා අරඤ්ඤස්මිං, යා ව ගාමෙ නිකණ්ණිකා;
යඤ්චෙනං ඉති චීති ව, එතම්පි විදිතං මයා” ති.

තත්ථ අරඤ්ඤස්මිත්ති උය්‍යානෙ. නිකණ්ණිකාති කණ්ණමුලෙ මන්තනා. යඤ්චෙනං ඉති චීති වාති යඤ්ච එතං ඉදානි මම පහරණොකාසපරියෙසනං. ඉදං වුත්තං හොති – තාත කුමාර, යා එසා තව අත්තනො උපට්ඨාකෙහි සද්ධිං උය්‍යානෙ ව ගාමෙ ව නිකණ්ණිකා මන්තනා, යඤ්චෙනං ඉදානි මම මාරණත්ථාය ඉති චීති ව කරණං, එතම්පි සබ්බං මයා ඤාතන්ති.

කුමාරො “ජානාති මෙ චෙරිභාවං පිතා” ති තතො පලායිත්වා උපට්ඨාකානං ආරොචෙසි. තෙ සත්තට්ඨ දිවසෙ අතික්කමිත්වා “කුමාර, න තෙ පිතා, චෙරිභාවං ජානාති, තක්කමත්තෙන ත්වං එවංසඤ්ඤී අහොසි, මාරෙහි න” න්ති වදිංසු. සො එකදිවසං ඛග්ගං ගහෙත්වා සොපානමත්ථකෙ ගබ්භද්වාරෙ අට්ඨාසි. රාජා සොපානමත්ථකෙ යීතො තතියං ගාථමාහ –

151.

“ධම්මෙන කිර ජාතස්ස, පිතා පුත්තස්ස මක්කටො;
දහරස්සෙව සන්තස්ස, දන්තෙහි ඵලමච්ඡිදා” ති.

තත්ථ ධම්මෙනාති සභාවෙන. පිතා පුත්තස්ස මක්කටොති පිතා මක්කටො පුත්තස්ස මක්කටපොතකස්ස. ඉදං වුත්තං හොති – යථා අරඤ්ඤෙ ජාතො මක්කටො අත්තනො යුථපරිහරණං ආසඩ්ධන්තො තරුණස්ස මක්කටපොතකස්ස දන්තෙහි ඵලං ඡින්දිත්වා පුරිසභාවං නාසෙති, තථා තව අතිරජ්ජකාමස්ස ඵලානි උජ්ජාටාපෙත්වා පුරිසභාවං නාසෙස්සාමිති.

කුමාරො “ගණ්භාපෙතුකාමො මං පිතා” ති භිතො පලායිත්වා “පිතරාමිහි සන්තප්ථිතො” ති උපට්ඨාකානං ආරොවෙසි. තෙ අඩ්ඨමාසමත්තෙ වීතිවත්තෙ “කුමාර, සවෙ රාජා ජානෙය්‍ය, එත්තකං කාලං නාධිවාසෙය්‍ය, තක්කමත්තෙන තයා කථිතං, මාරෙහි න” න්ති වදිංසු. සො එකදිවසං ඛග්ගං ගහෙත්වා උපරිපාසාදෙ සිරිසයනං පවිසිත්වා “ආගච්ඡන්තමෙව නං මාරෙස්සාමි” ති හෙට්ඨාපල්ලඬිකෙ නිසිදි. රාජා භුත්තසායමාසො පරිජනං උය්‍යාපෙත්වා “නිපජ්ඣස්සාමි” ති සිරිගබ්භං පවිසන්තො උම්මාරෙ යත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

152.

“යමෙතං පරිසප්පසි, අජකාණොව සාසපෙ;
යොපායං හෙට්ඨතො සෙති, එතම්පි විදිතං මයා” ති.

තත්ථ පරිසප්පසිති භයෙන ඉතො විතො ව සප්පසි. සාසපෙති සාසපබ්බත්තෙ. යොපායන්ති යොපි අයං. ඉදං චුත්තං හොති – යම්පි එතං ත්වං සාසපවතං පට්ටිකාණුඵලකො විය භයෙන ඉතො විතො ව සංසප්පසි, පයමං විසං ගහෙත්වා ආගතොසි, දුතියං ඛග්ගෙන පහරිතුකාමො භුත්වා ආගතොසි, තතියං ඛග්ගං ආදාය සොපානමත්ථකෙ අට්ඨාසි, ඉදානි මං “මාරෙස්සාමි” ති හෙට්ඨාසයනෙ නිපන්තොසි, සබ්බමෙතං ජානාමි, න තං ඉදානි විස්සප්පෙමි, ගහෙත්වා රාජාණං කාරාපෙස්සාමිති. එවං තස්ස අජානන්තස්සෙව සා සා ගාථා තං තං අත්ථං දීපෙති.

කුමාරො “ඤාතොමිහි පිතරා, ඉදානි මං නාස්සෙස්සති” ති භයප්පත්තො හෙට්ඨාසයනා නික්ඛමිත්වා ඛග්ගං රඤ්ඤො පාදමුලෙ ඡඩ්ඛෙත්වා “බමාහි මෙ, දෙවා” ති පාදමුලෙ උරෙන නිපජ්ඣී. රාජා “න මය්භං කොචි කම්මං ජානාතීති ත්වං වින්තෙසි” ති තං තප්පෙත්වා සඬ්ඛලිකබන්ධනෙන බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරං පවෙසාපෙත්වා ආරක්ඛං යපෙසි. තදා රාජා බොධිසත්තස්ස ගුණං සල්ලක්ඛෙසි. සො අපරභාගෙ කාලමකාසි, තස්ස සරීරකිච්චං කත්වා කුමාරං බන්ධනාගාරා නිහරිත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො අහමෙව අහොසි” න්ති.

ථුසජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[339] 9. බාවෙරුජාතකවණ්ණනා

අදස්සනෙන මොරස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො භතලාභසක්කාරෙ තිත්ථියෙ ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තිත්ථියා හි අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ ලාභිතො අහෙසුං, උප්පන්නෙ පන බුද්ධෙ භතලාභසක්කාරා සුරියුග්ගමනෙ ඛජ්ජොපනකා විය ජාතා. තෙසං තං පවත්තිං ආරබ්භ හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි යාව ගුණවන්නා න

උප්පජ්ජන්ති, තාව නිග්ගුණා ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා අහෙසුං, ගුණවත්තෙසු පන උප්පත්තෙසු නිග්ගුණා හතලාභසක්කාරා ජාතා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො මොරයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වුඩ්ඪිමන්වාය සොහග්ගප්පත්තො අරඤ්ඤෙ විවරි. තදා එකච්චෙ වාණිජා දිසාකාකං ගහෙත්වා නාවාය බාවෙරුරට්ඨං අගමංසු. තස්මිං කිර කාලෙ බාවෙරුරට්ඨෙයෙ සකුණා නාම නත්ථි. ආගතාගතා රට්ඨවාසිනො තං පඤ්ඤෙර නිසින්තං දිස්වා “පස්සට්ඨස්ස ඡට්ඨිණ්ණං ගලපරියොසානං මුඛතුණ්ඩකං මණිගුලසදිසානි අක්ඛිති”ති කාකමෙව පසංසිත්වා තෙ වාණිජකෙ ආහංසු “ඉමං, අය්‍යා, සකුණං අම්භාකං දෙට්, අම්භාකං ඉමිනා අත්ථො, තුම්හෙ අත්තනො රට්ඨෙ අඤ්ඤං ලභිස්සට්”ති. “තෙන හි මූලෙන ගණ්හට්”ති. “කභාපණෙන නො දෙට්”ති. “න දෙමා”ති. අනුපුබ්බෙන වඩ්ඪිත්වා “සතෙන දෙට්”ති චුත්තෙ “අම්භාකං එස බහුපකාරො, තුම්හෙහි සද්ධිං මෙත්ති හොතු”ති කභාපණසතං ගහෙත්වා අදංසු. තෙ තං නෙත්වා සුවණ්ණපඤ්ඤෙර පක්ඛිපිත්වා නානප්පකාරොන මච්ඡමංසෙන චෙව ඵලාඵලෙන ච පටිඡග්ගිංසු. අඤ්ඤෙසං සකුණානං අවිජ්ජමානට්ඨානෙ දසහි අසද්ධම්මෙහි සමන්තාගතො කාකො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො අහොසි.

පුනවාරෙ තෙ වාණිජා එකං මොරරාජානං ගහෙත්වා යටා අවිජරසද්දෙන වස්සති, පාණිජ්ජහරණසද්දෙන නච්චති, ඵට්ඨං සික්ඛාපෙත්වා බාවෙරුරට්ඨං අගමංසු. සො මහාජනෙ සන්නිපතිතෙ නාවාය ධුරෙ යත්වා පක්ඛෙ විධුනිත්වා මධුරස්සරං නිච්ඡාරෙත්වා නච්චි. මනුස්සා තං දිස්වා සොමනස්සජාතා “එතං, අය්‍යා, සොහග්ගප්පත්තං සුසික්ඛිතං සකුණරාජානං අම්භාකං දෙට්”ති ආහංසු. අම්හෙහි පට්ඨමං කාකො ආනිතො, තං ගණ්හිත්ථ, ඉදානි එකං මොරරාජානං ආනයිමිහා, එතම්පි යාවට්, තුම්භාකං රට්ඨෙයෙ සකුණං නාම ගහෙත්වා ආගන්තුං න සක්කාති. “හොතු, අය්‍යා, අත්තනො රට්ඨෙයෙ අඤ්ඤං ලභිස්සට්, ඉමං නො දෙට්”ති මූලං වඩ්ඪෙත්වා සහස්සෙන ගණ්හිංසු. අට්ඨං සත්තරතනවිචිත්තෙ පඤ්ඤෙර යපෙත්වා මච්ඡමංසඵලාඵලෙහි චෙව මධුලාපසක්කරපානකාදීහි ච පටිඡග්ගිංසු, මයුරරාජා ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො ජාතො, තස්සාගතකාලතො පට්ඨාය කාකස්ස ලාභසක්කාරො පරිහායි, කොච්ඡි නං ඔලොකෙතුම්පි න ඉච්ඡි. කාකො බාදනීයහොජනීයං අලභමානො “කාකා”ති වස්සන්තො ගන්ත්වා උක්කාරභූමියං ඔතරිත්වා ගොවරං ගණ්හි.

සත්ථා ද්වෙ වත්ථුනි සට්ඨෙත්වා සම්බුද්ධො භුත්වා ඉමා ගාථා අහාසි —

153.

“අදස්සනෙන මොරස්ස, සිබිනො මඤ්ජුභාණිනො;
කාකං තත්ථ අපුප්පෙසුං, මංසෙන ච ඵලෙන ච.

154.

“යදා ව සරසම්පන්නො, මොරො බාවෙරුමාගමා;
අථ ලාභො ව සක්කාරො, වායසස්ස අභායථ.

155.

“යාව නුප්පජ්ජති බුද්ධො, ධම්මරාජා පහඬිකරො;
තාව අඤ්ඤෙ අපුප්පස්සං, පුටු සමණව්‍යාභ්මණෙ.

156.

“යදා ව සරසම්පන්නො, බුද්ධො ධම්මං අදෙසයි;
අථ ලාභො ව සක්කාරො, තිත්ථියානං අභායථා”ති.

තත්ථ සිඛිනොති සිඛාය සමන්නාගතස්ස. මඤ්ජුභාණිනොති මධුරස්සරස්ස. අපුප්පස්සන්ති අපුප්පයිංසු. මංසෙන ව ඵලෙන වාති නානප්පකාරෙන මංසෙන ඵලාඵලෙන ව. බාවෙරුමාගමාති බාවෙරුරට්ඨං ආගතො. “භාවෙරු”තිපි පායො. අභායථාති පරිහීනො. ධම්මරාජාති නවහි ලොකුත්තරධම්මෙහි පරිසං රඤ්ජෙතීති ධම්මරාජා. පහඬිකරොති සත්තලොකඛකාසලොකසඬ්ඛාරලොකෙසු ආලොකස්ස කතත්තා පහඬිකරො. සරසම්පන්නොති බ්‍රහ්මස්සරෙන සමන්නාගතො. ධම්මං අදෙසයිති චතුසච්චධම්මං පකාසෙයිති.

ඉති ඉමා චතස්සො ගාථා භාසිත්වා ජාතකං සමොධානෙයි – “තදා කාකො නිගණ්ඨො නාටපුත්තො අහොසි, මොරරාජා පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

බාවෙරුජාතකචණ්ණනා නවමා.

[340] 10. විසය්භජාතකචණ්ණනා

අදාසි දානානීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා බදිරඬිගාරජාතකෙ (ජා. 1.1.40) විත්ථාරිතමෙව. ඉධ පන සත්ථා අනාථපිණ්ඩිකං. ආමන්තෙත්වා “පොරාණකපණ්ඩිතාපි ගහපති ‘දානං මා දදාසි’ති ආකාසෙ යත්වා වාරෙන්තං සක්කං දෙවනම්න්දං පටිබාහිත්වා දානං අදංසුයෙවා”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අසීතිකොට්ඨිහවො විසය්හො නාම සෙට්ඨි හුත්වා පඤ්චහි සීලෙහි සමන්නාගතො දානප්ඤ්ඤායො දානාහිරතො අහොසි. සො චතුසු නගරද්වාරෙසු, නගරමජ්ඣෙ, අත්තනො සරද්වාරෙති ඡසු යානෙසු දානසාලායො කාරෙන්වා දානං පවත්තෙසි, දිවසෙ දිවසෙ ඡ සතසහස්සානි විස්සජ්ජෙති. බොධිසත්තස්ස ව වනිබ්බකයාවකානඤ්ච ඵකසදිසමෙව හත්තං හොති. තස්ස ජම්බුදීපං උන්නඬිගලං කත්වා දානං දදතො දානානුභාවෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි, සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පණ්ඩුකම්බලසීලාසනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සක්කො “කො නු බො මං යානා වාවෙතුකාමො”ති උපධාරෙන්තො මහාසෙට්ඨිං දිස්වා “අයං

විසය්‍යො අතිවිස පත්ථරිත්වා සකලජම්බුදීපං උන්නඩ්ගලං කරොන්තො දානං දෙනි,
 ඉමිනා දානෙන මං වාචෙත්වා සයං සක්කො භවිස්සති මඤ්ඤෙ, ධනමස්ස
 නාසෙත්වා එතං දලිද්දං කත්වා යථා දානං න දෙනි, තථා කරිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා
 සබ්බං ධනධඤ්ඤං තෙලමධුචාණිතසක්කරාදීනි අන්තමසො
 දාසකම්මකරපොරිසම්පි අන්තරධාපෙසි.

තදා දානඛ්‍යාවටා ආගන්ත්වා “සාමි දානග්ගං පච්ඡින්නං, යපිතයපිතට්ඨානෙන න
 කිඤ්චි පස්සාමා” ති ආරොවයිංසු. “ඉතො පරිබ්බයං භරථ, මා දානං පච්ඡින්නද්ධා” ති
 හරියං පක්කොසාපෙත්වා “භද්දෙ, දානං පවත්තාපෙහි” ති ආහ. සා සකලගෙහං
 විචිනිත්වා අභිසමාසකමත්තම්පි අදිස්වා “අය්‍ය, අම්භාකං නිවත්ථවත්ථං යපෙත්වා
 අඤ්ඤං කිඤ්චි න පස්සාමි, සකලගෙහං තුව්ඡ” ති ආහ. සත්තරතනගබ්භෙසු
 ද්වාරං විවරාපෙත්වා න කිඤ්චි අද්දස, සෙට්ඨිඤ්ච හරියඤ්ච යපෙත්වා අඤ්ඤෙ
 දාසකම්මකරාපි න පඤ්ඤායිංසු. පුන මහාසත්තො. හරියං ආමන්තෙත්වා “භද්දෙ,
 න සක්කා දානං පච්ඡින්නදිතුං, සකලනිවෙසනං විචිනිත්වා කිඤ්චි උපධාරෙහි” ති ආහ.
 තස්මිං බණ්ණෙ එකො තිණ්ණාරකො අසිතඤ්ච කාජඤ්ච තිණ්ණන්ධනරජ්ජුඤ්ච
 ද්වාරන්තරෙ ඡඩ්ඛෙත්වා පලායි. සෙට්ඨිහරියා තං දිස්වා “සාමි, ඉදං යපෙත්වා
 අඤ්ඤං න පස්සාමි” ති ආහරිත්වා අදාසි. මහාසත්තො “භද්දෙ, මයා එත්තකං කාලං
 තිණං නාම න ලාගිතපුබ්බං, අජ්ජ පන තිණං ලාගිත්වා ආහරිත්වා වික්කිණිත්වා
 යථානුවච්ඡිකං දානං දස්සාමි” ති දානුපච්ඡෙදහයෙන අසිතඤ්චෙව කාජඤ්ච
 රජ්ජුඤ්ච ගහෙත්වා නගරා නික්බම්ත්වා තිණවත්ථුං ගන්ත්වා තිණං ලාගිත්වා
 “එකො අම්භාකං භවිස්සති, එකෙන දානං දස්සාමි” ති ද්වෙ තිණකලාපෙ බන්ධිත්වා
 කාපෙ ලග්ගෙත්වා ආදාය ගන්ත්වා නගරද්වාරෙ වික්කිණිත්වා මාසකෙ ගහෙත්වා
 එකං කොට්ඨාසං යාවකානං අදාසි. යාවකා බහු, තෙසං “මය්හම්පි දෙහි, මය්හම්පි
 දෙහි” ති වදන්තානං ඉතරම්පි කොට්ඨාසං දත්වා තං දිවසං සද්ධිං හරියාය
 අනාභාරො විනිනාමෙසි. ඉමිනා නියාමෙන ඡ දිවසා විනිවත්තා.

අථස්ස සත්තමෙ දිවසෙ තිණං ආහරමානස්ස සත්තාහං නිරාහාරස්ස
 අතිසුමුලාලස්ස නලාටෙ සුරියාතපෙන පහටමත්තෙ අක්ඛිනි භමිංසු. සො සතිං
 පච්චුපට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තො තිණං අවත්ථරිත්වා පති. සක්කො තස්ස කිරියං
 උපධාරයමානො විවරති. සො තඨ්ඨණ්ණඤ්ඤෙව ආගන්ත්වා ආකාසෙ යත්වා පයමං
 ගාථමාහ –

157.

“අදාසි දානානි පුරෙ විසය්හ, දදතො ව තෙ බයධම්මො අහොසි;
 ඉතො පරං වෙ න දදෙය්‍ය දානං, තිට්ඨෙය්‍යුං තෙ සංයමන්තස්ස භොගා” ති.

තස්සත්ථො – අම්භො විසය්හ ත්වං ඉතො පුබ්බෙ තව ගෙහෙ ධනෙ විජ්ජමානෙ
 සකලජම්බුදීපං උන්නඩ්ගලං කරිත්වා දානානි අදාසි. තස්ස ව තෙ එවං දදතො
 භොගානං බයධම්මො බයසභාවො අහොසි, සබ්බං සාපතෙය්‍යං ඛිණං, ඉතො පරං
 වෙපි ත්වං දානං න දදෙය්‍ය, කස්සචි කිඤ්චි න දදෙය්‍යාසි, තව සංයමන්තස්ස

අදදන්තස්ස භොගා තථෙව තිට්ඨෙය්‍යං, “ඉතො පට්ඨාය න දස්සාමි”ති ත්වං මය්හං පටිඤ්ඤං දෙහි, අහං තෙ භොගෙ දස්සෙස්සාමිති.

මහාසත්තො තස්ස වචනං සුත්වා “කොසි ත්ව”න්ති ආහ.
“සක්කොහමස්මි”ති. බොධිසත්තො “සක්කො නාම සයං දානං දත්වා සීලං සමාදිශිත්වා උපොසථකම්මං කත්වා සත්ත වත්තපදානි පුරෙත්වා සක්කත්තං පත්තො, ත්වං පන අත්තනො ඉස්සරියකාරණං දානං වාරෙසි, අනරියං වත කරොසි”ති වත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි —

158.

“අනරියමරියෙන සහස්සනෙත්ත, සුදුග්ගතෙනාපි අකිච්චමාහු;
මා වො ධනං තං අහු දෙවරාජ, යං භොගහෙතු විජහෙමු සද්ධං.

159.

“යෙන එකො රථො යාති, යාති තෙනපරො රථො;
පොරාණං නිහිතං වත්තං, වත්තකඤ්ඤෙව වාසව.

160.

“යදි හෙස්සති දස්සාම, අසන්තෙ කිං දදාමසෙ;
එවංභූතාපි දස්සාම, මා දානං පමදම්භසෙ”ති.

තත්ථ අනරියන්ති ලාමකං පාපකම්මං. අරියෙනාති පරිසුද්ධාවාරෙන අරියෙන. සුදුග්ගතෙනාපිති සුදලිද්දෙනාපි. අකිච්චමාහුති අකත්තබ්බන්ති බුද්ධාදයො අරියා වදන්ති, ත්වං පන මං අනරියං මග්ගං ආරොවෙසිති අධිප්පායො. වොති නිපාතමත්තං. යං භොගහෙතුති යස්ස ධනස්ස පරිභුඤ්ජනහෙතු මයං දානසද්ධං විජහෙමු පරිච්චජෙය්‍යාම, තං ධනමෙව මා අහු, න නො තෙන ධනෙන අත්ථොති දීපෙති.

රථොති යංකිඤ්චි යානං. ඉදං චුත්තං හොති — යෙන මග්ගෙන එකො රථො යාති, අඤ්ඤාපි රථො “රථස්ස ගතමග්ගො එසො”ති තෙනෙව මග්ගෙන යාති. පොරාණං නිහිතං වත්තන්ති යං මයා පුබ්බෙ නිහිතං වත්තං, තං මයි ධරන්තෙ වත්තතුයෙව, මා තිට්ඨතුති අත්ථො. එවංභූතාති එවං තිණ්‍හාරකභූතාපි මයං යාව ජීවාම, තාව දස්සාමයෙව. කිංකාරණා? මා දානං පමදම්භසෙති. අදදන්තො හි දානං පමජ්ජති නාම න සරති න සල්ලක්ඛෙති, අහං පන ජීවමානො දානං පමුස්සිතුං න ඉච්ඡාමි, තස්මා දානං දස්සාමියෙවාති දීපෙති.

සක්කො තං පටිබාහිතුං අසක්කොන්තො “කිමත්ථාය දානං දදාසි”ති පුච්ඡි. බොධිසත්තො “නෙව සක්කත්තං, න බ්‍රහ්මත්තං පත්ථයමානො, සබ්බඤ්ඤානං පත්ථෙන්නො පනාහං දදාමි”ති ආහ. සක්කො තස්ස වචනං සුත්වා තුට්ඨො හත්ථෙන පිට්ඨිං පරිමජ්ජි. බොධිසත්තස්ස තඨ්ඛණඤ්ඤෙව පරිමජ්ජිතමත්තස්සෙව සකලසරීරං පරිපූරි. සක්කානුභාවෙන වස්ස සබ්බො විභවපරිච්ඡෙදො

පටිපාකතිකොව අහොසි. සක්කො ‘‘මහාසෙට්ඨී, ත්වං ඉතො පටියාය දිවසෙ දිවසෙ ද්වාදස සතසහස්සානි විස්සජ්ජේන්තො දානං දදාහී’’ති තස්ස ගෙනෙ අපරිමාණං ධනං කත්වා තං උයොයාජේත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා සෙට්ඨීහරියා රාහුලමාතා අහොසි, විසය්හො පන සෙට්ඨී අහමෙව අහොසි’’න්ති.

විසය්හජාතකවණ්ණනා දසමා.

කොකිලවග්ගො චතුත්ථො.

5. චූළකුණාලවග්ගො

[341] 1. කණ්ඩරිජාතකවණ්ණනා

නරානමාරාමකරාසුති ඉමස්ස ජාතකස්ස විත්ථාරකථා කුණාලජාතකෙ (ජා. 2.21.කුණාලජාතක) ආවි හවිස්සති.

කණ්ඩරිජාතකවණ්ණනා පට්ඨමා.

[342] 2. වානරජාතකවණ්ණනා

අසක්ඛිං වත අත්තානන්ති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරඛ්භ කටෙසි. වත්ථු (ජා. අට්ඨ. 2.2.සුසුමාරජාතකවණ්ණනා) හෙට්ඨා විත්ථාරිතමෙව.

අතීතෙ පන බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො භිමවන්තපදෙසෙ කපියොනියං නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො ගඬගාතීරෙ වසී. අටෙකා අන්තොගඬගායං සංසුමාරී බොධිසත්තස්ස හදයමංසෙ දොහළං උජ්ජාදෙත්වා සංසුමාරස්ස කටෙසි. සො ‘‘තං කපිං උදකෙ නිමුජ්ජාපෙත්වා මාරෙත්වා හදයමංසං ගහෙත්වා සංසුමාරියා දස්සාමී’’ති වින්තෙත්වා මහාසත්තං ආහ – ‘‘එහි, සම්ම, අන්තරදීපකෙ ඵලාඵලෙ බාදිතුං ගච්ඡාමා’’ති. ‘‘කථං, සම්ම, අහං ගම්ස්සාමී’’ති. ‘‘අහං තං මම පිට්ඨියං නිසීදාපෙත්වා නෙස්සාමී’’ති. සො තස්ස විත්තං අජානන්තො ලඬ්ඝිත්වා පිට්ඨියං නිසීදි. සංසුමාරො ථොකං ගන්ත්වා නිමුජ්ජිතුං ආරභි. අථ නං වානරො ‘‘කිංකාරණා, හො, මං උදකෙ නිමුජ්ජාපෙසී’’ති ආහ. ‘‘අහං තං මාරෙත්වා තව හදයමංසං මම හරියාය දස්සාමී’’ති. ‘‘දන්ධ ත්වං මම හදයමංසං උරෙ අත්ථිති මඤ්ඤසී’’ති? ‘‘අථ කහං තෙ යපිත’’න්ති? ‘‘එතං උදුම්බරෙ ඔලම්බන්තං න පස්සසී’’ති? ‘‘පස්සාමි, දස්සසි පන මෙ’’ති. ‘‘ආම, දස්සාමී’’ති. සංසුමාරො දන්ධතාය තං ගහෙත්වා නදීතීරෙ උදුම්බරමූලං ගතො. බොධිසත්තො තස්ස පිට්ඨිතො ලඬ්ඝිත්වා උදුම්බරරුක්ඛෙ නිසින්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

161.

“අසක්ඛිං චත අත්තානං, උද්ධාතුං උදකා ථලං;
න දානාහං පුත තුය්හං, වසං ගච්ඡාමි වාරිජ.

162.

“අලමෙතෙහි අමිබෙහි, ජම්බුහි පනසෙහි ව;
යානි පාරං සමුද්දස්ස, වරං මය්හං උදුම්බරො.

163.

“යො ච උජ්ජනිතං අත්ථං, න ඛිජ්ජමනුඤ්ඤති;
අමිත්තවසමන්වෙනි, පච්ඡා ච අනුතජ්ජති.

164.

“යො ච උජ්ජනිතං අත්ථං, ඛිජ්ජමෙව නිබ්බාධති;
මුච්චතෙ සත්තුසම්බාධා, න ච පච්ඡානුතජ්ජති”ති.

තත්ථ අසක්ඛිං චතාති සමත්ථො චත අහොසිං. උද්ධාතුන්ති උද්ධරිතුං. වාරිජාති සංසුමාරං ආලපති. යානි පාරං සමුද්දස්සාති ගඬිගං සමුද්දනාමෙනාලපන්තො “යානි සමුද්දස්ස පාරං ගන්ත්වා බාදිතබ්බානි, අලං තෙහි”ති වදති. පච්ඡා ච අනුතජ්ජතීති උජ්ජනිතං අත්ථං ඛිජ්ජං අජානන්තො අමිත්තවසං ගච්ඡති, පච්ඡා ච අනුතජ්ජති.

ඉති සො චතුහි ගාථාහි ලොකියකිච්චානං නිජ්ජත්තිකාරණං කට්ඨන්වා වනසංඝ්ඨමෙව පාවිසී.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සංසුමාරො දෙවදත්තො අහොසි, වානරො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වානරජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[343] 3. කුන්තිනීජාතකවණ්ණනා

අවසිම්භ තවාගාරෙති ඉදං සත්ථා ජේතවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො ගෙහෙ නිවුත්ථං කුන්තිනීසකුණිකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සා කිර රඤ්ඤො දුතෙය්‍යභාරිකා අහොසි. ද්වෙව පොතකාපිස්සා අත්ථි, රාජා තං සකුණිකං එකස්ස රඤ්ඤො පණ්ණං ගාභාපෙත්වා පෙසෙසි. තස්සා ගතකාලෙ රාජකුලෙ දාරකා තෙ සකුණපොතකෙ හත්ථෙහි පරිමද්දන්තා මාරෙසුං. සා ආගන්ත්වා තෙ පොතකෙ මතෙ පස්සන්ති “කෙන මෙ පුත්තකා මාරිතා”ති පුච්ඡී. “අසුකෙන ච අසුකෙන වා”ති. තස්මිඤ්ච කාලෙ රාජකුලෙ පොසාවනිකඛ්‍යාග්ගො අත්ථි කක්ඛලො ඵරුසො, බන්ධනබලෙන තිට්ඨති. අථ තෙ දාරකා තං ඛ්‍යාග්ගං දස්සනාය අගමංසු. සාපි සකුණිකා තෙහි සද්ධිං ගන්ත්වා “යථා ඉමෙහි මම පුත්තකා මාරිතා, තට්ඨ වනෙ කර්ස්සාමි”ති තෙ දාරකෙ ගහෙත්වා ඛ්‍යාග්ගස්ස පාදමුලෙ ඛිජි, ඛ්‍යාග්ගො

මුරාමුරාපෙත්වා බාදි. සා “ඉදානි මෙ මනොරථො පරිපුණ්ණො” ති උප්පතිත්වා
 හිමවන්තමෙව ගතා. තං කාරණං සුත්වා හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං
 “ආවුසො, රාජකුලෙ කීර අසුකා නාම කුන්තිනී සකුණිකා යෙ හිස්සා පොතකා
 මාරිතා, තෙ දාරකෙ බ්‍යග්ගස්ස පාදමුලෙ බිපිත්වා හිමවන්තමෙව ගතා” ති. සත්ථා
 ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා
 “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙසා අත්තනො
 පොතකසාතකෙ දාරකෙ ගහෙන්වා බ්‍යග්ගස්ස පාදමුලෙ බිපිත්වා හිමවන්තමෙව
 ගතා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බොධිසත්තො ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස
 නිවෙසනෙ එකා කුන්තිනී සකුණිකා දුතෙය්‍යභාරිකානි සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. අයං
 පන විසෙසො. අයං කුන්තිනී බ්‍යග්ගෙන දාරකෙ මාරාපෙත්වා චිත්තෙසි “ඉදානි න
 සක්කා මයා ඉධ වසිතුං, ගම්ස්සාමි, ගච්ඡන්ති ච පන රඤ්ඤො අනාරොචෙත්වා න
 ගම්ස්සාමි, ආරොචෙත්වා ච ගම්ස්සාමි” ති. සා රාජානං උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා
 එකමන්තං යීතා “සාමි, තුම්භාකං පමාදෙන මම පුත්තකෙ දාරකා මාරෙසුං, අහං
 කොධවසිකා හුත්වා තෙ දාරකෙ පටිමාරෙසිං, ඉදානි මයා ඉධ වසිතුං න සක්කා” ති
 වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

165.

“අවසිම්භ තවාගාරෙ, නිච්චං සක්කතපුජිතා,
 ත්වමෙව දානිමකරි, හන්ද රාජ වජ්‍රමහ” ති.

තත්ථ ත්වමෙව දානිමකරීති මං පණ්ණං ගාභාපෙත්වා පෙසෙත්වා අත්තනො
 පමාදෙන මම පියපුත්තකෙ අරක්ඛන්තො ත්වඤ්ඤෙව ඉදානි එතං මම
 දොමනස්සකාරණං අකරි. හන්දානි වචස්සග්ගන්තෙව නිපාතො. රාජානි බොධිසත්තං
 ආලපති. වජ්‍රමහන්ති අහං හිමවන්තං ගච්ඡාමිති.

තං සුත්වා රාජා දුතියං ගාථමාහ –

166.

“යො වෙ කතෙ පටිකතෙ, කිබ්බිසෙ පටිකිබ්බිසෙ;
 එවං තං සම්මතී වෙරං, වස කුන්තිනි මාගමා” ති.

තස්සත්ථො – යො පුග්ගලො පරෙන කතෙ කිබ්බිසෙ අත්තනො
 පුත්තමාරණාදිකෙ දාරුණෙ කම්මෙ කතෙ පුන අත්තනො තස්ස පුග්ගලස්ස
 පටිකතෙ පටිකිබ්බිසෙ “පටිකතං මයා තස්සා” ති ජානාති. එවං තං සම්මතී වෙරන්ති
 එත්තකෙන තං වෙරං සම්මතී වුපසන්තං හොති, තස්මා වස කුන්තිනි මාගමාති.

තං සුත්වා කුන්තිනී තතියං ගාථමාහ –

167.

“න කතස්ස ච කත්තා ච, මෙත්ති සන්ධියතෙ පුන;
හදයං නානුජානාති, ගච්ඡඤ්ඤෙව රටෙසහා” ති.

තත්ථ න කතස්ස ච කත්තා චාති කතස්ස ච අභිභූතස්ස උපපිළිතස්ස පුග්ගලස්ස,
ඉදානි විහත්තිවිපරිණාමං කත්වා යො කත්තා තස්ස චාති ඉමෙසං ද්විත්තං
පුග්ගලානං පුන මිත්තභාවො නාම න සන්ධියති න සට්ඨන්ති අත්ථො. හදයං
නානුජානාතීති තෙන කාරණෙන මම හදයං ඉධ වාසං නානුජානාති. ගච්ඡඤ්ඤෙව
රටෙසහාති තස්මා අහං මහාරාජ ගමිස්සාමියෙවාති.

තං සුත්වා රාජා චතුත්ථං ගාථමාහ —

168.

“කතස්ස චෙව කත්තා ච, මෙත්ති සන්ධියතෙ පුන;
ධිරානං නො ච බාලානං, වස කුන්තිති මාගමා” ති.

තස්සත්ථො — කතස්ස චෙව පුග්ගලස්ස, යො ච කත්තා තස්ස මෙත්ති
සන්ධියතෙ පුන, සා පන ධිරානං, නො ච බාලානං. ධිරානඤ්ඤි මෙත්ති භින්නාපි පුන
සට්ඨති, බාලානං පන සකිං භින්නා භින්නාව හොති, තස්මා වස කුන්තිති මාගමාති.

සකුණිකා “එවං සන්තෙපි න සක්කා මයා ඉධ වසිතුං සාමී” ති රාජානං
වන්දිත්වා උප්පතිත්වා භිමවන්තමෙව ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා
කුන්තිතීයෙව එතරහි කුන්තිතී අහොසි, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අහොසි” ති.

කුන්තිතීජාතකවණ්ණනා තතියා.

[344] 4. අම්බජාතකවණ්ණනා

යො නීලියං මණ්ඩයතීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං
අම්බගොපකත්ථෙරං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර මහල්ලකකාලෙ පබ්බජිත්වා
ජෙනවනපච්චන්තෙ අම්බවනෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා අම්බෙ රක්ඛන්තො
පතිතාති අම්බපක්කාති බාදන්තො විවරති, අත්තනො සම්බන්ධමනුස්සානම්පි දෙනි.
තස්මිං භික්ඛාචාරං පටිට්ඨෙ අම්බවොරකා අම්බාති පාතෙත්වා බාදිත්වා ච ගහෙත්වා
ච ගච්ඡන්ති. තස්මිං බණෙ වතස්සො සෙට්ඨිධීතරො අවිරවතියං න්භායිත්වා
විවරන්තියො තං අම්බවනං පටිසිංසු. මහල්ලකො ආගන්ත්වා තා දිස්වා “තුම්හෙහි
මෙ අම්බාති බාදිතානී” ති ආහ. “හන්තෙ, මයං ඉදානෙව ආගතා, න තුම්භාකං
අම්බාති බාදාමා” ති. “තෙන හි සපථං කරොථා” ති? “කරොම, හන්තෙ” ති සපථං
කරිංසු. මහල්ලකො තා සපථං කාරෙත්වා ලජ්ජාපෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. තස්ස තං
කිරියං සුත්වා භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසු. “ආවුසො, අසුකො කිර
මහල්ලකො අත්තනො වසනකං අම්බවනං පටිට්ඨා සෙට්ඨිධීතරො සපථං

කාරෙත්වා ලජ්ජාපෙත්වා විස්සජ්ජෙසී”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථං, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස අම්බගොපකො හුත්වා චතස්සො සෙට්ඨිධිතරො සපථං කාරෙත්වා ලජ්ජාපෙත්වා විස්සජ්ජෙසී”ති චත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො සක්කත්තං කාරෙසී. තදා එකො කුටජට්ඨො බාරාණසීං උපනිස්සාය නදීතීරෙ අම්බවනෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා අම්බෙ රක්ඛන්තො පතිතානි අම්බපක්කානි බාදන්තො සම්බන්ධමනුස්සානම්පි දෙන්තො නානස්පකාරෙන මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙන්තො විචරති. තදා සක්කො දෙවරාජා “කෙ නු බො ලොකෙ මාතෘපිතරො උපට්ඨහන්ති, කුලෙ ජෙට්ඨාපවයනකම්මං කරොන්ති, දානං දෙන්ති, සීලං රක්ඛන්ති, උපොසථකම්මං කරොන්ති, කෙ පබ්බජිතා සමණධම්මෙ යුත්තපයුත්තා විහරන්ති, කෙ අනාචාරං චරන්ති”ති ලොකං වොලොකෙන්තො ඉමං අම්බගොපකං අනාචාරං කුටජට්ඨං දිස්වා “අයං කුටජට්ඨො කසිණපරිකම්මාදිං අත්තනො සමණධම්මං පහාය අම්බවනං රක්ඛන්තො විචරති, සංවෙජෙස්සාමි න”න්ති තස්ස ගාමං හික්ඛාය පට්ටියකාලෙ අත්තනො ආනුභාවෙන අම්බෙ පාතෙත්වා වොරෙහි විලුම්බිතෙ විය අකාසී.

තදා බාරාණසීතො චතස්සො සෙට්ඨිධිතරො තං අම්බවනං පවිසිංසු. කුටජට්ඨො තා දිස්වා “තුම්හෙහි මෙ අම්බානි බාදිතානී”ති පලිබුද්ධි. “හන්තෙ, මයං ඉදානෙව ආගතා, න තෙ අම්බානි බාදාමා”ති. “තෙන හි සපථං කරොථා”ති? “කත්වා ච පන ගන්තුං ලහිස්සාමා”ති? “ආම, ලහිස්සථා”ති. “සාධු, හන්තෙ”ති තාසු ජෙට්ඨිකා සපථං කරොන්ති පයමං ගාථමාහ –

169.

“යො නිලියං මණ්ඩයති, සණ්ඨාසෙන විහඤ්ඤති;
තස්ස සා වසමන්වෙනු, යා තෙ අම්බෙ අවාහරී”ති.

තස්සත්ථො – යො පුරිසො පලිතානං කාලුචණ්ණකරණත්ථාය නිලඵලාදීනි යොජෙත්වා කතං නිලියං මණ්ඩයති, නිලකෙසන්තරෙ ච උට්ඨිතං පලිතං උද්ධරන්තො සණ්ඨාසෙන විහඤ්ඤති කිලමති, තස්ස ඵවරූපස්ස මහල්ලකස්ස සා වසං අන්වෙනු, තථාරූපං පතිං ලහතු, යා තෙ අම්බෙ අවාහරීති.

තාපසො “ත්ථං එකමන්තං තිට්ඨාහි”ති චත්වා දුතියං සෙට්ඨිධිතරං සපථං කාරෙසී. සා සපථං කරොන්ති දුතියං ගාථමාහ –

170.

“විසං වා පඤ්චවිසං වා, උභනතිංසංච ජාතියා;
තාදිසා පති මා ලද්ධා, යා තෙ අම්බෙ අවාහරී”ති.

තස්සත්ථො – නාරියො නාම පන්තරසසොළසවස්සිකකාලෙ පුරිසානං පියා
හොන්ති. යා පන තව අම්බානි අවාහරි, සා එවරුපෙ යොබ්බතෙ පතිං අලහිත්වා
ජාතියා වීසං වා පඤ්චවීසං වා එකෙන ද්වීහි උනතාය උනතිංසං වා වස්සානි පත්වා
තාදිසා පරිපක්කවයා හුත්වාපි පතිං මා ලද්ධාති.

තායපි සපථං කත්වා එකමන්තං ධීතාය තතියා තතියං ගාථමාහ –

171.

“දීසං ගච්ඡතු අද්ධානං, එකිකා අභිසාරිකා;
සඬකෙතෙ පති මා අද්ද, යා තෙ අම්බෙ අවාහරි” ති.

තස්සත්ථො – යා තෙ අම්බෙ අවාහරි, සා පතිං පත්ථයමානා තස්ස සන්තිකං
අභිසරණතාය අභිසාරිකා නාම හුත්වා එකිකා අදුනියා ගාචුතද්විගාචුතමන්තං දීසං
අද්ධානං ගච්ඡතු, ගන්ත්වාපි ච තස්මිං අසුකට්ඨානං නාම ආගච්ඡෙය්‍යාසීති කතෙ
සඬකෙතෙ තං පතිං මා අද්දසාති.

තායපි සපථං කත්වා එකමන්තං ධීතාය චතුත්ථා චතුත්ථං ගාථමාහ –

172.

“අලඬකතා සුචසනා, මාලිනී චන්දනුස්සදා;
එකිකා සයනෙ සෙනු, යා තෙ අම්බෙ අවාහරි” ති. – සා උත්තානත්ථායෙව;

තාපසො “තුම්හෙහි අතිහාරියා සපථා කතා, අඤ්ඤෙහි අම්බානි බාදිතානි
භවිස්සන්ති, ගච්ඡථ දානි තුම්හෙ” ති තා උයොයාපෙසි. සක්කො හෙරවරුපාරම්මණං
දස්සෙත්වා කුටතාපසං තතො පලාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කුට්ඨිලො
අයං අම්බගොපකො මහල්ලකො අහොසි, චතස්සො සෙට්ඨිධීතරො එතායෙව,
සක්කො පන අහමෙව අහොසි” ති.

අම්බජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[345] 5. රාජකුම්භජාතකවණ්ණනා

වනං යදග්ගි දහතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං අලසහික්ඛුං
ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො සාසනෙ උරං දත්වා
පබ්බජිත්වාපි අලසො අහොසි
උද්දෙසපරිපුච්ඡායොනිසොමනසිකාරචත්තපට්චත්තාදීහි පරිබාහිරො
නිවරණාභිභූතො. නිසින්නට්ඨානාදිසු ඉරියාපටෙසු තථා එව හොති. තස්ස තං
ආලසියභාවං ආරබ්භ හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසු “ආචුසො, අසුකො
නාම හික්ඛු එවරුපෙ නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා ආලසියො කුසිතො

නීවරණාභිභූතො විහරති” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස ආලසියොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අමච්චරතනං අහොසි, බාරාණසිරාජා ආලසියජාතිකො අහොසි. බොධිසත්තො “රාජානං පබොධෙස්සාමී” ති එකං උපමං උපධාරෙන්නො විවරති. අපේකදිවසං රාජා උය්‍යානං ගන්ත්වා අමච්චගණපරිවුතො තත්ථ විවරන්නො එකං රාජකුම්භං නාම ආලසියං පස්සි. තථාරූපා කිර ආලසියා සකලදිවසං ගච්ඡන්තාපි එකද්වඬගුලමත්තමෙව ගච්ඡන්ති. රාජා තං දිස්වා “වයස්ස කො නාම සො” ති බොධිසත්තං පුච්ඡි. මහාසත්තො “රාජකුම්භො නාමෙස, මහාරාජ, ආලසියො. එවරූපො හි සකලදිවසං ගච්ඡන්තොපි එකඬගුලද්වඬගුලමත්තමෙව ගච්ඡති” ති වත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො “අම්භො, රාජකුම්භ, තුම්භාකං දන්ධගමනං ඉමස්මිං අරඤ්ඤෙ දාවග්ගිමිහි උට්ඨිතෙ කිං කරොථා” ති වත්වා පයමං ගාථමාහ —

173.

“වනං යදග්ගි දහති, පාවකො කණ්ඞවත්තනී;
කථං කරොසි පවලක, එවං දන්ධපරක්කමො” ති.

තත්ථ යදග්ගිති යදා අග්ගි. පාවකො කණ්ඞවත්තනීති අග්ගිනො වෙච්චනං. පවලකාති තං ආලපති. සො හි වලන්නො වලන්නො ගච්ඡති, නිච්චං වා පවලායති, තස්මා “පවලකො” ති වුච්චති. දන්ධපරක්කමොති ගරුචිරියො.

තං සුත්වා රාජකුම්භො දුතියං ගාථමාහ —

174.

“බහුනි රුක්ඛජිද්දානි, පථබ්‍යා විවරානි ව;
තානි වෙ නාහිසම්භොම, හොති නො කාලපරියායො” ති.

තස්සත්ථො — පණ්ඩිත, අම්භාකං ඉතො උත්තරිගමනං නාම නත්ථි. ඉමස්මිං පන අරඤ්ඤෙ රුක්ඛජිද්දානි පථවියං විවරානි ව බහුනි. යදි තානි න පාපුණාම, හොති නො කාලපරියායොති මරණමෙව නො හොතීති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ඉතරා ද්වෙ ගාථා අහාසි —

175.

“යො දන්ධකාලෙ තරති, තරණියෙ ව දන්ධනි;
සුක්ඛපණ්ණංව අක්කම්ම, අත්ථං භඤ්ජති අත්තනො.

176.

“යො දන්ධකාලෙ දන්ධෙති, තරණියෙ ව තාරයි;

සසිව රත්තිං විහජං, තස්සත්ථො පරිපුරති’’ති.

තත්ථ දන්ධකාලෙති තෙසං තෙසං කම්මානං සණ්ඨං කත්තබ්බකාලෙ. තරතීති තුරිතතුරිතො වෙගෙන තාති කම්මානි කරොති. සුක්ඛපණ්ණංවාති යථා වාතාතපසුක්ඛං තාලපණ්ණං බලවා පුරිසො අක්කමිත්වා භඤ්ජෙය්‍ය, තත්ථෙව වුණ්ණවිවුණ්ණං කරෙය්‍ය, එවං සො අත්තනො අත්ථං වුද්ධිං භඤ්ජති. දන්ධෙතීති දන්ධයති දන්ධකාතබ්බාති කම්මානි දන්ධමෙව කරොති. තාරයීති තුරිතකාතබ්බාති කම්මානි තුරිතොව කරොති. සසිව රත්තිං විහජන්ති යථා වන්දො පුණ්හපක්ඛං රත්තිං ජොතයමානො කාලපක්ඛරත්තිතො රත්තිං විහජන්තො දිවසෙ දිවසෙ පරිපුරති, එවං තස්ස පුරිසස්ස අත්ථො පරිපුරතීති වුත්තං හොති.

රාජා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා තතො පටියාය අනලසො ජාතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘‘තදා රාජකුම්භො ආලසියතික්ඛු අහොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

රාජකුම්භජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[346] 6. කෙසවජාතකවණ්ණනා

මනුස්සින්දං ජනිත්වානාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො විස්සාසහොජනං ආරබ්භ කටෙසි. අනාථපිණ්ඩිකස්ස කිර ගෙහෙ පඤ්චන්තං භික්ඛුසත්තානං නිබද්ධහත්තං හොති, ගෙහං නිව්වකාලං භික්ඛුසඤ්ඤාසස්ස ඔපානභූතං කාසාවපජ්ජොතං ඉසිවාතපට්ඨානං. අට්ඨකදිවසං රාජා නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො සෙට්ඨිනො නිවෙසනෙ භික්ඛුසඤ්ඤා දිස්වා ‘‘අහමිපි අරියසඤ්ඤා නිබද්ධං භික්ඛං දස්සාමි’’ති විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පඤ්චන්තං භික්ඛුසත්තානං නිබද්ධං භික්ඛං පටියපෙසි. තතො පටියාය රාජනිවෙසනෙ නිබද්ධං භික්ඛා දියාති, තිවස්සිකගන්ධසාලිහොජනං පණ්ණං. විස්සාසෙනපි සිනෙහෙනපි සහත්ථා දායකා නත්ථි, රාජයුත්තෙ දාපෙසි. භික්ඛු නිසිදිත්වා භුඤ්ජිතුං න ඉච්ඡන්ති, නානග්ගරසහත්තං ගහෙත්වා අත්තනො අත්තනො උපටියාකකුලං ගන්ත්වා තං හත්තං තෙසං දත්වා තෙහි දින්නං ලුඛං වා පණ්ණං වා භුඤ්ජන්ති.

අට්ඨකදිවසං රඤ්ඤො බහුං ඵලාඵලං ආහරිංසු. රාජා ‘‘සඤ්ඤා දෙවා’’ති ආහ. මනුස්සා හත්තග්ගං ගන්ත්වා එකභික්ඛුමිපි අදිස්වා ‘‘එකො භික්ඛුපි නත්ථි’’ති රඤ්ඤො ආරොවෙසු. ‘‘නනු වෙලායෙව තාවා’’ති? ‘‘ආම, වෙලා, භික්ඛු පන තුම්භාකං ගෙහෙ හත්තං ගහෙත්වා අත්තනො අත්තනො විස්සාසිකානං උපටියාකානං ගෙහං ගන්ත්වා තෙසං දත්වා තෙහි දින්නං ලුඛං වා පණ්ණං වා භුඤ්ජන්ති’’ති. රාජා ‘‘අම්භාකං හත්තං පණ්ණං, කෙන නු බො කාරණෙන අභුත්වා අඤ්ඤං භුඤ්ජන්ති, සත්ථාරං පුච්ඡස්සාමි’’ති වින්තෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා පුච්ඡි. සත්ථා ‘‘මහාරාජ, හොජනං නාම විස්සාසපරමං, තුම්භාකං ගෙහෙ විස්සාසං පච්චුපටියාපෙත්වා සිනෙහෙන දායකානං අභාවා භික්ඛු හත්තං ගහෙත්වා

අත්තනො අත්තනො විස්සාසිකට්ඨානෙ පරිභුඤ්ජන්ති. මහාරාජ, විස්සාසසදිසො අඤ්ඤො රසො නාම නත්ථි, අවිස්සාසිකෙන දින්නං චතුමධුරම්පි හි විස්සාසිකෙන දින්නං සාමාකහත්තං න අග්ගති. පොරාණකපණ්ඩිතාපි රොගෙ උප්පන්නෙ රඤ්ඤො පඤ්ච වෙජ්ජකුලානි ගහෙත්වා හෙසජ්ජෙ කාරිතෙපි රොගෙ අවුපසන්නෙ විස්සාසිකානං සන්තිකං ගන්ත්වා අලොණකං සාමාකනීවාරයාගුඤ්චෙව උදකමත්තසිත්තං අලොණකපණ්ණඤ්ච පරිභුඤ්ජිත්වා නිරොගා ජාතා’ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ බ්‍රාමහණකුලෙ නිබ්බත්ති, “කප්පකුමාරො”තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා අපරභාගෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජී. තදා කෙසවො නාම තාපසො පඤ්චහි තාපසසතෙහි පරිවුතො ගණසත්ථා හුත්වා හිමවන්නෙ වසති. බොධිසත්තො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පඤ්චන්නං අත්තෙවාසිකසත්තං ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො හුත්වා විහාසි, කෙසවනාපසස්ස හිතජ්ඣාසයො සසිනෙහො අහොසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අතිවිය විස්සාසිකා අහෙසුං. අපරභාගෙ කෙසවො තෙ තාපසෙ ආදාය ලොණමිබ්බලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං ගන්ත්වා බාරාණසිං පත්වා රාජ්‍යයානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ නගරං හික්කාය පවිසිත්වා රාජද්වාරං අගමාසි. රාජා ඉසිගණං දිස්වා පක්කොසාපෙත්වා අත්තොනිවෙසනෙ හොපෙත්වා පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා උය්‍යානෙ වසාපෙසි. අථ වස්සාරත්තෙ අතික්කන්තෙ කෙසවො රාජානං ආපුච්ඡී. රාජා “හන්තෙ, තුම්හෙ මහල්ලකා, අම්හෙ තාව උපනිස්සාය වසථ, දහරතාපසෙ හිමවන්නං පෙසෙථා”ති ආහ. සො “සාධු”ති ජෙට්ඨන්තෙවාසිකෙන සද්ධිං තෙ හිමවන්නං පෙසෙත්වා සයං එකකොව ඔහිසි. කප්පො හිමවන්නං ගන්ත්වා තාපසෙහි සද්ධිං වසි.

කෙසවො කප්පෙන විනා වසන්නො උක්කණ්ඨිත්වා තං දට්ඨුකාමො හුත්වා නිද්දං න ලහති, තස්ස නිද්දං අලහන්තස්ස සම්මා ආහාරො න පරිණාමං ගච්ඡති, ලොහිතපක්ඛන්දිකා අහොසි, බාල්හා වෙදනා වත්තන්ති. රාජා පඤ්ච වෙජ්ජකුලානි ගහෙත්වා තාපසං පටිජග්ගි, රොගො න වුපසම්මති. කෙසවො රාජානං ආහ “මහාරාජ, කිං මය්හං මරණං ඉච්ඡථ, උදාහු අරොගභාව”න්ති? “අරොගභාවං, හන්තෙ”ති. “තෙන හි මං හිමවන්නං පෙසෙථා”ති. “සාධු, හන්තෙ”ති රාජා නාරදං නාම අමච්චං පක්කාසාපෙත්වා “නාරද, අම්හාකං හදන්තං ගහෙත්වා වනවරකෙහි සද්ධිං හිමවන්නං යාහි”ති පෙසෙසි. නාරදො තං තත්ථ නෙත්වා පච්චාගමාසි. කෙසවස්සපි කප්පෙ දිට්ඨමත්තෙයෙව චෙතසිකරොගො වුපසන්නො, උක්කණ්ඨා පටිප්පස්සම්හි. අථස්ස කප්පො අලොණකෙන අධුපනෙන උදකමත්තසිත්තපණ්ණෙන සද්ධිං සාමාකනීවාරයාගුං අදාසි, තස්ස තඨ්ඛණඤ්ඤෙව ලොහිතපක්ඛන්දිකා පටිප්පස්සම්හි.

පුන රාජා නාරදං පෙසෙසි “ගච්ඡ කෙසවස්ස තාපසස්ස පවත්තිං ජානාහි”ති. සො ගන්ත්වා තං අරොගං දිස්වා “හන්තෙ, බාරාණසිරාජා පඤ්ච වෙජ්ජකුලානි

ගහෙත්වා පටිජග්ගන්තො තුම්හෙ අරොගෙ කාතුං නාසක්ඛි, කථං තෙ කප්පො පටිජග්ගි”ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

177.

“මනුස්සින්දං ජහිත්වාන, සබ්බකාමසම්ඤ්ඤානං;
කථං නු භගවා කෙසි, කප්පස්ස රමති අස්සමෙ”ති.

තත්ථ මනුස්සින්දන්ති මනුස්සානං ඉන්ද්‍රියාණාමසම්ඤ්ඤානං. කථං නු භගවා කෙසිති කෙන නු ඛො උපායෙන අයං අමිභාකං භගවා කෙසවනාපසො කප්පස්ස අස්සමෙ රමතිති.

එවං අඤ්ඤෙහි සද්ධිං සල්ලපන්තො විය කෙසවස්ස අභිරතිකාරණං පුච්ඡි. තං සුත්වා කෙසවො දුතියං ගාථමාහ –

178.

“සාදුනි රමණියානි, සන්ති වක්ඛා මනොරමා;
සුභාසිතානි කප්පස්ස, නාරද රමයන්ති ම”න්ති.

තත්ථ වක්ඛානි රුක්ඛා. පාළියං පන “රුක්ඛා”ත්ථෙව ලිඛිතං. සුභාසිතානීති කප්පෙන කට්ඨානි සුභාසිතානි මං රමයන්තිති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා “එවං මං අභිරමාපෙන්නො කප්පො අලොණකං අධුපනං උදකසිත්තපණ්ණස්සං සාමාකනීචාරයාගුං පායෙසි, තාය මෙ සරීරෙ ඛායාධි වූපසමිතො, අරොගො ජාතොමිහී”ති ආහ. තං සුත්වා නාරදො තතියං ගාථමාහ –

179.

“සාලීනං ඔදනං භුඤ්ජෙ, සුචිං මංසුපසෙවනං;
කථං සාමාකනීචාරං, අලොණං ඡාදයන්ති ත”න්ති.

තත්ථ භුඤ්ජෙති භුඤ්ජසි, අයමෙව වා පාඨො. ඡාදයන්තිති ඡාදයති පිණෙති තොසෙති. ගාථාබන්ධසුබන්ධං පන අනුනාසිකො කතො. ඉදං චුත්තං හොති – යො ත්වං සුචිං මංසුපසෙවනං රාජකුලෙ රාජාරහං සාලිහත්තං භුඤ්ජසි, තං කථමිදං සාමාකනීචාරං අලොණං පිණෙති තොසෙති, කථං තෙ එතං රුචිවතීති.

තං සුත්වා කෙසවො චතුත්ථං ගාථමාහ –

180.

“සාදුං වා යදි වාසාදුං, අප්පං වා යදි වා බහුං;
විස්සන්තො යත්ථ භුඤ්ජෙයා, විස්සාසපරමා රසා”ති.

තත්ථ යදි වාසාදුන්ති යදි වා අසාදුං. විස්සත්ථොති නිරාසඬිකො විස්සාසපත්තො
 හුත්වා. යත්ථ භුඤ්ජෙය්‍යාති යස්මිං නිවෙසනෙ එවං භුඤ්ජෙය්‍යා, තත්ථ එවං භුත්තං
 යංකිඤ්චි භොජනං සාදුමෙව. කස්මා? යස්මා විස්සාසපරමා රසා, විස්සාසො පරමො
 උත්තමො එතෙසන්ති විස්සාසපරමා රසා. විස්සාසසදිසො හි අඤ්ඤො රසො නාම
 නත්ථි. අවිස්සාසිකෙන හි දින්නං චතුමධුරම්පි විස්සාසිකෙන දින්නං අම්බිලකඤ්ජියං
 න අග්ගතිති.

නාරදො තස්ස වචනං සුත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “කෙසවො ඉදං නාම
 කට්ඨෙසි”ති ආවික්ඛි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා
 ආනන්දො අහොසි, නාරදො සාරිපුත්තො, කෙසවො බකබ්‍රහ්මා, කප්පො පන
 අහමෙව අහොසි”න්ති.

කෙසවජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[347] 7. අයකුටජාතකවණ්ණනා

සබ්බායසන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ලොකත්ථවරියං ආරබ්භ
 කට්ඨෙසි. වත්ථු මහාකණ්ණජාතකෙ (ජා. 1.12.61 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස
 අග්ගමහෙසියා කුච්ඡම්භි නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො උග්ගනිතසබ්බසිප්පො පිතු
 අව්වයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. තදා මනුස්සා දෙවමඬිගලිකා
 හුත්වා බහු අපේළකාදයො මාරෙත්වා දෙවතානං බලිකම්මං කරොන්ති.
 බොධිසත්තො “පාණො න භන්තබ්බො”ති හෙරිං වරාපෙසි. යක්ඛා බලිකම්මං
 අලභමානා බොධිසත්තස්ස කුජ්ඣිත්වා හිමවත්තෙ යක්ඛසමාගමං ගන්ත්වා
 බොධිසත්තස්ස මාරණත්ථාය එකං කක්ඛලං යක්ඛං පෙසෙසුං. සො
 කණ්ණිකමත්තං මහන්තං ආදිත්තං අයකුටං ගහෙත්වා “ඉමිනා නං පහරිත්වා
 මාරෙස්සාමි”ති ආගන්ත්වා මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ බොධිසත්තස්ස
 සයනමත්ථකෙ අට්ඨාසි. තස්මිං බණෙ සක්කස්ස ආසනං උණ්ණාකාරං දස්සෙසි. සො
 ආවජ්ජමානො තං කාරණං ඤාත්වා ඉන්ද්‍රවජිරං ආදාය ගන්ත්වා යක්ඛස්ස උපරි
 අට්ඨාසි. බොධිසත්තො යක්ඛං දිස්වා “කිං නු බො එස මං රක්ඛමානො යීතො,
 උදාහු මාරෙතුකාමො”ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පයමං ගාථමාහ –

181.

“සබ්බායසං කුට්මනිප්පමාණං, පග්ගය්හ යො තිට්ඨසි අන්තලික්ඛෙ;
 රක්ඛාය මෙ ත්වං විහිතො නුසජ්ජ, උදාහු මෙ චෙතයසෙ වධායා”ති.

තත්ථ විහිතො නුසජ්ජාති විහිතො නු අසි අජ්ජ.

බොධිසත්තො පන යක්ඛමෙව පස්සති, න සක්කං. යක්ඛො සක්කස්ස භයෙන බොධිසත්තං පහරිතුං න සක්කොති. සො බොධිසත්තස්ස කථං සුත්වා “මහාරාජ, නාහං තව රක්ඛණත්ථාය ධීනො, ඉමිනා පන ජලිතෙන අයකුටෙන පහරිත්වා තං මාරෙස්සාමිති ආගතොමිහි, සක්කස්ස භයෙන තං පහරිතුං න සක්කොමි”ති එතමත්ථං දීපෙන්තො දුතියං ගාථමාහ –

182.

“දුතො අහං රාජිධ රක්ඛසානං, වධාය තුය්හං පහිතොහමස්මි;
ඉන්දො ව තං රක්ඛති දෙවරාජා, තෙනුත්තමඬිගං න තෙ ඵාලයාමි”ති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

183.

“සවෙ ව මං රක්ඛති දෙවරාජා, දෙවනමිත්දො මසවා සුජම්පති;
කාමං පිසාවා විනදන්තු සබ්බෙ, න සන්තසෙ රක්ඛසියා පජාය.

184.

“කාමං කන්දන්තු කුම්භණ්ඩා, සබ්බෙ පංසුපිසාවකා;
නාලං පිසාවා යුද්ධාය, මහතී සා විහිංසිකා”ති.

තත්ථ රක්ඛසියා පජායාති රක්ඛසිසඬ්ඛාතාය පජාය, රක්ඛසසත්තානන්ති අත්ථො. කුම්භණ්ඩාති කුම්භමත්තරහස්සඬිගා මහොදරා යක්ඛා. පංසුපිසාවකාති සඬ්ඛාරට්ඨානෙ පිසාවා. නාලන්ති පිසාවා නාම මයා සද්ධිං යුද්ධාය න සමත්ථා. මහතී සා විහිංසිකාති යං පනෙන යක්ඛා සන්තිපතිත්වා විහිංසිකං දස්සෙන්ති, සා මහතී විහිංසිකා භයකාරණදස්සනමත්තමෙව මය්හං, න පනාහං භායාමිති අත්ථො.

සක්කො යක්ඛං පලාපෙන්වා මහාසත්තං ඔවදිත්වා “මා භාසි, මහාරාජ, ඉතො පට්ඨාය තව රක්ඛා මමායත්තා”ති වත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සක්කො අනුරුද්ධො අහොසි, බාරාණසිරාජා අහමෙව අහොසි”න්ති.

අයකුටජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[348] 8. අරඤ්ඤජාතකවණ්ණනා

අරඤ්ඤා ගාමමාගම්මාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
ථුල්ලකුමාරිකාපලොහනං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු චූළනාරදකස්සපජාතකෙ (ජා.
1.13.40 ආදයො) ආවි හවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
 බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං උග්ගනිතසිප්පො හරියාය
 කාලකතාය පුත්තං ගහෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ වසන්තො
 පුත්තං අස්සමපදෙ යපෙත්වා ඵලාඵලත්ථාය ගච්ඡති. තදා වොරෙසු පච්චන්තගාමං
 පහරිත්වා කරමරෙ ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙසු එකා කුමාරිකා පලායිත්වා තං අස්සමපදං
 පත්වා තාපසකුමාරං පලොහෙත්වා සීලවිනාසං පාපෙත්වා “එහි ගච්ඡාමා”ති ආහ.
 “පිතා තාව මෙ ආගච්ඡතු, තං පස්සිත්වා ගමිස්සාමි”ති. “තෙන හි දිස්වා ආගච්ඡා”ති
 නික්ඛමිත්වා අන්තරාමග්ගෙ නිසිදි. තාපසකුමාරො පිතරි ආගතෙ පයමං ගාථමාහ –

185.

“අරඤ්ඤා ගාමමාගම්ම, කිංසිලං කිංවතං අහං;
 පුරිසං තාත සෙවෙය්‍යං, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො”ති.

තත්ථ අරඤ්ඤා ගාමමාගම්මාති තාත අහං ඉතො අරඤ්ඤතො මනුස්සපථං
 වසනත්ථාය ගතො වසනගාමං පත්වා කිං කරොමිති.

අථස්ස පිතා ඔවාදං දදන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

186.

“යො තං විස්සාසයෙ තාත, විස්සාසඤ්ච බමෙය්‍ය තෙ;
 සුස්සුසි ච තිතික්ඛි ච, තං භජෙහි ඉතො ගතො.

187.

“යස්ස කායෙන වාචාය, මනසා නත්ථි දුක්කටං;
 උරසිව පතිට්ඨාය, තං භජෙහි ඉතො ගතො.

188.

“හලිද්දිරාගං කපිචිත්තං, පුරිසං රාගවිරාගිනං;
 තාදිසං තාත මා සෙවි, නිම්මනුස්සම්පි වෙ සියා”ති.

තත්ථ යො තං විස්සාසයෙති යො පුරිසො තං විස්සාසෙය්‍ය න පරිසඬිකෙය්‍ය.
 විස්සාසඤ්ච බමෙය්‍ය තෙති යො ච අත්තනි කයිරමානං තච විස්සාසං පත්තො
 නිරාසඬිකො තං බමෙය්‍ය. සුස්සුසිති යො ච තච විස්සාසචචනං සොතුම්චිති.
 තිතික්ඛිති යො ච තයා කතං අපරාධං බමති. තං භජෙහිති තං පුරිසං භජෙය්‍යාසි
 පයිරුපාසෙය්‍යාසි. උරසිව පතිට්ඨායාති යථා තස්ස උරසි පතිට්ඨාය වඩ්ඪිතො
 ඔරසපුත්තො ත්වම්පි තාදිසො උරසි පතිට්ඨිතපුත්තො විය භුත්වා ඵවරුපං පුරිසං
 භජෙය්‍යාසිති අත්ථො.

හලිද්දිරාගන්ති හලිද්දිරාගසදිසං අථිරචිත්තං. කපිචිත්තන්ති ලභුපරිචන්තිතාය
 මක්කටචිත්තං. රාගවිරාගිනන්ති මුහුත්තෙතෙව රජ්ජනවිරජ්ජනසභාවං.
 නිම්මනුස්සම්පි වෙ සියාති සවෙපි සකලං ජම්බුදීපතලං කායදුච්චරිතාදිවිරහිතස්ස

මනුස්සස්ස අභාවෙන නිම්මනුස්සං සියා, තථාපි, තාත, තාදිසං ලහුවිත්තං මා සෙවි,
සබ්බම්පි මනුස්සපථං විචිනිත්වා හෙට්ඨා චුත්තගුණසම්පන්නමෙව භජෙය්‍යාසීති
අත්ථො.

තං සුත්ථා තාපසකුමාරො “අහං, තාත, ඉමෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතං පුරිසං
කත්ථ ලහිස්සාමි, න ගච්ඡාමි, තුම්භාකඤ්ඤෙව සන්තිකෙ වසිස්සාමි” ති වත්ථා
නිවත්ති. අථස්ස පිතා කසිණපරිකම්මං ආචික්ඛි. උභොපි අපරිහීනඡ්ඤානා
බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පුත්තො ව
කුමාරිකා ව එතෙයෙව අහෙසුං, පිතා තාපසො පන අහමෙව අහොසි” ති.

අරඤ්ඤජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[349] 9. සන්ධිහෙදජාතකවණ්ණනා

නෙව ඉත්ථීසු සාමඤ්ඤන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
පෙසුඤ්ඤසික්ඛාපදං ආරබ්භ කටෙසි. එකස්මිං කිර සමයෙ සත්ථා “ඡබ්බග්ගියා
භික්ඛු පෙසුඤ්ඤං උපසංහරන්ති” ති සුත්ථා තෙ පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර
තුම්භෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනං භණ්ඩනජාතානං කලහජාතානං විවාදාපන්නානං
පෙසුඤ්ඤං උපසංහරථ, තෙන අනුප්පන්නානි වෙව භණ්ඩනානි උප්පජ්ජන්ති,
උප්පන්නානි ව භියොයාභාවාය සංවත්තන්ති” ති පුච්ඡිත්වා “සච්ච” ති චුත්තෙ තෙ
භික්ඛු ගරහිත්වා “භික්ඛවෙ, පිසුණා වාචා නාම තිබ්බසත්තිපභාරසදිසා, දළ්භො
විස්සාසොපි තාය බ්‍රිජ්ජං භිජ්ජති, තඤ්ච පන ගහෙත්වා අත්තනො
මෙත්තිහින්දනකජනො සිහඋසහසදිසො හොති” ති වත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස
පුත්තො හුත්වා වයඡ්පත්තො තක්කසිලායං උග්ගහිතසිජ්ජො පිතු අච්චයෙන
ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. තදා එකො ගොපාලකො අරඤ්ඤෙ ගොකුලෙසු ගාවො
පටිපග්ගිත්වා ආගච්ඡන්තො එකං ගබ්හිනිං අසල්ලක්ඛෙත්වා පභාය ආගතො. තස්සා
එකාය සිහියා සද්ධිං විස්සාසො උප්පජ්ජි. තා උභොපි දළ්භමිත්තා හුත්වා එකතො
විවරන්ති. අපරභාගෙ ගාවි වච්ඡකං, සිහි සිහපොතකං විජායි. තෙ උභොපි ජනා
කුලෙන ආගතමෙත්තියා දළ්භමිත්තා හුත්වා එකතො විවරන්ති. අටෙකො
වනවරකො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තෙසං විස්සාසං දිස්වා අරඤ්ඤෙ
උප්පජ්ජනකභණ්ඩං ආදාය බාරාණසියං ගන්ත්වා රඤ්ඤො දත්වා “අපි තෙ, සම්ම,
කිඤ්චි අරඤ්ඤෙ අච්ඡරියං දිට්ඨපුබ්බ” ති රඤ්ඤො පුට්ඨො “දෙව, අඤ්ඤං කිඤ්චි
න පස්සාමි, එකං පන සිහඤ්ච උසහඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤං විස්සාසිකෙ එකතො
විවරන්තෙ අද්දස” ති ආහ. “එතෙසං තතියෙ උප්පන්නෙ භයං භවිස්සති, යදා
තෙසං තතියං පස්සති, අථ මෙ ආචික්ඛෙය්‍යාසී” ති. “සාධු, දෙවා” ති.

වනවරකෙ පන බාරාණසිං ගතෙ එකො සිඬගාලො සිහඤ්ච උසහඤ්ච උපට්ඨති. වනවරකො අරඤ්ඤං ගන්ත්වා තං දිස්වා “තතියස්ස උප්පන්නභාවං රඤ්ඤො කට්ඨස්සාමි”ති නගරං ගතො. සිඬගාලො වින්තෙසි “මයා යපෙත්වා සිහමංසඤ්ච උසහමංසඤ්ච අඤ්ඤං අබාදිතපුබ්බං නාම නත්ථී, ඉමෙ භින්දිත්වා ඉමෙසං මංසං බාදිස්සාමි”ති. සො “අයං තං එවං වදති, අයං තං එවං වදති”ති උභොපි තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං භින්දිත්වා න විරස්සෙව කලහං කාරෙත්වා මරණාකාරස්පත්තෙ අකාසි. වනවරකොපි ගන්ත්වා රඤ්ඤො “තෙසං, දෙව, තතියො උප්පන්නො”ති ආහ. “කො සො”ති? “සිඬගාලො, දෙවා”ති. රාජා “සො උභො මිත්තෙ භින්දිත්වා මාරාපෙස්සති, මයං තෙසං මතකාලෙ සම්පාපුණ්ණස්සාමා”ති වත්වා රථං අභිරුය්හ වනවරකෙන මග්ගදෙසකෙන ගච්ඡන්තො තෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තෙසු සම්පාපුණ්ණ. සිඬගාලො පන හට්ඨතුට්ඨො එකවාරං සිහස්ස මංසං බාදති, එකවාරං උසහස්ස මංසං බාදති. රාජා තෙ උභොපි ජීවිතක්ඛයස්පත්තෙ දිස්වා රටෙ ධීතොව සාරථිනා සද්ධිං සල්ලපන්නො ඉමා ගාථා අභාසි –

189.

“නෙව ඉත්ථීසු සාමඤ්ඤං, නාපි හක්ඛෙසු සාරථී;
අථස්ස සන්ධිහෙදස්ස, පස්ස යාව සුවිත්තිතං.

190.

“අසි තික්ඛොව මංසමිහි, පෙසුඤ්ඤං පරිචත්තති;
යත්ථුසහඤ්ච සිහඤ්ච, හක්ඛයන්ති මිගාධමා.

191.

“ඉමං සො සයනං සෙති, යමිමං පස්සසි සාරථී;
යො වාවං සන්ධිහෙදස්ස, පිසුණස්ස නිබ්බාධති.

192.

“තෙ ජනා සුබ්බමෙධන්ති, නරා සග්ගගතාරිච;
යෙ වාවං සන්ධිහෙදස්ස, නාවබ්බාධන්ති සාරථී”ති.

තත්ථ නෙව ඉත්ථීසුති සම්ම සාරථී, ඉමෙසං ද්විත්තං ජනානං නෙව ඉත්ථීසු සාමඤ්ඤං අත්ථී න, හක්ඛෙසුපි. අඤ්ඤමෙව හි ඉත්ථීං සිභො සෙවති, අඤ්ඤං උසභො, අඤ්ඤං හක්ඛං සිභො බාදති, අඤ්ඤං උසභොති අත්ථො. අථස්සාති එවං කලහකාරණෙ අවිජ්ජමානෙපි අථ ඉමස්ස මිත්තසන්ධිහෙදකස්ස දුට්ඨසිඬගාලස්ස “උභින්තං මංසං බාදිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා ඉමෙ මාරෙත්තස්ස පස්ස යාව සුවිත්තිතං, සුවිත්තිතං ජාතන්ති අධිප්පායො. යත්ථාති යස්මිං පෙසුඤ්ඤං පරිචත්තමානො. උසහඤ්ච සිහඤ්ච මිගාධමා සිඬගාලා බාදන්ති, තං පෙසුඤ්ඤං මංසමිහි තිබ්බණො අසි විය මිත්තභාවං ඡින්දන්තමෙව පරිචත්තතිති දීපෙති.

යමිමං පස්සසිති සම්ම සාරථී, යං ඉමං පස්සසි ඉමෙසං ද්විත්තං මතසයනං, අඤ්ඤොපි යො පුග්ගලො සන්ධිහෙදස්ස පිසුණස්ස පිසුණවාචං නිබ්බාධති

ගණ්භාති, සො ඉමං සයනං සෙනි, එවමෙවං මරතීති දස්සෙති. සුඛමෙධන්තීති සුඛං වින්දන්ති ලභන්ති. නරා සග්ගගතාරිවාති සග්ගගතා දිබ්බභොගසමඬිගිනො නරා විය තෙ සුඛං වින්දන්ති. නාවබොධන්තීති න සාරතො පච්චෙන්ති, තාදිසං පන වචනං සුත්වා වොදෙත්වා සාරෙත්වා මෙත්තිං අභින්දිත්වා පාකතිකාව භොන්තීති.

රාජා ඉමා ගාථා භාසිත්වා සීහස්ස කෙසරචම්මනඛදායා ගාභාපෙත්වා නගරමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා බාරාණසිරාජා අහමෙව අභොසි”න්ති.

සන්ධිහෙදජාතකවණ්ණනා නවමා.

[350] 10. දෙවතාපඤ්ඤජාතකවණ්ණනා

හන්ති හත්ථෙහි පාදෙහීති අයං දෙවතාපුච්ඡා උමඬිගජාතකෙ (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආචි හවිස්සති.

දෙවතාපඤ්ඤජාතකවණ්ණනා දසමා.

චූළකුණාලවග්ගො පඤ්චමො.

ජාතකුද්දානං –

කාලිඬිගො අස්සාරොහො ව, එකරාජා ව දද්දරො;
සීලවීමංසසුජාතා, පලාසො සකුණො ජවො;
සෙය්‍යාති දස ජාතකා.

පුච්චන්දො කස්සපො ව, බන්තිවාදී ලොහකුම්භී;
සබ්බමංසලාභී සසො, මනාරොදකණුවෙරා;
තිත්තිරො සුච්චපො දස.

කුට්ඨසො දුද්දභායො, බ්‍රහ්මදත්තවම්මසාටකො;
ගොධරාජා ව කක්කාරු, කාකවතී නනු සොචියො;
කාලබාහු සීලවීමංසො දස.

කොකාලිකො රථලට්ඨී, පක්කගොධරාජොවාදා;
ජම්බුකබ්‍රහ්මාජත්තො ව, පීඨථුසා ව බාවෙරු;
විසය්‍යසෙට්ඨී දසධා.

කිත්තරිවානරකුන්තිතී, අම්බහාරී ගජකුම්භො;
කෙසවායකුටාරඤ්ඤං, සන්ධිහෙදො දෙවතාපඤ්ඤා.

වග්ගද්දානං -

කාලිඨගො පුට්ඨන්දො ව, කුට්ඨසකකොකිලා;
වුළුකුණාලවග්ගොති, පඤ්චවග්ගා චතුක්කමිහි;
හොන්ති පඤ්ඤාස ජාතකා.

චතුක්කනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චකනිපාතො

1. මණිකුණ්ඩලවග්ගො

[351] 1. මණිකුණ්ඩලජාතකවණ්ණනා

ජීනො රථස්සං මණිකුණ්ඩලෙ වාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
කොසලරඤ්ඤො අන්තෙපුරෙ සබ්බන්තසාධකං පදුට්ඨාමච්චං ආරබ්භ කටෙසි.
චන්ද්‍ර හෙට්ඨා විත්ථාරිතමෙව. ඉධ පන බොධිසත්තො බාරාණසිරාජා අහොසි.
පදුට්ඨාමච්චො කොසලරාජානං ආනෙත්වා කාසිරජීජං ගාභාපෙත්වා
බාරාණසිරාජානං බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරෙ පක්ඛිපාපෙසි. රාජා ඤානං
උප්පාදෙත්වා ආකාසෙ පල්ලභිකෙන නිසීදි, වොරරඤ්ඤො සරීරෙ ඩාහො උප්පජ්ජි.
සො බාරාණසිරාජානං උපසඨිකමිත්වා පඨමං ගාමමාහ -

1.

“ජීනො රථස්සං මණිකුණ්ඩලෙ ව, පුත්තෙ ව දාරෙ ව තටෙව ජීනො;
සබ්බෙසු හොගෙසු අසෙසකෙසු, කස්මා න සන්තප්පසි සොකකාලෙ” ති.

තත්ථ ජීනො රථස්සං මණිකුණ්ඩලෙ වාති මහාරාජ, ත්වං රථඤ්ච අස්සඤ්ච
මණිකුණ්ඩලාති ව ජීනො, “ජීනො රථස්සෙ ව මණිකුණ්ඩලෙ වා” තිපි පායො.
අසෙසකෙසුති නිස්සෙසකෙසු.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි -

2.

“පුබ්බෙව මච්චං විජහන්ති හොගා, මච්චො වා තෙ පුබ්බතරං ජහාති;
අසස්සතා හොගිනො කාමකාමී, තස්මා න සොවාමහං සොකකාලෙ.

3.

“උදෙති ආපුරති වෙති චන්දො, අත්ථං තපෙත්වාන පලෙති සුරියො;
විදිතා මයා සත්තුක ලොකධම්මා, තස්මා න සොවාමහං සොකකාලෙ” ති.

තත්ථ පුබ්බෙව මච්චන්ති මච්චං වා භොගා පුබ්බෙව පයමතරඤ්ඤෙව විජහන්ති,
මච්චො වා තෙ භොගෙ පුබ්බතරං ජහාති. කාමකාමීති වොරරාජානං ආලපති.
අමිහො, කාමෙ කාමයමාන කාමකාමී භොගිනො නාම ලොකෙ අසස්සතා,
භොගෙසු වා නට්ඨෙසු ජීවමානාව අභොගිනො භොන්ති, භොගෙ වා පහාය සයං
නස්සන්ති, තස්මා අහං මහාජනස්ස සොකකාලෙපි න සොවාමීති අත්ථො. විදිතා
මයා සත්තුක ලොකධම්මාති වොරරාජානං ආලපති. අමිහො, සත්තුක, මයා ලාභො
අලාභො යසො අයසොතිආදයො ලොකධම්මා විදිතා. යථෙව හි වන්දො උදෙති ව
පුරති ව පුන ව බියති, යථා ව සුරියො අන්ධකාරං විධමන්තො මහන්තං ආලොකං
තපෙත්වාන පුන සායං අත්ථං පලෙති අත්ථං ගච්ඡති න දිස්සති, එවමෙව භොගා
උප්පජ්ජන්ති ව නස්සන්ති ව, තත්ථ කිං සොකෙන, තස්මා න සොවාමීති අත්ථො.

එවං මහාසත්තො වොරරඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා ඉදානි තමෙව වොරං
ගරහන්තො ආහ -

4.

“අලසො ගිහී කාමභොගී න සාධු, අසඤ්ඤතො පබ්බජිතො න සාධු;
රාජා න සාධු අනිසම්මකාරී, යො පණ්ඩිතො කොධනො තං න සාධු.

5.

“නිසම්ම ඛත්තියො කසිරා, නානිසම්ම දිසම්පති;
නිසම්මකාරීනො රාජ, යසො කිත්ති ව වඩ්ඪති” ති.

ඉමා පන ද්වෙ ගාථා හෙට්ඨා විත්ථාරිතායෙව. වොරරාජා බොධිසත්තං
බමාපෙත්වා රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා අත්තනො ජනපදමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා
කොසලරාජා ආනන්දො අභොසි, බාරාණසිරාජා පන අහමෙව අභොසි” ති.

මණිකුණ්ඩලජාතකවණ්ණනා පයමා.

[352] 2. සුජාතජාතකවණ්ණනා

කිං නු සන්තරමානොවාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මතපිතිකං
කුටුම්භිකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර පිතරි මතෙ පරිදෙවමානො විවරති, සොකං
විනොදෙතුං න සක්කොති. අථ සත්ථා තස්ස සොනාපත්තිඵලපතිස්සයං දිස්වා
සාවත්ථිං පිණ්ඩාය වරිත්වා පච්ඡාසමණං ආදාය තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා
පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්තො තං වන්දිත්වා නිසින්තං “කිං, උපාසක, සොවසි” ති
වත්වා “ආම, හන්තෙ” ති චුත්තෙ “ආචුසො, පොරාණකපණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං
වචනං සුත්වා පිතරි කාලකතෙ න සොචිංසු” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීත බොධිසත්තයා බ්‍රහ්මදත්ත රජයේ කාරෙන්න බොධිසත්තො කුටුම්භිකගෙහෙ නිබ්බන්ති, “සුජාතකුමාරො” තිස්ස නාමං කරංසු. තස්ස වයප්පත්තස්ස පිතාමහො කාලමකාසි. අපස්ස පිතා පිතු කාලකිරියතො පට්ඨාය සොකසමප්පිතො ආළාහනං ගන්ත්වා ආළාහනතො අට්ඨිනි ආහරිත්වා අත්තනො ආරාමෙ මත්තිකාථුපං කත්වා තානි තත්ථ නිදහිත්වා ගතගතවෙලාය ථුපං පුප්ඵෙහි පුප්පත්වා වෙනියං ආවිජ්ඣන්තො පරිදෙවති, නෙව න්භායති න ලිම්පති න භුඤ්ජති න කම්මන්තෙ විචාරෙති. තං දිස්වා බොධිසත්තො “පිතා මෙ අයාසකස්ස මතකාලතො පට්ඨාය සොකාහිභූතො වරති, යිපෙත්වා පන මං අඤ්ඤො එතං සඤ්ඤාපෙතුං න සක්කොති, එකෙන නං උපායෙන නිස්සොකං කරස්සාමි” ති බහිගාමෙ එකං මතගොණං දිස්වා තිණඤ්ච පානීයඤ්ච ආහරිත්වා තස්ස පුරතො යිපෙත්වා “බාද, බාද, පිව, පිව” ති ආහ. ආගතාගතා නං දිස්වා “සම්ම සුජාත, කිං උම්මත්තකොසි, මතගොණස්ස තිණොදකං දෙසි” ති වදන්ති. සො න කිඤ්චි පටිවදති. අපස්ස පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා “පුත්තො තෙ උම්මත්තකො ජාතො, මතගොණස්ස තිණොදකං දෙති” ති ආහංසු. තං සුත්වා කුටුම්භිකස්ස පිතුසොකො අපගතො, පුත්තසොකො පතිට්ඨිතො. සො වෙගෙනාගන්ත්වා “නනු ත්වං, තාත සුජාත, පණ්ඩිතොසි, කිංකාරණා මතගොණස්ස තිණොදකං දෙසි” ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

6.

“කිං නු සන්තරමානොව, ලායිත්වා හරිතං තිණං;
බාද බාදාති ලපසි, ගතසත්තං ජරග්ගවං.

7.

“න හි අත්තෙන පානෙන, මතො ගොණො සමුට්ඨහෙ;
ත්වඤ්ච තුව්ඡං විලපසි, යථා තං දුම්මති තථා” ති.

තත්ථ සන්තරමානොවාති තුරිතො විය භුත්වා. ලායිත්වාති ලුනිත්වා. ලපසිති විලපසි. ගතසත්තං ජරග්ගවන්ති විගතජීවිතං ජිණ්ණගොණං. යථා තත්ති එත්ථ තත්ති නිපාතමත්තං, යථා දුම්මති අප්පසඤ්ඤො විලපෙය්‍ය, තථා ත්වං තුව්ඡං විලපසිති.

තතො බොධිසත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

8.

“තථෙව තිට්ඨති සීසං, හත්ථපාදා ව වාලධි;
සොතා තථෙව තිට්ඨන්ති, මඤ්ඤෙ ගොණො සමුට්ඨහෙ.

9.

“නෙවයාසකස්ස සීසඤ්ච, හත්ථපාදා ව දිස්සරෙ;
රුදං මත්තිකථුපස්මිං, නනු ත්වඤ්ඤෙව දුම්මති” ති.

තත්ථ තට්ඨොති යථා පුබ්බෙ යීතං, තට්ඨ තිට්ඨති. මඤ්ඤෙති එතෙසං සීසාදීනං තට්ඨ යීතත්තා අයං ගොණො සමුට්ඨභෙය්‍යාති මඤ්ඤාමි. නෙවය්‍යකස්ස සීසඤ්ඤාති අය්‍යකස්ස පන සීසඤ්ඤෙව හත්ථපාදා ව න දිස්සන්ති. “පිට්ඨිපාදා න දිස්සරෙ” තිපි පායො. නනු ත්වඤ්ඤෙව දුම්මතීති අහං තාව සීසාදීනි පස්සන්තො එවං කරොමි, ත්වං පන න කිඤ්චි පස්සසි, ඤාපිතට්ඨානතො අට්ඨීති ආහරිත්වා මත්තිකාථුපං කත්වා පරිදෙවසි. ඉති මං පටිච්ච සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන නනු ත්වඤ්ඤෙව දුම්මති. හිජ්ජනධම්මා නාම සඬබ්බාරා හිජ්ජන්ති, තත්ථ කා පරිදෙවනාති.

තං සුත්වා බොධිසත්තස්ස පිතා “මම පුත්තො පණ්ඩිතො ඉධලොකපරලොකකිච්චං ජානාති, මම සඤ්ඤාපනත්ථාය එතං කම්මං අකාසි” ති වින්තෙන්වා “තාත සුජාතපණ්ඩිත, ‘සබ්බෙ සඬබ්බාරා අනිච්චා’ ති මෙ ඤාතා, ඉතො පට්ඨාය න සොචස්සාමි, පිතුසොකහරණකපුත්තෙන නාම තාදිසෙන භවිතබ්බ” ති වත්වා පුත්තස්ස ථුතිං කරොන්තො ආහ –

10.

“ආදිත්තං වත මං සන්තං, සතසිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

11.

“අබ්බහි වත මෙ සල්ලං, යමාසි හදයස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පිතුසොකං අපානුදි.

12.

“සොහං අබ්බුල්ලසල්ලොස්මි, වීතසොකො අනාවිලො;
න සොවාමි න රොදාමි, තව සුත්වාන මාණව.

13.

“එවං කරොන්ති සප්පඤ්ඤා, යෙ භොන්ති අනුකම්පකා;
විනිවත්තෙන්ති සොකම්හා, සුජාතො පිතරං යථා” ති.

තත්ථ නිබ්බාපයෙති නිබ්බාපයි. දරන්ති සොකදරථං. සුජාතො පිතරං යථාති යථා මම පුත්තො සුජාතො මං පිතරං සමානං අත්තනො සප්පඤ්ඤාය සොකම්හා විනිවත්තයි, එවං අඤ්ඤෙපි සප්පඤ්ඤා සොකම්හා විනිවත්තයන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්භිකො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා සුජාතො අහමෙව අභොසිත්ති.

සුජාතජාතකවණ්ණනා දුතියා.

නයිදං නිව්වං භවිතබ්බන්ති ඉදං සත්ථා භග්ගෙසු සංසුමාරගිරං නිස්සාය
 හෙසකළාවනෙ විහරන්තො බොධිරාජකුමාරං ආරබ්භ කපෙසි. බොධිරාජකුමාරො
 නාම උදෙනස්ස රඤ්ඤො පුත්තො තස්මිං කාලෙ සංසුමාරගිරෙ වසන්තො එකං
 පරියොදාතසිප්පං වඩ්ඪකිං පක්කොසාපෙන්වා අඤ්ඤෙහි රාජුහි අසදිසං කත්වා
 කොකනදං නාම පාසාදං කාරාපෙසි. කාරාපෙන්වා ව පන “අයං වඩ්ඪකී අඤ්ඤස්සපි
 රඤ්ඤො එවරුපං පාසාදං කරෙය්‍යා” ති මච්ඡරායන්තො තස්ස අක්ඛිති
 උප්පාටාපෙසි. තෙනස්ස අක්ඛිතං උප්පාටිතභාවො භික්ඛුසඬ්ඨෙස පාකටො ජාතො.
 තස්මා භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, බොධිරාජකුමාරො කිර
 තථාරුපස්ස වඩ්ඪකිනො අක්ඛිති උප්පාටාපෙසි, අහො කක්ඛලො ඵරුසො
 සාහසිකො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය
 සන්නිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව,
 පුබ්බෙපෙස කක්ඛලො ඵරුසො සාහසිකොව. න කෙවලඤ්ච ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස
 ඛත්තියසහස්සානං අක්ඛිති උප්පාටාපෙන්වා මාරෙන්වා තෙසං මංසෙන බලිකම්මං
 කාරෙසි” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
 තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො අහොසි. ජම්බුදීපතලෙ ඛත්තියමාණවා
 බ්‍රාහ්මණමාණවා ව තස්සෙව සන්නිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හිංසු. බාරාණසිරඤ්ඤො
 පුත්තො බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො නාම තස්ස සන්නිකෙ තයො වෙදෙ උග්ගණ්හි. සො
 පන පකතියාපි කක්ඛලො ඵරුසො සාහසිකො අහොසි. බොධිසත්තො
 අඬ්ගච්ඡ්ථාපෙසෙන තස්ස කක්ඛලඵරුසසාහසිකභාවං ඤත්වා “තාත, ත්වං
 කක්ඛලො ඵරුසො සාහසිකො, ඵරුසෙන නාම ලද්ධං ඉස්සරියං අචිරට්ඨිතිකං
 හොති, සො ඉස්සරියෙ විනට්ඨෙ භින්නනාවො විය සමුද්දෙ පතිට්ඨං න ලහති,
 තස්මා මා ඵවරුපො අහොසි” ති තං ඔවදන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

14.

“නයිදං නිව්වං භවිතබ්බං බ්‍රහ්මදත්ත, බෙමං සුභික්ඛං සුබ්බා ව කායෙ;
 අත්ථච්චයෙ මා අහු සම්පමුල්ලො, භින්නජලවො සාගරස්සෙව මජ්ඣෙ.

15.

“යානි කරොති පුරිසො, තානි අත්තනි පස්සති;
 කල්‍යාණකාරී කල්‍යාණං, පාපකාරී ව පාපකං;
 යාදිසං වපතෙ බීජං, තාදිසං භරතෙ ඵල” ත්ති.

තත්ථ සුබ්බා ව කායෙති තාත බ්‍රහ්මදත්ත, යදෙනං බෙමං වා සුභික්ඛං වා යා වා
 ඵසා සුබ්බා කායෙ, ඉදං සබ්බං ඉමෙසං සත්තානං නිව්වං සබ්බකාලමෙව න භවති,
 ඉදං පන අනිව්වං හුත්වා අභාවධම්මං. අත්ථච්චයෙති සො ත්වං අනිව්වතාවසෙන
 ඉස්සරියෙ විගතෙ අත්තනො අත්ථස්ස අච්චයෙ යථා නාම භින්නජලවො

හින්තනාවො මනුස්සො සාගරමජ්ඣෙ පතිට්ඨං අලහන්තො සම්පමුල්භො භොති,
එවං මා අහු සම්පමුල්භො. තානි අත්තනි පස්සති තෙසං කම්මානං විපාකං
වින්දන්තො තානි අත්තනි පස්සති නාම.

සො ආවරියං චන්දිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා පිතු සිජ්ජං දස්සෙත්වා ඔපරජ්ජෙ
පතිට්ඨාය පිතු අවචයෙන රජ්ජං පාපුණි. තස්ස පිඨගියො නාම පුරොහිතො අභොසි
කක්ඛලො ඵරුසො සාහසිකො. සො යසලොභෙන වින්තෙසි “යංනුනාහං ඉමිනා
රඤ්ඤා සකලජම්බුදීපෙ සබ්බෙ රාජානො ගාභාපෙය්‍යං, එවමෙස එකරාජා
භවිස්සති, අහම්පි එකපුරොහිතො භවිස්සාමි”ති. සො තං රාජානං අත්තනො කථං
ගාභාපෙසි. රාජා මහතියා සෙනාය නගරා නික්ඛමිත්වා එකස්ස රඤ්ඤො නගරං
රුන්ධිත්වා තං රාජානං ගණ්හි. එතෙනුපායෙන සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගහෙත්වා
රාජසභස්සපරිවුතො “තක්කසිලායං රජ්ජං ගණ්හිස්සාමි”ති අගමාසි. බොධිසත්තො
නගරං පටිසඬ්ඛරිත්වා පරෙහි අජ්ජධංසියං අකාසි.

බාරාණසිරාජා ගඬිගානදීතීරෙ මහතො නිග්‍රොධරුක්ඛස්ස මූලෙ සාණිං
පරික්ඛිපාපෙත්වා උපරි විතානං කාරාපෙත්වා සයනං පඤ්ඤපෙත්වා නිවාසං ගණ්හි.
සො ජම්බුදීපතලෙ සහස්සරාජානො ගහෙත්වා යුජ්ඣමානොපි තක්කසිලං ගහෙතුං
අසක්කොන්තො අත්තනො පුරොහිතං පුච්ඡි “ආවරිය, මයං එත්තකෙහි රාජුහි
සද්ධිං ආගන්ත්වාපි තක්කසිලං ගහෙතුං න සක්කොම, කිං නු බො කාතබ්බ”න්ති.
“මහාරාජ, සහස්සරාජුහං අක්ඛිති උජ්ජාටෙත්වා මාරෙත්වා කුච්ඡිං ඵාලෙත්වා
පඤ්චමධුරමංසං ආදාය ඉමස්මිං නිග්‍රොධෙ අධිවත්ථාය දෙවතාය බලිකම්මං කත්වා
අත්තචට්ඨිති රුක්ඛං පරික්ඛිපිත්වා ලොහිතපඤ්චඩ්ගුලිකානි කරොම, එවං නො
බිජ්ජමෙව ජයො භවිස්සති”ති. රාජා “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා අත්තොසාණියං
මහාබලෙ මල්ලෙ යිපෙත්වා එකමෙකං රාජානං පක්කොසාපෙත්වා නිජ්ජිළනෙන
විසඤ්ඤං කාරෙත්වා අක්ඛිති උජ්ජාටෙත්වා මාරෙත්වා මංසං ආදාය කළෙවරානි
ගඬිගායං පවාහෙත්වා චුත්තජ්ජකාරං බලිකම්මං කාරෙත්වා බලිහෙරිං
ආකොටාපෙත්වා යුද්ධාය ගතො.

අථස්ස අට්ඨාලකතො එකො යක්ඛො ආගන්ත්වා දක්ඛිණක්ඛිං උජ්ජාටෙත්වා
අගමාසි, අථස්ස මහතී වෙදනා උජ්ජජ්ජි. සො වෙදනාජ්ජත්තො ආගන්ත්වා
නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ උත්තානකො නිපජ්ජි. තස්මිං බණෙ එකො
ගිජ්ඣො එකං තිබ්ණකොටිකං අට්ඨිං ගහෙත්වා රුක්ඛග්ගෙ නිසින්නො මංසං
බාදිත්වා අට්ඨිං විස්සජ්ජෙසි, අට්ඨිකොටි ආගන්ත්වා රඤ්ඤො වාමක්ඛිමිහි අයසුලං
විය පතිත්වා අක්ඛිං හින්දි. තස්මිං බණෙ බොධිසත්තස්ස වචනං සල්ලක්ඛෙසි. සො
“අම්භාකං ආවරියො ‘ඉමෙ සත්තා බිජානුරූපං ඵලං විය කම්මානුරූපං විපාකං
අනුභොන්ති’ති කට්ඨන්තො ඉදං දිස්වා කට්ඨෙ මඤ්ඤෙ”ති වත්වා විලපන්තො
ද්වෙ ගාථා අභාසි –

16.

“ඉදං තදාවරියවචො, පාරාසරියො යදබ්‍රවි;

‘මා සු ත්වං අකරි පාපං, යං ත්වං පච්ඡා කතං තපෙ’.

17.

“අයමෙව සො පිඬගිය වෙනසාබො, යම්හි සාතයිං ඛත්තියානං සහස්ස්සං;
අලඬකතෙ චන්දනසාරානුලිත්තෙ, තමෙව දුක්ඛං පච්චාගතං මම” න්ති.

තත්ථ ඉදං තදාවරියවචොති ඉදං තං ආවරියස්ස වචනං. පාරාසරියොති තං ගොත්තෙන කිත්තෙති. පච්ඡා කතන්ති යං පාපං තයා කතං, පච්ඡා තං තපෙය්‍ය කිලමෙය්‍ය, තං මා කරිති ඔවාදං අදාසි, අහං පනස්ස වචනං න කරින්නි. අයමෙවාති නිග්‍රොධරුක්ඛං දස්සෙන්නො විලපති. වෙනසාබොති පත්ථටසාබො. යම්හි සාතයින්නි යම්හි රුක්ඛෙ ඛත්තියසහස්සං මාරෙසිං. අලඬකතෙ චන්දනසාරානුලිත්තෙති රාජාලඬකාරෙහි අලඬකතෙ ලොහිතචන්දනසාරානුලිත්තෙ තෙ ඛත්තියෙ යත්ථාහං සාතෙසිං, අයමෙව සො රුක්ඛො ඉදානි මය්හං කිඤ්චි පරිත්තාණං කාතුං න සක්කොතිති දීපෙති. තමෙව දුක්ඛන්ති යං මයා පරෙසං අක්ඛිඋප්පාටනදුක්ඛං කතං, ඉදං මෙ තපෙව පටිආගතං, ඉදානි නො ආවරියස්ස වචනං මත්ථකං පත්තන්ති පරිදෙවති.

සො ඵ්වං පරිදෙවමානො අග්ගමහෙසිං අනුස්සරිත්වා —

18.

“සාමා ව බො චන්දනලිත්තගත්තා, ලට්ඨිව සොහඤ්ජනකස්ස උග්ගතා;
අදිස්වා කාලං කරිස්සාමි උබ්බරිං, තං මෙ ඉතො දුක්ඛතරං භවිස්සති” නි. —

ගාථමාහ —

තස්සත්ථො — මම හරියා සුවණ්ණසාමා උබ්බරි යථා නාම සිග්ගරුක්ඛස්ස උජු උග්ගතා සාබා මන්දමාලුතෙරිතා කම්පමානා සොහති, ඵ්වං ඉත්ථිවිලාසං කුරුමානා සොහති, තමහං ඉදානි අක්ඛිනං හින්තන්තා උබ්බරිං අදිස්වාච කාලං කරිස්සාමි, තං මෙ තස්සා අදස්සනං ඉතො මරණදුක්ඛතොපි දුක්ඛතරං භවිස්සතිති.

සො ඵ්වං විලපන්නොව මරිත්වා නිරයෙ නිබ්බන්ති. න නං ඉස්සරියලුද්ධො පුරොහිතො පරිත්තාණං කාතුං සක්ඛි, න අත්තනො ඉස්සරියං. තස්මිං මතමත්තෙයෙව බලකායො හිජ්ජිත්වා පලායි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා බාරාණසිරාජා බොධිරාජකුමාරො අහොසි, පිඬගියො දෙවදත්තො, දිසාපාමොක්ඛාවරියො පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

වෙනසාබජාතකවණ්ණනා තතියා.

[354] 4. උරගජාතකවණ්ණනා

උරගොව තවං ජීණ්ණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මතපුත්තකං කුටුම්භිකං ආරබ්භ කපෙසි. වත්ථු පන මතභරියමතපිතිකවත්ථුසදිසමෙව. ඉධාපි තපෙව සත්ථා තස්ස නිවෙසනං ගන්ත්වා තං ආගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසින්තං. “කිං, ආවුසො, සොවසි” ති පුච්ඡිත්වා “ආම, භත්තෙ, පුත්තස්ස මෙ මතකාලතො පටියාය සොවාමී” ති වුත්තෙ “ආවුසො, හිජ්ජනාධම්මං නාම හිජ්ජති, නස්සනාධම්මං නාම නස්සති, තඤ්ච බො න එකස්මිංයෙව කුලෙ, නාපි එකස්මිඤ්ඤෙව ගාමෙ, අථ බො අපරිමාණෙසු වක්කවාලෙසු තීසු භවෙසු අමරණධම්මො නාම නත්ථි, තබ්භාවෙනෙව යාතුං සමත්ථො එකසඬ්ඛාරොපි සස්සතො නාම නත්ථි, සබ්බෙ සත්තා මරණධම්මා, සබ්බෙ සඬ්ඛාරා හිජ්ජනාධම්මා, පොරාණකපණ්ඩිතාපි පුත්තෙ මනෙ ‘මරණධම්මං මතං, නස්සනාධම්මං නට්ඨ’න්ති න සොචිංසු” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං ද්වාරගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා කසිකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙසි. තස්ස පුත්තො ච ධිතා වාති ද්වෙ දාරකා අහෙසුං. සො පුත්තස්ස වයජ්ජත්තස්ස සමානකුලතො කුමාරිකං ආහරිත්වා අදාසි, ඉති තෙ දාසියා සද්ධිං ඡ ඡනා අහෙසුං – බොධිසත්තො, භරියා, පුත්තො, ධිතා, සුණ්සා, දාසීති. තෙ සමග්ගා සම්මොදමානා පියසංවාසා අහෙසුං. බොධිසත්තො සෙසානං පඤ්චන්තං එවං ඔවාදං දෙති “තුම්භෙ යථාලද්ධනියාමෙනෙව දානං දෙථ, සීලං රක්ඛථ, උපොසථකම්මං කරොථ, මරණස්සතිං භාවෙථ, තුම්භාකං මරණභාවං සල්ලක්ඛෙථ, ඉමෙසඤ්චි සත්තානං මරණං ධූවං, ජීවිතං අද්ධූවං, සබ්බෙ සඬ්ඛාරා අනිච්චා ඛයවයධම්මිනොව, රත්තිඤ්ච දිවා ච අජ්ජමත්තා හොථා” ති. තෙ “සාධු” ති ඔවාදං සම්පට්ඨිත්වා අජ්ජමත්තා මරණස්සතිං භාවෙන්ති.

අපේකදිවසං බොධිසත්තො පුත්තෙන සද්ධිං බෙන්තං ගන්ත්වා කසති. පුත්තො කවචරං සඬ්ඛකඬ්ඝිත්වා ඤාපෙති. තස්සාවිදුරෙ එකස්මිං වම්මිකෙ ආසිච්ඡො අත්ථි. ධූමො තස්ස අක්ඛිති පහරි. සො කුද්ධො නික්ඛම්ත්වා “ඉමං නිස්සාය මය්භං භය”න්ති වතස්සො දායා නිමුජ්ජාපෙත්තො තං ඩංසි, සො පරිවත්තිත්වා පතීතො. බොධිසත්තො පරිවත්තිත්වා තං පතීතං දිස්වා ගොණෙ යපෙත්වා ගන්ත්වා තස්ස මතභාවං ඤත්වා තං උක්ඛිපිත්වා එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා පාරුපිත්වා නෙව රොදි න පරිදෙවි – “හිජ්ජනාධම්මං පන හින්තං, මරණධම්මං මතං, සබ්බෙ සඬ්ඛාරා අනිච්චා මරණනිජ්ජන්තිකා” ති අනිච්චභාවමෙව සල්ලක්ඛෙන්වා කසි. සො බෙන්තසම්පෙන ගච්ඡන්තං එකං පටිච්ඡෙදකං පුරිසං දිස්වා “තාත, ගෙහං ගච්ඡසි” ති පුච්ඡිත්වා “ආමා” ති වුත්තෙ තෙන හි අම්භාකම්පි සරං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණිං වදෙය්‍යාසි “අජ්ජ කිර පුබ්බෙ විය ද්වින්තං හත්තං අනාහරිත්වා එකස්සෙවාහාරං ආහරෙය්‍යාථ, පුබ්බෙ ච එකිකාව දාසි ආහාරං ආහරති, අජ්ජ පන වත්තාරොපි ඡනා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා ගන්ධපුජ්ජභත්ථා ආගච්ඡෙය්‍යාථා” ති. සො “සාධු” ති ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණියා තපෙව කපෙසි. කෙන තෙ, තාත, ඉමං සාසනං දින්නන්ති. බ්‍රාහ්මණෙන, අයොති. සා “පුත්තො මෙ මතො” ති අඤ්ඤාසි, කම්පනමත්තම්පිස්සා නාහොසි. එවං සුභාවිතවිත්තා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා ගන්ධපුජ්ජභත්ථා දාසිං පන ආහාරං.

ආහරාපෙත්වා සෙසෙහි සද්ධිං බ්‍රහ්මං අගමාසි. එකස්සපි රොදිතං වා පරිදෙවිතං වා නාහොසි.

බොධිසත්තො පුත්තස්ස නිපන්නජායායමෙව නිසීදිත්වා භුඤ්ජී. භුත්තාවසානෙ සබ්බෙහි දාරුනි උද්ධරිත්වා තං චිතකං ආරොපෙත්වා ගන්ධපුප්ඵෙහි පුප්ඵෙත්වා ඤාපෙසුං. එකස්ස ච එකබ්බන්දුපි අස්සු නාහොසි, සබ්බෙහි සුභාවිතමරණස්සතිනො හොන්ති. තෙසං සීලතෙජෙන සක්කස්ස ආසනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සො “කො නු බො මං යානා වාවෙනුකාමො”ති උපධාරෙත්තො තෙසං ගුණතෙජෙන උණ්හභාවං ඤත්වා පසන්තමානසො හුත්වා “මයා එතෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා සිහනාදං නදාපෙත්වා සිහනාදපරියොසානෙ එතෙසං නිවෙසනං සත්තරතනපරිපුණ්ණං කත්වා ආගන්තුං වට්ටති”ති වෙගෙන තත්ථ ගන්ත්වා ආළාහනපස්සෙ යීතො “තාත, කිං කරොථා”ති ආහ. “එකං මනුස්සං ඤාපෙම, සාමී”ති. “න තුම්හෙ මනුස්සං ඤාපෙස්සථ, එකං පන මිගං මාරෙත්වා පචථ මඤ්ඤ”ති. “නත්ථෙතං සාමී, මනුස්සමෙව ඤාපෙමා”ති. “තෙන හි වෙරිමනුස්සො වො භවිස්සති”ති. අථ නං බොධිසත්තො “ඔරසපුත්තො නො සාමී, න වෙරිකො”ති ආහ. “තෙන හි වො අප්පියපුත්තො භවිස්සති”ති? “අතිවිය පියපුත්තො, සාමී”ති. “අථ කස්මා න රොදසී”ති? සො අරොදනකාරණං කථෙත්තො පඨමං ගාථමාහ –

19.

“උරගොව තචං ජිණ්ණං, හිත්වා ගච්ඡති සං තනුං;
එවං සරීරෙ නිබ්භොගෙ, පෙතෙ කාලකතෙ සති.

20.

“ඛය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;
තස්මා එතං න සොවාමී, ගතො සො තස්ස යා ගති”ති.

තත්ථ සං තනුන්ති අත්තනො සරීරං. නිබ්භොගෙහි ජීවිතින්ද්‍රියස්ස අභාවෙන භොගරහිතෙ. පෙතෙහි පරලොකං පටිගතෙ. කාලකතෙහි කතකාලෙ, මතෙහි අත්ථො. ඉදං චූත්තං භොති – සාමී, මම පුත්තො යථා නාම උරගො ජිණ්ණතචං නිච්ඡින්නදිත්වා අනොලොකෙත්වා අනපෙක්ඛො ඡඩ්ඛෙත්වා ගච්ඡෙය්‍ය, එවං අත්තනො සරීරං ඡඩ්ඛෙත්වා ගච්ඡති, තස්ස ජීවිතින්ද්‍රියරහිතෙ සරීරෙ එවං නිබ්භොගෙ තස්මිඤ්ච මෙ පුත්තෙ පෙතෙ පුත පටිගතෙ මරණකාලං කත්වා යීතෙ සති කො කාරුඤ්ඤෙන වා පරිදෙවෙන වා අත්ථො. අයඤ්චි යථා සුලෙහි විජ්ඣිත්වා ඛය්හමානො සුබ්බුක්ඛං න ජානාති, එවං ඤාතීනං පරිදෙවිතමිති න ජානාති, තෙන කාරණෙනාහං එතං න සොවාමී. යා තස්ස අත්තනො ගති, තං සො ගතොති.

සක්කො බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා බ්‍රාහ්මණිං පුච්ඡ “අම්ම, තුය්හං සො කිං භොති”ති? “දස මාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා ථඤ්ඤං පායෙත්වා හත්ථපාදෙ

සංකය්‍යපෙත්වා වඩ්ඪිතපුත්තො මෙ, සාමී”ති. “අම්ම, පිතා තාව පුරිසභාවෙන මා රොදතු, මාතු හදයං පන මුදුකං හොති, ත්වං කස්මා න රොදසී”ති? සා අරොදනකාරණං කථෙන්නී –

21.

“අනච්ඡිනො තතො ආගා, අනනුඤ්ඤානො ඉතො ගතො;
යථාගතො තථා ගතො, තත්ථ කා පරිදෙවනා.

22.

“ඛය්‍හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිනං;
තස්මා එතං න සොවාමි, ගතො සො තස්ස යා ගති”ති. – ගාථාද්වයමාහ –

තත්ථ අනච්ඡිනොති අයං තාත මයා පරලොකතො අනච්ඡිනො අයාවිතො. ආගාති අම්භාකං ගෙහං ආගතො. ඉතොති ඉතො මනුස්සලොකතො ගච්ඡන්තොපි මයා අනනුඤ්ඤානොව ගතො. යථාගතොති ආගච්ඡන්තොපි යථා අත්තනොව රුචියා ආගතො, ගච්ඡන්තොපි තථෙව ගතො. තත්ථාති තස්මිං තස්ස ඉතො ගමනෙ කා පරිදෙවනා. ඛය්‍හමානොති ගාථා වූත්තනයෙන වෙදිතබ්බා.

සක්කො බ්‍රාහ්මණියා කථං සුත්වා තස්ස හගිනිං පුච්ඡි “අම්ම, තුය්හං සො කිං හොති”ති? “භාතා මෙ, සාමී”ති. “අම්ම, හගිනියො නාම භාතූසු සිනෙහා හොන්ති, ත්වං කස්මා න රොදසී”ති? සා අරොදනකාරණං කථෙන්නී –

23.

“සවෙ රොදෙ කිසා අස්සං, තස්සා මෙ කිං ඵලං සියා;
ඤාතිමිත්තසුභජ්ජානං, භියො නො අරති සියා.

24.

ඛය්‍හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිනං;
තස්මා එතං න සොවාමි, ගතො සො තස්ස යා ගති”ති. – ගාථාද්වයමාහ –

තත්ථ සවෙති යදි අහං භාතරි මනෙ රොදෙය්‍යං, කිසසරීරා අස්සං. භාතු පන මෙ තප්පච්චයා වුඩ්ඪි නාම නත්ථීති දස්සෙති. තස්සා මෙති තස්සා මය්හං රොදන්තියා කිං ඵලං කො ආනිසංසො භවෙය්‍යා. මය්හං අවුද්ධි පන පඤ්ඤායතීති දීපෙති. ඤාතිමිත්තසුභජ්ජානන්ති ඤාතිමිත්තසුභදානං. අයමෙව වා පාඨො. භියො නොති යෙ අම්භාකං ඤාතී ව මිත්තා ව සුභදයා ව, තෙසං අධිකතරා අරති සියා.

සක්කො හගිනියා කථං සුත්වා හරියං පුච්ඡි “අම්ම, තුය්හං සො කිං හොති”ති? “පති මෙ, සාමී”ති. “ඉත්ථියො නාම පතිමිහි මනෙ විධවා හොන්ති අනාථා, ත්වං කස්මා න රොදසී”ති. සාපිස්ස අරොදනකාරණං කථෙන්නී –

25.

“යථාපි දාරකො චන්දං, ගච්ඡන්තමනුරොදති;
එවංසම්පදමෙවෙනං, යො පෙනමනුසොචති.

26.

“ඛය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිනං;
තස්මා එතං න සොචාමි, ගතො සො තස්ස යා ගති” ති. – ගාථාද්වයමාහ –

තස්සත්ථො – යථා නාම යත්ථ කත්ථවි යුත්තායුත්තං ලබ්භතීයාලබ්භතීයං
අජානන්තො බාලදාරකො මාතු උච්ඡඬිගෙ නිසින්තො පුණ්ණමාසියං පුණ්ණං
චන්දං ආකාසෙ ගච්ඡන්තං දිස්වා “අම්ම, චන්දං මෙ දෙහි, අම්ම, චන්දං මෙ දෙහි” ති
පුනස්පුනං රොදති, එවංසම්පදමෙවෙනං, එවංනිජ්ජත්තිකමෙව එතං තස්ස රුණ්ණං
හොති, යො පෙනං කාලකතං අනුසොචති. ඉතොපි ව බාලතරං. කිංකාරණා? සො හි
විජ්ජමානචන්දං අනුරොදති, මය්හං පන පති මතො එතරහි අවිජ්ජමානො සුලෙහි
විජ්ඣත්වා ඛය්හමානොපි න කිඤ්ච ජානාතීති.

සක්කො හරියාය වචනං සුත්වා දාසිං පුච්ඡි “අම්ම, තුය්හං සො කිං හොති” ති?
“අයොං මෙ, සාමී” ති. “නනු ත්වං ඉමිනා පිළෙත්වා පොථෙත්වා පරිභුත්තා
භවිස්සසි, තස්මා “සුමුත්තා අහ” ත්ති න රොදසී” ති. ‘සාමි, මා එවං අවච, න එතං
එතස්ස අනුච්ඡවිකං, ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නො මෙ අයාපුත්තො, උරෙ
සංවඩ්ඪිතපුත්තො විය අහොසී’ ති. “අථ කස්මා න රොදසී” ති? සාපිස්ස
අරොදනකාරණං කථෙන්නී –

27.

“යථාපි උදකකුම්භො, හින්තො අජ්ජට්ඨන්ධියො;
එවංසම්පදමෙවෙනං, යො පෙනමනුසොචති.

28.

“ඛය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිනං;
තස්මා එතං න සොචාමි, ගතො සො තස්ස යා ගති” ති. – ගාථාද්වයමාහ –

තස්සත්ථො – යථා නාම උදකකුම්භො උක්ඛිපියමානො පතිත්වා සත්තධා
හින්තො පුන තාති කපාලාති පටිපාටියා යංපෙත්වා සංවිදහිත්වා පටිපාකතිකං කාතුං
න සක්කොති, යො පෙනමනුසොචති, තස්සපි එතමනුසොචනං එවංනිජ්ජත්තිකමෙව
හොති, මතස්ස පුන ජීවාපෙතුං අසක්කුණ්ණයාත්තා ඉද්ධිමතො වා ඉද්ධානුභාවෙන
හින්තං කුම්භං සංවිදහිත්වා උදකස්ස පුරෙතුං සක්කා භවෙය්ස, කාලකතො පන
ඉද්ධිබලෙනාපි න සක්කා පටිපාකතිකං කාතුන්ති. ඉතරා ගාථා වුත්තත්ථායෙව.

සක්කො සබ්බෙසං ධම්මකථං සුත්වා පසිදිත්වා “තුම්හෙහි අජ්ජමත්තෙහි
මරණස්සති භාවිතා, තුම්හෙ ඉතො පට්ඨාය සහත්ථෙත කම්මං මා කරිත්ථ, අහං,
සක්කො දෙවරාජා, අහං වො ගෙහෙ සත්ත රතනානි අපරිමාණානි කරිස්සාමි,

තුම්හෙ දානං දෙථ, සීලං රක්ඛෙථ, උපොසථකම්මං කරොථ, අප්පමත්තා භොවා” ති තෙසං ඔවාදං දත්වා ගෙහං අපරිමිතධනං කත්වා පක්කාමි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ කුටුම්භිකො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා දාසී බුජ්ජුත්තරා අහොසි, ධිතා උප්පලවණ්ණා, පුත්තො රාහුලො, මාතා බෙමා, බ්‍රාහ්මණො පන අහමෙව අහොසින්ති.

උරගජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[355] 5. සටජාතකවණ්ණනා

අඤ්ඤෙ සොවන්ති රොදන්තිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො එකං අමච්චං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා කථිතසදිසමෙව. ඉධ පන රාජා අත්තනො උපකාරස්ස්ස අමච්චස්ස මහන්තං යසං දත්වා පරිභෙදකානං කථං ගහෙත්වා තං බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරෙ පවෙසෙසි. සො තත්ථ නිසින්තොව සොනාපත්තිමග්ගං නිබ්බත්තෙසි. රාජා තස්ස ගුණං සල්ලක්ඛෙත්වා මොවාපෙසි. සො ගන්ධමාලං ආදාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසීදි. අථ නං සත්ථා “අනත්ථො කිර තෙ උප්පන්තො” ති පුච්ඡිත්වා “ආම, හත්තෙ, අනත්ථෙත පන මෙ අත්ථො ආගතො, සොනාපත්තිමග්ගො නිබ්බත්තො” ති චුත්තෙ “න බො, උපාසක, ත්වඤ්ඤෙව අනත්ථෙත අත්ථං ආහරි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි ආහරිංසු” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමහි නිබ්බත්ති, “සටකුමාරො” තිස්ස නාමං කරිංසු. සො අපරෙත සමයෙන තක්කසිලායං උග්ගහිතසිප්පො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස අත්තෙපුරෙ එකො අමච්චො දුබ්භි. සො තං පච්චක්ඛතො ඤත්වා රට්ඨා පබ්බාපෙසි. තදා සාවත්ථීයං ධඩ්ඤරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. සො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං උපට්ඨන්තිත්වා හෙට්ඨා චුත්තනයෙන අත්තනො වචනං ගාභාපෙත්වා බාරාණසිරජ්ජං ගණ්භාපෙසි. සොපි රජ්ජං ගහෙත්වා බොධිසත්තං සඬ්ඛලිකාහි බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරං පවෙසෙසි. බොධිසත්තො ඤානං නිබ්බත්තෙත්වා ආකාසෙ පල්ලඬ්ඛකෙන නිසීදි, ධඩ්ඤස්ස සරීරෙ ඩාහො උප්පජ්ජි. සො ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස සුවණ්ණාදාසථුල්ලපදුමසස්සිරිකං මුඛං දිස්වා බොධිසත්තං පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

29.

“අඤ්ඤෙ සොවන්ති රොදන්ති, අඤ්ඤෙ අස්සුමුඛා ජනා;
පසන්නමුඛවණ්ණොසි, කස්මා සට න සොවසි” ති.

තත්ථ අඤ්ඤෙති තං යපෙත්වා සෙසමනුස්සා.

අඵස්ස බොධිසත්තො අසොවනකාරණං කථෙන්නො චතස්සො ගාථා අභාසි -

30.

“නාඛහතීතහරො සොකො, නානාගතසුඛාවහො;
තස්මා ධඩ්ඛ න සොවාමි, නත්ථි සොකෙ දුතීයතා.

31.

“සොචං පණ්ඩු කියො හොති, හත්තඤ්චස්ස න රුච්චති;
අමිත්තා සුමනා හොන්ති, සල්ලවිද්ධස්ස රුජ්ජතො.

32.

“ගාමෙ වා යදි වාරඤ්ඤෙ, නින්නෙ වා යදි වා ථලෙ;
ධීතං මං නාගමිස්සති, එවං දිට්ඨපදො අහං.

33.

“යස්සත්තා නාලමෙකොච, සබ්බකාමරසාහරො;
සබ්බාපි පථවී තස්ස, න සුඛං ආවහිස්සති” ති.

තත්ථ නාඛහතීතහරොති නාඛහතීතාහාරො, අයමෙව වා පායො. සොකො නාම අඛහතීතං අතික්කන්තං නිරුද්ධං අත්ථඪගතං පුන නාහරති. දුතීයතාති සභායතා. අතීතාහරණෙන වා අනාගතාහරණෙන වා සොකො නාම කස්සචි සභායො න හොති, තෙනාපි කාරණෙනාහං න සොවාමිති වදති. සොචන්ති සොචන්තො. සල්ලවිද්ධස්ස රුජ්ජතොති සොකසල්ලෙන විද්ධස්ස තෙනෙව සට්ඨියමානස්ස “දිට්ඨා වත නො පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨි” ති අමිත්තා සුමනා හොන්තිති අත්ථො.

ධීතං මං නාගමිස්සතීති සම්ම ධඩ්ඛරාජ, එතෙසු ගාමාදීසු යත්ථ කත්ථවි ධීතං මං පණ්ඩුකිසභාවාදිකං සොකමූලකං බ්‍යසනං න ආගමිස්සති. එවං දිට්ඨපදොති යථා තං බ්‍යසනං නාගච්ඡති, එවං මයා ඤානපදං දිට්ඨං. “අට්ඨලොකධම්මපද” න්තිපි වදන්තියෙව. පාළියං පන “න මත්තං නාගමිස්සති” ති ලිඛිතං, තං අට්ඨකථායං නත්ථි. පරියොසානගාථාය ඉච්ඡිතපත්ථිතත්ථෙත ඤානසුඛසඪ්ඛාතං සබ්බකාමරසං ආහරතීති සබ්බකාමරසාහරො. ඉදං චුත්තං හොති - යස්ස රඤ්ඤො පභාය අඤ්ඤසභායෙ අත්තාව එකො සබ්බකාමරසාහරො නාලං, සබ්බං ඤානසුඛසඪ්ඛාතං කාමරසං ආහරිතුං අසමත්ථො, තස්ස රඤ්ඤො සබ්බාපි පථවී න සුඛං ආවහිස්සති. කාමාතුරස්ස හි සුඛං නාම නත්ථි, යො පන කිලෙසදරථරහිතං ඤානසුඛං ආහරිතුං සමත්ථො, සො රාජා සුඛී හොතීති. යො පනෙතාය ගාථාය “යස්සත්ථා නාලමෙකො” තිපි පායො, තස්සත්ථො න දිස්සති.

ඉති ධඩ්ඛො ඉමා චතස්සො ගාථා සුත්ථා බොධිසත්තං බමාපෙත්ථා රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්ථා පක්කාමි. බොධිසත්තොපි රජ්ජං අමච්චානං පටිනියායාදෙන්ථා හිමවන්තපදෙසං ගන්ත්ථා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්ථා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ධඩ්ඤ්ඤාභාසා ආනන්දො අහොසි, සංචාරා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සට්ඨාසකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[356] 6. කොරණ්ඩියජාතකවණ්ණනා

එකො අරඤ්ඤෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ධම්මසෙනාපතිං ආරබ්භ කපෙසි. ථෙරො කිර ආගතාගතානං දුස්සිලානං මිගලුද්දකමච්ඡන්ධාදීනං දිට්ඨදිට්ඨානඤ්ඤෙව “සීලං ගණ්හං, සීලං ගණ්හං”ති සීලං දෙති. තෙ ථෙරෙ ගරුභාවෙන තස්ස කථං භින්දිතුං අසක්කොන්තා සීලං ගණ්හන්ති, ගහෙත්වා ච පන න රක්ඛන්ති, අත්තනො අත්තනො කම්මමෙව කරොන්ති. ථෙරො සද්ධිවිහාරිකෙ ආමන්තෙත්වා “ආචුසො, ඉමෙ මනුස්සා මම සන්තිකෙ සීලං ගණ්හිංසු, ගණ්හිත්වා ච පන න රක්ඛන්ති”ති ආහ. “හන්තෙ, තුම්හෙ එතෙසං අරුචියා සීලං දෙට්, එතෙ තුම්හාකං කථං භින්දිතුං අසක්කොන්තා ගණ්හන්ති, තුම්හෙ ඉතො පට්ඨාය එවරුපානං සීලං මා අදත්ථා”ති. ථෙරො අනත්තමනො අහොසි. තං පවත්තිං සුත්වා භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “ආචුසො, සාරිපුත්තත්ථෙරො කිර දිට්ඨදිට්ඨානඤ්ඤෙව සීලං දෙති”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස දිට්ඨදිට්ඨානං අයාචන්තානඤ්ඤෙව සීලං දෙති”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛස්ස ආචරියස්ස ජෙට්ඨන්තෙවාසිකො කොරණ්ඩියො නාම අහොසි. තදා සො ආචරියො දිට්ඨදිට්ඨානං කෙවට්ටාදීනං අයාචන්තානඤ්ඤෙව “සීලං ගණ්හං, සීලං ගණ්හං”ති සීලං දෙති. තෙ ගහෙත්වාපි න රක්ඛන්ති ආචරියො තමත්ථං අත්තෙවාසිකානං ආරොචෙසි. අත්තෙවාසිකා “හන්තෙ, තුම්හෙ එතෙසං අරුචියා සීලං දෙට්, තස්මා භින්දන්ති, ඉතො දානි පට්ඨාය යාචන්තානඤ්ඤෙව දදෙය්‍යාට්, මා අයාචන්තාන”න්ති වදිංසු. සො විජ්ජිසාරි අහොසි, එවං සන්තෙපි දිට්ඨදිට්ඨානං සීලං දෙති යෙව.

අපේකදිවසං එකස්මා ගාමා මනුස්සා ආගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණවාචනකත්ථාය ආචරියං නිමන්තයිංසු. සො කොරණ්ඩියමාණවං පක්කොසිත්වා “තාත, අහං න ගච්ඡාමි, ත්වං ඉමෙ පඤ්චසතෙ මාණවෙ ගහෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා වාචනකානි සම්පට්චිත්වා අම්භාකං දින්තකොට්ඨාසං ආහරා”ති පෙසෙසි. සො ගන්ත්වා පටිනිවත්තන්තො අත්තරාමග්ගෙ එකං කන්දරං දිස්වා වින්තෙසි “අම්භාකං ආචරියො දිට්ඨදිට්ඨානං අයාචන්තානඤ්ඤෙව සීලං දෙති, ඉතො දානි පට්ඨාය යථා යාචන්තානඤ්ඤෙව දෙති, තථා නං කරිස්සාමි”ති. සො තෙසු මාණවෙසු සුඛනිසිත්තෙසු උට්ඨාය මහන්තං මහන්තං සෙලං උක්ඛිපිත්වා කන්දරායං බිසි,

පුනඡ්ඡුතං බිජියෙව. අථ නං තෙ මාණවා උට්ඨාය “ආචරිය, කිං කරොසී” ති ආහංසු.
සො න කිඤ්චි කථෙසි, තෙ වෙගෙන ගන්ත්වා ආචරියස්ස ආරොචෙසුං. ආචරියො
ආගන්ත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො පයිමං ගාථමාහ —

34.

“එකො අරඤ්ඤෙ ගිරිකන්දරායං, පග්ගස්ස පග්ගස්ස සිලං පචෙච්ඡසී;
පුනඡ්ඡුතං සන්තරමානරූපො, කොරණ්ඩිය කො නු තව යිධත්ථො” ති.

තත්ථ කො නු තව යිධත්ථොති කො නු තව ඉධ කන්දරායං සිලාඛිපනෙන
අත්ථො.

සො තස්ස වචනං සුත්වා ආචරියං පබ්බොධෙතුකාමො දුතියං ගාථමාහ —

35.

“අහඤ්ඤිමං සාගරසෙච්ඡන්තං, සමං කරිස්සාමි යථාපි පාණි;
චිකිරිය සානුති ච පබ්බතාති ච, තස්මා සිලං දරියා පක්ඛිපාමි” ති.

තත්ථ අහඤ්ඤිමන්ති අහඤ්ඤි ඉමං මහාපථවිං. සාගරසෙච්ඡන්තන්ති සාගරෙහි
සෙච්ඡිතං වාතුරන්තං. යථාපි පාණිති හත්ථතලං විය සමං කරිස්සාමි. චිකිරියාති
චිකිරිත්වා. සානුති ච පබ්බතාති වාති පංසුපබ්බතෙ ච සිලාපබ්බතෙ ච.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො තතියං ගාථමාහ —

36.

“නයිමං මහිං අරහති පාණිකප්පං, සමං මනුස්සො කරණාය මෙකො;
මඤ්ඤාමිමඤ්ඤෙව දරිං ජිගිසං, කොරණ්ඩිය භාහසි ජීවලොක” ති.

තත්ථ කරණාය මෙකොති කරණාය එකො කාතුං න සක්කොතිති දීපෙති.
මඤ්ඤාමිමඤ්ඤෙව දරිං ජිගිසන්ති අහං මඤ්ඤාමි තිට්ඨතු පථවී, ඉමඤ්ඤෙව එකං
දරිං ජිගිසං පුරණත්ථාය වායමන්තො සිලා පරියෙසන්තො උපායං විචින්නොව
ත්ථං ඉමං ජීවලොකං භාහසි ජහිස්සසී, මරිස්සසීති අත්ථො.

තං සුත්වා මාණවො චතුත්ථං ගාථමාහ —

37.

“සචෙ අයං භූතධරං න සක්කා, සමං මනුස්සො කරණාය මෙකො;
එවමෙව ත්ථං බ්‍රහ්මෙ ඉමෙ මනුස්සෙ, නානාදිට්ඨිකෙ නානයිස්සසී තෙ” ති.

තස්සත්ථො — සචෙ අයං එකො මනුස්සො ඉමං භූතධරං පථවිං. සමං කාතුං න
සක්කා න සමත්ථො, එවමෙව ත්ථං ඉමෙ දුස්සීලමනුස්සෙ නානාදිට්ඨිකෙ
නානයිස්සසී, තෙ එවං “සීලං ගණ්හථ, සීලං ගණ්හථා” ති වදන්තො අත්තතො වසං.

න ආනයිස්සයි, පණ්ඩිතපුරිසායෙව හි පාණාතිපාතං “අකුසල” න්ති ගරහන්ති.
සංසාරමොචකාදයො පනෙත්ථ කුසලසඤ්ඤිනො, තෙ ත්වං කථං ආනයිස්සයි,
තස්මා දිට්ඨදිට්ඨානං සීලං අදත්වා යාවන්තානඤ්ඤෙව දෙහීති.

තං සුත්වා ආචරියො “යුත්තං වදති කොරණ්ඩියො, ඉදානි න ඵ්වරූපං
කරිස්සාමි” ති අත්තනො විරද්ධභාවං ඤත්වා පඤ්චමං ගාථමාහ —

38.

“සංඛිත්තරූපෙන භවං මමත්ථං, අක්ඛාසි කොරණ්ඩිය ඵ්වමෙතං;
යථා න සක්කා පථවී සමායං, කත්තුං මනුස්සෙන තථා මනුස්සා” ති.

තත්ථ සමායන්ති සමං අයං. ඵ්වං ආචරියො මාණවස්ස ථුතිං අකාසි, සොපි නං
බොධෙත්වා සයං සරං නෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා බ්‍රාහ්මණො
සාරිපුත්තො අහොසි, කොරණ්ඩියමාණුවො පන අභමෙව අහොසි” න්ති.

කොරණ්ඩියජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[357] 7. ලටුකිකජාතකවණ්ණනා

වන්දාමි තං කුඤ්ජර සට්ඨිභායනන්ති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්තො
දෙවදත්තං ආරබ්භ කටෙසි. එකස්මිඤ්ඤි දිවසෙ හික්ඛු ධම්මසභායං කථං
සමුට්ඨාපෙසු “ආවුසො, දෙවදත්තො කක්ඛලො ඵරුසො සාහසිකො, සත්තෙසු
කරුණාමත්තම්පිස්ස නත්ථි” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි
කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ,
ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස නික්කරුණොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
හත්ථියොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො පාසාදිකො මහාකායො
අසිතිසහස්සවාරණපරිවාරො යුථපති හුත්වා හිමවන්තපදෙසෙ විහාසි. තදා එකා
ලටුකිකා සකුණිකා හත්ථිනං විවරණට්ඨානෙ අණ්ඩානි නික්ඛිපි, තානි පරිණතානි
හින්දිත්වා සකුණපොතකා නික්ඛමිංසු. තෙසු අවිරුල්භපක්ඛෙසු උප්පතිතුං
අසක්කොන්තෙසුයෙව මහාසත්තො අසිතිසහස්සවාරණපරිවුතො ගොචරාය
වරන්තො තං පදෙසං පත්තො. තං දිස්වා ලටුකිකා වින්තෙසි “අයං හත්ථිරාජා මම
පොතකෙ මද්දිත්වා මාරෙස්සති, හන්ද නං පුත්තකානං පරිත්තාණත්ථාය
ධම්මිකාරක්ඛං යාවාමි” ති. සා උභො පක්ඛෙ එකතො කත්වා තස්ස පුරතො යත්වා
පයමං ගාථමාහ —

39.

“වන්දාමි තං කුඤ්ජර සට්ඨිභායනං, ආරඤ්ඤකං යුථපතිං යසස්සිං;

පක්කෙහි තං පඤ්ජලිකං කරොමි, මා මෙ වධි පුත්තකෙ දුබ්බලායා’ ති.

තත්ථ සට්ඨිභායනන්ති සට්ඨිවස්සකාලෙ භායනබලං. යසස්සින්ති පරිවාරසම්පන්නං. පක්කෙහි තං පඤ්ජලිකං කරොමිති අහං පක්කෙහි තං අඤ්ජලිකං කරොමිති අත්ථො.

මහාසත්තො ‘‘මා චිත්තයි ලටුකිකෙ, අහං තෙ පුත්තකෙ රක්ඛිස්සාමි’’ති සකුණුපොතකානං උපරි යත්වා අසීනියා හත්ථිසහස්සෙසු ගතෙසු ලටුකිකං ආමන්තෙත්වා ‘‘ලටුකිකෙ අම්භාකං පච්ඡතො එකො එකචාරිකො හත්ථි ආගච්ඡති, සො අම්භාකං වචනං න කරිස්සති, තස්මිං ආගතෙ තම්පි යාචිත්වා පුත්තකානං සොත්ථිභාවං කරෙය්‍යාසි’’ති වත්වා පක්කාමි. සාපි තස්ස පච්චුග්ගමනං කත්වා උභොහි පක්කෙහි අඤ්ජලිං කත්වා දුතියං ගාථමාහ –

40.

‘‘චන්දාමි තං කුඤ්ජර එකචාරිං, ආරඤ්ඤකං පබ්බතසානුගොචරං;
පක්කෙහි තං පඤ්ජලිකං කරොමි, මා මෙ වධි පුත්තකෙ දුබ්බලායා’ ති.

තත්ථ පබ්බතසානුගොචරන්ති සනසෙලපබ්බතෙසු ව පංසුපබ්බතෙසු ව ගොචරං ගණ්හන්තං.

සො තස්සා වචනං සුත්වා තතියං ගාථමාහ –

41.

‘‘වධිස්සාමි තෙ ලටුකිකෙ පුත්තකානි, කිං මෙ තුවං කාහසි දුබ්බලාසි;
සනං සහස්සානිපි තාදිසිනං, වාමෙන පාදෙන පපොථයෙය්‍යා’’න්ති.

තත්ථ වධිස්සාමි තෙති ත්වං කස්මා මම විචරණමග්ගෙ පුත්තකානි ය්‍පෙසි, යස්මා ය්‍පෙසි, තස්මා වධිස්සාමි තෙ පුත්තකානීති වදති. කිං මෙ තුවං කාහසිති මය්‍හං මහාථාමස්ස ත්වං දුබ්බලා කිං කරිස්සසි. පපොථයෙය්‍යාන්ති අහං තාදිසානං ලටුකිකානං සතසහස්සම්පි වාමෙන පාදෙන සඤ්චුණ්ණෙය්‍යං, දක්ඛිණපාදෙන පන කථාව නත්ථිති.

එවඤ්ච පන වත්වා සො තස්සා පුත්තකෙ පාදෙන සඤ්චුණ්ණෙත්වා මුත්තෙන පවාහෙත්වා නදන්තොව පක්කාමි. ලටුකිකා රුක්ඛසාධාය නිලීයිත්වා ‘‘ඉදානි තාව වාරණ නදන්තො ගච්ඡසි, කතිපාහෙනෙව මෙ කිරියං පස්සිස්සසි, කායබලතො ඤාණබලස්ස මහන්තභාවං න ජානාසි, හොතු, ජානාපෙස්සාමි න’’න්ති තං සන්තප්පයමානාව චතුත්ථං ගාථමාහ –

42.

‘‘න හෙව සබ්බත්ථ බලෙන කිච්චං, බලඤ්චි බාලස්ස වධාය හොති;
කරිස්සාමි තෙ නාගරාජා අනත්ථං, යො මෙ වධි පුත්තකෙ දුබ්බලායා’ ති.

තත්ථ බලෙනාති කායබලෙන. අනත්ථන්ති අවුඬ්ඪිං. යො මෙනි යො ත්වං මම දුබ්බලාය පුත්තකෙ වධි සාතෙසි.

සා එවං වත්වා කතිපාහං එකං කාකං උපට්ඨන්ති තෙන තුට්ඨෙන “කිං තෙ කරොමි”ති වුත්තා “සාමි, අඤ්ඤං මෙ කාතබ්බං නත්ථි, එකස්ස පන එකචාරිකචාරණස්ස තුණ්ඨෙන පහරිත්වා තුම්හෙහි අක්ඛිති හින්නානි පච්චාසිසාමි”ති ආහ. සා තෙන “සාධු”ති සම්පට්ඨන්ති එකං නිලමක්ඛිකං උපට්ඨන්ති. තායපි “කිං තෙ, කරොමි”ති වුත්තා “ඉමිනා කාකෙන එකචාරිකචාරණස්ස අක්ඛිසු හින්නෙසු තුම්හෙහි තත්ථ ආසාටිකං පාතෙතුං ඉච්ඡාමි”ති වත්වා තායපි “සාධු”ති වුත්තෙ එකං මණ්ඩුකං උපට්ඨන්ති තෙන “කිං තෙ, කරොමි”ති වුත්තා “යදා එකචාරිකචාරණො අන්ධො හුත්වා පානියං පරියෙසති, තදා පබ්බතමත්ථකෙ යිතො සද්දං කත්වා තස්මිං පබ්බතමත්ථකං අභිරුහන්තෙ ඔතරිත්වා පපාතෙ සද්දං කරෙය්‍යාථ, අහං තුම්හාකං සන්තිකා එත්තකං පච්චාසිසාමි”ති ආහ. සොපි තස්සා වචනං “සාධු”ති සම්පට්ඨන්ති.

අට්ඨකදිවසං කාකො චාරණස්ස ද්වෙපි අක්ඛිති තුණ්ඨෙන හින්දි, නිලමක්ඛිකා ආසාටිකං පාතෙසි. සො පුළුවෙහි බජ්ජන්තො වෙදනාජ්ජන්තො පිපාසාහිභූතො පානියං පරියෙසමානො විවරි. තස්මිං කාලෙ මණ්ඩුකො පබ්බතමත්ථකෙ යත්වා සද්දමකාසි. චාරණො “එත්ථ පානියං හවිස්සති”ති පබ්බතමත්ථකං අභිරුහි. අථ මණ්ඩුකො ඔතරිත්වා පපාතෙ යත්වා සද්දමකාසි. චාරණො “එත්ථ පානියං හවිස්සති”ති පපාතාහිමුඛො ගච්ඡන්තො පරිගජිත්වා පබ්බතපාදෙ පතිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. ලට්ඨකිකා තස්ස මතභාවං ඤාත්වා “දිට්ඨා මෙ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨි”ති හට්ඨතුට්ඨා තස්ස බන්ධෙ වඩ්ඪකමිත්වා යථාකම්මං ගතා.

සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, කෙනවි සද්ධිං වෙරං නාම කාතබ්බං, එවං බලසම්පන්නම්පි චාරණං ඉමෙ වත්තාරො ජනා එකතො හුත්වා චාරණස්ස ජීවිතක්ඛයං පාපෙසු”න්ති –

43.

“කාකඤ්ච පස්ස ලට්ඨකිකං, මණ්ඩුකං නිලමක්ඛිකං;
එතෙ නාගං අසාතෙසුං, පස්ස වෙරස්ස වෙරිනං;
තස්මා හි වෙරං න කයිරාථ, අජ්ජියෙනපි කෙනවි”ති. –

ඉමං අභිසම්බුද්ධගාථං වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි.

තත්ථ පස්සාති අනියාමිතාලපනමෙතං, හික්ඛු පන සන්ධාය වුත්තත්තා පස්සථ හික්ඛවෙති වුත්තං භොති. එතෙති එතෙ වත්තාරො එකතො හුත්වා. අසාතෙසුන්ති තං වධිංසු. පස්ස වෙරස්ස වෙරිනන්ති පස්සථ වෙරිකානං වෙරස්ස ගතින්ති අත්ථො.

තදා එකචාරිකහත්ථි දෙවදන්තො අභොසි, යුථපති පන අහමෙව අභොසින්ති.

[358] 8. වූළධම්මපාලජාතකවණ්ණනා

අහමෙව දුසියා භූතභතාති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කටෙසි. අඤ්ඤෙසු ජාතකෙසු දෙවදත්තො බොධිසත්තස්ස තාසමත්තම්පි කාතුං නාසක්ඛි, ඉමස්මිං පන වූළධම්මපාලජාතකෙ බොධිසත්තස්ස සත්තමාසිකකාලෙ හත්ථපාදෙ ව සීසඤ්ච ඡෙදාපෙත්වා අසිමාලකං නාම කාරෙසි. දද්දරජාතකෙ (ජා. 1.2.43-44) ගීවං ගහෙත්වා මාරෙත්වා උද්ධනෙ මංසං පවිත්වා බාදි. බන්තීවාදීජාතකෙ (ජා. 1.4.49 ආදයො) ද්විතීයි කසාහි පහාරසහස්සෙහි තාළාපෙත්වා හත්ථපාදෙ ව කණ්ණනාසඤ්ච ඡෙදාපෙත්වා ජටාසු ගහෙත්වා කඬ්ඨාපෙත්වා උත්තානකං නිපජ්ජාපෙත්වා උරෙ පාදෙන පහරිත්වා ගතො. බොධිසත්තො තං දිවසංයෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. වූළනන්දියජාතකෙපි (ජා. 1.2.143-144) මහාකපිජාතකෙපි (ජා. 1.7.83 ආදයො) මාරෙසියෙව. එවමෙව සො දීසරත්තං වධාය පරිසක්කන්තො බුද්ධකාලෙපි පරිසක්කියෙව. අටෙකදිවසං හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං - “ආවුසො, දෙවදත්තො බුද්ධානං මාරණත්ථමෙව උපායං කරොති, ‘සම්මාසම්බුද්ධං මාරාපෙස්සාමී’ති ධනුග්ගහෙ පයොපෙසි, සිලං පවිජ්ඣි, නාළාගිරිං විස්සජ්ජාපෙසි”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා’ති පුවජිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මය්හං වධාය පරිසක්කියෙව, ඉදානි පන තාසමත්තම්පි කාතුං න සක්කොති, පුබ්බෙ මං වූළධම්මපාලකුමාරකාලෙ අත්තනො පුත්තං සමානං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා අසිමාලකං කාරෙසි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං මහාපතාපෙ නාම රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා වන්දාදෙවියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්ති, “ධම්මපාලො”තිස්ස නාමං කරිංසු. තමෙනං සත්තමාසිකකාලෙ මාතා ගන්ධොදකෙන න්භාපෙත්වා අලඬකරිත්වා කීළාපයමානා නිසිදි. රාජා තස්සා වසනට්ඨානං අගමාසි. සා පුත්තං කීළාපයමානා පුත්තසිනෙහෙන සමජ්ජිතා හුත්වා රාජානං පස්සිත්වාපි න උට්ඨහි. සො වින්තෙසි “අයං ඉදානෙව තාව පුත්තං නිස්සාය මානං කරොති, මං කිස්මිඤ්චි න මඤ්ඤති, පුත්තෙ පන වඬ්ඨන්තෙ මයි ‘මනුස්සො’තිපි සඤ්ඤං න කරිස්සති, ඉදානෙව නං ඝාතෙස්සාමී”ති. සො නිවත්තිත්වා රාජාසනෙ නිසිදිත්වා “අත්තනො විධානෙන ආගච්ඡතු”ති වොරඝාතකං පක්කොසාපෙසි. සො කාසායවත්ථනිවත්ථො රත්තමාලාධරො ඵරසුං අංසෙ යිපෙත්වා උපධානසට්ඨකං හත්ථපාදයපනදණ්ඩකඤ්ච ආදාය ආගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා “කිං කරොමි, දෙවා”ති අට්ඨාසි. දෙවියා සිරිගබ්භං ගන්ත්වා ධම්මපාලං ආනෙහිති. දෙවිපි රඤ්ඤො කුජ්ඣිත්වා නිවත්තනභාවං ඤත්වා බොධිසත්තං උරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා රොදමානා නිසිදි. වොරඝාතකො ගන්ත්වා තං පිට්ඨියං හත්ථෙන පහරිත්වා හත්ථනො කුමාරං අච්ඡන්දිත්වා ආදාය රඤ්ඤො සන්තිකං ආගන්ත්වා “කිං කරොමි, දෙවා”ති ආහ.

රාජා එකං ඵලකං ආහරාපෙත්වා පුරතො නික්ඛිපාපෙත්වා “ඉධ නං නිපජ්ජාපෙහි”ති ආහ. සො තථා අකාසි.

චන්දාදෙවී පුත්තස්ස පච්ඡතොව පරිදෙවමානා ආගච්ඡි. පුන චොරසාතකො “කිං කරොමි, දෙවා”ති ආහ. ධම්මපාලස්ස හත්ථෙ ඡින්දාති. චන්දාදෙවී “මහාරාජ, මම පුත්තො සත්තමාසිකො බාලකො න කිඤ්චි ජානාති, නත්ථෙතස්ස දොසො, දොසො පන භොන්තො මයි භවෙය්‍ය, තස්මා මය්හං හත්ථෙ ඡෙදාපෙහි”ති ඉමමත්ථං පකාසෙත්ති පයමං ගාථමාහ —

44.

“අහමෙව දුසියා භූතභතා, රඤ්ඤො මහාපතාපස්ස;
එතං මුඤ්චතු ධම්මපාලං, හත්ථෙ මෙ දෙව ඡෙදෙහි”ති.

තත්ථ දුසියාති දුසිකා, තුම්භෙ දිස්වා අනුට්ඨහමානා දොසකාරිකාති අත්ථො. “දුසිකා”තිපි පායො, අයමෙවත්ථො. භූතභතාති භතභූතා, භතවුඨ්ඨිති අත්ථො. රඤ්ඤොති ඉදං “දුසියා”ති පදෙන යොජෙතබ්බං. අහං රඤ්ඤො මහාපතාපස්ස අපරාධකාරිකා, නායං කුමාරො, තස්මා නිරපරාධං එතං බාලකං මුඤ්චතු ධම්මපාලං, සවෙපි හත්ථෙ ඡෙදාපෙතුකාමො, දොසකාරිකාය හත්ථෙ මෙ, දෙව, ඡෙදෙහිති අයමෙත්ථ අත්ථො.

රාජා චොරසාතකං ඔලොකෙසි. “කිං කරොමි, දෙවා”ති? “පපඤ්චං අකත්වා හත්ථෙ ඡෙදා”ති. තස්මිං බණ්ණ චොරසාතකො තිබ්ණඵරසුං ගහෙත්වා කුමාරස්ස තරුණවංසකළීරෙ විය ද්වෙ හත්ථෙ ඡින්දි. සො ද්වීසු හත්ථෙසු ඡිජ්ජමානෙසු නෙව රොදි න පරිදෙවි, ඛන්තිඤ්ච මෙත්තඤ්ච පුරෙවාරිකං කත්වා අධිවාසෙසි. චන්දා පන දෙවී ඡින්තහත්ථකොටිං ගහෙත්වා උච්ඡධිගෙ කත්වා ලොහිතලිත්තා පරිදෙවමානා විවරි. පුන චොරසාතකො “කිං කරොමි, දෙවා”ති පුච්ඡි. “ද්වෙපි පාදෙ ඡින්දා”ති. තං සුත්වා චන්දාදෙවී දුතියං ගාථමාහ —

45.

“අහමෙව දුසියා භූතභතා, රඤ්ඤො මහාපතාපස්ස;
එතං මුඤ්චතු ධම්මපාලං, පාදෙ මෙ දෙව ඡෙදෙහි”ති.

තත්ථ අධිජ්ජායො චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො.

රාජාපි පුන චොරසාතකං ආණාපෙසි. සො උභොපි පාදෙ ඡින්දි. චන්දාදෙවී පාදකොට්ඨිපි ගහෙත්වා උච්ඡධිගෙ කත්වා ලොහිතලිත්තා පරිදෙවමානා “සාමි මහාපතාප, ඡින්තහත්ථපාදා නාම දාරකා මාතරා පොසෙතබ්බා භොන්ති, අහං හතිං කත්වා මම පුත්තකං පොසෙස්සාමි, දෙහි මෙ එත”න්ති ආහ. චොරසාතකො “කිං දෙව කතා රාජාණා, නිට්ඨිතං මම කිච්ච”න්ති පුච්ඡි. “න තාව නිට්ඨිත”න්ති. “අථ කිං කරොමි, දෙවා”ති? “සිසමස්ස ඡින්දා”ති. තං සුත්වා චන්දාදෙවී තතියං ගාථමාහ —

46.

“අහමෙව දුසියා භූතභතා, රඤ්ඤො මහාපතාපස්ස;
එතං මුඤ්චතු ධම්මපාලං, සීසං මෙ දෙව ඡෙදෙහී”ති.

වත්වා ව පන අත්තනො සීසං උපනෙසි.

පුත වොරසාතකො “කිං කරොමි, දෙවා”ති පුච්ඡි. “සීසමස්ස ඡින්දා”ති. සො සීසං ඡින්දිත්වා “කතා, දෙව, රාජාණා”ති පුච්ඡි. “න තාව කතා”ති. “අථ කිං කරොමි, දෙවා”ති? “අසිතුණ්ඛෙන නං සම්පට්ඨිත්වා අසිමාලකං නාම කරොහී”ති. සො තස්ස කළෙවරං ආකාසෙ බිපිත්වා අසිතුණ්ඛෙන සම්පට්ඨිත්වා අසිමාලකං නාම කත්වා මහාතලෙ විජ්ජකිරි. වන්දාදෙවී බොධිසත්තස්ස මංසෙ උච්ඡධිගෙ කත්වා මහාතලෙ රොදමානා පරිදෙවමානා ඉමා ගාථා අභාසි —

47.

“න හි නුනිමස්ස රඤ්ඤො, මිත්තාමච්චා ව විජ්ජරෙ සුභදා;
යෙ න වදන්ති රාජානං, මා සාතයි ඔරසං පුත්තං.

48.

“න හි නුනිමස්ස රඤ්ඤො, ඤාති මිත්තා ව විජ්ජරෙ සුභදා;
යෙ න වදන්ති රාජානං, මා සාතයි අනුජං පුත්තං”න්ති.

තත්ථ මිත්තාමච්චා ව විජ්ජරෙ සුභදාති නුත ඉමස්ස රඤ්ඤො දල්භමිත්තා වා සබ්බකිච්චෙසු සහභාවිනො අමච්චා වා මුදුහදයතාය සුභදා වා කෙචි න විජ්ජන්ති. යෙ න වදන්තිති යෙ අධුනා ආගන්ත්වා “අත්තනො පියපුත්තං මා සාතයි”ති න වදන්ති, ඉමං රාජානං පටිසෙසෙධන්ති, තෙ නත්ථියෙවාති මඤ්ඤෙ. දුතියගාථායං ඤාතීති ඤාතකා.

ඉමා පන ද්වෙ ගාථා වත්වා වන්දාදෙවී උභොහි හත්ථෙහි හදයමංසං ධාරයමානා තතියං ගාථමාහ —

49.

“වන්දනසාරානුලිත්තා, බාහා ඡිජ්ජන්ති ධම්මපාලස්ස;
දායාදස්ස පට්ඨායා, පාණා මෙ දෙව රුජ්ඣන්ති”ති.

තත්ථ දායාදස්ස පට්ඨායාති පිතුසන්තකාය වාතුරන්තාය පට්ඨියා දායාදස්ස ලොහිතවන්දනසාරානුලිත්තා හත්ථා ඡිජ්ජන්ති, පාදා ඡිජ්ජන්ති, සීසඤ්ච ඡිජ්ජති, අසිමාලකොපි කතො, තව වංසං පච්ඡිත්තිත්වා ගතොසි දානීති එවමාදීනි විලපන්ති එවමාහ. පාණා මෙ දෙව රුජ්ඣන්තිති දෙව, මය්හම්පි ඉමං සොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තියා ජීවිතං රුජ්ඣන්ති.

තස්සා එවං පරිදෙවමානාය එව ඩය්භමානෙ වෙළවනෙ වෙළ විය හදයං එලි, සා තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තා. රාජාපි පල්ලඬිකෙ යාතුං අසක්කොන්තො මහාතලෙ පති, පදරතලං ද්විධා හිජ්ජි, සො තතොපි භූමියං පති. තතො චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සබහලාපි සනපථවී තස්ස අගුණං ධාරෙතුං අසක්කොන්ති හිජ්ජන්වා විවරමදාසි, අවිචිතො ජාලා උට්ඨාය කුලදත්තිකෙන කම්බලෙන පරික්ඛිපන්ති විය තං ගහෙත්වා අවිචිම්භි බිපි. චන්දාය ච බොධිසත්තස්ස ච අමච්චා සරිරකිච්චං කරිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා දෙවදත්තො අහොසි, චන්දාදෙවී මහාපජාපතිගොතමී, ධම්මපාලකුමාරො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වුළුධම්මපාලජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[359] 9. සුවණ්ණමිගජාතකවණ්ණනා

වික්කම රෙ හරිපාදාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො සාවත්ථියං එකං කුලධීතරං ආරබ්භ කට්ඨි. සා කිර සාවත්ථියං ද්විත්තං අග්ගසාවකානං උපට්ඨාකකුලස්ස ධීතා සද්ධා පසන්තා බුද්ධමාමකා ධම්මමාමකා සඬ්ඝමාමකා ආචාරසම්පන්නා පණ්ඩිතා දානාදිපුඤ්ඤාභිරතා. තං අඤ්ඤං සාවත්ථියමෙව සමානජාතිකං මිච්ඡාදිට්ඨිකකුලං වාරෙසි. අට්ඨස්සා මාතාපිතරො “අම්භාකං ධීතා සද්ධා පසන්තා තිණි රතනාති මමායති දානාදිපුඤ්ඤාභිරතා, තුම්හෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකා ඉමිස්සාපි යථාරුචියා දානං වා දාතුං ධම්මං වා සොතුං විහාරං වා ගන්තුං සීලං වා රක්ඛිතුං උපොසථකම්මං වා කාතුං න දස්සථ, න මයං තුම්භාකං දෙම, අත්තනා සදිසං මිච්ඡාදිට්ඨිකකුලාව කුමාරිකං ගණ්හථා”ති ආහංසු. තෙ තෙහි පටික්ඛිත්තා “තුම්භාකං ධීතා අම්භාකං සරං ගන්ත්වා යථාධිජ්ජායෙන සබ්බමෙතං කරොතු, මයං න වාරෙස්සාම, දෙථ නො එත”න්ති චත්ථා “තෙන හි ගණ්හථා”ති වුත්තා හද්දකෙන නක්ඛත්තෙන මඬිගලං කත්වා තං අත්තනො සරං නයිංසු. සා චත්තාචාරසම්පන්නා පතිදෙවතා අහොසි, සස්සුසසුරසාමිකචත්තාති කතානෙව හොන්ති.

සා එකදිවසං සාමිකං ආහ – “ඉච්ඡාමහං, අයාපුත්ත, අම්භාකං කුලුපකත්ථෙරානං දානං දාතු”න්ති. සාධු, හද්දෙ, යථාජ්ඣාසයෙන දානං දෙහීති. සා ථෙරෙ නිමන්තාපෙත්වා මහන්තං සක්කාරං කත්වා පණිතහොජනං හොපෙත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා “හන්තෙ, ඉමං කුලං මිච්ඡාදිට්ඨිකං අස්සද්ධං තිණ්ණං රතනානං ගුණං න ජානාති, සාධු, අයා, යාව ඉමං කුලං තිණ්ණං රතනානං ගුණං ජානාති, තාව ඉධෙව හික්ඛං ගණ්හථා”ති ආහ. ථෙරා අධිවාසෙත්වා තත්ථ නිබද්ධං භුඤ්ජන්ති. පුන සාමිකං ආහ “අයාපුත්ත, ථෙරා ඉධ නිබද්ධං ආගච්ජන්ති, කිංකාරණා තුම්හෙ න පස්සථා”ති. “සාධු, පස්සිස්සාමි”ති. සා පුනදිවසෙ ථෙරානං හත්තකිච්චපරියොසානෙ තස්ස ආරොවෙසි. සො උපසඬකම්ත්වා ථෙරෙහි සද්ධිං

පටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථස්ස ධම්මසෙනාපති ධම්මකථං කථෙසි. සො ථෙරස්ස ධම්මකථාය ව ඉරියාපථෙසු ව පසීදිත්වා තතො පටියාය ථෙරානං ආසනං පඤ්ඤපෙනි, පානියං පරිස්සාවෙනි, අන්තරාහත්තෙ ධම්මකථං සුඤ්ඤානි, තස්ස අපරහාගෙ මිච්ඡාදිට්ඨි භිජ්ජි.

අථෙකදිවසං ථෙරො ද්විත්තමිපි ධම්මකථං කථෙන්නො සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උභොපි ජයම්පතිකා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. තතො පටියාය තස්ස මාතෘපිතරො ආදිං කත්වා අන්තමසො දාසකම්මකරාපි සබ්බෙ මිච්ඡාදිට්ඨි භිත්තිත්වා බුද්ධධම්මසඤ්ඤාමාමකායෙව ජාතා. අථෙකදිවසං දාරිකා සාමිකං ආහ – “අයාපුත්ත, කිං මෙ සරාවාසෙන, ඉච්ඡාමහං පබ්බජිතු” න්ති. සො “සාධු හද්දෙ, අහමිපි පබ්බජිස්සාමි” ති මහත්තෙන පරිවාරෙන තං භික්ඛුනුපස්සයං නෙත්වා පබ්බාපෙත්වා සයම්පි සත්ථාරං උපසඤ්ඤාමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තං සත්ථා පබ්බාපෙසි. උභොපි විපස්සනං වඩ්ඤත්වා න විරස්සෙව අරහත්තං පාපුණ්හංසු. අථෙකදිවසං භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, අසුකා නාම දහරහික්ඛුනි අත්තනො වෙව පච්චයා ජාතා සාමිකස්ස ව, අත්තනාපි පබ්බජිත්වා අරහත්තං පත්වා තමිපි පාපෙසි” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව තාව එසා සාමිකං රාගපාසා මොවෙසි, පුබ්බෙපෙසා පොරාණකපණ්ඩිතෙ පන මරණපාසා මොවෙසි” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො මිගයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පන්නො අභිරුපො අහොසි පාසාදිකො දස්සනීයො සුවණ්ණවණ්ණො ලාබාරසපරිකම්මකතෙහි විය හත්ථපාදෙහි රජතදාමසදිසෙහි විසාණෙහි මණ්දුළිකපටිභාගෙහි අක්ඛිති රත්තකම්බලගෙණ්ඩුසදිසෙන මුඛෙන සමන්තාගතො. හරියාපිස්ස තරුණමිහි අභිරුපා අහොසි දස්සනීයා. තෙ සමග්ගවාසං වසිංසු, අසිතිසහස්සවිත්‍රමිගා බොධිසත්තං උපට්ඨහිංසු. තදා ලුද්දකා මිගවීථිසු පාසෙ ඔඩ්ඬෙසු. අථෙකදිවසං බොධිසත්තො මිගානං පුරතො ගච්ඡන්නො පාදෙ පාසෙන බජ්ඣත්වා “ජිත්තිස්සාමි න” න්ති ආකඤ්චි, වම්මං ඡිජ්ජි, පුන ආකඤ්චන්තස්ස මංසං ඡිජ්ජි, පුන න්හාරු ඡිජ්ජි, පාසො අට්ඨිමාහව්ව අට්ඨාසි. සො පාසං ඡිත්තිතුං අසක්කොන්නො මරණභයතප්පිතො බද්ධරවං රවි. තං සුත්වා භීතො මිගගණො පලායි. හරියා පනස්ස පලායිත්වා මිගානං අන්තරෙ ඔලොකෙන්නි තං අදිස්වා “ඉදං භයං මය්හං පියසාමිකස්ස උප්පන්නං හවිස්සති” ති වෙගෙන තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අස්සුමුඛි රොදමානා “සාමි, ත්වං මහබ්බලො, කිං එතං පාසං සන්ධාරෙතුං න සක්ඛිස්සසි, වෙගං ජනෙත්වා ඡිත්තාහි න” න්ති තස්ස උස්සාහං ජනෙන්නි පයමං ගාථමාහ –

50.

“වික්කම රෙ හරිපාද, වික්කම රෙ මහාමිග;
ඡිත්ති වාරත්තිකං පාසං, නාහං එකා වනෙ රමෙ” ති.

තත්ථ වික්කමාති පරක්කම, ආකඩ්ඪාති අත්ථො. රෙති ආමන්තනෙ නිපාතො.
හරිපාදාති සුවණ්ණපාද. සකලසරිරම්පි තස්ස සුවණ්ණවණ්ණං, අයං පන
ගාරවෙනෙවමාහ. නාහං එකාති අහං තයා විනා එකිකා වනෙ න රම්ස්සාමි,
තිණොදකං පන අග්ගහෙත්වා සුස්සිත්වා මරිස්සාමිති දස්සෙති.

තං සුත්වා මිගො දුතියං ගාථමාහ –

51.

“වික්කමාමි න පාරෙමි, භූමිං සුමිහාමි වෙගසා;
දළ්භො වාරත්තිකො පාසො, පාදං මෙ පරිකන්තති” ති.

තත්ථ වික්කමාමිති හද්දෙ, අහං වීරියං කරොමි. න පාරෙමිති පාසං ඡින්දිතුං පන
න සක්කොමිති අත්ථො. භූමිං සුමිහාමිති අපි නාම ඡජ්ජෙය්‍යාති පාදෙනාපි භූමිං
පහරාමි. වෙගසාති වෙගෙන. පරිකන්තතිති වම්මාදිති ඡින්දන්තො සමන්තා
කන්තතිති.

අථ නං මිගී “මා හායි, සාමි, අහං අත්තනො බලෙන ලුද්දකං යාවිත්වා තව
ජීවිතං ආහරිස්සාමි. සවෙ යාවනාය න සක්ඛිස්සාමි, මම ජීවිතම්පි දත්වා තව ජීවිතං
ආහරිස්සාමි” ති මහාසත්තං අස්සාසෙත්වා ලොහිතලිත්තං බොධිසත්තං
පරිග්ගහෙත්වා අට්ඨාසි. ලුද්දකොපි අසිඤ්ච සත්තිඤ්ච ගහෙත්වා කප්පුට්ඨානග්ගි
විය ආගච්ඡති. සා තං දිස්වා “සාමි, ලුද්දකො ආගච්ඡති, අහං අත්තනො බලං
කරිස්සාමි, ත්වං මා හායි” ති මිගං අස්සාසෙත්වා ලුද්දකස්ස පටිපථං ගන්ත්වා
පටික්කමිත්වා එකමන්තං යීතා තං වන්දිත්වා “සාමි, මම සාමිකො
සුවණ්ණවණ්ණො සීලාවාරසම්පන්නො, අසීතිසහස්සානං මිගානං රාජා” ති
බොධිසත්තස්ස ගුණං කට්ඨෙත්වා මිගරාජෙ යීතෙයෙව අත්තනො වධං යාවන්ති
තතියං ගාථමාහ –

52.

“අත්ථරස්සු පලාසානි, අසිං නිබ්බාහ ලුද්දක;
පයමං මං වධිත්වාන, හන පච්ඡා මහාමිග” ති.

තත්ථ පලාසානීති මංසට්ඨපනත්ථං පලාසපණ්ණානි අත්ථරස්සු. අසිං
නිබ්බාහාති අසිං කොසතො නිහර.

තං සුත්වා ලුද්දකො “මනුස්සභූතා තාව සාමිකස්ස අත්ථාය අත්තනො ජීවිතං න
පරිච්චජන්ති, අයං තිරච්ඡානගතා ජීවිතං පරිච්චජති, මනුස්සභාසාය ච මධුරෙන
සරෙන කට්ඨෙති, අජ්ජ ඉමිස්සා ච පතීනො වස්සා ජීවිතං දස්සාමි” ති පසන්නචිත්තො
චතුත්ථං ගාථමාහ –

53.

“න මෙ සුතං වා දිට්ඨං වා, හාසන්තිං මානුසිං මිගිං;

ත්වඤ්ච හද්දෙ සුඛි හොති, එසො වාපි මහාමිගො’ති.

තත්ථ සුතං වා දිට්ඨං වාති මයා ඉතො පුබ්බෙ එවරුපං දිට්ඨං වා සුතං වා නත්ථි. භාසන්තිං මානුසිං මිගින්ති අහඤ්ඨි ඉතො පුබ්බෙ මානුසිං වාචං භාසන්තිං මිගිං නෙව අද්දසං න අස්සෙසිං. යෙසං පන “න මෙ සුතා වා දිට්ඨා වා, භාසන්ති මානුසි මිගි”ති පාළි, තෙසං යථාපාළිමෙව අත්ථො දිස්සති. හද්දෙති හද්දකෙ පණ්ඩිතෙ උපායකුසලෙ. ඉති තං ආලපිත්වා පුන “ත්වඤ්ච එසො වාපි මහාමිගොති ද්වෙපි ජනා සුඛි නිද්දක්ඛා හොථා”ති තං සමස්සාසෙත්වා ලුද්දකො බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා වාසියා වම්මපාසං ඡින්දිත්වා පාදෙ ලග්ගපාසකං සණ්ඨං නීහරිත්වා න්හාරුනා න්හාරුං, මංසෙන මංසං, වම්මෙන වම්මං පටිපාටෙත්වා පාදං හත්ථෙන පරිමජ්ජි. තඤ්ඤාඤ්ඤෙව මහාසත්තස්ස පූරිතපාරමිතානුභාවෙන ලුද්දකස්ස ච මෙත්තචිත්තානුභාවෙන මිගියා ච මෙත්තධම්මානුභාවෙන න්හාරුමංසවම්මානි න්හාරුමංසවම්මෙහි සට්ඨංසු. බොධිසත්තො පන සුඛි නිද්දක්ඛො අට්ඨාසි.

මිගි බොධිසත්තං සුඛිතං දිස්වා සොමනස්සජාතා ලුද්දකස්ස අනුමොදනං කරොන්ති පඤ්චමං ගාථමාහ –

54.

“එවං ලුද්දක නන්දස්සු, සහ සබ්බෙහි ඤාතිහි;
යථාහමජ්ජ නන්දාමි, මුත්තං දිස්වා මහාමිග”න්ති.

තත්ථ ලුද්දකාති දාරුණකම්මකිරියාය ලද්ධනාමවසෙන ආලපති.

බොධිසත්තො “අයං ලුද්දො මය්හං අවස්සයො ජාතො, මයාපිස්ස අවස්සයෙනෙව හවිතුං වට්ඨි”ති ගොචරභූමියං දිට්ඨං එකං මණ්ඩ්ලන්ධං තස්ස දත්වා “සම්ම, ඉතො පට්ඨාය පාණාතිපාතාදීනි මා කරි, ඉමිනා කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා දාරකෙ පොසෙත්තො දානසීලාදීනි පුඤ්ඤානි කරොහි”ති තස්සොවාදං දත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ලුද්දකො ඡන්තො අහොසි, මිගි දහරහික්ඛුනී, මිගරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සුවණ්ණමිගජාතකවණ්ණනා නවමා.

[360] 10. සුයොනන්දිජාතකවණ්ණනා

වාති ගන්ධො තිමිරානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්ඨි සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං හික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්ච”න්ති වුත්තෙ “කිං දිස්වා”ති වත්වා “අලඬකතමාතුගාම”න්ති වුත්තෙ “මාතුගාමො නාමෙස හික්ඛු න සක්කා රක්ඛිතුං,

පොරාණකපණ්ඩිතා සුපණ්ණභවනෙ කත්වා රක්ඛන්තාපි රක්ඛිතුං නාසක්ඛිංසු” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං තම්බරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස සුයොනන්දී නාම අග්ගමහෙසී අහොසි උත්තමරූපධරා. තදා බොධිසත්තො සුපණ්ණයොනියං නිබ්බත්ති, තස්මිං කාලෙ නාගදීපො සෙදුමදීපො නාම අහොසි. බොධිසත්තො තස්මිං දීපෙ සුපණ්ණභවනෙ වසති. සො බාරාණසිං ගන්ත්වා තම්බරාජෙන සද්ධිං මාණවකවෙසෙන ජුතං කීළති. තස්ස රූපසම්පත්තිං දිස්වා පරිවාරිකා “අම්භාකං රඤ්ඤා සද්ධිං ඵවරූපො නාම මාණවකො ජුතං කීළති” ති සුයොනන්දියා ආරොවෙසුං. සා සුත්වා තං දට්ඨුකාමා හුත්වා එකදිවසං අලඬිකරිත්වා ජුතමණ්ඩලං ආගන්ත්වා පරිවාරිකානං අන්තරෙ යීතා නං ඔලොකෙසි. සොපි දෙවිං ඔලොකෙසි. ද්වෙපි අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිබද්ධවත්තා අහෙසුං. සුපණ්ණරාජා අත්තනො ආනුභාවෙන නගරෙ වාතං සමුට්ඨාපෙසී, ගෙහපතනභයෙන රාජනිවෙසනා මනුස්සා නික්ඛමිංසු. සො අත්තනො ආනුභාවෙන අන්ධකාරං කත්වා දෙවිං ගහෙත්වා ආකාසෙන ආගන්ත්වා නාගදීපෙ අත්තනො භවනං පාවිසී සුයොනන්දියා ගතට්ඨානං ජානන්තා නාම නාහෙසුං. සො තාය සද්ධිං අභිරමමානො ගන්ත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං ජුතං කීළති.

රඤ්ඤො පන සග්ගො නාම ගන්ධබ්බො අත්ථී, සො දෙවියා ගතට්ඨානං අජානන්තො තං ගන්ධබ්බං ආමන්තෙත්වා “ගච්ඡ, තාත, ගන්ධබ්බ සබ්බං ඵලජලපථං අනුවිචරිත්වා දෙවියා ගතට්ඨානං පස්සා” ති උයොයාපෙසි. සො පරිබ්බයං ගහෙත්වා ද්වාරගාමනො පට්ඨාය විචින්නො කුරුකච්ඡං පාපුණි. තදා කුරුකච්ඡවාණිජා නාවාය සුවණ්ණභූමිං ගච්ඡන්ති. සො තෙ උපසඬකම්ත්වා “අහං ගන්ධබ්බො නාවාය වෙතනං ඛණ්ඩෙත්වා තුම්භාකං ගන්ධබ්බං කරිස්සාමි, මමපි නෙථා” ති ආහ. තෙ “සාධු” ති තමපි ආරොපෙත්වා නාවං විස්සජ්ජෙසුං. තෙ සුඛපයාතාය නාවාය තං පක්කොසිත්වා “ගන්ධබ්බං නො කරොහී” ති ආහංසු. “අහං වෙ ගන්ධබ්බං කරෙයාං, මයි පන ගන්ධබ්බං කරොන්තෙ මච්ඡා වලිස්සන්ති, අථ වො නාවො භිජ්ජිස්සති” ති. “මනුස්සමත්තෙ ගන්ධබ්බං කරොන්තෙ මච්ඡානං වලනං නාම නත්ථී, කරොහී” ති. “තෙන හි මා මය්හං කුජ්ඣත්ථා” ති වීණං මුච්ඡිත්වා තන්තිස්සරෙන ගීතස්සරං, ගීතස්සරෙන තන්තිස්සරං අනතික්කම්ත්වා ගන්ධබ්බං අකාසී. තෙන සද්දෙන සම්මත්තා හුත්වා මච්ඡා වලිංසු.

අටෙකො මකරො උප්පතිත්වා නාවාය පතන්තො නාවං භින්දි. සග්ගො ඵලකෙ නිපජ්ජිත්වා යථාචාතං ගච්ඡන්තො නාගදීපෙ සුපණ්ණභවනස්ස නිග්‍රොධරුක්ඛස්ස සන්තිකං පාපුණි. සුයොනන්දිපි දෙවී සුපණ්ණරාජස්ස ජුතං කීළිතුං ගතකාලෙ විමානා ඔතරිත්වා වෙලන්තෙ විචරන්ති සග්ගං ගන්ධබ්බං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා “කථං ආගතොසී” ති පුච්ඡි. සො සබ්බං කටෙසි. “තෙන හි මා භායී” ති තං අස්සාසෙත්වා බාහාහි පරිග්ගහෙත්වා විමානං ආරොපෙත්වා සයනපිටියෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සමස්සත්ථකාලෙ දිබ්බභොජනං දත්වා දිබ්බගන්ධොදකෙන න්භාපෙත්වා දිබ්බවත්ථෙහි අච්ඡාදෙත්වා දිබ්බගන්ධපුප්ඵෙහි අලඬිකරිත්වා ජුත

දිබ්බසයනෙ නිපජ්ජාපෙසි. එවං දිවසං පරිග්ගහමානා සුපණ්ණරඤ්ඤා
 ආගමනවෙලාය පටිච්ඡාදෙන්වා ගතකාලෙ තෙන සද්ධිං කිලෙසවසෙන අභිරම්.
 තතො මාසද්ධමාසව්වයෙන බාරාණසිවාසිනො වාණිජා දාරුදකගහණත්ථාය තස්මිං
 දීපෙ නිග්‍රොධරුක්ඛමුලං සම්පත්තා. සො තෙහි සද්ධිං නාවං අභිරුය්හ බාරාණසිං
 ගන්ත්වා රාජානං දිස්වාච තස්ස ජුතකීළනවෙලාය විණං ගහෙන්වා රඤ්ඤා
 ගන්ධබ්බං කරොන්තො පයමං ගාථමාහ —

55.

“වාති ගන්ධො තිම්බරානං, කුසමුද්දො ච සොසවා;
 දුරෙ ඉතො සුයොනන්දී, තම්බ කාමා තුදන්ති ම”න්ති.

තත්ථ තිම්බරානන්ති තිම්බරුක්ඛපුප්ඵානං. තං කිර නිග්‍රොධං පරිවාරෙන්වා
 තිම්බරුක්ඛා අත්ථී, තෙ සන්ධායෙවං වදති. කුසමුද්දොති බුද්දකසමුද්දො. සොසවාති
 මහාරවො. තස්සෙව නිග්‍රොධස්ස සන්තිකෙ සමුද්දං සන්ධායෙවමාහ. ඉතොති
 ඉමම්භා නගරා. තම්බාති රාජානං ආලපති. අථ වා තම්බකාමාති තම්බෙන
 කාමිතකාමා තම්බකාමා නාම. තෙ මං හදයෙ විජ්ඣන්තිති දීපෙති.

තං සුත්වා සුපණ්ණො දුතියං ගාථමාහ —

56.

“කථං සමුද්දමතරි, කථං අද්දක්ඛි සෙදුමං;
 කථං තස්සා ච තුය්හඤ්ච, අහු සග්ග සමාගමො”ති.

තත්ථ සෙදුමන්ති සෙදුමදීපං.

තතො සග්ගො තිස්සො ගාථා අභාසි —

57.

“කුරුකච්ඡා පයාතානං, වාණිජානං ධනෙසිනං;
 මකරෙහි අභිදා නාවා, එලකෙනාහමජ්ලවිං.

58.

“සා මං සණ්ඨෙන මුදුනා, නිව්චං චන්දනගන්ධිනී;
 අඬිගෙන උද්ධරී හද්දා, මාතා පුත්තංව ඔරසං.

59.

“සා මං අන්තෙන පානෙන, චත්ථෙන සයනෙන ව;
 අත්තනාපි ච මන්දක්ඛි, එවං තම්බ විජානහී”ති.

තත්ථ සා මං සණ්ඨෙන මුදුනාති එවං එලකෙන තීරං උත්තිණ්ණං මං
 සමුද්දතීරෙ විවරන්ති සා දිස්වා “මා භාසී”ති සණ්ඨෙන මුදුනා වචනෙන

සමස්සාසෙත්වාති අත්ථො. අභිගෙනාති බාහුයුගලං ඉධ “අභිගෙනා”ති වුත්තං.
 හද්දාති දස්සනියා පාසාදිකා. සා මං අන්තෙනාති සා මං එතෙන අන්තාදිනා
 සන්තප්පෙසිති අත්ථො. අත්තනාපි වාති න කෙවලං අන්තාදිගෙව, අත්තනාපි මං
 අභිරමෙත්ති සන්තප්පෙසිති දිපෙති. මන්දක්ඛිති මන්දදස්සනී, මුදුනා ආකාරෙන
 ඔලොකනසීලාති වුත්තං හොති. “මත්තක්ඛි”තිපි පාඨො, මදමත්තෙහි විය අක්ඛිහි
 සමන්තාගතාති අත්ථො. එවං තම්බාති එවං තම්බරාජ ජානාහිති.

සුපණ්ණො ගන්ධබ්බස්ස කටේත්තස්සෙව විජ්ජට්ඨාරි හුත්වා “අහං
 සුපණ්ණභවතෙ වසන්තොපි රක්ඛිතුං නාසක්ඛිං, කිං මෙ තාය දුස්සීලායා”ති තං
 ආනෙත්වා රඤ්ඤො පට්ඨත්වා පක්කාමි, තතො පට්ඨාය පුන නාගච්ඡිති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං
 සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.
 තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, සුපණ්ණරාජා පන අහමෙව අහොසිත්ති.

සුයොනන්දීජාතකවණ්ණනා දසමා.

මණ්ඩුණ්ඩලවග්ගො පඨමො.

2. වණ්ණාරොහවග්ගො

[361] 1. වණ්ණාරොහජාතකවණ්ණනා

වණ්ණාරොහෙනාති ඉදං සත්ථා ජෙනවතෙ විහරන්තො ද්වෙ අග්ගසාවකෙ
 ආරබ්භ කටෙසි. එකස්මිඤ්ඤි සමයෙ උහොපි මහාපෙරා “ඉමං අන්තොවස්සං
 සුඤ්ඤාගාරං අනුබුභෙස්සාමා”ති සත්ථාරං ආපුච්ඡිත්වා ගණං පහාය සයමෙව
 පත්තචීවරං ආදාය ජෙනවතා නික්ඛමිත්වා එකං පච්චන්තගාමං නිස්සාය අරඤ්ඤ
 විහරිංසු. අඤ්ඤතරොපි විසාසාදපුරිසො පෙරානං උපට්ඨානං කරොන්තො තත්ථෙව
 එකමන්තෙ වසි. සො පෙරානං සමග්ගවාසං දිස්වා “ඉමෙ අතිවිය සමග්ගා වසන්ති,
 සක්කා නු ඛො එතෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං හින්දිතු”න්ති වින්තෙත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරං
 උපසඬකමිත්වා “කිං නු ඛො, හන්තෙ, අයොන මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙන
 සද්ධිං තුම්භාකං කිඤ්චි වෙරං අත්ථි”ති පුච්ඡි. “කිං පනාචුසො”ති. එස, හන්තෙ,
 මම ආගතකාලෙ “සාරිපුත්තො නාම ජාතිගොත්තකුලපදෙසෙහි වා
 සුතගන්ථපට්ඨෙවධඉද්ධිහි වා මයා සද්ධිං කිං පහොති”ති තුම්භාකං අගුණමෙව
 කටෙසිති. පෙරො සිතං කත්වා “ගච්ඡ ත්වං ආචුසො”ති ආහ.

සො අපරස්මිම්පි දිවසෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරමිපි උපසඬකමිත්වා තට්ඨ
 කටෙසි. සොපි නං සිතං කත්වා “ගච්ඡ, ත්වං, ආචුසො”ති වත්වා සාරිපුත්තත්ථෙරං
 උපසඬකමිත්වා “ආචුසො, එසො විසාසාදො තුම්භාකං සන්තිකෙ කිඤ්චි
 කටෙසි”ති පුච්ඡි. “ආමාචුසො, මය්භමිපි සන්තිකෙ කටෙසි, ඉමං නිහරිතුං
 වට්ටති”ති. “සාධු, ආචුසො, නිහරා”ති වුත්තෙ පෙරො “මා ඉධ වසි”ති අච්ඡරං.

පහරින්වා තං නීහරි. තෙ උහොපි සමග්ගවාසං වසින්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා
 වන්දින්වා නිසිදිංසු. සත්ථා පටිසන්ථාරං කත්වා “සුඛෙන වස්සං වසින්ථා” ති
 පුච්ඡින්වා “හන්තෙ, එකො විසාසාදො අම්භෙ භින්දිතුකාමො භුත්වා භින්දිතුං
 අසක්කොන්තො පලායී” ති වුත්තෙ “න ඛො සො, සාරිපුත්ත, ඉදානෙව,
 පුබ්බෙපෙස තුම්භෙ ‘භින්දිස්සාමී’ ති භින්දිතුං අසක්කොන්තො පලායී” ති වත්වා
 තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤෙ
 රුක්ඛදෙවතා අහොසි. තදා සීහො ව ඛ්‍යග්ගෙසො ව අරඤ්ඤෙ පබ්බතගුහායං වසන්ති.
 එකො සිඬගාලො තෙ උපට්ඨහන්තො තෙසං විසාසං බාදින්වා මහාකායො භුත්වා
 එකදිවසං වින්තෙසි “මයා සීහඛ්‍යග්ගසානං මංසං න බාදිතපුබ්බං, මයා ඉමෙ ද්වෙ
 ජනෙ භින්දිතුං වට්ටති, තතො තෙසං කලහං කත්වා මනානං මංසං බාදිස්සාමී” ති.
 සො සීහං උපසඬකමිත්වා “කිං, සාමී, තුම්භාකං ඛ්‍යග්ගෙසන සද්ධිං කිඤ්චි වෙරං
 අත්ථී” ති පුච්ඡි. “කිං පන, සම්මා” ති? එස, හන්තෙ, මමාගතකාලෙ “සීහො නාම
 සරීරවණ්ණෙන වා ආරොහපරිණාහෙන වා ජාතිබලවීරියෙහි වා මම කලහාගමිති න
 පාපුණාතී” ති තුම්භාකං අගුණමෙව කථෙසිති. අථ නං සීහො “ගච්ඡ ත්වං, න සො
 එවං කථෙස්සතී” ති ආහ. ඛ්‍යග්ගෙසමිති උපසඬකමිත්වා එතෙනෙව උපායෙන කථෙසි.
 තං සුත්වා ඛ්‍යග්ගෙසොපි සීහං උපසඬකමිත්වා “සම්ම, ත්වං කිර ඉදඤ්චිදඤ්ච
 වදෙසී” ති පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ —

60.

“වණ්ණාරොහෙන ජාතියා, බලනික්කමනෙන ව;
 සුඛාහු න මයා සෙය්‍යො, සුදාය ඉති භාසසී” ති.

තත්ථ බලනික්කමනෙන වාති කායබලෙන වෙව වීරියබලෙන ව. සුඛාහු න මයා
 සෙය්‍යොති අයං සුඛාහු නාම ඛ්‍යග්ගෙසො එතෙහි කාරණෙහි මයා නෙව සදිසො න
 උත්තරිතරොති සච්චං කිර ත්වං සොහනාහි දායාහි සමන්තාගත සුදාය මීගරාජ, එවං
 වදෙසීති.

තං සුත්වා සුදායො සෙසා චතස්සො ගාථා අභාසි —

61.

“වණ්ණාරොහෙන ජාතියා, බලනික්කමනෙන ව;
 සුදායො න මයා සෙය්‍යො, සුඛාහු ඉති භාසසී.

62.

“එවං වෙ මං විහරන්තං, සුඛාහු සම්ම දුබ්භසී;
 න දානාහං තයා සද්ධිං, සංවාසමහිරොවයෙ.

63.

“යො පරෙසං වචනානි, සද්දගෙය්‍ය යථාතථං;

බිජ්ජං භිජ්ජෙථ මිත්තස්මිං, වෙරඤ්ච පසවෙ බහුං.

64.

“න සො මිත්තො යො සදා අප්පමත්තො, හෙදාසඬිකී රන්ධමෙවානුපස්සි;
යස්මිඤ්ච සෙතී උරස්සිව පුත්තො, ස වෙ මිත්තො යො අහෙජ්ජො
පරෙහි”ති.

තත්ථ සම්මාති වයස්ස. දුබ්බසීති යදි එවං තයා සද්ධිං සමග්ගවාසං වසන්තං මං
සිඬිගාලස්ස කථං ගහෙත්වා ත්වං දුබ්බසි හනිතුං ඉච්ඡසි, ඉතො දානි පට්ඨාය අහං
තයා සද්ධිං සංවාසං න අභිරොචයෙ. යථාතථන්ති තථතො යථාතථං යථාතච්ඡං
අවිසංවාදකෙන අරියෙන වුත්තවචනං සද්ධාතබ්බං. එවං යො යෙසං කෙසඤ්චි
පරෙසං වචනානි සද්දහෙථාති අත්ථො. යො සදා අප්පමත්තොති යො නිච්චං
අප්පමත්තො හුත්වා මිත්තස්ස විස්සාසං න දෙනි, සො මිත්තො නාම න හොතීති
අත්ථො. හෙදාසඬිකීති “අජ්ජ භිජ්ජස්සති, ස්වෙ භිජ්ජස්සති”ති එවං මිත්තස්ස
හෙදමෙව ආසඬිකති. රන්ධමෙවානුපස්සිති ඡිද්දං විවරමෙව පස්සන්තො. උරස්සිව
පුත්තොති යස්මිං මිත්තෙ මාතු හදයෙ පුත්තො විය නිරාසඬිකො නිබ්බයො සෙති.

ඉති ඉමාහි චතුහි ගාථාහි සීහෙන මිත්තගුණෙ කථිතෙ බ්‍යග්ගො “මය්හං
දොසො”ති සීහං බමාපෙසි. තෙ තත්ථෙව සමග්ගවාසං වසිංසු. සිඬිගාලො පන
පලායිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා සිඬිගාලො
විසාසාදො අහොසි, සීහො සාරිපුත්තො, බ්‍යග්ගො මොග්ගල්ලානො, තං කාරණං
පච්චක්ඛතො දිට්ඨා තස්මිං වනෙ නිවුත්ථරුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වණ්ණාරොහජාතකවණ්ණනා පට්ඨමා.

[362] 2. සීලවිමංසජාතකවණ්ණනා

සීලං සෙය්‍යාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං සීලවිමංසකබ්‍රාහ්මණං
ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තං කිර රාජා “එස සීලසම්පන්නො”ති අඤ්ඤෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි
අතිරෙකං කත්වා පස්සති. සො චින්තෙසි “කිං නු බො මං රාජා ‘සීලසම්පන්නො’ති
අඤ්ඤෙහි අතිරෙකං කත්වා පස්සති, උදාහු ‘සුතධරයුත්තො’ති, විමංසිස්සාමි තාව
සීලස්ස වා සුතස්ස වා මහන්තභාව”න්ති. සො එකදිවසං හෙරඤ්ඤිකඵලකතො
කභාපණං ගණ්හි. හෙරඤ්ඤිකො ගරුභාවෙන න කිඤ්චි ආහ, දුතියවාරෙපි න
කිඤ්චි ආහ. තතියවාරෙ පන තං “විලොපබාදකො”ති ගාභාපෙත්වා රඤ්ඤො
දස්සෙත්වා “කිං ඉමිනා කත”න්ති වුත්තෙ “කුටුම්භං විලුම්පති”ති ආහ. “සච්චං
කිර, බ්‍රාහ්මණා”ති? “න, මහාරාජ, කුටුම්භං විලුම්පාමි, මය්හං පන ‘සීලං නු බො
මහන්තං, සුතං නු බො’ති කුක්කුච්චං අහොසි, ස්වාහං ‘එතෙසු කතරං නු බො
මහන්ත’න්ති විමංසන්තො තයො වාරෙ කභාපණං ගණ්හිං, තං මං එස
බන්ධාපෙත්වා තුම්භාකං දස්සෙති. ඉදානි මෙ සුතතො සීලස්ස මහන්තභාවො

ඤානො, න මෙ සරාවාසෙනත්ථො, පබ්බජිස්සාමහ''න්ති පබ්බජ්ජං
 අනුජානාපෙත්වා සරද්ධාරං අනොලොකෙත්වාච ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං
 පබ්බජ්ජං යාචි. තස්ස සත්ථා පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච දාපෙසි. සො
 අවිරූපසම්පන්නො විපස්සනං විපස්සිත්වා අග්ගඵලෙ පතිට්ඨති. භික්ඛු ධම්මසභායං
 කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''ආවුසො, අසුකබ්බාභ්මණො අත්තනො සීලං වීමංසිත්වා
 පබ්බජිතො විපස්සිත්වා අරහත්තං පත්තො''ති. සත්ථා ආගන්ත්වා ''කාය නුත්ථ,
 භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡිත්වා ''ඉමාය නාමා''ති වුත්තෙ ''න,
 භික්ඛවෙ, ඉදානි අයමෙව, පුබ්බෙ පණ්ඩිතාපි සීලං වීමංසිත්වා පබ්බජිත්වා අත්තනො
 පතිට්ඨං කරිංසුයෙවා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
 බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි
 උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසිං ආගන්ත්වා රාජානං පස්සි. රාජා තස්ස පුරොහිතට්ඨානං
 අදාසි. සො පඤ්ච සීලානි රක්ඛති. රාජාපි නං ''සීලවා''ති ගරුං කත්වා පස්සි. සො
 වින්තෙසි ''කිං නු බො රාජා 'සීලවා'ති මං ගරුං කත්වා පස්සති, උදාහු
 'සුතධරයුත්තො''ති. සබ්බං පච්චුප්පන්නවත්ථුසදිසමෙව. ඉධ පන සො බ්‍රාහ්මණො
 ''ඉදානි මෙ සුතනො සීලස්ස මහන්නභාවො ඤානො''ති වත්වා ඉමා පඤ්ච ගාථා
 අභාසි -

65.

''සීලං සෙය්‍යො සුතං සෙය්‍යො, ඉති මෙ සංසයො අහු;
 සීලමෙව සුතා සෙය්‍යො, ඉති මෙ නත්ථි සංසයො.

66.

''මොසා ජාති ව වණ්ණො ව, සීලමෙව කිරුත්තමං;
 සීලෙන අනුපෙතස්ස, සුතෙනත්ථො න විජ්ජති.

67.

''බත්තියො ව අධම්මට්ඨො, වෙස්සො වාධම්මනිස්සිතො;
 තෙ පරිච්චජ්ජහො ලොකෙ, උපපජ්ජන්ති දුග්ගතිං.

68.

''බත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා, සුද්දා වණ්ඩාලපුක්කුසා;
 ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, භවන්ති තිදිවෙ සමා.

69.

''න වෙදා සම්පරායාය, න ජාති නාපි බන්ධවා;
 සකඤ්ච සීලං සංසුද්ධං, සම්පරායාය සුබාය වා''ති.

තත්ථ සීලමෙව සුතා සෙය්‍යොති සුතපරියත්තිතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන
 සීලමෙව උත්තරිතරන්ති. ඵඤ්ච පන වත්වා සීලං නාමෙතං එකවිධං සංවරවසෙන,

දුට්ඨං වාරිත්තවාරිත්තවසෙන, නිව්ඨං කායිකවාචසිකමානසිකවසෙන, චතුබ්බිධං පාතිමොක්ඛසංවරඉන්ද්‍රියසංවරආජීවපාරිසුද්ධිපච්චයසන්නිස්සිතවසෙනාති මාතිකං යපෙත්වා විත්ථාරෙන්තො සීලස්ස වණ්ණං අභාසි.

මොසාති අඵලා තුව්ඡා. ඡාතීති ඛත්තියකුලාදීසු නිබ්බත්ති. වණ්ණොති සරීරවණ්ණො අභිරුපභාවො. යා හි යස්මා සීලරහිතස්ස ඡාතිසම්පදා වා වණ්ණසම්පදා වා සග්ගසුඛං දාතුං න සක්කොති, තස්මා උභයමිපි තං “මොස”න්ති ආහ. සීලමෙව කීරාති අනුස්සවවසෙන වදති, න පන සයං ඡානාති. අනුපෙතස්සාති අනුපගතස්ස. සුතෙනත්ථො න විජ්ජතීති සීලරහිතස්ස සුතපරියත්තිමත්තෙන ඉධලොකෙ වා පරලොකෙ වා කාචි වඩ්ඪී නාම නත්ථී.

තතො පරා ද්වෙ ගාථා ඡාතියා මොසභාවදස්සනත්ථං චුත්තා. තත්ථ තෙ පරිච්චජ්ජුහො ලොකෙති තෙ දුස්සීලා දෙවලොකඤ්ච මනුස්සලොකඤ්චාති උභොපි ලොකෙ පරිච්චජිත්වා දුග්ගතිං උපපජ්ජන්ති. වණ්ඩාලපුක්කුසාති ඡවජඩ්ඩකවණ්ඩාලා ව පුජ්චජඩ්ඩකපුක්කුසා ව. භවත්ති තිදිවෙ සමාති එතෙ සබ්බෙපි සීලානුභාවෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා සමා භොන්ති නිබ්බිසෙසා, දෙව්නිවෙව සඩ්ධං ගච්ඡන්ති.

පඤ්චමගාථා සබ්බෙසමිපි සුතාදීනං මොසභාවදස්සනත්ථං චුත්තා. තස්සත්ථො – මහාරාජ, එතෙ වෙදාදයො යපෙත්වා ඉධලොකෙ යසමත්තදානං සම්පරායෙ දුතියෙ වා තතියෙ වා භවෙ යසං වා සුඛං වා දාතුං නාම න සක්කොන්ති, පරිසුද්ධං පන අත්තනො සීලමෙව තං දාතුං සක්කොතිති.

එවං මහාසත්තො සීලගුණො ථොමෙත්වා රාජානං පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා තං දිවසමෙව හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අභොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සීලං විමංසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිතො අභමෙව අභොසි”න්ති.

සීලවිමංසජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[363] 3. හිරිජාතකවණ්ණනා

හිරිං කරන්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකස්ස සභායං පච්චන්තවාසිසෙට්ඨීං ආරබ්භ කටෙසි. ද්වෙපි වත්ථුනි එකකනිපාතෙ නවමවග්ගස්ස පරියොසානජාතකෙ විත්ථාරිතානෙව. ඉධ පන “පච්චන්තවාසිසෙට්ඨීනො මනුස්සා අවිජින්නසබ්බසාපතෙය්‍යා අත්තනො සන්තකස්ස අස්සාමීනො හුත්වා පලාතා”ති බාරාණසිසෙට්ඨීස්ස ආරොචිතෙ බාරාණසිසෙට්ඨී “අත්තනො සන්තිකං ආගතානං

කත්තබ්බං අකරොන්තා නාම පටිකාරකෙ න ලභන්තියෙවා”ති වත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

70.

“හිරිං තරන්තං විජිගුච්ඡමානං, තවාහමස්මී ඉති භාසමානං;
සෙය්‍යානි කම්මානි අනාදියන්තං, නෙසො මමන්ති ඉති නං විජඤ්ඤා.

71.

“යඤ්ඤි කයිරා තඤ්ඤි වදෙ, යං න කයිරා න තං වදෙ;
අකරොන්තං භාසමානං, පරිජානන්ති පණ්ඩිතා.

72.

“න සො මිත්තො යො සදා අප්පමත්තො, හෙදාසඬිකී රන්ධමෙවානුපස්සි;
යස්මිඤ්ච සෙති උරස්සිව පුත්තො, ස වෙ මිත්තො යො අහෙජ්ජො පරෙහි.

73.

“පාමොජ්ජකරණං යානං, පසංසාවහනං සුඛං;
ඵලානිසංසො භාවෙති, වහන්තො පොරිසං ධුරං.

74.

“පට්ඨෙකරසං පිත්වා, රසං උපසමස්ස ව;
නිද්දරො හොති නිප්පාපො, ධම්මජ්ජිතිරසං පිව”න්ති.

තත්ථ හිරිං තරන්තන්ති ලජ්ජං අතික්කන්තං. විජිගුච්ඡමානන්ති මිත්තභාවෙන ජිගුච්ඡයමානං. තවාහමස්මීති “තව අහං මිත්තො”ති කෙවලං වචනමත්තෙනෙව භාසමානං. සෙය්‍යානි කම්මානිති “දස්සාමි කර්ස්සාමි”ති වචනස්ස අනුරූපානි උත්තමකම්මානි. අනාදියන්තන්ති අකරොන්තං. නෙසො මමන්ති ඵවරූපං පුග්ගලං “න ඵසො මම මිත්තො”ති විජඤ්ඤා.

පාමොජ්ජකරණං යානන්ති දානම්පි සීලම්පි භාවනාපි පණ්ඩිතෙහි කල්‍යාණමිත්තෙහි සද්ධිං මිත්තභාවොපි. ඉධ පන වුත්තප්පකාරං මිත්තභාවමෙව සන්ධායෙවමාහ. පණ්ඩිතෙන හි කල්‍යාණමිත්තෙන සද්ධිං මිත්තභාවො පාමොජ්ජම්පි කරොති, පසංසම්පි වහති. ඉධලොකපරලොකෙසු කායිකචෙතසිකසුඛහෙතුතො “සුඛ”න්තිපි වුවවති, තස්මා එතං ඵලඤ්ච ආනිසංසඤ්ච සම්පස්සමානො ඵලානිසංසො කුලපුත්තො පුරිසෙහි වහිතබ්බං දානසීලභාවනාමිත්තභාවසඬිඛාතං චතුබ්බිධම්පි පොරිසං ධුරං වහන්තො එතං මිත්තභාවසඬිඛාතං පාමොජ්ජකරණං යානං පසංසාවහනං සුඛං භාවෙති වඩ්ඪෙති, න පණ්ඩිතෙහි මිත්තභාවං හින්දතීති දීපෙති.

පට්ඨෙකරසන්ති කායචිත්තඋපධිවිවෙකානං රසං තෙ විවෙකෙ නිස්සාය උප්පන්නං සොමනස්සරසං. උපසමස්ස වාති කිලෙසුපසමෙන ලද්ධසොමනස්සස්ස.

නිද්දරො හොති නිජපාපොති සබ්බකිලෙසදරථාභාවෙන නිද්දරො, කිලෙසාභාවෙන නිජපාපො හොති. ධම්මජ්ජිතිරසන්ති ධම්මජ්ජිතිසඬ්ඛාතං රසං, විමුත්තිජිතිං පිචන්තොති අත්ථො.

ඉති මහාසත්තො පාපමිත්තසංසග්ගතො උබ්බිග්ගො පව්චෙකරසෙන අමතමහානිබ්බාතං පාපෙත්වා දෙසනාය කුටං ගණ්හි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පච්චන්තවාසී ඉදානි පච්චන්තවාසීයෙව, තදා බාරාණසිසෙට්ඨී අභමෙව අහොසි” ත්ති.

හිරිජාතකවණ්ණනා තතියා.

[364] 4. බජ්ජොපනකජාතකවණ්ණනා

75-79.

කො නු සන්තම්හි පජ්ජොතෙති අයං බජ්ජොපනකපඤ්ඤො මහාඋමඬ්ඨගෙ විත්ථාරතො ආවි භවිස්සති.

බජ්ජොපනකජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[365] 5. අභිතුණ්ඨිකජාතකවණ්ණනා

චුත්තොම්හීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං මහල්ලකභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. චත්ථු හෙට්ඨා සාලුකජාතකෙ (ජා. 1.3.106 ආදයො) විත්ථාරිතං. ඉධාපි සො මහල්ලකො එකං ගාමදාරකං පබ්බාජෙත්වා අක්කොසති පහරති. දාරකො පලායිත්වා විබ්භමි. දුතියම්පි නං පබ්බාජෙත්වා තටෙවාකාසි. දුතියම්පි විබ්භමිත්වා පුන යාවියමානො ඔලොකෙතුම්පි න ඉච්ඡී. භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං. “ආවුසො, අසුකො නාම මහල්ලකො අත්තනො සාමණෙරෙන සභාපි විනාපි චත්තිතුං න සක්කොති, ඉතරො තස්ස දොසං දිස්වා පුන ඔලොකෙතුම්පි න ඉච්ඡී, සුභදයො කුමාරකො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස සාමණෙරො සුභදයොව, සකිං දොසං දිස්වා පුන ඔලොකෙතුම්පි න ඉච්ඡී” ති චත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ධඤ්ඤවාණිජකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො ධඤ්ඤවික්කයෙන ජීවිකං කප්පෙසි. අටෙකො අභිතුණ්ඨිකො මක්කටං ගහෙත්වා සික්ඛාපෙත්වා අභිං කීළාපෙත්තො බාරාණසියං උස්සවෙ සුට්ඨෙ තං මක්කටං ධඤ්ඤවාණිජකස්ස සන්තිකෙ යටෙත්වා අභිං කීළාපෙත්තො සත්ත දිවසානි විවරි. සොපි වාණිජො මක්කටස්ස බාදනියං හොජනියං අදාසි. අභිතුණ්ඨිකො සත්තමෙ දිවසෙ

උස්සවකීළනතො ආගන්ත්වා තං මක්කටං වෙළුපෙසිකාය තික්ඛන්තුං පහරිත්වා තං
 ආදාය උය්‍යානං ගන්ත්වා ඛන්ධිත්වා නිද්දං ඔක්කමි. මක්කටො ඛන්ධනං
 මොවෙත්වා අම්බරුක්ඛං ආරුය්හ අම්බානි බාදන්තො නිසිදි. සො පබ්බද්ධො රුක්ඛෙ
 මක්කටං දිස්වා “එතං මයා උපලාපෙත්වා ගහෙතුං වට්ටතී”ති තෙන සද්ධිං
 සල්ලපන්තො පයමං ගාථමාහ —

80.

“ධුත්තොම්හි සම්ම සුමුඛ, ජුතෙ අක්ඛපරාජිතො;
 භරෙහි අම්බපක්කානි, වීරියං තෙ භක්ඛයාමසෙ”ති.

තත්ථ අක්ඛපරාජිතොති අක්ඛෙහි පරාජිතො. භරෙහීති පාතෙහි. අයමෙව වා
 පායො.

තං සුත්වා මක්කටො සෙසගාථා අභාසි —

81.

“අලිකං වත මං සම්ම, අභුතෙන පසංසසි;
 කො තෙ සුතො වා දිට්ඨො වා, සුමුඛො නාම මක්කටො.

82.

“අජ්ජාපි මෙ තං මනසි, යං මං ත්වං අභිතුණ්ඨික;
 ධඤ්ඤාපණං පවිසිත්වා, මත්තො ඡාතං භනාසි මං.

83.

“තාහං සරං දුක්ඛසෙය්‍යං, අපි රජ්ජම්පි කාරයෙ;
 නෙවාහං යාවිතො දජ්ජං, තථා හි භයතජ්ජිතො.

84.

“යඤ්ච ජඤ්ඤා කුලෙ ඡාතං, ගබ්භෙ තිත්තං අමච්ඡරිං;
 තෙන සබ්බඤ්ච මිත්තඤ්ච, ධිරො සන්ධාතුමරහතී”ති.

තත්ථ අලිකං වතාති මුසා වත. අභුතෙනාති අවිජ්ජමානෙන. කො තෙති ක්ව
 තයා. සුමුඛොති සුන්දරමුඛො. අභිතුණ්ඨිකාති තං ආලපති. “අභිකොණ්ඨිකා”තිපි
 පායො. ඡාතන්ති ජීසවිඡාහිභූතං දුබ්බලං කපණං. භනාසීති වෙළුපෙසිකාය
 තික්ඛන්තුං පහරසි. තාහන්ති තං අහං. සරන්ති සරන්තො. දුක්ඛසෙය්‍යන්ති තස්මිං
 ආපණෙ දුක්ඛසයනං. අපි රජ්ජම්පි කාරයෙති සවෙපි බාරාණසිරජ්ජං ගහෙත්වා
 මය්හං දත්වා මං රජ්ජං කාරෙය්‍යාසි, එවම්පි තං නෙවාහං යාවිතො දජ්ජං, තං එකම්පි
 අම්බපක්කං අහං තයා යාවිතො න දදෙය්‍යං. කිංකාරණා? තථා හි භයතජ්ජිතොති,
 තථා හි අහං තයා භයෙන තජ්ජිතොති අත්ථො.

ගබ්‍හෙ තිත්තන්ති සුභොජනරසෙන මාතුකුච්ඡියංයෙව අලඬිකතපටියත්තෙ සයනගබ්‍හෙයෙව වා තිත්තං භොගාසාය අකපණං. සබ්බඤ්ච මිත්තඤ්චාති සබ්භාවඤ්ච මිත්තභාවඤ්ච තථාරූපෙන කුලජාතෙන තිත්තෙන අකපණෙන අමච්ඡරිනා සද්ධිං පණ්ඩිතො සන්ධාතුං පුන සට්ඨෙතුං අරහති, තයා පන කපණෙන අභිතුණ්ඩිකෙන සද්ධිං කො මිත්තභාවං පුන සට්ඨෙතුන්ති අත්ථො. එවඤ්ච පන වත්ථා වානරො වනං සහසා පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අභිතුණ්ඩිකො මහල්ලකො අහොසි, මක්කටො සාමණෙරො, ධඤ්ඤවාණිජො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

අභිතුණ්ඩිකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[366] 6. ගුම්බියජාතකවණ්ණනා

මධුවණ්ණං මධුරසන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්භි සත්ථා “සච්චං කිර ත්චං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡිත්ථා “සච්චං, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “කිං දිස්වා”ති වත්ථා “අලඬිකතමාතුගාම”න්ති වුත්තෙ “භික්ඛු ඉමෙ පඤ්ච කාමගුණා නාම එකෙන ගුම්බියෙන යක්ඛෙන හලාහලවිසං පක්ඛිපිත්ථා මග්ගෙ යපිතමධුසදිසා”ති වත්ථා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො සත්ථවාහකුලෙ නිබ්බන්තිත්ථා වයප්පත්තො බාරාණසිතො පඤ්චභි සකට්ඨතෙහි භණ්ඩං ආදාය වොහාරත්ථාය ගච්ඡන්තො මහාවත්තනිඅට්ඨිද්වාරං පත්ථා සත්ථකෙ සන්තිපාතාපෙත්ථා “අම්භො, ඉමස්මිං මග්ගෙ විසපණ්ණපුප්ඵලාදීනි අත්ථී, තුම්භෙ කිඤ්චි අබාදිතපුබ්බං බාදන්තා මං අපුච්ඡිත්ථා මා බාදිත්ථ, අමනුස්සාපි විසං පක්ඛිපිත්ථා හත්තපුට්ඨකඵලානි මග්ගෙ යපෙත්ති, තානිපි මං අනාපුච්ඡිත්ථා මා බාදිත්ථා”ති ඔවාදං දත්ථා මග්ගං පටිපජ්ජී. අට්ඨෙකො ගුම්බියො නාම යක්ඛො අට්ඨියා මජ්ඣධානෙ මග්ගෙ පණ්ණානි අත්ථරිත්ථා හලාහලවිසසංයුත්තානි මධුපිණ්ඩානි යපෙත්ථා සයං මග්ගසාමන්තෙ මධුං ගණ්හන්තො විස රුක්ඛෙ කොට්ටෙන්තො විවරති. අජානන්තා “පුඤ්ඤත්ථාය යපිතානි භවිස්සන්ති”ති බාදිත්ථා ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්ති. අමනුස්සා ආගන්ත්ථා තෙ බාදන්ති. බොධිසත්තස්ස සත්ථකමනුස්සාපි තානි දිස්වා එකච්චෙ ලොලජාතිකා අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තා බාදිංසු, පණ්ඩිතජාතිකා “පුච්ඡිත්ථා බාදිස්සාමා”ති ගහෙත්ථා අට්ඨංසු. බොධිසත්තො තෙ දිස්වා හත්ථගතානි ඡඩ්ඨාපෙසි, යෙහි පයිමතරං බාදිතානි, තෙ මරිංසු. යෙහි අඩ්ඨබාදිතානි, තෙසං වමනවිරෙවනං දත්ථා වත්තකාලෙ චතුමධුරං අදාසි. ඉති තෙ තස්ස ආනුභාවෙන ජීවිතං පටිලභිංසු. බොධිසත්තො සොත්ථිතා ඉච්ඡිතට්ඨානං ගන්ත්ථා භණ්ඩං විස්සජ්ජෙත්ථා අත්තතො ගෙහමෙව අගමාසි. තමත්ථං කටෙන්තො සත්ථා ඉමා අභිසම්බුද්ධගාථා අභාසි –

85.

“මධුචණ්ණං මධුරසං, මධුගන්ධං විසං අහු;
ගුම්බියො සාසමෙසානො, අරඤ්ඤ ඔදහී විසං.

86.

“මධු ඉති මඤ්ඤමානා, යෙ තං විසමොදිසුං;
තෙසං තං කට්ඨකං ආසී, මරණං තෙනුපාගමුං.

87.

“යෙ ච ඛො පටිසඬ්ඛාය, විසං තං පරිවජ්ජයුං;
තෙ ආතුරෙසු සුඛිතා, ඩය්භමානෙසු නිබ්බුතා.

88.

“එවමෙව මනුස්සෙසු, විසං කාමා සමොහිතා;
ආමිසං බන්ධනඤ්චෙතං, මච්චුවෙසො ගුහාසයො.

89.

“එවමෙව ඉමෙ කාමෙ, ආතුරා පරිචාරිකෙ;
යෙ සදා පරිවජ්ජෙත්ති, සඬ්භං ලොකෙ උපච්චගු”න්ති.

තත්ථ ගුම්බියොති තස්මිං වනගුම්බෙ විවරණෙන එවංලද්ධනාමො යක්ඛො.
සාසමෙසානොති “තං විසං ඛාදිත්වා මතෙ ඛාදිස්සාමි”ති එවං අත්තනො සාසං
පරියෙසන්තො. ඔදහීති තං මධුනා සමානවණ්ණගන්ධරසං විසං නික්ඛිපි. කට්ඨකං
ආසීති තිබ්ණං අහොසි. මරණං තෙනුපාගමුන්ති තෙන විසෙන තෙ සත්තා මරණං
උපගතා.

ආතුරෙසුති විසවෙගෙන ආසන්තමරණෙසු. ඩය්භමානෙසුති විසතෙජෙනෙව
ඩය්භමානෙසු. විසං කාමා සමොහිතාති යථා තස්මිං වත්තනිමහාමග්ගෙ විසං
සමොහිතං නික්ඛිත්තං, එවං මනුස්සෙසුපි යෙ එතෙ රූපාදයො පඤ්ච වත්ථුකාමා
තත්ථ තත්ථ සමොහිතා නික්ඛිත්තා, තෙ “විස”න්ති වෙදිතඛ්ඛා. ආමිසං
බන්ධනඤ්චෙතන්ති එතෙ පඤ්ච කාමගුණා නාම එවං ඉමස්ස මච්ජභූතස්ස
ලොකස්ස මාරබාලිසිකෙන පක්ඛිත්තං ආමිසඤ්චෙව, භවාභවතො නික්ඛමිතුං
අප්පදානෙන අන්ද්‍රආදිප්පහෙදං නානප්පකාරං බන්ධනඤ්ච. මච්චුවෙසො
ගුහාසයොති සරිරගුහාය වසනකො මරණමච්චුවෙසො.

එවමෙව ඉමෙ කාමෙති යථා වත්තනිමහාමග්ගෙ විසං නික්ඛිත්තං, එවං තත්ථ
තත්ථ නික්ඛිත්තෙ ඉමෙ කාමෙ. ආතුරාති එකන්තමරණධම්මතාය ආතුරා
ආසන්තමරණා පණ්ඩිතමනුස්සා. පරිචාරිකෙති කිලෙසපරිචාරිකෙ
කිලෙසබන්ධකෙ. යෙ සදා පරිවජ්ජෙත්ති යෙ චුත්තප්පකාරා පණ්ඩිතපුරිසා නිච්චං
එවරූපෙ කාමෙ වජ්ජෙත්ති. සඬ්භං ලොකෙති ලොකෙ සඬ්භනට්ඨෙන “සඬ්භ”න්ති

ලද්ධනාමං රාගාදිහෙදං කිලෙසජාතං. උපච්චගුන්ති අතීතා නාමාති වෙදිතබ්බා,
අතික්කමන්තීති වා අත්ථො.

සත්ථා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ
උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා සත්ථවාහො අහමෙව
අහොසින්ති.

ගුම්බියජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[367] 7. සාළියජාතකවණ්ණනා

ය්වායං සාළියජාපොතීති ඉදං සත්ථා වෙළචනෙ විහරන්තො ‘‘ආවුසො,
දෙවදන්තො තාසකාරකොපි භවිතුං නාසක්ඛී’’ති වචනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තදා හි
සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මම තාසකාරකොපි භවිතුං
නාසක්ඛී’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදන්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගාමකෙ
කුටුම්භිකකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා තරුණකාලෙ පංසුකීළකෙහි දාරකෙහි සද්ධිං
ගාමද්වාරෙ නිග්‍රොධරුක්ඛමුලෙ කීළති. තදා එකො දුබ්බලවෙජ්ජො ගාමෙ කිඤ්චි
අලභිත්වා නික්ඛමන්තො තං යානං පත්වා එකං සප්පං විටපබ්භන්තරො සිසං
නිහරිත්වා නිද්දායන්තං දිස්වා ‘‘මයා ගාමෙ කිඤ්චි න ලද්ධං, ඉමෙ දාරකෙ
වඤ්චෙත්වා සප්පෙන ඩංසාපෙත්වා තිකිච්ඡිත්වා කිඤ්චිදෙව ගණ්ඨිස්සාමී’’ති
වින්තෙත්වා බොධිසත්තං ආහ ‘‘සවෙ සාළියජාපං පස්සෙය්‍යාසි, ගණ්ඨෙය්‍යාසි’’ති.
‘‘ආම, ගණ්ඨෙය්‍යා’’න්ති. ‘‘පස්සෙසො විටපබ්භන්තරෙ සයිතො’’ති. සො තස්ස
සප්පභාවං අජානන්තො රුක්ඛං ආරුය්‍ය තං ගීවායං ගහෙත්වා ‘‘සප්පො’’ති ඤත්වා
නිවත්තිතුං අදෙන්තො සුග්ගහිතං ගහෙත්වා වෙගෙන බිපි. සො ගන්ත්වා වෙජ්ජස්ස
ගීවායං පතිතො ගීවං පලිවෙයෙත්වා ‘‘කර කරා’’ති ඩංසිත්වා තත්ථෙව නං
පාතෙත්වා පලායි. මනුස්සා පරිවාරයිංසු.

මහාසත්තො සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

90.

‘‘ය්වායං සාළියජාපොති, කණ්ඨසප්පං අගාහයි;
තෙන සප්පෙනයං දට්ඨො, හතො පාපානුසාසකො.

91.

‘‘අභන්තාරමභන්තාරං, යො නරො භන්තුමිච්ඡති;
ඵවං සො නිහතො සෙති, යථායං පුරිසො භතො.

92.

‘‘අභන්තාරමසාතෙන්තං, යො නරො භන්තුමිච්ඡති;

එවං සො නිහතො සෙනි, යථායං පුරිසො භතො.

93.

“යථා පංසුමුට්ඨිං පුරිසො, පටිවාතං පටික්ඛිපෙ;
තමෙව සො රජො භන්ති, තථායං පුරිසො භතො.

94.

“යො අප්පද්ධස්සි නරස්ස දුස්සති, සුද්ධස්සි පොසස්ස අනඛිගණස්ස;
තමෙව බාලං පච්චෙති පාපං, සුබ්බමො රජො පටිවාතංව ඛිත්තො”ති.

තත්ථ ය්වායන්ති යො අයං, අයමෙව වා පායො. සප්පෙනයන්ති සො අයං තෙන
සප්පෙන දට්ඨො. පාපානුසාසකොති පාපකං අනුසාසකො.

අභන්තාරන්ති අපහරන්තං. අභන්තාරන්ති අමාරෙන්තං. සෙතීති මතසයනං
සයති. අසාතෙන්තන්ති අමාරෙන්තං. සුද්ධස්සාති නිරපරාධස්ස. පොසස්සාති
සත්තස්ස. අනඛිගණස්සාති ඉදම්පි නිරපරාධභාවඤ්ඤෙව සන්ධාය වුත්තං.
පච්චෙතීති කම්මසරික්ඛකං හුත්වා පතිඵති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා
දුබ්බලචෙජ්ජො දෙවදත්තො අහොසි, පණ්ඩිතදාරකො පන අභමෙව අහොසි”න්ති.

සාළියජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[368] 8. තවසාරජාතකවණ්ණනා

අමිත්තභත්ථත්ථගතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපාරමිං
ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තදා හි සත්ථා “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො
පඤ්ඤවා උපායකුසලොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගාමකෙ
කුටුම්භිකකුලෙ නිබ්බන්තිත්වාති සබ්බං පුරිමජාතකනියාමෙනෙව කට්ඨෙතබ්බං. ඉධ
පන චෙජ්ජෙ මතෙ ගාමවාසිනො මනුස්සා “මනුස්සමාරකා”ති තෙ දාරකෙ
කුදණ්ඩකෙහි බන්ධිත්වා “රඤ්ඤො දස්සෙස්සාමා”ති බාරාණසිං නයිංසු.
බොධිසත්තො අන්තරාමග්ගෙයෙව සෙසදාරකානං ඔවාදං අදාසි “තුම්භෙ මා භායථ,
රාජානං දිස්වාපි අහීතා තුට්ඨින්ද්‍රියා භවෙය්‍යාථ, රාජා අම්භෙහි සද්ධිං පයිමතරං
කට්ඨස්සති, තතො පටියාය අහං ජානිස්සාමි”ති. තෙ “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා තථා
කරිංසු. රාජා තෙ අහීතෙ තුට්ඨින්ද්‍රියෙ දිස්වා “ඉමෙ ‘මනුස්සමාරකා’ති
කුදණ්ඩකඛද්ධා ආතීතා, එවරූපං දුක්ඛං පත්තාපි න භායන්ති, තුට්ඨින්ද්‍රියායෙව, කිං
නු බො එතෙසං අසොවනකාරණං, පුච්ඡිස්සාමි නෙ”ති පුච්ඡන්තො පයිමං ගාථමාහ

95.

“අමිත්තභත්ථත්ථගතා, තවසාරසමජ්ජිතා;
පසන්නමුඛවණ්ණාත්ථ, කස්මා තුම්හෙ න සොවථා” ති.

තත්ථ අමිත්තභත්ථත්ථගතාති කුදණ්ඩකෙහි ගිවායං ඛන්ධිත්වා ආනෙන්නානං
අමිත්තානං භත්ථගතා. තවසාරසමජ්ජිතාති වෙළුදණ්ඩකෙහි ඛද්ධත්තා එවමාහ.
කස්මාති “එවරූපං ඛ්‍යාසනං පත්තාපි තුම්හෙ කිංකාරණා න සොවථා” ති ප්‍රච්ඡති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො සෙසගාථා අභාසි –

96.

“න සොවනාය පරිදෙවනාය, අත්ථොව ලබ්භො අපි අප්පකොපි;
සොවන්තමෙනං දුබ්බං විදිත්වා, පච්චත්ථිකා අත්තමනා භවන්ති.

97.

“යතො ව බො පණ්ඩිතො ආපදාසු, න වෙධනී අත්ථවිනිච්ඡයඤ්ඤා;
පච්චත්ථිකාස්ස දුබ්බා භවන්ති, දිස්වා මුඛං අවිකාරං පුරාණං.

98.

“ජජපෙන මන්තෙන සුභාසිතෙන, අනුජ්ජදානෙන පවෙණියා වා;
යථා යථා යත්ථ ලහෙථ අත්ථං, තථා තථා තත්ථ පරක්කමෙය්‍ය.

99.

“යතො ව ජානෙය්‍ය අලබ්භනෙය්‍යා, මයාව අඤ්ඤෙන වා එස අත්ථො;
අසොවමානො අධිවාසයෙය්‍ය, කම්මං දළ්භං කින්නි කරොමි දානී” ති.

තත්ථ අත්ථොති වුඩ්ඪි. පච්චත්ථිකා අත්තමනාති එතං පුරිසං සොවන්තං
දුක්ඛිතං විදිත්වා පච්චාමිත්තා තුට්ඨවිත්තා භොන්ති. තෙසං තුස්සනකාරණං නාම
පණ්ඩිතෙන කාතුං න වට්ටනීති දීපෙති. යතොති යදා. න වෙධනීති චිත්තත්‍රාසභයෙන
න කම්පති. අත්ථවිනිච්ඡයඤ්ඤාති තස්ස තස්ස අත්ථස්ස විනිච්ඡයකුසලො.

ජජපෙනාති මන්තපරිජජපෙනෙන. මන්තෙනාති පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං.
මන්තග්ගහණෙන. සුභාසිතෙනාති පියවචනෙන. අනුජ්ජදානෙනාති ලඤ්ජදානෙන.
පවෙණියාති කුලවංසෙන. ඉදං වුත්තං භොති – මහාරාජ, පණ්ඩිතෙන නාම ආපදාසු
උප්පන්නාසු න සොචිතබ්බං න කිලමිතබ්බං, ඉමෙසු පන පඤ්චසු කාරණෙසු
අඤ්ඤතරවසෙන පච්චාමිත්තා ජිනිතබ්බා. සවෙ හි සක්කොති, මන්තං පරිජජිත්වා
මුඛබන්ධනං කත්වාපි තෙ ජිනිතබ්බා, තථා අසක්කොන්තෙන පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං.
මන්තෙත්වා එකං උපායං සල්ලක්ඛෙත්වා ජිනිතබ්බා, පියවචනං වත්තුං
සක්කොන්තෙන පියං වත්වාපි තෙ ජිනිතබ්බා, තථා අසක්කොන්තෙන
විනිච්ඡයාමච්චානං ලඤ්ජං දත්වාපි ජිනිතබ්බා, තථා අසක්කොන්තෙන කුලවංසං
කථෙත්වා “මයං අසුකපවෙණියා ආගතා, තුම්හාකඤ්ච අම්හාකඤ්ච එකොව

පුබ්බපුරිසො’’ති එවං විජ්ජමානඤ්ඤාතිකොටිං සට්ඨන්වාපි ජිනිතබ්බා එවාති. යථා යථාති එතෙසු පඤ්චසු කාරණෙසු යෙන යෙන කාරණෙන යත්ථ යත්ථ අත්තනො වුඩ්ඪිං ලභෙය්‍ය. තථා තථාති තෙන තෙන කාරණෙන තත්ථ තත්ථ පරක්කමෙය්‍ය, පරක්කමං කත්වා පච්චත්ථිකෙ ජිනෙය්‍යාති අධිජ්ජායො.

යතො ව ජානෙය්‍යාති යදා පන ජානෙය්‍ය, මයා වා අඤ්ඤාත වා එස අත්ථො අලබ්භනෙය්‍යො නානජ්ජකාරෙන වායමිත්වාපි න සක්කා ලද්ධුං, තදා පණ්ඩිතො පුරිසො අසොවමානො අකිලමමානො “මයා පුබ්බෙ කතකම්මං දළ්භං ථීරං න සක්කා පටිබාහිතුං, ඉදානි කිං සක්කා කාතු’’න්ති අධිවාසයෙය්‍යාති.

රාජා බොධිසත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා කම්මං සොධෙත්වා නිද්දොසභාවං ඤත්වා කුදණ්ඩකෙ භරාපෙත්වා මහාසත්තස්ස මහන්තං යසං දත්වා අත්තනො අත්ථධම්මඅනුසාසකං අමච්චරතනං අකාසි, සෙසදාරකානම්පි යසං දත්වා යානන්තරානි අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආභරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා බාරාණසිරාජා ආනන්දො අහොසි, දාරකා ථෙරානුථෙරා, පණ්ඩිතදාරකො පන අහමෙව අහොසි’’න්ති.

තවසාරජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[369] 9. මිත්තවින්දකජාතකවණ්ණනා

කයාහං දෙවානමකරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බවහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු මහාමිත්තවින්දකජාතකෙ (ජා. 1.5.100 ආදයො) ආවි භවිස්සති. අයං පන මිත්තවින්දකො සමුද්දෙ බිත්තො අත්‍රිච්ඡො හුත්වා පුරතො ගන්ත්වා තෙරයිකසත්තානං පච්චනට්ඨානං උස්සදනිරයං දිස්වා “එකං නගර’’න්ති සඤ්ඤාය පවිසිත්වා බුරුවක්කං අස්සාදෙසි. තදා බොධිසත්තො දෙවපුත්තො හුත්වා උස්සදනිරයවාරිකං වරති. සො තං දිස්වා පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

100.

“කයාහං දෙවානමකරං, කිං පාපං පකතං මයා;
යං මෙ සිරස්මිං ඔභවිච, චක්කං භමති මත්ථකෙ’’ති.

තත්ථ කයාහං දෙවානමකරන්ති සාමි දෙවපුත්ත, කිං නාම අහං දෙවානං අකරිං, කිං මං දෙවා පොටෙන්නිති. කිං පාපං පකතං මයාති දුක්ඛමහන්නතාය වෙදනාජ්ජන්තො අත්තනා කතං පාපං අසල්ලක්ඛෙන්නො එවමාහ. යං මෙති යෙන පාපෙන මම සිරස්මිං ඔභවිච ඔභනිත්වා ඉදං බුරුවක්කං මම මත්ථකෙ භමති, තං කිං නාමාති?

තං සුත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

101.

“අතික්කම්ම රමණකං, සදාමත්තඤ්ච දුහකං;
බ්‍රහ්මත්තරඤ්ච පාසාදං, කෙනත්ථෙත ඉධාගතො” ති.

තත්ථ රමණකන්ති ඵලිකපාසාදං. සදාමත්තන්ති රජතපාසාදං. දුහකන්ති මණිපාසාදං. බ්‍රහ්මත්තරඤ්ච පාසාදන්ති සුවණ්ණපාසාදඤ්ච. කෙනත්ථෙතාති ත්වං එතෙසු රමණකාදීසු චතස්සො අට්ඨ සොළස ද්වත්තිංසාති එතා දෙවධීතරො පභාය තෙ පාසාදෙ අතික්කම්මිත්වා කෙන කාරණෙන ඉධ ආගතොති.

තතො මිත්තවින්දකො තතියං ගාථමාහ —

102.

“ඉතො බහුතරා භොගා, අත්‍ර මඤ්ඤෙ භවිස්සරෙ;
ඉති එතාය සඤ්ඤාය, පස්ස මං බ්‍යසනං ගත” ති.

තත්ථ ඉතො බහුතරාති ඉමෙසු චතුසු පාසාදෙසු භොගෙහි අතිරෙකතරා භවිස්සන්ති.

තතො බොධිසත්තො සෙසගාථා අභාසි —

103.

“චතුබ්‍හි අට්ඨජ්ඣගමා, අට්ඨාහිපි ච සොළස;
සොළසාහි ච බාත්තිංස, අත්‍රිච්ඡං චක්කමාසදො;
ඉච්ඡාහතස්ස පොසස්ස, චක්කං හමති මත්ථකෙ.

104.

“උපරිවිසාලා දුප්පුරා, ඉච්ඡා විසට්ඨාමිතී;
යෙ ච තං අනුගිජ්ඣන්ති, තෙ භොන්ති චක්කධාරිතො” ති.

තත්ථ උපරිවිසාලාති මිත්තවින්දක තණ්හා නාමෙසා ආසෙවියමානා උපරිවිසාලා භොති පත්ථටා, මහාසමුද්දො විය දුප්පුරා, රූපාදීසු ආරම්මණෙසු තං තං ආරම්මණං ඉච්ඡමානාය ඉච්ඡාය පත්ථටාය විසට්ඨාමිතී, තස්මා යෙ පුරිසා තං එවරූපං තණ්හං අනුගිජ්ඣන්ති, පුනස්පුනං ගිද්ධා හුත්වා ගණ්හන්ති. තෙ භොන්ති චක්කධාරිතොති තෙ එතං බුරවක්කං ධාරෙන්තීති වදති.

මිත්තවින්දකං පන කථෙත්තමෙව නිපිසමානං තං බුරවක්කං හස්සි, තෙන සො පුන කථෙතුං නාසක්ඛි. දෙවපුත්තො අත්තතො දෙවට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා මිත්තවින්දකො දුබ්බවහික්ඛු අභොසි, දෙවපුත්තො පන අහමෙව අභොසි” ති.

මිත්තවින්දකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[370] 10. පලාසජාතකවණ්ණනා

හංසො පලාසමවවාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කිලෙසනිග්ගහං
ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු පඤ්ඤාසජාතකෙ ආවි හවිස්සති. ඉධ පන සත්ථා භික්ඛු
ආමන්තෙත්වා “භික්ඛවෙ, කිලෙසො නාම ආසඩ්ඛිතබ්බොව, අප්පමත්තකො
සමානොපි නිග්‍රොධගච්ඡො විය විනාසං පාපෙනි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි
ආසඩ්ඛිතබ්බං ආසඩ්ඛිංසුයෙවා” ති වත්වා අතිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
සුවණ්ණහංසයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො විත්තකුට්ඨබ්බතෙ
සුවණ්ණගුහායං වසන්තො භිමවන්තපදෙසෙ ජාතස්සරෙ සයංජාතසාලිං බාදිත්වා
ආගච්ඡති. තස්ස ගමනාගමනමග්ගෙ මහාපලාසරුක්ඛො අහොසි. සො ගච්ඡන්තොපි
තත්ථ විස්සමිත්වා ගච්ඡති, ආගච්ඡන්තොපි තත්ථ විස්සමිත්වා ආගච්ඡති. අථස්ස
තස්මිං රුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතාය සද්ධිං විස්සාසො අහොසි. අපරහාගෙ එකා
සකුණිකා එකස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ නිග්‍රොධපක්කං බාදිත්වා ආගන්ත්වා තස්මිං
පලාසරුක්ඛෙ නිසිදිත්වා විටපන්තරෙ වච්චං පාතෙසි. තත්ථ නිග්‍රොධගච්ඡො ජාතො,
සො චතුරඤ්ඤාමත්තකාලෙ රත්තඩ්ඤාපලාසතාය සොහති. හංසරාජා තං දිස්වා
රුක්ඛදෙවතං ආමන්තෙත්වා “සම්ම පලාස, නිග්‍රොධො නාම යම්භි රුක්ඛෙ ජායති,
වඩ්ඪන්තො තං නාපෙති, ඉමස්ස වඩ්ඪිතුං මා දෙනි, විමානං තෙ නාපෙස්සති,
පටිකච්චෙව නං උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඛෙහි, ආසඩ්ඛිතබ්බයුත්තකං නාම ආසඩ්ඛිතුං
වට්ටති” ති පලාසදෙවතාය සද්ධිං මන්තෙත්තො පයමං ගාථමාහ —

105.

“හංසො පලාසමවව, නිග්‍රොධො සම්ම ජායති;
අඩ්ඨකස්මිං තෙ නිසින්නොව, සො තෙ මම්මානි ජෙව්ඡති” ති.

පයමපාදො පනෙත්ථ අභිසම්බුද්ධෙන භුත්වා සත්ථාරා චුත්තො. පලාසන්ති
පලාසදෙවතං. සම්මානි වයස්ස. අඩ්ඨකස්මිත්ති විට්ඨියං. සො තෙ මම්මානි ජෙව්ඡතිති
සො තෙ අඩ්ඨකෙ සංවඩ්ඪෙයා සපත්තො විය ජීවිතං ජිත්ථිස්සතිති අත්ථො.
ජීවිතසඩ්ධාරා හි ඉධ “මම්මානි” ති චුත්තා.

තං සුත්වා තස්ස වචනං අගණ්හන්ති පලාසදෙවතා දුතියං ගාථමාහ —

106.

“වඩ්ඪනාමෙව නිග්‍රොධො, පතිට්ඨස්ස හවාමහං;
යථා පිතා ව මාතා ව, එවං මෙ සො හවිස්සති” ති.

තස්සත්ථො — සම්ම, න ත්වං ජානාසි වඩ්ඪනමෙව එස, අහමස්ස යථා
බාලකාලෙ පුත්තානං මාතාපිතරො පතිට්ඨා හොන්ති, තථා හවිස්සාමි, යථා පන

සංවච්ඡා පුත්තා පච්ඡා මහල්ලකකාලෙ මාතෘපිතුනං පතිට්ඨා භොන්ති, මය්හම්පි පච්ඡා මහල්ලකකාලෙ එවමෙව සො පතිට්ඨො භවිස්සතීති.

තතො භංසො තතියං ගාථමාහ —

107.

“යං ත්වං අඬකස්මිං වඬඬෙසි, ධීරරුක්ඛං භයානකං;
ආමන්ත ඛො තං ගච්ඡාම, වුඩ්ඪි මස්ස න රුච්චතී”ති.

තත්ථ යං ත්වන්ති යස්මා ත්වං එතඤ්ච භයදායකත්තෙන භයානකං ධීරරුක්ඛං සපත්තං විය අඬකෙ වඬඬෙසි. ආමන්ත ඛො තන්ති තස්මා මයං තං ආමන්තෙත්වා ජානාපෙත්වා ගච්ඡාම. වුඩ්ඪි මස්සාති අස්ස වුඩ්ඪි මය්හං න රුච්චතීති.

එවඤ්ච පන වත්වා භංසරාජා පක්ඛෙ පසාරෙත්වා චිත්තකූටපබ්බතමෙව ගතො. තතො පට්ඨාය පුන නාගච්ඡි. අපරභාගෙ නිග්‍රොධො වඬ්ඪිං, තස්මිං එකා රුක්ඛදෙවතාපි නිබ්බන්ති. සො වඬ්ඪන්තො පලාසං භඤ්ජි, සාධාහි සද්ධිංයෙව දෙවතාය විමානං පති. සා තස්මිං කාලෙ භංසරඤ්ඤො වචනං සල්ලක්ඛෙත්වා “ඉදං අනාගතභයං දිස්වා භංසරාජා කථෙසි, අහං පනස්ස වචනං නාකාසි”න්ති පරිදෙවමානා චතුත්ථං ගාථමාහ —

108.

“ඉදානි ඛො මං භායෙති, මහානෙරුනිදස්සනං;
භංසස්ස අනභිඤ්ඤාය, මහා මෙ භයමාගත”න්ති.

තත්ථ ඉදානි ඛො මං භායෙතීති අයං නිග්‍රොධො තරුණකාලෙ තොසෙත්වා ඉදානි මං භායාපෙති සන්තාසෙති. මහානෙරුනිදස්සනන්ති සිනෙරුපබ්බතසදිසං මහන්තං භංසරාජස්ස වචනං සුත්වා අජානිත්වා තරුණකාලෙයෙව එතස්ස අනුද්ධටත්තා. මහා මෙ භයමාගතන්ති ඉදානි මය්හං මහන්තං භයං ආගතන්ති පරිදෙවි.

නිග්‍රොධොපි වඬ්ඪන්තො සබ්බං පලාසං භඤ්ජිත්වා බාණුකමත්තමෙව අකාසි. දෙවතාය විමානං සබ්බං අන්තරධාසි.

109.

“න තස්ස වුඩ්ඪි කුසලප්පසත්ථා, යො වඬ්ඪමානො සසතෙ පතිට්ඨං;
තස්සුපරොධං පරිසඬකමානො, පතාරසී මූලවධාය ධීරො”ති. —

පඤ්චමා අභිසම්බුද්ධගාමා.

තත්ථ කුසලප්පසත්ථාති කුසලෙහි පසත්ථා. සසතෙති බාදති, විනාසෙතීති අත්ථො. පතාරසීති පතරති වායමති. ඉදං චුත්තං භොති — භික්ඛවෙ, යො

වඩිසීමානෝ අත්තනෝ පතිට්ඨං නාසෙති, තස්ස වුඩ්ඪි පණ්ඩිතෙහි න පසත්ථා, තස්ස පන අබ්භන්තරස්ස වා බාහිරස්ස වා පරිස්සයස්ස “ඉතො මෙ උපරොධො භවිස්සති” ති එවං උපරොධං විනාසං පරිසඬ්ඛමානො වීරො ඤාණසම්පන්නො මූලවධාය පරක්කමතීති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ පඤ්චසතා හික්ඛු අරහත්තං පාපුණිංසු. තදා සුවණ්ණහංසො අහමෙව අහොසින්ති.

පලාසජාතකවණ්ණනා දසමා.

වණ්ණාරොහවග්ගො දුතියො.

3. අඩ්ඨවග්ගො

[371] 1. දීඝිතිකොසලජාතකවණ්ණනා

එවංභූතස්ස තෙ රාජාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොසම්බකෙ භණ්ඩනකාරකෙ ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තෙසඤ්ඤි ජෙනවනං ආගන්ත්වා බමාපනකාලෙ සත්ථා තෙ ආමන්තෙත්වා “හික්ඛවෙ, තුම්භෙ මය්හං ඔරසා මුඛතො ජාතා පුත්තා නාම, පුත්තෙහි ව පිතරා දින්නං ඔවාදං හින්දිතුං න වට්ටති, තුම්භෙ පන මම ඔවාදං න කරිත්ථ, පොරාණකපණ්ඩිතා අත්තනො මාතාපිතරො සාතෙත්වා රජ්ජං ගහෙත්වා යීතවොරෙපි අරඤ්ඤෙ හත්ථපථං ආගතෙ මාතාපිතුහි දින්නං ඔවාදං න හින්දිස්සාමාති න මාරයිංසු” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

ඉමස්මිං පන ජාතකෙ ද්වෙපි වත්ථුති. සඬ්ඝහෙදකක්ඛන්ධකෙ විත්ථාරතො ආචි භවිස්සන්ති. සො පන දීඝාවුකුමාරො අරඤ්ඤෙ අත්තනො අඩ්ඨකෙ නිපන්නං බාරාණසිරාජානං වූළාය ගහෙත්වා “ඉදානි මය්හං මාතාපිතුසාතකං වොරං බණ්ඩාබණ්ඩං කත්වා ඡින්දිස්සාමි” ති අසිං උක්ඛිපන්තො තස්මිං බණ්ණ මාතාපිතුහි දින්නං ඔවාදං සරිත්වා “ඡීවිතං වජන්තොපි තෙසං ඔවාදං න හින්දිස්සාමි, කෙවලං ඉමං තජ්ජෙස්සාමි” ති වින්තෙත්වා පඨමං ගාථමාහ –

110.

“එවංභූතස්ස තෙ රාජ, ආගතස්ස වසෙ මම;
අත්ථි තු කොචි පරියායො, යො තං දුක්ඛා පමොවයෙ” ති.

තත්ථ වසෙ මමාති මම වසං ආගතස්ස. පරියායොති කාරණං.

තතො රාජා දුතියං ගාථමාහ –

111.

“එවංභූතස්ස මෙ තාත, ආගතස්ස වසෙ තව;
නත්ථි නො කොච් පරියායො, යො මං දුක්ඛා පමොචයෙ”ති.

තත්ථ නොති නිපාතමත්ථං, නත්ථි කොච් පරියායො, යො මං එතස්මා දුක්ඛා
පමොචයෙති අත්ථො.

තතො බොධිසත්තො අවසෙසගාථා අභාසි –

112.

“නාඤ්ඤං සුවරිතං රාජ, නාඤ්ඤං රාජ සුභාසිතං;
තායතෙ මරණකාලෙ, එවමෙවිතරං ධනං.

113.

“අක්කොච්ඡි මං අවධි මං, අජිනි මං අභාසි මෙ;
යෙ ච තං උපනාය්හන්ති, වෙරං තෙසං න සම්මති.

114.

“අක්කොච්ඡි මං අවධි මං, අජිනි මං අභාසි මෙ;
යෙ ච තං නුපනාය්හන්ති, වෙරං තෙසුපසම්මති.

115.

“න හි වෙරෙන වෙරානි, සම්මන්තීධ කුදාවනං;
අවෙරෙන ච සම්මන්ති, එස ධම්මො සනන්තනො”න්ති.

තත්ථ නාඤ්ඤං සුවරිතන්ති නාඤ්ඤං සුවරිතා, අයමෙව වා පායො, යපෙත්වා
සුවරිතං අඤ්ඤං න පස්සාමීති අත්ථො. ඉධ “සුවරිත”න්තිපි “සුභාසිත”න්තිපි
මාතෘපිතූහි දිත්තං ඔවාදංයෙව සන්ධායාහ. එවමෙවාති නිරත්ථකමෙව. ඉදං චූත්තං
හොති – මහාරාජ, අඤ්ඤා ඔවාදානුසිට්ඨිසඬ්ඛාතා සුවරිතසුභාසිතා මරණකාලෙ
තායිතුං රක්ඛිතුං සමත්ථො නාම අඤ්ඤො නත්ථි, යං එතං ඉතරං ධනං, තං එවමෙව
නිරත්ථකමෙව හොති, ත්වඤ්ඤි ඉදානි මය්හං කොට්ඨසතසහස්සමත්තම්පි ධනං
දදන්තො ජීවිතං න ලභෙය්‍යාසි, තස්මා වෙදිතඛිබ්බමෙතං “ධනතො
සුවරිතසුභාසිතමෙව උත්තරිතර”න්ති.

සෙසගාථාසුපි අයං සඬ්ඛෙපත්ථො – මහාරාජ, යෙ පුරිසා “අයං මං අක්කොසි,
අයං මං පහරි, අයං මං අජිනි, අයං මම සන්තකං අභාසි”ති එවං වෙරං උපනාය්හන්ති
බන්ධිත්වා විය හදයෙ යපෙත්ති, තෙසං වෙරං න උපසම්මති. යෙ ච පනෙතං න
උපනාය්හන්ති හදයෙ න යපෙත්ති, තෙසං වූපසම්මති. වෙරානි හි න කදාවි වෙරෙන
සම්මන්ති, අවෙරෙනෙව පන සම්මන්ති. එස ධම්මො සනන්තනොති එසො
පොරාණකො ධම්මො විරකාලජ්ජවත්තො සභාවොති.

එවකදීව පන වත්වා බොධිසත්තෝ “අහං, මහාරාජ, තයි න දුබ්බාමී, ත්වං පන මං මාරෙහී”ති තස්ස හත්ථෙ අසිං යථෙසි. රාජාපි “නාහං තයි දුබ්බාමී”ති සපථං කත්වා තෙන සද්ධිං නගරං ගන්ත්වා තං අමච්චානං දස්සෙත්වා “අයං, භණේ, කොසලරඤ්ඤො පුත්තො දීඝාචුකුමාරො නාම, ඉමිනා මය්හං ජීවිතං දින්නං, න ලබ්බා ඉමං කිඤ්චි කාතු”න්ති වත්වා අත්තනො ධීතරං දත්වා පිතු සන්තකෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙසි. තතො පට්ඨාය උභොපි සමග්ගා සම්මොදමානා රජ්ජං කාරෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, දීඝාචුකුමාරො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

දීඝිතිකොසලජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[372] 2. මිගපොතකජාතකවණ්ණනා

අගාරා පච්චුපෙතස්සාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං මහල්ලකං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිරෙකං දාරකං පබ්බාපෙසි. සාමණෙරො තං සක්කච්චං උපට්ඨන්තිත්වා අපරභාගෙ අඵාසුකෙන කාලමකාසි. තස්ස කාලකිරියාය මහල්ලකො සොකාභිභූතො මහන්තෙන සද්දෙන පරිදෙවන්තො විවරි. භික්ඛු සඤ්ඤාපෙතුං අසක්කොන්තා ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආචුසො, අසුකො නාම මහල්ලකො සාමණෙරස්ස කාලකිරියාය පරිදෙවන්තො විවරති, මරණස්සතිභාවනාය පරිබාහිරො එසො භවිස්සති”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස එතස්මිං මනෙ පරිදෙවන්තො විවරි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො සක්කත්තං කාරෙසි. තදා එකො කාසිරට්ඨවාසී බ්‍රාහ්මණො හිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා එලාඵලෙහි යාපෙසි. සො එකදිවසං අරඤ්ඤෙ එකං මතමානිකං මිගපොතකං දිස්වා අස්සමං ආනෙත්වා ගොවරං දත්වා පොසෙසි. මිගපොතකො වඩ්ඪන්තො අභිරූපො අහොසි සොභග්ගජ්ජත්තො. තාපසො තං අත්තනො පුත්තකං කත්වා පරිහරති. එකදිවසං මිගපොතකො බහුං තිණං බාදිත්වා අජීරකෙන කාලමකාසි. තාපසො “පුත්තො මෙ මතො”ති පරිදෙවන්තො විවරති. තදා සක්කො දෙවරාජා ලොකං පරිග්ගණ්හන්තො තං තාපසං දිස්වා “සංවෙජෙස්සාමි න”න්ති ආගන්ත්වා ආකාසෙ ධීතො පඨමං ගාථමාහ –

116.

“අගාරා පච්චුපෙතස්ස, අනගාරස්ස තෙ සතො;
සමණස්ස න තං සාධු, යං පෙතමනුසොචසී”ති.

තං සුත්වා තාපසො දුතියං ගාථමාහ –

117.

“සංවාසෙන භවෙ සක්ක, මනුස්සස්ස මිගස්ස වා;
භද්දෙ ජායතෙ පෙමං, න තං සක්කා අසොචිතු”න්ති.

තත්ථ න තං සක්කාති තං මනුස්සං වා තිරච්ඡානං වා න සක්කා අසොචිතුං,
සොවාමියෙවාහන්ති.

තතො සක්කො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

118.

“මතං මරිස්සං රොදන්ති, යෙ රුදන්ති ලපන්ති ච;
තස්මා ත්වං ඉසි මා රොදි, රොදිතං මොසමාහු සන්තො.

119.

“රොදිතෙන භවෙ බ්‍රහ්මෙ, මතො පෙනො සමුට්ඨහෙ;
සබ්බෙ සබ්බමිම රොදාම, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ඤාතකෙ”ති.

තත්ථ මරිස්සන්ති යො ඉදානි මරිස්සති, තං. ලපන්ති වානි විලපන්ති ච. ඉදං
වුත්තං හොති – යෙ ලොකෙ මතඤ්ච මරිස්සන්තඤ්ච රොදන්ති, තෙ රුදන්ති වෙච
විලපන්ති ච, තෙසං අස්සුපච්ඡිජ්ජනදිවසො නාම නත්ථි. කිංකාරණා? සදාපි
මතානඤ්ච මරිස්සන්තානඤ්ච අත්ථිතාය. තස්මා ත්වං ඉසි මා රොදි. කිංකාරණා?
රොදිතං මොසමාහු සන්තොති, බුද්ධාදයො පන පණ්ඩිතා රොදිතං “මොස”න්ති
වදන්ති. මතො පෙනොති යො එස මතො පෙනොති වුව්වති, යදි සො රොදිතෙන
සමුට්ඨහෙයා, එවං සන්තෙ කිං නික්කමිමා අවිජාම, සබ්බෙව සමාගමිම
අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ඤාතකෙ රොදාම. යස්මා පන තෙ රොදිතකාරණා න උට්ඨහන්ති,
තස්මා රොදිතස්ස මොසභාවං සාධෙති.

එවං සක්කස්ස කථෙන්නස්ස තාපසො “නිරත්ථකං රොදිත”න්ති
සල්ලක්ඛෙත්වා සක්කස්ස පුත්තිං කරොන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

120.

“ආදිත්තං වත මං සන්තං, සතසිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

121.

“අබ්බහි වත මෙ සල්ලං, යමාසි භද්දස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පුත්තසොකං අපානුදි.

122.

“සොහං අබ්බුල්භසල්ලොස්මි, වීතසොකො අනාවිලො;
න සොවාමි න රොදාමි, තච සුත්ථාන වාසවා”ති.

තත්ථ යමාසීති යං මෙ ආසි. හදයස්සිතන්ති හදයෙ නිස්සිතං. අපානුදීති නිහරි.
සක්කො තාපසස්ස ඔවාදං දත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉධං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා තාපසො
මහල්ලකො අහොසි, මිගො සාමණෙරො, සක්කො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මිගපොතකජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[373] 3. මූසිකජාතකවණ්ණනා

කුභිං ගතා කත්ථ ගතාති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො අජාතසත්තුං
ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු හෙට්ඨා ථූසජාතකෙ (ජා. 1.4.149 ආදයො) විත්ථාරිතමෙව.
ඉධාපි සත්ථා තටෙව රාජානං සකිං පුත්තෙන සද්ධිං කීළමානං සකිං ධම්මං
සුඤ්ඤානං දිස්වා “තං නිස්සාය රඤ්ඤො භයං උප්පජ්ජිස්සති”ති ඤත්වා “මහාරාජ,
පොරාණකරාජානො ආසඬකිතබ්බං ආසඬකිත්වා අත්තනො පුත්තං ‘අම්භාකං
ධුමකාලෙ රජ්ජං කාරෙතු’ති එකමන්තෙ අකංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො
තක්කසිලායං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා දිසාපාමොක්ඛාවරියො අහොසි. තස්ස
සන්තිකෙ බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො යවකුමාරො නාම සබ්බසිප්පානි
උග්ගණ්හිත්වා අනුයොගං දත්වා ගන්තුකාමො තං ආපුච්ඡ. ආවරියො “පුත්තං
නිස්සාය තස්ස අන්තරායො භවිස්සති”ති අඬගවිජ්ජාවසෙන ඤත්වා “එතමස්ස
හරිස්සාමී”ති එකං උපමං උපධාරෙතුං ආරභි. තදා පනස්ස එකො අස්සො අහොසි,
තස්ස පාදෙ වණො උට්ඨහි, තං වණානුරක්ඛණත්ථං ගෙහෙයෙව කරිංසු.
තස්සාවිදුරෙ එකො උදපානො අත්ථී. අටෙකා මූසිකා ගෙහා නික්ඛමිත්වා අස්සස්ස
පාදෙ වණං බාදති, අස්සො වාරෙතුං න සක්කොති. සො එකදිවසං වෙදනං
අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො මූසිකං බාදිතුං ආගතං පාදෙන පහරිත්වා මාරෙත්වා
උදපානෙ පාතෙසි. අස්සගොපකා මූසිකං අපස්සන්තා “අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු මූසිකා
ආගන්ත්වා වණං බාදති, ඉදානි න පඤ්ඤායති, කහං නු බො ගතා”ති වදිංසු.

බොධිසත්තො තං කාරණං පච්චක්ඛං කත්වා “අඤ්ඤෙ අජානන්තා ‘කහං
මූසිකා ගතා’ති වදන්ති, මූසිකාය පන මාරෙත්වා උදපානෙ ඛිත්තභාවං අහමෙව
ජානාමී”ති ඉදමෙව කාරණං උපමං කත්වා පඨමං ගාථං බන්ධිත්වා රාජකුමාරස්ස
අදාසි. සො අපරං උපමං උපධාරෙත්තො තමෙව අස්සං පරුළ්භවණං නික්ඛමිත්වා
එකං යවචත්ථුං ගන්ත්වා “යවං බාදිස්සාමී”ති වතිච්ඡිද්දෙන මුඛං පවෙසෙන්නං
දිස්වා තමෙව කාරණං උපමං කත්වා දුතියං ගාථං බන්ධිත්වා තස්ස අදාසි. තතියගාථං
පන අත්තනො පඤ්ඤාබලෙනෙව බන්ධිත්වා තමපි තස්ස දත්වා “තාත, ත්වං රජ්ජෙ
පතිට්ඨාය සායං න්භානපොක්ඛරණිං ගච්ඡන්තො යාව ධුරසොපානා පඨමං ගාථං
සජ්ඣායන්තො ගච්ඡෙය්‍යාසි, තව නිවසනපාසාදං පවිසන්තො යාව
සොපානපාදමූලා දුතියං ගාථං සජ්ඣායන්තො ගච්ඡෙය්‍යාසි, තතො යාව
සොපානමත්ථකා තතියං ගාථං සජ්ඣායන්තො ගච්ඡෙය්‍යාසි”ති වත්වා පෙසෙසි.

සො කුමාරො ගන්ත්වා උපරාජා හුත්වා පිතු අවිචයෙන රජ්ජං කාරෙසි,
 තස්සෙකො පුත්තො ජායි. සො සොළසවස්සකාලෙ රජ්ජලොභෙන “පිතරං
 මාරෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා උපට්ඨාකෙ ආහ “මය්හං පිතා තරුණො, අහං එතස්ස
 ධුමකාලං ඔලොකෙන්තො මහල්ලකො භවිස්සාමි ජරාජිණිණො, තාදිසෙ කාලෙ
 ලද්ධෙනපි රජ්ජෙන කො අත්ථො”ති. තෙ ආහංසු “දෙව, න සක්කා පච්චන්තං
 ගන්ත්වා වොරත්තං කාතුං, තච පිතරං කෙනචි උපායෙන මාරෙත්වා රජ්ජං
 ගණ්හා”ති. සො “සාධු”ති අත්තොනිවෙසනෙ රඤ්ඤො සායං
 න්හානපොක්ඛරණීසමීපං ගන්ත්වා “එත්ථ නං මාරෙස්සාමි”ති ඛග්ගං ගහෙන්වා
 අට්ඨායි. රාජා සායං මුසිකං නාම දාසිං “ගන්ත්වා පොක්ඛරණීපිට්ඨිං සොධෙන්වා
 එහි, න්හායිස්සාමි”ති පෙසෙසි. සා ගන්ත්වා පොක්ඛරණීපිට්ඨිං සොධෙන්ති කුමාරං
 පස්සි. කුමාරො අත්තතො කම්මස්ස පාකට්ඨාචභයෙන තං ද්විධා ඡින්දිත්වා
 පොක්ඛරණියං පාතෙසි. රාජා න්හායිතුං අගමායි. සෙසජනො “අජ්ජාපි මුසිකා දාසි
 න පුනාගච්ඡති, කුහිං ගතා කත්ථ ගතා”ති ආහ. රාජා –

123.

“කුහිං ගතා කත්ථ ගතා, ඉති ලාලජ්ජනී ජනො;
 අහමෙවෙකො ජානාමි, උදපානෙ මුසිකා හතා”ති. –

පඨමං ගාථං භණන්තො පොක්ඛරණීතීරං අගමායි.

තත්ථ කුහිං ගතා කත්ථ ගතාති අඤ්ඤමඤ්ඤවෙච්චනාති. ඉති ලාලජ්ජනීති එවං
 විජ්ජලපති. ඉති අයං ගාථා “අජානන්තො ජනො මුසිකා දාසි කුහිං ගතාති
 විජ්ජලපති, රාජකුමාරෙන ද්විධා ඡින්දිත්වා මුසිකාය පොක්ඛරණියං පාතිතභාවං
 අහමෙව එකො ජානාමි”ති රඤ්ඤො අජානන්තස්සෙව ඉමමත්ථං දීපෙති.

කුමාරො “මයා කතකම්මං මය්හං පිතරා ඤාත”න්ති හීතො පලායිත්වා
 තමත්ථං උපට්ඨාකානං ආරොවෙසි. තෙ සත්තට්ඨදිවසච්චයෙන පුන තං ආහංසු
 “දෙව, සවෙ රාජා ජානෙය්‍ය, න තුණ්හි භවෙය්‍ය, තක්කගාභෙන පන තෙන තං
 චුත්තං භවිස්සති, මාරෙහි න”න්ති. සො පුනෙකදිවසං ඛග්ගහත්ථො
 සොපානපාදමුලෙ යත්වා රඤ්ඤො ආගමනකාලෙ ඉතො විතො ච පහරණොකාසං
 ඔලොකෙසි. රාජා –

124.

“යඤ්චෙනං ඉති වීති ව, ගදුභොව නිවත්තසි;
 උදපානෙ මුසිකං හන්ත්වා, යවං භක්ඛෙතුමිච්ඡසි”ති. –

දුතියං ගාථං සජ්ඣායන්තො අගමායි. අයමිති ගාථා “යස්මා ත්වං ඉති වීති ව ඉතො
 විතො ච පහරණොකාසං ඔලොකෙන්තො ගදුභොව නිවත්තසි, තස්මා තං ජානාමි
 ‘පුරිමදිවසෙ පොක්ඛරණියං මුසිකං දාසිං හන්ත්වා අජ්ජ මං යවරාජානං භක්ඛෙතුං
 මාරෙතුං ඉච්ඡසි’”ති රඤ්ඤො අජානන්තස්සෙව ඉමමත්ථං දීපෙති.

කුමාරො “දිට්‍යොමිහි පිතරා” ති උත්‍රස්තො පලායි. සො පුත අඩ්ඨමාසමත්තං
අතික්කමිත්වා “රාජානං දබ්බියා පහරිත්වා මාරෙස්සාමි” ති එකං දීඝදණ්ඩකං
දබ්බිපහරණං ගහෙත්වා ඔලුමිබ්බිත්වා අට්ඨාසි. රාජා —

125.

“දහරො වාසි දුම්මෙධ, පයමුප්පත්තිකො සුසු;
දීඝඤ්චෙනං සමාසජ්ජ, න තෙ දස්සාමි ජීවිත” ති. —

තතියං ගාථං සජ්ඣායන්තො සොපානපාදමත්ථකං අභිරුහි.

තත්ථ පයමුප්පත්තිකොති පයමවයෙන උප්පත්තිතො උපෙනො, පයමවයෙ
ධිතොති අත්ථො. සුසුති තරුණො. දීඝන්ති දීඝදණ්ඩකං දබ්බිපහරණං. සමාසජ්ජාති
ගහෙත්වා, ඔලුමිබ්බිත්වා ධිතොසිති අත්ථො. අයමිපි ගාථා “දුම්මෙධ, අත්තනො වයං
පරිභුඤ්ජිතුං න ලහිස්සසි, න තෙ දානි නිල්ලජ්ජස්ස ජීවිතං දස්සාමි, මාරෙත්වා
බණ්ඩාබණ්ඩං ජිත්ථිත්වා සුලෙයෙව ආවුණාපෙස්සාමි” ති රඤ්ඤො
අජානන්තස්සෙව කුමාරං සන්තජ්ජයමානා ඉමමත්ථං දීපෙති.

සො තං දිවසං පලායිතුං අසක්කොන්තො “ජීවිතං මෙ දෙහි, දෙවා” ති රඤ්ඤො
පාදමුලෙ නිපජ්ජි. රාජා තං තජ්ජෙත්වා සඩ්ඛලිකාහි බන්ධාපෙත්වා බන්ධනාගාරෙ
කාරෙත්වා සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා අලඬිකතරාජාසනෙ නිසිදිත්වා “අම්භාකං
ආවරියො දිසාපාමොක්ඛො බ්‍රාහ්මණො ඉමං මය්හං අන්තරායං දිස්වා ඉමා තිස්සො
ගාථා අභාසි” ති හට්ඨතුට්ඨො උදානං උදානෙන්තො සෙසගාථා අභාසි —

126.

“නාන්තලික්ඛවනෙන, නාඨගපුත්තපිනෙන වා;
පුත්තෙන හි පත්ථයිතො, සිලොකෙහි පමොචිතො.

127.

“සබ්බං සුතමධියෙථ, භීනමුක්කට්ඨමජ්ඣමං;
සබ්බස්ස අත්ථං ජානෙය්‍ය, න ච සබ්බං පයොජයෙ;
භොති තාදිසකො කාලො, යත්ථ අත්ථාවහං සුත” ති.

තත්ථ නාන්තලික්ඛවනෙනාති අන්තලික්ඛවනං චූච්චති දිබ්බවිමානං, අහං
අජ්ජ අන්තලික්ඛවනමිපි න ආරුල්භො, තස්මා අන්තලික්ඛවනෙනාපි අජ්ජ
මරණතො න පමොචිතොමිහි. නාඨගපුත්තපිනෙන වාති අඨගසරික්ඛකෙන වා
පුත්තපිනෙනපි න පමොචිතො. පුත්තෙන හි පත්ථයිතොති අහං පන අත්තනො
පුත්තෙනෙව අජ්ජ මාරතුං පත්ථිතො. සිලොකෙහි පමොචිතොති සොහං
ආවරියෙන බන්ධිත්වා දින්නාහි ගාථාහි පමොචිතො.

සුතන්ති පරියත්තිං. අධියෙථාති ගණ්ඨෙය්‍ය සික්ඛෙය්‍ය.
භීනමුක්කට්ඨමජ්ඣමන්ති භීනං වා භොතු උත්තමං වා මජ්ඣමං වා, සබ්බං

අධිශිතබ්බමෙවාති දීපෙනි. න ව සබ්බං පයොජයෙනි හීනං මන්තං වා සිජ්ජං වා මජ්ඣිමං වා න පයොජයෙ, උත්තමමෙව පයොජයෙය්‍යාති අත්ථො. යත්ථ අත්ථාවහං සුතන්ති යස්මිං කාලෙ මහොසධපණ්ඩිතස්ස කුම්භකාරකම්මකරණං විය යංකිඤ්චි සික්ඛිතසිජ්ජං අත්ථාවහං හොති, තාදිසොපි කාලො හොතියෙවාති අත්ථො. අපරහාගෙ රඤ්ඤො අච්චයෙන කුමාරො රජ්ජෙ පතිට්ඨාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා දිසාපාමොක්ඛො ආචරියො අහමෙව අහොසි”න්ති.

මූලිකජාතකවණ්ණනා තතියා.

[374] 4. චූළධනුග්ගහජාතකවණ්ණනා

සබ්බං භණ්ඩන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පුරාණදුනිසිකාපලොහනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තෙන භික්ඛුනා “පුරාණදුනිසිකා මං, භන්තෙ, උක්කණ්ඨාපෙනී”ති චුත්තෙ සත්ථා “එසා භික්ඛු, ඉත්ථී න ඉදානෙව තුය්භං අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි තෙ එතං නිස්සාය අසිනා සිසං ඡින්ත”න්ති වත්ථා භික්ඛුහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සක්කත්තං කාරෙසි. තදා එකො බාරාණසිවාසී බ්‍රාහ්මණමාණවො තක්කසිලායං සබ්බසිජ්ජාති උග්ගණ්හිත්වා ධනුකම්මෙ නිජ්ජත්තිං පත්තො චූළධනුග්ගහපණ්ඩිතො නාම අහොසි. අථස්ස ආචරියො “අයං මයා සදිසං සිජ්ජං උග්ගණ්හි”ති අත්තනො ධීතරං අදාසි. සො තං ගහෙත්වා “බාරාණසිං ගමිස්සාමි”ති මග්ගං පටිපජ්ජී. අන්තරාමග්ගෙ එකො වාරණො එකං පදෙසං සුඤ්ඤමකාසි, තං යානං අභිරුහිතුං න කොචි උස්සහි. චූළධනුග්ගහපණ්ඩිතො මනුස්සානං වාරෙන්තානඤ්ඤෙව හරියං ගහෙත්වා අට්ඨමුඛං අභිරුහි. අථස්ස අට්ඨමජ්ඣෙකෙ වාරණො උට්ඨහි, සො තං කුම්භෙ සරෙන විජ්ඣාමි. සරො විනිවිජ්ඣාමිත්වා පච්ඡාභාගෙන නික්ඛමි. වාරණො තත්ථෙව පති, ධනුග්ගහපණ්ඩිතො තං යානං බෙමං කත්වා පුරතො අඤ්ඤං අට්ඨං පාපුණි. තත්ථාපි පඤ්ඤාස වොරා මග්ගං භනන්ති. තම්පි සො මනුස්සෙහි වාරියමානො අභිරුය්භ තෙසං වොරානං මිගෙ වධිත්වා මග්ගසමීපෙ මංසං පචිත්වා බාදන්තානං ධීතට්ඨානං පාපුණි.

තදා තං වොරා අලඬිකතපටියත්තාය හරියාය සද්ධිං ආගච්ඡන්තං දිස්වා “ගණ්හිස්සාම න”න්ති උස්සාහං කරිංසු. වොරජෙට්ඨකො පුරිසලක්ඛණකුසලො, සො තං ඔලොකෙත්වා “උත්තමපුරිසො අය”න්ති ඤත්වා එකස්සපි උට්ඨහිතුං නාදාසි. ධනුග්ගහපණ්ඩිතො “ගච්ඡ ‘අම්භාකම්පි එකං මංසසුලං දෙථා’ති වත්ථා මංසං ආහරා”ති තෙසං සන්තිකං හරියං පෙසෙසි. සා ගන්ත්වා “එකං කිර මංසසුලං දෙථා”ති ආහ. වොරජෙට්ඨකො “අනග්ගො පුරිසො”ති මංසසුලං දාපෙසි. වොරා “අම්භෙහි කිර පක්කං බාදිත”න්ති අපක්කමංසසුලං අදංසු. ධනුග්ගහො අත්තානං සම්භාවෙත්වා “මය්භං අපක්කමංසසුලං දදන්ති”ති වොරානං කුජ්ඣාමි. වොරා “කිං අයමෙවෙකො පුරිසො, මයං ඉත්ථීයො”ති කුජ්ඣාමිත්වා උට්ඨහිංසු. ධනුග්ගහො

එකුනපඤ්ඤාස ජනෙ එකුනපඤ්ඤාසකණ්ඩෙහි විජ්ඣන්වා පානෙසි.
 වොරජෙට්ඨකං විජ්ඣන්තුං කණ්ඩං නාහොසි. තස්ස කිර කණ්ඩනාලියං
 සමපණ්ණාසයෙව කණ්ඩානි. තෙසු එකෙන වාරණං විජ්ඣති,
 එකුනපඤ්ඤාසකණ්ඩෙහි වොරෙ විජ්ඣන්වා වොරජෙට්ඨකං පානෙත්වා තස්ස
 උරෙ නිසින්තො “සිසමස්ස ඡින්දිස්සාමි”ති හරියාය හත්ථනො අසිං ආහරාපෙසි. සා
 තඨ්ඛණඤ්ඤෙව වොරජෙට්ඨකෙ ලොභං කත්වා වොරස්ස හත්ථෙ ථරුං, සාමිකස්ස
 හත්ථෙ ධාරං යපෙසි. වොරො ථරුදණ්ඩං පරාමසින්වා අසිං නිහරින්වා ධනුග්ගහස්ස
 සිසං ඡින්දි.

සො තං සානෙත්වා ඉත්ථිං ආදාය ගච්ඡන්තො ජාතිගොත්තං පුච්ඡි. සා
 “තක්කසිලායං දිසාපාමොක්ඛාවරියස්ස ධිතාමිහි”ති ආහ. “කථං ත්වං ඉමිනා
 ලද්ධා”ති. මය්හං පිතා “අයං මයා සදිසං කත්වා සිප්පං සික්ඛි”ති තුස්සින්වා ඉමස්ස
 මං අදාසි, සාහං තයි සිනෙහං කත්වා අත්තනො කුලදත්තියං සාමිකං මාරාපෙසින්ති.
 වොරජෙට්ඨකො “කුලදත්තියං තාවෙසා සාමිකං මාරෙසි, අඤ්ඤං පනෙකං දිස්වා
 මම්පි එවමෙවං කරිස්සති, ඉමං ඡඩ්ඛෙතුං වට්ටති”ති වින්තෙත්වා ගච්ඡන්තො
 අත්තරාමග්ගෙ එකං කුන්තදිං උත්තානතලං තඨ්ඛණොදකපුරං දිස්වා “හද්දෙ,
 ඉමිස්සං නදියං සුසුමාරා කක්ඛලා, කිං කරොමා”ති ආහ. “සාමි, සබ්බං
 ආහරණහණ්ඩං මම උත්තරාසඨගෙන හණ්ඩිකං කත්වා පරතීරං නෙත්වා පුන
 ආගන්ත්වා මං ගහෙත්වා ගච්ඡා”ති. සො “සාධු”ති සබ්බං ආහරණහණ්ඩං ආදාය
 නදිං ඔතරින්වා තරන්තො විය පරතීරං පත්වා තං ඡඩ්ඛෙත්වා පායාසි. සා තං දිස්වා
 “සාමි, කිං මං ඡඩ්ඛෙත්වා විය ගච්ඡසි, කස්මා එවං කරොසි, එහි මම්පි ආදාය
 ගච්ඡා”ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්ති පයමං ගාථමාහ –

128.

“සබ්බං හණ්ඩං සමාදාය, පාරං තිණ්ණොසි බ්‍රාහ්මණ;
 පච්චාගච්ඡ ලහුං බිජ්ජං, මම්පි තාරෙහි දානිතො”ති.

තත්ථ ලහුං බිජ්ජන්ති ලහුං පච්චාගච්ඡ, බිජ්ජං මම්පි තාරෙහි දානි ඉතොති
 අත්ථො.

වොරො තං සුත්වා පරතීරෙ ධිතොයෙව දුතියං ගාථමාහ –

129.

“අසන්ථුතං මං චිරසන්ථුතෙන, නිමිති හොති අධුවං ධුවෙන;
 මයාපි හොති නිමිතෙය්‍ය අඤ්ඤං, ඉතො අහං දුරතරං ගමිස්ස”න්ති.

සා හෙට්ඨා චුත්තත්ථායෙව –

වොරො පන “ඉතො අහං දුරතරං ගමිස්සං, තිට්ඨ ත්ව”න්ති වත්වා තස්සා
 චිරවන්තියාව ආහරණහණ්ඩිකං ආදාය පලාතො. තතො සා බාලා අත්‍රිච්ඡතාය
 එවරුපං බ්‍යසනං පත්තා අනාථා හුත්වා අවිදුරෙ එකං එළගලාගුම්ඛං උපගන්ත්වා

රොදමානා නිසිදි. තස්මිං ඛණෙ සක්කො දෙවරාජා ලොකං ඔලොකෙන්තො තං අත්‍රිච්ඡතාහතං සාමිකා ච ජාරා ච පරිහීනං රොදමානං දිස්වා “එතං නිග්ගණ්හිත්වා ලජ්ජාපෙත්වා ආගමිස්සාමි” ති මාතලිඤ්ච පඤ්චසිඛඤ්ච ආදාය තත්ථ ගන්ත්වා නදීතීරෙ යත්වා “මාතලි, ත්වං මච්ඡො භව, පඤ්චසිඛ ත්වං සකුණො භව, අහං පන සිඬගාලො හුත්වා මුඛෙන මංසපිණ්ඩං ගහෙන්වා එතිස්සා සම්මුඛට්ඨානං ගමිස්සාමි, ත්වං මයි තත්ථ ගතෙ උදකතො උල්ලඬිසිත්වා මම පුරතො පත, අථාහං මුඛෙන ගහිතමංසපිණ්ඩං ඡඩ්ඛෙත්වා මච්ඡං ගහෙතුං පක්ඛන්දිස්සාමි, තස්මිං ඛණෙ ත්වං, පඤ්චසිඛ, තං මංසපිණ්ඩං ගහෙන්වා ආකාසෙ උජ්ජත, ත්වං මාතලි, උදකෙ පතා” ති ආණාපෙසි. “සාධු, දෙවා” ති, මාතලි, මච්ඡො අහොසි, පඤ්චසිඛො සකුණො අහොසි. සක්කො සිඬගාලො හුත්වා මංසපිණ්ඩං මුඛෙනාදාය තස්සා සම්මුඛට්ඨානං අගමාසි. මච්ඡො උදකා උජ්ජතිත්වා සිඬගාලස්ස පුරතො පති. සො මුඛෙන ගහිතමංසපිණ්ඩං ඡඩ්ඛෙත්වා මච්ඡස්සත්ථාය පක්ඛන්දි. මච්ඡො උජ්ජතිත්වා උදකෙ පති, සකුණො මංසපිණ්ඩං ගහෙන්වා ආකාසෙ උජ්ජති, සිඬගාලො උහොපි අලහිත්වා එළගලාගුම්ඛං ඔලොකෙන්තො දුම්මුඛො නිසිදි. සා තං දිස්වා “අයං අත්‍රිච්ඡතාහතො නෙව මංසං, න මච්ඡං ලහී” ති කුටං හින්දන්තී විය මහාහසිතං හසි. තං සුත්වා සිඬගාලො තතියං ගාථමාහ –

130.

“කායං එළගලාගුම්ඛෙ, කරොති අහුභාසියං;
නයිධ නච්චගීතං වා, තාළං වා සුසමාහිතං;
අනම්භිකාලෙ සුසොණි, කින්ත්‍රු ජග්ඝසි සොහනෙ” ති.

තත්ථ කායන්ති කා අයං. එළගලාගුම්ඛෙති කම්බොජ්ගුම්ඛෙ. අහුභාසියන්ති දන්තවිදංසකං මහාහසිතං වුච්චති, තං කා එසා එතස්මිං ගුම්ඛෙ කරොතීති පුච්ඡති. නයිධ නච්චගීතං වාති ඉමස්මිං යානෙ කස්සපි නච්චන්තස්ස නච්චං වා ගායන්තස්ස ගීතං වා හත්ථෙ සුසමාහිතෙ කත්වා වාදෙන්තස්ස සුසමාහිතං හත්ථතාළං වා නත්ථී, කං දිස්වා ත්වං හසෙය්‍යාසිති දීපෙති. අනම්භිකාලෙති රොදනකාලෙ. සුසොණිති සුන්දරසොණි. කිං තු ජග්ඝසිති කෙන කාරණෙන ත්වං රොදිතුං යුත්තකාලෙ අරොදමානාව මහාහසිතං හසසි. සොහනෙති තං පසංසන්තො ආලපති.

තං සුත්වා සා චතුත්ථං ගාථමාහ –

131.

“සිඬගාල ඛාල දුම්මෙධ, අජ්ජපඤ්ඤොසි ජම්බුක;
ජීනො මච්ඡඤ්ච පෙසිඤ්ච, කපණො විය ක්ඛායසි” ති.

තත්ථ ජීනොති ජානිජ්ජත්තො හුත්වා. පෙසින්ති මංසපෙසිං. කපණො විය ක්ඛායසිති සහස්සහණ්ඩිකං පරාජීනො කපණො විය ක්ඛායසි සොචසි චින්තෙසි.

තතො සිඬගාලො පඤ්චමං ගාථමාහ –

132.

“සුදස්සං වජ්ජමඤ්ඤසං, අත්තනො පන දුද්දසං;
ඡීනා පතිඤ්ච ජාරඤ්ච, මඤ්ඤ ත්වඤ්ඤච ඤායසී”ති.

තත්ථ ත්වඤ්ඤච ඤායසීති පාපධම්මෙ දුස්සීලෙ අහං තාව මම ගොවරං න
ලභිස්සාමි, ත්වං පන අත්‍රිච්ඡතාය හතා තංමුහුත්තදිට්ඨකෙ චොරෙ පට්ඨද්ධවිත්තා
හුත්වා තඤ්ච ජාරං කුලදත්තියඤ්ච පතිං ඡීනා, මං උපාදාය සතගුණෙන
සහස්සගුණෙන කපණතරා හුත්වා ඤායසී රොදසි පරිදෙවසීති ලජ්ජාපෙත්වා
විජ්ජකාරං පාපෙත්තො මහාසත්තො එවමාහ.

සා තස්ස වචනං සුත්වා ගාථමාහ —

133.

“එවමෙතං මීගරාජ, යථා භාසසි ජම්බුක;
සා නුනාහං ඉතො ගන්ත්වා, හත්තු හෙස්සං වසානුගා”ති.

තත්ථ නුනාති එකංසත්ථෙ නිපාතො. සා අහං ඉතො ගන්ත්වා පුන අඤ්ඤං
හත්තාරං ලභිත්වා එකංසෙනෙව තස්ස හත්තු වසානුගා වසවත්තිතී හවිස්සාමීති.

අථස්සා අනාවාරාය දුස්සීලාය වචනං සුත්වා සක්කො දෙවරාජා ඔසානගාථමාහ

134.

“යො හරෙ මත්තිකං ටාලං, කංසථාලම්පි සො හරෙ;
කතංයෙව තයා පාපං, පුනපෙවං කරිස්සසී”ති.

තස්සත්ථො — අනාවාරෙ කිං කට්ඨසි, යො මත්තිකං ටාලං හරති,
සුවණ්ණථාලරජතථාලාදිජ්ජහෙදං කංසථාලම්පි සො හරතෙව, ඉදඤ්ච තයා පාපං
කතමෙව, න සක්කා තව සද්ධාතුං, සා ත්වං පුනපි එවං කරිස්සසියෙවාවාති. එවං සො
තං ලජ්ජාපෙත්වා විජ්ජකාරං පාපෙත්වා සකට්ඨානමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා ධනුග්ගහො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අහොසි, සා ඉත්ථී පුරාණදුනිසිකා, සක්කො
දෙවරාජා පන අහමෙව අහොසිත්ති.

චූළධනුග්ගහජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[375] 5. කපොතජාතකවණ්ණනා

ඉදානි බොම්භිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං ලොලහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. ලොලවත්ථු අනෙකසො විත්ථාරිතමෙව. තං පන සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං හික්ඛු, ලොලො”ති පුච්ඡිත්වා “ආම, හන්තෙ”ති චුත්තෙ “න බො හික්ඛු ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ත්වං ලොලොසි, ලොලතාය පන ජීවිතක්ඛයං පත්තො”ති වත්වා අනිතං ආහරි.

අනිතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පාරාවතයොනියං නිබ්බන්තිත්වා බාරාණසිසෙට්ඨිනො මහානසෙ නිළපච්ඡියං වසති. අටෙකො කාකො මච්ඡමංසලුද්ධො තෙන සද්ධිං මෙත්තිං කත්වා තත්ථෙව වසි. සො එකදිවසං ඛන්දුං මච්ඡමංසං දිස්වා “ඉමං බාදිස්සාමි”ති නිත්ථුනන්තො නිළපච්ඡියංයෙව නිපජ්ජිත්වා පාරාවතෙන “එහි, සම්ම, ගොවරාය ගම්ස්සාමා”ති චුච්චමානොපි “අජීරකෙන නිපන්තොමිහි, ගච්ඡ ත්ව”න්ති වත්වා තස්මිං ගතෙ “ගතො මෙ පච්චාමිත්තකණ්ටකො, ඉදානි යථාරුචි මච්ඡමංසං බාදිස්සාමි”ති වින්තෙන්තො පයමං ගාථමාහ –

135.

“ඉදානි බොම්භි සුඛිතො අරොගො, නික්කණ්ටකො නිජ්ජනිතො කපොතො;
කාහාමි දානි හදයස්ස තුට්ඨිං, තථා හි මං මංසසාකං බලෙති”ති.

තත්ථ නිජ්ජනිතොති නිග්ගතො. කපොතොති පාරාවතො. කාහාමි දානිති කරිස්සාමි දානි. තථා හි මං මංසසාකං බලෙතිති තථා හි මංසඤ්ච අවසෙසං සාකඤ්ච මය්භං බලං කරොති, උට්ඨෙහි බාදානි වදමානං විය උස්සාහං මම කරොතිති අත්ථො.

සො හත්තකාරකෙ මච්ඡමංසං පචිත්වා මහානසා නික්ඛම්ම සරීරතො සෙදං පවාහෙන්තෙ පච්ඡිතො නික්ඛම්තිත්වා රසකරොටියං නිලිසිත්වා “කිරි කිරි”ති සද්දමකාසි. හත්තකාරකො වෙගෙනාගන්ත්වා කාකං ගහෙන්වා සබ්බපත්තානි ලුඤ්ඡිත්වා අල්ලසිඬ්ඨිවෙරඤ්ච සිද්ධත්ථකෙ ව පිසිත්වා ලසුණං පුත්තකකෙන මද්දිත්වා සකලසරීරං මක්ඛෙන්වා එකං කය්ලං සංසිත්වා විජ්ඣිත්වා සුත්තකෙන තස්ස ගීවායං බන්ධිත්වා නිළපච්ඡියංයෙව තං පක්ඛිපිත්වා අගමාසි. පාරාවතො ආගන්ත්වා තං දිස්වා “කා එසා බලාකා මම සහායස්ස පච්ඡියං නිපන්තා, වණ්ඨො හි සො ආගන්ත්වා සාතෙය්‍යාපි න”න්ති පරිභාසං කරොන්තො දුතියං ගාථමාහ –

136.

“කායං බලාකා සිඛිනී, වොරී ලඬ්ඨිපිතාමහා;
ඔරං බලාකෙ ආගච්ඡ, වණ්ඨො මෙ වායසො සබ්බා”ති.

සා හෙට්ඨා (ජා. අට්ඨ. 2.3.70) චුත්තත්ථායෙව.

තං සුත්වා කාකො තතියං ගාථමාහ –

137.

“අලඤ්භි තෙ ජග්ගිතායෙ, මමං දිස්වාන ඵදිසං;
විලුනං සුදුපුත්තෙන, පිට්ඨමණ්ඩෙන මක්ඛිත” ත්ති.

තත්ථ අලන්ති පටිසෙධත්ථෙ නිපාතො. ජග්ගිතායෙති භසිතුං. ඉදං වුත්තං හොති
– ඉදානි මං ඵදිසං ඵවං දුක්ඛජ්ජත්තං දිස්වා තව අලං භසිතුං, මා ඵදිසෙ කාලෙ
පරිභාසකෙළිං කරොහීති.

සො පරිභාසකෙළිං කරොන්තොව පුන චතුත්ථං ගාථමාහ –

138.

“සුන්හාතො සුවිලිත්තොසි, අන්තපානෙන තජ්ජිතො;
කණ්ඨෙ ච තෙ වෙථරියො, අගමා නු කජඬගල” ත්ති.

තත්ථ කණ්ඨෙ ච තෙ වෙථරියොති අයං තෙ වෙථරියමණ්ඩෙ කණ්ඨෙ පිළුන්ධො,
ත්ථං ඵත්තකං කාලං අම්භාකං ඵතං න දස්සෙසිති කපාලං සන්ධායෙවමාහ.
කජඬගලන්ති ඉධ බාරාණසියෙව “කජඬගලා” ති අධිජ්ජෙතා. ඉතො නික්ඛමිත්වා
කච්චි අන්තොනගරං ගතොසිති පුච්ඡති.

තතො කාකො පඤ්චමං ගාථමාහ –

139.

“මා තෙ මිත්තො අමිත්තො වා, අගමාසි කජඬගලං;
පිඤ්ඡානි තත්ථ ලායිත්වා, කණ්ඨෙ බන්ධන්ති වට්ටන” ත්ති.

තත්ථ පිඤ්ඡානීති පත්තානි. තත්ථ ලායිත්වාති තස්මිං බාරාණසිනගරෙ
ලුඤ්චිත්වා. වට්ටනන්ති කඨලිකං.

තං සුත්වා පාරාවතො ඔසානගාථමාහ –

140.

“පුනපාපජ්ජසි සම්ම, සීලඤ්භි තව තාදිසං;
න හි මානුසකා හොගා, සුභුඤ්ඡා හොන්ති පක්ඛිනා” ති.

තත්ථ පුනපාපජ්ජසිති පුනපි ඵවරූපං ආපජ්ජස්සසි. ඵවරූපඤ්භි තෙ සීලන්ති.

ඉති නං සො ඔවදිත්වා තත්ථ අවසිත්වා පක්ඛෙ පසාරෙත්වා අඤ්ඤත්ථ අගමාසි.
කාකොපි තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලහික්ඛු අනාගාමීඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා
කාකො ලොලහික්ඛු අහොසි, කපොතො පන අභමෙව අහොසිත්ති.

කපොතජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

අඩ්ඨවග්ගො තතියො.

ජාතකුද්දානං —

මණ්ඩකුණ්ඩල සුජාතා, වෙනසාබඤ්ච ඔරගං;
සටං කොරණ්ඩි ලටුකි, ධම්මපාලං මිගං තථා.

සුයොනන්දී වණ්ණාරොහ, සීලං හිරි ඛජ්ජොපනං;
අහි ගුම්බිය සාලියං, තවසාරං මිත්තවින්දං.

පලාසඤ්චෙව දීඝිති, මිගපොතක මුසිකං;
ධනුග්ගහො කපොතඤ්ච, ජාතකා පඤ්චවිසති.

පඤ්චකතිජාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ඡක්කතිපාතො

1. අචාරියවග්ගො

[376] 1. අචාරියජාතකවණ්ණනා

මාසු කුජ්ඣ භූමිපතීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං තිත්ථනාවිකං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර බාලො අහොසි අඤ්ඤාණො, නෙව සො බුද්ධාදීනං රතනානං, න අඤ්ඤෙසං පුග්ගලානං ගුණං ජානාති, වණ්ඨො ඵරුසො සාහසිකො. අටෙකො ජානපදො භික්ඛු ‘‘බුද්ධපට්ඨානං කරිස්සාමි’’ති ආගච්ඡන්තො සායං අවිරවතීතිත්ථං පත්වා තං එවමාහ ‘‘උපාසක, පරතීරං ගමිස්සාමි, නාවං මෙ දෙහි’’ති. ‘‘හන්තෙ, ඉදානි අකාලො, එකස්මිං යානෙ වසස්සු’’ති. ‘‘උපාසක, ඉධ කුහිං වසිස්සාමි, මං ගණ්හිත්වා ගච්ඡා’’ති. සො කුජ්ඣත්වා ‘‘එහි රෙ සමණ, වහාමි’’ති ථෙරං නාවං ආරොපෙත්වා උජුකං අගන්ත්වා හෙට්ඨා නාවං නෙත්වා උල්ලොළං කත්වා තස්ස පත්තවීවරං තෙමෙත්වා කිලමෙත්වා තීරං පත්වා අන්ධකාරවෙලායං උයොපෙසි. අථ සො විහාරං ගන්ත්වා තං දිවසං බුද්ධපට්ඨානස්ස ඔකාසං අලභිත්වා පුනදිවසෙ සත්ථාරං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා සත්ථාරා කතපට්ඨන්තො ‘‘කදා ආගතොසි’’ති වුත්තෙ ‘‘හියො, හන්තෙ’’ති වත්වා ‘‘අථ කස්මා අජ්ජ බුද්ධපට්ඨානං ආගතොසි’’ති වුත්තෙ තමත්ථං ආරොචෙසි. තං සුත්වා සත්ථා ‘‘න බො භික්ඛු ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස වණ්ඨො ඵරුසො සාහසිකො, ඉදානි පන තෙන ත්වං කිලමිතො, පුබ්බෙපෙස පණ්ඩිතෙ කිලමෙසි’’ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීත බොධිසත්තයා බ්‍රහ්මදත්ත රජයේ කාරෙන්න බොධිසත්තො
 බ්‍රහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි
 උග්ගණ්හිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා දීඝමද්ධානං හිමවන්තෙ එලාඵලෙන
 යාපෙත්වා ලොණමබ්බලසෙවනත්ථාය බොධිසත්තයා පත්වා රාජ්‍යායානෙ වසිත්වා
 පුනදිවසෙ නගරං හික්ඛාය පාවිසි. අථ නං රාජධිගණප්පත්තං රාජා දිස්වා තස්ස
 ඉරියාපටෙ පසිදිත්වා අන්තෙපුරං ආනෙත්වා භොජෙත්වා පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා
 රාජ්‍යායානෙ වසාපෙසි, දෙවසිකං උපට්ඨානං අගමාසි. තමෙනං බොධිසත්තො
 “රඤ්ඤා නාම, මහාරාජ, වත්තාරි අගතිගමනානි වජ්ජෙත්වා අප්පමත්තෙන
 ඛන්තිමත්තානුද්දයසම්පන්නෙන හුත්වා ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙතබ්බ” න්ති වත්වා
 දෙවසිකං ඔවදන්තො –

1.

“මාසු කුජ්ඣ භූමිපති, මාසු කුජ්ඣ රටෙසහ;
 කුද්ධං අප්පටිකුජ්ඣන්තො, රාජා රට්ඨස්ස පූජිතො.

2.

“ගාමෙ වා යදි වාරඤ්ඤෙ, නින්තෙ වා යදි වා ඵලෙ;
 සබ්බත්ථ අනුසාසාමි, මාසු කුජ්ඣ රටෙසහා” ති. – ද්වෙ ගාථා අභාසි;

තත්ථ රට්ඨස්ස පූජිතොති එවරුපො රාජා රට්ඨස්ස පූජනීයො භොතිති අත්ථො.
 සබ්බත්ථ අනුසාසාමිති එතෙසු ගාමාදීසු යත්ථ කත්ථවි වසන්තොපාහං මහාරාජ,
 ඉමාය එව අනුසිට්ඨියා තමනුසාසාමි, එතෙසු වා ගාමාදීසු යත්ථ කත්ථවි එකස්මිම්පි
 එකසත්තෙපි අනුසාසාමි. මාසු කුජ්ඣ රටෙසහාති එවමෙවාහං තං අනුසාසාමි,
 රඤ්ඤා නාම කුජ්ඣතුං න වට්ටති. කිංකාරණා? රාජානො නාම වාචාවුධා, තෙසං
 කුද්ධානං වචනමත්තෙතෙව බහු ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්තිති.

එවං බොධිසත්තො රඤ්ඤො ආගතාගතදිවසෙ ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි. රාජා
 අනුසිට්ඨියා පසන්නවිත්තො මහාසත්තස්ස සතසහස්සුට්ඨානකං එකං ගාමවරං
 අදාසි, බොධිසත්තො පටික්ඛිපි. ඉති සො තත්ථෙව ද්වාදසසංවච්ඡරං වසිත්වා
 “අතිවිරං නිවුත්ථොම්හි, ජනපදවාරිකං තාව වරිත්වා ආගමිස්සාමි” ති රඤ්ඤො
 අකටෙත්වාච උය්‍යානපාලං ආමන්තෙත්වා “තාත, උක්කණ්ඨිතරුපොස්මි, ජනපදං
 වරිත්වා ආගමිස්සාමි, ත්වං රඤ්ඤො කටෙය්‍යාසි” ති වත්වා පක්කන්තො ගඬගාය
 නාවාතිත්ථං පාපුණි. තත්ථ අවාරියපිතා නාම නාවිකො අභොසි. සො බාලො තෙව
 ගුණවන්තානං ගුණං ජානාති, න අත්තනො ආයාපායං ජානාති, සො ගඬගං
 තරිතුකාමං ජනං පඨමං තාරෙත්වා පච්ඡා වෙනනං යාවති, වෙනනං අදෙන්තෙහි
 සද්ධිං කලහං කරොන්තො අක්කොසප්පහාරෙයෙව බහු ලහති, අප්පං ලාහං,
 එවරුපො අත්ථබාලො. තං සන්ධාය සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා තතියං ගාථමාහ –

3.

“අවාරියපිතා නාම, අහු ගඬගාය නාවිකො;

පුබ්බෙ ජනං තාරෙත්වාන, පච්ඡා යාවති වෙනනං;
තෙනස්ස භණ්ඩනං භොති, න ච භොගෙහි වඩ්ඪති” ති.

තත්ථ අචාරියපිතා නාමාති අචාරියා නාම තස්ස ධිතා, තස්සා වසෙන අචාරියපිතා
නාම ජාතො. තෙනස්ස භණ්ඩනන්ති තෙන කාරණෙන, තෙන වා පච්ඡා
යාවියමානෙන ජනෙන සද්ධං තස්ස භණ්ඩනං භොති.

බොධිසත්තො තං නාවිකං උපසඬකමිත්වා “ආචුසො, පරතීරං මං නෙහි” ති
ආහ. තං සුත්වා සො ආහ “සමණ, කිං මෙ නාවාවෙනනං දස්සසි” ති? “ආචුසො,
අහං භොගවඩ්ඪිං අත්ථවඩ්ඪිං ධම්මවඩ්ඪිං නාම තෙ කථෙස්සාමි” ති. තං සුත්වා
නාවිකො “ධුවං එස මය්හං කිඤ්චි දස්සති” ති තං පරතීරං නෙත්වා “දෙහි මෙ
නාවාය වෙනන” න්ති ආහ. සො තස්ස “සාධු, ආචුසො” ති පයමං භොගවඩ්ඪිං
කථෙත්තො —

4.

“අතිණ්ණංයෙව යාවස්සු, අපාරං තාත නාවික;
අඤ්ඤො හි තිණ්ණස්ස මනො, අඤ්ඤො භොති පාරෙසිනො” ති. —
ගාථමාහ;

තත්ථ අපාරන්ති තාත, නාවික පරතීරං අතිණ්ණමෙව ජනං ඔරිමතීරෙ
ධීතඤ්ඤෙව වෙනනං යාවස්සු, තතො ලද්ධඤ්ච ගහෙත්වා ගුත්තට්ඨානෙ යපෙත්වා
පච්ඡා මනුස්සෙ පරතීරං නෙය්‍යාසි, එවං තෙ භොගවඩ්ඪි හවිස්සති. අඤ්ඤො හි
තිණ්ණස්ස මනොති තාත නාවික, පරතීරං ගතස්ස අඤ්ඤො මනො හවති, අදත්ථාව
ගන්තුකාමො භොති. යො පනෙස පාරෙසි නාම පරතීරං එසති, පරතීරං ගන්තුකාමො
භොති, සො අතිරෙකමිපි දත්ථා ගන්තුකාමො භොති, ඉති පාරෙසිනො අඤ්ඤො
මනො භොති, තස්මා ත්වං අතිණ්ණමෙව යාවෙය්‍යාසි, අයං තාව තෙ භොගානං
වඩ්ඪි නාමාති.

තං සුත්වා නාවිකො වින්තෙසි “අයං තාව මෙ ඔවාදො හවිස්සති, ඉදානි පනෙස
අඤ්ඤං කිඤ්චි මය්හං දස්සති” ති. අථ නං බොධිසත්තො “අයං තාව තෙ, ආචුසො,
භොගවඩ්ඪි, ඉදානි අත්ථධම්මවඩ්ඪිං සුණාහි” ති වත්වා ඔවදන්තො —

5.

“ගාමෙ වා යදි වාරඤ්ඤෙ, නින්තෙ වා යදි වා ථලෙ;
සබ්බත්ථ අනුසාසාමි, මාසු කුජ්ඣිත්ථ නාවිකා” ති. — ගාථමාහ;

ඉතිස්ස ඉමාය ගාථාය අත්ථධම්මවඩ්ඪිං කථෙත්වා “අයං තෙ අත්ථවඩ්ඪි ව
ධම්මවඩ්ඪි වා” ති ආහ. සො පන දන්ධපුරිසො තං ඔවාදං න කිඤ්චි මඤ්ඤමානො
“ඉදං, සමණ, තයා මය්හං දින්තං නාවාවෙනන” න්ති ආහ. “ආමාචුසො” ති.
“මය්හං ඉමිනා කම්මං නත්ථි, අඤ්ඤං මෙ දෙහි” ති. “ආචුසො, ඉදං යපෙත්වා

මය්හං අඤ්ඤං නත්ථී” ති. “අථ ත්වං කස්මා මම නාවං ආරුළුහොසී” ති තාපසං ගඬිගාතීරෙ පාතෙත්වා උරෙ නිසිදිත්වා මුඛමෙවස්ස පොටෙසි.

සත්ථා “ඉති සො, භික්ඛවෙ, තාපසො යං ඔවාදං දත්වා රඤ්ඤො සන්තිකා ගාමවරං ලභි, තමෙව ඔවාදං අන්ධබාලස්ස නාවිකස්ස කටෙත්වා මුඛපොඨනං පාපුණි, තස්මා ඔවාදං දෙන්තෙන යුත්තජනස්සෙව දාතබ්බො, න අයුත්තජනස්සා” ති වත්වා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා තදනන්තරං ගාථමාහ –

6.

“යායෙවානුසාසනියා, රාජා ගාමවරං අදා;
තායෙවානුසාසනියා, නාවිකො පහරී මුඛ” ති.

තස්ස තං පහරන්තස්සෙව හරියා හත්තං ගහෙත්වා ආගතා පාපපුරිසං දිස්වා “සාමි, අයං තාපසො නාම රාජකුලපකො, මා පහරී” ති ආහ. සො කුප්ඤ්ඤිත්වා “ත්වං මෙ ඉමං කුට්තාපසං පහරිතුං න දෙසී” ති උට්ඨාය තං පහරිත්වා පාතෙසි. අථ හත්තපාති පතිත්වා භිජ්ජී, තස්සා ව පන ගරුගබ්භාය ගබ්භො භූමියං පති. අථ නං මනුස්සා සම්පරිවාරෙත්වා “පුරිසසාතකවොරො” ති ගහෙත්වා බන්ධිත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා විනිවිජ්ජිත්වා තස්ස රාජාණං කාරෙසි. සත්ථා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා තමත්ථං පකාසෙත්තො ඔසානගාථමාහ –

7.

“හත්තං භින්තං හතා හරියා, ගබ්භො ව පතීතො ඡමා;
මීගොව ජාතරූපෙන, න තෙනත්ථං අබන්ධි සු” ති.

තත්ථ හත්තං භින්තන්ති හත්තපාති භින්තා. හතාති පහතා. ඡමාති භූමියං. මීගොව ජාතරූපෙනාති යථා මීගො සුවණ්ණං වා හිරඤ්ඤං වා මුත්තාමණිආදීනි වා මද්දිත්වා ගච්ඡන්තොපි අත්ථරිත්වා නිපජ්ජන්තොපි තෙන ජාතරූපෙන අත්තනො අත්ථං වඩ්ඪෙත්තුං නිබ්බන්තෙත්තුං න සක්කොති, එවමෙව සො අන්ධබාලො පණ්ඩිතෙහි දින්තං ඔවාදං සුත්වාපි අත්තනො අත්ථං වඩ්ඪෙත්තුං නිබ්බන්තෙත්තුං නාසක්ඛීති වුත්තං හොති. අබන්ධි සුති එත්ථ අබන්ධි සොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. සංඛ්ඛිති ඉමෙසං පදානඤ්ඤි සුති සන්ධි හොති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා නාවිකො ඉදානි නාවිකොව අහොසි, රාජා ආනන්දො, තාපසො පන අහමෙව අහොසිත්ති.

අචාරියජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[377] 2. සෙතකෙතුජාතකවණ්ණනා

මා තාත කුප්ඤ්ඤි න හි සාධු කොධොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කුහකහික්ඛුං ආරබ්භ කපෙසි, පච්චුජ්ජන්තවත්ථු උද්දාලජාතකෙ (ජා. 1.14.62 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බාරාණසියං දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො හුත්වා පඤ්චසතෙ මාණුවෙ මන්තෙ වාවෙසි. තෙසං ජෙට්ඨකො සෙනකෙතු නාම උදිච්චබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තමාණුවො, තස්ස ජාතිං නිස්සාය මහන්තො මානො අහොසි. සො එකදිවසං අඤ්ඤෙහි මාණුවෙහි සද්ධිං නගරා නික්ඛමන්තො නගරං පවිසන්තං එකං වණ්ඩාලං දිස්වා “කොසි ත්ව”න්ති පුච්ඡන්වා “වණ්ඩාලොභමස්මි”ති චුත්තෙ තස්ස සරීරං පහරිත්වා ආගතවාතස්ස අත්තනො සරීරෙ චූසනභයෙන “නස්ස, වණ්ඩාල, කාළකණ්ණි, අධොවාතං යාහි”ති වත්වා වෙගෙන තස්ස උපරිවාතං අගමාසි. වණ්ඩාලො සීඝ්‍රතරං ගන්ත්වා තස්ස උපරිවාතෙ අට්ඨාසි. අථ නං සො “නස්ස කාළකණ්ණි”ති සුට්ඨතරං අක්කොසි පරිභාසි. තං සුත්වා වණ්ඩාලො “ත්වං කොසි”ති පුච්ඡි. “බ්‍රාහ්මණමාණුවොභමස්මි”ති. “බ්‍රාහ්මණො හොතු, මයා පන පුට්ඨපඤ්ඤං කපෙතුං සක්ඛිස්සසි”ති. “ආම, සක්ඛිස්සාමි”ති. “සවෙ න සක්කොසි, පාදන්තරෙන තං ගමෙමි”ති. සො අත්තානං තක්කෙත්වා “ගමෙහි”ති ආහ.

වණ්ඩාලපුත්තො තස්ස කථං පරිසං ගාභාපෙත්වා “මාණව, දිසා නාම කතරා”ති පඤ්ඤං පුච්ඡි. “දිසා නාම පුරත්ථිමාදයො චතස්සො දිසා”ති. වණ්ඩාලො “නාහං තං එතං දිසං පුච්ඡාමි, ත්වං එත්තකම්පි අජානන්තො මම සරීරෙ පහට්ඨාතං ඡිගුච්ඡසි”ති තං බන්ධට්ඨිකෙ ගහෙත්වා ඔනමෙත්වා අත්තනො පාදන්තරෙන ගමෙසි. මාණවා තං පවත්තිං ආවරියස්ස ආචික්ඛිංසු. තං සුත්වා ආවරියො “සච්චං කිර, තාත, සෙනකෙතු වණ්ඩාලෙනාසි පාදන්තරෙන ගමිතො”ති? “ආම, ආවරිය, සො මං වණ්ඩාලදාසිපුත්තො දිසාමත්තම්පි න ජානාසි”ති අත්තනො පාදන්තරෙන ගමෙසි, ඉදානි දිස්වා කත්තබ්බං අස්ස ජාතිස්සාමිති කුද්ධො වණ්ඩාලපුත්තං අක්කොසි පරිභාසි. අථ නං ආවරියො ‘තාත, සෙනකෙතු මා තස්ස කුප්ඤ්ඤි, පණ්ඩිතො වණ්ඩාලදාසිපුත්තො, න සො තං එතං දිසං පුච්ඡති, අඤ්ඤං දිසං පුච්ඡි, තයා පන දිට්ඨසුතවිඤ්ඤාතනො අදිට්ඨාසුතාවිඤ්ඤාතමෙව බහුතර’න්ති ඔවදන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

8.

“මා තාත කුප්ඤ්ඤි න හි සාධු කොධො, බහුම්පි තෙ අදිට්ඨමස්සුතඤ්ච;
මාතා පිතා දිසතා සෙනකෙතු, ආවරියමාහු දිසතං පසත්ථා.

9.

“අගාරිනො අත්තදපානවත්ථදා, අවිභායිකා තම්පි දිසං වදන්ති;
එසා දිසා පරමා සෙනකෙතු, යං පත්වා දුක්ඛි සුඛිනො භවන්ති”ති.

තත්ථ න හි සාධු කොධොති කොධො නාම උප්පජ්ජමානො සුභාසිතදුඛිභාසිතං
 අත්ථානත්ථං හිතාහිතං ඡානිතුං න දෙතීති න සාධු න ලද්ධකො. ඛණ්ඩපි තෙ
 අදිට්ඨන්ති තයා චක්ඛුනා අදිට්ඨං සොතෙන ච අස්සුතමෙව ඛණ්ණරං. දිසතාති දිසා.
 මාතෘපිතරො පුත්තානං පුරිමතරං උප්පන්නත්තා පුරත්ථිමදිසා නාම ඡාතාති වදති.
 ආවරියමාහු දිසතං පසත්ථාති ආවරියා පන දක්ඛිණෙය්‍යත්තා දිසතං පසත්ථා
 දක්ඛිණා දිසාති බුද්ධාදයො අරියා ආහු කට්ඨන්ති දීපෙන්ති.

අගාරිනොති ගහට්ඨා. අන්තදපානචත්ථදාති අන්තදා, පානදා, චත්ථදා ව.
 අවිභායිකාති “එථ දෙය්‍යධම්මං පටිග්ගණ්හවා”ති පක්කොසනකා. තම්පි දිසං
 වදන්ති තම්පි බුද්ධාදයො අරියා එකං දිසං වදන්ති. ඉමිනා චතුපච්චයදායකා
 ගහට්ඨා පච්චයෙ අපදිසිත්වා ධම්මිකසමණුක්ඛාමණොහි උපගන්තබ්බත්තා එකා දිසා
 නාමාති දීපෙති. අපරො නයො – යෙ එතෙ අගාරිනො අන්තපානචත්ථදා, තෙසං
 ඡකාමසග්ගසම්පත්තිදායකට්ඨෙන උපරුපරි අවිභායනතො යෙ අවිභායිකා
 ධම්මිකසමණුක්ඛාමණො, තම්පි දිසං වදන්ති, බුද්ධාදයො අරියා උපරිමදිසං නාම
 වදන්තිති දීපෙති. චුත්තම්පි චෙතං –

“මාතා පිතා දිසා පුබ්බා, ආවරියා දක්ඛිණා දිසා;
 පුත්තදාරා දිසා පච්ඡා, මිත්තාමච්චා ව උත්තරා.

“දාසකම්මකරා ගෙට්ඨා, උද්ධං සමණුක්ඛාමණො;
 එතා දිසා නමස්සෙය්‍ය, අලමත්තො කුලෙ ගිහී”ති. (දී. නි. 3.273);

එසා දිසාති ඉදං පන නිබ්බානං සන්ධාය චුත්තං. ඡාතිආදිනා හි නානප්පකාරෙන
 දුක්ඛෙන දුක්ඛිතා සත්තා යං පත්ථා නිද්දුක්ඛා සුඛිනො භවන්ති, එසා එව ව
 සත්තෙහි අගතපුබ්බා දිසා නාම. තෙනෙව ච නිබ්බානං “පරමා”ති ආහ. චුත්තම්පි
 චෙතං –

“සමතිත්තිකං අනවසෙසකං, තෙලපත්තං යථා පරිභරෙය්‍ය;
 එවං සචිත්තමනුරක්ඛෙ, පත්ථයානො දිසං අගතපුබ්බ”න්ති. (ඡා. 1.1.96);

එවං මහාසත්තො මාණවස්ස දිසා කට්ඨෙසි. සො පන “චණ්ඩාලෙනම්හි
 පාදන්තරෙන ගමිතො”ති තස්මිං යානෙ අවසිත්වා තක්කසිලං ගන්ත්වා
 දිසාපාමොක්ඛාවරියස්ස සන්තිකෙ සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා ආවරියෙන
 අනුඤ්ඤාතො තක්කසිලතො නික්ඛමිත්වා සබ්බසමයසිප්පං සික්ඛන්තො විවරි. සො
 එකං පච්චන්තගාමං පත්ථා තං නිස්සාය වසන්තෙ පඤ්චසතෙ තාපසෙ දිස්වා තෙසං
 සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා යං තෙ ඡානන්ති සිප්පමන්තවරණං, තං උග්ගණ්හිත්වා
 ගණසත්ථා හුත්වා තෙහි පරිවාරිතො බාරාණසිං ගන්ත්වා පුනදිවසෙ හික්ඛං
 වරන්තො රාජඨගණං අගමාසි. රාජා තාපසානං ඉරියාපටෙ පසිදිත්වා
 අන්තොනිවෙසනෙ භොජෙත්වා තෙ අත්තතො උය්‍යානෙ වසාපෙසි. සො එකදිවසං
 තාපසෙ පරිවිසිත්වා “අජ්ජ සායන්තෙ උය්‍යානං ගන්ත්වා අයො වන්දිස්සාමි”ති
 ආහ.

සෙනකෙතු උය්‍යානං ගන්ත්වා තාපසෙ සන්තිපාතෙන්වා “මාරිසා, අජ්ජ රාජා ආගමිස්සති, රාජානො ච නාම සකිං ආරාධෙන්වා යාවතායුකං සුඛං ජීවිතුං සක්කා, අජ්ජ එකච්චෙ වග්ගුලිවතං වරථ, එකච්චෙ කණ්ටකසෙය්‍යං කප්පෙථ, එකච්චෙ පඤ්චාතපං තප්පෙථ, එකච්චෙ උක්කුටිකප්පධානමනුයුඤ්ථ, එකච්චෙ උදකොරොහණකම්මං කරොථ, එකච්චෙ මන්තෙ සජ්ඣායථා” ති විවාරෙන්වා සයං පක්කසාලද්වාරෙ අපස්සයපීඨකෙ නිසීදිත්වා පඤ්චවණ්ණරඬගසමුප්පලවාසනං එකං පොත්ථකං විචිත්‍රවණ්ණෙ ආධාරකෙ යපෙන්වා සුසික්ඛිතෙහි චතුහි පඤ්චහි මාණවෙහි පුච්ඡිතෙ පුච්ඡිතෙ පඤ්ඤෙහි කපෙසි. තස්මිං ඛණෙ රාජා ආගන්ත්වා තෙ මිච්ඡාතපං කරොන්තෙ දිස්වා තුට්ඨො සෙනකෙතුං උපසඬකම්ත්වා චන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො පුරොහිතෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො තතියං ගාථමාහ —

10.

“ඛරාජිනා ජට්ඨා පඬකදන්තා, දුම්මක්ඛරුපා යෙමෙ ජප්පන්ති මන්තෙ;
කච්චි නු තෙ මානුසකෙ පයොගෙ, ඉදං විදු පරිමුත්තා අපායා” ති.

තත්ථ ඛරාජිනාති සබ්බරෙහි අජිනවම්මෙහි සමන්තාගතා. පඬකදන්තාති දන්තකට්ඨස්ස අඛාදනෙන මලග්ගහිතදන්තා. දුම්මක්ඛරුපාති අනඤ්ජිනාමණ්ඩිතලුඛනිවාසනපාරුපනා මාලාගන්ධවිලෙපනවජ්ජිනා, කිලිට්ඨරුපාති චුත්තං හොති. යෙමෙ ජප්පන්තිති යෙ ඉමෙ මන්තෙ සජ්ඣායන්ති. මානුසකෙ පයොගෙහි මනුස්සෙහි කත්තඛිඛපයොගෙ යිතා. ඉදං විදු පරිමුත්තා අපායාති ඉමස්මිං පයොගෙ යත්වා ඉමං ලොකං විදිත්වා පාකටං කත්වා “කච්චි එතෙ ඉසයො චතුහි අපායෙහි මුත්තා” ති පුච්ඡති.

තං සුත්වා පුරොහිතො චතුත්ථං ගාථමාහ —

11.

“පාපානි කම්මානි කරිත්ව රාජ, ඛුස්සුතො වෙ න චරෙය්‍ය ධම්මං;
සහස්සවෙදොපි න තං පටිච්ච, දුක්ඛා පමුඤ්චෙ වරණං අපත්වා” ති.

තත්ථ කරිත්වාති කත්වා. වරණන්ති සහ සීලෙන අට්ඨ සමාපත්තියො. ඉදං චුත්තං හොති. මහාරාජ, “අහං ඛුස්සුතොම්හි” ති සහස්සවෙදොපි වෙ තිවිධං සුවරිතධම්මං න චරෙය්‍ය, පාපානෙව කරෙය්‍ය, සො තානි පාපානි කම්මානි කත්වා තං ඛුස්සවිචං පටිච්ච සීලසමාපත්තිසඬ්ඛාතං වරණං අප්පත්වා දුක්ඛා න පමුඤ්චෙ, අපායදුක්ඛතො න මුච්චිතෙවාති.

තං සුත්වා රාජා තාපසෙසු පසාදං හරි. තතො සෙනකෙතු වින්තෙසි “ඉමස්ස රඤ්ඤො තාපසෙසු පසාදො උදපාදි, තං පනෙස පුරොහිතො වාසියා පහරිත්වා විය ඡින්නි, මයා එතෙන සද්ධිං කපෙතුං වට්ටති” ති. සො තෙන සද්ධිං කපෙන්නො පඤ්චමං ගාථමාහ —

12.

“සහස්සවෙදොපි න තං පටිච්ච, දුක්ඛා පමුඤ්ඤවෙ වරණං අපත්වා;
මඤ්ඤාමි වෙදා අඵලා භවන්ති, සසංයමං වරණමෙව සච්ච”න්ති.

තස්සත්ථො – සවෙ සහස්සවෙදොපි තං බාහුසච්චං පටිච්ච වරණං අප්පත්වා
අත්තානං දුක්ඛා න පමුඤ්ඤවෙ, එවං සන්තෙ අහං මඤ්ඤාමි “තයො වෙදා අඵලා
භොන්ති, සසිලං සමාපත්තිවරණමෙව සච්චං භොති”ති.

තං සුත්වා පුරොහිතො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

13.

“න භෙව වෙදා අඵලා භවන්ති, සසංයමං වරණමෙව සච්චං;
කිත්තිඤ්ඤි පජ්ජොති අධිච්ච වෙදෙ, සන්තිං පුණෙති වරණෙන දන්තො”ති.

තස්සත්ථො – තයො වෙදා අඵලා න භවන්ති, සසංයමං වරණමෙව සච්චං
සෙය්‍යං උත්තමං පවරං න භෙව භොති. කිංකාරණා? කිත්තිඤ්ඤි පජ්ජොති අධිච්ච
වෙදෙති තයො වෙදෙ අධිච්ච දිට්ඨධම්මෙ කිත්තිමත්තං යසමත්තං ලාභමත්තං
ලභති, ඉතො පරං අඤ්ඤං නත්ථී, තස්මා න තෙ අඵලා. සන්තිං පුණෙති වරණෙන
දන්තොති සිලෙ පතිට්ඨාය සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්වා සමාපත්තිපදට්ඨානං
විපස්සනං වඩ්ඪෙන්නො අච්චන්තං සන්තං නිබ්බානං නාම තං එති පාපුණාති.

ඉති පුරොහිතො සෙනකෙතුනො වාදං භින්දිත්වා තෙ සබ්බෙ ගිහී කාරෙන්වා
ඵලකාචුධාති ගාභාපෙන්වා මහන්තතරකෙ කත්වා රඤ්ඤො උපට්ඨාකෙ කාරෙසි.
අයං කිර මහන්තතරකානං වංසො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සෙනකෙතු
කුහකභික්ඛු අහොසි, චණ්ඩාලො සාරිපුත්තො, රාජා ආනන්දො, පුරොහිතො පන
අහමෙව අහොසි”න්ති.

සෙනකෙතුජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[378] 3. දරිමුඛජාතකවණ්ණනා

පඨකො ව කාමාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මහාභිනික්ඛමනං ආරබ්භ
කට්ඨෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු හෙට්ඨා කථිතමෙව.

අතීතෙ රාජගහනගරෙ මගධරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො තස්ස
අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්ති, බ්‍රහ්මදත්තකුමාරොතිස්ස නාමං අකංසු. තස්ස
ජාතදිවසෙයෙව පුරොහිතස්සපි පුත්තො ජායි, තස්ස මුඛං අතිවිය සොභති, තෙනස්ස
දරිමුඛොති නාමං අකංසු. තෙ උහොපි රාජකුලෙයෙව සංවඩ්ඪා අඤ්ඤමඤ්ඤං
පියසභායා හුත්වා සොළසවස්සකාලෙ තක්කසිලං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පාති
උග්ගණ්හිත්වා “සබ්බසමයසිප්පඤ්ච සික්ඛිස්සාම, දෙසවාරිත්තඤ්ච ජානිස්සාමා”ති

ගාමනිගමාදීසු වරන්තා බාරාණසිං පත්වා දෙවකුලෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ බාරාණසිං
 හික්ඛාය පවිසිංසු. තත්ථ එකස්මිං කුලෙ “බ්‍රාහ්මණො භොජෙත්වා වාවනකං
 දස්සාමා”ති පායාසං පවිත්වා ආසනානි පඤ්ඤත්තානි භොන්ති. මනුස්සා තෙ
 උභොපි හික්ඛාය වරන්තෙ දිස්වා “බ්‍රාහ්මණා ආගතා”ති ගෙහං පවෙසෙත්වා
 මහාසත්තස්ස ආසනෙ සුද්ධවත්ථං පඤ්ඤාපෙසුං, දරිමුඛස්ස ආසනෙ රත්තකම්බලං.
 දරිමුඛො තං නිමිත්තං දිස්වා “අජ්ජ මය්හං සභායො බාරාණසිරාජා භවිස්සති, අහං
 සෙනාපතී”ති අඤ්ඤාසි. තෙ තත්ථ භුඤ්ජිත්වා වාවනකං ගහෙත්වා මඬගලං වත්වා
 නික්ඛම්ම තං රාජ්‍යයානං අගමංසු. තත්ථ මහාසත්තො මඬගලසිලාපට්ටෙ නිපජ්ජි,
 දරිමුඛො පනස්ස පාදෙ පරිමජ්ජන්තො නිසීදි.

තදා බාරාණසිරඤ්ඤො මතස්ස සත්තමො දිවසො භොති. පුරොහිතො රඤ්ඤො
 සරිරකිව්චං කත්වා අපුත්තකෙ රජ්ජෙ සත්තමෙ දිවසෙ ඵ්‍යස්සරථං විස්සජ්ජෙසි.
 ඵ්‍යස්සරථවිස්සජ්ජනකිව්චං මහාජනකජාතකෙ (ජා. 2.22.123 ආදයො) ආවි භවිස්සති.
 ඵ්‍යස්සරථො නගරා නික්ඛමිත්වා චතුරඬ්ඛිනියා සෙනාය පරිවුතො අනෙකසතෙහි
 තුරියෙහි වජ්ජමානෙහි උය්‍යානද්වාරං පාපුණි. දරිමුඛො තුරියසද්දං සුත්වා
 “සභායස්ස මෙ ඵ්‍යස්සරථො ආගච්ඡති, අජ්ජෙවෙස රාජා හුත්වා මය්හං
 සෙනාපතිට්ඨානං දස්සති, කො මෙ සරාවාසෙනත්ථො, නික්ඛමිත්වා
 පබ්බජ්ජස්සාමී”ති බොධිසත්තං අනාමන්තෙත්වා ඵකමන්තං ගන්ත්වා පටිච්ඡන්තො
 අට්ඨාසි. පුරොහිතො උය්‍යානද්වාරෙ රථං යපෙත්වා උය්‍යානං පටිට්ඨො
 බොධිසත්තං මඬගලසිලාපට්ටෙ නිපන්තං දිස්වා පාදෙසු ලක්ඛණානි ඔලොකෙත්වා
 “අයං පුඤ්ඤො සත්තො ද්විසහස්සදීපපරිවාරානං චතුත්තමිපි මහාදීපානං රජ්ජං
 කාරෙතුං සමත්ථො, ධිති පනස්ස කීදිසා”ති සබ්බතුරියානි පග්ගණ්භාපෙසි.
 බොධිසත්තො පබුජ්ඣිත්වා මුඛතො සාටකං අපනෙත්වා මහාජනං ඔලොකෙත්වා
 පුන සාටකෙන මුඛං පටිච්ඡාදෙත්වා ථොකං නිපජ්ජිත්වා පස්සද්ධදරථො උට්ඨාය
 සිලාපට්ටෙ පල්ලඬකෙන නිසීදි. පුරොහිතො ඡාණුකෙන පතිට්ඨාය “දෙව, රජ්ජං
 තුම්භාකං පාපුණාති”ති ආහ. “අපුත්තකං භණ්ණ රජ්ජ”න්ති. “ආම, දෙවා”ති.
 “තෙන හි සාධු”ති සම්පට්චිජ්. තෙ තස්ස උය්‍යානෙයෙව අභිසෙකං අකංසු. සො
 යසමහන්තතාය දරිමුඛං අසරිත්වා රථං අභිරුය්හ මහාජනපරිවුතො නගරං
 පවිසිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා රාජද්වාරෙ යිතොව අමච්චානං යානන්තරානි
 විවාරෙත්වා පාසාදං අභිරුහි.

තස්මිං ඛණෙ දරිමුඛො “සුඤ්ඤං දානි උය්‍යාන”න්ති ආගන්ත්වා මඬගලසිලාය
 නිසීදි, අථස්ස පුරතො පණ්ඩුපලාසං පති. සො තස්මිංයෙව පණ්ඩුපලාසෙ ඛයවයං
 පට්ඨපෙත්වා තිලක්ඛණං සම්මසිත්වා පථවිං උන්නාදෙත්තො පච්චෙකබොධිං
 නිබ්බත්තෙසි. තස්ස තඬ්ඬණඤ්ඤෙව ගිහිලිඬ්ඛං අන්තරධායි, ඉද්ධිමයපත්තවීවරං
 ආකාසතො ඔතරිත්වා සරිරෙ පටිමුඤ්චි. තාවදෙව අට්ඨපරික්ඛාරධරො
 ඉරියාපථසම්පන්නො වස්සසට්ඨිකත්ථෙරො විය හුත්වා ඉද්ධියා ආකාසෙ
 උජ්ජතිත්වා හිමවන්තපදෙසෙ නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. බොධිසත්තොපි
 ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි, යසමහන්තතාය පන යසෙන පමත්තො හුත්වා චත්තාලීස
 වස්සානි දරිමුඛං න සරි, චත්තාලීසෙ පන සංචච්ඡරෙ අතීතෙ තං සරිත්වා “මය්හං

සභායෝ දරිමුඛෝ නාම අත්ථී, කභං නු ඛො සො”ති තං දට්ඨුකාමො අභොසි. සො තතො පටියාය අන්තෙපුරෙපි පරිසමජ්ඣෙසි “කභං නු ඛො මය්භං සභායෝ දරිමුඛො, යො මෙ තස්ස වසනටියානං කටෙති, මහන්තමස්ස යසං දස්සාමී”ති වදති. එවං තස්ස පුනථපුනං තං සරන්තස්සෙව අඤ්ඤානි දස සංවච්ඡරානි අතික්කන්තානි.

දරිමුඛපච්චෙකඛුද්ධොපි පඤ්ඤාසවස්සච්චයෙන ආවජ්ජෙන්නො “මං ඛො සභායෝ සරති”ති ඤාත්වා “ඉදානි සො මහල්ලකො පුත්තධීතාදීහි වුද්ධිප්පත්තො, ගන්ත්වා ධම්මං කටෙත්වා පබ්බාපෙස්සාමි න”න්ති ඉද්ධියා ආකාසෙන ආගන්ත්වා උය්‍යානෙ ඔතරත්වා සුවණ්ණපටිමා විය සිලාපට්ටෙ නිසීදි. උය්‍යානපාලො තං දිස්වා උපසඬකම්ත්වා “හන්තෙ, කුතො තුම්හෙ එවා”ති පුච්ඡි. “නන්දමුලකපබ්භාරතො”ති. “කෙ නාම තුම්හෙ”ති? “දරිමුඛපච්චෙකඛුද්ධො නාමාහං, ආවුසො”ති. “හන්තෙ, අම්භාකං රාජානං ජානාමා”ති? “ආම ජානාමි, ගිහිකාලෙ නො සභායෝ”ති. “හන්තෙ, රාජා තුම්හෙ දට්ඨුකාමො, කටෙස්සාමි තස්ස තුම්භාකං ආගතභාව”න්ති. “ගච්ඡ කටෙහි”ති. සො “සාධු”ති වත්වා තුරිතතුරිතොව ගන්ත්වා තස්ස සිලාපට්ටෙ නිසින්නභාවං රඤ්ඤො කටෙසි. රාජා “ආගතො කිර මෙ සභායෝ, පස්සිස්සාමි න”න්ති රථං ආරුය්භ මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා පච්චෙකඛුද්ධං වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං පච්චෙකඛුද්ධො “කිං, බ්‍රහ්මදත්ත, ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි, අගතිගමනං න ගච්ඡසි, ධනත්ථාය ලොකං න පිළෙසි, දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොසි”ති ආදීනි වදන්තො පටිසන්ථාරං කත්වා “බ්‍රහ්මදත්ත, මහල්ලකොසි, එතරහි කාමෙ පභාය පබ්බජිතුං තෙ සමයො”ති වත්වා තස්ස ධම්මං දෙසෙන්නො පට්ඨමං ගාථමාහ -

14.

“පඬකො ව කාමා පලිපො ව කාමා, භයඤ්ච මෙනං තිමුලං පවුත්තං;
රජො ව ධුමො ව මයා පකාසිතා, හින්වා තුවං පබ්බජ බ්‍රහ්මදත්තා”ති.

තත්ථ පඬකොති උදකෙ ජාතානි තිණසෙවාලකුමුදගච්ඡාදීනි අධිජ්ජෙතානි. යථා හි උදකං තරන්තං තානි ලග්ගාපෙත්ති සජ්ජාපෙත්ති, තථා සංසාරසාගරං තරන්තස්ස යොගාවචරස්ස පඤ්ච කාමගුණා සබ්බෙ වා පන වත්ථුකාමකිලෙසකාමා ලග්ගාපනවසෙන පඬකො නාම. ඉමස්මිඤ්ඤි පඬකෙ ආසත්තා විසත්තා දෙවාපි මනුස්සාපි තිරච්ඡානාපි කිලමන්ති රොදන්ති පරිදෙවන්ති. පලිපො ව කාමාති පලිපො වුවචති මහාකද්දමො, යමහි ලග්ගා සුකරමිගාදයොපි සීභාපි වාරණාපි අත්තානං උද්ධරිත්වා ගන්තුං න සක්කොන්ති, වත්ථුකාමකිලෙසකාමාපි තංසරික්ඛතාය “පලිපා”ති වුත්තා. පඤ්ඤවන්නොපි හි සත්තා තෙසු කාමෙසු සකිං ලග්ගකාලතො පටියාය තෙ කාමෙ පදාලෙත්වා සීඝං උට්ඨාය අකිඤ්චනං අපලිබ්බාධං රමණීයං පබ්බජ්ජං උපගන්තුං න සක්කොන්ති. භයඤ්ච මෙනන්ති භයඤ්ච එතං, ම-කාරො බ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන වුත්තො. තිමුලන්ති තිහි මූලෙහි පතිට්ඨිතං විය අවලං. බලවහයස්සෙතං නාමං. පවුත්තන්ති මහාරාජ, එතෙ කාමා නාම දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකස්ස අත්තානුවාදභයාදිකස්ස වෙව

ද්වන්තිංසකම්මකරණජනවුනිරොගවසජ්ජවත්තස්ස ච භයස්ස පච්චයට්ඨෙන
 බලවහයන්ති බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකෙනි චෙව සබ්බඤ්ඤාබොධිසත්තෙනි ච
 පවුත්තං කට්ඨං, දීපිතන්ති අත්ථො. අථ චා භයඤ්ච මෙනන්ති භයඤ්ච මයා එතං
 තිමුලං පවුත්තන්ති එවඤ්චෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බොයෙව.

රජො ච ධුමො චාති රජධුමසදිසත්තා “රජො”ති ච “ධුමො”ති ච මයා
 පකාසිතා. යථා හි සුන්හාතස්ස සුවිලිත්තාලඬිකතස්ස පුරිසස්ස සරීරෙ සුබ්බමරජං
 පතිතං, තං සරීරං දුබ්බණ්ණං සොභාරහිතං කිලිට්ඨං කරොති, එවමෙව ඉද්ධිබලෙන
 ආකාසෙන ආගන්ත්වා වන්දො විය ච සුරියො විය ච ලොකෙ පඤ්ඤාතාපි සකිං
 කාමරජස්ස අන්තො පතිතකාලතො පට්ඨාය ගුණවණ්ණගුණසොභාගුණසුද්ධිතං
 උපහතත්තා දුබ්බණ්ණා සොභාරහිතා කිලිට්ඨායෙව හොන්ති. යථා ච ධුමෙන
 පහටකාලතො පට්ඨාය සුපරිසුද්ධාපි හිත්ති කාලවණ්ණා හොති, එවං
 අතිපරිසුද්ධඤ්ඤාණාපි කාමධුමෙන පහටකාලතො පට්ඨාය ගුණවිනාසජ්ජත්තියා
 මහාජනමජ්ඣෙක කාලකාව හුත්වා පඤ්ඤායන්ති. ඉති රජධුමසරික්ඛතාය එතෙ කාමා
 “රජො ච ධුමො චා”ති මයා තුය්හං පකාසිතා, තස්මා ඉමෙ කාමෙ හිත්වා තුවං
 පබ්බජ ධුමදත්තාති රාජානං පබ්බජ්ජාය උස්සාහං ජනෙති.

තං සුත්වා රාජා කිලෙසෙහි අත්තනො බද්ධභාවං කථෙන්නො දුතියං ගාථමාහ —

15.

“ගධිතො ච රත්තො ච අධිමුච්ඡිතො ච, කාමෙස්වහං බ්‍රාහ්මණ භිංසරූපං;
 තං නුස්සහෙ ජීවිකත්ථො පහාතුං, කාහාමි පුඤ්ඤානි අනප්පකානී”ති.

තත්ථ ගධිතොති අභිජ්ඣාකායගන්ථෙත බද්ධො. රත්තොති පකතිජහාපනෙන
 රාගෙන රත්තො. අධිමුච්ඡිතොති අතිවිය මුච්ඡිතො. කාමෙස්වහන්ති දුට්ඨෙසුපි
 කාමෙසු අහං. බ්‍රාහ්මණාති දරිමුඛපච්චෙකබුද්ධං ආලපති. භිංසරූපන්ති බලවරූපං.
 තං නුස්සහෙති තං දුට්ඨමිපි කාමං න උස්සහාමි න සක්කොමි. ජීවිකත්ථො
 පහාතුන්ති ඉමාය ජීවිකාය අත්ථිකො අහං තං කාමං පහාතුං න සක්කොමිති වදති.
 කාහාමි පුඤ්ඤානීති ඉදානි දානසීලඋපොසථකම්මසඩ්ධාතානි පුඤ්ඤානි
 අනප්පකානි බහුනි කරිස්සාමිති.

එවං කිලෙසකාමො නාමෙස සකිං අල්ලිතකාලතො පට්ඨාය අපනෙතුං න
 සක්කොති, යෙන සංකිලිට්ඨවිත්තො මහාපුරිසො පච්චෙකබුද්ධෙන පබ්බජ්ජාය
 ගුණෙ කට්ඨෙනපි “පබ්බජ්තුං න සක්කොමි”ති ආහ. යොයං දීපඬිකරපාදමුලෙ
 අත්තති සම්භවෙන ඤාණෙන බුද්ධකරධම්මෙ විචින්නො තතියං
 නෙක්ඛම්මපාරමිං දිස්වා —

“ඉමං ත්වං තතියං තාව, දළ්භං කත්වා සමාදිය;
 නෙක්ඛම්මපාරමිතං ගච්ඡ, යදි බොධිං පත්තුමිච්ඡසි.

“යථා අන්ද්‍රසරෙ පුරිසො, විරවුත්ථො දුබ්චිට්තො;

න තත්ථ රාගං ජනෙති, මුත්තිංයෙව ගවෙසති.

“තථෙව ත්වං සබ්බභවෙ, පස්ස අන්ද්‍රසරෙ විය;
නෙක්ඛම්මාහිමුඛො භුත්වා, සම්බොධිං පාපුණ්සස්සි” ති. —

එවං නෙක්ඛම්මෙ ගුණං පරිකිත්තෙසි, සො පච්චෙකඛුද්ධො පබ්බජ්ජාය වණ්ණං
වත්වා “කිලෙසෙ ඡඩ්ඛෙත්වා සමණො භොගී” ති වුවිච්චානොපි “නාහං කිලෙසෙ
ඡඩ්ඛෙත්වා සමණො භවිතුං සක්කොමී” ති වදති.

ඉමස්මිං කිර ලොකෙ අට්ඨ උම්මත්තකා නාම. තෙනාහු පොරාණා “අට්ඨ
පුග්ගලා උම්මත්තකසඤ්ඤං පටිලහන්ති, කාමුම්මත්තකො ලොභවසං ගතො,
කොධුම්මත්තකො දොසවසං ගතො, දිට්ඨුම්මත්තකො විපල්ලාසවසං ගතො,
මොහුම්මත්තකො අඤ්ඤාණුවසං ගතො, යක්ඛුම්මත්තකො යක්ඛවසං ගතො,
පිත්තුම්මත්තකො පිත්තවසං ගතො, සුරුම්මත්තකො පානවසං ගතො,
බ්‍යාසනුම්මත්තකො සොකවසං ගතො” ති. ඉමෙසු අට්ඨසු උම්මත්තකෙසු
මහාසත්තො ඉමස්මිං ජාතකෙ කාමුම්මත්තකො භුත්වා ලොභවසං ගතො
පබ්බජ්ජාය ගුණං න අඤ්ඤාසි.

එවං අනත්ථකාරකං පන ඉමං ගුණපරිධංසකං ලොභජාතං කස්මා සත්තා
පරිමුඤ්චිතුං න සක්කොන්තිති? අනමතග්ගෙ සංසාරෙ අනෙකානි
කප්පකොට්ඨසතසහස්සානි එකතො ඛන්ධිතභාවෙන. එවං සන්තෙපි තං පණ්ඩිතා
“අප්පස්සාදා කාමා” තිආදීනං අනෙකෙසං පච්චෙක්ඛණානං වසෙන පජහන්ති.
තෙනෙව දරිමුඛපච්චෙකඛුද්ධො මහාසත්තෙන “පබ්බජිතුං න සක්කොමී” ති
වුත්තෙපි ධුරනික්ඛෙපං අකත්වා උත්තරිමිපි ඔවදන්තො ද්වෙ ගාථා ආහ.

16.

“යො අත්ථකාමස්ස භිතානුකම්පිනො, ඔවජ්ජමානො න කරොති සාසනං;
ඉදමෙව සෙය්‍යො ඉති මඤ්ඤමානො, පුනප්පුනං ගබ්භමුපෙති මන්දො.

17.

“සො සොරරූපං නිරයං උපෙති, සුභාසුභං මුත්තකරීසපුරං;
සත්තා සකායෙ න ජහන්ති ගිද්ධා, යෙ භොන්ති කාමෙසු අවීතරාගා” ති.

තත්ථ අත්ථකාමස්සානි වුඩ්ඪිකාමස්ස. භිතානුකම්පිනොති භිතෙන මුදුවිත්තෙන
අනුකම්පන්තස්ස. ඔවජ්ජමානොති ඔවදියමානො. ඉදමෙව සෙය්‍යොති යං අත්තනා
ගහිතං අසෙය්‍යාං අනුත්තමම්පි සමානං, තං ඉදමෙව සෙය්‍යො ඉති මඤ්ඤමානො.
මන්දොති සො අඤ්ඤාණුපුග්ගලො මාතුකුච්ඡියං වාසං නාතික්කමති, පුනප්පුනං
ගබ්භං උපෙතියෙවාති අත්ථො.

සො සොරරූපන්ති මහාරාජ, සො මන්දො තං මාතුකුච්ඡිං උපෙන්නො
සොරරූපං දාරුණජාතිකං නිරයං උපෙති නාම. මාතුකුච්ඡි හි නිරස්සාදට්ඨොන ඉධ

“නිරයෝ” ති වුත්තො, “චතුකුට්ටිකනිරයෝ” ති වුවවති. “චතුකුට්ටිකනිරයෝ නාම කතරෝ” ති වුත්තො මාතුකුච්ඡිමෙව වත්තුං වට්ටති. අවිච්ඡිකනිරයෝ නිබ්බත්තසත්තස්ස හි අපරාපරං ආධාවනපරිධාවනං භොතියෙව, තස්මා තං “චතුකුට්ටිකනිරයෝ” ති වත්තුං න ලබ්භති, මාතුකුච්ඡියං පන නව වා දස වා මාසෙ චතුහිපි පස්සෙහි ඉතො විතො ව ධාවිතුං නාම න සක්කා, අතිසම්බාධෙ ඔකාසෙ චතුකොටෙන චතුසඤ්චුට්තෙනෙව හුත්වා අව්ච්ඡිකනිරයං, තස්මා එස “චතුකුට්ටිකනිරයෝ” ති වුවවති.

සුභාසුභන්ති සුභානං අසුභං. සුභානඤ්ඤි සංසාරභීරුකානං යොගාවචරකුලපුත්තානං මාතුකුච්ඡි එකන්තං අසුභසම්මතො. තෙන වුත්තං –

“අජඤ්ඤං ජඤ්ඤසඤ්ඤානං, අසුචිං සුචිසම්මතං;
නානාකුණපපරිපූරං, ජඤ්ඤරූපං අපස්සතො.

“ධිරත්ථුමං ආතුරං පුතිකායං, ජෙගුච්ඡියං අස්සුචිං බ්‍යාධිධම්මං;
යත්ථජ්ජමත්තා අධිමුච්ඡිතා පජා, භාපෙන්නි මග්ගං සුගතුපපත්තියා” ති.
(ජා. 1.3.128-129);

සත්තාති ආසත්තා විසත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා සකායෙ න ජහන්තිති තං මාතුකුච්ඡිං න පරිච්චජන්ති. ගිද්ධාති ගධිතා. යෙ භොන්තිති යෙ කාමෙසු අවිතරාගා භොන්ති, තෙ එතං ගබ්භවාසං න ජහන්තිති.

එවං දරිමුඛපච්චෙකඛුද්ධො ගබ්භඔක්කන්තිමුලකඤ්ච, පරිහාරමුලකඤ්ච දුක්ඛං දස්සෙත්වා ඉදානි ගබ්භවුට්ඨානමුලකං දස්සෙතුං දියඨිසගාථමාහ.

18.

“මිළ්භෙන ලිත්තා රුහිරෙන මක්ඛිතා, සෙම්භෙන ලිත්තා උපනික්ඛමන්ති;
යං යඤ්ඤි කායෙන චුසන්ති තාවදෙ, සබ්බං අසාතං දුබ්බෙව කෙවලං.

19.

“දිස්වා වදාමි න හි අඤ්ඤතො සවං, පුබ්බෙනිවාසං බහුකං සරාමි” ති.

තත්ථ මිළ්භෙන ලිත්තාති මහාරාජ, ඉමෙ සත්තා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තා න චතුජ්ජාතිගන්ධෙහි විලිම්පිත්වා සුරහිමාලං පිළන්ධිත්වා නික්ඛමන්ති, පුරාණගුප්ථෙන පන මක්ඛිතා පලිඛුද්ධා හුත්වා නික්ඛමන්ති. රුහිරෙන මක්ඛිතාති රත්තලොහිතවන්දනානුලිත්තාපි ව හුත්වා න නික්ඛමන්ති, රත්තලොහිතමක්ඛිතා පන හුත්වා නික්ඛමන්ති. සෙම්භෙන ලිත්තාති න වාපි සෙනවන්දනවිලිත්තා නික්ඛමන්ති, බහලපිච්ඡිලසෙම්භලිත්තා පන හුත්වා නික්ඛමන්ති. ඉත්ථිනඤ්ඤි ගබ්භවුට්ඨානකාලෙ එතා අසුචියො නික්ඛමන්ති. තාවදෙනි තස්මිං සමයෙ. ඉදං වුත්තං භොති – මහාරාජ, ඉමෙ සත්තා තස්මිං මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනසමයෙ එවං මිළ්භාදිලිත්තා නික්ඛමන්තා යං යං නික්ඛමනමග්ගපදෙසං වා හත්ථං වා පාදං වා

ඵසන්ති, තං සබ්බං අසාතං අමධුරං කෙවලං අසමිථිස්සං දුක්ඛමෙව ඵසන්ති, සුඛං නාම තෙසං තස්මිං සමයෙ නත්තීති.

දිස්වා වදාමි න හි අඤ්ඤතො සවන්ති මහාරාජ, අහං ඉමං එත්තකං වදන්තො න අඤ්ඤතො සවං, අඤ්ඤස්ස සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා තං සුත්වා න වදාමි, අත්තනො පන පච්චෙකබ්බොධිඤ්ඤාණෙන දිස්වා පටිවිජ්ඣිත්වා පච්චක්ඛං කත්වා වදාමිති අත්ථො. පුබ්බෙනිවාසං බහුකන්ති ඉදං අත්තනො ආනුභාවං දස්සෙත්තො ආහ. ඉදං චුත්තං හොති – මහාරාජ, අහඤ්ඤි පුබ්බෙ නිචුත්ථක්ඛන්ධපටිපාටිසංඛාතං පුබ්බෙනිවාසං බහුකං සරාමි, සතසහස්සකප්පාධිකානි ද්වෙ අසංඛාරොයානි සරාමිති.

ඉදානි සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා “එවං සො පච්චෙකබුද්ධො රාජානං සුභාසිතකථාය සංඛිගණ්හි”ති වත්වා ඔසානෙ උපධිස්ථාපමාහ –

“චිත්‍රාහි ගාථාහි සුභාසිතාහි, දරිමුඛො නිජ්ඣාපයි සුමෙධ”න්ති.

තත්ථ චිත්‍රාහිති අනෙකත්ථසන්තිස්සිතාහි. සුභාසිතාහිති සුකථිතාහි. දරිමුඛො නිජ්ඣාපයි සුමෙධන්ති හික්ඛවෙ, සො දරිමුඛපච්චෙකබුද්ධො තං සුමෙධං සුන්දරපඤ්ඤං කාරණාකාරණජානනසමත්ථං රාජානං නිජ්ඣාපෙසි සඤ්ඤාපෙසි, අත්තනො වචනං ගණ්හාපෙසිති අත්ථො.

එවං පච්චෙකබුද්ධො කාමෙසු දොසං දස්සෙත්වා අත්තනො වචනං ගාභාපෙත්වා “මහාරාජ, ඉදානි පබ්බජ වා මා වා, මයා පන තුය්හං කාමෙසු ආදීනවො පබ්බජ්ජාය ව ආනිසංසො කථිතො, ත්වං අප්පමත්තො හොහි”ති වත්වා සුවණ්ණරාජහංසො විය ආකාසෙ උප්පතිත්වා වලාහකගබ්භං මද්දන්තො නන්දමූලකපබ්භාරමෙව ගතො. මහාසත්තො දසනඛසමොධානසමුප්පලං අඤ්ජලිං සිරස්මිං යපෙත්වා නමස්සමානො තස්මිං දස්සනවිසයෙ අතීතෙ ජෙට්ඨපුත්තං පක්කොසාපෙත්වා රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා මහාජනස්ස රොදන්තස්ස පරිදෙවන්තස්ස කාමෙ පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා පණ්ණසාලං මාපෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා න විරස්සෙව අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බන්තෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහු සොතාපන්තාදයො අහෙසුං. තදා රාජා අහමෙව අහොසින්ති.

දරිමුඛජාතකවණ්ණනා තතියා.

[379] 4. නෙරුජාතකවණ්ණනා

කාකොලා කාකසංඛසා වානි ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං හික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා එකං

පව්වන්තගාමං අගමාසි. මනුස්සා තස්ස ඉරියාපටේ පසිදිත්වා තං භොජෙත්වා පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ පණ්ණසාලං කත්වා තත්ථ වසාපෙසුං, අතිවිය වස්ස සක්කාරං කරිංසු. අටෙකෙ සස්සතවාදා ආගමංසු. තෙ තෙසං වචනං සුත්වා ථෙරස්ස වාදං විස්සජ්ජෙත්වා සස්සතවාදං ගහෙත්වා තෙසඤ්ඤෙව සක්කාරං කරිංසු. තතො උච්ඡේදවාදා ආගමංසු තෙ සස්සතවාදං විස්සජ්ජෙත්වා උච්ඡේදවාදමෙව ගණ්හිංසු. අටඤ්ඤෙ අවෙලකා ආගමිංසු. තෙ උච්ඡේදවාදං විස්සජ්ජෙත්වා අවෙලකවාදං ගණ්හිංසු. සො තෙසං ගුණාගුණං අජානන්තානං මනුස්සානං සන්තිකෙ දුක්ඛෙන වසිත්වා චුත්ථවස්සො පචාරෙත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා කතපට්ඨන්ථාරො “කහං වස්සංචුත්ථොසි”ති චුත්තෙ “පව්වන්තං නිස්සාය, හන්තෙ”ති වත්වා “සුඛං චුත්ථොසි”ති පුට්ඨො “හන්තෙ, ගුණාගුණං අජානන්තානං සන්තිකෙ දුක්ඛං චුත්ථොස්මි”ති ආහ. සත්ථා “භික්ඛු පොරාණකපණ්ඩිතා තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තාපි ගුණාගුණං අජානන්තෙහි සද්ධිං එකදිවසම්පි න වසිංසු, ත්වං අත්තතො ගුණාගුණං අජානනට්ඨානෙ කස්මා වසි”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො සුවණ්ණහංසයොනියං නිබ්බත්ති, කනිට්ඨභාතාපිස්ස අත්ථි. තෙ චිත්තකූටපබ්බතෙ වසන්තා හිමවන්තපදෙසෙ සයංජාතසාලිං බාදන්ති. තෙ එකදිවසං තත්ථ වරිත්වා චිත්තකූටං ආගච්ඡන්තා අත්තරාමග්ගෙ එකං නෙරුං නාම කඤ්චනපබ්බතං දිස්වා තස්ස මත්ථකෙ නිසිදිංසු. තං පන පබ්බතං නිස්සාය වසන්තා සකුණසඬ්ඨා චතුප්පදා ච ගොවරභූමියං නානාවණ්ණා භොන්ති, පබ්බතං පටිට්ඨකාලතො පට්ඨාය තෙ සබ්බෙ තස්සොභාසෙන සුවණ්ණවණ්ණා භොන්ති. තං දිස්වා බොධිසත්තස්ස කනිට්ඨො තං කාරණං අජානිත්වා “කිං නු ඛො එත්ථ කාරණං”න්ති භාතරා සද්ධිං සල්ලපන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

20.

“කාකොලා කාකසඬ්ඨා ව, මයඤ්ච පතතං වරා;
සබ්බෙව සදිසා භොම, ඉමං ආගම්ම පබ්බතං.

21.

“ඉධ සීභා ව ඛ්‍යග්ග්සා ව, සිඬ්ඨගාලා ව මීගාධමා;
සබ්බෙව සදිසා භොන්ති, අයං කො නාම පබ්බතො”ති.

තත්ථ කාකොලාති වනකාකා. කාකසඬ්ඨාති පකතිකාකසඬ්ඨා ව. පතතං වරාති පක්ඛිනං සෙට්ඨා. සදිසා භොමාති සදිසවණ්ණා භොම.

තස්ස වචනං සුත්වා බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ –

22.

“ඉමං නෙරුති ජානන්ති, මනුස්සා පබ්බතූත්තමං;
ඉධ වණ්ණෙන සම්පන්නා, වසන්ති සබ්බපාණිනො”ති.

තත්ථ ඉධ වණ්ණෙනාති ඉමස්මිං තෙරුපබ්බතෙ ධ්වනසෙන වණ්ණසම්පන්නා
භුත්වා.

තං සුත්වා කනිට්ඨො සෙසගාථා අභාසි -

23.

“අමානනා යත්ථ සියා, අන්තානං වා විමානනා;
භීතසම්මානනා වාපි, න තත්ථ විසතිංවසෙ.

24.

“යත්ථාලසො ව දක්ඛො ව, සුරො භීරු ව පුජියා;
න තත්ථ සන්තො වසන්ති, අවිසෙසකරෙ නරෙ.

25.

“නායං තෙරු විහජති, භීතඋක්කට්ඨමජ්ඣිමෙ;
අවිසෙසකරො තෙරු, හන්ද තෙරුං ජහාමසෙ”ති.

තත්ථ පට්ඨගාථාය අයමත්ථො - යත්ථ සන්තානං පණ්ඩිතානං
සීලසම්පන්නානං මානනස්ස අභාවෙන අමානනා අවමඤ්ඤනා ව අවමානවසෙන
විමානනා වා භීතානං වා දුස්සීලානං සම්මානනා සියා, තත්ථ නිවාසෙ න වසෙයා.
පුජියාති එතෙ එත්ථ එකසදිසාය පුජාය පුජනියා භොන්ති, සමකං සක්කාරං ලභන්ති.
භීතඋක්කට්ඨමජ්ඣිමෙති ජාතිගොත්තකුලජපදෙසසීලාචාරඤාණාදීහි භීතෙ ව
මජ්ඣිමෙ ව උක්කට්ඨෙ ව අයං න විහජති. හන්දාති වචස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො.
ජහාමසෙති පරිච්චජාම. එවඤ්ච පන වත්වා උභොපි තෙ හංසා උජ්ජතිත්වා
චිත්තකුට්ඨෙව ගතා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා
කනිට්ඨහංසො ආනන්දො අභොසි, ජෙට්ඨකහංසො පන අහමෙව අභොසිත්ති.

තෙරුජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[380] 5. ආසඩ්ඨජාතකවණ්ණනා

ආසාවතී නාම ලතාති ඉදං සත්ථා ජෙතවතෙ විහරන්තො
පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කට්ඨෙහි. වත්ථු ඉන්ද්‍රියජාතකෙ (ජා. 1.8.60
ආදයො) ආවි හවිස්සති. ඉධ පන සත්ථා තං භික්ඛුං “සච්චං කිර ත්වං
උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “කෙත
උක්කණ්ඨාපිතොසි”ති වත්වා “පුරාණදුතියිකාය, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “භික්ඛු එසා
ඉන්ථී තුය්හං අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං එතං නිස්සාය වතුරඬිගිනිසෙනං ජහිත්වා

හිමවන්තපදෙසෙ මහන්තං දුක්ඛං අනුභවන්තො තිණි සංවච්ඡරානි වසී''ති වත්වා අතිතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො කාසිගාමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං උග්ගහිතසිප්පො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා වනමූලඵලාභාරො අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙන්වා හිමවන්තපදෙසෙ වසී. තස්මිං කාලෙ එකො පුඤ්ඤසම්පන්නො සත්තො තාවතිංසභවනතො වචිත්වා තස්මිං යානෙ පදුමසරෙ එකස්මිං පදුමගබ්භෙ දාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති, සෙසපදුමෙසු පුරාණභාවං පත්වා පතන්තෙසුපි තං මහාකුච්ඡිකං හුත්වා තිට්ඨතෙව. තාපසො නභායිතුං පදුමසරං ගතො තං දිස්වා “අඤ්ඤෙසු පදුමෙසු පතන්තෙසුපි ඉදං මහාකුච්ඡිකං හුත්වා තිට්ඨති, කිං නු බො කාරණ”න්ති වින්තෙන්වා උදකසාටකං නිවාසෙන්වා ඔතරන්තො ගන්ත්වා තං පදුමං විවරිත්වා තං දාරිකං දිස්වා ධිතුසඤ්ඤං උප්පාදෙන්වා පණ්ණසාලං ආනෙන්වා පටිජග්ගි. සා අපරභාගෙ සොළසවස්සිකා හුත්වා අභිරූපා අභොසි උත්තමරූපධරා අතික්කන්තා මානුසකවණ්ණං, අපත්තා දෙවවණ්ණං. තදා සක්කො බොධිසත්තස්ස උපට්ඨානං ආගච්ඡති, සො තං දාරිකං දිස්වා “කුතො එසා”ති ප්‍රච්ඡිත්වා ලද්ධනියාමං සුත්වා “ඉමිස්සා කිං ලද්ධං වට්ටති”ති ප්‍රච්ඡි. “නිවාසට්ඨානං වත්ථාලඬිකාරභොජනවිධානං, මාරිසා”ති. සො “සාධු, හන්තෙ”ති තස්සා වසනට්ඨානස්ස ආසන්නෙ ඵලිකපාසාදං මාපෙත්වා දිබ්බසයනදිබ්බවත්ථාලඬිකාරදිබ්බන්තපානානි මාපෙසී.

සො පාසාදො තස්සා අභිරුහනකාලෙ ඔතරිත්වා භූමියං පතිට්ඨාති, අභිරුජ්ඣකාලෙ ලඬිසිත්වා ආකාසෙ තිට්ඨති. සා බොධිසත්තස්ස වත්තපට්ඨත්තං කුරුමානා පාසාදෙ වසති. තමෙකො වනවරකො දිස්වා “අයං, වො හන්තෙ, කිං භොති”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ධිතා මෙ”ති සුත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා “දෙව, මයා හිමවන්තපදෙසෙ ඵවරූපා නාම එකස්ස තාපසස්ස ධිතා දිට්ඨා”ති රඤ්ඤො ආරොවෙසී. තං සුත්වා සො සවනසංසග්ගෙන බජ්ඣිත්වා වනවරකං මග්ගදෙසකං කත්වා වතුරඬිගිනියා සෙනාය තං යානං ගන්ත්වා බන්ධාවාරං නිවාසාපෙත්වා වනවරකං ආදාය අමච්චගණපරිවුතො අස්සමපදං පවිසිත්වා මහාසත්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො “හන්තෙ, ඉත්ථියො නාම බ්‍රහ්මවරියස්ස මලං, තුම්භාකං ධිතරං අහං පටිජග්ගිස්සාමි”ති ආහ. බොධිසත්තො පන “කිං නු බො එතස්මිං පදුමෙ”ති ආසඬිකං කත්වා උදකං ඔතරිත්වා ආනීතභාවෙන තස්සා කුමාරිකාය ආසඬිකානි නාමං අකාසී. සො තං රාජානං “ඉමං ගහෙන්වා ගච්ඡා”ති උජුකං අවත්වා “මහාරාජ, ඉමාය කුමාරිකාය නාමං ජානන්තො ගණ්ඨිත්වා ගච්ඡා”ති ආහ. “තුම්භෙහි කථිතෙ ඤස්සාමි, හන්තෙ”ති. “අහං තෙ න කථෙමි, ත්වං අත්තන්තො පඤ්ඤාබලෙන නාමං ජානන්තොව ගහෙන්වා යාහි”ති. සො “සාධු”ති සම්පට්ච්ඡිත්වා තතො පට්ඨාය අමච්චෙහි සද්ධිං “කිත්තාමා නු බො එසා”ති නාමං උපධාරෙති. සො යානි දුජ්ජානානි නාමානි, තානි කිත්තෙන්වා “අසුකා නාම භවිස්සති”ති බොධිසත්තෙන සද්ධිං කථෙති. බොධිසත්තො “න එවංනාමා”ති පටික්ඛිපති.

රක්‍ෂකයෝ ව නාමං උපධාරෙන්තස්ස සංවච්ඡරො අතීතො. තදා
 හත්ථිඅස්සමනුස්සෙ සීභාදයො වාළා ගණ්හන්ති, දීඝජාතිකපරිපන්ථො හොති,
 මක්ඛිකපරිපන්ථො හොති, සීතෙන කිලමිත්වා බහු මනුස්සා මරන්ති. අථ රාජා
 කුප්ඤ්ඤිත්වා “කිං මෙ එතායා”ති බොධිසත්තස්ස කථෙත්වා පායාසී. ආසඬ්ඤා
 කුමාරිකා තං දිවසං ඵලිකවාතපානං විවරිත්වා අත්තානං දස්සෙන්ති අට්ඨාසී. රාජා
 තං දිස්වා “මයං තව නාමං ජානිතුං න සක්කොම, ත්වං හිමවන්තෙයෙව වස, මයං
 ගමිස්සාමා”ති ආහ. “කහං, මහාරාජ, ගච්ඡන්තො මාදිසං ඉත්ථිං ලහිස්සසී, මම
 වචනං සුඤ්ඤාහි, තාවතිංසදෙවලොකෙ චිත්තලතාවනෙ ආසාවතී නාම ලතා අත්ථි,
 තස්සා ඵලස්ස අබ්භන්තරෙ දිබ්බපානං නිබ්බන්තං, තං එකචාරං පිවිත්වා වත්තාරො
 මාසෙ මත්තා හුත්වා දිබ්බසයනෙ සයන්ති, සා පන වස්සසහස්සෙන ඵලති,
 සුරාසොණ්ඩා දෙවපුත්තා ‘ඉතො ඵලං ලහිස්සාමා’ති දිබ්බපානපිපාසං අධිවාසෙන්වා
 වස්සසහස්සං නිබ්බද්ධං ගන්ත්වා තං ලතං ‘අරොගා නු ඛො’ති ඔලොකෙන්ති, ත්වං
 පන එකසංවච්ඡරෙනෙව උක්කණ්ඨිතො, ආසාවලවතී නාම සුඛා, මා උක්කණ්ඨි”ති
 වත්වා තිස්සො ගාථා අභාසී –

26.

“ආසාවතී නාම ලතා, ජාතා චිත්තලතාවනෙ;
 තස්සා වස්සසහස්සෙන, එකං නිබ්බන්තනෙ ඵලං.

27.

“තං දෙවා පයිරුපාසන්ති, තාව දුරඵලං සතිං;
 ආසිසෙව තුවං රාජ, ආසා ඵලවතී සුඛා.

28.

“ආසිසතෙව සො පක්ඛි, ආසිසතෙව සො දිජො;
 තස්ස වාසා සමිජ්ඣති, තාව දුරගතා සති;
 ආසිසෙව තුවං රාජ, ආසා ඵලවතී සුඛා”ති.

තත්ථ ආසාවතීති ඵචංනාමිකා. සා හි යස්මා තස්සා ඵලෙ ආසා උප්පජ්ජති, තස්මා
 එතං නාමං ලහති. චිත්තලතාවනෙති ඵචංනාමකෙ උය්‍යානෙ. තස්මිං කිර උය්‍යානෙ
 තිණරුක්ඛලතාදීනං පහා තත්ථ පවිට්ඨපවිට්ඨානං දෙවතානං සරීරවණ්ණං චිත්තං
 කරොති, තෙනස්ස “චිත්තලතාවන”න්ති නාමං ජාතං. පයිරුපාසන්තිති පුනප්පුනං
 උපෙන්නි. ආසිසෙවාති ආසිසාහියෙව පත්ථෙහියෙව, මා ආසච්ඡෙදං කරොහිති.

රාජා තස්සා කථාය බජ්ඣත්වා පුන අමච්චෙව සන්නිපාතාපෙන්වා දසනාමකං
 කාරෙත්වා නාමං ගවෙසන්තො අපරමිපි සංවච්ඡරං වසී. තස්සා දසනාමකමිපි නාමං
 නාහොසි, “අසුකා නාමා”ති චුත්තෙ බොධිසත්තො පටික්ඛිපතෙව. පුන රාජා “කිං
 මෙ ඉමායා”ති තුරඬ්ඨං ආරුය්භ පායාසී. සාපි පුන වාතපානෙ යත්වා අත්තානං
 දස්සෙසී. රාජා “තිට්ඨ ත්වං, මයං ගමිස්සාමා”ති ආහ. “කස්මා යාසී, මහාරාජා”ති?
 “තව නාමං ජානිතුං න සක්කොමි”ති. “මහාරාජ, කස්මා නාමං න ජානිස්සසී, ආසා

නාම අසම්ප්‍රදායකා නාම නත්ථී, එකො කිර බකො පබ්බතමුද්ධනී ධීතො අත්තනා පත්ථිතං ලභී, ත්වං කස්මා න ලභිස්සසී, අධිවාසෙහි, මහාරාජා”ති. එකො කිර බකො එකස්මිං පදුමසරෙ ගොවරං ගහෙත්වා උප්පතිත්වා පබ්බතමත්ථකෙ නිලීයි. සො තං දිවසං තත්ථෙව වසිත්වා පුනර්දිවසෙ චින්තෙසී “අහං ඉමස්මිං පබ්බතමත්ථකෙ සුඛං නිසින්තො, සවෙ ඉතො අනොතරිත්වා එත්ථෙව නිසින්තො ගොවරං ගහෙත්වා පාතීයං පිචිත්වා ඉමං දිවසං වසෙය්‍යං, හදුකං වත අස්සා”ති. අථ තං දිවසමෙව සක්කො දෙවරාජා අසුරනිම්මට්ඨං කත්වා තාවතිංසහවතෙ දෙවිස්සරියං ලද්ධා චින්තෙසී ‘මම තාව මනොරථො මත්ථකං පත්තො, අත්ථි නු ඛො අඤ්ඤො කොචි අපරිපුණ්ණමනොරථො’ති උපධාරෙත්තො තං දිස්වා ‘ඉමස්ස මනොරථං මත්ථකං පාපෙස්සාමි’ති බකස්ස නිසින්තට්ඨානතො අවිදුරෙ එකා නදී අත්ථි, තං නදිං ඔසපුණ්ණං කත්වා පබ්බතමත්ථකෙන පෙසෙසී. සොපි බකො තත්ථෙව නිසින්තො මච්ඡෙ ඛදිත්වා පාතීයං පිචිත්වා තං දිවසං තත්ථෙව වසී, උදකම්පි හස්සිත්වා ගතං. “එවං, මහාරාජ, බකොපි තාව අත්තනො ආසාථලං ලභී, කිං ත්වං න ලභිස්සසී”ති වත්වා “ආසීසතෙවා”ති ආදිමාහ.

තත්ථ ආසීසතෙවාති ආසීසතියෙව පත්ථෙතියෙව. පක්ඛිති පක්ඛෙහි යුත්තතාය පක්ඛි. ද්වික්ඛත්තුං ජාතතාය දිජො. තාව දුරගතා සතීති පබ්බතමත්ථකතො මච්ඡානඤ්ච උදකස්ස ව දුරභාවං පස්ස, එවං දුරගතා සමානා සක්කස්ස ආනුභාවෙන බකස්ස ආසා පුරියෙවාති.

අථ රාජා තස්සා කථං සුත්වා රූපෙ බජ්ඣත්වා කථාය අල්ලිතො ගත්තුං අසක්කොත්තො අමච්චෙ සන්තිපාතෙත්වා සතනාමං කාරෙසී, සතනාමවසෙන නාමං ගවෙසතොපිස්ස අඤ්ඤං සංවච්ඡරං අතීතං. සො තිණ්ණං සංවච්ඡරානං අච්චයෙන ඛොධිසත්තං උපසඬකමිත්වා සතනාමවසෙන “අසුකා නාම හවිස්සතී”ති පුච්ඡී. “න ජානාසී, මහාරාජා”ති. සො “ගමිස්සාම දානි මය”න්ති ඛොධිසත්තං වන්දිත්වා පායාසී. ආසඬකා කුමාරිකා ව පුන ඵලිකවාතපානං නිස්සාය ධීතාව. රාජා තං දිස්වා “ත්වං අච්ඡ, මයං ගමිස්සාමා”ති ආහ. “කස්මා, මහාරාජා”ති. “ත්වං මං වචනෙනෙව සත්තජ්ජෙසී, න ව කාමරතියා, තව මධුරවචනෙන බජ්ඣත්වා වසන්තස්ස මම තීණි සංවච්ඡරාති අතික්කන්තාති, ඉදානි ගමිස්සාමි”ති ඉමා ගාථා ආහ –

29.

“සම්පෙසී ඛො මං වාචාය, න ව සම්පෙසී කම්මුනා;
මාලා සෙරෙය්‍යකස්සෙව, වණ්ණවන්තා අගන්ධිකා.

30.

“අථලං මධුරං වාවං, යො මිත්තෙසු පකුබ්බති;
අදදං අවිස්සජං භොගං, සන්ධි තෙනස්ස ජීරති.

31.

“යඤ්භි කයිරා තඤ්භි වදෙ, යං න කයිරා න තං වදෙ;
අකරොන්තං භාසමානං, පරිජානන්ති පණ්ඩිතා.

32.

“බලඤ්ච වත මෙ ඛිණං, පාඨෙය්‍යඤ්ච න විජ්ජති;
සඬකෙ පාණ්ණපරොධාය, හන්ද දානි වජාමහ”න්ති.

තත්ථ සම්පෙසීති සන්තප්පෙසි පිණෙසි. සෙරෙය්‍යකස්සාති
සුවණ්ණකුරණ්ඩකස්ස. දෙසනාසිසමෙවෙනං, යංකිඤ්චි පන
සුවණ්ණකුරණ්ඩකජයසුමනාදිකං අඤ්ඤම්පි පුජ්ඵං වණ්ණසම්පන්නං අගන්ධකං,
සබ්බං තං සන්ධායෙවමාහ. වණ්ණවන්නා අගන්ධිකාති යථා සෙරෙය්‍යකාදීනං මාලා
වණ්ණවන්නතාය දස්සනෙන තප්පෙති, අගන්ධතාය ගන්ධෙන න තප්පෙති, එවං
ත්වම්පි දස්සනෙන පියව්වනෙන ව සන්තප්පෙසි, න කම්මුනාති දීපෙති. අදදන්ති
හද්දෙ, යො “ඉමං නාම වො භොගං දස්සාමි”ති මධුරව්වනෙන වත්වා තං භොගං
අදදන්තො අවිස්සජ්ජෙන්නො කෙවලං මධුරව්වනමෙව කරොති, තෙන සද්ධිං අස්ස
මිත්තස්ස සන්ධි ජීරති, මිත්තසන්ථවො න සටියති. පාඨෙය්‍යඤ්චාති හද්දෙ, මය්හං
තව මධුරව්වනෙන බජ්ඣන්ති තිණි සංවච්ඡරාති වසන්තස්සෙව
හත්ථිඅස්සරථපත්තිසඬබ්බාතං බලඤ්ච ඛිණං, මනුස්සානං හත්තවෙනතසඬබ්බාතං
පාඨෙය්‍යඤ්ච නත්ථි. සඬකෙ පාණ්ණපරොධායාති ස්වාහං ඉධෙව අත්තනො
ජීවිතවිනාසං ආසඬකාමි, හන්ද දානාහං ගච්ඡාමිති.

ආසඬකා කුමාරිකා රඤ්ඤො වචනං සුත්වා “මහාරාජ, ත්වං මය්හං නාමං
ජානාසි, තයා චුත්තමෙව මම නාමං, ඉදං මෙ පිතු කථෙත්වා මං ගණ්හිත්වා යාහි”ති
රඤ්ඤො සද්ධිං සල්ලපන්ති ආහ –

33.

“එතදෙව හි මෙ නාමං, යංනාමස්මි රථෙසහ;
ආගමෙහි මහාරාජ, පිතරං ආමන්තයාමහ”න්ති.

තස්සත්ථො – යංනාමා අහං අස්මි, තං එතං ආසඬකාත්ථෙව මම නාමන්ති.

තං සුත්වා රාජා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “හන්තෙ, තුම්භාකං ධීතා
ආසඬකා නාමා”ති ආහ. “නාමං ඤාතකාලතො පටිඨාය තං ගහෙත්වා ගච්ඡ,
මහාරාජා”ති. සො මහාසත්තං වන්දිත්වා එලිකවිමානද්වාරං ආගන්ත්වා ආහ –
“හද්දෙ, පිතරාපි තෙ මය්හං දින්නා, එහි දානි ගම්ස්සාමා”ති. “ආගමෙහි, මහාරාජ,
පිතරං ආමන්තයාමහ”න්ති පාසාදා ඔතරිත්වා මහාසත්තං වන්දිත්වා රොදිත්වා
බ්මාපෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ආගතා. රාජා තං ගහෙත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා
පුත්තධීතාහි වඩ්ඪන්තො පියසංවාසං වසි. බොධිසත්තො අපරිභීතජ්ඣාතො
බ්‍රහ්මලොකෙ උජ්ජජ්ජි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා ආසඬකා කුමාරිකා පුරාණදුතියිකා අහොසි, රාජා උක්කණ්ඨිතභික්ඛු, තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

ආසඬකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[381] 6. මිගාලොපජාතකවණ්ණනා

න මෙ රුච්චිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බවහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සත්ථා තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු දුබ්බවො” ති පුච්ඡිත්වා “ආම, හන්තෙ” ති චුත්තෙ “න බො භික්ඛු ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ත්වං දුබ්බවොයෙව, දුබ්බවභාවඤ්ච පන නිස්සාය පණ්ඩිතානං වචනං අකරොන්තො චෙරම්භවාතමුබ්බෙ බ්‍යසනං ගතොසි” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගිජ්ඣයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අපනන්දගිජ්ඣකො නාම අහොසි. සො ගිජ්ඣගණපරිවුතො ගිජ්ඣකුටපබ්බතෙ වසි. පුත්තො පනස්ස මිගාලොපො නාම ථාමබලසම්පන්නො අහොසි, සො අඤ්ඤෙසං ගිජ්ඣානං සීමං අතික්කමිත්වා අතිඋච්චං උජ්ජති. ගිජ්ඣා “පුත්තො තෙ අතිදුරං උජ්ජතී” ති ගිජ්ඣරඤ්ඤො ආචික්ඛිංසු. සො තං පක්කොසෙත්වා “ත්වං කිර, තාත, අතිඋච්චං ගච්ඡසි, අතිඋච්චං ගච්ඡන්තො ජීවිතක්ඛයං පාපුණ්සසි” ති වත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

34.

“න මෙ රුච්චි මිගාලොප, යස්ස තෙ තාදිසි ගතී;
අතුච්චං තාත පතසි, අභූමිං තාත සෙවසි.

35.

“චතුක්කණ්ණංව කෙදාරං, යදා තෙ පථවී සියා;
තතො තාත නිවත්තස්සු, මාස්සු එත්තො පරං ගමී.

36.

“සන්ති අඤ්ඤෙපි සකුණා, පත්තයානා විහඬිගමා;
අක්ඛිත්තා වාතචෙගෙන, නට්ඨා තෙ සස්සතිසමා” ති.

තත්ථ මිගාලොපානි පුත්තං නාමෙන ආලපති. අතුච්චං තාත පතසිති තාත, ත්වං අඤ්ඤෙසං ගිජ්ඣානං සීමං අතික්කමිත්වා අතිඋච්චං ගච්ඡසි. චතුක්කණ්ණංව කෙදාරන්ති ඉමිනාස්ස සීමං ආචික්ඛති. ඉදං චුත්තං හොති – තාත, යදා තෙ අයං මහාපථවී චතුක්කණ්ණං කෙදාරං විය සියා, එවං බුද්දිකා විය හුත්වා පඤ්ඤායෙථ, අථ ත්වං එත්තකා යානා නිවත්තෙය්‍යාසි, එත්තො පරං මා ගමීති. සන්ති අඤ්ඤෙපිති න කෙවලං ත්වමෙව, අඤ්ඤෙපි ගිජ්ඣා එවං කරිංසුති දීපෙති. අක්ඛිත්තාති තෙපි

ගිජ්ඣා අම්භාකං සීමං අතික්කමිත්වා ගතා වාතවෙගෙන ආකඩ්ඪිතා නස්සිංසු.
සස්සතීසමාති සස්සතීහි පථවිපබ්බතාදීහි සමං අත්තානං මඤ්ඤමානා අත්තනො
වස්සසහස්සපරිමාණං ආයුං අපුරෙත්වාපි අත්තරා නට්ඨාති අත්ථො.

මීගාලොපො අනොවාදකත්තා පිතු වචනං අකත්වා ලඛ්ඡන්තො පිතරා අක්ඛානං
සීමං දිස්වා තං අතික්කමිම කාලවාතෙ පත්වා තෙපි ඡින්දිත්වා උජ්ජතිතො
වෙරම්භවාතමුඛං පක්ඛන්දි, අථ නං වෙරම්භවාතා පහරිංසු. සො තෙහි
පහටමත්තොව ඛණ්ඩාඛණ්ඩං හුත්වා ආකාසෙයෙව අත්තරාමාසි.

37.

“අකත්වා අපනන්දස්ස, පිතු වුද්ධස්ස සාසනං;
කාලවාතෙ අතික්කමිම, වෙරම්භානං වසං අගා.

38.

“තස්ස පුත්තා ව දාරා ව, යෙ වඤ්ඤෙ අනුජීවිතො;
සබ්බෙ ඛාසනමාපාදුං, අනොවාදකරෙ දිජෙ.

39.

“ඵවමිපි ඉධ වුද්ධානං, යො වාකායං නාවබුජ්ඣති;
අතිසීමවරො දිත්තො, ගිජ්ඣොවාතීතසාසනො;
සබ්බෙ ඛාසනං පජ්ජොන්ති, අකත්වා වුද්ධසාසනං’න්ති. —

ඉමා තිස්සො අභිසම්බුද්ධගාථා.

තත්ථ අනුජීවිතොති තං නිස්සාය ජීවනකා. අනොවාදකරෙ දිජෙති තස්මිං
මීගාලොපෙ ගිජ්ඣෙ ඔවාදං අගණ්හන්තෙ සබ්බෙපි තෙ තෙන සද්ධිං අතිසීමං
ගන්ත්වා විනාසං පාපුණිංසු. ඵවමිපිති, හික්ඛවෙ, යථා සො ගිජ්ඣො, ඵවං යො
අඤ්ඤාපි ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා හිතානුකම්පකානං වුද්ධානං වචනං න
ගණ්හාති, සොපි අයං සීමං අතික්කමිත්වා වරන්තො දිත්තො ගබ්බිතො ගිජ්ඣොව
ඛාසනං පාපුණාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි — “තදා මීගාලොපො දුබ්බවහික්ඛු අහොසි, අපනන්දො පන අහමෙව
අහොසි”න්ති.

මීගාලොපජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[382] 7. සිරිකාලකණ්ණිජාතකවණ්ණනා

කා හු කාලෙන වණ්ණෙණාති ඉදං සත්ථා ජෙතවතෙ විහරන්තො
අනාථපිණ්ඩිකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො හි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතකාලතො

පටියාය අඛණ්ඩානි පඤ්ච සීලානි රක්ඛි, හරියාපිස්ස පුත්තධීතරොපි දාසාපි හතිං ගහෙන්වා කම්මං කරොන්තා කම්මකාරාපි සබ්බෙ රක්ඛිංසුයෙව. අටෙකදිවසං භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, අනාථපිණ්ඩිකො සුවියෙව සුවිපරිවාරො හුත්වා වරතී”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙ පොරාණකපණ්ඩිතාපි සුවියෙව සුවිපරිවාරා අහෙසු”න්ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො සෙට්ඨි හුත්වා දානං අදාසි, සීලං රක්ඛි, උපොසථකම්මං කරි, හරියාපිස්ස පඤ්ච සීලානි රක්ඛි, පුත්තධීතරොපි දාසකම්මකරපොරිසාපි පඤ්ච සීලානි රක්ඛිංසු. සො සුවිපරිවාරසෙට්ඨිත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. අටෙකදිවසං සො චිත්තෙසි “සවෙ මයා සුවිපරිවාරසීලො කොචි ආගමිස්සති, තස්ස මම නිසිදනපල්ලඬිකං වා නිපජ්ජනසයනං වා දාතුං න යුත්තං, අනුච්ඡිට්ඨං අපරිභුත්තං දාතුං වට්ටතී”ති අත්තනො වසනට්ඨානෙයෙව එකපස්සෙ අපරිභුත්තපල්ලඬිකඤ්ච සෙනාසනඤ්ච පඤ්ඤාපෙසි. තස්මිං සමයෙ වාතුමහාරාජිකදෙවලොකතො විරූපක්ඛමහාරාජස්ස ධීතා කාලකණ්ණි ච නාම ධතරට්ඨමහාරාජස්ස ධීතා සිරී ච නාමාති ඉමා ද්වෙ බහුං ගන්ධමාලං ආදාය “අනොතත්තෙ කීළිස්සාමා”ති අනොතත්තතිත්ථං ආගච්ඡිංසු. තස්මිං පන දහෙ බහුනි තිත්ථානි, තෙසු බුද්ධානං තිත්ථෙ බුද්ධායෙව න්භායන්ති, පච්චෙකබුද්ධානං තිත්ථෙ පච්චෙකබුද්ධාව න්භායන්ති, භික්ඛුනං තිත්ථෙ භික්ඛුව න්භායන්ති, තාපසානං තිත්ථෙ තාපසාව න්භායන්ති, වාතුමහාරාජිකාදීසු ඡසු කාමසග්ගෙසු දෙවපුත්තානං තිත්ථෙ දෙවපුත්තාව න්භායන්ති, දෙවධීතානං තිත්ථෙ දෙවධීතාව න්භායන්ති.

තත්‍රිමා ද්වෙ ආගන්ත්වා “අහං පයමං න්භායිස්සාමි, අහං පයම”න්ති තිත්ථාය කලහං කරිංසු. කාලකණ්ණි “අහං ලොකං පාලෙමි විචාරෙමි, තස්මා පයමං නායිතුං යුත්තාමහි”ති වදති. සිරී “අහං මහාජනස්ස ඉස්සරියදායිකාය පටිපදාය ධීතා, තස්මා පයමං න්භායිතුං යුත්තාමහි”ති වදති. තා “අම්හෙසු පයමං න්භායිතුං යුත්තරූපං වා අයුත්තරූපං වා වත්තාරො මහාරාජානො ජානිස්සන්ති”ති තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා “අම්හෙසු කා පයමං අනොතත්තදහෙ න්භායිතුං යුත්තරූපා”ති පුච්ඡිංසු. ධතරට්ඨවිරූපක්ඛා “න සක්කා අම්හෙහි විනිච්ඡිනිතු”න්ති විරූළ්භකචෙස්සවණානං භාරමකංසු. තෙ “අම්හෙහි න සක්ඛිස්සාම, සක්කස්ස පාදමූලෙ පෙසෙස්සාමා”ති තා සක්කස්ස සන්තිකං පෙසෙසුං. සක්කො තාසං වචනං සුත්වා චිත්තෙසි “ඉමා ද්වෙපි මම පුරිසානඤ්ඤෙව ධීතරො, න සක්කා මයා ඉමං අඩ්ඨං විනිච්ඡිනිතු”න්ති. අථ තා සක්කො ආහ “ඛාරාණසියං සුවිපරිවාරො නාම සෙට්ඨි අත්ථි, තස්ස සරෙ අනුච්ඡිට්ඨසයනඤ්ච පඤ්ඤත්තං, යා තත්ථ නිසිදිතුං වා සයිතුං වා ලහති, සා පයමං න්භායිතුං යුත්තරූපා”ති. තං සුත්වා කාලකණ්ණි තස්මිං බණෙයෙව නීලවත්ථං නිවාසෙත්වා නීලවිලෙපනං විලිම්පිත්වා නීලමණිපිළන්ධනං පිළන්ධිත්වා යන්තපාසාණො විය දෙවලොකතො ඔතරිත්වා මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ සෙට්ඨිනො පාසාදස්ස උපට්ඨානද්වාරෙ සයනස්ස අවිදුරෙ යානෙ නීලරස්මි.

විස්සජ්ජේත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසි. සෙට්ඨි ඔලොකෙත්වා තං අද්දස,
සහදස්සනෙනෙවස්ස සා අජ්ජියා අහොසි අමනාපා. සො තාය සද්ධිං සල්ලපන්තො
පයමං ගාථමාහ —

40.

“කා නු කාලෙන වණ්ණෙන, න වාපි පියදස්සනා;
කා වා ත්වං කස්ස වා ධිතා, කථං ජානෙමු තං මය”න්ති.

තත්ථ කාලෙනාති නිලෙන. වණ්ණෙනාති සරිරවත්ථාහරණවණ්ණෙන. න වාපි
පියදස්සනාති ධාතුසො, හික්ඛවෙ, සත්තා සංසන්දන්තීති චුත්තං, අයඤ්ච දෙවධිතා
අනාචාරා දුස්සීලා, තස්මා සා සහදස්සනෙනෙවස්ස අජ්ජියා ජාතා, තෙනෙවමාහ. කා
වා ත්වන්ති “කා ව ත්වං, අයමෙව වා පායො.

තං සුත්වා කාලකණ්ණි දුතියං ගාථමාහ —

41.

“මහාරාජස්සහං ධිතා, විරූපක්ඛස්ස වණ්ඩියා;
අහං කාළි අලක්ඛිකා, කාලකණ්ණිති මං විදු;
ඔකාසං යාවිතො දෙහි, වසෙමු තව සන්තිකෙ”න්ති.

තත්ථ වණ්ඩියාති කොධනා. කොධනාවෙන හි මය්හං වණ්ඩිති නාමං කරිංසු.
අලක්ඛිකාති නිජපඤ්ඤා. මං විදුති එවං මං වාතුමහාරාජිකදෙවලොකෙ ජානන්ති.
වසෙමුති මයං අජ්ජ එකරත්තං තව සන්තිකෙ වසෙය්‍යාම, එතස්මිං මෙ
අනුච්ඡිට්ඨාසනසයනෙ ඔකාසං දෙහිති.

තතො බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ —

42.

“කිංසිලෙ කිංසමාවාරෙ, පුරිසෙ නිව්සසෙ තුවං;
පුට්ඨා මෙ කාළි අක්ඛාහි, කථං ජානෙමු තං මය”න්ති.

තත්ථ නිව්සසෙති තව විත්තෙන නිව්සසි පතිට්ඨහසීති.

තතො සා අත්තනො ගුණං කථෙන්නී චතුත්ථං ගාථමාහ —

43.

“මක්ඛි පළාසි සාරම්හි, ඉස්සුකි මච්ජරි සයො;
සො මය්හං පුරිසො කන්තො, ලද්ධං යස්ස විනස්සති”න්ති.

තස්සත්ථො — යො පුරිසො අත්තනො කතගුණං න ජානාති, ගුණමක්ඛි හොති,
අත්තනො කිස්මිඤ්චි කාරණෙ කථිතෙ “කිං අහං එතං න ජානාමි”ති යුගග්ගාහං

ගණ්භාති, අඤ්ඤෙහි කිඤ්චි කතං දිස්වා සාරම්භවසෙන කරණුත්තරිකං කරොති,
පරෙ ලාභං ලභන්තෙ න තුස්සති, “මය්භං ඉස්සරියං පරෙසං මා භොතු, මය්භමෙව
භොතු” ති සකසම්පත්තිං ගොපෙත්වා පරස්ස තිණග්ගෙන තෙලබ්ඪ්ථමිපි න දෙනි,
කෙරාටිකලක්ඛණෙන සමන්තාගතො භුත්වා අත්තනො සන්තකං පරස්ස අදත්වා
තෙහි තෙහි උපායෙහි පරසන්තකමෙව බාදති, යස්ස ලද්ධං ධඤ්ඤං වා ධනං වා
විනස්සති න තිට්ඨති, සුරාධුත්තො අක්ඛධුත්තො ඉත්ථිධුත්තො වා භුත්වා ලද්ධං
ලද්ධං විනාසෙති යෙව, අයං එතෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතො පුරිසො මය්භං කන්තො
පියො මනාපො, එවරුපෙ අභං චිත්තෙන පතිට්ඨහාමිති.

සායෙව පඤ්චමජට්ඨසත්තමගාථා අභාසි —

44.

“කොධනො උපනාහී ව, පිසුණො ව විභෙදකො;
කණ්ඩකවාචො ඵරුසො, සො මෙ කන්තතරො තතො.

45.

“අජ්ජ සුවෙති පුරිසො, සදත්ථං නාවබුජ්ඣති;
ඔවජ්ජමානො කුජ්ජති, සෙය්‍යං සො අතිමඤ්ඤති.

46.

“දවජ්ජලුද්ධො පුරිසො, සබ්බමිත්තෙහි ධංසති;
සො මය්භං පුරිසො කන්තො, තස්මිං භොමි අනාමයා” ති.

තාපි ඉමිනාව නයෙන විත්ථාරෙතබ්බා. සඬ්ඛෙපත්ථො පනෙත්ථ —
කොධනොති අජ්ජමත්තකෙනාපි කුජ්ඣනකො. උපනාහීති පරස්ස අපරාධං හදයෙ
යපෙත්වා සුවිරෙනපි තස්ස අනත්ථකාරකො. පිසුණොති පිසුණවාචො. විභෙදකොති
අජ්ජමත්තකෙනාපි මිත්තහින්දනකො. කණ්ඩකවාචොති සදොසවාචො. ඵරුසොති
ථද්ධවාචො. කන්තතරොති සො පුරිසො මය්භං පුරිමාපි කන්තතරො පියතරො.
අජ්ජ සුවෙති “ඉදං කම්මං අජ්ජ කාතබ්බං, ඉදං ස්වෙ, ඉදං තතියදිවසාදීසු” ති එවං
සො සදත්ථං අත්තනො කිව්වං නාවබුජ්ඣති න ජානාති. ඔවජ්ජමානොති
ඔවදියමානො. සෙය්‍යං සො අතිමඤ්ඤතීති
ජාතිගොත්තකුලජ්ජදෙසසීලාචාරගුණෙහි උත්තරිතරං උත්තමපුග්ගලං “ත්ථං මය්භං
කිං පභොසී” ති අතික්කමිත්වා මඤ්ඤති. දවජ්ජලුද්ධොති රූපාදීසු කාමගුණෙසු
නිරන්තරදවෙන පලුද්ධො අභිභූතො වසං ගතො. ධංසතීති “තයා මය්භං කිං
කත” ත්තිආදීති වත්වා සබ්බෙහෙව මිත්තෙහි ධංසති පරිභායති. අනාමයාති අයං
එතෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතෙ පුග්ගලෙ නිද්දක්ඛා නිස්සොකා භොමි, තං ලහිත්වා
අඤ්ඤත්ථ අනාලයා භුත්වා වසාමි” ති.

අථ නං ගරහන්තො මහාසත්තො අට්ඨමං ගාථමාහ —

47.

“අපෙහි එත්තො ත්වං කාළි, නෙතං අම්භෙසු විජ්ජති;
අඤ්ඤං ජනපදං ගච්ඡ, නිගමෙ රාජධානියො” ති.

තත්ථ අපෙහිති අපගච්ඡ. නෙතං අම්භෙසුති එතං මක්ඛාදිකං තච පියභාවකරණං
අම්භෙසුපි න විජ්ජති නත්ථි. නිගමෙ රාජධානියොති අඤ්ඤෙ නිගමෙපි අඤ්ඤා
රාජධානියොපි ගච්ඡ, යත්ථ මයං තං න පස්සාම, තත්ථ ගච්ඡාති දීපෙති.

තං සුත්ථා කාළකණ්ණි අද්දිතා හුත්ථා අනන්තරගාථමාහ —

48.

“අහම්පි බො තං ජානාමි, නෙතං තුම්භෙසු විජ්ජති;
සන්ති ලොකෙ අලක්ඛිකා, සඬ්ඝරන්ති බහුං ධනං;
අහං දෙවො ච මෙ භාතා, උභො නං විධමාමසෙ” ති.

තත්ථ නෙතං තුම්භෙසුති යං මම පියභාවකරණං මක්ඛාදිකං යෙන අහං
අත්තනාපි සමන්තාගතා, තං තුම්භෙසු නත්ථිති අහම්පි එතං ජානාමි. සන්ති ලොකෙ
අලක්ඛිකාති අඤ්ඤෙ පන ලොකෙ නිස්සිලා නිජ්ජඤ්ඤා සන්ති. සඬ්ඝරන්තිති තෙ
නිස්සිලා නිජ්ජඤ්ඤාපි සමානා එතෙහි මක්ඛාදිහි බහුං ධනං සඬ්ඝරන්ති පිණ්ඩං
කරොන්ති. උභො නන්ති තං පන එතෙහි සඬ්ඝරිත්ථා යපිතං ධනං අහඤ්ච
මය්හමෙව භාතා දෙවො ච නාම දෙවපුත්තොති උභො එකතො හුත්ථා විධමාමසෙ
නාසෙම, අම්භාකං පන දෙවලොකෙ බහු දිබ්බපරිභොගා අත්ථි දිබ්බානි සයනානි,
ත්වං දදෙය්‍යාසි වා නො වා, කො මෙ තයා අත්ථොති වත්ථා පක්කාමි.

තස්සා පක්කන්තකාලෙ සිරි දෙවධීතා සුවණ්ණවණ්ණෙහි වත්ථවිලෙපනෙහි
සුවණ්ණාලඬිකාරොන ආගන්ත්ථා උපට්ඨානද්වාරෙ පිතරස්මිං විස්සජ්ජෙත්ථා
සමෙහි පාදෙහි සමං පථවියං පතිට්ඨාය සගාරවා අට්ඨාසි. තං දිස්වා මහාසත්තො
පයමං ගාථමාහ —

49.

“කා නු දිබ්බෙන වණ්ණෙන, පථබ්‍යා සුපතිට්ඨිතා;
කා වා ත්වං කස්ස වා ධීතා, කථං ජානෙමු තං මය” න්ති.

තත්ථ දිබ්බෙනාති විසිට්ඨෙන උත්තමෙන.

තං සුත්ථා සිරි දුතියං ගාථමාහ —

50.

“මහාරාජස්සහං ධීතා, ධතරට්ඨස්ස සිරිමනො;
අහං සිරි ව ලක්ඛි ව, භූරිපඤ්ඤාති මං විදු;
ඔකාසං යාවිතො දෙහි, වසෙමු තච සන්තිකෙ” ති.

තත්ථ සිරි ව ලක්ඛි වාති සිරිති ව ලක්ඛිති ව අභමෙවංනාමා, න අඤ්ඤා.
 භූරිපඤ්ඤාති මං විදුති මං වාතුමහාරාජිකදෙවලොකෙ පථවිසමාය විපුලාය පඤ්ඤාය
 සමන්තාගතාති ජානන්ති. වසෙමු තව සන්තිකෙති තව අනුච්ඡිට්ඨාසනෙ වෙව
 අනුච්ඡිට්ඨාසයනෙ ව එකරත්තිං වසෙය්‍යාම, ඔකාසං මෙ දෙහිති.

තතො පරං බොධිසත්තො ආහ -

51.

“කිංසිලෙ කිංසමාවාරෙ, පුරිසෙ නිවිසසෙ තුවං;
 පුට්ඨා මෙ ලක්ඛි අක්ඛාහි, කථං ජානෙමු තං මයං.

52.

“යො වාපි සිතෙ අථ වාපි උණ්භෙ, වාතාතපෙ ඩංසසරීසපෙ ව;
 බුධං පිපාසං අභිභූයා සබ්බං, රත්තින්දිවං යො සතතං නියුත්තො.

53.

“කාලාගතඤ්ච න භාපෙති අත්ථං, සො මෙ මනාපො නිවිසෙ ව තම්හි;
 අක්කොධනො මිත්තවා වාගවා ව, සීලූපපන්නො අසයොජුභූතො.

54.

“සඬගාහකො සබ්බෙලො සණ්භවාමො, මහත්තපත්තොපි නිවාතවුත්ති;
 තස්මිංහං පොසෙ විපුලා භවාමි, ඌමි සමුද්දස්ස යථාපි වණ්ණං.

55.

“යො වාපි මිත්තෙ අථ වා අමිත්තෙ, සෙට්ඨෙ සරික්ඛෙ අථ වාපි හීනෙ;
 අත්ථං වරන්තං අථ වා අනත්ථං, ආචී රහො සඬගහමෙව වත්තෙ.

56.

“වාචං න වජ්ජා ඵරුසං කදාපි, මතස්ස ජීවස්ස ව තස්ස හොමි;
 එතෙසං යො අඤ්ඤතරං ලභිත්වා, කන්තා සිරි මජ්ජති අප්පපඤ්ඤො;
 තං දිත්තරූපං විසමං වරන්තං, කරීසයානංව විවජ්ජයාමි.

57.

“අත්තනා කුරුතෙ ලක්ඛිං, අලක්ඛිං කුරුත්තන්තනා;
 න හි ලක්ඛිං අලක්ඛිං වා, අඤ්ඤො අඤ්ඤස්ස කාරකො” ති.

සෙට්ඨස්ස පුච්ඡා හොති, සිරියා විස්සජ්ජනා.

තත්ථ ඩංසසරීසපෙ වාති ඩංසා වූච්චන්ති පිඬගලමක්ඛිකා, සබ්බාපි වා
 මක්ඛිකාජාතිකා ඉධ “ඩංසා” ති අධිජ්ජෙතා. සරීසපාති දීසජාතිකා. ඩංසා ව සරීසපා
 ව ඩංසසරීසපා, තස්මිං ඩංසසරීසපෙ සති. ඉදං චුත්තං හොති - යො මහාසෙට්ඨි සිතෙ

වා උණ්හෙ වා වාතාතපෙ වා ඩංසසරීසපෙ වා සති එතෙහි සිතාදිහි පිළියමානොපි එතානි වෙව සිතාදිනි බුධඤ්ච පිපාසඤ්චානි සබ්බමිපෙතං පරිස්සයං අභිභුයා අභිභවිත්වා තිණං විය අගණෙත්වා රත්තින්දිවං කසිවණ්ණප්පාදියු වෙව දානසිලාදියු ව සතතං අත්තනො කම්මෙසු නියුත්තො අත්තානං යොජෙත්වා වත්තති.

කාලාගතඤ්චානි කසිකාලාදියු කසිආදිනි
ධනපරිච්චාගසිලරක්ඛණධම්මස්සවනාදිකාලෙසු ව ධනපරිච්චජනාදිප්පහෙදං දිට්ඨධම්මස්මපරායෙ සුඛාවහං අත්ථං න භාපෙති, යුත්තප්පයුත්තකාලෙ කරොතියෙව, සො මය්හං මනාපො තස්මිඤ්ච පුරිසෙ අහං නිවිසාමිති. අක්කොධනොති අධිවාසනබන්තියා සමන්තාගතො. මිත්තවාති කල්‍යාණමිත්තෙන සමන්තාගතො. වාගවාති ධනපරිච්චාගයුත්තො.

සඬගහකොති මිත්තසඬගහආමිසසඬගහධම්මසඬගහානං කාරකො. සබ්බොති මුදුවාවො. සණ්ඨවාලොති මධුරවචනො. මහත්තපත්තොපි නිවාතවුත්තීති මහත්තං යානං විපුලං ඉස්සරියං පත්තොපි යසෙන අනුද්ධනො නිවවුත්ති පණ්ඩිතානං ඔවාදකරො හොති. තස්මිංහං පොසෙති තස්මිං අහං පුරිසෙ. විපුලා භවාමිති අබුද්දකා හොමි. සො හි මහතියා සිරියා පදට්ඨානං. ඌමි සමුද්දස්ස යථාපි වණ්ණන්ති යථා නාම සමුද්දස්ස වණ්ණං ඔලොකෙන්තානං උපරුපරි ආගච්ඡමානා ඌමි විපුලා විය බායති, එවමහං තස්මිං පුග්ගලෙ විපුලා හොමිති දීපෙති.

ආවී රහොති සම්මුඛා ව පරම්මුඛා ව. සඬගහමෙව වත්තෙති එතස්මිං මිත්තාදිහෙදෙ පුග්ගලෙ චතුබ්බිධං සඬගහමෙව වත්තෙති පවත්තෙති.

න වජ්ජානි යො කදාපි කිස්මිඤ්චි කාලෙ ඵරුසවචනං න වදෙයා, මධුරවචනොව හොති. මතස්ස ජීවස්ස වාති තස්සාහං පුග්ගලස්ස මතස්සපි ජීවත්තස්සපි භත්තිකා හොමි, ඉධලොකෙපි පරලොකෙපි තාදිසමෙව භජාමිති දස්සෙති. එතෙසං යොති එතෙසං සිතාභිභවනාදිනං හෙට්ඨා වුත්තගුණානං යො පුග්ගලො එකමිපි ගුණං ලභිත්වා පමජ්ජති පමුස්සති, පුන නානුයුඤ්ජනීති අත්ථො. **කන්තා සිරි, කන්තසිරිං, කන්තං සිරිත්ති** තයොපි පාඨා, තෙසං වසෙන අයං අත්ථයොජනා – යො පුග්ගලො සිරිං ලභිත්වා “කන්තා මෙ සිරි යථායානෙ ධීතා”ති එතෙසං අඤ්ඤතරං ගුණං පමජ්ජති, යො වා පුග්ගලො කන්තසිරිං පියසිරිං ඉච්ඡන්තො එතෙසං ගුණානං අඤ්ඤතරං ලභිත්වා පමජ්ජති, යො වා පුග්ගලො සිරිං ලභිත්වා කන්තං මනාපං සිරිං එතෙසං ගුණානං අඤ්ඤතරං පමජ්ජති. අප්පපඤ්ඤොති නිප්පඤ්ඤො. තං දිත්තරූපං විසමං වරන්තන්ති තං අහං දිත්තසභාවං ගබ්බිතසභාවං කායදුච්චරිතාදිහෙදං විසමං වරන්තං සුවිජානිකො මනුස්සො ගුප්තකූපං විය දුරතො විචජ්ජයාමිති.

අඤ්ඤො අඤ්ඤස්ස කාරකොති එවං සන්තෙ ලක්ඛිං වා අලක්ඛිං වා අඤ්ඤො පුරිසො අඤ්ඤස්ස කාරකො නාම නත්ථි, යො කොපි අත්තනා අත්තනො ලක්ඛිං වා අලක්ඛිං වා කරොතිති.

එවං මහාසත්තො දෙවියා වචනං අභිනන්දිත්වා “ඉදං අනුච්ඡිට්ඨං ආසනඤ්ච සයනඤ්ච තුය්හංයෙව අනුච්ඡවිකං, පල්ලඬකෙ ව සයනෙ ව නිසීද වෙව නිපජ්ජ වා”ති ආහ. සා තත්ථ වසිත්වා පච්චුසකාලෙ නික්ඛමිත්වා වාතුමහාරාජිකදෙවලොකං ගන්ත්වා අනොතත්තදහෙ පයමං නහායි. තම්පි සයනං සිරිදෙවතාය පරිභුත්තභාවා සිරිසයනං නාම ජාතං. සිරිසයනස්ස අයං වංසො, ඉමිනා කාරණෙන යාවජ්ජතනා “සිරිසයන”න්ති වුච්චති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සිරිදෙවී උප්පලවණ්ණා අහොසි, සුවිපරිවාරසෙට්ඨී පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සිරිකාළකණ්ණිජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[383] 8. කුක්කුටජාතකවණ්ණනා

සුවිත්තපත්තජදනාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්භි භික්ඛුං සත්ථා “කස්මා උක්කණ්ඨිතොසි”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “එකං අලඬකතපටියත්තං ඉත්ථිං දිස්වා කිලෙසවසෙන, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “භික්ඛු ඉත්ථියො නාම වඤ්චෙත්වා උපලාපෙත්වා අත්තනො වසං ගතකාලෙ විනාසං පාපෙන්ති, ලොලබ්චාරී විය හොන්ති”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො අරඤ්ඤෙ කුක්කුටයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අනෙකසතකුක්කුටපරිවාරො අරඤ්ඤෙ වසති. තස්ස අවිදුරෙ එකා බ්‍රිලාරිකාපි වසති. සා යපෙත්වා බොධිසත්තං අවසෙසෙ කුක්කුටෙ උපායෙන වඤ්චෙත්වා බාදි. බොධිසත්තො තස්සා ගහණං න ගච්ඡති. සා වින්තෙසි “අයං කුක්කුටො අතිවිය සයො අමිහාකඤ්ච සයභාවං උපායකුසලභාවඤ්ච න ජානාති, ඉමං මයා ‘අහං හරියා තෙ හවිස්සාමි’ති උපලාපෙත්වා අත්තනො වසං ආගතකාලෙ බාදිතුං වට්ටති”ති. සා තෙන නිසින්තරුක්ඛස්ස මූලං ගන්ත්වා වණ්ණසම්භාසනපුබ්බඬගමාය වාචාය තං යාවමානා පයමං ගාථමාහ –

58.

“සුවිත්තපත්තජදන, තම්බවුළු විහඬගම;
ඔරොහ දුමසාබාය, මුධා හරියා හවාමි තෙ”ති.

තත්ථ සුවිත්තපත්තජදනාති සුවිත්තෙහි පත්තෙහි කතව්ජදන. මුධාති විනා මූලෙන න කිඤ්චි ගහෙත්වා අහං හරියා තෙ හවාමි.

තං සුත්ථා බොධිසත්තො “ඉමාය මම සබ්බෙ ඤාතකා බාදිතා, ඉදානි මං උපලාපෙත්වා බාදිතුකාමා අහොසි, උය්‍යාපෙස්සාමි න”න්ති වින්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ –

59.

“චතුෂ්පදී ත්වං කල්‍යාණි, ද්විපදාහං මනාරමෙ;
මිගී පක්ඛී අසඤ්ඤත්තා, අඤ්ඤං පරියෙස සාමික” ති.

තත්ථ මිගීති බ්ලාරිං සන්ධායාහ. අසඤ්ඤත්තාති ජයම්පතිකා හවිතුං අයුත්තා
අසම්බන්ධා, නත්ථී තෙසං ඊදිසො සම්බන්ධොති දීපෙති.

තං සුත්වා තතො සා “අයං අතිවිය සංයො, යෙන කෙනවි උපායෙන වඤ්චෙන්වා
නං බාදිස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා තතියං ගාථමාහ –

60.

“කොමාරිකා තෙ හෙස්සාමි, මඤ්ජුකා පියභාණිනී;
චින්ද මං අරියෙන වෙදෙන, සාවය මං යදිච්ඡසී” ති.

තත්ථ කොමාරිකාති අහං එත්තකං කාලං අඤ්ඤං පුරිසං න ජානාමි, තච
කොමාරිකා හරියා හවිස්සාමිති වදති. මඤ්ජුකා පියභාණිනීති තච මධුරකථා
පියභාණිනියෙව හවිස්සාමි. චින්ද මන්ති පටිලහ මං. අරියෙන වෙදෙනාති සුන්දරෙන
පටිලාහෙන. අහම්පි හි ඉතො පුබ්බෙ පුරිසසම්ඵස්සං න ජානාමි, ත්වම්පි
ඉත්ථිසම්ඵස්සං න ජානාසි, ඉති පකතියා බ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරිනිං මං නිද්දොසෙන
ලාහෙන ලහ. යදි මං ඉච්ඡසී, අථ මෙ වචනං න සද්දහසි, ද්වාදසයොජනාය
බාරාණසියා හෙරිං වරාපෙත්වා “අයං මෙ දාසී” ති සාවය, මං අත්තතො දාසං කත්වා
ගණ්භාහිති වදති.

තතො බොධිසත්තො “ඉමං තජ්ජෙත්වා පලාපෙතුං වට්ටති” ති චිත්තෙන්වා
චතුත්ථං ගාථමාහ –

61.

“කුණපාදිනි ලොහිතපෙ, වොරි කුක්කුටපොථිනී;
න ත්වං අරියෙන වෙදෙන, මමං හත්තාරම්ච්ඡසී” ති.

තත්ථ න ත්වං අරියෙනාති ත්වං අරියෙන බ්‍රහ්මචරියවාසලාහෙන මං හත්තාරං
න ඉච්ඡසී, වඤ්චෙන්වා පන මං බාදිතුකාමාසි, නස්ස පාපෙති තං පලාපෙසී. සා පන
පලායිත්වාහ ගතා, න පුන ඔලොකෙතුම්පි විසහි.

62.

“ඵවම්පි චතුරා නාරී, දිස්වාන සධනං නරං;
නෙන්නි සණ්භාහි වාචාහි, බ්ලාරී විය කුක්කුටං.

63.

“යො ව උජ්ජනිතං අත්ථං, න බිජ්ජමනුබුජ්ඣති;
අම්මත්තවසමන්වෙති, පච්ඡා ව අනුතජ්ජති.

64.

“යො ව උප්පතිතං අත්ථං, බිජ්ජමෙව නිබ්බාදති;
මුච්චතෙ සත්තුසම්බාධා, කුක්කුටොව බිලාරියා”ති. — ඉමා
අභිසම්බුද්ධගාථා;

තත්ථ චතුරාති වාතුරියෙන සමන්තාගතා. නාරිති ඉත්ථියො. නෙත්තිති
අත්තනො වසං උපනෙත්ති. බිලාරි වියාති යථා සා බිලාරි තං කුක්කුටං නෙතුං
වායමති, එවං අඤ්ඤාපි නාරියො නෙත්තියෙව. උප්පතිතං අත්ථන්ති උප්පන්නං
කිඤ්චිදෙව අත්ථං. න අනුබුජ්ඣතිති යථාසභාවෙන න ජානාති, පච්ඡා ව අනුතප්පති.
කුක්කුටොවාති යථා සො ඤාණසම්පන්නො කුක්කුටො බිලාරිතො මුත්තො, එවං
සත්තුසම්බාධතො මුච්චතීති අත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.
තදා කුක්කුටරාජා අහමෙව අහොසින්ති.

කුක්කුටජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[384] 9. ධම්මධජජාතකවණ්ණනා

ධම්මං වරථ ඤාතයොති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං කුහකභික්ඛුං
ආරබ්භ කටෙසි. තදා හි සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, අයං ඉදානෙව කුහකො, පුබ්බෙපි
කුහකොයෙව”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
සකුණයොනියං නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො සකුණසඬ්ඨපරිවුතො සමුද්දමජ්ඣෙ
දීපකෙ වසි. අටෙකච්චෙ කාසිරට්ඨවාසිනො වාණිජා දිසාකාකං ගහෙත්වා නාවාය
සමුද්දං පක්ඛන්දිංසු, සමුද්දමජ්ඣෙ නාවා හිජ්ජි. සො දිසාකාකො තං දීපකං
ගන්ත්වා වින්තෙසි “අයං මහාසකුණසඬ්ඨො, මයා කුහකකම්මං කත්වා එතෙසං
අණ්ඩකාති වෙව ඡාපකෙ ව වරං වරං බාදිතුං වට්ටති”ති. සො ඔතරිත්වා
සකුණසඬ්ඨස්ස මජ්ඣෙ මුඛං විවරිත්වා එකෙන පාදෙන පට්ඨියං අට්ඨාසි. “කො
නාම ත්වං, සාමී”ති සකුණෙහි පුට්ඨො “අහං ධම්මිකො නාමා”ති ආහ. “කස්මා
පන එකෙන පාදෙන ධීතොසි”ති? “මයා දුතියෙ පාදෙ නික්ඛිත්තෙ පට්ඨි ධාරෙතුං න
සක්කොති”ති. “අථ කස්මා මුඛං විවරිත්වා තිට්ඨසි”ති? “අහං අඤ්ඤං ආහාරං න
බාදාමි, වාතමෙව බාදාමි”ති. එවඤ්ච පන වත්වා තෙ සකුණෙ ආමන්තෙත්වා
“ඔවාදං වො දස්සාමි, තං සුණාථා”ති තෙසං ඔවාදවසෙන පට්ඨමං ගාථමාහ —

65.

“ධම්මං වරථ ඤාතයො, ධම්මං වරථ හද්දං වො;
ධම්මොචාරි සුඛං සෙති, අස්මිං ලොකෙ පරමිහි වා”ති.

තත්ථ ධම්මං වරථාති කායසුචරිතාදිහෙදං ධම්මං කරොථ. ඤාතයොති තෙ ආලපති. ධම්මං වරථ හද්දං වොති එකවාරං වරිත්වා මා ඔසක්කථ, පුනඡ්ඡුනං වරථ, එවං හද්දං වො භවිස්සති. සුඛං සෙතීති දෙසනාසීසමෙතං, ධම්මචාරී පන සුඛං තිට්ඨති ගච්ඡති නිසීදති සෙති, සබ්බිරියාපථෙසු සුඛිතො හොතීති දීපෙති.

සකුණා “අයං කාකො කොහඤ්ඤෙන අණ්ඩකානි බාදිතුං එවං වදති” ති අජානිත්වා තං දුස්සීලං චණ්ණොන්තා දුතියං ගාථමාහංසු –

66.

“හද්දකො වතයං පක්ඛි, දිජො පරමධම්මිකො;
එකපාදෙන තිට්ඨන්තො, ධම්මමෙවානුසාසති” ති.

තත්ථ ධම්මමෙවාති සභාවමෙව. අනුසාසතීති කථෙසි.

සකුණා තස්ස දුස්සීලස්ස සද්දහිත්වා “ත්වං කිර සාමි අඤ්ඤං ගොවරං න ගණ්හසි, වාතමෙව හක්ඛසි, තෙන හි අම්භාකං අණ්ඩකානි ව ඡාපකෙ ව ඔලොකෙය්‍යාසි” ති වත්වා ගොවරාය ගච්ඡන්ති. සො පාපො තෙසං ගතකාලෙ අණ්ඩකානි ව ඡාපකෙ ව කුච්ඡ්ජුරං බාදිත්වා තෙසං ආගමනකාලෙ උපසන්තුපසන්තො හුත්වා මුඛං විවරිත්වා එකෙන පාදෙන තිට්ඨති. සකුණා ආගන්ත්වා පුත්තකෙ අපස්සන්තා “කො නු බො බාදති” ති මහාසද්දෙන විරවන්ති, “අයං කාකො ධම්මිකො” ති තස්මිං ආසඩ්ඛාමත්තම්පි න කරොන්ති. අථෙකදිවසං මහාසත්තො වින්තෙසි “ඉධ පුබ්බෙ කොචි පරිපන්ථො නත්ථි, ඉමස්ස ආගතකාලතො පට්ඨාය ඡාතො, ඉමං පරිග්ගණ්හිතුං වට්ටති” ති. සො සකුණොහි සද්ධිං ගොවරාය ගච්ඡන්තො විය හුත්වා නිවත්තිත්වා පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ අට්ඨාසි. කාකොපි “ගතා සකුණා” ති නිරාසඩ්ඛො හුත්වා උට්ඨාය ගන්ත්වා අණ්ඩකානි ව ඡාපකෙ ව බාදිත්වා පුනාගන්ත්වා මුඛං විවරිත්වා එකෙන පාදෙන අට්ඨාසි.

සකුණුරාජා සකුණෙසු ආගතෙසු සබ්බෙ සන්තිපාතාපෙත්වා “අහං වො අජ්ජ පුත්තකානං පරිපන්ථං පරිග්ගණ්හන්තො ඉමං පාපකාකං බාදන්තං අද්දසං, එථ නං ගණ්හාමා” ති සකුණසඩ්ඪං ආමන්තෙත්වා පරිවාරෙත්වා “සචෙ පලායති, ගණ්හෙය්‍යාථ න” ති වත්වා සෙසගාථා අභාසි –

67.

“නාස්ස සීලං විජානාථ, අනඤ්ඤාය පසංසථ;
භුත්වා අණ්ඩඤ්ච පොතඤ්ච, ධම්මො ධම්මොති භාසති.

68.

“අඤ්ඤං භණති වාචාය, අඤ්ඤං කායෙන කුබ්බති;
වාචාය නො ව කායෙන, න තං ධම්මං අධිට්ඨිතො.

69.

“වාචාය සබ්බො මනොවිදුග්ගො, ඡන්තො කුපසයොව කණ්භසප්පො;
ධම්මධජො ගාමනිගමාසු සාධු, දුජ්ජානො පුරිසෙන බාලිසෙන.

70.

“ඉමං තුණ්ඛෙහි පක්ඛෙහි, පාදා විමං විහෙයං;
ඡවඤ්ඤිමං විනාසෙයං, නායං සංවාසනාරහො”ති.

තත්ථ නාස්ස සීලන්ති න අස්ස සීලං. අනඤ්ඤායාති අජානිත්වා. භුත්වාති
බාදිත්වා. වාචාය නො ව කායෙනාති අයඤ්ඤි වචනෙනෙව ධම්මං වරති, කායෙන
පන න කරොති. න තං ධම්මං අධිට්ඨිතොති තස්මා ජානිතබ්බො යථායං ධම්මං
භණ්ති, න තං අධිට්ඨිතො, තස්මිං ධම්මෙ න අධිට්ඨිතො. වාචාය සබ්බොති වචනෙන
මුදු. මනොවිදුග්ගොති මනසා විදුග්ගො දුජ්ජවෙසො විසමො. ඡන්තොති යස්මිං
බ්බෙ සයති, තෙන ඡන්තො. කුපසයොති බ්බොසයො. ධම්මධජොති සුවරිතධම්මං
ධජං කර්වා විවරණෙන ධම්මද්ධජො. ගාමනිගමාසු සාධුති ගාමෙසු ව නිගමෙසු ව
සාධු භද්දකො සම්භාවිතො. දුජ්ජානොති අයං එවරුපො දුස්සීලො
පටිච්ඡන්තකම්මන්තො බාලිසෙන අඤ්ඤාණෙන පුරිසෙන න සක්කා ජානිතුං. පාදා
විමන්ති අත්තනො අත්තනො පාදෙන ව ඉමං. විහෙයංථාති පහරං භනං. ඡවන්ති
ලාමකං. නායන්ති අයං අම්භෙහි සද්ධිං එකස්මිං යානෙ සංවාසං න අරහතීති.

එවඤ්ඤි පන වත්වා සකුණුපෙට්ඨකො සයමෙව ලඬ්ඝිත්වා තස්ස සීසං
තුණ්ඛෙන පහරි, අවසෙසා සකුණා තුණ්ඛනඛපාදපක්ඛෙහි පහරිංසු. සො තත්ථෙව
ජීවිතක්ඛයං පාපුණි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
කුහකකාකො ඉදානි කුහකහික්ඛු අහොසි, සකුණුරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ධම්මධජාතකවණ්ණනා නවමා.

[385] 10. නන්දියම්ගරාජජාතකවණ්ණනා

සචෙ බ්‍රාහ්මණ ගච්ඡෙසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං
මාතුපොසකහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්ඤි සත්ථා “සචං කිර ත්වං හික්ඛු ගිහී
පොසෙසී”ති පුච්ඡිත්වා “සචං, භන්තෙ”ති වුත්තෙ “කිං තෙ භොන්ති”ති වුත්තෙ
“මාතාපිතරො මෙ, භන්තෙ”ති වුත්තෙ “සාධු සාධු හික්ඛු පොරාණකපණ්ඩිතානං
වංසං පාලෙසි, පොරාණකපණ්ඩිතා හි තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බන්තිත්වාපි
මාතාපිතුනං ජීවිතං අදංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කොසලරට්ඨෙ සාකෙතෙ කොසලරාජෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ
බොධිසත්තො මිගයොනියං නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො නන්දියම්ගො නාම හුත්වා
සීලාචාරසම්පන්නො මාතාපිතරො පොසෙසි. තදා කොසලරාජා මිගවත්තකොව
අහොසි. සො පන මනුස්සානං කසිකම්මාදීනි කාතුං අදත්වා මහාපරිවාරො දෙවසිකං

මිගවං ගච්ඡති. මනුස්සා සන්තිපතිත්වා “අය්‍යා, අයං රාජා අම්භාකං කම්මච්ඡෙදං කරොති, සරාවාසොපි නස්සති, යංනුන මයං අප්පුනවනං උය්‍යානං පරික්ඛිපිත්වා ද්වාරං යොජෙත්වා පොරක්ඛණිං ඛණිත්වා තිණානි ආරොපෙත්වා දණ්ඩමුග්ගරාදිහත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ගුම්බෙ පහරන්තා මිගෙ නීහරිත්වා පරිවාරෙත්වා ගොරුපානි විය වජං උය්‍යානං පවෙසෙත්වා ද්වාරං පිදහිත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා අත්තනො කම්මං කරෙය්‍යාමා”ති මන්තයිංසු. “අත්ථෙසො උපායො”ති සබ්බෙ එකච්ඡන්දා හුත්වා උය්‍යානං සජ්ජෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා යොජනමත්තට්ඨානං පරික්ඛිපිංසු.

තස්මිං බණ්ණ නන්දියො එකස්මිං බුද්දකගුම්බෙ මාතෘපිතරො ගහෙත්වා භූමියං නිපන්නො හොති. මනුස්සා නානාඵලකාවුධහත්වා බාහුනා බාහුං පිළෙත්වා තං ගුම්බං පරික්ඛිපිංසු. අථෙකච්චෙ මිගෙ ඔලොකෙන්නා තං ගුම්බං පවිසිංසු. නන්දියො තෙ දිස්වා “අප්ප මයා ජීවිතං පරිච්චජිත්වා මාතෘපිතූනං ජීවිතං දාතුං වට්ටති”ති වින්තෙත්වා උට්ඨාය මාතෘපිතරො වන්දිත්වා “අම්මතාත, ඉමෙ මනුස්සා ඉමං ගුම්බං පවිසිත්වා අම්භෙ තයොපි පස්සිස්සන්ති, තුම්භෙ එකෙන උපායෙන ජීවෙය්‍යාථ, ජීවිතං වො සෙය්‍යො, අහං තුම්භාකං ජීවිතදානං දත්වා මනුස්සෙහි ගුම්බපරියන්තෙ යත්වා ගුම්බෙ පහට්මත්තෙයෙව නික්ඛමිස්සාමි, අථ තෙ ‘ඉමස්මිං බුද්දකගුම්බෙ එකොයෙව මිගො හවිස්සති’ති මඤ්ඤමානා ගුම්බං න පවිසිස්සන්ති, තුම්භෙ අප්පමත්තා හොථා”ති මාතෘපිතරො බමාපෙත්වා ගමනසජ්ජො අට්ඨාසි. සො මනුස්සෙහි ගුම්බපරියන්තෙ යත්වා උන්නාදෙත්වා ගුම්බෙ පහට්මත්තෙයෙව තතො නික්ඛමි. තෙ “එකොචෙත්ථ මිගො හවිස්සති”ති ගුම්බං න පවිසිංසු. අථ නන්දියො ගන්ත්වා මිගානං අන්තරං පාවිසි. මනුස්සා පරිවාරෙත්වා සබ්බෙ මිගෙ උය්‍යානං පවෙසෙත්වා ද්වාරං එකෙත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා සකසකට්ඨානානි අගමංසු.

තතො පට්ඨාය රාජා සයමෙව ගන්ත්වා එකං මිගං විජ්ඣිත්වා තං ගහෙත්වා එහිති එකං පෙසෙත්වා ආහරාපෙසි. මිගා වාරං යපයිංසු, පත්තවාරො මිගො එකමත්තෙ තිට්ඨති, තං විජ්ඣිත්වා ගණ්හන්ති. නන්දියො පොක්ඛරණියං පානියං පිවති, තිණානි බාදති, වාරො පනස්ස න තාව පාපුණාති. අථ බහුනං දිවසානං අච්චයෙන තස්ස මාතෘපිතරො තං දට්ඨුකාමා හුත්වා “අම්භාකං පුත්තො නන්දියමිගරාජා නාගබලො ථාමසම්පන්නො, සවෙ ජීවති, අවස්සං වතිං ලඬ්ඝිත්වා අම්භාකං දස්සනත්ථාය ආගමිස්සති, සාසනමස්ස පෙසෙස්සාමා”ති වින්තෙත්වා මග්ගසමීපෙ යත්වා එකං බ්‍රාහ්මණං දිස්වා “අය්‍ය, කහං ගච්ඡසි”ති මානුසිකාය වාචාය පුච්ඡිත්වා “සාකෙත”න්ති වුත්තෙ පුත්තස්ස සාසනං පහිණන්තා පයමං ගාථමාහංසු –

71.

“සවෙ බ්‍රාහ්මණ ගච්ඡෙසි, සාකෙතෙ අප්පුනං වනං;
වජ්ජාසි නන්දියං නාම, පුත්තං අස්මාකමොරසං;
මාතා පිතා ව තෙ වුද්ධා, තෙ තං ඉච්ඡන්ති පස්සිතු”න්ති.

තස්සත්ථො – සවෙ, ත්වං බ්‍රාහ්මණ, සාකෙතං ගච්ඡසි, සාකෙතෙ අජ්ජුනවනං නාම උය්‍යානං අත්ථී, තත්ථ අම්භාකං පුත්තො නන්දියො නාම මීගො අත්ථී, තං වදෙය්‍යාසි “මාතාපිතරො තෙ වුඩ්ඨා යාව න මරන්ති, තාව තං පස්සිතුං ඉච්ඡන්ති” ති.

සො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්ථා සාකෙතං ගන්ත්වා පුනරිවසෙ උය්‍යානං පවිසිත්වා “නන්දියමීගො නාම කතරො” ති පුච්ඡි. මීගො ආගන්ත්වා තස්ස සමීපෙ යත්වා “අහ” න්ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො තමත්ථං ආරොචෙසි. නන්දියො තං සුත්වා “ගච්ඡෙය්‍යාමහං, බ්‍රාහ්මණ, වතිං ලඬ්ඨිත්වා නො න ගච්ඡෙය්‍යං, මයා පන රඤ්ඤො සන්තකං නිවාපපානභොජනං භුත්තං, තං මෙ ඉණ්ටියානෙ ධීතං, ඉමෙසඤ්ච මීගානං මජ්ඣෙ විරචුත්ථොස්මි, තස්ස මෙ රඤ්ඤො වෙව එතෙසඤ්ච සොත්ථිභාවං අකත්වා අත්තනො බලං අදස්සෙත්වා ගමනං නාම න යුත්තං, අත්තනො වාරෙ පන සම්පත්තෙ අහං එතෙසං සොත්ථිභාවං කත්වා සුඛිතො ආගච්ඡිස්සාමි” ති තමත්ථං පකාසෙත්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

72.

“භුත්තා මයා නිවාපානී, රාජිනො පානභොජනං;
තං රාජපිණ්ඩං අවභොත්තුං, නාහං බ්‍රාහ්මණ මුස්සහෙ.

73.

“ඔද්භිස්සාමහං පස්සං, බුරුප්පානිස්ස රාජිනො;
තදාහං සුඛිතො මුත්තො, අපි පස්සෙය්‍ය මාතර” න්ති.

තත්ථ නිවාපානීති තෙසු තෙසු යානෙසු නිවුතානි නිවාපානී. පානභොජනන්ති පානීයඤ්ච අවසෙසනිණඤ්ච. තං රාජපිණ්ඩන්ති තං රඤ්ඤො සන්තකං සඬ්ඬිකඬ්ඬිත්වා සමොධානකට්ඨෙන පිණ්ඩං. අවභොත්තුන්ති දුබ්භුත්තං භුඤ්ජිතුං. රඤ්ඤො හි කිව්චං අනිජ්ඣාදෙන්තො තං අවභුත්තං භුඤ්ජති නාම, ස්වාහං එවං අවභොත්තුං න උස්සහාමිති වදති. බ්‍රාහ්මණ මුස්සහෙති වෙන්ථ බ්‍රාහ්මණාති ආලපනං, ම-කාරො පදසන්ධිවසෙන වුත්තො.

ඔද්භිස්සාමහං පස්සං, බුරුප්පානිස්ස රාජිනොති අහං, බ්‍රාහ්මණ, අත්තනො වාරෙ සම්පත්තෙ බුරුප්පං සන්තය්හිත්වා ආගතස්ස රඤ්ඤො මිගයුථතො නික්ඛමිත්වා එකමන්තෙ යත්වා “මං විජ්ඣ, මහාරාජා” ති වත්වා අත්තනො මහාභාසුකපස්සං ඔද්භිස්සාමි ඔඬ්ඬෙස්සාමි. සුඛිතො මුත්තොති තදා අහං මරණහයා මුත්තො සුඛිතො නිද්දුක්ඛො රඤ්ඤො අනුඤ්ඤාතො අපි නාම මාතරං පස්සෙය්‍යන්ති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො පක්කාමි. අපරභාගෙ තස්ස වාරදිවසෙ රාජා මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ආගච්ඡි. මහාසත්තො එකමන්තෙ අට්ඨාසි. රාජා “මිගං විජ්ඣස්සාමි” ති බුරුප්පං සන්තය්හි. මහාසත්තො යථා අඤ්ඤෙ මරණහයනජ්ජිතා පලායන්ති, එවං අපලායිත්වා නිබ්භයො හුත්වා මෙත්තං පුරෙවාරිකං කත්වා

මහාභාසුකපස්සං ඔදහින්වා නිව්වලොව අට්ඨාසි. රාජා තස්ස මෙත්තානුභාවෙන සරං විස්සජ්ජෙනුං නාසක්ඛි. මහාසත්තො “කිං, මහාරාජ, සරං න මුච්චෙසි, මුඤ්චාහී”ති ආහ. “න සක්කොමි, මිගරාජා”ති. “තෙන හි ගුණවත්තානං ගුණං ජාන, මහාරාජා”ති. තදා රාජා බොධිසත්තෙ පසිදින්වා ධනුං ඡඩ්ඛෙන්වා “ඉමං අවිත්තකං කලිඬිගරකණ්ඩම්පි තාව තව ගුණං ජානාති, අහං සවිත්තකො මනුස්සභූතොපි තව ගුණං න ජානාමි, මිගරාජ, මය්හං ඛම, අහයං තෙ දම්මී”ති ආහ. “මහාරාජ, මය්හං තාව අහයං දෙසි, අයං පන උය්‍යානෙ මිගගණො කිං කරිස්සති”ති? “එතස්සපි අහයං දම්මී”ති. එවං මහාසත්තො නිග්‍රොධජාතකෙ (ජා. 1.1.12) චුත්තනයෙනෙව සබ්බෙසං අරඤ්ඤෙ මිගානං ආකාසගතසකුණානං ජලචරමච්ඡානඤ්ච අහයං දාපෙත්වා රාජානං පඤ්චස්ස සිලෙස්ස පතිට්ඨාපෙත්වා “මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම අගතිගමනං පභාය දස රාජධම්මෙ අකොපෙන්නෙන ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙතුං වට්ටති”ති.

“දානං සීලං පරිච්චාගං, අජ්ජවං මද්දවං තපං;
අක්කොධං අවිහිංසඤ්ච, ඛන්තිඤ්ච අවිරොධනං.

“ඉච්චෙනෙ කුසලෙ ධම්මෙ, යීනෙ පස්සාමි අත්තති;
තතො මෙ ජායතෙ පීති, සොමනස්සඤ්චනජ්ජක”න්ති. (ජා. 2.21.176-177) –

එවං චුත්තෙ රාජධම්මෙ ගාථාඛන්ධෙනෙව දෙසෙත්වා කතිපාහං රඤ්ඤො සන්තිකෙ වසින්වා නගරෙ සබ්බසත්තානං අහයදානපකාසනත්ථං සුවණ්ණහෙරිං වරාපෙත්වා “අජ්ජමත්තො හොහි, මහාරාජා”ති වත්වා මාතාපිතුනං දස්සනත්ථාය ගතො.

74.

“මිගරාජා පුරෙ ආසිං, කොසලස්ස නිකෙතනෙ;
නන්දියො නාම නාමෙන, අභිරූපො චතුජ්ජදො.

75.

“තං මං වධිතුමාගච්ඡි, දායස්මිං අජ්ජුනෙ වනෙ;
ධනුං ආරජ්ජං කත්වාන, උසුං සන්නය්හ කොසලො.

76.

“තස්සාහං ඔදහිං පස්සං, බුරජ්ජානිස්ස රාජිනො;
තදාහං සුඛිතො මුත්තො, මාතරං දට්ඨුමාගතො”ති. –

ඉමා තිස්සො අභිසම්බුද්ධගාථා හොන්ති.

තත්ථ කොසලස්ස නිකෙතනෙති කොසලස්ස රඤ්ඤො නිකෙතනෙ වසනට්ඨානෙ, තස්ස සන්තිකෙ අරඤ්ඤස්මිත්ති අත්ථො. දායස්මිත්ති මිගානං.

වසනත්ථාය දින්නඋයානෙන. ආරජ්ජං කත්වානාති ජියාය සද්ධිං එකතො කත්වා,
ආරොපෙත්වාති අත්ථො. සන්නය්හාති සන්නය්හිත්වා යොපෙත්වා. ඔද්භින්නි
ඔඩ්ඛෙසිං. මාතරං දට්ඨුමාගතොති දෙසනාසිසමෙතං, රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා
සබ්බසත්තානං අභයත්ථාය සුවණ්ණහෙරිං වරාපෙත්වා මාතාපිතරො දට්ඨුං
ආගතොස්මිති අත්ථො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙන මාතුපොසකභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.
තදා මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, බ්‍රාහ්මණො සාරිපුත්තො, රාජා
ආනන්දො, නන්දියමිගරාජා පන අහමෙව අහොසින්ති.

නන්දියමිගරාජජාතකවණ්ණනා දසමා.

අචාරියවග්ගො පඨමො.

2. බරපුත්තවග්ගො

[386] 1. බරපුත්තජාතකවණ්ණනා

සච්චං කිරෙවමාහංසුති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
පුරාණදුතියිකාපලොහනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තඤ්භි භික්ඛුං සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං
භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ආම, හන්තෙ”ති චුත්තෙ “කෙන
උක්කණ්ඨාපිතොසි”ති වත්වා “පුරාණදුතියිකායා”ති චුත්තෙ “භික්ඛු අයං තෙ
ඉත්ථි අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං ඉමං නිස්සාය අග්ගිං පටිසිත්වා මරන්තො
පණ්ඩිතෙ නිස්සාය ජීවිතං ලභී”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං සෙනකෙ නාම රඤ්ඤෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
සක්කත්තං කාරෙසි. තදා සෙනකස්ස රඤ්ඤො එකෙන නාගරාජෙන සද්ධිං
මිත්තභාවො හොති. සො කිර නාගරාජා නාගභවනා නික්ඛමිත්වා ඵලෙ ගොවරං
ගණ්හන්තො වරති. අථ නං ගාමදාරකා දිස්වා “සප්පො අය”න්ති ලෙඩ්චුදණ්ඩාදීහි
පහරිංසු. අථ රාජා උයානං කිළිතුං ගච්ඡන්තො දිස්වා “කිං එතෙ දාරකා
කරොන්ති”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “එකං සප්පං පහරන්ති”ති සුත්වා “පහරිතුං මා දෙථ,
පලාපෙථ තෙ”ති පලාපෙසි. නාගරාජා ජීවිතං ලභිත්වා නාගභවනං ගන්ත්වා බහුනි
රතනානි ආදාය අඩ්ඨරත්තසමයෙ රඤ්ඤො සයනසරං පටිසිත්වා තානි රතනානි
දත්වා “මහාරාජ, මයා තුම්භෙ නිස්සාය ජීවිතං ලද්ධ”න්ති රඤ්ඤො සද්ධිං මිත්තභාවං
කත්වා පුනස්පුනං ගන්ත්වා රාජානං පස්සති. සො අත්තතො නාගමාණවිකාසු එකං
කාමෙසු අතිත්තං නාගමාණවිකං රක්ඛණත්ථාය රඤ්ඤො සන්නිකෙ යපෙත්වා
“යදා එතං න පස්සසි, තදා ඉමං මන්තං පරිවත්තෙය්‍යාසි”ති තස්ස එකං මන්තං
අදාසි.

සො එකදිවසං උය්‍යානං ගන්ත්වා නාගමාණවිකාය සද්ධිං පොක්ඛරණියං
 උදකකිළං කිළි. නාගමාණවිකා එකං උදකසප්පං දිස්වා අත්තභාවං විජහිත්වා තෙන
 සද්ධිං අසද්ධම්මං පටිසෙවි. රාජා තං අපස්සන්තො “කභං නු ඛො ගතා”ති මන්තං
 පරිවත්තෙත්වා අනාචාරං කරොන්ති. දිස්වා වෙළුපෙසිකාය පහරි. සා කුජ්ඣිත්වා
 තතො නාගභවනං ගන්ත්වා “කස්මා ආගතාසි”ති පුට්ඨා “තුම්භාකං සභායො මං
 අත්තතො වචනං අගණ්හන්ති. පිට්ඨියං පහරි”ති පහාරං දස්සෙසි. නාගරාජා
 තථතො අජානිත්වාච චත්තාරො නාගමාණවකෙ ආමන්තෙත්වා “ගච්ඡට්,
 සෙනකස්ස සයනසරං පවිසිත්වා නාසවාතෙන තං භුසං විය විද්ධංසෙථා”ති
 පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා රඤ්ඤො සිරිසයනෙ නිපන්තකාලෙ ගබ්භං පවිසිංසු. තෙසං
 පවිසනවෙලායමෙව රාජා දෙවිං ආභ – “ජානාසි නු ඛො හද්දෙ, නාගමාණවිකාය
 ගතට්ඨාන”න්ති? “න ජානාමි, දෙවා”ති. “අප්ප සා අම්භාකං පොක්ඛරණියං
 කිළනකාලෙ අත්තභාවං විජහිත්වා එකෙන උදකසප්පෙන සද්ධිං අනාචාරං අකාසි,
 අථ නං අභං ‘එවං මා කරි’ති සික්ඛාපනත්ථාය වෙළුපෙසිකාය පහරි, සා
 ‘නාගභවනං ගන්ත්වා සභායස්ස මෙ අඤ්ඤං කිඤ්චි කථෙත්වා මෙත්ති.
 හින්දෙය්‍යා’ති මෙ භයං උප්පජ්ජති”ති. තං සුත්වා නාගමාණවකා තතොච
 නිවත්තිත්වා නාගභවනං ගන්ත්වා නාගරාජස්ස තමත්ථං ආරොවෙසුං. සො
 සංවෙගජ්ජත්තො භුත්වා තඨ්ඨණඤ්ඤෙව රඤ්ඤො සයනසරං ආගන්ත්වා තමත්ථං
 ආචික්ඛිත්වා ඛමාපෙත්වා “ඉදං මෙ දණ්ඩකම්ම”න්ති සබ්බරුතජානනං නාම
 මන්තං දත්වා “අයං, මහාරාජ, අනග්ගො මන්තො, සවෙ ඉමං මන්තං අඤ්ඤස්ස
 දදෙය්‍යාසි, දත්වාච අග්ගිං පවිසිත්වා මරෙය්‍යාසි”ති ආභ. රාජා “සාධු”ති සම්පට්චිඡි.
 සො තතො පට්ඨාය කිපිල්ලිකානම්පි සද්දං ජානාති.

තස්සෙකදිවසං මහාතලෙ නිසිදිත්වා මධුඵාණිතෙහි බාදනීයං බාදන්තස්ස එකං
 මධුබිත්ථු ව ඵාණිතබිත්ථු ව පුච්ඡණ්ඩඤ්ඤෙව භූමියං පති. එකා කිපිල්ලිකා තං දිස්වා
 “රඤ්ඤො මහාතලෙ මධුඵාටි හින්තා, ඵාණිතසකටං පුච්ඡකටං නික්කුජ්ජිතං,
 මධුඵාණිතඤ්ඤෙව පුච්ඤ්ඤෙව බාදථා”ති විරවන්ති විවරති. අථ රාජා තස්සා රචං සුත්වා
 හසි. රඤ්ඤො සම්පෙ යිතා දෙවි “කිං නු ඛො දිස්වා රාජා හසි”ති වින්තෙසි. තස්මිං
 බාදනීයං බාදිත්වා න්හත්වා පල්ලචිකෙ නිසින්තෙ එකං මක්ඛිකං සාමිකො “එහි
 හද්දෙ, කිලෙසරනියා රම්ස්සාමා”ති ආභ. අථ නං සා “අධිවාසෙහි තාව සාමි, ඉදානි
 රඤ්ඤො ගන්ධෙ ආහරිස්සන්ති, තස්ස විලිම්පන්තස්ස පාදමුලෙ ගන්ධවුණ්ණං
 පතිස්සති, අභං තත්ථ වට්ටෙත්වා සුගන්ධා හවිස්සාමි, තතො රඤ්ඤො පිට්ඨියං
 නිපජ්ජිත්වා රම්ස්සාමා”ති ආභ. රාජා තම්පි සද්දං සුත්වා හසි. දෙවිපි “කිං නු ඛො
 දිස්වා හසි”ති පුන වින්තෙසි. පුන රඤ්ඤො සායමාසං භුඤ්ජන්තස්ස එකං
 හත්තසිත්ථං භූමියං පති. කිපිල්ලිකා “රාජකුලෙ හත්තසකටං හග්ගං, හත්තං
 භුඤ්ජථා”ති විරවි. තං සුත්වා රාජා පුනපි හසි. දෙවි සුචණ්ණකට්චිජුං ගහෙත්වා
 රාජානං පරිවිසන්ති “මං නු ඛො දිස්වා රාජා හසති”ති විතක්කෙසි.

සා රඤ්ඤො සද්ධිං සයනං ආරුය්හ නිපජ්ජනකාලෙ “කිංකාරණා දෙව, හසි”ති
 පුච්ඡි. සො “කිං තෙ මම හසිතකාරණොනා”ති වත්වා පුනප්පුනං නිබද්ධො කථෙසි.
 අථ නං සා “තුම්භාකං ජානනමන්තං මය්හං දෙථා”ති වත්වා “න සක්කා දාතු”න්ති

පටික්ඛිත්තාපි පුනස්පුනං නිබන්ධි. රාජා “සවාහං ඉමං මන්තං තුය්හං දස්සාමි,
මරිස්සාමි”ති ආහ. “මරන්තොපි මය්හං දෙහි, දෙවා”ති. රාජා මාතුගාමවසිකො
හුත්වා “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා “ඉමිස්සා මන්තං දත්වා අග්ගිං පටිසිස්සාමි”ති
රටෙන උය්‍යානං පායාසි.

තස්මිං ඛණෙ සක්කො ලොකං ඔලොකෙන්තො ඉමං කාරණං දිස්වා “අයං
බාලරාජා මාතුගාමං නිස්සාය ‘අග්ගිං පටිසිස්සාමි’ති ගච්ඡති, ජීවිතමස්ස දස්සාමි”ති
සුජං අසුරකඤ්ඤං ආදාය බාරාණසිං ආගන්ත්වා තං අජිකං කත්වා අත්තනා අපො
හුත්වා “මහාජනො මා පස්සතු”ති අධිට්ඨාය රඤ්ඤො රථස්ස පුරතො අහොසි. තං
රාජා වෙව රටෙ යුත්තසින්ධවා ව පස්සන්ති, අඤ්ඤො කොචි න පස්සති. අපො
කථාසමුට්ඨාපනත්ථං රථපුරතො අජිකාය සද්ධිං මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො විය
අහොසි. තමෙකො රටෙ යුත්තසින්ධවො දිස්වා “සම්ම අජරාජ, මයං පුබ්බෙ ‘අජා
කිර බාලා අහිරිකා’ති අස්සුම්හ, න ච තං පස්සිම්හ, ත්වං පන රහො
පට්ඨිත්තට්ඨානෙ කත්තබ්බං අනාවාරං අම්භාකං එත්තකානං
පස්සන්තානඤ්ඤෙව කරොසි, න ලජ්ජසි, තං නො පුබ්බෙ සුතං ඉමිනා දිට්ඨෙත
සමෙති”ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ —

77.

“සච්චං කිරෙවමාහංසු, වස්තං බාලොති පණ්ඩිතා;
පස්ස බාලො රහොකම්මං, ආචිකුබ්බං න බුජ්ඣති”ති.

තත්ථ වස්තන්ති අජං. පණ්ඩිතාති ඤාණසම්පන්නා තං බාලොති වදන්ති, සච්චං
කිර වදන්ති. පස්සාති ආලපනං, පස්සථාහි අත්ථො. න බුජ්ඣතිති එවං කාතුං
අයුත්තන්ති න ජානාති.

තං සුත්වා අපො ද්වෙ ගාථා අහාසි —

78.

“ත්වං බොපි සම්ම බාලොසි, බරපුත්ත විජානහි;
රජ්ජයා හි පරික්ඛිත්තො, වඩිකොට්ඨො ඔහිතොමුබො.

79.

“අපරම්පි සම්ම තෙ බාලාං, යො මුත්තො න පලායසි;
සො ච බාලතරො සම්ම, යං ත්වං වහති සෙනක”න්ති.

තත්ථ ත්වං බොපි සම්මාති සම්ම සින්ධව මයාපි බො ත්වං බාලතරො.
බරපුත්තාති සො කිර ගද්‍රහස්ස ජාතකො, තෙන තං එවමාහ. විජානහිති අහමෙව
බාලොති එවං ජානාහි. පරික්ඛිත්තොති යුගෙන සද්ධිං ගීවාය පරික්ඛිත්තො.
වඩිකොට්ඨොති වඩිකඔට්ඨො. ඔහිතොමුබොති මුබ්බන්ධනෙන පිහිතමුබො. යො
මුත්තො න පලායසිති යො ත්වං රථතො මුත්තො සමානො මුත්තකාලෙ පලායිත්වා

අරඤ්ඤං න පවිසසි, තං තෙ අපලායනං අපරමිපි බාලාං, සො ච බාලතරොති යං ත්වං සෙනකං වහසි, සො සෙනකො තයාපි බාලතරො.

රාජා තෙසං උභින්නමිපි කථං ජානාති, තස්මා තං සුණන්තො සණ්ඨං රථං පෙසෙසි. සින්ධවොපි තස්ස කථං සුත්වා පුන චතුත්ථං ගාථමාහ –

80.

“යං නු සම්ම අහං බාලො, අජරාජ විජානහි;
අථ කෙන සෙනකො බාලො, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො”ති.

තත්ථ යන්නි කරණත්ථෙ පච්චත්තවචනං. නුති අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො. ඉදං චුත්තං හොති – සම්ම අජරාජ, යෙන තාව තිරච්ඡානගතත්තෙන කාරණෙන අහං බාලො, තං ත්වං කාරණං ජානාහි, සක්කා එතං තයා ඤාතුං, අහඤ්ඤි තිරච්ඡානගතත්තාව බාලො, තස්මා මං බරපුත්තාතිආදීනි වදන්තො සුට්ඨු වදසි, අයං පන සෙනකො රාජා කෙන කාරණෙන බාලො, තං මෙ කාරණං පුච්ඡිතො අක්ඛාහිති.

තං සුත්වා අජො ආචික්ඛන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

81.

“උත්තමත්ථං උභිත්වාන, හරියාය යො පදස්සති;
තෙන ජහිස්සත්තානං, සා වෙවස්ස න හෙස්සති”ති.

තත්ථ උත්තමත්ථන්ති සබ්බරුතජානනමන්තං. තෙනාති තස්සා මන්තප්පදානසඬ්ඛාතෙන කාරණෙන තං දත්වා අග්ගිං පවිසන්තො අත්තානඤ්ච ජහිස්සති, සා වස්ස හරියා න හවිස්සති, තස්මා එස තයාපි බාලතරො, යො ලද්ධං යසං රක්ඛිතුං න සක්කොතිති.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා “අජරාජ, අම්භාකං සොත්ථිං කරොන්තොපි ත්වඤ්ඤෙව කරිස්සසි, කථෙහි තාව නො කත්තබ්බයුත්තක”න්ති ආහ. අථ නං අජරාජා “මහාරාජ, ඉමෙසං සත්තානං අත්තනා අඤ්ඤො පියතරො නාම නත්ථි, එකං පියහණ්ඩං නිස්සාය අත්තානං නාසෙතුං ලද්ධයසං පහාතුං න වට්ටති”ති වත්වා ඡට්ඨං ගාථමාහ –

82.

“න වෙ පියම්මෙති ජනින්ද තාදිසො, අත්තං නිරංකත්වා පියානි සෙවති;
අත්තාව සෙය්‍යො පරමා ච සෙය්‍යො, ලබ්භා පියා ඔචිතත්ථෙව පච්ඡා”ති.

තත්ථ පියම්මෙති පියං මෙ, අයමෙව වා පායො. ඉදං චුත්තං හොති – ජනින්ද, තාදිසො තුම්භාදිසො යසමහත්තෙ යිතො පුග්ගලො එකං පියහණ්ඩං නිස්සාය “ඉදං පියං මෙ”ති අත්තං නිරංකත්වා අත්තානං ඡඩ්ඛෙත්වා තානි පියානි න සෙවතෙව.

කිංකාරණා? අත්තාව සෙයොයා පරමා ව සෙයොයාති, යස්මා සතගුණෙන සහස්සගුණෙන අත්තාව සෙයොයා වරො උත්තමො, පරමා ව සෙයොයා, පරමා උත්තමාපි අඤ්ඤස්මා පියහණ්ඩාති අත්ථො. එත්ථ හි ව-කාරො පි-කාරත්ථෙ නිපාතොති දට්ඨබ්බො. ලබ්භා පියා ඔව්තත්ථෙත පච්ඡාති ඔව්තත්ථෙත වඩ්ඪිතත්ථෙත යසසම්පන්නෙන පුරිසෙන පච්ඡා පියා නාම සක්කා ලද්ධං, න තස්සා කාරණා අත්තා නාසෙතබ්බොති.

එවං මහාසත්තො රඤ්ඤො ඔවාදං අදාසි. රාජා තුස්සිත්වා “අපරාජ, කුතො ආගතොසි” ති ප්‍රච්ඡි. සක්කො අහං, මහාරාජ, තව අනුකම්පාය තං මරණා මොවෙතුං ආගතොම්හිති. දෙවරාජ, අහං එතිස්සා “මන්තං දස්සාමි” ති අවචං, ඉදානි “කිං කරොමි” ති? “මහාරාජ, තුම්භාකං උභින්නම්පි විනාසෙන කිච්චං නත්ථි, ‘සිජ්ජස්ස උපචාරො’ ති වත්වා එතං කතිපයෙ පහාරෙ පහරාපෙහි, ඉමිනා උපායෙන න ගණ්හිස්සති” ති. රාජා “සාධු” ති සම්පට්චිඡි. මහාසත්තො රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. රාජා උය්‍යානං ගන්ත්වා දෙවිං පක්කොසාපෙත්වා ආහ “ගණ්හිස්සසි හද්දෙ, මන්ත” ති? “ආම, දෙවා” ති. “තෙන හි උපචාරං කරොමි” ති. “කො උපචාරො” ති? “පිට්ඨියං පහාරසතෙ පවත්තමානෙ සද්දං කාතුං න වට්ටති” ති. සා මන්තලොභෙන “සාධු” ති සම්පට්චිඡි. රාජා වොරසාතකෙ පක්කොසාපෙත්වා කසා ගාහාපෙත්වා උභොසු පස්සෙසු පහරාපෙසි. සා ද්වෙ තයො පහාරෙ අධිවාසෙත්වා තතො පරං “න මෙ මන්තෙන අත්ථො” ති රචි. අථ නං රාජා “ත්ථං මං මාරෙත්වා මන්තං ගණ්හිතුකාමාසි” ති පිට්ඨියං නිච්චම්මං කාරෙත්වා විස්සජ්ජාපෙසි. සා තතො පට්ඨාය පුන කථෙතුං නාසක්ඛි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා රාජා උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අහොසි, දෙවි පුරාණදුතියිකා, අස්සො සාරිපුත්තො, සක්කො පන අහමෙව අහොසිත්ති.

බරපුත්තජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[387] 2. සුවිජාතකවණ්ණනා

අකක්කසං අඵරුසන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපාරම්. ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු මහාඋමඬගජාතකෙ (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආචි හවිස්සති. තදා පන සත්ථා භික්ඛු ආමන්තෙත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො පඤ්ඤවා උපායකුසලොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො කාසිරට්ඨෙ කම්මාරකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයජ්ජත්තො පරියොදාතසිජ්ජො අහොසි. මාතාපිතරො පනස්ස දලිද්දා, තෙසං ගාමතො අවිදුරෙ අඤ්ඤො සහස්සකුට්ඨො කම්මාරගාමො. තත්ථ කම්මාරසහස්සජෙට්ඨකො කම්මාරො රාජවල්ලභො අඬ්ඨො මහද්ධනො, තස්සෙකා ධීතා අහොසි උත්තමරූපධරා දෙවච්ඡරාපට්ඨාගා

ජනපදකලාශ්‍රීලක්ඛණෙහි සමන්තාගතා. සාමන්තගාමෙසු මනුස්සා
 වාසිඵරසුඵාලපාවනාදිකාරාපනත්ථාය තං ගාමං ගන්ත්වා යෙතුයොන තං කුමාරිකං
 පස්සන්ති, තෙ අත්තනො අත්තනො ගාමං ගන්ත්වා නිසින්තට්ඨානාදීසු තස්සා රූපං
 වණ්ණෙන්නි. බොධිසත්තො තං සුත්වා සවනසංසග්ගෙන බජ්ඣන්ත්වා
 “පාදපරිවාරිකං නං කරිස්සාමි”ති උත්තමජාතිකං අයං ගහෙත්වා එකං සුබ්බමං සනං
 සුචිං කත්වා පාසෙ විජ්ඣන්ත්වා උදකෙ උජ්ජිලාපෙත්වා අපරමිපි තථාරූපමෙව තස්සා
 කොසකං කත්වා පාසෙ විජ්ඣති. ඉමිනා නියාමෙන තස්සා සත්ත කොසකෙ අකාසී,
 “කථං අකාසී”ති න වත්තබ්බං. බොධිසත්තානඤ්ඤි ඤාණමහත්තතාය කරණං
 සමිජ්ඣති යෙව. සො තං සුචිං නාළිකාය පක්ඛිපිත්වා ඔවට්ටිකාය කත්වා තං ගාමං
 ගන්ත්වා කම්මාරපෙට්ඨකස්ස වසනවිටී. පුච්ඡන්ත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ද්වාරෙ යත්වා
 “කො මම හත්ථතො එවරූපං නාම සුචිං මූලෙන කිණිතුං ඉච්ඡති”ති සුචිං
 වණ්ණෙන්නො පෙට්ඨකකම්මාරස්ස සරද්ධාරසමීපෙ යත්වා පයමං ගාථමාහ –

83.

“අකක්කසං අඵරුසං, බරධොතං සුපාසියං;
 සුබ්බමං තිබ්බණග්ගඤ්ච, කො සුචිං කෙතුමිච්ඡති”ති.

තස්සත්ථො – මම පටලස්ස වා තිලකස්ස වා ඔධිනො වා අභාවෙන අකක්කසං,
 සුමට්ඨතාය අඵරුසං, බරෙන පාසාණෙන ධොතත්තා බරධොතං, සුන්දරෙන
 සුවිද්ධෙන පාසෙන සමන්තාගතත්තා සුපාසියං, සණ්ඨතාය සුබ්බමං, අග්ගස්ස
 තිබ්බණාය තිබ්බණග්ගං සුචිං මම හත්ථතො මූලං දත්වා කො කිණිතුං ඉච්ඡති.

එවඤ්ච පන වත්වා පුනපි තං වණ්ණෙන්නො දුතියං ගාථමාහ –

84.

“සුමජ්ජඤ්ච සුපාසඤ්ච, අනුපුබ්බං සුවට්ටිතං;
 සනසාතිමං පට්ඨද්ධං, කො සුචිං කෙතුමිච්ඡති”ති.

තත්ථ සුමජ්ජඤ්චාති කුරුවින්දකවුණ්ණෙන සුට්ඨු මජ්ජිතං. සුපාසඤ්චාති
 සණ්ඨෙන පාසවෙධකෙන විද්ධත්තා සුන්දරපාසං. සනසාතිමන්ති යා සාතියමානා
 අධිකරණං අනුපවිසති, අයං “සනසාතිමා”ති වුවවති, තාදිසින්ති අත්ථො.
 පට්ඨද්ධන්ති ථද්ධං අමුදුකං.

තස්මිං බණ්ණ සා කුමාරිකා භුත්තපාතරාසං පිතරං දරථපට්ඨපස්සම්භනත්ථං.
 වුළුසයනෙ නිපන්තං තාලවණ්ණෙටෙන ඛිජයමානා බොධිසත්තස්ස මධුරසද්දං සුත්වා
 අල්ලමංසපිණ්ඩෙන හදයෙ පහටා විය සට්ඨසසෙයන නිබ්බාපිතදරථා විය හුත්වා
 “කො නු බො එස අතිමධුරෙන සද්දෙන කම්මාරානං වසනගාමෙ සුචිං වික්කිණාති,
 කෙන නු බො කම්මෙන ආගතො, ජාතිස්සාමි න”න්ති තාලවණ්ණං යපෙත්වා ගෙහා
 නික්ඛම්ම බභිආළින්දකෙ යත්වා තෙන සද්ධිං කථෙසි. බොධිසත්තානඤ්ඤි පත්ථිතං
 නාම සමිජ්ඣති, සො හි තස්සායෙවත්ථාය තං ගාමං ආගතො. සා ච තෙන සද්ධිං
 කථෙන්නි “මාණව, සකලරට්ඨවාසිනො සුවිආදීනං අත්ථාය ඉමං ගාමං ආගච්ඡන්ති,

ත්වං බාලතාය කම්මාරගාමෙ සුචිං චික්කිණිතුං ඉච්ඡසි, සචෙපි දිවසං සුචියා වණ්ණං
භාසිස්සසි, න තෙ කොචි භත්ථතො සුචිං ගණ්හිස්සති, සචෙ ත්වං මූලං ලද්ධං
ඉච්ඡසි, අඤ්ඤං ගාමං යාහි” ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි -

84.

“ඉතොදානි පතායන්ති, සුචියො බළිසානි ව;
කොයං කම්මාරගාමස්මිං, සුචිං චික්කෙතුම්චිජති.

85.

“ඉතො සත්ථානි ගච්ඡන්ති, කම්මන්තා විවිධා පුඬු;
කොයං කම්මාරගාමස්මිං, සුචිං චික්කෙතුම්චිජති” ති.

තත්ථ ඉතොදානීති ඉමස්මිං රට්ඨෙය ඉදානි සුචියො ව බළිසානි ව අඤ්ඤානි ව
උපකරණානි ඉමම්භා කම්මාරගාමා පතායන්ති නික්ඛමන්ති, තං තං දිසං
පත්ථරන්තා නිග්ගච්ඡන්ති. කොයන්ති එවං සන්තෙ කො අයං ඉමස්මිං
කම්මාරගාමෙ සුචිං චික්කිණිතුං ඉච්ඡති. සත්ථානීති බාරාණසිං ගච්ඡන්තානි
නානප්පකාරානි සත්ථානි ඉතොව ගච්ඡන්ති. විවිධා පුඬුති නානප්පකාරා බහු
කම්මන්තාපි සකලරට්ඨවාසීනං ඉතො ගහිතඋපකරණෙහෙව පවත්තන්ති.

බොධිසත්තො තස්සා වචනං සුත්වා “භද්දෙ, ත්වං අජානන්ති අඤ්ඤාණෙන
එවං වදෙසී” ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි -

86.

“සුචිං කම්මාරගාමස්මිං, චික්කෙතඛ්ඛා පජානතා;
ආචරියාව ජානන්ති, කම්මං සුකතදුක්කටං.

87.

“ඉමඤ්ඤෙ තෙ පිතා භද්දෙ, සුචිං ජඤ්ඤා මයා කතං;
තයා ව මං නිමන්තෙය්‍ය, යඤ්චත්ථඤ්ඤං සරෙ ධන” ති.

තත්ථ සුචීන්ති විභත්තිවිපල්ලාසො කතො. ඉදං චුත්තං හොති - සුචි නාම
පජානතා පණ්ඩිතෙන පුරිසෙන කම්මාරගාමස්මිංයෙව චික්කෙතඛ්ඛා. කිංකාරණා?
ආචරියාව ජානන්ති, කම්මං සුකතදුක්කටන්ති, තස්ස තස්ස සිප්පස්ස ආචරියාව
තස්මිං තස්මිං සිප්පෙ සුකතදුක්කටකම්මං ජානන්ති, ස්වාහං කම්මාරකම්මං
අජානන්තානං ගහපතිකානං ගාමං ගන්ත්වා මම සුචියා සුකතදුක්කටභාවං කථං
ජානාපෙස්සාමි, ඉමස්මිං පන ගාමෙ මම බලං ජානාපෙස්සාමිති. එවං බොධිසත්තො
ඉමාය ගාථාය අත්තතො බලං වණ්ණෙසී.

තයා ව මං නිමන්තෙය්‍යානි භද්දෙ සචෙ තව පිතා ඉමං මයා කතං සුචිං “ඊදිසා
වා එසා, එවං වා කතා” ති ජානෙය්‍ය, “ඉමං මෙ ධිතරං තව පාදපරිවාරිකං දම්මි,
ගණ්භාහි න” ති එවං තයා ව මං නිමන්තෙය්‍ය. යඤ්චත්ථඤ්ඤං සරෙ ධනන්ති

යඤ්ච අඤ්ඤං සවිඤ්ඤාණකං වා අවිඤ්ඤාණකං වා සරෙ ධනං අත්ථී, තෙන මං නිමන්තෙය්‍යා. “යඤ්චස්සඤ්ඤ”න්තිපි පාඨො, යඤ්ච අස්ස සරෙ අඤ්ඤං ධනං අත්ථීති අත්ථො.

කම්මාරජෙට්ඨකො සබ්බං තෙසං කථං සුත්වා “අම්මා”ති ධීතරං පක්කොසිත්වා “කෙන සද්ධිං සල්ලපසී”ති පුච්ඡී. තාත, එකො පුරිසො සුචිං වික්කිණාති, තෙන සද්ධිං සල්ලපෙමීති. “තෙන හි පක්කොසාහි න”න්ති. සා ගන්ත්වා පක්කොසී. බොධිසත්තො ගෙහං පවිසිත්වා කම්මාරජෙට්ඨකං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසී. අථ නං සො “කතරගාමවාසිකොසී”ති පුච්ඡී. “අහං අසුකගාමවාසිකොමිහි අසුකකම්මාරස්ස පුත්තො”ති. “කස්මා ඉධාගතොසී”ති. “සුචිච්ඡිකයත්ථායා”ති. “ආහර, සුචිං තෙ පස්සාමා”ති. බොධිසත්තො අත්තනො ගුණං සබ්බෙසං මජ්ඣෙකෙ පකාසෙතුකාමො “නනු එකකාතං ඔලොකිතතො සබ්බෙසං මජ්ඣෙකෙ ඔලොකෙතුං වරතර”න්ති ආහ. සො “සාධු, තාතා”ති සබ්බෙ කම්මාරෙ සන්තිපාතාපෙත්වා තෙහි පරිවුතො “ආහර, තාත, මයං පස්සාම තෙ සුචි”න්ති ආහ. “ආචරිය, එකං අධිකරණඤ්ච උදකපුරඤ්ච කංසථාලං ආහරාපෙථා”ති. සො ආහරාපෙසී. බොධිසත්තො ඔවට්ඨිකතො සුචිනාළිකං නීහරිත්වා අදාසී. කම්මාරජෙට්ඨකො තතො සුචිං නීහරිත්වා “තාත, අයං සුචි”ති පුච්ඡී. “නායං සුචි, කොසකො එසො”ති. සො උපධාරෙත්තො නෙව අත්තං, න කොටිං අද්දස. බොධිසත්තො ආහරාපෙත්වා නබෙන කොසකං අපනෙත්වා “අයං සුචි, අයං කොසකො”ති මහාජනස්ස දස්සෙත්වා සුචිං ආචරියස්ස හත්ථෙ, කොසකං පාදමුලෙ යපෙසී. පුත තෙන “අයං මඤ්ඤෙ සුචි”ති වුත්තො “අයම්පි සුචිකොසකොයෙවා”ති වත්වා නබෙන පහරත්තො පටිපාටියා ඡ සුචිකොසකෙ කම්මාරජෙට්ඨකස්ස පාදමුලෙ යපෙත්වා “අයං සුචි”ති තස්ස හත්ථෙ යපෙසී. කම්මාරසහස්සානි අභිගුලියො ථොටෙසුං, වෙලුක්ඛෙපා පවත්තිංසු.

අථ නං කම්මාරජෙට්ඨකො “තාත, ඉමාය සුචියා කිං බල”න්ති පුච්ඡී. “ආචරිය බලවතා පුරිසෙන අධිකරණං උක්ඛිපාපෙත්වා අධිකරණියා හෙට්ඨා උදකපාතිං යපාපෙත්වා අධිකරණියා මජ්ඣෙකෙ ඉමං සුචිං පහරථා”ති. සො තථා කාරෙත්වා අධිකරණියා මජ්ඣෙකෙ සුචිං අග්ගෙන පහරි. සා අධිකරණං විනිවිජ්ඣිත්වා උදකපිට්ඨෙ කෙසග්ගමත්තම්පි උද්ධං වා අධො වා අහුත්වා තිරියං පතිට්ඨාසී. සබ්බෙ කම්මාරා “අම්මෙහි එත්තකං කාලං ‘කම්මාරා නාම එදිසා හොන්ති’ති සුතිවසෙනපි න සුතපුබ්බ”න්ති අභිගුලියො ථොටෙත්වා වෙලුක්ඛෙපසහස්සං පවත්තයිංසු. කම්මාරජෙට්ඨකො ධීතරං පක්කොසිත්වා තස්මිඤ්ඤෙව පරිසමජ්ඣෙකෙ “අයං කුමාරිකා තුය්ගමෙව අනුච්ඡවිකා”ති උදකං පාතෙත්වා අදාසී. සො අපරභාගෙ කම්මාරජෙට්ඨකස්ස අවිචයෙන තස්මිං ගාමෙ කම්මාරජෙට්ඨකො අහොසී.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කම්මාරජෙට්ඨකස්ස ධීතා රාහුලමාතා අහොසී, පණ්ඩිතකම්මාරපුත්තො පත අහමෙව අහොසී”න්ති.

[388] 3. තුණ්ඩිලජාතකවණ්ණනා

නවජන්තකෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං මරණභීරුකං භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර සාවත්ථිවාසී කුලපුත්තො බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිත්වා මරණභීරුකො අහොසි, අප්පමත්තකම්පි සාධාවලනං දණ්ඩකපතනං සකුණුවතුප්පදසද්දං වා අඤ්ඤං වා තථාරූපං සුත්වා මරණභයතජ්ජිතො හුත්වා කුච්ඡියං විද්ධසසො විය කම්පන්තො විවරි. භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, අසුකො කිර භික්ඛු මරණභීරුකො අප්පමත්තකම්පි සද්දං සුත්වා විකම්පමානො පලායති, ඉමෙසඤ්ච සත්තානං මරණමෙව ධුවං, ජීවිතං අද්ධුවං, නනු තදෙව යොනිසො මනසි කාතබ්බ”න්ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුව්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු මරණභීරුකො”ති වත්වා “ආම, හන්තෙ”ති තෙන පටිඤ්ඤාතො “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මරණභීරුකොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො සුකරියා කුච්ඡම්භි පටිසන්ධිං ගණ්භි. සුකරි පරිණතගබ්භා ද්වෙ පුත්තෙ විජායි. සා එකදිවසං තෙ ගහෙත්වා එකස්මිං ආවාටෙ නිපජ්ජි. අටෙකා බාරාණසිද්වාරගාමවාසිනී මහල්ලිකා කප්පාසබ්බෙන්තො පච්ඡිපුණ්ණං කප්පාසං ආදාය යට්ඨියා භූමිං ආකොටෙන්ති ආගච්ඡි. සුකරි තං සද්දං සුත්වා මරණභයෙන පුත්තකෙ ඡඩ්ඛෙන්වා පලායි. මහල්ලිකා සුකරපොතකෙ දිස්වා පුත්තසඤ්ඤං පටිලභිත්වා පච්ඡියං පක්ඛිපිත්වා සරං නෙත්වා ජෙට්ඨකස්ස මහාතුණ්ඩිලො, කනිට්ඨස්ස වුළුතුණ්ඩිලොති නාමං කරිත්වා තෙ පුත්තකෙ විය පොසෙසි. තෙ අපරභාගෙ වඩ්ඪිත්වා ථුලසරිරා අහෙසුං. මහල්ලිකා “ඉමෙ නො මූලෙන දෙහි”ති වුව්චමානාපි “පුත්තා මෙ”ති වත්වා කස්සචි න දෙති. අටෙකස්මිං ඡණකාලෙ ධුත්තා සුරං පිවත්තා මංසෙ බීණෙ “කුතො නු බො මංසං ලභිස්සාමා”ති වීමංසන්තා මහල්ලිකාය ගෙහෙ සුකරානං අත්ථිභාවං ඤත්වා මූලං ගහෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා “අම්ම, මූලං ගහෙත්වා එකං නො සුකරං දෙහි”ති ආහංසු. සා “අලං, තාතා, පුත්තා මෙ එතෙ, පුත්තං නාම මංසං බාදනත්ථාය කිණන්තානං දදන්තා නාම නත්ථි”ති පටික්ඛිපි. ධුත්තා “අම්ම, මනුස්සානං සුකරා නාම පුත්තා න භොන්ති, දෙහි නො”ති පුනප්පුනං යාවත්තාපි අලභිත්වා මහල්ලිකං සුරං පායෙත්වා මත්තකාලෙ “අම්ම, සුකරෙහි කිං කරිස්සසි, මූලං ගහෙත්වා පරිබ්බයං කරොහි”ති තස්සා හත්ථෙ කභාපණෙ යපයිංසු.

සා කභාපණෙ ගහෙත්වා “තාතා, මහාතුණ්ඩිලං දාතුං න සක්කොමි. වුළුතුණ්ඩිලං පන ගණ්භවා”ති ආහ. “කහං සො”ති? “අයං එතස්මිං ගච්ඡෙති, සද්දමස්ස දෙහි”ති. “ආහාරං න පස්සාමි”ති. ධුත්තා මූලෙන එකං හත්තපාතිං ආහරාපෙසුං. මහල්ලිකා තං ගහෙත්වා ද්වාරෙ යපිතං සුකරදොණිං පුරෙත්වා

දොණිසම්පෙ අට්ඨාසි. තිංසමත්තාපි ධුත්තා පාසහත්ථා තත්ථෙව අට්ඨංසු.
 මහල්ලිකා “තාත, වුළුතුණ්ඩිල, එහි” ති තස්ස සද්දමකාසි. තං සුත්වා
 මහාතුණ්ඩිලො “එත්තකං කාලං මම මාතරා වුළුතුණ්ඩිලස්ස සද්දො න
 දිත්තපුබ්බො, මංයෙව පයමං සද්දායති, අවස්සං අප්ප අම්භාකං භයං උප්පන්නං
 භවිස්සති” ති අඤ්ඤාසි. සො කනිට්ඨං ආමන්තෙසි “තාත, මම මාතා තං
 පක්කොසති, ගච්ඡ තාව ජානාහි” ති. සො ගච්ඡා නික්ඛමිත්වා භත්තදොණිසම්පෙ
 තෙසං ධීතභාවං දිස්වා “අප්ප මෙ මරණං උප්පන්න” න්ති මරණභයතප්පිතො
 නිවත්තිත්වා කම්පමානො භාතු සන්තිකං ආගන්ත්වා ථම්මිතුං නාසක්ඛි,
 කම්පමානො පරිබ්භම්. මහාතුණ්ඩිලො තං දිස්වා “තාත, ත්වං අප්ප පන පවෙධසි
 පරිබ්භමසි, පවිසනට්ඨානං ඔලොකෙසි, කිං නාමෙතං කරොසි” ති පුච්ඡි. සො
 අත්තනා දිට්ඨකාරණං කථෙන්නො පයමං ගාථමාහ –

88.

“නවජන්තකෙදානි දියාති, පුණ්ණායං දොණි සුවාමිති ධීතා;
 බහුකෙ ජනෙ පාසපාණිකෙ, නො ව බො මෙ පටිභාති භුඤ්ජිතු” න්ති.

තත්ථ නවජන්තකෙදානි දියාතීති භාතික, පුබ්බෙ අම්භාකං කුණ්ඩකයාගු වා
 කුමාමහත්තං වා දියාති, අප්ප පන නවජන්තකං නවාකාරං දානං දියාති. පුණ්ණායං
 දොණිති අයං අම්භාකං භත්තදොණි සුද්ධභත්තස්ස පුණ්ණා. සුවාමිති ධීතාති අයාපි
 නො තස්සා සන්තිකෙ ධීතා. බහුකෙ ජනෙති න කෙවලඤ්ච අයාච, අඤ්ඤාපි
 බහුකො ජනො පාසපාණිකො ධීතො. නො ව බො මෙ පටිභාතීති අයං එවං එතෙසං
 ධීතභාවොපි ඉදං භත්තං භුඤ්ජිතුම්පි මය්හං න පටිභාති, න රුච්චතීති අත්ථො.

තං සුත්වා මහාසත්තො “තාත වුළුතුණ්ඩිල, මම කිර මාතා එත්ථෙව සුකරෙ
 පොසෙන්නී නාම යදන්ථං පොසෙති, ස්වාස්සා අත්ථො අප්ප මත්ථකං පත්තො, ත්වං
 මා වින්තසි” ති වත්වා මධුරෙන සරෙන බුද්ධලිලාය ධම්මං දෙසෙන්නො ද්වෙ ගාථා
 අභාසි –

89.

“තසසි භමසි ලෙණම්ච්ඡසි, අත්තාණොසි කුහිං ගම්ස්සසි;
 අප්පොස්සුක්කො භුඤ්ජ තුණ්ඩිල, මංසත්ථාය හි පොසිතාම්භසෙ.

90.

“ඔගහ රහදං අකද්දමං, සබ්බං සෙදමලං පවාහය;
 ගණ්භාහි නවං විලෙපනං, යස්ස ගන්ධො න කදාපි ඡිප්පති” ති.

තත්ථ තසසි භමසීති මරණභයෙන උත්තසසි, තෙනෙව කිලමන්නො භමසි.
 ලෙණම්ච්ඡසීති පතිට්ඨං ඔලොකෙසි. අත්තාණොසීති තාත, පුබ්බෙ අම්භාකං මාතා
 පටිසරණං අභොසි, සා අප්ප පන නිරපෙක්ඛා අම්භෙ ඡඩ්ඛෙසි, ඉදානි කුහිං
 ගම්ස්සසි. ඔගහාති ඔගාහ, අයමෙව වා පායො. පවාහයාති පවාහෙහි, භාරෙහීති

අත්ථො. න ජීප්පතීති න නස්සති. ඉදං චුත්තං හොති – තාත, සචෙ මරණතො තසසි, අකද්දමං පොක්ඛරණං ඔතරිත්වා තව සරීරෙ සබ්බං සෙදඤ්ච මලඤ්ච පවාහෙත්වා සුරහිගන්ධවිලෙපනං විලිම්පාති.

තස්ස දස පාරමියො ආවජ්ජෙත්වා මෙත්තාපාරමිං පුරෙවාරිකං කත්වා පඨමං පදං උදාහරන්තස්සෙව සද්දො සකලං ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිං අජිකොත්ථරිත්වා ගතො. සුතසුතක්ඛණෙයෙව රාජඋපරාජාදයො ආදිං කත්වා බාරාණසිවාසිනො ආගමංසු. අනාගතාපි ගෙහෙ යිතාව සුණංසු. රාජපුරිසා ගවිජෙ ඡින්දිත්වා භූමිං සමං කත්වා වාලුකං ඔකිරිංසු. ධුත්තානං සුරාමදො ඡීප්පී. පාසෙ ජඩ්ඛෙත්වා ධම්මං සුණමානා අට්ඨංසු. මහල්ලිකායපි සුරාමදො ඡීප්පී. මහාසත්තො මහාජනමජ්ඣෙ වුළතුණ්ඩිලස්ස ධම්මදෙසනං ආරහි. තං සුත්වා වුළතුණ්ඩිලො “මය්හං භාතා එවං වදෙති, අම්භාකඤ්ච වංසෙ පොක්ඛරණං ඔතරිත්වා නභානං, සරීරතො සෙදමලපවාහනං, පුරාණවිලෙපනං භාරෙත්වා නවවිලෙපනගහණඤ්ච කිස්මිඤ්චි කාලෙ නත්ථී, කිං නු බො සන්ධාය භාතා මං එව මාභා”ති පුච්ඡන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

91.

“කතමො රහදො අකද්දමො, කිංසු සෙදමලන්ති වුච්චති;
කතමඤ්ච නවං විලෙපනං, යස්ස ගන්ධො න කදාචි ඡීප්පතී”ති.

තං සුත්වා මහාසත්තො “තෙන හි කනිට්ඨ ඔභිතසොතො සුණාහි”ති බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙන්නො ඉමා ගාථා අභාසි –

92.

“ධම්මො රහදො අකද්දමො, පාපං සෙදමලන්ති වුච්චති;
සීලඤ්ච නවං විලෙපනං, තස්ස ගන්ධො න කදාචි ඡීප්පතී.

93.

“නන්දන්ති සරීරසාතිනො, න ච නන්දන්ති සරීරධාරිනො;
පුණ්ණාය ච පුණ්ණමාසියා, රමමානාව ජහන්ති ජීවිත”න්ති.

තත්ථ ධම්මොති පඤ්චසීලඅට්ඨසීලදසසීලානි තිණි සුවරිතානි සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මා අමතමහානිබ්බානන්ති සබ්බොපෙස ධම්මො නාම. අකද්දමොති රාගදොසමොහමානදිට්ඨිකිලෙසකද්දමානං අභාවෙන අකද්දමො. ඉමිනා සෙසධම්මතො විනිවත්තෙත්වා නිබ්බානමෙව දස්සෙති. “යාවතා, හික්ඛවෙ, ධම්මා සඩ්ඛතා වා අසඩ්ඛතා වා, විරාගො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති, යදිදං මදනිම්මදනො පිපාසවිතයො ආලයසමුග්ගසාතො වට්ඨපච්ඡෙදො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බාන”න්ති (අ. නි. 4.34; ඉතිවු. 90) හි චුත්තං, තදෙව දස්සෙන්නො, තාත වුළතුණ්ඩිල, අහං නිබ්බානතළාකං “රහදො”ති කථෙමි. ජාතිජරාඛ්‍යාධිමරණාදීනි හි තත්ථ නත්ථී, සචෙ මරණතො මුඤ්චිතුකාමො,

නිබ්බානගාමිනිං පටිපදං ගණ්භාති. උපනිස්සයපච්චයවසෙන කිරි බොධිසත්තො එවං කපෙසි.

පාපං සෙදමලන්ති තාත වුළතුණ්ඩිල, පාපං සෙදමලසදිසත්තා “සෙදමල” න්ති පොරාණකපණ්ඩිතෙහි කථිතං. තං පනෙතං එකවිධෙන පාපං යදිදං මනොපදොසො, දුච්චිධෙන පාපං පාපකඤ්ච සීලං, පාපිකා ව දිට්ඨි, තිවිධෙන පාපං තිණි දුච්චරිතානි, චතුර්විධෙන පාපං චත්තාරි අගතිගමනානි, පඤ්චවිධෙන පාපං පඤ්ච වෙතොබ්බලා, ඡබ්බිධෙන පාපං ඡ අගාරවා, සත්තවිධෙන පාපං සත්ත අසද්ධම්මා, අට්ඨවිධෙන පාපං අට්ඨ මිච්ඡත්තා, නවවිධෙන පාපං නව ආඝාතවත්ථුනි, දසවිධෙන පාපං දස අකුසලකම්මපථා, බහුවිධෙන පාපං රාගො දොසො මොහොති එකකදුකතිකාදිවසෙන විභත්තා අකුසලා ධම්මා, ඉති සබ්බම්පෙතං පාපං “සරිරනිස්සිතසෙදමලසදිස” න්ති පණ්ඩිතෙහි කථිතං.

සීලන්ති පඤ්චසීලං දසසීලං චතුපාරිසුද්ධිසීලං. “ඉදං, තාත, සීලං චතුප්පාතිගන්ධවිලෙපනසදිස” න්ති වදති. තස්සාති තස්ස සීලස්ස ගන්ධො තිසු වයෙසු කදාවි න ඡීජ්ජති, සකලලොකං පත්ථරිත්වා ගච්ඡති.

“න පුප්ඵගන්ධො පටිවාතමෙති, න චන්දනං තග්ගරමල්ලිකා වා; සතඤ්ච ගන්ධො පටිවාතමෙති, සබ්බා දිසා සප්පුරිසො පවායති.

“චන්දනං තගරං වාපි, උප්පලං අථ වස්සිකි; එතෙසං ගන්ධජාතානං, සීලගන්ධො අනුත්තරො.

“අප්පමත්තො අයං ගන්ධො, ය්වායං තගරචන්දනං; යො ව සීලවතං ගන්ධො, වාති දෙවෙසු උත්තමො” ති. (ධ. ප. 54-56);

නන්දන්ති සරිරසාතිනොති තාත වුළතුණ්ඩිල, ඉමෙ අඤ්ඤාණමනුස්සා “මධුරමංසං බාදිස්සාම, පුත්තදාරම්පි බාදාපෙස්සාමා” ති පාණාතිපාතං කරොන්තා නන්දන්ති තුස්සන්ති, පාණාතිපාතො ආසෙවිතො භාවිතො බහුලිකතො නිරයසංවත්තනිකො හොති, තිරච්ඡානයොති...පෙ.... පෙත්තිවිසයසංවත්තනිකො හොති, යො සබ්බලහුකො පාණාතිපාතස්ස විපාකො, සො මනුස්සභූතස්ස අප්පායුකසංවත්තනිකො හොතීති ඉමං පාණාතිපාතෙ ආදීනවං න ජානන්ති. අජානන්තා –

“මධුවා මඤ්ඤති බාලො, යාව පාපං න පච්චති; යදා ව පච්චති පාපං, බාලො දුක්ඛං නිගච්ඡති” ති. (ධ. ප. 69) –

මධුරසඤ්ඤිතො හුත්වා –

“චරන්ති බාලා දුම්මෙධා, අමිත්තෙනෙව අත්තනා; කරොන්තා පාපකං කම්මං, යං හොති කටුකප්ඵල” න්ති. (ධ. ප. 66) –

එත්තකම්පි න ජානන්ති.

“න තං කම්මං කතං සාධු, යං කත්වා අනුතප්පති;
යස්ස අස්සුමුබ්බො රොදං, විපාකං පටිසෙවති” ති. (ධ. ප. 67);

න ව නන්දන්ති සරිරධාරිනොති තාත වුළතුණ්ඩිල, යෙ පනෙනෙ සරිරධාරිනො
සත්තා, තෙ අත්තනො මරණෙ ආගච්ඡන්තෙ යපෙත්වා
සිහම්ගරාජහත්ථාජානියඅස්සාජානියබ්බිණ්ණසවෙ අවසෙසා බොධිසත්තං ආදිං කත්වා
අභායන්තා නාම නත්ථි.

“සබ්බෙ තසන්ති දණ්ඩස්ස, සබ්බෙ භායන්ති මච්චුනො;
අත්තානං උපමං කත්වා, න භනෙය්‍ය න ඝාතයෙ” ති. (ධ. ප. 129);

පුණ්ණායාති ගුණපුණ්ණාය. පුණ්ණමාසියාති පුණ්ණවන්දයුත්තාය, මාසං වා
පුරෙත්වා යිතාය. තදා කිර පුණ්ණමාසි උපොසථදිවසො හොති. රමමානාව ජහන්ති
ජීවිතන්ති තාත වුළතුණ්ඩිල, මා සොචි මා පරිදෙචි, මරණස්ස නාම තෙ භායන්ති,
යෙසං අබ්භන්තරෙ සිලාදිගුණා නත්ථි. මයං පන සිලාවාරසම්පන්නා
පුඤ්ඤවන්තො, තස්මා අම්භාදිසා සත්තා රමමානාව ජහන්ති ජීවිතන්ති.

එවං මහාසත්තො මධුරෙන සරෙන බුද්ධලිලාය ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනකායා
අභිගුලියො ථොටෙසුං, වෙලුක්ඛෙපා ව පවත්තිංසු, සාධුකාරසද්දපුණ්ණං
අත්තලික්ඛං අහොසි. බාරාණසිරාජා බොධිසත්තං රජ්ජෙන පුජෙත්වා මහල්ලිකාය
යසං දත්වා උභොපි තෙ ගන්ධොදකෙන ත්භාපෙත්වා ගන්ධාදීහි විලිම්පාපෙත්වා
ගීවාසු මණ්ඩරතනානි පිළන්ධාපෙත්වා සරං නෙත්වා පුත්තට්ඨානෙ යපෙත්වා
මහත්තෙන පරිවාරෙන පටිජග්ගි. බොධිසත්තො රඤ්ඤො පඤ්ච සිලානි අදාසි.
සබ්බෙ බාරාණසිවාසිනො ව කාසිරට්ඨවාසිනො ව පඤ්ච සිලානි රක්ඛිංසු.
මහාසත්තො තෙසං පක්ඛදිවසෙසු ධම්මං දෙසෙසි, විනිච්ඡයෙ නිසිදිත්වා අභිඛෙ
තීරෙසි. තස්මිං ධරමානෙ කුට්ඨිකකාරකා නාම නාහෙසුං. අපරභාගෙ රාජා
කාලමකාසි. මහාසත්තො තස්ස සරිරපරිහාරං කාරෙත්වා විනිච්ඡයෙ පොත්ථකෙ
ලිබාපෙත්වා “ඉමං පොත්ථකං ඔලොකෙත්වා අභිඛං තීරෙය්‍යාථා” ති වත්වා
මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා අප්පමාදෙන ඔවාදං දත්වා සබ්බෙසං රොදන්තානං
පරිදෙවන්තානඤ්ඤෙව සද්ධිං වුළතුණ්ඩිලෙන අරඤ්ඤං පාවිසි. තදා
බොධිසත්තස්ස ඔවාදො සට්ඨි වස්සසහස්සානි පවත්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො මරණභීරුකො භික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ
පතිට්ඨගි.

තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, වුළතුණ්ඩිලො මරණභීරුකො භික්ඛු, පරිසා
බුද්ධපරිසා, මහාතුණ්ඩිලො පන අහමෙව අහොසිත්ති.

තුණ්ඩිලජාතකවණ්ණනා තතියා.

[389] 4. සුවණ්ණකක්කටකජාතකවණ්ණනා

සිඬගිම්ගොති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරන්තො ආනන්දත්ථෙරස්ස අත්තනො අත්ථාය ජීවිතපරිච්චාගං ආරබ්භ කපෙසි. වත්ථු යාව ධනුග්ගහපයොජනා බණ්ඩහාලජාතකෙ (ජා. 2.22.982 ආදයො) ධනපාලවිස්සජ්ජනං. වූළහංසමහාහංසජාතකෙ (ජා. 1.15.133 ආදයො) කථිතං. තදා හි හික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, ධම්මහණ්ඩාගාරිකආනන්දත්ථෙරො සෙක්ඛපටිසම්භිදාජ්ජන්තො හුත්වා ධනපාලකෙ ආගච්ඡන්තෙ සම්මාසම්බුද්ධස්ස ජීවිතං පරිච්චජී”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්තා”ති ප්‍රවිජිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි ආනන්දො මය්හං ජීවිතං පරිච්චජියෙවා”ති වත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ රාජගහස්ස පුබ්බපස්සෙ සාලින්දියො නාම බ්‍රාහ්මණගාමො හොති. තදා බොධිසත්තො තස්මිං ගාමෙ කස්සකබ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජන්තො කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා තස්ස ගාමස්ස පුබ්බත්තරාය දිසාය එකස්මිං ගාමබෙත්තෙ කරිසසහස්සමත්තං කසිං කාරෙසි. සො එකදිවසං මනුස්සෙහි සද්ධිං බෙත්තං ගන්ත්වා කම්මකාරෙ “කසථා”ති ආණාපෙත්වා මුබ්බොවනත්ථාය බෙත්තකොටියං මහන්තං සොබ්භං උපසඬ්ඛමි. තස්මිං බො පන සොබ්භෙ එකො සුවණ්ණවණ්ණො කක්කටකො පටිවසති අභිරුපො පාසාදිකො. බොධිසත්තො දන්තකට්ඨං බාදිත්වා තං සොබ්භං ඔතරි. තස්ස මුබ්බොවනකාලෙ කක්කටකො සන්තිකං ආගමාසි. අථ නං සො උක්ඛිපිත්වා අත්තනො උත්තරිසාටකන්තරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ගහෙත්වා බෙත්තෙ කත්තබ්බකිච්චං කත්වා ගච්ඡන්තො තත්ථෙව නං සොබ්භෙ පක්ඛිපිත්වා ගෙහං අගමාසි. තතො පට්ඨාය බෙත්තං ආගච්ඡන්තො පයමං තං සොබ්භං ගන්ත්වා කක්කටකං උක්ඛිපිත්වා උත්තරිසාටකන්තරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා පච්ඡා කම්මන්තං විචාරෙසි. ඉති තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං විස්සාසො දළ්භො අහොසි.

බොධිසත්තො නිබ්ද්ධං බෙත්තං ආගච්ඡති, අක්ඛිසු ව පනස්ස පඤ්ච පසාදා තිණි මණ්ඩලානි විසුද්ධානි හුත්වා පඤ්ඤායන්ති. අථස්ස බෙත්තකොටියං එකස්මිං තාලෙ කාකකුලාවකෙ කාකී අක්ඛිති දිස්වා බාදිතුකාමා හුත්වා කාකං ආහ – “සාමි, දොහළො මෙ උජ්ජන්තො”ති. “කිං දොහළො නාමා”ති? “එතස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අක්ඛිති බාදිතුකාමාමිහි”ති. “දුද්දොහළො තෙ උජ්ජන්තො, කො එතානි ආහරිතුං සක්ඛිස්සති”ති. “ත්වං න සක්කොසි”ති අහම්පෙන. ජානාමි, යො පනෙස තාලස්ස අවිදුරෙ වම්මිකො, එත්ථ කණ්භසජ්ජො වසති. “තං උපට්ඨහ, සො එතං ඩංසිත්වා මාරෙස්සති, අථස්ස අක්ඛිති උජ්ජාටෙත්වා ත්වං ආහරිස්සසි”ති. සො “සාධු”ති සම්පට්චිජිත්වා තතො පට්ඨාය කණ්භසජ්ජං උපට්ඨති. බොධිසත්තෙනපි වාපිතසස්සානං ගබ්භග්ගහණකාලෙ කක්කටකො මහා අහොසි. අටෙකදිවසං සජ්ජො කාකමාහ “සම්ම, ත්වං නිබ්ද්ධං මං උපට්ඨහසි, කිං තෙ කරොමි”ති. “සාමි,

තුම්භාකං දාසියා එතස්ස ඛේත්තසාමිකස්ස අක්ඛිසු දොහලො උප්පජ්ජි, ස්වාහං තුම්භාකං ආනුභාවෙන තස්ස අක්ඛිති ලභිස්සාමිති තුම්භෙ උපට්ඨහාමි” ති. සප්පො “හොතු, නයිදං ගරුකං, ලභිස්සසි” ති තං අස්සාසෙත්වා පුන දිවසෙ බ්‍රාහ්මණස්ස ආගමනමග්ගෙ කෙදාරමරියාදං නිස්සාය තිණෙනි පටිච්ඡන්තො හුත්වා තස්සාගමනං ඔලොකෙන්තො නිපජ්ජි.

බොධිසත්තො ආගච්ඡන්තො පයමං සොබ්භං ඔතරිත්වා මුඛං ධොවිත්වා සිනෙහං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා සුවණ්ණකක්කටකං ආලිඬගෙන්වා උත්තරිසාටකන්තරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ඛේත්තං පාවිසි. සප්පො තං ආගච්ඡන්තං දිස්වාච වෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා පිණ්ඩිකමංසෙ ඩංසිත්වා තත්ථෙච පාතෙන්වා වම්මිකං සන්ධාය පලායි. බොධිසත්තස්ස පතනඤ්ච කක්කටකස්ස සාටකන්තරතො ලඬිසනඤ්ච කාකස්ස ආගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස උරෙ නිලියනඤ්ච අපච්ඡාඅපුරිමං අහොසි. කාකො නිලියිත්වා අක්ඛිති තුණ්ඩෙන පහරි. කක්කටකො “ඉමං කාකං නිස්සාය මම සභායස්ස භයං උප්පන්නං, එතස්මිං ගහිතෙ සප්පො ආගච්ඡස්සති” ති සණ්ඩාසෙන ගණ්හන්තො විය කාකං ගීවායං අලෙන දළ්භං ගහෙන්වා කිලමෙන්වා ථොකං සිලිලමකාසි. කාකො “කිස්ස මං සම්ම, ඡඩ්ඛෙන්වා පලායසි, එස මං කක්කටකො හියො චිහෙයෙති, යාව න මරාමි, තාව එහි” ති සප්පං පක්කොසන්තො පයමං ගාථමාහ –

94.

“සිඬගිම්භො ආයතචක්ඛුනෙන්තො, අට්ඨිත්තවො වාරිසයො අලොමො; තෙනාහිභුතො කපණං රුදාමි, හරෙ සබා කිස්ස නු මං ජහාසි” ති.

තත්ථ සිඬගිම්භොති සිඬගිසුචණ්ණචණ්ණතාය වා අලසඬ්ඛාතානං වා සිඬගානං අත්ථිතාය කක්කටකො චුත්තො. ආයතචක්ඛුනෙන්තොති දීසෙහි චක්ඛුසඬ්ඛාතෙහි නෙත්තෙහි සමන්තාගතො. අට්ඨිමෙච තවො අස්සාති අට්ඨිත්තවො. හරෙ සබාති ආලපනමෙතං, අම්භො සභායාති අත්ථො.

සප්පො තං සුත්වා මහන්තං එණං කත්වා කාකං අස්සාසෙත්තො අගමාසි. සත්ථා ඉමමත්ථං දීපෙන්තො අහිසම්බුද්ධො හුත්වා දුතියං ගාථමාහ –

95.

“සො පස්සසන්තො මහතා එණෙන, භුජඬ්ගමො කක්කටමජ්ඣපත්තො; සබා සබාරං පරිතායමානො, භුජඬ්ගමං කක්කටකො ගහෙසි” ති.

තත්ථ කක්කටමජ්ඣපත්තොති කක්කටකං සම්පත්තො. සබා සබාරන්ති සභායො සභායං. “සකං සබාර” න්තිපි පායො, අත්තතො සභායන්ති අත්ථො. පරිතායමානොති රක්ඛමානො. ගහෙසිති දුතියෙන අලෙන ගීවායං දළ්භං ගහෙසි.

අථ නං කිලමෙත්වා ථොකං සිලිලමකාසි. අථ සප්පො “කක්කටකා නාම නෙව කාකමංසං බාදන්ති, න සප්පමංසං, අථ කෙන නු බො කාරණෙන අයං අමිහෙ ගණ්ඨි”ති වින්තෙත්වා තං පුච්ඡන්තො තතියං ගාථමාහ –

96.

“න වායසං නො පන කණ්ඨසප්පං, සාසත්ථිකො කක්කටකො අදෙයා;
පුච්ඡාමි තං ආයතවක්ඛුනෙන්ත, අථ කිස්ස හෙතුමිහ උභො ගභීතා”ති.

තත්ථ සාසත්ථිකොති ආහාරත්ථිකො හුත්වා. අදෙයානිආදියෙයා, න-කාරෙන යොජෙත්වා න ගණ්ඨිති අත්ථො.

තං සුත්වා කක්කටකො ගහණකාරණං කථෙන්නො ද්වෙ ගාථා අහාසි –

97.

“අයං පුරිසො මම අත්ථකාමො, යො මං ගහෙත්වාන දකාය නෙති;
තස්මිං මනෙ දුක්ඛමනස්පකං මෙ, අහඤ්ච එසො ච උභො න හොම.

98.

“මමඤ්ච දිස්වාන පවද්ධකායං, සබ්බො ජනො හිංසිතුමෙව මිච්ඡෙ;
සාදුඤ්ච පුලඤ්ච මුදුඤ්ච මංසං, කාකාපි මං දිස්ව විහෙයියෙය්‍යු”න්ති.

තත්ථ අයන්ති බොධිසත්තං නිද්දිසති. අත්ථකාමොති හිතකාමො. දකාය නෙතීති යො මං සම්පියායමානො උත්තරිසාටකෙන ගහෙත්වාන උදකාය නෙති, අත්තනො වසනකසොබ්භං පාපෙති. තස්මිං මනෙති සචෙ සො ඉමස්මිං යානෙ මරිස්සති, එතස්මිං මනෙ මම කායිකං චෙතසිකං මහන්තං දුක්ඛං භවිස්සතීති දිපෙති. උභො න හොමාති ද්වෙපි ජනා න භවිස්සාම. මමඤ්ච දිස්වානාති ගාථාය අයමත්ථො – ඉදඤ්ච අපරං කාරණං, ඉමස්මිං මනෙ අනාථං නිස්පච්චයං මං පවඩ්ඪිතකායං දිස්වා සබ්බො ජනො “ඉමස්ස කක්කටකස්ස සාදුඤ්ච පුලඤ්ච මුදුඤ්ච මංසං”න්ති මං මාරෙතුං ඉච්ඡෙය්‍ය, න කෙවලඤ්ච ජනො මනුස්සො, තිරච්ඡානභූතා කාකාපි මං දිස්වා විහෙයියෙය්‍යුං විහෙසෙය්‍යුං මාරෙය්‍යුං.

තං සුත්වා සප්පො වින්තෙසි “එකෙනුපායෙන ඉමං වඤ්චෙත්වා කාකඤ්ච අත්තානඤ්ච මොචෙස්සාමි”ති. අථ නං වඤ්චෙතුකාමො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

99.

“සචෙතස්ස හෙතුමිහ උභො ගභීතා, උට්ඨාතු පොසෙ විසමාවමාමි;
මමඤ්ච කාකඤ්ච පමුඤ්ච ඛිස්පං, පුරෙ විසං ගාළ්භමුපෙති මච්ච”න්ති.

තත්ථ සචෙතස්ස හෙතුති සචෙ එතස්ස කාරණා. උට්ඨාතුති නිබ්බිසො හොතු. විසමාවමාමිති අහමස්ස විසං ආකඩ්ඨාමි, නිබ්බිසං නං කරොමි. පුරෙ විසං ගාළ්භමුපෙති මච්චන්ති ඉමඤ්ඨි මච්චං මයා අනාවමියමානං විසං ගාළ්භං බලවං.

හුත්වා උපගච්ඡෙය්‍යා, තං යාව න උපගච්ඡති, තාවදෙව අම්හෙ ද්වෙපි ජනෙ බිජ්ජං මුඤ්චාති.

තං සුත්වා කක්කටකො වින්තෙසි “අයං එකෙනුපායෙන මං ද්වෙපි ජනෙ විස්සජ්ජාපෙත්වා පලායිතුකාමො, මය්හං උපායකොසල්ලං න ජානාති, අහං දානි යථා සජ්ජො සඤ්චරිතුං සක්කොති, එවං අළං සිලීලං කරිස්සාමි, කාකං පන නෙව විස්සජ්ජෙස්සාමි” ති එවං වින්තෙත්වා සත්තමං ගාථමාහ –

100.

“සජ්ජං පමොක්ඛාමි න තාව කාකං, පටිබන්ධකො භොහිති තාව කාකො; පුරිසඤ්ච දිස්වාන සුඛං අරොගං, කාකං පමොක්ඛාමි යථෙව සජ්ජ” ති.

තත්ථ පටිබන්ධකොති පාටිභොගො. යථෙව සජ්ජන්ති යථා භවන්තං සජ්ජං මුඤ්චාමි, තථා කාකං පමොක්ඛාමි, කෙවලං ත්වං ඉමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සරිරතො සීසං විසං ආවමාහිති.

එවඤ්ච පන වත්වා තස්ස සුඛසඤ්චාරණත්ථං අළං සිලීලමකාසි. සජ්ජො විසං ආවමිත්වා මහාසත්තස්ස සරිරං නිබ්බිසං අකාසි. සො නිද්දුක්ඛො උට්ඨාය පකතිවණ්ණෙනෙව අට්ඨාසි. කක්කටකො “සවෙ ඉමෙ ද්වෙපි ජනා අරොගා භවිස්සන්ති, මය්හං සභායස්ස වඩ්ඪි නාම න භවිස්සති, විනාසෙස්සාමි නෙ” ති වින්තෙත්වා කත්තරිකාය උප්පලමකුළං විය අලෙහි උභින්නම්පි සීසං කජ්ජෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. කාකීපි තම්හා ධානා පලායි. බොධිසත්තො සජ්ජස්ස සරිරං දණ්ඩකෙ වෙයෙත්වා ගුම්බපිට්ඨෙ බිපි. සුවණ්ණකක්කටකං සොබ්භෙ විස්සජ්ජෙත්වා න්හත්වා සාලින්දියගාමමෙව ගතො. තතො පට්ඨාය කක්කටකෙන සද්ධිං අධිකතරො විස්සාසො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙත්තො ඔසානගාථමාහ –

101.

“කාකො තදා දෙවදත්තො අහොසි, මාරො පන කණ්භසජ්ජො අහොසි; ආනන්දහද්දො කක්කටකො අහොසි, අහං තදා බ්‍රාහ්මණො භොමි සත්ථා” ති.

සච්චපරියොසානෙ බහු සොනාපන්නාදයො අහෙසුං. කාකී පන ගාථාය න චුත්තා, සා විඤ්චමාණවිකා අහොසිති.

සුවණ්ණකක්කටකජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[390] 5. මය්හකජාතකවණ්ණනා

සකුණො මය්හකො නාමාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
 ආගන්තුකසෙට්ඨිං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියඤ්ඤි ආගන්තුකසෙට්ඨි නාම අඛිංසා
 අහොසි මහද්ධනො. සො නෙව අත්තනා හොගෙ භුඤ්ජී, න පරෙසං අදාසි,
 නානග්ගරසෙ පණිනෙ හොජනෙ උපනීනෙ තං න භුඤ්ජති, බිලඬගදුතියං කණාජකං
 එව භුඤ්ජති, ධුපිතවාසිනෙසු කාසිකවත්ථෙසු උපනීනෙසු තානි භාරෙත්වා
 ථුලථුලසාටකෙ නිවාසෙති, ආජානියයුත්තෙ මණිකනකච්චිත්තෙ රථෙ උපනීනෙ
 තම්පි හරාපෙත්වා කත්තරරටකෙන ගච්ඡති, සුවණ්ණච්ඡත්තෙ ධාරියමානෙ තං
 අපනෙත්වා පණ්ණච්ඡත්තෙන ධාරියමානෙන. සො යාවජීවං දානාදීසු පුඤ්ඤෙසු
 එකම්පි අකත්වා කාලං කත්වා රොරුවනිරයෙ නිබ්බත්ති. තස්ස අපුත්තකං
 සාපතෙයාං රාජබලං සත්තභි රත්තිදිවසෙහි රාජකුලං පවෙසෙසි. තස්මිං පවෙසිතෙ
 රාජා භුත්තපාතරාසො ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසිත්තො “කිං,
 මහාරාජ, බුද්ධුපට්ඨානං න කරොසී”ති චුත්තෙ “හත්තෙ, සාවත්ථියං
 ආගන්තුකසෙට්ඨිනො නාම කාලකතස්ස අස්සාමිකධනෙ අම්භාකං සරෙ
 ආහරියමානෙයෙව සත්ත රත්තිදිවසා ගතා, සො පන එතං ධනං ලභිත්වාපි නෙව
 අත්තනා පරිභුඤ්ජී, න පරෙසං අදාසි, රක්ඛසපරිග්ගහිතපොක්ඛරණි වියස්ස ධනං
 අහොසි, සො එකදිවසම්පි පණිනහොජනාදීනං රසං අනනුභවිත්වා මරණමුඛං
 පටිට්ඨො, එවං මච්ඡරි අපුඤ්ඤසත්තො කිං කත්වා එත්තකං ධනං ලභී, කෙන වස්ස
 හොගෙසු චිත්තං න රමී”ති සත්ථාරං පුච්ඡී. සත්ථා “මහාරාජ, ධනලාභො ව, ධනං
 ලද්ධා අපරිභුඤ්ජනකාරණඤ්ඤා තෙනෙව කත”න්ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං
 ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බාරාණසියෙට්ඨි
 අස්සද්ධො අහොසි මච්ඡරි, න කස්සචි කිඤ්චි දෙනි, න කඤ්චි සඬගණ්හාති. සො
 එකදිවසං රාජ්‍රපට්ඨානං ගච්ඡන්තො තගරසිඛිං නාම පච්චෙකබුද්ධං පිණ්ඩාය
 වරන්තං දිස්වා වන්දිත්වා “ලද්ධා, හත්තෙ, හික්ඛා”ති පුච්ඡිත්වා “නනු වරාම
 මහාසෙට්ඨි”ති චුත්තෙ පුරිසං ආණාපෙසි “ගච්ඡ, ඉමං අම්භාකං සරං ආනෙත්වා
 මම පල්ලඬකෙ නිසීදාපෙත්වා අම්භාකං පටියත්තහත්තස්ස පත්තං පුරෙත්වා
 දාපෙහි”ති. සො පච්චෙකබුද්ධං සරං නෙත්වා නිසීදාපෙත්වා සෙට්ඨිහරියාය
 ආචික්ඛි. සා නානග්ගරසහත්තස්ස පත්තං පුරෙත්වා තස්ස අදාසි. සො හත්තං
 ගහෙත්වා සෙට්ඨිනිවෙසනා නික්ඛමිත්වා අත්තරට්ඨියං පටිපජ්ජී. සෙට්ඨි
 රාජකුලතො පච්චාගච්ඡන්තො තං දිස්වා වන්දිත්වා “ලද්ධං, හත්තෙ, හත්ත”න්ති
 පුච්ඡී. “ලද්ධං මහාසෙට්ඨි”ති. සො පත්තං ඔලොකෙත්වා චිත්තං පසාදෙතුං
 නාසක්ඛි, “ඉමං මෙ හත්තං දාසා වා කම්මකරා වා භුඤ්ජිත්වා දුක්කරම්පි කම්මං
 කරෙය්‍යාං, අහො වත මෙ ජානී”ති අපරවෙනනං පරිපුණ්ණං කාතුං නාසක්ඛි.
 දානඤ්ඤි නාම තිස්සො චෙනනා පරිපුණ්ණං කාතුං සක්කොන්තස්සෙව මහජ්ඵලං
 හොති.

“පුබ්බෙව දානා සුමනා භවාම, දදම්පි වෙ අත්තමනා භවාම;
 දත්වාපි වෙ නානුතජ්ජාම පච්ඡා, තස්මා හි අම්භං දහරා නමියාමෙ. (ජා.
 1.10.95);

“පුබ්බෙව දානා සුමනො, දදං චිත්තං පසාදයෙ;
දත්වා අත්තමනො හොති, එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදා”. (අ. නි. 6.37; පෙ. ව. 305);

ඉති, මහාරාජ, ආගන්තුකසෙට්ඨී තගරසිඛිපච්චෙකඛුද්ධස්ස දින්නපච්චයෙන බහුං ධනං ලභී, දත්වා අපරවෙනනං පණීතං කාතුං අසමත්ථතාය හොගෙ භුඤ්ජිතුං නාසක්ඛිති. “පුත්තං පන කස්මා න ලභී, හන්තෙ” ති? සත්ථා “පුත්තස්ස අලහනකාරණම්පි තෙනෙව කතං, මහාරාජා” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො අසීතිකොට්ඨිහවෙ සෙට්ඨීකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො මාතාපිතුනං අච්චයෙන කනිට්ඨං සඬගණ්හිත්වා කුටුම්භං විචාරෙත්තො සරද්වාරෙ දානසාලං කාරෙත්වා මහාදානං පවත්තෙත්තො අගාරං අජ්ඣාචසී. අථස්ස එකො පුත්තො ජායී. සො තස්ස පදසා ගමනකාලෙ කාමෙසු ආදීනවං නෙක්ඛම්මෙ වානිසංසං දිස්වා සද්ධිං පුත්තදාරෙන සබ්බං සරවිහවං කනිට්ඨස්ස නිය්‍යාතෙත්වා “අප්පමත්තො දානං පවත්තෙහී” ති ඔවාදං දත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තපදෙසෙ විහාසී. කනිට්ඨොපිස්ස එකං පුත්තං පටිලභී. සො තං වඩ්ඪන්තං දිස්වා චිත්තෙසි “මම භාතු පුත්තෙ ජීවත්තෙ කුටුම්භං හින්දිත්වා ද්විධා භවිස්සති, භාතු පුත්තං මාරෙස්සාමී” ති. අථ නං එකදිවසං නදියං ඔපිලාපෙත්වා මාරෙසී. තමෙනං න්හත්වා ආගතං භාතු ජායා “කුහිං මම පුත්තො” ති පුච්ඡී. “නදියං උදකං කීළී, අථ නං උදකෙ විවිනත්තො නාද්දස” න්ති. සා රොදිත්වා කන්දිත්වා තුණ්හී අහොසී.

බොධිසත්තො තං පවත්තිං ඤත්වා “ඉදං කිච්චං පාකටං කරිස්සාමී” ති ආකාසෙනාගන්ත්වා බාරාණසියං ඔතරිත්වා සුනිවත්ථො සුපාරුතො තස්ස සරද්වාරෙ යත්වා දානසාලං අදිස්වා “දානසාලාපි ඉමිනා අසප්පුරිසෙන නාසිතා” ති චිත්තෙසී. කනිට්ඨො තස්ස ආගතභාවං ඤත්වා ආගන්ත්වා මහාසත්තං වන්දිත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා සුභොජනං හොපෙසී. සො හත්තකිච්චාවසානෙ සුඛකථාය නිසින්නො “දාරකො න පඤ්ඤායති, කහං නු බො” ති පුච්ඡී. “මතො, හන්තෙ” ති. “කෙන කාරණෙන” ති? “උදකකීළනට්ඨානෙ අසුකකාරණෙනාති න ජානාමී” ති. “කිං ත්වං අසප්පුරිස න ජානිස්සසී, තයා කතකිච්චං මය්හං පාකටං, නනු ත්වං ඉමිනා නාම කාරණෙන තං මාරෙසී, කිං නු ත්වං රාජාදීනං වසෙන නස්සමානං ධනං රක්ඛිතුං සක්කුණෙය්‍යාසී, මය්හකසකුණස්ස ව තුය්හඤ්ච කිං නානාකරණ” න්ති? අථස්ස මහාසත්තො බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙන්නො ඉමා ගාථා අභාසී –

102.

“සකුණො මය්හකො නාම, ගිරිසානුදරිවරො;
පක්කං පිප්ඵලිමාරුය්හ, ‘මය්හං මය්හ’ න්ති කන්දති.

103.

“තස්සෙවං විලපන්තස්ස, දිජ්ඣසා සමාගතා;
භුත්වාන පිප්ඵලිං යන්ති, විලපත්ථෙව සො දිජො.

104.

“එවමෙව ඉධෙකච්චො, සඬ්ඝරිත්වා ඛහුං ධනං;
නෙවත්තනො න ඤාතීනං, යථොධිං පටිපජ්ජති.

105.

“න සො අච්ඡාදනං භත්තං, න මාලං න විලෙපනං;
අනුභොති සකිං කිඤ්චි, න සඬ්ගණ්භාති ඤාතකෙ.

106.

“තස්සෙවං විලපන්තස්ස, මය්හං මය්හන්ති රක්ඛතො;
රාජානො අථ වා චොරා, දායාදා යෙව අප්පියා;
ධනමාදාය ගච්ඡන්ති, විලපත්ථෙව සො නරො.

107.

“ධීරො භොගෙ අධිගම්ම, සඬ්ගණ්භාති ච ඤාතකෙ;
තෙන සො කිත්තිං පප්පොති, පෙච්ච සග්ගෙ පමොදති” ති.

තත්ථ මය්හකොති ‘මය්හං මය්හ’න්ති විරචනවසෙන එවංලද්ධනාමො.
ගිරිසානුදරිසු වරතීති ගිරිසානුදරිවරො. පක්කං පිප්ඵලින්ති හිමවන්තපදෙසෙ එකං
එලහරිතං පිප්ඵලිරුක්ඛං. කන්දතීති දිජ්ගණෙ තං රුක්ඛං පරිවාරත්වා පක්කාති
බාදන්තෙ වාරතුං “මය්හං මය්හ”න්ති පරිදෙවන්තො විවරති. තස්සෙවං
විලපන්තස්සාති තස්ස විලපන්තස්සෙව. භුත්වාන විප්ඵලිං යන්තීති තං පිප්ඵලිරුක්ඛං
පරිභුඤ්ජිත්වා අඤ්ඤං එලසම්පන්නං රුක්ඛං ගච්ඡන්ති. විලපත්ථෙවාති සො පන
දිජො විලපතියෙව. යථොධින්ති යථාකොට්ඨාසං, මාතෘපිතාභාතුහගිනීපුත්තධිතාදීනං
උපභොගපරිභොගවසෙන යො යො කොට්ඨාසො දාතඛිබ්බො, තං තං න දෙතීති
අත්ථො.

සකිත්ති එකචාරම්පි නානුභොති. “සක”න්තිපි පායො, අත්තනො
සන්තකම්පිති අත්ථො. න සඬ්ගණ්භාතීති භත්තච්ඡාදනඛිජනඬ්ගලාදිදානවසෙන න
සඬ්ගණ්භාති. විලපත්ථෙව සො නරොති එතෙසු රාජාදීසු ධනං ගහෙත්වා
ගච්ඡන්තෙසු කෙවලං සො පුරිසො විලපතියෙව. ධීරොති පණ්ඩිතො. සඬ්ගණ්භාතීති
අත්තනො සන්තිකං ආගතෙ දුඛිබ්බඤාතකෙ භත්තච්ඡාදනඛිජනඬ්ගලාදිදානෙන
සඬ්ගණ්භාති. තෙනාති සො පුරිසො තෙන ඤාතිසඬ්ගහෙන චතුපරිසමජ්ඣෙ
කිත්තිඤ්ච අත්තනො වණ්ණභණ්ණඤ්ච පාපුණාති, පෙච්ච සග්ගෙ දෙවනගරෙ
පමොදති.

එවං මහාසත්තො තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා දානං පාකතිකං කාරත්වා
හිමවන්තමෙව ගන්ත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකූපගො අභොසී.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “ඉති බො, මහාරාජ, ආගන්තුකසෙට්ඨි භාතු පුත්තස්ස මාරිතත්තා එත්තකං කාලං නෙව පුත්තං, න ධීතරං අලභී”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කනිට්ඨො ආගන්තුකසෙට්ඨි අහොසි, ජෙට්ඨකො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

මය්භකජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[391] 6. විජ්ජාධරජාතකවණ්ණනා

දුබ්බණ්ණරූපන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ලොකත්ථවරියං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු මහාකණ්ඨජාතකෙ (ජා. 1.12.61 ආදයො) ආවි භවිස්සති. තදා පන සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො ලොකත්ථවරියං වරියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො සක්කො අහොසි. තදා එකො විජ්ජාධරො විජ්ජං පරිවත්තෙන්වා අඬ්ඬරත්තසමයෙ ආගන්ත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා සද්ධිං අතිවරති, තස්සා පරිවාරිකායො සඤ්ජානිංසු. සා සයමෙව රාජානං උපසඬ්ඬමිත්වා “දෙව, එකො පුරිසො අඬ්ඬරත්තසමයෙ සිරිගබ්භං පවිසිත්වා මං දුසෙති”ති ආහ. “සක්ඛිස්සසි පන කිඤ්චි සඤ්ඤාණං කාතු”න්ති? “සක්කොමි, දෙවා”ති සා ජාතිභිඬ්ගුලිකපාති. ආහරාපෙත්වා තස්ස පුරිසස්ස රත්තිං ආගන්ත්වා අභිරමිත්වා ගච්ඡන්තස්ස පිට්ඨියං පඤ්චඬ්ගුලිකං දත්වා පාතොව රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා මනුස්සෙ ආණාපෙසි “ගච්ඡ, සබ්බදිසාසු ඔලොකෙන්වා පිට්ඨියං කතජාතිභිඬ්ගුලපඤ්චඬ්ගුලිකපුරිසං ගණ්ඨවා”ති. විජ්ජාධරොපි රත්තිං අනාවාරං කත්වා දිවා සුසානෙ සුරියං නමස්සන්තො එකපාදෙන තිට්ඨති. රාජපුරිසා තං දිස්වා පරිවාරයිංසු. සො “පාකටං මෙ කම්මං ජාත”න්ති විජ්ජං පරිවත්තෙන්වා ආකාසෙන උජ්ජතිත්වා ගතො.

රාජා තං දිස්වා ආගතපුරිසෙ “අද්දසථා”ති පුච්ඡි. “ආම, අද්දසාමා”ති. “කො නාමෙසො”ති? “පබ්බජිතො, දෙවා”ති. “සො හි රත්තිං අනාවාරං කත්වා දිවා පබ්බජිතවෙසෙන වසති”. රාජා “ඉමෙ දිවා සමණවෙසෙන වරිත්වා රත්තිං අනාවාරං කරොන්ති”ති පබ්බජිතානං කුජ්ඣිත්වා මිච්ඡාගහණං ගහෙන්වා “මය්භං විජිතා ඉමෙ සබ්බෙ පබ්බජිතා පලායන්තු, දිට්ඨදිට්ඨට්ඨානෙ රාජාණං කරිස්සන්තු”ති හෙරිං වරාපෙසි. තියොජනසතිකා කාසිරට්ඨා පලායිත්වා සබ්බෙ පබ්බජිතා අඤ්ඤරාජධානියො අගමිංසු. සකලකාසිරට්ඨෙ මනුස්සානං ඔවාදදායකො එකොපි ධම්මිකසමණව්‍රාහ්මණො නාහොසි. අනොවාදකා මනුස්සා ඵරුසා අහෙසුං, දානසීලවිමුඛා මතමතා යෙභුයොන අපායෙ නිබ්බත්තිංසු, සග්ගෙ නිබ්බත්තනකා නාම නාහෙසුං.

සක්කො නවෙ දෙවපුත්තෙ අපස්සන්තො “කිං නු බො කාරණ”න්ති ආවජ්ජෙන්වා විජ්ජාධරං නිස්සාය බාරාණසිරඤ්ඤො කුද්ධෙන මිච්ඡාගහණං ගහෙන්වා පබ්බජිතානං රට්ඨා පබ්බාජිතභාවං ඤත්වා “යපෙත්වා මං අඤ්ඤො

ඉමස්ස රඤ්ඤො මිච්ඡාගහණං භින්දිතුං සමත්ථො නාම නත්ථී, රඤ්ඤො ච රට්ඨවාසීනඤ්ච අවස්සයො භවිස්සාමී”ති වින්තෙත්වා නන්දමූලපබ්භාරෙ පච්චෙකඛුද්ධානං සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා “හන්තෙ, මය්හං එකං මහල්ලකං පච්චෙකඛුද්ධං දෙථ, කාසිරට්ඨං පසාදෙස්සාමී”ති ආහ. සො සඬ්ඝත්ථෙරමෙව ලභී, අථස්ස පත්තචීවරං ගහෙත්වා තං පුරතො කත්වා සයං පච්ඡතො හුත්වා සිරස්මිං අඤ්ජලිං යපෙත්වා පච්චෙකඛුද්ධං නමස්සන්තො උත්තමරූපධරො මාණවකො හුත්වා සකලනගරස්ස මත්ථකෙන තික්ඛත්තුං විවරිත්වා රාජද්වාරං ආගන්ත්වා ආකාසෙ අට්ඨාසී. අමච්චා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං “දෙව, අභිරූපො මාණවකො එකං සමණං ආනෙත්වා රාජද්වාරෙ ආකාසෙ යීතො”ති. රාජා ආසනා උට්ඨාය සීහපඤ්ජරෙ යත්වා “මාණවක, කස්මා ත්වං අභිරූපො සමානො එතස්ස විරූපස්ස සමණස්ස පත්තචීවරං ගහෙත්වා නමස්සමානො යීතො”ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො පයමං ගාථමාහ –

108.

“දුබ්බණ්ණරූපං තුවමරියවණ්ණි, පුරක්ඛත්වා පඤ්ජලිකො නමස්සසී;
සෙය්‍යො නු තෙසො උදවා සරික්ඛො, නාමං පරස්සත්තනො වාපි බුහි”ති.

තත්ථ අරියවණ්ණිති සුන්දරරූපො. සෙය්‍යො නු තෙසොති එසො විරූපො පබ්බජිතො කිං නු තයා උත්තරිතරො, උදාහු සරික්ඛො. නාමං පරස්සත්තනො වාපිති එතස්ස පරස්ස ච අත්තනො ච නාමං බුහිති ප්‍රච්ඡති.

අථ නං සක්කො “මහාරාජ, සමණා නාම ගරුට්ඨානියා, තෙන මෙ නාමං ලපිතුං න ලබ්භති, මය්හං පන තෙ නාමං කථෙස්සාමී”ති වත්වා දුතියං ගාථමාහ –

109.

“න නාමගොත්තං ගණ්හන්ති රාජ, සම්මග්ගතානුඡ්ජ්ජගතාන දෙවා;
අහඤ්ච තෙ නාමධෙය්‍යං වදාමි, සක්කොහමස්මි තිදසානමිත්ථො”ති.

තත්ථ සම්මග්ගතානුඡ්ජ්ජගතාන දෙවාති මහාරාජ, සබ්බසඬ්ඛාරෙ යථා සභාවසරසවසෙන සම්මසිත්වා අග්ගඵලං අරහත්තං පත්තත්තා සම්මග්ගතානං, උජුතා ච අට්ඨඬ්ඛිකෙන මග්ගෙන නිබ්බානං ගතත්තා උජුගතානං මහාබ්ණාසවානං උපපත්තිදෙවෙහි උත්තරිතරානං විසුද්ධිදෙවානං උපපත්තිදෙවා නාමගොත්තං න ගණ්හන්ති. අහඤ්ච තෙ නාමධෙය්‍යන්ති අපිච අහං අත්තනො නාමධෙය්‍යං තුය්හං කථෙමි.

තං සුත්වා රාජා තතියගාථාය භික්ඛුනමස්සනෙ ආනිසංසං ප්‍රච්ඡි –

110.

“යො දිස්වා භික්ඛුං වරණුපපන්නං, පුරක්ඛත්වා පඤ්ජලිකො නමස්සති;
පුච්ඡාමි තං දෙවරාජෙතමත්ථං, ඉතො වුතො කිං ලභතෙ සුඛං සො”ති.

සක්කො චතුත්ථගාථාය කථෙසි —

111.

“යො දිස්වා භික්ඛුං චරණුපපන්නං, පුරක්ඛත්වා පඤ්ඡලිකො නමස්සති;
දිට්ඨෙව ධම්මෙ ලභතෙ පසංසං, සග්ගඤ්ච සො යාති සරිරහෙදා” ති.

තත්ථ භික්ඛුන්ති භින්නකිලෙසං පරිසුද්ධපුග්ගලං. චරණුපපන්නන්ති
සීලවරණෙන උපෙතං. දිට්ඨෙව ධම්මෙති න කෙවලං ඉතො වුතොයෙව, ඉමස්මිං
පන අත්තභාවෙ සො පසංසං ලභති, පසංසාසුඛං වින්දති.

රාජා සක්කස්ස කථං සුත්වා අත්තතො මිච්ඡාගහණං භින්දිත්වා තුට්ඨමානසො
පඤ්චමං ගාථමාහ —

112.

“ලක්ඛි වත මෙ උදපාදි අජ්ජ, යං වාසවං භූතපතිද්දසාම;
භික්ඛුඤ්ච දිස්වාන තුවඤ්ච සක්ක, කාහාමි පුඤ්ඤානි අනප්පකානි” ති.

තත්ථ ලක්ඛිති සිරි, පඤ්ඤානිපි වදන්ති. ඉදං වුත්තං හොති — අජ්ජ මම තව
වචනං සුණන්තස්සෙව කුසලාකුසලවිපාකජානනපඤ්ඤා උදපාදීති. යන්ති
නිපාතමත්තං. භූතපතිද්දසාමාති භූතපතිං අද්දසාම.

තං සුත්වා සක්කො පණ්ඩිතස්ස ථුතිං කරොන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ —

113.

“අද්ධා හවෙ සෙවිතඛ්ඛා සපඤ්ඤා, බහුස්සුතා යෙ බහුයානවිත්තිනො;
භික්ඛුඤ්ච දිස්වාන මමඤ්ච රාජ, කරොහි පුඤ්ඤානි අනප්පකානි” ති.

තත්ථ බහුයානවිත්තිනොති බහුනි කාරණානි විත්තනසමත්ථා.

තං සුත්වා රාජා ඔසානගාථමාහ —

114.

“අක්කොධතො නිච්චපසන්නවිත්තො, සඛ්ඛාතිථියාවයොගො භවිත්වා;
නිහච්ච මානං අභිවාදයිස්සං, සුත්වාන දෙවින්ද සුභාසිතානි” ති.

තත්ථ සඛ්ඛාතිථියාවයොගො භවිත්වාති සඛ්ඛෙසං අතිථිනං ආගතානං
ආගන්තුකානං යං යං තෙ යාවන්ති, තස්ස තස්ස යුත්තො අනුච්ඡවිකො භවිත්වා,
සඛ්ඛං තෙහි යාවිතයාවිතං දදමානොති අත්ථො. සුත්වාන දෙවින්ද සුභාසිතානීති තව
සුභාසිතානි සුත්වා අහං එවරූපො භවිස්සාමිති වදති.

එවඤ්ච පන වත්වා පාසාදා ඔරුය්හ පච්චෙකඛුද්ධං වන්දිත්වා එකමත්තං
අට්ඨාසි. පච්චෙකඛුද්ධො ආකාසෙ පල්ලඬිකෙන නිසීදිත්වා “මහාරාජ, විජ්ජාධරො

න සමණො, ත්වං ඉතො පටියාය ‘අතුච්ඡො ලොකො, අත්ථි
 ධම්මිකසමණුභ්මණා’ති ඤත්වා දානං දෙහි, සීලං රක්ඛ, උපොසඨකම්මං
 කරොහි’ති රාජානං ඔවදි. සක්කොපි සක්කානුභාවෙන ආකාසෙ යත්වා “ඉතො
 පටියාය අප්පමත්තා හොථා”ති නාගරානං ඔවාදං දත්වා “පලාතා සමණුභ්මණා
 ආගච්ඡන්තු”ති හෙරිං වරාපෙසි. අථ තෙ උභොපි සකට්ඨානමෙව අගමංසු. රාජා
 තස්ස ඔවාදෙ යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි අකාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
 පච්චෙකබුද්ධො පරිනිබ්බුතො, රාජා ආනන්දො අහොසි, සක්කො පන අහමෙව
 අහොසි”න්ති.

විජ්ජාධරජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[392] 7. සිඬ්ඝපුප්ඵජාතකවණ්ණනා

යමෙතන්ති ඉදං සත්ථා ඡෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ
 කටෙසි. සො කිර ඡෙතවනා නික්ඛමිත්වා කොසලරට්ඨෙ අඤ්ඤතරං අරඤ්ඤං
 නිස්සාය විහරන්තො එකදිවසං පදුමසරං ඔතරිත්වා සුපුප්ඵිතපදුමං දිස්වා අධොවානෙ
 යත්වා උපසිඬ්ඝි. අථ නං තස්මිං වනෙ අධිවත්ථා දෙවතා “මාරිස, ත්වං
 ගන්ධටෙන්නො නාම, ඉදං තෙ එකං ටෙය්‍යාඬ්ඨග”න්ති සංවෙඡෙසි. සො තාය
 සංවෙඡිතො පුන ඡෙතවනං ආගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා නිසින්තො “කහං භික්ඛු
 නිචුත්ථොසි”ති පුට්ඨො “අසුකවනසණ්ඨෙ නාම, තත්ථ ව මං දෙවතා එවං නාම
 සංවෙඡෙසි”ති ආහ. අථ නං සත්ථා “න ඛො භික්ඛු පුප්ඵං උපසිඬ්ඝන්තො ත්වමෙව
 දෙවතාය සංවෙඡිතො, පොරාණකපණ්ඩිතාපි සංවෙඡිතපුබ්බා”ති වත්වා තෙන
 යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ඛාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ ඛොධිසත්තො එකස්මිං
 කාසිකගාමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං
 උග්ගහිතසිප්පො අපරහාගෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා එකං පදුමසරං නිස්සාය
 උපවසන්තො එකදිවසං සරං ඔතරිත්වා සුපුප්ඵිතපදුමං උපසිඬ්ඝමානො අට්ඨාසි. අථ
 නං එකා දෙවධීතා රුක්ඛක්ඛන්ධවිවරෙ යත්වා සංවෙඡයමානා පයමං ගාථමාහ –

115.

“යමෙතං වාරිජං පුප්ඵං, අදින්නං උපසිඬ්ඝසි;
 එකඬ්ඨගමෙතං ටෙය්‍යානං, ගන්ධටෙන්නොසි මාරිසා”ති.

තත්ථ එකඬ්ඨගමෙතන්ති එකකොට්ඨාසො එස.

තතො ඛොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ –

116.

“න හරාමි න හඤ්ජාමි, ආරා සිඬ්ඝාමි වාරිජං;
අථ කෙන නු වණ්ණෙන, ගන්ධපේනොති වුච්චති” ති.

තත්ථ ආරා සිඬ්ඝාමීති දුරෙ යීතො ඝායාමි. වණ්ණෙනාති කාරණෙන.

තස්මිං බණෙ එකො පුරිසො තස්මිං සරෙ භිසානි වෙව බණති, පුණ්ඩරිකානි ච
හඤ්ජති. බොධිසත්තො තං දිස්වා “මං ආරා යත්වා උපසිඬ්ඝන්තං ‘වොරො’ ති වදයි,
එතං පුරිසං කස්මා න හණ්ඨි” ති තාය සද්ධිං සල්ලපන්නො තතියං ගාථමාහ —

117.

“යොයං භිසානි බණති, පුණ්ඩරිකානි හඤ්ජති;
එවං ආකිණ්ණකම්මන්තො, කස්මා එසො න වුච්චති” ති.

තත්ථ ආකිණ්ණකම්මන්තොති කක්ඛලකම්මන්තො දාරුණකම්මන්තො.

අථස්ස අවචනකාරණං ආචික්ඛන්ති දෙවතා චතුත්ථපඤ්චමගාථා අභාසි —

118.

“ආකිණ්ණලද්දො පුරිසො, ධාතිවෙලංව මක්ඛිතො;
තස්මිං මෙ වචනං නත්ථී, තඤ්චාරහාමි වත්තවෙ.

119.

“අනඬගණස්ස පොසස්ස, නිච්චං සුචිගවෙසිතො;
වාලග්ගමත්තං පාපස්ස, අබ්භාමත්තංව බායති” ති.

තත්ථ ධාතිවෙලංවාති බෙළසිඬ්ඝාණිකමුත්තගුථමක්ඛිතං ධාතිදාසියා
නිවත්ථවෙලං විය අයං පාපමක්ඛිතොයෙව, තෙන කාරණෙන තස්මිං මම වචනං
නත්ථී. තඤ්චාරහාමීති සමණා පන ඔවාදක්ඛමා භොන්ති පියසීලා, තස්මා තං
අප්පමත්තකම්පි අයුත්තං කරොන්තං වත්තුං අරහාමි සමණාති. අනඬගණස්සාති
නිද්දොසස්ස තුම්භාදිසස්ස. අබ්භාමත්තංව බායතීති මහාමෙසප්පමාණං හුත්වා
උපට්ඨාති, ඉදානි කස්මා එවරූපං දොසං අබ්බොහාරිකං කරොසිති.

තාය පන සංවෙජිතො බොධිසත්තො සංවෙගප්පත්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ —

120.

“අද්ධා මං යක්ඛ ජානාසි, අථො මං අනුකම්පසි;
පුනපි යක්ඛ වජ්ජාසි, යදා පස්සසි එදිස” න්ති.

තත්ථ යක්ඛාති දෙවතං ආලපති. වජ්ජාසීති වදෙය්‍යාසි. යදා පස්සසි එදිසන්ති
යදා මම එවරූපං දොසං පස්සසි, තදා එවං මම වදෙය්‍යාසීති වදති.

අථස්ස සා දෙවධීතා සත්තමං ගාථමාහ –

121.

“නෙව තං උපජීවාමි, නපි තෙ භතකාමිහසෙ;
ත්වමෙව භික්ඛු ජානෙය්‍යා, යෙන ගච්ඡෙය්‍යා සුග්ගති” ති.

තත්ථ භතකාමිහසෙති තව භතිහතා කම්මකරාපි න භොම. කිංකාරණා තං සබ්බකාලං රක්ඛමානා විවරිස්සාමාති දීපෙති. යෙන ගච්ඡෙය්‍යාති භික්ඛු යෙන කම්මෙන ත්වං සුගතිං ගච්ඡෙය්‍යාසි, ත්වමෙව තං ජානෙය්‍යාසිති.

එවං සා තස්ස ඔවාදං දත්වා අත්තනො විමානමෙව පවිට්ඨා. බොධිසත්තොපි ඤානං නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අභොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො භික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා දෙවධීතා උප්පලවණ්ණා අභොසි, තාපසො පන අහමෙව අභොසින්ති.

සිඬ්ඝපුප්ඵජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[393] 8. විසාසාදජාතකවණ්ණනා

සුසුඛං වත ජීවන්තිති ඉදං සත්ථා පුබ්බාරාමෙ විහරන්තො කෙළිසීලකෙ භික්ඛු ආරබ්භ කටෙසි. තෙසු හි මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙන පාසාදං කම්පෙත්වා සංවෙජ්ජිතෙසු ධම්මසභායං භික්ඛු තෙසං අගුණං කටෙන්නා නිසිදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්තා”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙතෙ කෙළිසීලකායෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො සක්කො අභොසි. අථ අඤ්ඤතරස්මිං කාසිකගාමෙ සත්ත භාතරො කාමෙසු දොසං දිස්වා නික්ඛමිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මජ්ඣාරඤ්ඤෙ වසන්නා යොගෙ යොගං අකත්වා කායදල්භිබ්‍රලා හුත්වා නානප්පකාරං කීළං කීළන්නා වරිංසු. සක්කො දෙවරාජා “ඉමෙ සංවෙජ්ජස්සාමි”ති සුකො හුත්වා තෙසං වසනට්ඨානං ආගන්ත්වා එකස්මිං රුක්ඛෙ නිලීයිත්වා තෙ සංවෙජ්ජන්තො පයමං ගාථමාහ –

122.

“සුසුඛං වත ජීවන්ති, යෙ ජනා විසාසාදිනො;
දිට්ඨෙව ධම්මෙ පාසංසා, සම්පරායෙ ව සුග්ගති”ති.

තත්ථ විසාසාදිනොති භුත්තාතිරෙකං භුඤ්ජන්තෙ සන්ධායාහ. දිට්ඨෙව
ධම්මෙති යෙ ඵවරුපා, තෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පාසංසා, සම්පරායෙ ව තෙසං සුගති
හොති, සග්ගෙ උප්පජ්ජන්තිති අධිප්පායෙන වදති.

අථ තෙසු ඵකො තස්ස වචනං සුත්වා අවසෙසෙ ආමන්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ

123.

“සුකස්ස භාසමානස්ස, න නිසාමෙථ පණ්ඩිතා;
ඉදං සුඤ්ඤාථ සොදරියා, අම්මහවායං පසංසති” ති.

තත්ථ භාසමානස්සාති මානුසිකාය වාචාය භණන්තස්ස. න නිසාමෙථාති න
සුඤ්ඤාථ. ඉදං සුඤ්ඤාථාති ඉදමස්ස වචනං සුඤ්ඤාථ. සොදරියාති සමානෙ උදරෙ
වුත්ථභාවෙන තෙ ආලපන්තො ආහ.

අථ තෙ පටික්ඛිපන්තො සුකො තතියං ගාථමාහ —

124.

“නාහං තුම්මහෙ පසංසාමී, කුණපාදා සුඤ්ඤාථ මෙ;
උච්ඡිට්ඨහොජිතො තුම්මහෙ, න තුම්මහෙ විසාසාදිනො” ති.

තත්ථ කුණපාදාති කුණපබ්බාදකාති තෙ ආලපති.

තෙ තස්ස වචනං සුත්වා සබ්බෙපි චතුත්ථං ගාථමාහංසු —

125.

“සත්තවස්සා පබ්බජිතා, මජ්ඣාරඤ්ඤෙ සිබණ්ඩිනො;
විසාසෙනෙව යාපෙන්නා, මයඤ්ඤෙව හොතො ගාරය්හා;
කෙ නු හොතො පසංසියා” ති.

තත්ථ සිබණ්ඩිනොති වුළාය සමන්තාගතා. විසාසෙනෙවාති ඵත්තකං කාලං
සත්ත වස්සාති සිහබ්බාග්ගවිසාසෙනෙව යාපෙන්නා යදි හොතො ගාරය්හා, අථ කෙ
නු තෙ පසංසියාති.

තෙ ලජ්ජාපෙන්නො මහාසත්තො පඤ්චමං ගාථමාහ —

126.

“තුම්මහෙ සීහානං බ්බාග්ගානං, වාළානඤ්ඤාවසිට්ඨකං;
උච්ඡිට්ඨෙතෙව යාපෙන්නා, මඤ්ඤිවහො විසාසාදිනො” ති.

තත්ථ වාළානඤ්ඤාවසිට්ඨකන්ති සෙසවාලම්භානඤ්ඤ අවසිට්ඨකං
උච්ඡිට්ඨහොජනං.

තං සුත්වා තාපසා “සවෙ මයං න විසාසාදා, අථ කෙ වරහි තෙ විසාසාදා”ති? අථ තෙසං සො තමත්ථං ආචික්ඛන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ —

127.

“යෙ බ්‍රාහ්මණස්ස සමණස්ස, අඤ්ඤස්ස වා චනිබ්බිනො;
දත්ථාව සෙසං භුඤ්ජන්ති, තෙ ඡනා විසාසාදිනො”ති.

තත්ථ චනිබ්බිනොති තං තං භණ්ඩං යාවනකස්ස. එවං තෙ ලජ්ජාපෙත්වා මහාසත්තො සකට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා සත්ත භාතරො ඉමෙ කෙළිසිලකා භික්ඛූ අහෙසුං, සක්කො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

විසාසාදජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[394] 9. වට්ටකජාතකවණ්ණනා

පණීතන්ති ඉදං සත්ථා ඡෙතවනෙ විහරන්තො එකං ලොලභික්ඛූ ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්භි සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛූ ලොලො”ති පුච්ඡිත්වා “ආම, භත්තෙ”ති චුත්තෙ “න ඛො භික්ඛූ ඉදානෙව ලොලො, පුබ්බෙපි ත්වං ලොලොයෙව, ලොලතාය පන බාරාණසියං හත්ථිගවාස්සපුරිසකුණපෙහි අතිත්තො ‘ඉතො උත්තරිතරං ලභිස්සාමී’ති අරඤ්ඤං පට්ටියොසි”ති චත්ථා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො වට්ටකයොනියං නිබ්බන්තිත්වා අරඤ්ඤෙ ලුබ්භිණඛිජාභාරො වසි. තදා බාරාණසියං එකො ලොලකාකො හත්ථිකුණපාදීහි අතිත්තො “ඉතො උත්තරිතරං ලභිස්සාමී”ති අරඤ්ඤං පටිසිත්වා එලාඵලං බාදන්තො බොධිසත්තං දිස්වා “අයං වට්ටකො අතිවිය පුලසරීරො, මධුරං ගොවරං බාදති මඤ්ඤෙ, එතස්ස ගොවරං පුච්ඡිත්වා තං බාදිත්වා අහමි පුලො භවිස්සාමී”ති වින්තෙත්වා බොධිසත්තස්ස උපරිභාගෙ සාඛාය නිලිසිත්වා බොධිසත්තං පුච්ඡි “හො වට්ටක, කිං නාම පණීතාහාරං භුඤ්ජසි, පුලසරීරො අහොසි”ති? බොධිසත්තො තෙන පුච්ඡිතො තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො පයමං ගාථමාහ —

128.

“පණීතං භුඤ්ජසෙ භත්තං, සප්පිතෙලඤ්ච මාතුල;
අථ කෙන නු වණ්ණෙන, කිසො ත්වමසි වායසා”ති.

තත්ථ භත්තන්ති මනුස්සානං භොජනනියාමෙන පටියාදිතභත්තං. මාතුලාති තං පියසමුදාවාරෙන ආලපති. කිසොති අප්පමංසලොභිනො.

තස්ස චචනං සුත්වා කාකො තිස්සො ගාථා අහාසි —

129.

“අමිත්තමජ්ඣෙකං වසතො, තෙසු ආමිසමෙසතො;
නිව්වං උබ්බිග්ගහදයස්ස, කුතො කාකස්ස දළ්භියං.

130.

“නිව්වං උබ්බෙගිනො කාකා, ධඩ්කා පාපෙන කම්මුතා;
ලද්ධො පිණ්ඩො න පිණෙති, කියො තෙනස්මි වට්ටක.

131.

“ලුබ්බානි තිණුබ්බානි, අප්පස්සෙනහානි භුඤ්ජස්සි;
අථ කෙන නු වණ්ණෙන, ථුලො ත්වමසි වට්ටකා” ති.

තත්ථ දළ්භියන්ති එවරුපස්ස මය්හං කාකස්ස කුතො දළ්භිභාවො, කුතො
ථුලන්ති අත්ථො. උබ්බෙගිනොති උබ්බෙගවන්තො. ධඩ්කාති කාකානමෙව නාමං.
පාපෙන කම්මුතා ලද්ධොති කාකෙන මනුස්සස්සන්තකවිලුම්පනසංඛාතෙන පාපෙන
කම්මෙන ලද්ධො පිණ්ඩො. න පිණෙතීති න තප්පෙති. තෙනස්මිති තෙන
කාරණෙනාහං කියො අස්මි. අප්පස්සෙනහානීති මන්දොජානි. ඉදං කාකො
බොධිසත්තං “පණීතභොජනං බාදති” ති සඤ්ඤී භුත්වාපි වට්ටකානං ගහිතගොචරං
ප්‍රච්ඡන්තො ආහ.

තං සුත්වා බොධිසත්තො අත්තනො ථුලභාවකාරණං කථෙන්නො ඉමා ගාථා
අභාසි –

132.

“අප්පිච්ඡා අප්පචින්තාය, අදුරගමනෙන ව;
ලද්ධාලද්ධෙන යාපෙන්නො, ථුලො තෙනස්මි වායස.

133.

“අප්පිච්ඡස්ස හි පොසස්ස, අප්පචින්තසුඛස්ස ව;
සුසංගහිතමානස්ස, චුත්ති සුසමුදානයා” ති.

තත්ථ අප්පිච්ඡාති ආහාරෙසු අප්පිච්ඡතාය නිත්තණ්හතාය, කෙවලං
සරීරයාපනවසෙනෙව ආහාරාහරණතායාති අත්ථො. අප්පචින්තායාති “අප්ප කහං
ආහාරං ලභිස්සාමි, ස්වෙ කහ” න්ති එවං ආහාරචින්තාය අභාවෙන. අදුරගමනෙන
වාති “අසුකස්මිං නාම යානෙ මධුරං ලභිස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා අවිදුරගමනෙන ව.
ලද්ධාලද්ධෙනාති ලුබ්බං වා භොතු පණීතං වා, යං ලද්ධං, තෙනෙව. ථුලො
තෙනස්මිති තෙන චතුබ්බිධෙන කාරණෙන ථුලො අස්මි. වායසාති කාකං ආලපති.
අප්පචින්තසුඛස්සාති ආහාරචින්තාරහිතානං අප්පචින්තානමරියානං සුඛං අස්සත්ථිති
අප්පචින්තසුඛො, තස්ස තාදිසෙන සුඛෙන සමන්තාගතස්ස. සුසංගහිතමානස්සාති
“එත්තකං භුඤ්ජිත්වා ජීරාපෙතුං සක්ඛිස්සාමි” ති එවං සුට්ඨු සංගහිතාහාරමානස්ස.

වුත්ති සුසම්මදානයාති එවරුපස්ස පුග්ගලස්ස ජීවිතවුත්ති සුබ්බෙත සක්කා සම්මදානෙනුං සුසම්මදානයා සුනිබ්බත්තියා.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලභික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.

තදා කාකො ලොලභික්ඛු අහොසි, වට්ටකො පන අහමෙව අහොසිත්ති.

වට්ටකජාතකවණ්ණනා නවමා.

[395] 10. පාරාවතජාතකවණ්ණනා

වීරස්සං වත පස්සාමීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ලොලභික්ඛුංයෙව ආරබ්භ කටෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො පාරාවතො හුත්වා බාරාණසියෙට්ඨිතො මහානසෙ නීළපච්ඡියං වසති. කාකොපි තෙන සද්ධිං විස්සාසං කත්වා තත්ථෙව වසතීති සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං. භත්තකාරකො කාකපත්තාති ලුඤ්චිත්වා පිට්ඨෙත තං මක්ඛෙන්වා එකං කපාලබණ්ඩං විජ්ඣිත්වා කණ්ඨෙ පිළන්ධිත්වා පච්ඡියං පක්ඛිපි. බොධිසත්තො අරඤ්ඤතො ආගන්ත්වා තං දිස්වා පරිභාසං කරොන්තො පයමං ගාථමාහ —

134.

“වීරස්සං වත පස්සාමි, සභායං මණ්ඩාරිනං;
සුකතා මස්සකුත්තියා, සොහනෙ වත මෙ සබ්බා”ති.

තත්ථ මස්සකුත්තියාති ඉමාය මස්සකිරියාය.

තං සුත්ථා කාකො දුතියං ගාථමාහ —

135.

“පරුළ්භකච්ඡන්ධලොමො, අහං කම්මෙසු බ්‍යාවටො;
වීරස්සං න්භාපිතං ලද්ධා, ලොමං තං අජ්ජ භාරයි”ත්ති.

තත්ථ අහං කම්මෙසු බ්‍යාවටොති අහං සම්ම පාරාවත, රාජකම්මෙසු බ්‍යාවටො ඔකාසං අලහන්තො පරුළ්භකච්ඡන්ධලොමො අහොසිත්ති වදති. අජ්ජ භාරයිත්ති අජ්ජ භාරෙසිං.

තතො බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ —

136.

“යං නු ලොමං අභාරෙසි, දුල්ලහං ලද්ධ කප්පකං;

අප කිඤ්චරහි තෙ සම්ම, කණ්ඤෙ කිණ්කිණායති''ති.

තස්සත්ථො – යං තාව දුල්ලහං කප්පකං ලහිත්වා ලොමං හරාපෙසි, තං හරාපය,
අප කිඤ්චරහි තෙ වයස්ස ඉදං කණ්ඤෙ කිණ්කිණායතිති.

තතො කාකො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

137.

“මනුස්සසුබ්බමාලානං, මණි කණ්ඤෙසු ලම්බති;
තෙසාහං අනුසික්ඛාමි, මා ත්වං මඤ්ඤි දවා කතං.

138.

“සචෙපිමං පිහයසි, මස්සකුත්තිං සුකාරිතං;
කාරයිස්සාමි තෙ සම්ම, මණිඤ්චාපි දදාමි තෙ''ති.

තත්ථ මණිති ඵවරූපානං මනුස්සානං එකං මණිරතනං කණ්ඤෙසු ලම්බති.
තෙසාහන්ති තෙසං අහං. මා ත්වං මඤ්ඤිති ත්වං පන “එතං මයා දවා කත”න්ති මා
මඤ්ඤි. සචෙපිමං පිහයසිති සචෙ ඉමං මම කතං මස්සකුත්තිං ත්වං ඉච්ඡසි.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

139.

“ත්වඤ්ඤෙව මණිනා ඡන්තො, සුකතාය ව මස්සයා;
ආමන්ත බො තං ගච්ඡාමි, පියං මෙ තචදස්සන”න්ති.

තත්ථ මණිනාති මණිනො, අයමෙව වා පායො. ඉදං චුත්තං හොති – සම්ම
වායස, ත්වඤ්ඤෙව ඉමස්ස මණිනො අනුච්ඡවිකො ඉමස්සා ව සුකතාය මස්සයා,
මම පන තච අදස්සනමෙව පියං, තස්මා තං ආමන්තයිත්වා ගච්ඡාමිති.

ඵවඤ්ඤෙව පන චත්වා බොධිසත්තො උප්පතිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතො. කාකො
තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලහික්ඛු අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා
කාකො ලොලහික්ඛු අහොසි, පාරාවතො පන අහමෙව අහොසිත්ති.

පාරාවතජාතකවණ්ණනා දසමා.

බරපුත්තවග්ගො දුතියො නිට්ඨිතො.

ජාතකුද්දානං –

අවාරියං සෙනකෙතු, දරිමුබඤ්ච නෙරු ව;
ආසඩ්ඛමිගාලොපඤ්ච, කාළකණ්ණි ව කුක්කුටං.

ධම්මධජඤ්ච නන්දියං, බරපුත්තං සුචි වෙච;
තුණ්ඩිලං සොණ්ණකක්කටං, මය්හකං විජ්ජාධරඤ්චෙච.

සිඬ්ඝපුප්ඵං විසාසාදං, වට්ටකඤ්ච පාරාවතං;
සඩ්ගායිංසු මහාටෙරා, ඡක්කෙ විසති ජාතකෙ.

ඡක්කනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සත්තකනිපාතො

1. කුක්කුචග්ගො

[396] 1. කුක්කුචාතකවණ්ණනා

දියඩ්ඬකුක්කුති ඉදං සත්ථා ඡෙනවනෙ විහරන්තො රාජොවාදං ආරබ්භ කට්ඨි.
පච්චුප්පන්තවත්ථු තෙසකුණුජාතකෙ (ජා. 2.17.1 ආදයො) ආචි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස
අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි. රාජා අගතිගමනෙ පතිට්ඨාය අධම්මෙන
රජ්ජං කාරෙසි, ජනපදං පිළෙත්වා ධනමෙව සංහරි. බොධිසත්තො රාජානං
ඔවදිතුකාමො එකං උපමං උපධාරෙන්නො විචරති, රඤ්ඤො උය්‍යානෙ වාසාගාරං
විජ්ජකතං හොති අනිට්ඨිතවිජ්ජනං, දාරුකණ්ණිකං ආරොපෙත්වා ගොපානසියො
පවෙසිතමත්තා හොන්ති. රාජා කීළනත්ථාය උය්‍යානං ගන්ත්වා තත්ථ විචරිත්වා තං
ගෙහං පවිසිත්වා උල්ලොකෙන්නො කණ්ණිකමණ්ඩලං දිස්වා අත්තනො
උපරිපතනහයෙන නික්ඛමිත්වා බහි ධිතො පුන ඔලොකෙත්වා “කිං නු බො
නිස්සාය කණ්ණිකා ධිතා, කිං නිස්සාය ගොපානසියො”ති වින්තෙත්වා බොධිසත්තං
පුච්ඡන්තො පඨමං ගාථමාහ –

1.

“දියඩ්ඬකුක්කු උදයෙන කණ්ණිකා, විදන්ථියො අට්ඨ පරික්ඛිපන්ති නං;
සා සිංසපා, සාරමයා අපෙග්ගුකා, කුහිං ධිතා උජ්ජරිතො න ධංසති”ති.

තත්ථ දියඩ්ඬකුක්කුති දියඩ්ඬරතනා. උදයෙනාති උච්චත්තෙන. පරික්ඛිපන්ති
නන්ති තං පනෙනං අට්ඨ විදන්ථියො පරික්ඛිපන්ති, පරික්ඛෙපතො
අට්ඨවිදන්ථිපමාණාති වුත්තං හොති. කුහිං ධිතාති කත්ථ පතිට්ඨිතා භුත්වා. න
ධංසතීති න පතති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො “ලද්ධා දානි මෙ රඤ්ඤො ඔවාදන්ථාය උපමා” ති
වින්තෙන්වා ඉමා ගාථා ආහ –

2.

“යා තිංසති සාරමයා අනුජ්ජකා, පරිකිරිය ගොපානසියො සමං යීතා;
තාහි සුසඬගහිතා බලසා පිළිතා, සමං යීතා උප්පරිතො න ධංසති.

3.

“එවම්පි මිත්තෙහි දළ්භෙහි පණ්ඩිතො, අහෙජ්ජරූපෙහි සුවිහි මන්තිහි;
සුසඬගහිතො සිරියා න ධංසති, ගොපානසිභාරවභාව කණ්ණිකා” ති.

තත්ථ යා තිංසති සාරමයාති යා එතා සාරරුක්ඛමයා තිංසති ගොපානසියො.
පරිකිරියාති පරිවාරෙන්වා. සමං යීතාති සමභාගෙන යීතා. බලසා පිළිතාති තාහි තාහි
ගොපානසිහි බලෙන පිළිතා සුට්ඨ සඬගහිතා එකාබද්ධා භුත්වා. පණ්ඩිතොති
ඤාණසම්පන්නො රාජා. සුවිහිති සුවිසමාවාරෙහි කල්‍යාණමිත්තෙහි. මන්තිහිති
මන්තකුසලෙහි. ගොපානසිභාරවභාව කණ්ණිකාති යථා ගොපානසිනං භාරං
වහමානා කණ්ණිකා න ධංසති න පතති, එවං රාජාපි වූත්තජ්ජකාරෙහි මන්තිහි
අහිජ්ජහදයෙහි සුසඬගහිතො සිරිතො න ධංසති න පතති න පරිභායති.

රාජා බොධිසත්තෙ කටේන්තෙයෙව අත්තනො කිරියං සල්ලක්ඛෙන්වා
කණ්ණිකාය අසති ගොපානසියො න තිට්ඨන්ති, ගොපානසිහි අසඬගහිතා
කණ්ණිකා න තිට්ඨති, ගොපානසිසු හිජ්ජන්තිසු කණ්ණිකා පතති, එවමෙව
අධම්මිකො රාජා අත්තනො මිත්තාමච්චෙව ව බලකායෙ ව බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙ ව
අසඬගණ්හන්තො තෙසු හිජ්ජන්තෙසු තෙහි අසඬගහිතො ඉස්සරියා ධංසති, රඤ්ඤො
නාම ධම්මිකෙන හවිතඛිබන්ති. අප්පස්ස තස්මිං බණ්ණ පණ්ණාකාරත්ථාය මාතුලුඬ්ඨං
ආහරිංසු. රාජා “සභාය, ඉමං මාතුලුඬ්ඨං බාදා” ති බොධිසත්තං ආහ. බොධිසත්තො
තං ගහෙන්වා “මහාරාජ, ඉමං බාදිතුං අජානන්තා තිත්තකං වා කරොන්ති අම්බිලං
වා, ජානන්තා පන පණ්ඩිතා තිත්තකං භාරෙන්වා අම්බිලං අනිහරිත්වා මාතුලුඬ්ඨගරසං
අනාසෙත්වා ව බාදන්ති” ති රඤ්ඤො ඉමාය උපමාය ධනසඬ්ඨරණුපායං
දස්සෙන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

4.

“බරත්තවං බෙල්ලං යථාපි සත්ථවා, අනාමසන්තොපි කරොති තිත්තකං;
සමාහරං සාදුං කරොති පත්ථිව, අසාදුං කයිරා තනුබන්ධමුද්ධරං.

5.

“එවම්පි ගාමනිගමෙසු පණ්ඩිතො, අසාහසං රාජධනානි සඬ්ඨරං;
ධම්මානුවත්ති පටිපජ්ජමානො, ස ඵාති කයිරා අවිහෙයයං පර” ති.

තත්ථ බරත්තවන්ති ථද්ධතවං. බෙල්ලන්ති මාතුලුඬ්ඨං. ‘බෙල්’ න්තිපි පායො,
අයමෙවත්ථො. සත්ථවාති සත්ථකහත්ථො. අනාමසන්තොති බහිතවං තනුකම්පි

අතවිජන්තො ඉදං ඵලං තිත්තකං කරොති. සමාහරන්ති සමාහරන්තො බහිතවං තවිජන්තො අන්තො ච අම්බිලං අනිහරන්තො තං සාදුං කරොති. පත්ථිවාති රාජානං ආලපති. තනුබන්ධමුද්ධරන්ති තනුකං පන තවං උද්ධරන්තො සබ්බසො තිත්තකස්ස අනපනීතත්තා තං අසාදුමෙව කයිරා. එවන්ති ඵලං පණ්ඩිතො රාජාපි අසාහසං සාහසියා තණ්හාය වසං අගච්ඡන්තො අගතිගමනං පහාය රට්ඨං අපිලෙන්වා උපවිකානං වම්මිකවඩ්ඪනනියාමෙන මධුකරානං රෙණුං ගහෙන්වා මධුකරණනියාමෙන ච ධනං සඨසරන්තො –

“දානං සීලං පරිව්වාගං, අජ්ජවං මද්දවං තපං;
අක්කොධං අවිහිංසඤ්ච, බන්තිඤ්ච අවිරොධන”න්ති. –

ඉති ඉමෙසං දසන්තං රාජධම්මානං අනුවත්තනෙන ධම්මානුවත්ති හුත්වා පටිපජ්ජමානො සො අත්තනො ච පරෙසඤ්ච ඵාති. වඩ්ඪිං කරෙය්‍ය පරං අවිහෙයේන්තොයෙවාති.

රාජා බොධිසත්තෙන සද්ධිං මත්තෙන්තො පොක්ඛරණීතිරං ගන්ත්වා සුපුප්ඵිතං බාලසුරියවණ්ණං උදකෙන අනුපලිත්තං පදුමං දිස්වා ආහ – “සහාය, ඉමං පදුමං උදකෙ සඤ්ජාතමෙව උදකෙන අලිම්පමානං යීත”න්ති. අථ නං බොධිසත්තො “මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම එවරුපෙන හවිතබ්බ”න්ති ඔවදන්තො ඉමා ගාථා ආහ –

6.

“ඔදාතමුලං සුවිචාරිසම්භවං, ජාතං යථා පොක්ඛරණීසු අම්බුජං;
පදුමං යථා අග්ගිනිකාසිථාලිමං, න කද්දමො න රජො න වාරි ලිම්පති.

7.

“එවම්පි වොහාරසුචිං අසාහසං, විසුද්ධකම්මන්තමපෙතපාපකං;
න ලිම්පති කම්මකිලෙස තාදිසො, ජාතං යථා පොක්ඛරණීසු අම්බුජ”න්ති.

තත්ථ ඔදාතමුලන්ති පණ්ඩරමුලං. අම්බුජන්ති පදුමස්සෙව වෙවචනං. අග්ගිනිකාසිථාලිමන්ති අග්ගිනිකාසිතා සුරියෙන ථාලිතං විකසිතන්ති අත්ථො. න කද්දමො න රජො න වාරි ලිම්පතීති නෙව කද්දමො න රජො න උදකං ලිම්පති, න මක්ඛෙතීති අත්ථො. “ලිජ්ජති”ච්චෙව වා පායො, භූමිමත්ථෙව වා එතානි පච්චත්තවචනානි, එතෙසු කද්දමාදීසු න ලිජ්ජති, න අල්ලියතීති අත්ථො. වොහාරසුචීන්ති පොරාණකෙහි ධම්මිකරාජුහි ලිබාපෙත්වා යපිතවිනිච්ඡයවොහාරෙ සුචිං, අගතිගමනං පහාය ධම්මෙන විනිච්ඡයකාරකන්ති අත්ථො. අසාහසන්ති ධම්මිකවිනිච්ඡයෙ යීතත්තායෙව සාහසිකකිරියාය විරහිතං. විසුද්ධකම්මන්තන්ති තෙනෙව අසාහසිකට්ඨෙන විසුද්ධකම්මන්තං සච්චවාදිං නික්කොධං මජ්ඣත්තං තුලාභූතං ලොකස්ස. අපෙතපාපකන්ති අපගතපාපකම්මං. න ලිම්පති කම්මකිලෙස තාදිසොති තං රාජානං පාණාතිපාතො අදින්නාදානං කාමෙසුම්ච්ඡාවාරො මුසාවාදොති අයං කම්මකිලෙසො න අල්ලියති. කිංකාරණා? තාදිසො ජාතං යථා

පොක්බරණිසු අම්බුජං. තාදිසො හි රාජා යථා පොක්බරණිසු ජාතං පදුමං
අනුපලිත්තං, එවං අනුපලිත්තො නාම භොති.

රාජා බොධිසත්තස්ස ඔවාදං සුත්වා තතො පටියාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරොත්තො
දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො අභොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා රාජා
ආනන්දො අභොසි, පණ්ඩිතාමච්චො පන අභමෙව අභොසි”න්ති.

කුක්කුජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[397] 2. මනොජජාතකවණ්ණනා

යථා වාපො නින්තමතීති ඉදං සත්ථා වෙළවනෙ විහරත්තො විපක්ඛසෙවකං
භික්ඛුං ආරබ්භ කපෙසි. වත්ථු පන හෙට්ඨා මහිලාමුඛජාතකෙ (ජා. 1.1.26)
විත්ථාරිතමෙව. තදා පන සත්ථා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස
විපක්ඛසෙවකොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොත්තෙ බොධිසත්තො සීහො
හුත්වා සීහියා සද්ධිං සංවසන්තො ද්වෙ පොතකෙ ලහි – පුත්තඤ්ච ධීතරඤ්ච.
පුත්තස්ස මනොජොති නාමං අභොසි, සො වයප්පත්තො එකං සීහපොතිකං ගණ්ඨි.
ඉති තෙ පඤ්ච ජනා අහෙසුං. මනොජො වනමහිංසාදයො වධිත්වා මංසං ආහරිත්වා
මාතෘපිතරො ව හගිනිඤ්ච පජාපතිඤ්ච පොසෙති. සො එකදිවසං ගොවරභූමියං
ගිරියං නාම සිඬගාලං පලායිතුං අප්පහොන්තං උරෙන නිපන්තං දිස්වා “කිං,
සම්මා”ති පුච්ඡිත්වා “උපටියාතුකාමොමහි, සාමී”ති වුත්තෙ “සාධු,
උපටියහස්සු”ති තං ගහෙත්වා අත්තතො වසනගුහං ආනෙසි. බොධිසත්තො තං
දිස්වා “තාත මනොජ, සිඬගාලා නාම දුස්සිලා පාපධම්මා අකිච්චෙ නියොජෙන්නි, මා
එතං අත්තතො සන්නිකෙ කරි”ති වාරොතුං නාසක්ඛි.

අපේකදිවසං සිඬගාලො අස්සමංසං බාදිතුකාමො මනොජං ආහ – “සාමී,
අම්හෙහි යපෙත්වා අස්සමංසං අඤ්ඤං අබාදිතපුබ්බං නාම නත්ථී, අස්සං
ගණ්ඨිස්සාමා”ති. “කහං පන, සම්ම, අස්සා භොන්ති”ති? “බාරාණසියං
නදීතීරො”ති. සො තස්ස වචනං ගහෙත්වා තෙන සද්ධිං අස්සානං නදියා
න්භානවෙලායං ගන්ත්වා එකං අස්සං ගහෙත්වා පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා වෙගෙන
අත්තතො ගුහාද්වාරමෙව ආගතො. අප්පස්ස පිතා අස්සමංසං බාදිත්වා “තාත, අස්සා
නාම රාජභොගා, රාජානො ව නාම අනෙකමායා කුසලෙහි ධනුග්ගහෙහි
විජ්ඣාපෙන්නි, අස්සමංසබාදනසීහා නාම දීසායුකා න භොන්ති, ඉතො පටියාය මා
අස්සං ගණ්ඨි”ති ආහ. සො පිතු වචනං අකත්වා ගණ්ඨතෙව. “සීහො අස්සෙ
ගණ්ඨාති”ති සුත්වා රාජා අත්තොනගරෙයෙව අස්සානං පොක්බරණිං කාරාපෙසි.
තතොපි ආගන්ත්වා ගණ්ඨියෙව. රාජා අස්සසාලං කාරොත්වා අත්තොසාලායමෙව

තිණොදකං දාපෙසි. සීහො පාකාරමත්ථකෙන ගන්ත්වා අන්තොසාලාතොපි ගණ්හියෙව.

රාජා එකං අක්ඛණවෙධිං ධනුග්ගහං පක්කොසාපෙත්වා “සක්ඛිස්සසි තාත, සීහං විජ්ඣතු”න්ති ආහ. සො “සක්කොමි”ති වත්වා පාකාරං නිස්සාය සීහස්ස ආගමනමග්ගෙ අට්ඨකං කාරෙත්වා අට්ඨාසි. සීහො ආගන්ත්වා ඛනිසුසානෙ සිඬිගාලං යපෙත්වා අස්සගහණත්ථාය නගරං පක්ඛන්දි. ධනුග්ගහො ආගමනකාලෙ “අතිතිබ්බිණො වෙගො”ති සීහං අවිජ්ඣිත්වා අස්සං ගහෙත්වා ගමනකාලෙ ගරුභාරතාය ඔලීනවෙගං සීහං තිබ්බිණෙන නාරාවෙන පච්ඡාභාගෙ විජ්ඣා. නාරාවො පුරිමකායෙන නික්ඛමිත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. සීහො “විද්ධොස්මි”ති විරවි. ධනුග්ගහො තං විජ්ඣිත්වා අසනි විය ජියං පොථෙසි. සිඬිගාලො සීහස්ස ව ජියාය ව සද්දං සුත්වා “සභායො මෙ ධනුග්ගහෙන විජ්ඣිත්වා මාරිතො භවිස්සති, මතකෙන හි සද්ධිං විස්සායො නාම නත්ථි, ඉදානි මම පකතියා වසනවනමෙව ගමිස්සාමි”ති අත්තනාව සද්ධිං සල්ලපන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

8.

“යථා වාපො නින්තමති, ජියා වාපි නිකුජති;
භඤ්ඤතෙ නුන මනොජො, මිගරාජා සබ්බා මම.

9.

“භන්ද දානි වනන්තානි, පක්කමාමි යථාසුඛං;
නෙතාදිසා සබ්බා භොන්ති, ලබ්භා මෙ ජීවතො සබ්බා”ති.

තත්ථ යථාති යෙනාකාරෙනෙව වාපො නින්තමති. භඤ්ඤතෙ නුනාති නුන භඤ්ඤති. නෙතාදිසාති එවරූපා මතකා සභායා නාම න භොන්ති. ලබ්භා මෙති ජීවතො මම සභායො නාම සක්කා ලද්ධං.

සීහොපි එකවෙගෙන ගන්ත්වා අස්සං ගුහාද්වාරෙ පාතෙත්වා සයම්පි මරිත්වා පති. අථස්ස ඤාතකා නික්ඛමිත්වා තං ලොභිතමක්ඛිතං පහාරමුඛෙහි පග්ගරිතලොභිතං පාපජනසෙවිතාය ජීවිතක්ඛයං පත්තං අද්දසංසු, දිස්වා වස්ස මාතා පිතා හගිනී පජාපතීති පටිපාටියා වතස්සො ගාථා භාසිංසු –

10.

“න පාපජනසංසෙවී, අව්චන්තං සුඛමෙධති;
මනොජං පස්ස සෙමානං, ගිරියස්සානුසාසනී.

11.

“න පාපසම්පවඬිකෙන, මාතා පුත්තෙන නන්දති;
මනොජං පස්ස සෙමානං, අව්චන්තං සම්භි ලොභිතෙ.

12.

“එවමාපජ්ජතෙ පොසො, පාපියො ච නිගච්ඡති;
යො චෙ භික්ඛානං චචනං, න කරොති අත්ථදස්සිනං.

13.

“එවඤ්ච සො හොති තතො ච පාපියො, යො උත්තමො අධමජ්ඣපසෙවී;
පස්සුත්තමං අධමජ්ඣපසෙවිතං, මිගාධිපං සරවරචෙගනිද්ධුත”න්ති.

තත්ථ අවචන්තං සුඛමෙධනීති න චිරං සුඛං ලභති. ගිරියස්සානුසාසනීති අයං
එවරූපා ගිරියස්සානුසාසනීති ගරහන්තො ආහ. පාපසම්පවඬකෙතාති පාපෙසු
සම්පවඬකෙන පාපසහායෙන. අච්ඡන්තන්ති නිමුග්ගං. පාපියො ච නිගච්ඡති
පාපඤ්ච වින්දති. භික්ඛානන්ති අත්ථකාමානං. අත්ථදස්සිනන්ති අනාගතඅත්ථං
පස්සන්තානං. පාපියොති පාපතරො. අධමජ්ඣපසෙවීති අධමජනං උපසෙවී.
උත්තමන්ති සරිරබලෙන ජෙට්ඨකං.

පච්ඡමා අභිසම්බුද්ධගාමා –

14.

“නිභියති පුරිසො නිභීනසෙවී, න ච භායෙථ කදාචි තුලාසෙවී;
සෙට්ඨමුපගමං උදෙති ඛිජ්ජං, තස්මාත්තනා උත්තරිතරං භජෙමා”ති.

තත්ථ නිභියතීති භික්ඛවෙ, නිභීනසෙවී නාම මනොජො සිහො විය නිභියති
පරිභායති විනාසං පාපුණාති. තුලාසෙවීති සීලාදීහි අත්තනා සදිසං සෙවමානො න
භායති, වඬිසීයෙව පනස්ස හොති. සෙට්ඨමුපගමන්ති සීලාදීහි උත්තරිතරංයෙව
උපගච්ඡන්තො. උදෙති ඛිජ්ජන්ති සිසමෙව සීලාදීහි ගුණෙහි උදෙති, වුද්ධිං
උපගච්ඡති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ විපක්ඛසෙවකො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.

තදා සිඬගාලො දෙවදත්තො අහොසි, මනොජො විපක්ඛසෙවකො, හගිනී
උජ්ජලවණ්ණා, හරියා බෙමා භික්ඛුනී, මාතා රාහුලමාතා, පිතා සිහරාජා පන
අහමෙව අහොසින්ති.

මනොජජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[398] 3. සුතනුජාතකවණ්ණනා

රාජා තෙ භත්තන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මාතුපොසකභික්ඛුං
ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු සාමජාතකෙ (ජා. 2.22.296 ආදයො) ආචි භවිස්සති.

අතීත බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො දුග්ගතගහපතිකුලෙ නිබ්බත්ති, සුතනුතිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො හතිං කත්වා මාතෘපිතරො පොසෙත්වා පිතරි කාලකතෙ මාතරං පොසෙති. තස්මිං පන කාලෙ බාරාණසිරාජා මිගවිත්තකො අහොසි. සො එකදිවසං මහන්නෙන පරිවාරෙන යොජනද්වියොජනමත්තං අරඤ්ඤං පටිසිත්වා “යස්ස ධීතට්ඨානෙන මිගො පලායති, සො ඉමං නාම ජිතො” ති සබ්බෙසං ආරොවාපෙසි. අමච්චා රඤ්ඤො ධුවමග්ගට්ඨානෙ කොට්ඨකං ඡාදෙත්වා අදංසු. මනුස්සෙහි මිගානං වසනට්ඨානානි පරිවාරෙත්වා උන්නාදෙන්නෙහි උට්ඨාපිතෙසු මිගෙසු එකො එණමිගො රඤ්ඤො ධීතට්ඨානං පටිපජ්ජී. රාජා “තං විජ්ඣමිස්සාමි” ති සරං බිපි. උග්ගහිතමායො මිගො සරං මහාචාසුකාහිමුඛං ආගච්ඡන්තං ඤාත්වා පරිවත්තිත්වා සරෙන විද්ධො විය හුත්වා පති. රාජා “මිගො මෙ විද්ධො” ති ගහණත්ථාය ධාවි. මිගො උට්ඨාය වාතවෙගෙන පලායි, අමච්චාදයො රාජානං අවහසිංසු. සො මිගං අනුබන්ධිත්වා කිලන්තකාලෙ බග්ගෙන ද්විධා ඡින්දිත්වා එකස්මිං දණ්ඩකෙ ලග්ගිත්වා කාජං වහන්නො විය ආගච්ඡන්නො “ටොකං විස්සමිස්සාමි” ති මග්ගසමීපෙ ධීතං වටරුක්ඛං උපගන්ත්වා නිපජ්ජිත්වා නිද්දං ඔක්කමි.

තස්මිං පන වටරුක්ඛෙ නිබ්බත්තො මසදෙවො නාම යක්ඛො තත්ථ පට්ටියෙ වෙස්සවණස්ස සන්තිකා බාදිතුං ලභී. සො රාජානං උට්ඨාය ගච්ඡන්තං “තිට්ඨ හක්ඛොසි මෙ” ති හත්ථෙ ගණ්හී. “ත්ථං කොනාමොසි” ති? “අහං ඉධ නිබ්බත්තයක්ඛො, ඉමං ඨානං පට්ටියකෙ බාදිතුං ලභාමි” ති. රාජා සතිං උපට්ඨපෙත්වා “කිං අජ්ජෙව මං බාදිස්සසි, උදාහු නිබ්ද්ධං බාදිස්සසි” ති පුච්ඡී. “ලහන්නො නිබ්ද්ධං බාදිස්සාමි” ති. රාජා “ඉමං අජ්ජ මිගං බාදිත්වා මං විස්සජ්ජෙහි, අහං තෙ ස්වෙ පට්ඨාය එකාය හත්තපාතියා සද්ධිං එකං මනුස්සං පෙසෙස්සාමි” ති. “තෙන හි අජ්ජමත්තො හොහි, අපෙසිතදිවසෙ තඤ්ඤෙව බාදිස්සාමි” ති. “අහං බාරාණසිරාජා, මය්හං අවිජ්ජමානං නාම නත්ථී” ති. යක්ඛො පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා තං විස්සජ්ජෙසි. සො නගරං පටිසිත්වා තමත්ථං එකස්ස අත්ථවරකස්ස අමච්චස්ස කට්ඨෙත්වා “ඉදානි කිං කාතබ්බ” ති පුච්ඡී. “දිවසපරිවිෂෙදො කතො, දෙවා” ති? “න කතො” ති. “අයුත්තං වො කතං, එවං සන්නෙපි මා වින්තයිත්ථ, බහු බන්ධනාගාරෙ මනුස්සා” ති. “තෙන හි ත්ථං එතං කම්මං කර, මය්හං ජීවිතං දෙහි” ති.

අමච්චො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා දෙවසිකං බන්ධනාගාරතො මනුස්සං නීහරිත්වා හත්තපාතිං ගහෙත්වා කඤ්චි අජානාපෙත්වා යක්ඛස්ස පෙසෙසි. යක්ඛො හත්තං භුඤ්ජිත්වා මනුස්සං බාදිති. අපරහාගෙ බන්ධනාගාරානි නිම්මනුස්සානි ජානානි. රාජා හත්තහාරකං අලහන්නො මරණහයෙන කම්පී. අථ නං අමච්චො අස්සාසෙත්වා “දෙව, ජීවිතාසාතො ධනාසාව බලවතරා, හත්ථික්ඛන්ධෙ සහස්සහණ්ඩිකං යපෙත්වා ‘කො ඉමං ධනං ගහෙත්වා යක්ඛස්ස හත්තං ආදාය ගමිස්සති’ ති හෙරිං වරාපෙමා” ති වත්වා තථා කාරෙසි. අථ තං සුත්වා බොධිසත්තො වින්තෙසි “අහං හතියා මාසකඩ්ඨමාසකං සඨසරිත්වා කිච්ඡෙන මාතරං පොසෙමි, ඉමං ධනං ගහෙත්වා මාතු දත්වා යක්ඛස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමි, සවෙ යක්ඛං දමෙතුං

සක්ඛිස්සාමි, ඉච්චෙනං කුසලං, නො වෙ සක්ඛිස්සාමි, මාතා මෙ සුඛං ජීවිස්සති” ති. සො තමත්ථං මාතු ආරොචෙත්වා “අලං තාත, න මම අත්ථො ධනෙනා” ති ද්වෙ වාරෙ පටික්ඛිතිත්වා තතියවාරෙ තං අනාපුච්ඡිත්වා “ආහරථ, අය්‍ය, සහස්සං, අහං භත්තං හරිස්සාමි” ති සහස්සං ගහෙත්වා මාතු දත්වා “අම්ම, මා චිත්තයි, අහං යක්ඛං දමෙත්වා මහාජනස්ස සොත්ථිං කරිස්සාමි, අජ්ජෙව තව අස්සුකිලිත්තමුඛං භාසාපෙන්නොව ආගච්ඡිස්සාමි” ති මාතරං වන්දිත්වා රාජපුරිසෙහි සද්ධිං රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි.

තතො රඤ්ඤො “තාත, ත්වං භත්තං හරිස්සසී” ති චුත්තෙ “ආම, දෙවා” ති ආහ. “කිං තෙ ලද්ධං වට්ටති” ති? “තුම්භාකං සුවණ්ණපාදුකා, දෙවා” ති. “කිංකාරණා” ති? “දෙව, සො යක්ඛො අත්තනො රුක්ඛමුලෙ භූමියං ධීතකෙ බාදිතුං ලහති, අහං එතස්ස සන්තකභූමියං අට්ඨත්වා පාදුකාසු යස්සාමි” ති. “අඤ්ඤං කිං ලද්ධං වට්ටති” ති? “තුම්භාකං ඡත්තං, දෙවා” ති. “ඉදං කිමත්ථායා” ති? “දෙව, යක්ඛො අත්තනො රුක්ඛච්ඡායාය ධීතකෙ බාදිතුං ලහති, අහං තස්ස රුක්ඛච්ඡායාය අට්ඨත්වා ඡත්තච්ඡායාය යස්සාමි” ති. “අඤ්ඤං කිං ලද්ධං වට්ටති” ති. “තුම්භාකං ඛග්ගං, දෙවා” ති. “ඉම්නා කො අත්ථො” ති? “දෙව, අමනුස්සාපි ආවුධහත්ථානං භායන්ති යෙවා” ති. “අඤ්ඤං කිං ලද්ධං වට්ටති” ති? “සුවණ්ණපාතිං පුරෙත්වා තුම්භාකං භුඤ්ජනකභත්තං දෙව, දෙවා” ති. “කිංකාරණා, තාතා” ති? “දෙව, මාදිසස්ස නාම පණ්ඩිතස්ස පුරිසස්ස මත්තිකපාතියා ලුඛහොජනං හරිතුං අනනුච්ඡවික” ති. “සාධු, තාතා” ති රාජා සබ්බං දාපෙත්වා තස්ස වෙය්‍යාවච්චකරෙ පටිපාදෙසි.

බොධිසත්තො “මහාරාජ, මා භාගිත්ථ, අජ්ජාහං යක්ඛං දමෙත්වා තුම්භාකං සොත්ථිං කත්වා ආගමිස්සාමි” ති රාජානං වන්දිත්වා උපකරණානි ගාභාපෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා මනුස්සෙ රුක්ඛස්සාවිදුරෙ ය්‍යෙත්වා සුවණ්ණපාදුකං ආරුය්‍ය ඛග්ගං සන්තය්‍යිත්වා සෙතච්ඡත්තං මත්ථකෙ කත්වා කඤ්චනපාතියා භත්තං ගහෙත්වා යක්ඛස්ස සන්තිකං පායාසි. යක්ඛො ඛග්ගං ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා “අයං පුරිසො න අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු ආගමනනියාමෙන එති, කිං නු බො කාරණ” ති චිත්තෙසි. බොධිසත්තොපි රුක්ඛසමීපං ගන්ත්වා අසිතුණ්ඛෙන භත්තපාතිං අත්තොජායාය කරිත්වා ඡායාය පරියන්තෙ ධීතො පයමං ගාථමාහ.

15.

“රාජා තෙ භත්තං පාහෙසි, සුචිං මංසුපසෙවනං;
මසදෙවස්මිං අධිවත්ථෙට්ඨ, එහි නික්ඛම්ම භුඤ්ජසු” ති.

තත්ථ පාහෙසිති පහිණි. මසදෙවස්මිං අධිවත්ථෙට්ඨි මසදෙවොති වටරුක්ඛො චුච්චති, තස්මිං අධිවත්ථෙට්ඨි දෙවතං ආලපති.

තං සුත්වා යක්ඛො “ඉමං පුරිසං වඤ්චෙත්වා අත්තොජායාය පවිට්ඨං බාදිස්සාමි” ති චිත්තෙත්වා දුතියං ගාථමාහ —

16.

“එහි මාණව ඔරෙන, හික්බමාදාය සුපිනං;
තවඤ්ච මාණව හික්බා ව, උභො භක්බා භවිස්සමා”ති.

තත්ථ හික්බන්ති මම නිබද්ධහික්බං. සුපිනන්ති සුපසම්පන්නං.

තතො බොධිසත්තො ද්වෙ ගාමා අභාසි –

17.

“අප්පකෙන තුවං යක්බ, ථුල්ලමත්ථං ජහිස්සසි;
හික්බං තෙ නාහරිස්සන්ති, ජනා මරණසඤ්ඤිතො.

18.

“ලද්ධාය යක්බා තව නිව්වහික්බං, සුචිං පණිතං රසසා උපෙනං;
හික්බඤ්ච තෙ ආහරියො නරො ඉධ, සුදුල්ලභො භෙහිති භක්බිතෙ මයි”ති.

තත්ථ ථුල්ලමත්ථන්ති අප්පකෙන කාරණෙන මහන්තං අත්ථං ජහිස්සසිති දස්සෙති. නාහරිස්සන්ති ඉතො පටියාය මරණසඤ්ඤිතො හුත්වා න ආහරිස්සන්ති, අථ ත්වං මිලාතසාබො විය රුක්ඛො නිරාභාරො දුබ්බලො භවිස්සසිති. ලද්ධායන්ති ලද්ධඅයං ලද්ධාගමනං. ඉදං චුත්තං හොති – සම්ම යක්බ, යං අහං අප්ප ආහරිං, ඉදං තව නිව්වහික්බං සුචිං පණිතං උත්තමං රසෙන උපෙනං ලද්ධාගමනං දෙවසිකං තෙ ආගච්ඡිස්සති. ආහරියොති ආහරණකො. ඉදං චුත්තං හොති – “සචෙ ත්වං ඉමං හික්බං ගහෙත්වා ආගතං මං භක්බසි, අපෙචං මයි භක්බිතෙ හික්බඤ්ච තෙ ආහරණකො අඤ්ඤො නරො ඉධ සුදුල්ලභො භවිස්සති. කිංකාරණා? මාදිසො හි බාරාණසියං අඤ්ඤො පණ්ඩිතමනුස්සො නාම නත්ථි, මයි පන බාදිතෙ සුතනුපි නාම යක්බෙන බාදිතො, අඤ්ඤස්ස කස්ස සො ලජ්ජිස්සති”ති භත්තාහරණකං න ලහිස්සසි, අථ තෙ ඉතො පටියාය භොජනං දුල්ලභං භවිස්සති, අම්භාකම්පි රාජානං ගණ්හිතුං න ලහිස්සසි. කස්මා? රුක්ඛතො බහිභාවෙන. සචෙ පනිදං භත්තං භුඤ්ජිත්වා මං පහිණිස්සසි, අහං තෙ රඤ්ඤො කටෙත්වා නිබද්ධං භත්තං පෙසෙස්සාමි, අත්තානම්පි ච තෙ බාදිතුං න දස්සාමි, අහම්පි තව සන්තිකෙ යානෙ න යස්සාමි, පාදුකාසු යස්සාමි, රුක්ඛච්ඡායායම්පි තෙ න යස්සාමි, අත්තතො ඡත්තච්ඡායායමෙව යස්සාමි, සචෙ පන මයා සද්ධිං විරුජ්ඣස්සසි, බග්ගෙන තං ද්විධා හින්දිස්සාමි, අහඤ්ඤි අප්ප එතදත්ථමෙව සජ්ජො හුත්වා ආගතොති. එවං කිර නං මහාසත්තො තජ්ජෙසි.

යක්බො “යුත්තරූපං මාණවො වදන්ති”ති සල්ලක්ඛෙත්වා පසන්නචිත්තො ද්වෙ ගාමා අභාසි –

19.

“මමෙව සුතතො අත්ථො, යමා භාසසි මාණව;
මයා ත්වං සමනුඤ්ඤොතො, සොත්ථිං පස්සාහි මාතරං.

20.

“බග්ගං ඡත්තඤ්ච පාතිඤ්ච, ගච්ඡමාදාය මාණව;
සොත්ථිං පස්සතු තෙ මාතා, ත්වඤ්ච පස්සාහි මාතර”න්ති.

තත්ථ සුතනොති බොධිසත්තං ආලපති. යථා භාසසීති යථා ත්වං භාසසී, තථා
යො එස තයා භාසිතො අත්ථො, එසො මමෙවත්ථො, මය්හමෙව වඩ්ඪීති.

යක්ඛස්ස කථං සුත්වා බොධිසත්තො “මම කම්මං නිජ්චන්තං, දම්තො මෙ
යක්ඛො, බහුඤ්ච ධනං ලද්ධං, රඤ්ඤො ච වචනං කත”න්ති තුට්ඨවිත්තො
යක්ඛස්ස අනුමොදනං කරොන්තො ඔසානගාථමාහ –

21.

“එවං යක්ඛ සුඛි හොහි, සහ සබ්බෙහි ඤාතිහි;
ධනඤ්ච මෙ අධිගතං, රඤ්ඤො ච වචනං කත”න්ති. –

වත්වා ච පන යක්ඛං ආමන්තෙත්වා “සම්ම, ත්වං පුබ්බෙ අකුසලකම්මං කත්වා
කක්ඛළො ඵරුසො පරෙසං ලොභිතමංසහක්ඛො යක්ඛො හුත්වා නිබ්බත්තො,
ඉතො පට්ඨාය පාණාතිපාතාදීනි මා කරි”ති සීලෙ ච ආනිසංසං, දුස්සීලො ච
ආදීනවං කථෙත්වා යක්ඛං පඤ්චස්ස සීලෙස්ස පතිට්ඨාපෙත්වා “කිං තෙ
අරඤ්ඤවාසෙන, එහි නගරද්වාරෙ තං නිසීදාපෙත්වා අග්ගහත්තලාහිං කරොමි”ති
යක්ඛෙන සද්ධිං නික්ඛමිත්වා බග්ගාදීනි යක්ඛං ගාභාපෙත්වා බාරාණසිං අගමාසි.
“සුතනු මාණවො යක්ඛං ගහෙත්වා එතී”ති රඤ්ඤො ආරොචෙස්සු. රාජා
අමච්චපරිවුතො බොධිසත්තස්ස පච්චුග්ගමනං කත්වා යක්ඛං නගරද්වාරෙ
නිසීදාපෙත්වා අග්ගහත්තලාහිනං කත්වා නගරං පවිසිත්වා හෙරිං වරාපෙත්වා
නාගරෙ සන්නිපාතාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස ගුණං කථෙත්වා සෙනාපතිට්ඨානං
අදාසි. අයඤ්ච බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා
සග්ගපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ මාතුපොසකහික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.
තදා යක්ඛො අඬගුලිමාලො අහොසි, රාජා ආනන්දො, මාණවො පන අහමෙව
අහොසිත්ති.

සුතනුජාතකවණ්ණනා තතියා.

[399] 4. මාතුපොසකගිජ්ඣජාතකවණ්ණනා

තෙ කථං නු කරිස්සන්තීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං
මාතුපොසකහික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු සාමජාතකෙ (ජා. 2.22.296 ආදයො)
ආවි භවිස්සති.

අතීත බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
 ගිජ්ඣයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො වුද්ධෙ පරිහීනවක්ඛුකෙ මාතෘපිතරො
 ගිජ්ඣගුහායං යපෙත්වා ගොමංසාදීනි ආහරිත්වා පොසෙසි. තස්මිං කාලෙ
 බාරාණසියං සුසානෙ එකො නෙසාදො අනියමෙත්වා ගිජ්ඣානං පාසෙ ඔඩ්ඛෙසි.
 අට්ඨකදිවසං බොධිසත්තො ගොමංසාදිං පරියෙසන්තො සුසානං පච්චියො පාදෙන
 පාසෙ බජ්ඣත්වා අත්තනො න වින්තෙසි, වුද්ධෙ පරිහීනවක්ඛුකෙ මාතෘපිතරො
 අනුස්සරිත්වා “කථං නු බො මෙ මාතෘපිතරො යාපෙස්සන්ති, මම බද්ධභාවම්පි
 අජානන්තා අනාථා නිජපච්චයා පබ්බතගුහායමෙව සුස්සිත්වා මරිස්සන්ති
 මඤ්ඤ” ති විලපන්තො පයමං ගාථමාහ —

22.

“නෙ කථං නු කරිස්සන්ති, වුද්ධා ගිරිදරීසයා;
 අහං බද්ධොස්මි පාසෙන, නිලීයස්ස වසං ගතො” ති.

තත්ථ නිලීයස්සාති එවංනාමකස්ස නෙසාදපුත්තස්ස.

අථ නෙසාදපුත්තො ගිජ්ඣරාජස්ස පරිදෙවිතසද්දං සුත්වා දුතියං ගාථමාහ —

23.

“කිං ගිජ්ඣ පරිදෙවසි, කා නු නෙ පරිදෙවනා;
 න මෙ සුතො වා දිට්ඨො වා, භාසන්තො මානුසිං දිජො” ති.

ගිජ්ඣො ආහ —

24.

“භරාමි මාතෘපිතරො, වුද්ධෙ ගිරිදරීසයෙ;
 නෙ කථං නු කරිස්සන්ති, අහං වසං ගතො තවා” ති.

නෙසාදො ආහ —

25.

“යං නු ගිජ්ඣො යොජනසතං, කුණපානි අවෙක්ඛති;
 කස්මා ජාලඤ්ච පාසඤ්ච, ආසජ්ජාපි න බුජ්ඣති” ති.

ගිජ්ඣරාජා ආහ —

26.

“යදා පරාභවො භොති, පොසො ජීවිතසඩ්ඛයෙ;
 අථ ජාලඤ්ච පාසඤ්ච, ආසජ්ජාපි න බුජ්ඣති” ති.

27.

“භරස්සු මාතෘපිතරො, වුද්ධෙ ගිරිදරීසයෙ;

මයා ත්වං සමනුඤ්ඤානො, සොත්ථිං පස්සාහි ඤාතකෙ.

28.

“එවං ලුද්දක නන්දස්සු, සහ සබ්බෙහි ඤාතිහි;
හරිස්සං මාතාපිතරො, වුද්ධෙ ගිරිදරිසයෙ”ති. —

නෙසාදපුත්තෙන දුතියා, ගිජ්ඣෙක තතියාති ඉමා ගාථා පටිපාටියා වුත්තා.

තත්ථ යං නුති යං නු එතං ලොකෙ කථියති. ගිජ්ඣෙකා යොජනසතං, කුණපානි අවෙක්ඛතීති යොජනසතං අතික්කම්ම ධීතානිපි කුණපානි පස්සති, තං යදි තථං, අථ කස්මා ත්වං ඉමං ජාලඤ්ච පාසඤ්ච ආසප්පාපි න බුජ්ඣසි, සන්තිකං ආගන්ත්වාපි න ජානාසිති.

පරාභවොති විනාසො. හරස්සුති ඉදං සො බොධිසත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා “පණ්ඩිතො ගිජ්ඣරාජා පරිදෙවන්තො න අත්තනො පරිදෙවති, මාතාපිතූනං පරිදෙවති, නායං මාරෙතූං යුත්තො”ති තුස්සිත්වා ආහ, වත්වා ව පන පියවිත්තෙන මුදුවිත්තෙන පාසං මොවෙසි.

අථස්ස බොධිසත්තො මරණමුඛා පමුත්තො සුඛිතො අනුමොදනං කරොන්තො ඔසානගාථං වත්වා මුඛපුරං මංසං ආදාය මාතාපිතූනං අදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ මාතුපොසකහික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා නෙසාදපුත්තො ඡන්තො අහොසි, මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි, ගිජ්ඣරාජා පන අහමෙව අහොසිත්ති.

මාතුපොසකගිජ්ඣජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[400] 5. දබ්භපුප්ඵජාතකවණ්ණනා

අනුතීරවාරි හද්දන්තෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උපනන්දං සකායපුත්තං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො හි සාසනෙ පබ්බජිත්වා අප්පිච්ඡතාදිගුණෙ පහාය මහාතණ්හො අහොසි. වස්සුපනායිකාය ද්වෙ තයො විහාරෙ පරිග්ගහෙත්වා එකස්මිං ඡත්තං වා උපාහනං වා එකස්මිං කත්තරයට්ඨිං වා උදකතුම්ඛං වා යපෙත්වා එකස්මිං සයං වසති. සො එකස්මිං ජනපදවිහාරෙ වස්සං උපගන්ත්වා “හික්ඛුහි නාම අප්පිච්ඡෙහි හවිතබ්බ”න්ති ආකාසෙ වන්දං උට්ඨාපෙත්තො විය හික්ඛුනං පච්චයසන්තොසදීපකං අරියවංසපටිපදං කට්ඨෙසි. තං සුත්වා හික්ඛු මනාපානි පත්තචීවරානි ඡඩ්ඛෙත්වා මත්තිකාපත්තානි වෙව පංසුකුලචීවරානි ව ගණ්හිංසු. සො තානි අත්තනො වසනට්ඨානෙ යපෙත්වා වුත්ථවස්සො පචාරෙත්වා යානකං පුරෙත්වා ජෙනවනං ගච්ඡන්තො අත්තරාමග්ගෙ එකස්ස අරඤ්ඤවිහාරස්ස

පිටිධීභාගෙ පාදෙ වල්ලියා පලිබුද්ධො “අද්ධා එත්ථ කිඤ්චි ලද්ධබ්බං භවිස්සති” ති
 තං විහාරං පාවිසි. තත්ථ පන ද්වෙ මහල්ලකා භික්ඛු වස්සං උපගච්ඡංසු. තෙ ද්වෙ ව
 පුලසාටකෙ එකඤ්ච සුබ්බමකම්බලං ලභිත්වා භාජෙතුං අසක්කොන්තා තං දිස්වා
 “ථෙරො නො භාජෙත්වා දස්සති” ති තුට්ඨවිත්තා “මයං, භන්තෙ, ඉමං
 වස්සාවාසිකං භාජෙතුං න සක්කොම, ඉමං නො නිස්සාය විවාදො හොති, ඉදං
 අම්භාකං භාජෙත්වා දෙථා” ති ආභංසු. සො “සාධු භාජෙස්සාමි” ති ද්වෙ පුලසාටකෙ
 ද්විත්තමි භාජෙත්වා “අයං අම්භාකං විනයධරානං පාපුණාති” ති කම්බලං
 ගහෙත්වා පක්කාමි.

තෙපි ථෙරා කම්බලෙ සාලයා තෙනෙව සද්ධිං ඡෙතවනං ගන්ත්වා විනයධරානං
 භික්ඛුනං තමත්ථං ආරොචෙත්වා “ලබ්භති නු ඛො, භන්තෙ, විනයධරානං එවං
 විලොපං බාදිතු” ති ආභංසු. භික්ඛු උපනන්දත්ථෙරෙන ආභතං පත්තචීවරාසිං
 දිස්වා “මහාපුඤ්ඤොසි ත්වං ආවුසො, බහුං තෙ පත්තචීවරං ලද්ධං” ති වදිංසු. සො
 “කුතො මෙ ආවුසො, පුඤ්ඤං, ඉමිනා මෙ උපායෙන ඉදං ලද්ධං” ති සබ්බං
 කථෙසි. භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසු “ආවුසො, උපනන්දො
 සක්ඛාපුත්තො මහාතණ්හො මහාලොභො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ,
 භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න,
 භික්ඛවෙ, උපනන්දෙන පටිපදාය අනුච්ඡවිකං කතං, පරස්ස පටිපදං කථෙත්තෙන
 නාම භික්ඛුනා පයමං අත්තනො අනුච්ඡවිකං කත්වා පච්ඡා පරො ඔවදිතබ්බො” ති.

“අත්තානමෙව පයමං, පතිරූපෙ නිවෙසයෙ;
 අථඤ්ඤමනුසාසෙය්‍ය, න කිලිස්සෙය්‍ය පණ්ඩිතො” ති. (ධ. ප. 158) –

ඉමාය ධම්මපදෙ ගාථාය ධම්මං දෙසෙත්වා “න, භික්ඛවෙ, උපනන්දො ඉදානෙව,
 පුබ්බෙපෙස මහාතණ්හො මහාලොභොව, න ච පන ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස ඉමෙසං
 සන්තකං විලුම්පියෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො නදීතීරෙ
 රුක්ඛදෙවතා අහොසි. තදා එකො සිඬගාලො මායාචිං නාම හරියං ගහෙත්වා
 නදීතීරෙ එකස්මිං යානෙ වසි. අථෙකදිවසං සිඬගාලි සිඬගාලං ආභ “දොහළො මෙ
 සාමි, උප්පන්නො, අල්ලරොහිතමච්ඡං බාදිතුං ඉච්ඡාමි” ති. සිඬගාලො
 “අප්පොස්සුක්කා හොහි, ආහරිස්සාමි තෙ” ති නදීතීරෙ වරන්නො වල්ලියා පාදෙ
 පලිබුස්සිත්වා අනුතීරමෙව අගමාසි. තස්මිං බණ්ණ ගම්භීරවාරී ච අනුතීරවාරී චාති
 ද්වෙ උද්දා මච්ඡෙ පරියෙසන්තා තීරෙ අට්ඨංසු. තෙසු ගම්භීරවාරී මහන්තං
 රොහිතමච්ඡං දිස්වා වෙගෙන උදකෙ පවිසිත්වා තං නඬගුට්ඨෙ ගණ්හි. බලවා
 මච්ඡො පරිකඩ්ඪන්තො යාසි. සො ගම්භීරවාරී උද්දො “මහාමච්ඡො උහින්තමි
 නො පහොස්සති, එහි මෙ සභායො හොහි” ති ඉතරෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො පයමං
 ගාථමාහ –

“අනුතීර්වාරී හද්දන්තෙ, සභායමනුධාව මං;
මහා මෙ ගහිතො මච්ඡො, සො මං හරති වෙගසා” ති.

තත්ථ සභායමනුධාව මන්ති සභාය අනුධාව මං, සන්ධිවසෙන ම-කාරො
වුත්තො. ඉදං වුත්තං හොති – යථාහං ඉමිනා මච්ඡෙන න සංහීරාමි, එවං මං
නඬගුට්ඨං ඛණ්ඩෙ ගහෙත්වා ත්වං අනුධාවාති.

තං සුත්වා ඉතරො දුතියං ගාථමාහ –

30.

“ගම්හීරවාරී හද්දන්තෙ, දළ්භං ගණ්භාහි ථාමසා;
අහං තං උද්ධරිස්සාමි, සුපණ්ණො උරගාමිවා” ති.

තත්ථ ථාමසාහි ථාමෙන. උද්ධරිස්සාමිති නීහරිස්සාමි. සුපණ්ණො උරගාමිවාති
ගරුළො සජ්ජං විය.

අථ ද්වෙපි තෙ එකතො හුත්වා රොහිතමච්ඡං නීහරිත්වා ථලෙ යපෙත්වා
මාරෙත්වා “ත්වං භාජෙහි, ත්වං භාජෙහි” ති කලහං කත්වා භාජෙතුං අසක්කොන්තා
යපෙත්වා නිසිදිංසු. තස්මිං කාලෙ සිඬගාලො තං යානං අනුප්පත්තො. තෙ තං දිස්වා
උභොපි පච්චුග්ගමනං කත්වා “අයං, සම්ම, දඬිහපුප්ඵමච්ඡො අම්භෙහි එකතො
හුත්වා ගහිතො, තං නො භාජෙතුං අසක්කොන්තානං විවාදො උප්පන්නො,
සමභාගං නො භාජෙත්වා දෙහි” ති තතියං ගාථමාහංසු –

31.

“විවාදො නො සමුප්පන්නො, දඬිහපුප්ඵ සුණොහි මෙ;
සමෙහි මෙධගං සම්මා, විවාදො වූපසම්මත” ති.

තත්ථ දඬිහපුප්ඵාති දඬිහපුප්ඵසමානවණ්ණතාය තං ආලපන්ති. මෙධගන්ති
කලහං.

තෙසං වචනං සුත්වා සිඬගාලො අත්තනො ඛලං දීපෙත්තො –

32.

“ධම්මට්ඨොහං පුරෙ ආසිං, බහු අඬ්ඬා මෙ තීරිතා;
සමෙමි මෙධගං සම්මා, විවාදො වූපසම්මත” ති. –

ඉදං ගාථං වත්වා භාජෙත්තො –

33.

“අනුතීරවාරි නඬගුට්ඨං, සිසං ගම්හීරවාරිනො;
අව්වායං මජ්ඣිමො ඛණ්ඩො, ධම්මට්ඨස්ස හවිස්සති” ති. –

ඉමං ගාථමාහ —

තත්ථ පඨමගාථාය අයමත්ථො — අහං පුබ්බෙ රාජුනං විනිච්ඡයාමච්චො ආසිං,
තෙන මයා විනිච්ඡයෙ නිසිදිත්වා බහු අඬ්ඬා තීරිතා, තෙසං තෙසං
බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදීනං බහු අඬ්ඬා තීරිතා විනිච්ඡිතා, ස්වාහං තුම්හාදිසානං
සමජාතිකානං චතුප්පදානං අඬ්ඬං තීරෙතුං කිං න සක්ඛිස්සාමි, අහං චො සමෙමි
මෙධගං, සම්මා මං නිස්සාය තුම්හාකං විවාදො වූපසම්මතුති.

එවඤ්ඤා පන වත්වා මච්ඡං තයො කොට්ඨාසෙ කත්වා අනුතීර්චාරි ත්වං
නඬ්ඬුට්ඨං ගණ්හ, සීසං ගම්භීර්චාරිනො භොතු. අච්චායං මජ්ඣිමො බණ්ඩොති අපිච
අයං මජ්ඣිමො කොට්ඨාසො. අථ වා අච්චාති අතිච්ච, ඉමෙ ද්වෙ කොට්ඨාසෙ
අතික්කමිත්වා යිතො අයං මජ්ඣිමො බණ්ඩො ධම්මට්ඨස්ස විනිච්ඡයාමිකස්ස
මය්හං භවිස්සතිති.

එවං තං මච්ඡං විහජිත්වා “තුම්හෙ කලහං අකත්වා නඬ්ඬුට්ඨඤ්ඤා සීසඤ්ඤා
බාද්දා”ති වත්වා මජ්ඣිමබණ්ඩං මුඛෙන ඩංසිත්වා තෙසං පස්සන්තානංයෙව
පලායි. තෙ සහස්සං පරාජිතා විය දුම්මුඛා නිසිදිත්වා ගාථමාහංසු —

34.

“විරම්භි භක්ඛො අභවිස්ස, සචෙ න විචදෙමසෙ;
අසීසකං අනඬ්ඬුට්ඨං, සිඬ්ඬගාලො හරති රොහිත”න්ති.

තත්ථ විරම්භිති ද්වෙ තයො දිවසෙ සන්ධාය වුත්තං.

සිඬ්ඬගාලොපි “අජ්ජ හරියං රොහිතමච්ඡං බාදාපෙස්සාමි”ති තුට්ඨවිත්තො තස්සා
සන්තිකං අගමාසි. සා තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා අභිනන්දමානා —

35.

“යථාපි රාජා නන්දෙයා, රජ්ජං ලද්ධාන ඛත්තියො;
එවාහමජ්ජ නන්දාමි, දිස්වා පුණ්ණමුඛං පති”න්ති. —

ඉමං ගාථං වත්වා අධිගමුපායං පුච්ඡන්ති —

36.

“කථං නු ථලජො සන්තො, උදකෙ මච්ඡං පරාමසි;
පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි, කථං අධිගතං තයා”ති. —

ඉමං ගාථමාහ —

තත්ථ කථං නුති “බාද, හද්දෙ”ති මච්ඡබණ්ඩෙ පුරතො යපිතෙ “කථං නු ත්වං
ථලජො සමානො උදකෙ මච්ඡං ගණ්හි”ති පුච්ඡි.

සිඬගාලො තස්සා අධිගමුපායං ආවික්ඛන්තො අනන්තරගාථමාහ —

37.

“විවාදෙන කිසා භොන්ති, විවාදෙන ධනක්ඛයා;
ඡීනා උද්දා විවාදෙන, භුඤ්ජ මායාවි රොහිත” ති.

තත්ථ විවාදෙන කිසා භොන්තිති හද්දෙ, ඉමෙ සත්තා විවාදං කරොන්තා විවාදං නිස්සාය කිසා අප්පමංසලොහිතා භොන්ති. විවාදෙන ධනක්ඛයාති හිරඤ්ඤසුචණ්ණාදීනං ධනානං ඛයා විවාදෙනෙව භොන්ති. ද්විසුපි විවදන්තෙසු එකො පරාජිතො පරාජිතත්තා ධනක්ඛයං පාපුණාති, ඉතරො ජයභාගදානෙන. ඡීනා උද්දාති ද්වෙ උද්දාපි විවාදෙනෙව ඉමං මච්ඡං ඡීනා, තස්මා ත්වං මයා ආභතස්ස උප්පත්තිං මා පුච්ඡ, කෙවලං ඉමං භුඤ්ජ මායාවි රොහිතන්ති.

ඉතරා අභිසම්බුද්ධගාථා —

38.

“එවමෙව මනුස්සෙසු, විවාදො යත්ථ ජායති;
ධම්මට්ඨං පට්ඨාවති, සො හි තෙසං විනායකො;
ධනාපි තත්ථ ඡීයන්ති, රාජකොසො පවඨ්ඨති” ති.

තත්ථ එවමෙවති හික්ඛවෙ, යථා එතෙ උද්දා ඡීනා, එවමෙව මනුස්සෙසුපි යස්මිං යානෙ විවාදො ජායති, තත්ථ තෙ මනුස්සා ධම්මට්ඨං පට්ඨාවන්ති, විනිච්ඡයසාමිකං උපසඬ්ඨකමන්ති. කිංකාරණා? සො හි තෙසං විනායකො, සො තෙසං විවාදාපන්නානං විවාදවූපසමකොති අත්ථො. ධනාපි තත්ථාති තත්ථ තෙ විවාදාපන්නා ධනතොපි ඡීයන්ති, අත්තනො සත්තකා පරිභායන්ති, දණ්ඨෙන වෙව ජයභාගග්ගහණෙන ච රාජකොසො පවඨ්ඨති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා සිඬගාලො උපනන්දො අභොසි, උද්දා ද්වෙ මහල්ලකා, තස්ස කාරණස්ස පච්චක්ඛකාරිකා රුක්ඛදෙවතා පන අහමෙව අභොසි” ති.

දබ්හපුප්ඵජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[401] 6. පණ්ණකජාතකවණ්ණනා

පණ්ණකං තිබ්බිණ්ඩාරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තඤ්චි හික්ඛුං සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං හික්ඛු උක්කණ්ඨිතො” ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ” ති වුත්තෙ “කෙන උක්කණ්ඨාපිතො” ති වත්වා “පුරාණදුතියිකායා” ති වුත්තෙ “හික්ඛු අයං ඉත්ථී තුය්හං අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං ඉමං නිස්සාය වෙතසිකරොගෙන මරන්තො පණ්ඨිතෙ නිස්සාය ජීවිතං අලත්ථා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීත බොහෝමය මද්දවමහාරාජ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
 බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්ති, සෙනකකුමාරොතිස්ස නාමං අකංසු. සො වයප්පත්තො
 තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා බොහෝමයං පච්චාගන්ත්වා
 මද්දවරඤ්ඤො අත්ථධම්මානුසාසකො අමච්චො අහොසි, “සෙනකපණ්ඩිතො”ති
 වුත්තෙ සකලනගරෙ වන්දො විය සුරියො විය ව පඤ්ඤායි. තදා රඤ්ඤො
 පුරොහිතපුත්තො රාජ්‍යපට්ඨානං ආගතො සබ්බාලඤ්ඤාපට්ඨමණ්ඩිතං උත්තමරූපධරං
 රඤ්ඤො අග්ගමහෙසිං දිස්වා පට්ඨෙද්ධවිත්තො හුත්වා ගෙහං ගන්ත්වා නිරාහාරො
 නිපජ්ජිත්වා සභායකෙහි පුට්ඨො තමත්ථං ආරොවෙසි. රාජාපි “පුරොහිතපුත්තො න
 දිස්සති, කහං නු ඛො”ති පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා “අහං
 තෙ ඉමං සත්ත දිවසානි දම්මි, සත්තාහං සරෙ කත්වා අට්ඨමෙ දිවසෙ
 ආනෙය්‍යාසි”ති ආහ. සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා තං ගෙහං නෙත්වා තාය සද්ධිං
 අහිරම්. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පට්ඨෙද්ධවිත්තො හුත්වා කඤ්චි අජානාපෙත්වා
 අග්ගද්වාරෙත පලායිත්වා අඤ්ඤස්ස රඤ්ඤො විජිතං අගමසුං, කොචි ගතට්ඨානං
 න ජාති, නාවාය ගතමග්ගො විය අහොසි. රාජා නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා
 නානප්පකාරෙත විචින්නොපි තස්ස ගතට්ඨානං න අඤ්ඤායි. අට්ඨස්ස තං නිස්සාය
 බලවසොකො උප්පජ්ජි, හදයං උණ්හං හුත්වා ලොහිතං පග්ගරි. තතො පට්ඨාය
 වස්ස කුච්ඡිතො ලොහිතං නික්ඛම්, බ්‍යාධි මහන්තො අහොසි. මහන්තාපි රාජවෙජ්ජා
 තිකිච්ඡිතුං නාසක්ඛිංසු.

බොධිසත්තො “ඉමස්ස රඤ්ඤො බ්‍යාධි නත්ථි, හරියං පන අපස්සන්තො
 චෙතසිකරොගෙන පුට්ඨො, උපායෙන තං තිකිච්ඡිස්සාමි”ති ආයුරඤ්ච
 පුක්කුසඤ්චාති ද්වෙ රඤ්ඤො පණ්ඩිතාමච්චෙ ආමන්තෙත්වා “රඤ්ඤො දෙවියා
 අදස්සනෙන චෙතසිකං රොගං යපෙත්වා අඤ්ඤො රොගො නත්ථි, බහුපකාරො ව
 ඛො පන අම්භාකං රාජා, තස්මා උපායෙන තං තිකිච්ඡාම, රාජධිගණෙ සමජ්ජං
 කාරෙත්වා අසිං ගිලිතුං ජානන්තෙන අසිං ගිලාපෙත්වා රාජානං සීහපඤ්ජරෙ කත්වා
 සමජ්ජං ඔලොකාපෙස්සාම, රාජා අසිං ගිලන්තං දිස්වා ‘අත්ථි නු ඛො ඉතො අඤ්ඤං
 දුක්කරතර’න්ති පඤ්ඤං පුච්ඡිස්සති. තං සම්ම ආයුර, ත්වං ‘අසුකං නාම දදාමිති
 වචනං ඉතො දුක්කරතර’න්ති බ්‍යාකරෙය්‍යාසි, තතො සම්ම පුක්කුස, තං පුච්ඡිස්සති,
 අට්ඨස්ස ත්වං ‘මහාරාජ, දදාමිති වත්වා අදදතො සා වාචා අඵලා හොති, තථාරූපං
 වාචං න කෙචි උපජිවන්ති න බාදන්ති න පිචන්ති, යෙ පන තස්ස
 වචනස්සානුච්ඡිකං කරොන්ති, යථාපට්ඨඤ්ඤාතමත්ථං දෙන්තියෙව, ඉදං තතො
 දුක්කරතර’න්ති ඵලං බ්‍යාකරෙය්‍යාසි, ඉතො පරං කත්තබ්බං අහං ජාතිස්සාමි’ති
 වත්වා සමජ්ජං කාරෙසි.

අථ තෙ තයොපි පණ්ඩිතා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “මහාරාජ, රාජධිගණෙ
 සමජ්ජො වත්තති, තං ඔලොකෙන්තානං දුක්ඛම්පි න දුක්ඛං හොති, ඵහි ගච්ඡාමා”ති
 රාජානං නෙත්වා සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා සමජ්ජං ඔලොකාපෙසුං. බහු ජනා
 අත්තනො අත්තනො ජානනකසිප්පං දස්සෙසුං. ඵකො පන පුරියො තෙත්තිංසධිගුලං
 තිබ්බිකධාරං අසිරතනං ගිලති. රාජා තං දිස්වා “අයං පුරියො ඵතං අසිං ගිලති, ‘අත්ථි

නු බො ඉතො අඤ්ඤං දුක්ඛරතර’න්ති ඉමෙ පණ්ඩිතෙ පුච්ඡිස්සාමී’’ති වින්තෙන්වා
ආයුරං පුච්ඡන්තො පටමං ගාථමාහ –

39.

“පණ්ණකං තිබ්ණධාරං, අසිං සම්පන්නපායිනං;
පරිසායං පුරිසො ගිලති, කිං දුක්ඛරතරං තතො;
යදඤ්ඤං දුක්ඛරං යානං, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති.

තත්ථ පණ්ණකන්ති පණ්ණකරට්ඨෙ උප්පන්නං. සම්පන්නපායිනන්ති
සම්පන්නං පරලොභිතපායිනං. පරිසායන්ති පරිසමජ්ඣෙ ධනලොභෙන අයං
පුරිසො ගිලති. යදඤ්ඤන්ති ඉතො අසිගිලනතො යං අඤ්ඤං දුක්ඛරතරං කාරණං,
තං මයා පුච්ඡිතො කථෙහිති.

අටස්ස සො තං කථෙන්නො දුතියං ගාථමාහ –

40.

“ගිලෙය්‍ය පුරිසො ලොභා, අසිං සම්පන්නපායිනං;
යො ච වජ්ජා දදාමිති, තං දුක්ඛරතරං තතො;
සබ්බඤ්ඤං සුකරං යානං, එවං ජානාහි මද්දවා’’ති.

තත්ථ වජ්ජාති වදෙය්‍ය. තං දුක්ඛරතරන්ති ‘දදාමි’ති වචනං තතො
අසිගිලනතො දුක්ඛරතරං. සබ්බඤ්ඤන්ති ‘අසුකං නාම තච දස්සාමී’ති වචනං
යපෙන්වා අඤ්ඤං සබ්බමිපි කාරණං සුකරං. මද්දවාති රාජානං ගොත්තෙන ආලපති.

රඤ්ඤො ආයුරපණ්ඩිතස්ස වචනං සුත්වා ‘අසිගිලනතො කිර ‘ඉදං නාම
දම්මී’ති වචනං දුක්ඛරං, අහඤ්ච ‘පුරොහිතපුත්තස්ස දෙවිං දම්මී’ති අවචං,
අතිදුක්ඛරං වත මෙ කත’න්ති වීමංසන්තස්සෙව හදයසොකො ථොකං තනුත්තං
ගතො. සො තතො ‘පරස්ස ඉමං දම්මීති වචනතො පන අඤ්ඤං දුක්ඛරතරං අත්ථී
නු බො’’ති වින්තෙන්වා පුක්කුසපණ්ඩිතෙන සද්ධිං සල්ලපන්නො තතියං ගාථමාහ –

41.

“ඛ්‍යාකාසි ආයුරො පඤ්භං, අත්ථං ධම්මස්ස කොච්ඤො;
පුක්කුසං දානි පුච්ඡාමි, කිං දුක්ඛරතරං තතො;
යදඤ්ඤං දුක්ඛරං යානං, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති.

තත්ථ පඤ්භං අත්ථන්ති පඤ්භස්ස අත්ථං ඛ්‍යාකාසිති චුත්තං හොති. ධම්මස්ස
කොච්ඤොති තදත්ථජොතකෙ ගන්ථෙ කුසලො. තතොති තතො වචනතො කිං
දුක්ඛරතරන්ති.

අටස්ස ඛ්‍යාකරොන්නො පුක්කුසපණ්ඩිතො චතුත්ථං ගාථමාහ –

42.

“න වාවමුපථිවන්ති, අඵලං ගිරමුදිරිතං;
යො ව දත්වා අවාකයිරා, තං දුක්කරතරං තතො;
සබ්බඤ්ඤං සුකරං යානං, එවං ජානාහි මද්දවා”ති.

තත්ථ දත්වාති “අසුකං නාම දම්මී”ති පටිඤ්ඤං දත්වා. අවාකයිරාති තං පටිඤ්ඤාතමත්ථං දදන්තො තස්මිං ලොභං අවාකරෙය්‍ය ඡින්දෙය්‍ය, තං භණ්ඩං දදෙය්‍යාති වුත්තං භොති. තතොති තතො අසිගිලනතො “අසුකං නාම තෙ දම්මී”ති වචනතො ව තදෙව දුක්කරතරං.

රඤ්ඤො තං වචනං සුත්වා “අභං ‘පුරොහිතපුත්තස්ස දෙවිං දම්මී’ති පයමං වත්වා වාචාය අනුවච්ඡවිකං කත්වා තං අදාසිං, දුක්කරං වත මෙ කත”න්ති පරිවිතක්කෙන්තස්ස සොකො තනුකතරො ජාතො. අඵස්ස එතදභොසි “සෙනකපණ්ඩිතතො අඤ්ඤො පණ්ඩිතතරො නාම නත්ථි, ඉමං පඤ්ඤං එතං පුච්ඡස්සාමී”ති. තතො තං පුච්ඡන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ —

43.

“ඛ්‍යාකාසි පුක්කුසො පඤ්ඤං, අත්ථං ධම්මස්ස කොච්ඤො;
සෙනකං දානි පුච්ඡාමි, කිං දුක්කරතරං තතො;
යදඤ්ඤං දුක්කරං යානං, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො”ති.

අඵස්ස ඛ්‍යාකරොන්තො සෙනකො ඡට්ඨං ගාථමාහ —

44.

“දදෙය්‍ය පුරිසො දානං, අප්පං වා යදි වා බහුං;
යො ව දත්වා නානුතප්පෙ, තං දුක්කරතරං තතො;
සබ්බඤ්ඤං සුකරං යානං, එවං ජානාහි මද්දවා”ති.

තත්ථ නානුතප්පෙති අත්තතො අතිකන්තං අතිමනාපං පියභණ්ඩං පරස්ස දත්වා “කිමත්ථං මයා ඉදං දින්ත”න්ති එවං තං පියභණ්ඩං ආරබ්භ යො පච්ඡා න තප්පති න සොචති, තං අසිගිලනතො ව “අසුකං නාම තෙ දම්මී”ති වචනතො ව තස්ස දානතො ව දුක්කරතරං.

ඉති මහාසත්තො රාජානං සඤ්ඤාපෙන්නා කථෙසි. දානඤ්ඤි දත්වා අපරචෙතනාව දුස්සන්ධාරියා, තස්සා සන්ධාරණදුක්කරතා වෙස්සන්තරජාතකෙන දීපිතා. වුත්තඤ්ඤෙනං —

“අදු වාපං ගහෙත්වාන, බග්ගං බන්ධිය වාමතො;
ආනෙස්සාමි සකෙ පුත්තෙ, පුත්තානඤ්ඤි වධො දුබ්බො.

“අට්ඨානමෙතං දුක්ඛරූපං, යං කුමාරා විහඤ්ඤරෙ;

සතඤ්ච ධම්මඤ්ඤාය, කො දත්වා අනුතප්පති''ති. (ජා. 2.22.2158-2159);

රාජාපි බොධිසත්තස්ස චචනං සුත්වා සල්ලක්ඛෙසි “අහං අත්තනො මනෙනෙව පුරොහිතපුත්තස්ස දෙවිං දත්වා සකමනං සන්ධාරෙතුං න සක්කොමි, සොවාමි කිලමාමි, න මෙ ඉදං අනුච්ඡවිකං, සවෙ සා මයි සසිනෙහා භවෙය්‍යා, ඉමං ඉස්සරියං ඡඩ්ඛෙත්වා න පලායෙය්‍යා, මයි පන සිනෙහං අකත්වා පලාතාය කිං තාය මය්‍හ”න්ති. තස්සෙවං චිත්තෙන්තස්ස පදුමපත්තෙ උදකඛිත්ථු විය සබ්බසොකො නිවත්තිත්වා ගතො, තඬ්ඛණඤ්ඤෙවස්ස කුච්ඡි පරිසණ්ඨාසි. සො නිරොගො සුඛිතො හුත්වා බොධිසත්තස්ස ථුතිං කරොන්තො ඔසානගාථමාහ –

45.

“ඛ්‍යාකාසි ආයුරො පඤ්භං, අථො පුක්කුසපොරිසො;
සබ්බෙ පඤ්භෙ අතිහොති, යථා භාසති සෙනකො”ති.

තත්ථ යථා භාසතීති යථා පණ්ඩිතො භාසති, තථෙවෙනං දානං නාම දත්වා නෙව අනුතප්පිතබ්බන්ති. ඉමං පනස්ස ථුතිං කත්වා තුට්ඨො බහුං ධනමදාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා රාජමහෙසි පුරාණදුතියිකා අහොසි, රාජා උක්කණ්ඨිතභික්ඛු, ආයුරපණ්ඩිතො මොග්ගල්ලානො, පුක්කුසපණ්ඩිතො සාරිපුත්තො, සෙනකපණ්ඩිතො අහමෙව අහොසිත්ති.

පණ්ණකජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[402] 7. සත්තුහස්තජාතකවණ්ණනා

විබ්භන්තච්ඡිත්තොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අත්තනො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ කථෙසි. පච්චුප්පන්නවත්ථු උමඬ්ඨජාතකෙ (ජා. 2.22.590 ආදයො) ආවි භවිස්සති.

අතීතෙ බාරාණසියං ජනකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්ති, සෙනකකුමාරොතිස්ස නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා බාරාණසිං පච්චාගන්ත්වා රාජානං පස්සි, රාජා තං අමච්චට්ඨානෙ යපෙසි, මහන්තඤ්චස්ස යසං අනුප්පදාසි. සො රඤ්ඤො අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසි, මධුරකථො ධම්මකථිකො හුත්වා රාජානං පඤ්චසු සිලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා දානෙ උපොසථකම්මෙ දසසු කුසලකම්මපථෙසුති ඉමාය කල්‍යාණපටිපදාය පතිට්ඨාපෙසි, සකලරට්ඨෙ බුද්ධානං උප්පන්නකාලො විය අහොසි. පක්ඛදිවසෙසු රාජා ච උපරාජාදයො ච සබ්බෙ සන්නිපතිත්වා ධම්මසහං

සජ්ජේන්ති. මහාසත්තො සජ්ජිතධම්මසභායං රතනපල්ලඤ්ඤාවරගතො බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙති, බුද්ධානං ධම්මකථාසදිසාවස්ස කථා හොති.

අප අඤ්ඤාතරො මහල්ලකඛ්ඛානමණො ධනභික්ඛං වරින්වා කභාපණසහස්සං ලභින්වා එකස්මිං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නික්ඛිපින්වා පුත “භික්ඛං වරිස්සාමි” ති ගතො. තස්ස ගතකාලෙ තං කුලං කභාපණෙ වළඤ්ජෙසි. සො ආගන්ත්වා කභාපණෙ ආහරාපෙසි. බ්‍රාහ්මණො කභාපණෙ දාතුං අසක්කොන්තො අත්තනො ධිතරං තස්ස පාදපරිවාරිකං කත්වා අදාසි. බ්‍රාහ්මණො තං ගහෙත්වා බාරාණසිතො අවිදුරෙ එකස්මිං බ්‍රාහ්මණගාමෙ වාසං කප්පෙසි. අපස්ස හරියා දහරතාය කාමෙසු අතිත්තා අඤ්ඤෙන තරුණබ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං මිච්ඡාචාරං වරි. සොළස භි අතප්පතීයවත්ථුනි නාම. කතමානි සොළස? සාගරො සබ්බසවත්තීහි න තප්පති, අග්ගි උපාදානෙන න තප්පති, රාජා රට්ඨෙන න තප්පති, බාලො පාපෙහි න තප්පති, ඉත්ථි මෙටුනධම්මෙන අලඤ්ඤාතරෙන විජායනෙනාති ඉමෙහි තීහි න තප්පති, බ්‍රාහ්මණො මන්තෙහි න තප්පති, ක්කායි විහාරසමාපත්තියා න තප්පති, සෙක්ඛො අපවයෙන න තප්පති, අප්පිච්ඡො ධුතඨගගුණෙන න තප්පති, ආරද්ධවිරියො වීරියාරම්භෙන න තප්පති, ධම්මකථිකො සාකච්ඡාය න තප්පති, විසාරදො පරිසාය න තප්පති, සද්ධො සඤ්ඤාපට්ඨානෙන න තප්පති, දායකො පරිව්වාගෙන න තප්පති, පණ්ඩිතො ධම්මස්සවනෙන න තප්පති, වතස්සො පරිසා තථාගතදස්සනෙන න තප්පන්තීති.

සාපි බ්‍රාහ්මණි මෙටුනධම්මෙන, අතිත්තා තං බ්‍රාහ්මණං නිහරින්වා විස්සත්ථා පාපකම්මං කාතුකාමා හුත්වා එකදිවසං දුම්මනා නිපජ්ජින්වා “කිං හොති” ති චුත්තා “බ්‍රාහ්මණ, අහං තව ගෙහෙ කම්මං කාතුං න සක්කොමි, දාසිදාසං ආනෙහි” ති ආහ. “හොති ධනං මෙ නත්ථි, කිං දත්වා ආනෙමි” ති. “භික්ඛං වරින්වා ධනං පරියෙසින්වා ආනෙහි” ති. “තෙන භි හොති පාඨෙය්‍යං මෙ සජ්ජෙහි” ති. “සා තස්ස බද්ධසත්තූනඤ්ච අබද්ධසත්තූනඤ්ච වම්මපසිබ්බකං පුරෙත්වා අදාසි”. බ්‍රාහ්මණො ගාමනිගමරාජධානීසු වරන්තො සත්ත කභාපණසතානි ලභින්වා “අලං මෙ එත්තකං ධනං දාසිදාසමුලායා” ති නිවත්තිත්වා අත්තනො ගාමං ආගච්ඡන්තො එකස්මිං උදකථාසුකට්ඨානෙ පසිබ්බකං මුඤ්චින්වා සත්තුං බාදින්වා පසිබ්බකමුඛං අබන්ධින්වා පානියං පිටිතුං ඔතිණ්ණො. අපෙකස්මිං රුක්ඛසුසිරෙ එකො කණ්ඨසප්පො සත්තුගන්ධං සායින්වා පසිබ්බකං පටිසින්වා හොගං ආභූජින්වා සත්තුං බාදන්තො නිපජ්ජී. බ්‍රාහ්මණො ආගන්ත්වා පසිබ්බකස්ස අබ්භන්තරං අනොලොකෙත්වා පසිබ්බකං බන්ධින්වා අංසෙ කත්වා පායාසි. අත්තරාමග්ගෙ එකස්මිං රුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතා බන්ධවිටපෙ යත්වා “බ්‍රාහ්මණ, සවෙ අත්තරාමග්ගෙ වසිස්සසි, සයං මරිස්සසි, සවෙ අප්ප සරං ගමිස්සසි, හරියා තෙ මරිස්සති” ති වත්වා අත්තරධාසි. සො ඔලොකෙත්තො දෙවතං අදිස්වා භීතො මරණභයතප්ජිතො රොදන්තො පරිදෙවන්තො බාරාණසිනගරද්වාරං සම්පාපුණි.

තදා ව පන්තරසුපොසථො හොති අලඤ්ඤාතරධම්මාසනෙ නිසීදින්වා බොධිසත්තස්ස ධම්මකථනදිවසො. මහාජනො නානාගන්ධපුප්ඵාදිහත්ථො වග්ගවග්ගො හුත්වා ධම්මිං කථං සොතුං ගච්ඡති. බ්‍රාහ්මණො තං දිස්වා “කහං

ගව්‍යයා' 'නි පුච්ඡිත්වා “බ්‍රාහ්මණ, අජ්ජ සෙනකපණ්ඩිතො මධුරස්සරෙන බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙති, කිං ත්වම්පි න ජානාසී” ති චුත්තෙ චිත්තෙසි “පණ්ඩිතො කිර ධම්මකථිකො, අහඤ්චම්හි මරණභයතජ්ජිතො, පණ්ඩිතා බො පන මහත්තම්පි සොකං හරිතුං සක්කොන්ති, මයාපි තත්ථ ගන්ත්වා ධම්මං සොතුං වට්ටති” ති. සො තෙහි සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා මහාසත්තං පරිවාරෙත්වා නිසින්නාය සරාජිකාය පරිසාය පරියන්තෙ සත්තුපසිඛිකකෙන ඛන්ධගතෙන ධම්මාසනතො අවිදුරෙ මරණභයතජ්ජිතො රොදමානො අට්ඨාසී. මහාසත්තො ආකාසගඬිං ඔතරන්තො විය අමතවස්සං වස්සෙන්තො විය ව ධම්මං දෙසෙසී. මහාජනො සඤ්ජාතසොමනස්සො සාධුකාරං දත්වා ධම්මං අස්සොසී.

පණ්ඩිතා ව නාම දිසාවක්ඛුකා භොන්ති. තස්මිං බණ මහාසත්තො පසන්තපඤ්චපසාදානි අක්ඛිති උම්මිලෙත්වා සමන්තතො පරිසං ඔලොකෙන්තො තං බ්‍රාහ්මණං දිස්වා චිත්තෙසි “එත්තකා පරිසා සොමනස්සජාතා සාධුකාරං දත්වා ධම්මං සුභන්ති, අයං පනෙකො බ්‍රාහ්මණො දොමනස්සජ්ජන්තො රොදති, එතස්ස අඛිහන්තරෙ අස්සුජනනසමත්ථෙන සොකෙන භවිතඛිං, තමස්ස අම්බිලෙන පහරිත්වා තම්බමලං විය පදුමපලාසතො උදකඛිත්ථුං විය විනිවත්තෙන්වා එත්ථෙව නං නිස්සොකං තුට්ඨමානසං කත්වා ධම්මං දෙසෙස්සාමි” ති. සො තං ආමන්තෙන්වා “බ්‍රාහ්මණ, සෙනකපණ්ඩිතො නාමාහං, ඉදානෙව තං නිස්සොකං කරස්සාමි, විස්සත්ථො කථෙහි” ති තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො පයමං ගාථමාහ –

46.

“විඛිහන්තවිත්තො කුපිතින්ද්‍රියොසී, නෙත්තෙහි තෙ වාරිගණා සවන්ති; කිං තෙ නට්ඨං කිං පන පත්ථයානො, ඉධාගමා බ්‍රහ්මෙ තදිඬ්ඝ බුහි” ති.

තත්ථ කුපිතින්ද්‍රියොසීති වක්ඛුන්ද්‍රියමෙව සන්ධාය “කුපිතින්ද්‍රියොසී” ති ආහ. වාරිගණානි අස්සුඛිත්ථුනි. ඉඬ්ඝානි වොදනත්ථෙ නිපාතො. තඤ්චි මහාසත්තො වොදෙන්තො එවමාහ “බ්‍රාහ්මණ, සත්තා නාම ද්විති කාරණෙහි සොචන්ති පරිදෙවන්ති සත්තසඬ්ඛාරෙසු කිස්මිඤ්චිදෙව පියජාතිකෙ නට්ඨෙ වා, කිඤ්චිදෙව පියජාතිකං පත්ථෙත්වා අලහන්තා වා. තත්ථ කිං තෙ නට්ඨං, කිං වා පන පත්ථයන්තො ත්වං ඉධ ආගතො, ඉදං මෙ බිජ්ජං බුහි” ති.

අථස්ස අත්තතො සොකකාරණං කථෙන්නො බ්‍රාහ්මණො දුතියං ගාථමාහ –

47.

“මියොථ හරියා වජතො මමජ්ජ, අගච්ඡතො මරණමාහ යක්ඛො; එතෙන දුක්ඛෙන පචෙධිතොස්මි, අක්ඛාහි මෙ සෙනක එතමත්ථ” ති.

තත්ථ වජතොති ගෙහං ගච්ඡන්තස්ස. අගච්ඡතොති අගච්ඡන්තස්ස. යක්ඛොති අන්තරාමග්ගෙ එකා රුක්ඛදෙවතා එවමාහානි වදති. සා කිර දෙවතා “පසිඛිකකෙ තෙ බ්‍රාහ්මණ, කණ්භසජ්ජො” ති අනාවික්ඛන්ති බොධිසත්තස්ස

ඤාණානුභාවප්පකාසනත්ථං නාවික්ඛි. එතෙන දුක්ඛෙනාති ගච්ඡතො හරියාය මරණදුක්ඛෙන, අගච්ඡතො අත්තතො මරණදුක්ඛෙන, තෙනස්මි පවෙධිතො සට්ඨිතො කම්පිතො. එතමත්ථන්ති එතං කාරණං. යෙන මෙ කාරණෙන ගච්ඡතො හරියාය මරණං, අගච්ඡතො අත්තතො මරණං හොති, එතං මෙ කාරණං ආවික්ඛානීති අත්ථො.

මහාසත්තො බ්‍රාහ්මණස්ස වචනං සුත්ථා සමුද්දමත්ථකෙ ජාලං බිපන්තො විය ඤාණජාලං පත්ථරිත්ථා “ඉමෙසං සත්තානං බහුනි මරණකාරණානි. සමුද්දෙ නිමුග්ගාපි මරන්ති, තත්ථ වාළමච්ඡෙහි ගහිතාපි, ගඬිගාය පතිතාපි, තත්ථ සුසුමාරෙහි ගහිතාපි, රුක්ඛතො පතිතාපි, කණ්ටකෙන විද්ධාපි, නානප්පකාරෙහි ආවුධෙහි පහටාපි, විසං බාදිත්ථාපි, උබ්බන්ධිත්ථාපි, පපාතෙ පතිතාපි, අතිසීතාදීහි වා නානප්පකාරෙහි වා රොගෙහි උපද්ද්වතාපි මරන්තියෙව, එවං බහුසු මරණකාරණෙසු කතරෙන නු ඛො කාරණෙන අප්පෙස බ්‍රාහ්මණො අත්තරාමග්ගෙ වසන්තො සයං මරිස්සති, ගෙහමස්ස වජ්ජතො හරියා මරිස්සති” ති වින්තෙසි. වින්තෙන්තො එව බ්‍රාහ්මණස්ස ඛන්ධෙ පසිඛිකං දිස්වා “ඉමස්මිං පසිඛිකෙ එකෙන සප්පෙන පට්ටියෙන හවිතඛිං, පවිසන්තො ච පනෙසො ඉමස්මිං බ්‍රාහ්මණ පාතරාසසමයෙ සත්තුං බාදිත්ථා පසිඛිකමුඛං අබන්ධිත්ථා පාතියං පාතුං ගතෙ සත්තුගන්ධෙන සප්පො පට්ටියො හවිස්සති. බ්‍රාහ්මණොපි පාතියං පිචිත්ථා ආගතො සප්පස්ස පට්ටියභාවං අජානිත්ථා පසිඛිකං ඛන්ධිත්ථා ආදාය පක්කන්තො හවිස්සති, සවායං අත්තරාමග්ගෙ වසන්තො සායං වසනට්ඨානෙ “සත්තුං බාදිස්සාමි” ති පසිඛිකං මුඤ්චිත්ථා හත්ථං පවෙසෙස්සති, අථ නං සප්පො හත්ථෙ ඩංසිත්ථා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සති, ඉදමස්ස අත්තරාමග්ගෙ වසන්තස්ස මරණකාරණං. සවෙ පන ගෙහං ගච්ඡෙය්‍ය, පසිඛිකො හරියාය හත්ථගතො හවිස්සති, සා ‘අත්තොහණ්ඩං ඔලොකෙස්සාමි’ ති පසිඛිකං මුඤ්චිත්ථා හත්ථං පවෙසෙස්සති, අථ නං සප්පො ඩංසිත්ථා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සති, ඉදමස්ස අප්ප ගෙහං ගතස්ස හරියාය මරණකාරණං” ති උපායකොසල්ලඤාණෙනෙව අඤ්ඤාසි.

අථස්ස එතදහොසි “ඉමිනා කණ්භසප්පෙන සුරෙන නිබ්භයෙන හවිතඛිං. අයඤ්ඤි බ්‍රාහ්මණස්ස මහාථාසුකං පහරන්තොපි පසිඛිකෙ අත්තතො වලනං වා එන්දනං වා න දස්සෙති, එවරුපාය පරිසාය මජ්ඣෙපි අත්තතො අත්ථිභාවං න දස්සෙති, තස්මා ඉමිනා කණ්භසප්පෙන සුරෙන නිබ්භයෙන හවිතඛි” ති. ඉදමපි සො උපායකොසල්ලඤාණෙනෙව දිඛිඛවක්ඛුනා පස්සන්තො විය අඤ්ඤාසි. එවං සරාජිකාය පරිසාය මජ්ඣෙ සප්පං පසිඛිකං පවිසන්තං දිස්වා ධීතපුරිසො විය මහාසත්තො උපායකොසල්ලඤාණෙනෙව පරිච්ඡින්නිත්ථා බ්‍රාහ්මණස්ස පඤ්ඤා කට්ඨන්තො තතියං ගාථමාහ –

48.

“බහුනි යානානි විචිත්තයිත්ථා, යමෙත්ථ වක්ඛාමි තදෙව සච්චං;
මඤ්ඤාමි තෙ බ්‍රාහ්මණ සත්තුහස්තං, අජානතො කණ්භසප්පො
පට්ටියො” ති.

තත්ථ ඛණ්ඩානි යානානීති ඛණ්ඩානි කාරණානි. විචිත්තසිත්තවානි පටිච්ඡක්ඛිත්තවානි විත්තාවසෙන පවත්තපටිච්චෙධො භුත්වා. යමෙත්ථ චක්ඛාමීති යං තෙ අහං එතෙසු කාරණෙසු එතං කාරණං චක්ඛාමි. තදෙව සච්චන්ති තදෙව තථං දිබ්බචක්ඛුනා දිස්වා කට්ඨසදිසං භවිස්සතීති දිපෙති. මඤ්ඤාමීති සල්ලක්ඛෙමි. සත්තුභස්සන්ති සත්තුපසිබ්බකං. අජානතොති අජානන්තස්සෙව එකො කණ්ඨසප්පො පටිට්ඨොති මඤ්ඤාමීති.

එවඤ්ච පන චත්වා “අත්ථී තෙ බ්‍රාහ්මණ, එතස්මිං පසිබ්බකෙ සත්තු”ති ප්‍රච්ඡි. “අත්ථී, පණ්ඩිතා”ති. “අජ්ජ පාතරාසවෙලාය සත්තුං බාදී”ති? “ආම, පණ්ඩිතා”ති. “කත්ථ නිසීදිත්වා”ති? “අරඤ්ඤෙ රුක්ඛමූලස්මිං, පණ්ඩිතා”ති. “සත්තුං බාදිත්වා පානීයං පාතුං ගච්ඡන්තො පසිබ්බකමුඛං බන්ධි, න බන්ධි”ති? “න බන්ධිං, පණ්ඩිතා”ති. “පානීයං පිචිත්වා ආගතො පසිබ්බකං ඔලොකෙත්වා බන්ධි”ති. “අනොලොකෙත්වා ච බන්ධිං, පණ්ඩිතා”ති. “බ්‍රාහ්මණ, තච පානීයං පාතුං ගතකාලෙ අජානන්තස්සෙව තෙ සත්තුගන්ධෙන පසිබ්බකං සප්පො පටිට්ඨොති මඤ්ඤාමි, එවමෙත්ථ ආගතො ත්වං, තස්මා පසිබ්බකං ඔතාරෙත්වා පරිසමජ්ඣෙය්‍යෙත්වා පසිබ්බකමුඛං මොචෙත්වා පටික්කම්ම යිතො එකං දණ්ඩකං ගහෙත්වා පසිබ්බකං තාව පහර, තතො පත්ථට්ඨණං සුසුතිසද්දං කත්වා නික්ඛමන්තං කණ්ඨසප්පං දිස්වා නික්කඨිධො භවිස්සතී”ති චතුත්ථං ගාථමාහ –

49.

“ආදාය දණ්ඩං පරිසුම්භ හස්තං, පස්සෙළමුගං උරගං දුජ්චිහං;
ඡිත්ථජ්ජ කඨිඛං විචිකිච්ඡිතානි, භුජඨිගමං පස්ස පමුඤ්ච හස්ත”න්ති.

තත්ථ පරිසුම්භානි පහර. පස්සෙළමුගන්ති එළං පග්ගරන්තෙන මුඛෙන එළමුගං පසිබ්බකතො නික්ඛමන්තං දුජ්චිහං උරගං පස්ස. ඡිත්ථජ්ජ කඨිඛං විචිකිච්ඡිතානීති “අත්ථී නු ඛො මෙ පසිබ්බකෙ සප්පො, උදාහු නත්ථී”ති කඨිඛමෙව පුනප්පුනං උජ්ජජ්ජමානානි විචිකිච්ඡිතානි ච අජ්ජ ඡිත්ථ, මය්හං සද්දහ, අචිතථඤ්ඨි මෙ වෙය්‍යාකරණං, ඉදානෙව නික්ඛමන්තං භුජඨිගමං පස්ස පමුඤ්ච හස්තන්ති.

බ්‍රාහ්මණො මහාසත්තස්ස කථං සුත්වා සංවිග්ගො භයජ්ජන්තො තථා අකාසි. සප්පොපි සත්තුභස්සෙ දණ්ඩෙන පහටෙ පසිබ්බකමුඛා නික්ඛමිත්වා මහාජනං ඔලොකෙත්තො අට්ඨාසි. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා පඤ්චමං ගාථමාහ –

50.

“සංවිග්ගරූපො පරිසාය මජ්ඣෙ, සො බ්‍රාහ්මණො සත්තුභස්සං පමුඤ්චි;
අථ නික්ඛමි උරගො උග්ගතෙපො, ආසිවිසො සප්පො එණං කරිත්වා”ති.

සප්පස්ස එණං කත්වා නික්ඛන්තකාලෙ “මහාසත්තස්ස සබ්බඤ්ඤබුද්ධස්සෙව ඛ්‍යාකරණං අහොසි”ති මහාජනො වෙලුක්ඛෙපසභස්සානි පවත්තෙසි,
අඨගුලිචොට්ඨසභස්සානි පරිබ්භමිංසු, ඝනමෙඝවස්සං විය සත්තරතනවස්සං වස්සි,

සාධුකාරසහස්සානි පවත්තිංසු, මහාපථවීහිජ්ජනසද්දො විය අහොසි. ඉදං පන බුද්ධලීලාය ඵවරූපස්ස පඤ්ඤාස්ස කථනං නාම නෙව ජාතියා බලං, න ගොත්තකුලජපදෙසානං බලං, කස්ස පනෙතං බලන්ති? පඤ්ඤාය බලං. පඤ්ඤවා හි පුග්ගලො විපස්සනං වඩ්ඤත්වා අරියග්ගද්වාරං විවරිත්වා අමතමහානිබ්බානං පවිසති, සාවකපාරමිම්පි පච්චෙකබ්බොධිම්පි සම්මාසම්බොධිම්පි පටිවිජ්ඣති. අමතමහානිබ්බානසම්පාපකෙසු හි ධම්මෙසු පඤ්ඤාව සෙට්ඨා, අවසෙසා තස්සා පරිවාරා භොන්ති. තෙනෙතං වුත්තං –

“පඤ්ඤා හි සෙට්ඨා කුසලා වදන්ති, නක්ඛත්තරාජාරිව තාරකානං; සීලං සිරී වාපි සතඤ්ච ධම්මො, අන්වායිකා පඤ්ඤවතො භවන්ති” ති. (ජා. 2.17.81);

ඵවං කථිතෙ ව පන මහාසත්තෙන පඤ්ඤෙ ඵකො අභිතුණ්ඨිකො සප්පස්ස මුබ්බන්ධනං කත්වා සප්පං ගහෙන්වා අරඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙසි. බ්‍රාහ්මණො රාජානං උපසඩ්ධකම්ත්වා ජයාපෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ රඤ්ඤො ථුතිං කරොන්තො උපඩ්ධගාථමාහ –

51.

“සුලද්ධලාභා ජනකස්ස රඤ්ඤො; යො පස්සති සෙනකං සාධුපඤ්ඤ” ති.

තස්සත්ථො – යො සාධුපඤ්ඤං උත්තමපඤ්ඤං සෙනකපණ්ඩිතං අක්ඛිති උම්මිලෙන්වා ඉවජ්ඣිවජ්ජනක්ඛණෙ පියවක්ඛුහි පස්සිතුං ලහති, තස්ස රඤ්ඤො ජනකස්ස ඵතෙ ඉවජ්ඣිවජ්ජනක්ඛණෙ දස්සනලාභා සුලද්ධලාභා වත, ඵතෙන ලද්ධෙසු සබ්බලාභෙසු ඵතෙව ලාභා සුලද්ධලාභා නාමාති.

බ්‍රාහ්මණොපි රඤ්ඤො ථුතිං කත්වා පුන පසිබ්බකතො සත්ත කභාපණ්ඩිතානි ගහෙන්වා මහාසත්තස්ස ථුතිං කත්වා තුට්ඨිදායං දාතුකාමො දියඩ්ධගාථමාහ –

“විවට්ඨජද්දො නුසි සබ්බදස්සි, ඤාණං නු තෙ බ්‍රාහ්මණ හිංසරූපං.

52.

“ඉමානි මෙ සත්තසතානි අත්ථි, ගණ්භාහි සබ්බානි දදාමි තුය්හං; තයා හි මෙ ජීවිතමජ්ජ ලද්ධං, අථොපි හරියාය මකාසි සොත්ථි” ති.

තත්ථ විවට්ඨජද්දො නුසි සබ්බදස්සිති කිං නු බො ත්වං සබ්බෙසු ධම්මාකාරෙසු විවට්ඨජදතො විවට්ඨනෙය්‍යාධම්මො සබ්බඤ්ඤාබුද්ධොති ථුතිවසෙන පුච්ඡති. ඤාණං නු තෙ බ්‍රාහ්මණ හිංසරූපන්ති උදාහු අසබ්බඤ්ඤස්සපි සතො තව ඤාණං අතිවිය හිංසරූපං සබ්බඤ්ඤතඤ්ඤාණං විය බලවන්ති. තයා හි මෙති තයා හි දින්නත්තා අජ්ජ මයා ජීවිතං ලද්ධං. අථොපි හරියාය මකාසි සොත්ථිත්ති අථොපි මෙ හරියාය ත්වමෙව සොත්ථිං අකාසි.

ඉති සො වත්වා “සවෙපි සතසහස්සං භවෙය්‍යා, දදෙය්‍යාමෙවාහං, එත්තකමෙව මෙ ධනං, ඉමානි මෙ සත්ත සතානි ගණ්භා” ති පුනඡ්ඡුනං බොධිසත්තං යාචි. තං සුත්වා බොධිසත්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

53.

“න පණ්ඩිතා වෙනනමාදියන්ති, විත්‍රාහි ගාථාහි සුභාසිතාහි;
ඉතොපි තෙ බ්‍රහ්මෙ දදන්තු විත්තං, ආදාය ත්වං ගච්ඡ සකං නිකෙත” න්ති.

තත්ථ වෙනනන්ති වෙන්තනං, අයමෙව වා පායො. ඉතොපි තෙ බ්‍රහ්මෙති බ්‍රාහ්මණ, ඉතො මම පාදමූලතොපි තුය්හං ධනං දදන්තු. විත්තං ආදාය ත්වං ගච්ඡාති ඉතො අඤ්ඤානි තීණි සතානි ගහෙත්වා සහස්සහණ්ඩිකං ආදාය සකනිවෙසනං ගච්ඡ.

එවඤ්ච පන වත්වා මහාසත්තො බ්‍රාහ්මණස්ස සහස්සං පුරාපෙන්නො කභාපණෙ දාපෙත්වා “බ්‍රාහ්මණ, කෙන ත්වං ධනභික්ඛාය පෙසිතො” ති පුච්ඡි. “හරියාය මෙ පණ්ඩිතා” ති. “හරියා පන තෙ මහල්ලිකා, දහරා” ති. “දහරා, පණ්ඩිතා” ති. “තෙන හි සා අඤ්ඤෙන සද්ධිං අනාවාරං කරොන්ති ‘නිබ්භයා හුත්වා කර්ස්සාමී’ ති තං පෙසෙසි, සවෙ ඉමෙ කභාපණෙ සරං නෙස්සෙසි, සා තෙ දුක්ඛෙන ලද්ධකභාපණෙ අත්තනො ජාරස්ස දස්සති, තස්මා ත්වං උජුකමෙව ගෙහං අගන්ත්වා බහිගාමෙ රුක්ඛමූලෙ වා යත්ථ කත්ථවි වා කභාපණෙ යපෙත්වා පටිසෙය්‍යාසි” ති වත්වා තං උය්‍යාපෙසි. සො ගාමසමීපං ගන්ත්වා එකස්මිං රුක්ඛමූලෙ කභාපණෙ යපෙත්වා සායං ගෙහං අගමාසි. හරියාපිස්ස තස්මිං බණෙ ජාරෙන සද්ධිං නිසින්නා අහොසි. බ්‍රාහ්මණො ද්වාරෙ යත්වා “හොති” ති ආහ. සා තස්ස සද්දං සල්ලක්ඛෙත්වා දීපං නිබ්බාපෙත්වා ද්වාරං විවරිත්වා බ්‍රාහ්මණෙ අන්තො පටිට්ඨෙ ඉතරං නිහරිත්වා ද්වාරමූලෙ යපෙත්වා ගෙහං පටිසිත්වා පසිබ්බකෙ කිඤ්ච අදිස්වා “බ්‍රාහ්මණ, කිං තෙ භික්ඛං වරිත්වා ලද්ධ” න්ති පුච්ඡි. “සහස්සං මෙ ලද්ධ” න්ති. “කහං පන ත” න්ති. “අසුකට්ඨානෙ නාම යපිතං, පාතොව ආහරිස්සාමි, මා වින්තයි” ති. සා ගන්ත්වා ජාරස්ස ආචික්ඛි. සො නික්ඛමිත්වා අත්තනා යපිතං විය ගණ්භි.

බ්‍රාහ්මණො පුනදිවසෙ ගන්ත්වා කභාපණෙ අපස්සන්තො බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “කිං, බ්‍රාහ්මණා” ති චුත්තෙ “කභාපණෙ න පස්සාමි, පණ්ඩිතා” ති ආහ. “හරියාය තෙ ආචික්ඛි” ති? “ආම, පණ්ඩිතා” ති. මහාසත්තො තාය ජාරස්ස ආචික්ඛිතභාවං ඤත්වා “අත්ථි පන තෙ බ්‍රාහ්මණ, හරියාය කුලූපකබ්‍රාහ්මණො” ති පුච්ඡි. “අත්ථි, පණ්ඩිතා” ති. “තුය්හමපි අත්ථි” ති? “ආම, පණ්ඩිතා” ති. අථස්ස මහාසත්තො සත්තන්තං දිවසානං පරිබ්බයං දාපෙත්වා “ගච්ඡ පයමදිවසෙ තව සත්ත, හරියාය තෙ සත්තාති චුද්දස බ්‍රාහ්මණෙ නිමන්තෙත්වා හොෂෙථ, පුනදිවසතො පට්ඨාය එකෙකං භාපෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ තව එකං, හරියාය තෙ එකන්ති ද්වෙ බ්‍රාහ්මණෙ නිමන්තෙත්වා හරියාය තෙ සත්ත දිවසෙ නිමන්තිතබ්‍රාහ්මණස්ස නිබ්ද්ධං ආගමනභාවං ඤත්වා මය්හං ආරොවෙහි” ති ආහ.

බ්‍රාහ්මණෝ තථා කත්වා “සල්ලක්ඛිතො මෙ පණ්ඩිත, නිබද්ධං
භුඤ්ජනකබ්‍රාහ්මණො”ති මහාසත්තස්ස ආරොවෙසි.

බොධිසත්තො තෙන සද්ධිං පුරිසෙ පෙසෙත්වා තං බ්‍රාහ්මණං ආහරාපෙත්වා
“අසුකරුක්ඛමුලතො තෙ ඉමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සත්තකං කභාපණසහස්සං
ගහිත”න්ති පුච්ඡී. “න ගණ්හාමි, පණ්ඩිතා”ති. “ත්වං මම සෙනකපණ්ඩිතභාවං න
ජානාසි, ආහරාපෙස්සාමි තෙ කභාපණො”ති. සො හීතො “ගහිතා මෙ”ති
සම්පට්ඨී. “කුහිං තෙ යපිතා”ති? “තත්ථෙව, පණ්ඩිත, යපිතා”ති. බොධිසත්තො
බ්‍රාහ්මණං පුච්ඡී “බ්‍රාහ්මණ, කිං තෙ සායෙව හරියා හොතු, උදාහු අඤ්ඤං
ගණ්හිස්සසි”ති. “සායෙව මෙ හොතු, පණ්ඩිතා”ති. බොධිසත්තො මනුස්සෙ
පෙසෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස කභාපණෙ ව බ්‍රාහ්මණිඤ්ච ආහරාපෙත්වා
වොරබ්‍රාහ්මණස්ස හත්ථතො කභාපණෙ බ්‍රාහ්මණස්ස දාපෙත්වා ඉතරස්ස රාජාණං
කාරෙත්වා නගරා නිහරාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණියාපි රාජාණං කාරෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස
මහත්තං යසං දත්වා අත්තනොයෙව සන්තිකෙ වසාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහු සොනාපත්තිඵලාදීනි සච්ඡිකරිංසු. තදා
බ්‍රාහ්මණො ආනන්දො අහොසි, රුක්ඛදෙවතා සාරිපුත්තො, පරියා බුද්ධපරියා,
සෙනකපණ්ඩිතො පන අහමෙව අහොසින්ති.

සත්තුහස්තජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[403] 8. අට්ඨිසෙනජාතකවණ්ණනා

යෙමෙ අහං න ජානාමිති ඉදං සත්ථා ආලවිං නිස්සාය අග්ගාලවෙ චෙතියෙ
විහරන්තො කුටිකාරසික්ඛාපදං ආරබ්භ කටෙසි. පච්චුජ්ජන්තවත්ථු හෙට්ඨා
මණ්ණිකණ්ඨජාතකෙ (ජා. 1.3.7 ආදයො) කථිතමෙව. සත්ථා පන තෙ හික්ඛු
ආමන්තෙත්වා “හික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතා පුබ්බෙ අනුජ්ජන්තෙ බුද්ධෙ
බාහිරකපබ්බජ්ජාය පබ්බජිත්වා රාජුහි පවාරිතාපි ‘යාවනා නාම පරෙසං අජ්ජියා
අමනාපා’ති න යාචිංසු”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො ඵකස්මි.
නිගමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, අට්ඨිසෙනකුමාරොතිස්ස නාමං කරිංසු. සො
වයජ්ජන්තො තක්කසිලායං සබ්බසිජ්ජානි උග්ගණ්හිත්වා අපරභාගෙ කාමෙසු
ආදීනවං දිස්වා සරාවාසතො නික්ඛමිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා
ඤ්ඤානාහිඤ්ඤාසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා හිමවන්තපදෙසෙ චිරං වසින්වා
ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං ඔතරිත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා
රාජුයානෙ වසින්වා පුනදිවසෙ හික්ඛාය වරන්තො රාජධිගණං අගමාසි. රාජා
තස්සාවාරවිහාරෙ පසිදිත්වා තං නිමන්තාපෙත්වා පාසාදතලෙ පල්ලඬකෙ
නිසීදාපෙත්වා සුහොජනං හොජෙත්වා හොජනාවසානෙ අනුමොදනං සුත්වා
පසන්තො පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා මහාසත්තං රාජුයානෙ වසාපෙසි, දිවසස්ස ව ද්වෙ

තයෝ වාරෙ උපට්ඨානං අගමාසි. සො එකදිවසං ධම්මකථාය පසන්තො රජ්ජං ආදිං කත්වා “යෙන වො අත්ථො, තං වදෙය්‍යාමා”ති පවාරෙසි. බොධිසත්තො “ඉදං නාම මෙ දෙහි”ති න වදති. අඤ්ඤෙ යාවකා “ඉදං දෙහි, ඉදං දෙහි”ති ඉච්ඡිතිච්ඡිතං යාවන්ති, රාජා අසප්පමානො දෙතිසෙව. සො එකදිවසං වින්තෙසි “අඤ්ඤෙ යාවනකවනිබ්බකා ‘ඉදඤ්චිදඤ්ච අම්භාකං දෙහි’ති මං යාවන්ති, අයොසා පන අට්ඨිසෙනො පචාරිතකාලතො පට්ඨාය න කිඤ්චි යාවති, පඤ්ඤවා බො පනෙස උපායකුසලො, පුච්ඡිස්සාමි න”න්ති. සො එකදිවසං භුත්තපාතරාසො ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො අඤ්ඤෙසං යාවනකාරණං තස්ස ව අයාවනකාරණං පුච්ඡන්තො පට්ඨමං ගාථමාහ —

54.

“යෙමෙ අහං න ජානාමි, අට්ඨිසෙන වනිබ්බකෙ;
තෙ මං සඬගම්ම යාවන්ති, කස්මා මං ත්වං න යාවසි”ති.

තත්ථ වනිබ්බකෙති යාවනකෙ. සඬගම්මාති සමාගන්ත්වා. ඉදං චුත්තං හොති — අයා, අට්ඨිසෙන, යෙමෙ වනිබ්බකෙ අහං නාමගොත්තජාතිකුලජපදෙසෙන “ඉමෙ නාමෙතෙ”තිපි න ජානාමි, තෙ මං සමාගන්ත්වා ඉච්ඡිතිච්ඡිතං යාවන්ති, ත්වං පන කස්මා මං කිඤ්චි න යාවසිති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො දුතියං ගාථමාහ —

55.

“යාවකො අප්පියො හොති, යාවං අදදමප්පියො;
තස්මාහං තං න යාවාමි, මා මෙ විදෙස්සනා අහු”ති.

තත්ථ යාවකො අප්පියො හොතීති යො හි, මහාරාජ, පුග්ගලො “ඉදං මෙ දෙහි”ති යාවකො, සො මාතාපිතුනම්පි මිත්තාමච්චාදීනම්පි අප්පියො හොති අමනාපො. තස්ස අප්පියහාවො මණිකණ්ඨජාතකෙන දීපෙතබ්බො. යාවන්ති යාවිතභණ්ඩං. අදදන්ති අදදමානො. ඉදං චුත්තං හොති — යොපි යාවිතං න දෙති, සො මාතාපිතරො ආදිං කත්වා අදදමානො පුග්ගලො යාවකස්ස අප්පියො හොතීති. තස්මාති යස්මා යාවකොපි දායකස්ස, යාවිතං භණ්ඩං අදදන්තොපි යාවකස්ස අප්පියො හොති, තස්මා අහං තං න යාවාමි. මා මෙ විදෙස්සනා අහුති සචෙ හි අහං යාවෙය්‍යමෙව, තච විදෙස්සො භවෙය්‍යා, සා මෙ තච සන්තිකා උප්පන්නා විදෙස්සනා, සචෙ පන ත්වං න දදෙය්‍යාසි, මම විදෙස්සො භවෙය්‍යාසි, සා ව මම තයි විදෙස්සනා, එවං සබ්බථාපි මා මෙ විදෙස්සනා අහු, මා නො උහින්තම්පි මෙත්තා හිජ්ජිති එතමත්ථං සම්පස්සන්තො අහං තං න කිඤ්චි යාවාමිති.

අථස්ස වචනං සුත්වා රාජා තිස්සො ගාථා අභාසි —

56.

“යො වෙ යාවනජීවානො, කාලෙ යාවං න යාවති;

පරඤ්ච පුඤ්ඤා ධංසෙති, අත්තනාපි න ජීවති.

57.

“යො ච යාවනජීවානො, කාලෙ යාවඤ්චි යාවති;
පරඤ්ච පුඤ්ඤං ලබ්භෙති, අත්තනාපි ච ජීවති.

58.

“න වෙදෙස්සන්ති සප්පඤ්ඤා, දිස්වා යාවකමාගතෙ;
බ්‍රහ්මචාරි පියො මෙසි, වද ත්වං භඤ්ඤම්චිජ්ජි” ති.

තත්ථ යාවනජීවානොති යාවනජීවමානො, අයමෙව වා පායො. ඉදං චුත්තං හොති – අයා, අට්ඨසෙන යො යාවනෙන ජීවමානො ධම්මිකො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා යාවිතබ්බයුත්තපත්තකාලෙ කිඤ්චිදෙව යාවිතබ්බං න යාවති, සො පරඤ්ච දායකං පුඤ්ඤා ධංසෙති පරිභාපෙති, අත්තනාපි ච සුඛං න ජීවති. පුඤ්ඤං ලබ්භෙතිති කාලෙ පන යාවිතබ්බං යාවන්තො පරඤ්ච පුඤ්ඤං අධිගමෙති, අත්තනාපි ච සුඛං ජීවති. න වෙදෙස්සන්තිති යං ත්වං වදෙසි “මා මෙ විදෙස්සනා අහු” ති, තං කස්මා වදෙසි. සප්පඤ්ඤා හි දානඤ්ච දානඵලඤ්ච ජානන්තා පණ්ඩිතා යාවකෙ ආගතෙ දිස්වා න දෙස්සන්ති න කුජ්ඣන්ති, අඤ්ඤදත්ථු පන පමුදිතාව හොන්තිති දීපෙති. යාවකමාගතෙති ම-කාරො ඛ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන චුත්තො, යාවකෙ ආගතෙති අත්ථො. බ්‍රහ්මචාරි පියො මෙසිති අයා අට්ඨසෙන, පරිසුද්ධචාරි මහාපුඤ්ඤ, ත්වං මය්හං අතිවිය පියො, තස්මා වරං ත්වං මං වදෙහි යාවාහියෙව. භඤ්ඤම්චිජ්ජිති යංකිඤ්චි වත්තබ්බං ඉච්ඡෙති, සබ්බං වද, රජ්ජමිපි තෙ දස්සාමියෙවාති.

ඵචං බොධිසත්තො රඤ්ඤා රජ්ජෙනාපි පචාරිතො නෙව කිඤ්චි යාචි. රඤ්ඤො පන ඵචං අත්තනො අජ්ඣාසයෙ කට්ඨෙ මහාසත්තොපි පබ්බජිතපටිපත්ති. දස්සෙතුං “මහාරාජ, යාවනා හි නාමෙසා කාමහොගීනං ගිහීනං ආචිණ්ණා, න පබ්බජිතානං, පබ්බජිතෙන පන පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය ගිහීහි අසමානපරිසුද්ධාජීවෙන භවිතබ්බ” ත්ති පබ්බජිතපටිපදං දස්සෙන්නො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

59.

“න වෙ යාවන්ති සප්පඤ්ඤා, ධීරො ච වෙදිතුමරහති;
උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති, එසා අරියාන යාවනා” ති.

තත්ථ සප්පඤ්ඤාති බුද්ධා ච බුද්දසාවකා ච බොධියා පටිපන්නා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිතා බොධිසත්තා ච සබ්බෙපි සප්පඤ්ඤා ච සුසීලා ච, එතෙ ඵවරූපා සප්පඤ්ඤා “අම්භාකං ඉදඤ්චිදඤ්ච දෙථා” ති න යාවන්ති. ධීරො ච වෙදිතුමරහතිති උපට්ඨාකො පන ධීරො පණ්ඩිතො ගිලානකාලෙ ච අගිලානකාලෙ ච යෙන යෙනත්ථො, තං සබ්බං සයමෙව වෙදිතුං ජානිතුං අරහති. උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්තිති

අරියා පන වාවං අභිත්ථිත්වා යෙනත්ථිකා භොන්ති, තං උද්දිස්ස කෙවලං
 භික්ඛාවාරවත්තෙන තිට්ඨන්ති, නෙව කායභිගං වා වාවභිගං වා කොපෙත්ති.
 කායවිකාරං දස්සෙත්වා නිමිත්තං කරොන්තො භි කායභිගං කොපෙති නාම,
 වච්ඡෙදං කරොන්තො වාවභිගං කොපෙති නාම, තදුභයං අකත්වා බුද්ධාදයො අරියා
 තිට්ඨන්ති. එසා අරියාන යාවනාති එසා කායභිගවාභිගං අකොපෙත්වා භික්ඛාය
 තිට්ඨමානා අරියානං යාවනා නාම.

රාජා බොධිසත්තස්ස වචනං සුත්වා “භන්තෙ, යදි සප්පඤ්ඤො උපට්ඨාකො
 අත්තනාව ඤත්වා කුලුපකස්ස දාතබ්බං දෙති, අහම්පි තුම්භාකං ඉදඤ්චිදඤ්ච
 දම්මී”ති වදන්තො සත්තමං ගාථමාහ –

60.

“දදාමි තෙ බ්‍රාහ්මණ රොහිණීනං, ගවං සහස්සං සහ පුඬගවෙන;
 අරියො භි අරියස්ස කථං න දජ්ජා, සුත්වාන ගාථා තව ධම්මයුත්තා”ති.

තත්ථ රොහිණීනන්ති රත්තවණ්ණානං. ගවං සහස්සන්ති
 බීරදධිආදිමධුරරසපරිභොගත්ථාය එවරුපානං ගුන්තං සහස්සං තුය්හං දම්මී, තං මෙ
 පටිග්ගණ්හ. අරියොති ආචාරඅරියො. අරියස්සාති ආචාරඅරියස්ස. කථං න දජ්ජාති
 කෙන කාරණෙන න දදෙය්‍ය.

එවං චුත්තෙ බොධිසත්තො “අහං මහාරාජ, අකිඤ්චනො පබ්බජිතො, න මෙ
 ගාවිහි අත්ථො”ති පටික්ඛිපි. රාජා තස්සොවාදෙ යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා
 සග්ගපරායණො අභොසි. සොපි අපරිභිනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජී.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
 සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහු සොනාපත්තිඵලාදීසු පතිට්ඨිතා. තදා රාජා
 ආනන්දො අභොසි, අට්ඨිසෙතො පන අහමෙව අභොසිත්ති.

අට්ඨිසෙනජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[404] 9. කපිජාතකවණ්ණනා

යත්ථ වෙරී නිවසතීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස
 පථවිපවෙසනං ආරබ්භ කටෙසි. තස්මිඤ්භි පථවිං පවිට්ඨෙ ධම්මසභායං කථං
 සමුට්ඨාපෙසුං “ආචුසො, දෙවදත්තො සහ පරිසාය නට්ඨො”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා
 “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති ප්‍රවිණිත්වා “ඉමාය
 නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව දෙවදත්තො සහ පරිසාය නට්ඨො,
 පුබ්බෙපි නස්සියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරී.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො
 කපියොනියං නිබ්බන්තිත්වා පඤ්චසතකපිපරිවාරො රාජ්‍යානෙ වසී. දෙවදත්තොපි

කපියොනියං නිබ්බත්තිත්වා පඤ්චසතකපිපරිවාරො තත්ථෙව වසී. අථෙකදිවසං පුරොහිතෙ උය්‍යානං ගන්ත්වා න්හත්වා අලඬිකරිත්වා නික්ඛමන්තෙ එකො ලොලකපි පුරෙතරං ගන්ත්වා රාජ්‍යයානද්වාරෙ තොරණමත්ථකෙ නිසීදිත්වා තස්ස මත්ථකෙ වච්චපිණ්ඩං පාතෙත්වා පුන උද්ධං ඔලොකෙන්තස්ස මුඛෙ පාතෙසී. සො නිවත්තිත්වා “හොතු, ජානිස්සාමි තුම්භාකං කත්තබ්බ”න්ති මක්කටෙ සන්තප්පේත්වා පුන න්හත්වා පක්කාමි. තෙන වෙරං ගහෙත්වා මක්කටානං සන්තප්පිතභාවං බොධිසත්තස්ස ආරොවෙසුං. සො “වෙරීනං නිවසනට්ඨානෙ නාම වසිතුං න වට්ටති, සබ්බොපි කපිගණො පලායිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡතු”ති කපිසහස්සස්සපි ආරොවාපෙසී. දුබ්බවකපි අත්තනො පරිවාරමක්කටෙ ගහෙත්වා “පච්ඡා ජානිස්සාමි”ති තත්ථෙව නිසීදි. බොධිසත්තො අත්තනො පරිවාරං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පාවිසී. අථෙකදිවසං එකිස්සා විහිකොට්ටිකාය දාසියා ආතපෙ පසාරිතවිහිං බාදන්තො එකො එළකො උම්මුක්කෙන පහාරං ලහිත්වා ආදිත්තසරීරො පලායන්තො එකිස්සා හත්ථිසාලං නිස්සාය තිණකුටියා කුට්ටෙ සරීරං සංසී. සො අග්ගි තිණකුටිකං ගණ්හි, තතො උට්ඨාය හත්ථිසාලං ගණ්හි, හත්ථිසාලාය හත්ථිනං පිට්ඨි කුමාසී, හත්ථිවෙජ්ජා හත්ථිනං පටිපග්ගන්ති.

පුරොහිතොපි මක්කටානං ගහණුපායං උපධාරෙන්තො විවරති. අථ නං රාජ්‍යපට්ඨානං ආගන්ත්වා නිසින්තං රාජා ආහ “ආවරිය, බහු නො හත්ථි වණ්ඨා ජාතා, හත්ථිවෙජ්ජා පටිපග්ගිතුං න ජානන්ති, ජානාසි නු බො කිඤ්චි හෙසජ්ජ”න්ති? “ජානාමි, මහාරාජා”ති. “කිං නාමා”ති? “මක්කටවසා, මහාරාජා”ති. “කහං ලහිස්සාමා”ති? “නනු උය්‍යානෙ බහු මක්කටා”ති? රාජා “උය්‍යානෙ මක්කටෙ මාරෙත්වා වසං ආනෙථා”ති ආහ. ධනුග්ගහා ගන්ත්වා පඤ්චසතෙපි මක්කටෙ විජ්ඣිත්වා මාරෙසුං. එකො පන ජෙට්ඨකමක්කටො පලායන්තො සරපහාරං ලහිත්වාපි තත්ථෙව අපතිත්වා බොධිසත්තස්ස වසනට්ඨානං පත්වා පති. වානරා “අම්භාකං වසනට්ඨානං පත්වා මතො”ති තස්ස පහාරං ලද්ධා මතභාවං බොධිසත්තස්ස ආරොවෙසුං. සො ගන්ත්වා කපිගණමජ්ඣෙකි නිසින්තො “පණ්ඩිතානං ඔවාදං අකත්වා වෙරිට්ඨානෙ වසන්තා නාම එවං විනස්සන්ති”ති කපිගණස්ස ඔවාදවසෙන ඉමා ගාථා අභාසී –

61.

“යත්ථ වෙරී නිවසති, න වසෙ තත්ථ පණ්ඩිතො;
එකරත්තං ද්විරත්තං වා, දුක්ඛං වසති වෙරිසු.

62.

“දිසො වෙ ලහුවිත්තස්ස, පොසස්සානුවිධියතො;
එකස්ස කපිනො හෙතු, යුථස්ස අනයො කතො.

63.

“බාලොව පණ්ඩිතමානී, යුථස්ස පරිහාරකො;
සවිත්තස්ස වසං ගන්ත්වා, සයෙථායං යථා කපි.

64.

“න සාධු බලවා බාලො, යුථස්ස පරිභාරකො;
අහිතො භවති ඤාතීනං, සකුණානංව චෙතකො.

65.

“ධිරොව බලවා සාධු, යුථස්ස පරිභාරකො;
හිතො භවති ඤාතීනං, තිදසානංව වාසවො.

66.

“යො ච සීලඤ්ච පඤ්ඤඤ්ච, සුතඤ්චත්තනි පස්සති;
උභින්නමත්ථං වරති, අත්තනො ච පරස්ස ච.

67.

“තස්මා තුලෙයා මත්තානං, සීලපඤ්ඤාසුතාමිච;
ගණං වා පරිහරෙ ධිරො, එකො වාපි පරිබ්බජෙ”ති.

තත්ථ උහුචිත්තස්සාති උහුචිත්තො අස්ස. ඉදං චුත්තං හොති – යො පොසො උහුචිත්තස්ස මිත්තස්ස වා ඤාතීනො වා අනුචිධියති අනුචත්තනි, තස්ස පොසස්ස අනුචිධියතො සො උහුචිත්තො දිසො හොති, චෙරිකිච්චං කරොති. එකස්ස කපිතොති පස්සථ එකස්ස උහුචිත්තස්ස අත්ඨබාලස්ස කපිතො හෙතු අයං සකලස්ස යුථස්ස අනායො අවුඨ්ඨි මහාවිනායො කතොති. පණ්ඩිතමානීති යො සයං බාලො හුත්වා “අහං පණ්ඩිතො”ති අත්තානං මඤ්ඤමානො පණ්ඩිතානං ඔවාදං අකත්වා සකස්ස චිත්තස්ස වසං ගච්ඡති, සො සචිත්තස්ස වසං ගන්ත්වා යථායං දුබ්බවකපි මතසයනං සයිතො, එවං සයෙථාති අත්ථො.

න සාධුති බාලො නාම බලසම්පන්නො යුථස්ස පරිභාරකො න සාධු න ලද්ධකො. කිංකාරණා? සො හි අහිතො භවති ඤාතීනං, විනාසමෙව වහති. සකුණානංව චෙතකොති යථා හි තිත්තිරසකුණානං දීපකතිත්තිරො දිවසම්පි වස්සන්තො අඤ්ඤෙ සකුණෙ න මාරෙති, ඤාතකෙව මාරෙති, තෙසඤ්ඤෙව අහිතො හොති, එවන්ති අත්ථො. හිතො භවතිති කායෙනපි වාචායපි මනසාපි හිතකාරකොයෙව. උභින්නමත්ථං වරතීති යො ඉධ පුග්ගලො එතෙ සීලාදයො ගුණෙ අත්තනි පස්සති, සො “මය්හං ආචාරසීලම්පි අත්ථී, පඤ්ඤාපි සුතපරියත්තිපි අත්ථී”ති තථතො ජානිත්වා ගණං පරිහරන්තො අත්තනො ච පරෙසඤ්ච අත්තානං පරිවාරෙත්වා වරන්තානන්ති උභින්නම්පි අත්ථමෙව වරති.

තුලෙයා මත්තානන්ති තුලෙයා අත්තානං. තුලෙයාති තුලෙත්වා. සීලපඤ්ඤාසුතාමිචාති එතානි සීලාදීනි විය. ඉදං චුත්තං හොති – යස්මා සීලාදීනි අත්තනි සමනුපස්සන්තො උභින්නමත්ථං වරති, තස්මා පණ්ඩිතො එතානි සීලාදීනි විය අත්තානම්පි තෙසු තුලෙත්වා “පතිට්ඨිතො නු බොම්හි සීලෙ පඤ්ඤාය සුතෙ”ති තීරෙත්වා පතිට්ඨිතභාවං පච්චක්ඛං කත්වා ධිරො ගණං වා පරිහරෙයා, චතුසු

ඉරියාපටේසු එකො වා හුත්වා පරිබ්බජෙය්‍යා වත්තෙය්‍යා, පරිසුපට්ඨාකෙනපි විවෙකචාරිනාපි ඉමෙහි තීහි ධම්මෙහි සමන්තාගතෙනෙව භවිතබ්බන්ති. එවං මහාසත්තො කපිරාජා හුත්වාපි විනයපරියත්තිකිව්වං කටෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා දුබ්බවකපි දෙවදත්තො අහොසි, පරිසාපිස්ස දෙවදත්තපරිසා, පණ්ඩිතකපිරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

කපිජාතකවණ්ණනා නවමා.

[405] 10. බකජාතකවණ්ණනා

ද්වාසත්තතීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො බකබ්‍රහ්මානං ආරබ්භ කටෙසි. තස්ස හි “ඉදං නිව්වං ධූවං සස්සතං අවචනාධම්මං, ඉතො අඤ්ඤං ලොකනිස්සරණං නිබ්බානං නාම නත්ථි”ති එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජී. හෙට්ඨුපපත්තිකො කිරෙස බ්‍රහ්මා පුබ්බෙ ඤානං භාවෙත්වා වෙහප්ඵලෙසු නිබ්බත්තො, තත්ථ පඤ්චකප්පසතපරිමාණං ආයුං බෙපෙත්වා සුභකිණ්හෙසු නිබ්බත්තිත්වා චතුසට්ඨිකප්පං බෙපෙත්වා තතො චූතො අට්ඨකප්පායුකෙසු ආභස්සරෙසු නිබ්බත්ති, තත්‍රස්ස එසා දිට්ඨි උප්පජ්ජී. සො හි නෙව උපරිබ්‍රහ්මලොකතො චූතිං, න තත්ථ උපපත්තිං අනුස්සරි, තදුභයම්පි අපස්සන්තො එවං දිට්ඨිං ගණ්හි. භගවා තස්ස වෙනසා වෙනොපරිචිතක්කමඤ්ඤාය සෙය්‍යාථාපි නාම බලවා පුරිසො සම්ඤ්ජිතං වා බාහං පසාරෙය්‍යා, පසාරිතං වා බාහං සම්ඤ්ජෙය්‍යා, එවමෙව ජෙතවනෙ අන්තරහිතො තස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ පාතුරහොසි. අථ බ්‍රහ්මා භගවන්තං දිස්වා “එහි බො, මාරිස, ස්වාගතං මාරිස, විරස්සං බො, මාරිස, ඉමං පරියායමකාසි, යදිදං ඉධාගමනාය. ඉදඤ්හි මාරිස, නිව්වං ඉදං ධූවං ඉදං සස්සතං ඉදං කෙවලං ඉදං අවචනාධම්මං, ඉදඤ්හි න ව ජායති න ජීයති න මීයති න වචති න උප්පජ්ජති, ඉතො ව පනඤ්ඤං උත්තරි නිස්සරණං නත්ථි”ති ආහ.

එවං චූත්තෙ භගවා බකං බ්‍රහ්මානං එතදවොච “අවිජ්ජාගතො වත හො බකො බ්‍රහ්මා, අවිජ්ජාගතො වත හො බකො බ්‍රහ්මා, යත්‍ර හි නාම අනිව්වඤ්ඤෙව සමානං නිව්වන්ති වක්ඛති...පෙ.... සන්තඤ්ච පනඤ්ඤං උත්තරි නිස්සරණං, නත්ථඤ්ඤං උත්තරි නිස්සරණන්ති වක්ඛති”ති (සං. නි. 1.175). තං සුත්වා බ්‍රහ්මා “ත්ථං එවං කටෙසි, ත්ථං එවං කටෙසි, ඉති මං එස අනුයුඤ්ජන්තො අනුබන්ධතී”ති වින්තෙත්වා යථා නාම දුබ්බලො වොරො කතිපයෙ පහාරෙ ලහිත්වා “කිං අහමෙව වොරො, අසුකොපි වොරො අසුකොපි වොරො”ති සබ්බෙපි සභායකෙ ආචික්ඛති, තට්ථ භගවතො අනුයොගහයෙන හීතො අඤ්ඤෙපි අත්තනො සභායකෙ ආචික්ඛන්තො පඨමං ගාථමාහ –

68.

“ද්වාසත්තති ගොතම පුඤ්ඤකම්මා, වසවත්තිතො ජාතිජරං අතීතා;

අයමන්තිමා වෙදගු බ්‍රහ්මපත්ති, අස්මාහිප්ප්පන්ති ජනා අනෙකා''ති. (සං. නි. 1.175);

තත්ථ ද්වාසත්තති න කෙවලං හො ගොතම, අහමෙව, අථ බො ඉමස්මිං බ්‍රහ්මලොකෙ මයං ද්වාසත්තති ජනා පුඤ්ඤකම්මා අඤ්ඤෙසං උපරි අත්ථනො වසං වත්තනෙන වසවත්තිනො ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච අතිතා, අයං නො වෙදෙහි ගතත්තා වෙදගු, අයං හො ගොතම අන්තිමා බ්‍රහ්මපත්ති, පච්ඡිමකොට්ඨපත්ති සෙට්ඨභාවප්පත්ති. අස්මාහිප්ප්පන්ති ජනා අනෙකාති අම්හෙ අඤ්ඤෙ බ්‍රහ්ම ජනා පඤ්ඤාප්පිකා හුත්වා – “අයං බො භවං බ්‍රහ්මා මහාබ්‍රහ්මා”තිආදීනි වදන්තා නමස්සන්ති පත්ථෙත්ති පිහයන්ති, “අහො වත මයම්පි එවරූපා භවෙය්‍යාමා”ති ඉච්ඡන්තිති අත්ථො.

තස්ස වචනං සුත්වා සත්ථා දුතියං ගාථමාහ –

69.

“අප්පං හි එතං න හි දීඝමායු, යං ත්වං ඛක මඤ්ඤස්සි දීඝමායුං;
සතං සහස්සානි නිරඛබ්බදානං, ආයුං පජානාමි තවාහ බ්‍රහ්මෙ”ති. (සං. නි. 1.175);

තත්ථ සතං සහස්සානි නිරඛබ්බදානන්ති නිරඛබ්බදසඬ්ඛාතානං ගණනානං සතසහස්සානි. වස්සානඤ්ඤි දසදසකං සතං, දස සතානං සහස්සං, සතං සහස්සානං සතසහස්සං, සතං සතසහස්සානං කොටි නාම, සතං කොටිසතසහස්සානං පකොටි නාම, සතං පකොටිසතසහස්සානං කොටිපකොටි නාම, සතං කොටිපකොටිසතසහස්සානං එකං නහුතං නාම, සතං නහුතසතසහස්සානං එකං නින්තහුතං නාම. ඡෙකො ගණකො එත්තකං ගණතුං සක්කොති, තතො පරං ගණනා නාම බුද්ධානමෙව විසයො. තත්ථ සතං නින්තහුතසතසහස්සානං එකං අබ්බදං, විසති අබ්බදානි එකං නිරඛබ්බදං, තෙසං නිරඛබ්බදසතසහස්සානං එකං අහහං නාම, එත්තකං ඛකස්ස බ්‍රහ්මුනො තස්මිං භවෙ අවසිට්ඨං ආයු, තං සන්ධාය භගවා එවමාහ.

තං සුත්වා බකො තතියං ගාථමාහ –

70.

“අනන්තදස්සි භගවාහමස්මි, ජාතිජ්ජරං සොකමුපාතිවත්තො;
කිං මෙ පුරාණං වතසීලවත්තං, ආවික්ඛ මෙ තං යමහං විජඤ්ඤ”න්ති. (සං. නි. 1.175);

තත්ථ භගවාති භගවා තුම්හෙ “ආයුං පජානාමි තවාහ”න්ති වදන්තා “අහං අනන්තදස්සි ජාතිජරඤ්ච සොකඤ්ච උපාතිවත්තොස්මි”ති වදං. වතසීලවත්තන්ති වතසමාදානඤ්ච සීලවත්තඤ්ච. ඉදං වුත්තං හොති – යදි තුම්හෙ සබ්බඤ්ඤබුද්ධා,

එවං සන්තෙ කිං මය්හං පුරාණං වතඤ්ච සීලවත්තඤ්ච, ආචික්ඛ මෙ තං, යමහං තයා ආචික්ඛිතං යාථාවසරසතො විජානෙය්‍යන්ති.

අටස්ස භගවා අතීතානි වත්ථුනි ආහරිත්වා ආචික්ඛන්තො වතස්සො ගාථා අභාසි

71.

“යං ත්වං අපායෙසි බහු මනුස්සෙ, පිපාසිතෙ සම්මනි සම්පරෙතෙ;
තං තෙ පුරාණං වතසීලවත්තං, සුත්තප්පබුද්ධොව අනුස්සරාමි.

72.

“යං එණිකුලස්මි ජනං ගහිතං, අමොචයි ගය්හක නියමානං;
තං තෙ පුරාණං වතසීලවත්තං, සුත්තප්පබුද්ධොව අනුස්සරාමි.

73.

“ගඬිගාය සොතස්මිං ගහිතනාවං, ලුද්දෙන නාගෙන මනුස්සකප්පා;
අමොචයි ත්වං බලසා පසය්හ, තං තෙ පුරාණං වතසීලවත්තං;
සුත්තප්පබුද්ධොව අනුස්සරාමි.

74.

“කප්පො ච තෙ බද්ධවරො අහොසිං, සම්බුද්ධිමත්තං චතිනං අමඤ්ඤං;
තං තෙ පුරාණං වතසීලවත්තං, සුත්තප්පබුද්ධොව අනුස්සරාමි” ති. (සං. නි.
1.175);

තත්ථ අපායෙසිති පායෙසි. සම්මනි සම්පරෙතෙති සම්මෙන සම්පරෙතෙ අතිවිය ඵ්ථිඨෙය්‍යෙ සම්මකිලන්තෙ. සුත්තප්පබුද්ධොවානි පච්චුසකාලෙ සුපන්නො සුපිනං පස්සිත්වා තං සුපිනකං විය අනුස්සරාමි. සො කිර බකබ්බමා එකස්මිං කප්පෙ තාපසො හුත්වා මරුකන්තාරෙ වසන්තො බහුතං කන්තාරපටිපන්නානං පාතීයං ආහරිත්වා අදාසි. අට්ඨකදිවසං එකො සත්ථවාහො පඤ්චහි සකටසතෙහි මරුකන්තාරං පටිපජ්ජි. මනුස්සා දිසා වචන්ථපෙතුං අසක්කොන්නා සත්ත දිවසානි ආහිණ්ඨිත්වා බිණ්ණදාරුදකා නිරාහාරා උණ්භාහිභූතා “ඉදානි නො ජීවිතං නත්ථි” ති සකටෙ පරිවත්තෙත්වා ගොණෙ මොචෙත්වා හෙට්ඨාසකටෙසු නිපජ්ජිංසු. තදා තාපසො ආචජ්ජෙන්නො තෙ දිස්වා “මයි පස්සන්තෙ මා නස්සිංසු” ති වින්තෙත්වා අත්තනො ඉද්ධානුභාවෙන ගඬිගාසොතං උබ්බත්තෙත්වා සත්ථවාහාහිමුඛං අකාසි, අවිදුරෙ ච එකං වතසණ්ඨං මාපෙසි. මනුස්සා පාතීයං පිචිත්වා න්හත්වා ගොණෙ සත්තප්පෙත්වා වතසණ්ඨතො තිණං ලායිත්වා දාරුනි ගහෙත්වා දිසං සල්ලක්ඛෙත්වා අරොගා කන්තාරං අතික්කමිංසු, තං සන්ධායෙන චුත්තං.

එණිකුලස්මිත්ති එණියා නාම නදියා කුලෙ. ගය්හක නියමානන්ති කරමරගාහං ගහෙත්වා නියමානං. සො කිර තාපසො අපරස්මිං කාලෙ එකං පච්චන්තගාමං නිස්සාය නදීතීරෙ වතසණ්ඨෙ විහාසි. අට්ඨකස්මිං දිවසෙ පබ්බතතො වොරා

ඔතරිත්වා තං ගාමං පහරිත්වා මහාජනං ගහෙන්වා පබ්බතං ආරොපෙන්වා
 අත්තරාමග්ගෙ වාරකමනුස්සෙ යාපෙන්වා පබ්බතබ්බලං පවිසිත්වා ආහාරං
 පවාපෙන්තා නිසීදිංසු. තාපසො ගොමහිංසාදීනඤ්චෙව දාරකදාරිකාදීනඤ්ච මහන්තං
 අට්ඨස්සරං සුත්වා “මයි පස්සන්තෙ මා නස්සිංසු”ති ඉද්ධානුභාවෙන අත්තභාවං
 ජහිත්වා චතුරඬ්ගිනියා සෙනාය පරිවුතො රාජා හුත්වා යුද්ධහෙරිං
 ආකොටාපෙන්තො තං යානං අගමාසී. වාරකමනුස්සා තං දිස්වා වොරානං
 ආරොචෙසුං. වොරා “රඤ්ඤා සද්ධිං විග්ගහො නාම න යුත්තො”ති සබ්බං
 ගහිතගහිතං භණ්ඩකං ඡඩ්ඨෙන්වා භත්තං අභුඤ්ජිත්වා ච පලායිංසු. තාපසො තෙ
 සබ්බෙ ආනෙන්වා සකගාමෙයෙව පතිට්ඨාපෙසී, තං සන්ධායෙන චුත්තං.

ගහිතනාවන්ති නිග්ගහිතනාවං. ලුද්දෙනාති කක්ඛලෙන. මනුස්සකප්පාති
 මනුස්සෙ විනාසෙතුකාමතාය. බලසාති බලෙන. පසය්භාති අභිභවිත්වා. අපරස්මිං
 කාලෙ සො තාපසො ගඬ්ගාතීරෙ විහාසී. තදා මනුස්සා ද්වෙ තයො නාවාසඬ්ඝාටෙ
 බන්ධිත්වා සඬ්ඝාටමත්ථකෙ පුප්ඵමණ්ඩපං කාරෙත්වා සඬ්ඝාටෙ නිසීදිත්වා
 බාදන්තා පිවන්තා සම්බන්ධකුලං ගච්ඡන්ති. තෙ පීතාවසෙසං සුරං
 භුත්තබාදිතාවසෙසානි භත්තමච්ඡමංසතම්බුලාදීනි ගඬ්ගායමෙව පාතෙන්ති.
 ගඬ්ගෙයො නාගරාජා “ඉමෙ උච්ඡිට්ඨකං මම උපරි බිපන්ති”ති කුප්ඤ්ඤිත්වා
 “සබ්බෙ තෙ ජනෙ ගහෙන්වා ගඬ්ගාය ඔසීදාපෙස්සාමි”ති මහන්තං
 එකදොණ්කනාවප්පමාණං අත්තභාවං මාපෙන්වා උදකං හින්දිත්වා එණං
 ධාරයමානො තෙසං අභිමුඛො පායාසී. තෙ නාගරාජානං දිස්වා මරණභයතප්පිතා
 එකප්පහාරෙතෙව මහාසද්දං කරිංසු. තාපසො තෙසං පරිදෙවිතසද්දං සුත්වා
 නාගරාජස්ස ච කුද්ධභාවං ඤාත්වා “මයි පස්සන්තෙ මා නස්සිංසු”ති බිප්පනිසන්තියා
 අත්තනො ආනුභාවෙන බිප්පං සුපණ්ණවණ්ණං අත්තානං මාපෙන්වා අගමාසී.
 නාගරාජා තං දිස්වා මරණභයතප්පිතො උදකෙ නිමුප්පී. මනුස්සා සොත්ථිභාවං
 පත්වා අගමංසු, තං සන්ධායෙන චුත්තං.

බද්ධවරොති අන්තෙවාසිකො. සම්බුද්ධිමත්තං වතිනං අමඤ්ඤන්ති
 බුද්ධිසම්පන්නො චෙව වතසම්පන්නො ච තාපසොති තං මඤ්ඤමානො. ඉමිනා කිං
 දස්සෙති? මහාබ්‍රහ්මෙ අහං අතීතෙ තව කෙසවතාපසකාලෙ කප්පො නාම
 අන්තෙවාසිකො වෙය්‍යාවච්චකරො හුත්වා තුය්හං නාරදෙන නාම අමච්චෙන
 බාරාණසිනො හිමවන්තං ආනීතස්ස රොගං වූපසමෙසිං. අථ නං නාරදො දුතියවාරෙ
 ආගන්ත්වා නිරොගං දිස්වා ඉමං ගාථං අභාසී -

“මනුස්සින්දං ජහිත්වාන, සබ්බකාමසමිද්ධිනං;
 කථං නු භගවා කෙසි, කප්පස්ස රමති අස්සමෙ”ති. (ජා. 1.4.181);

තමෙනං ත්වං එතදවොච -

“සාදුනි රමණීයානි, සන්ති වක්ඛා මනොරමා;
 සුභාසිතානි කප්පස්ස, නාරද රමයන්ති ම”න්ති. (ජා. 1.4.182);

ඉතිස්ස හගවා ඉමං අත්තනා අන්තෙවාසිකෙන හුත්වා රොගස්ස වූපසමිතභාවං දීපෙන්තො ඵවමාහ. තඤ්ච පන බ්‍රහ්මිනා මනුස්සලොකෙ කතකම්මං සබ්බං මහාබ්‍රහ්මානං සල්ලක්ඛාපෙන්තොව කපෙසි.

සො සත්ථු වචනෙන අත්තනා කතකම්මං සරිත්වා තථාගතස්ස ථුතිං කරොන්තො ඔසානගාථමාහ –

75.

“අද්ධා පජානාසි මමෙතමායුං, අඤ්ඤම්පි ජානාසි තථා හි බුද්ධො; තථා හි තායං ජලිතානුභාවො, ඔභාසයං තිට්ඨති බ්‍රහ්මලොක” න්ති.

තත්ථ තථා හි බුද්ධොති තථා හි ත්වං බුද්ධො. බුද්ධානඤ්ඤි අඤ්ඤාතං නාම නත්ථී, සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තායෙව හි තෙ බුද්ධා නාමාති දස්සෙති. තථා හි තායන්ති බුද්ධත්තායෙව ච පන තච අයං ජලිතො සරීරප්පභානුභාවො. ඔභාසයං තිට්ඨතීති ඉමං සකලම්පි බ්‍රහ්මලොකං ඔභාසෙන්තො තිට්ඨති.

ඵවං සත්ථා අත්තනො බුද්ධගුණං ජානාපෙන්තො ධම්මං දෙසෙන්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සම්පත්තානං දසමත්තානං බ්‍රහ්මසහස්සානං අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තානි විමුච්චිංසු. ඉති හගවා බහුතං බ්‍රහ්මානං අවස්සයො හුත්වා බ්‍රහ්මලොකා ජෙතවනං ආගන්ත්වා තත්ථ කථිතනියාමෙනෙව තං ධම්මදෙසනං හික්ඛුනං කපෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා කෙසවනාපසො බකබ්‍රහ්මා අහොසි, කප්පමාණුවො පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

බකජාතකචණ්ණනා දසමා.

කුක්කුචග්ගො පඨමො.

2. ගන්ධාරවග්ගො

[406] 1. ගන්ධාරජාතකචණ්ණනා

හිත්වා ගාමසහස්සානීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො හෙසප්පසන්නිධිකාරසික්ඛාපදං ආරබ්භ කපෙසි. වත්ථු පන රාජගහෙ සමුට්ඨිතං. ආයස්මතා හි පිලින්දවච්ඡෙන ආරාමිකකුලං මොවෙනුං රාජනිවෙසනං ගන්ත්වා රඤ්ඤො පාසාදෙ ඉද්ධිබලෙන සොචණ්ණමයෙ කතෙ මනුස්සා පසිදිත්වා ථෙරස්ස පඤ්ච හෙසප්පානි පහිණිංසු. සො තානි පරිසාය විස්සජ්ජෙසි. පරිසා පනස්ස බාහුල්ලිකා අහොසි, ලද්ධං ලද්ධං කොළම්බෙහි සට්ඨෙ පත්තත්ථවිකායොපි පුරෙත්වා පටිසාමෙසි. මනුස්සා දිස්වා “මහිවිජා ඉමෙ සමණා අන්තොකොට්ඨාගාරිකා” ති උජ්ඣායංසු. සත්ථා තං පවත්තිං සුත්වා “යානි බො පන තානි ගිලානානං හික්ඛුන” න්ති (පාරා. 622-623) සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙන්වා “හික්ඛවෙ, පොරාණකපණ්ඩිතා අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ බාහිරකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා

පඤ්චස්කරමත්තකං රක්ඛන්තාපි ලොණසක්ඛරමත්තකං පුනදිවසත්ථාය නිදහන්තෙ ගරහිංසු, තුම්භෙ පන ඵවරුපෙ නියානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා දුතියතනියදිවසත්ථාය සන්තිධිං කරොන්තා අයුත්තං කරොථා''ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ගන්ධාරරට්ඨෙය් බොධිසත්තො ගන්ධාරරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා පිතු අව්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. මජ්ඣිමපදෙසෙපි විදෙහරට්ඨෙය් විදෙහො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තෙ ද්වෙපි රාජානො අදිට්ඨසහායා හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ථීරවිස්සාසා අහෙසුං. තදා මනුස්සා දීඝායුකා හොන්ති, තිංස වස්සසහස්සානි ජීවන්ති. අටෙකදා ගන්ධාරරාජා පුණ්ණමුපොසට්ඨවසෙ සමාදින්නසීලො මහාතලෙ පඤ්ඤත්තවරපල්ලඤ්ඤමජ්ඣගතො විවටෙන සීහපඤ්ජරෙන පාවිතලොකධාතුං ඔලොකෙන්තො අමච්චානං ධම්මත්ථයුත්තකථං කටෙන්නො නිසීදි. තස්මිං බණෙ ගගනතලං අතිලඤ්ඤත්තමිව පරිපුණ්ණං චන්දමණ්ඩලං රාහු අවත්ථරි, චන්දප්පහා අන්තරධායි. අමච්චා චන්දාලොකං අපස්සන්තා චන්දස්ස රාහුනා ගහිතභාවං රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා චන්දං ඔලොකෙන්වා “අයං චන්දො ආගන්තුකඋපක්කිලෙසෙන උපක්කිලිට්ඨො නිජ්ජහො ජාතො, මය්හම්පෙස රාජපරිවාරො උපක්කිලෙසො, න බො පන මෙතං පතිරුපං, යාහං රාහුනා ගහිතචන්දො විය නිජ්ජහො භවෙය්‍යං, විසුද්ධෙ ගගනතරෙ විරොචන්තං චන්දමණ්ඩලං විය රජ්ජං පහාය පබ්බජිස්සාමි, කිං මෙ පරෙන ඔවදිතෙන, කුලෙ ච ගණෙ ච අලග්ගො හුත්වා අත්තානමෙව ඔවදන්තො විවරිස්සාමි, ඉදං මෙ පතිරුප''න්ති වින්තෙන්වා “යං ඉච්ඡට්ඨ, තං රාජානං කරොථා''ති රජ්ජං අමච්චානං නියායාදෙසි. සො රජ්ජං ඡඩ්ඛෙන්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඤානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙන්වා ඤානරතිසමප්පිතො හිමචන්තපදෙසෙ වාසං කප්පෙසි.

විදෙහරාජාපි “සුඛං මෙ සහායස්සා”ති වාණිජෙ පුච්ඡිත්වා තස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා “මම සහායෙ පබ්බජිතෙ අහං රජ්ජෙන කිං කරිස්සාමි”ති සත්තයොජනිකෙ මිථිලනගරෙ තියොජනසතිකෙ විදෙහරට්ඨෙය් සොළසසු ගාමසහස්සෙසු පුරිතානි කොට්ඨාගාරානි, සොළසසහස්සා ච නාටකිත්ථියො ඡඩ්ඛෙන්වා පුත්තධීතරො අමතසිකත්වා හිමචන්තපදෙසං පවිසිත්වා පබ්බජිත්වා පවත්තඵලභොජනො හුත්වා සමප්පවත්තවාසං වසන්නො විවරි. තෙ උභොපි සමචන්තවාරං වරන්තා අපරහාගෙ සමාගච්ඡිංසු, න පන අඤ්ඤමඤ්ඤං සඤ්ජානිංසු, සම්මොදමානා එකතොව සමප්පවත්තවාසං වසිංසු. තදා විදෙහතාපසො ගන්ධාරතාපසස්ස උපට්ඨානං කරොති. තෙසං එකස්මිං පුණ්ණමදිවසෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදිත්වා ධම්මත්ථයුත්තකථං කටෙන්නානං ගගනතලෙ විරොචමානං චන්දමණ්ඩලං රාහු අවත්ථරි. විදෙහතාපසො “කිං නු බො චන්දස්ස පහා නට්ඨා”ති ඔලොකෙන්වා රාහුනා ගහිතං චන්දං දිස්වා “කො නු බො එස ආවරිය, චන්දං අවත්ථරිත්වා නිජ්ජහමකාසි”ති පුච්ඡි. අන්තෙවාසික අයං රාහු නාම චන්දස්සෙකො උපක්කිලෙසො, විරොචිතුං න දෙනි, අහම්පි රාහුගහිතං චන්දමණ්ඩලං දිස්වා “ඉදං පරිසුද්ධස්ස චන්දමණ්ඩලස්ස ආගන්තුකෙන උපක්කිලෙසෙන නිජ්ජහං ජාතං, මය්හම්පි ඉදං රජ්ජං උපක්කිලෙසො, යාව චන්දමණ්ඩලං රාහු විය ඉදං නිජ්ජහං න

කරොති, තාව පබ්බජිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා තදෙව රාහුගහිතං වන්දමණ්ඩලං
 ආරම්මණං කත්වා මහාරජ්ජං ඡඩ්ඛෙත්වා පබ්බජිතොති. “ආවරිය, ත්වං
 ගන්ධාරරාජා” ති? “ආම, අහ” ති. “ආවරිය, අහමිපි විදෙහරටියෙ මිටීලනගරෙ
 විදෙහරාජා නාම, නනු මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං අදිට්ඨසහායා” ති. “කිං පන තෙ
 ආරම්මණං අහොසි” ති? අහං “තුම්හෙ පබ්බජිතා” ති සුත්වා “අද්ධා පබ්බජ්ජාය
 මහන්තං ගුණං අද්දසා” ති තුම්හෙයෙව ආරම්මණං කත්වා රජ්ජං පහාය
 පබ්බජිතොති. තෙ තතො පටියාය අතිවිය සමග්ගා සම්මොදමානා
 පවත්තඵලභොජනා හුත්වා විහරිංසු. තත්ථ දීඝරත්තං වසිත්වා ච පන
 ලොණමිබ්බලසෙවනත්ථාය හිමවන්තතො ඔතරිත්වා එකං පච්චන්තගාමං
 සම්පාපුණිංසු.

මනුස්සා තෙසං ඉරියාපටෙ පසිදිත්වා හික්ඛං දත්වා පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා
 අරඤ්ඤෙ රත්තිදිවට්ඨානාදීනි මාපෙත්වා වසාපෙසුං. අන්තරාමග්ගෙපි තෙසං
 හත්තකිච්චකරණත්ථාය උදකථාසුකට්ඨානෙ පණ්ණසාලං කාරෙසුං. තෙ
 පච්චන්තගාමෙ හික්ඛං වරිත්වා තාය පණ්ණසාලාය නිසිදිත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා
 අන්තතො වසනට්ඨානං ගච්ඡන්ති. තෙපි මනුස්සා තෙසං ආහාරං දදමානා එකදා
 ලොණං පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා දෙන්ති, එකදා පණ්ණසුටෙ බන්ධිත්වා දෙන්ති, එකදා
 අලොණකාහාරමෙව දෙන්ති. තෙ එකදිවසං පණ්ණසුටෙ බහුතරං ලොණං අදංසු.
 විදෙහතාපසො ලොණං ආදාය ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස හත්තකිච්චකාලෙ
 පහොනකං දත්වා අන්තතොපි පමාණයුත්තං ගහෙත්වා අතිරෙකං පණ්ණසුටෙ
 බන්ධිත්වා “අලොණකදිවසෙ හවිස්සති” ති තිණවට්ටිකඅන්තරෙ යපෙසි.
 අටෙකදිවසං අලොණකෙ ආහාරෙ ලද්ධෙ විදෙහො ගන්ධාරස්ස හික්ඛාභාජනං
 දත්වා තිණවට්ටිකඅන්තරතො ලොණං ආහරිත්වා “ආවරිය, ලොණං ගණ්හවා” ති
 ආහ. “අජ්ජ මනුස්සෙහි ලොණං න දින්තං, ත්වං කුතො ලහසි” ති? “ආවරිය,
 පුරිමදිවසෙ මනුස්සා බහුං ලොණමදංසු, අථාහං ‘අලොණකදිවසෙ හවිස්සති’ ති
 අතිරෙකං ලොණං යපෙසි” ති. අථ නං බොධිසත්තො “මොසපුරිස,
 තියොජනසතිකං විදෙහරටියං පහාය පබ්බජිත්වා අකිඤ්චනභාවං පත්වා ඉදානි
 ලොණසක්ඛරාය තණ්හං ජනෙසි” ති තජ්ජෙත්වා ඔවදන්තො පයමං ගාථමාහ –

76.

“හිත්වා ගාමසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සොළස;
 කොට්ඨාගාරානි ඒතානි, සන්තිධිං දානි කුබ්බසි” ති.

තත්ථ කොට්ඨාගාරානි සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදිරතනකොට්ඨාගාරානි වෙව
 දුස්සකොට්ඨාගාරානි ච ධඤ්ඤකොට්ඨාගාරානි ච. ඒතානි පුරානි. සන්තිධිං දානි
 කුබ්බසිති ඉදානි “ස්වෙ හවිස්සති, තතියදිවසෙ හවිස්සති” ති ලොණමත්තං සන්තිධිං
 කරොසිති.

විදෙහො ඵලං ගරහියමානො ගරහං අසහන්තො පටිපක්ඛො හුත්වා “ආවරිය,
 තුම්හෙ අන්තතො දොසං අදිස්වා මය්හමෙව දොසං පස්සථ, නනු තුම්හෙ ‘කිං මෙ

පරෙන ඔවදිතෙන, අත්තානමෙව ඔවදිස්සාමි'ති රජ්ජං ඡඩ්ඛෙත්වා පබ්බජිතා,
තුම්හෙ ඉදානි මං කස්මා ඔවද්දා'ති වොදෙත්තො දුතියං ගාථමාහ -

77.

“හිත්වා ගන්ධාරවිසයං, පහුතධනධාරියං;
පසාසනතො නික්ඛන්තො, ඉධ දානි පසාසසී”ති.

තත්ථ පසාසනතොති ඔවාදානුසාසනීදානතො. ඉධ දානීති ඉදානි ඉධ අරඤ්ඤෙ
කස්මා මං ඔවද්දාති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො තතියං ගාථමාහ -

78.

“ධම්මං හණාමි වෙදෙන, අධම්මො මෙ න රුච්චති;
ධම්මං මෙ හණමානස්ස, න පාපමුපලිම්පති”ති.

තත්ථ ධම්මන්ති සභාවං, බුද්ධාදීහි වණ්ණිතං පසත්ථං කාරණමෙව. අධම්මො
මෙ න රුච්චතීති අධම්මො නාම අසභාවො මය්හං කදාවිපි න රුච්චති. න
පාපමුපලිම්පතීති මම සභාවමෙව කාරණමෙව හණන්තස්ස පාපං නාම හදයෙ න
ලිම්පති න අල්ලියති. ඔවාදදානං නාමෙතං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකබොධිසත්තානං
පවෙණි. තෙහි දිත්තොවාදං බාලා න ගණ්හන්ති, ඔවාදදායකස්ස පන පාපං නාම
නත්ථි.

“නිධිනංව පවත්තාරං, යං පස්සෙ වජ්ජදස්සිනං;
නිග්ගය්හවාදිං මෙධාවිං, තාදිසං පණ්ඩිතං හපේ;
තාදිසං හජ්ජමානස්ස, සෙය්සො හොති න පාපියො.

“ඔවදෙය්සානුසාසෙය්සා, අසබ්බා ව නිවාරයෙ;
සතඤ්ඤි සො පියො හොති, අසතං හොති අප්පියො”ති. (ධ. ප. 76-77);

විදෙනතාපසො බොධිසත්තස්ස කථං සුත්වා “ආවරිය, අත්ථනිස්සිතං
කථෙත්තෙනපි පරං සට්ඨෙත්වා රොසෙත්වා කථෙතුං න වට්ටති, ත්වං මං
කුණ්ඨසත්ථකෙන මුණ්ඛෙත්තො විය අතිඵරුසං කථෙසී”ති වත්වා චතුත්ථං
ගාථමාහ -

79.

“යෙන කෙනචි වණ්ණෙන, පරො ලහති රුජ්ජනං;
මහත්ථියම්පි වෙ වාවං, න තං භාසෙය්සා පණ්ඩිතො”ති.

තත්ථ යෙන කෙනචිති ධම්මයුත්තෙනාපි කාරණෙන. ලහති රුජ්ජනන්ති
සට්ඨනං දුස්සනං කුජ්ජනං ලහතියෙව. න තං භාසෙය්සාති තස්මා තං පරපුග්ගලං

යාය සො වාචාය දුස්සති, තං මහත්ථියං මහත්තං අත්ථනිස්සිතම්පි වාචං න
භාසෙය්‍යාති අත්ථො.

අථස්ස බොධිසත්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

80.

“කාමං රුජ්ජතු වා මා වා, භුසංච විකිරියතු;
ධම්මං මෙ භණ්ණානස්ස, න පාපමුපලිම්පති”ති.

තත්ථ කාමන්ති එකංසෙන. ඉදං චුත්තං හොති – අයුත්තකාරකො පුග්ගලො
“අයුත්තං තෙ කත”න්ති ඔවදියමානො එකංසෙනෙව කුජ්ඣතු වා මා වා කුජ්ඣතු,
අථ වා භුසමුට්ඨි විය විකිරියතු, මය්හං පන ධම්මං භණ්ණන්තස්ස පාපං නාම නත්ථිති.

එවඤ්ච පන වත්වා “න වො අහං, ආනන්ද, තථා පරක්කම්ප්පාමි, යථා
කුම්භකාරො ආමකෙ ආමකමත්තෙ. නිග්ගස්ස නිග්ගස්සාහං ආනන්ද, චක්ඛාමි, යො
සාරො සො යස්සති”ති (ම. නි. 3.196) ඉමස්ස සුගතොවාදස්ස අනුරූපාය
පටිපත්තියා යත්වා “යථා කුම්භකාරො භාජනෙසු පුනප්පුනං ආකොටෙන්වා
ආකොටෙන්වා ආමකං අග්ගහෙත්වා සුපක්කමෙව භාජනං ගණ්හාති, එවං
පුනප්පුනං ඔවදිත්වා නිග්ගණ්හිත්වා පක්කභාජනසදිසො පුග්ගලො ගහෙතඛිබ්බො”ති
දස්සෙතුං පුන තං ඔවදන්තො –

81.

“නො වෙ අස්ස සකා බුද්ධි, විනයො වා සුසික්ඛිතො;
වනෙ අත්ථමහිංසොව, වරෙය්‍ය ඛහුකො ජනො.

82.

“යස්මා ව පනිඨෙකච්චෙ, ආචෙරම්හි සුසික්ඛිතා;
තස්මා විනිතවිනයා, වරන්ති සුසමාහිතා”ති. – ඉදං ගාථාද්වයමාහ;

තස්සත්ථො – සම්ම වෙදෙහ, ඉමෙසඤ්ඤි සත්තානං සචෙ අත්තනො බුද්ධි වා
පණ්ඩිතෙ ඔවාදදායකෙ නිස්සාය ආචාරපණ්ණත්තිවිනයො වා සුසික්ඛිතො න
භවෙය්‍ය, එවං සත්තෙ යථා තිණුලතාදිගහනෙ වනෙ අත්ථමහිංසො ගොචරාගොචරං
සාසඬ්ඤානිරාසඬ්ඤාදි යානං අජානන්තො වරති, තථා තුම්භාදිසො ඛහුකො ජනො
වරෙය්‍ය. යස්මා පන ඉධ එකච්චෙ සකාය බුද්ධියා රහිතා සත්තා ආචරියසන්තිකෙ
ආචාරපණ්ණත්තිසුසික්ඛිතා, තස්මා ආචරියෙහි අත්තනො අත්තනො අනුරූපෙන
විනයෙන විනිතත්තා විනිතවිනයා සුසමාහිතා එකග්ගචිත්තා හුත්වා වරන්තිති.

ඉමිනා ඉදං දස්සෙති – ඉමිනා හි සත්තෙන ගිහිනා හුත්වා අත්තනො
කුලානුරූපා, පබ්බජිතෙන පබ්බජිතානුරූපා සික්ඛා සික්ඛිතඛිබ්බා. ගිහිනොපි හි
අත්තනො කුලානුරූපෙසු කසිගොරක්ඛාදිසු සික්ඛිතාව සම්පන්නාප්ථා හුත්වා
සුසමාහිතා වරන්ති, පබ්බජිතාපි පබ්බජිතානුරූපෙසු පාසාදිකෙසු

අභික්කන්තපටික්කන්තාදීසු අධිසීලඅධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාසික්ඛාසු සික්ඛිතාව
විගතවික්ඛේපා සුසමාහිතා වරන්ති. ලොකස්මිඤ්භි -

“බාහුසච්චඤ්ච සිජ්පඤ්ච, විනයො ව සුසික්ඛිතො;
සුභාසිතා ව යා වාචා, එතං මඬිගලමුත්තම”න්ති. (බු. පා. 5.5; සු. නි. 264);

තං සුත්ථා වෙදෙහතාපසො “ආචරිය, ඉතො පටියාය මං ඔවදථ අනුසාසථ, අහං
අනධිවාසනජාතිකතාය තුම්හෙහි සද්ධිං කථෙසිං, තං මෙ බම්මා”ති වන්දිත්වා
මහාසත්තං බමාපෙසි. තෙ සමග්ගවාසං වසිත්වා පුන හිමවන්තමෙව අගමංසු. තත්ත
බොධිසත්තො වෙදෙහතාපසස්ස කසිණපරිකම්මං කථෙසි. සො තං කත්වා
අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බන්තෙසි. ඉති තෙ උභොපි අපරිහීනජ්ඣානා
බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා වෙදෙහො
ආනන්දො අහොසි, ගන්ධාරරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ගන්ධාරජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[407] 2. මහාකපිජාතකවණ්ණනා

අත්තානං සඬකමං කත්වාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ඤාතත්ථවරියං
ආරබ්භ කථෙසි. වත්ථු හද්දසාලජාතකෙ (ජා. 1.12.13 ආදයො) ආචි හවිස්සති. තදා
පන ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, සම්මාසම්බුද්ධො ඤාතකානං
අත්ථං වරති”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය
සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව,
පුබ්බෙපි තථාගතො ඤාතීනං අත්ථං වරියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
කපියොනියං නිබ්බන්තිත්වා වයජ්ජත්තො ආරොහපරිණාහසම්පන්නො
ථාමබ්බුපෙතො පඤ්චහත්ථිබ්බපරිමාණො අසීතිසහස්සකපිගණපරිවුතො
හිමවන්තපදෙසෙ වසති. තත්ථ ගඬිගාතීරං නිස්සාය සාබ්බවිටපසම්පන්නො
සන්දච්ඡායො බහලපත්තො පබ්බතකුටං විය සමුග්ගතො අම්බරුක්ඛො අහොසි
“නිග්‍රොධරුක්ඛො”තිපි වදන්ති. තස්ස මධුරානි ඵලානි දිබ්බගන්ධරසානි මහන්නානි
මහන්නකුම්භජ්ජමාණානි. තස්ස එකිස්සා සාබ්බා ඵලානි ථලෙ පතන්ති, එකිස්සා
සාබ්බා ගඬිගාජලෙ, ද්විත්තං සාබ්බානං ඵලානි මජ්ඣෙ රුක්ඛමුලෙ පතන්ති.
බොධිසත්තො කපිගණං ආදාය තත්ථ ඵලානි බාදන්තො “එකස්මිං කාලෙ ඉමස්ස
රුක්ඛස්ස උදකෙ පතිතං ඵලං නිස්සාය අම්භාකං භයං උජ්ජජ්ජස්සති”ති
උදකමත්ථකෙ සාබ්බා එකඵලමිපි අනවසෙසෙත්වා පුජ්ජකාලෙ
කළායමත්තකාලතො පටියාය බාදාපෙති වෙව පාතාපෙති ව. ඵචං සන්නෙපි
අසීතිවානරසහස්සෙහි අදිට්ඨං කිපිල්ලිකපුටපටිච්ඡන්තං එකං පක්කඵලං නදියං
පතිත්වා උද්ධඤ්ච අධො ව ජාලං බන්ධාපෙත්වා උදකකීළං කීළන්තස්ස

බාරාණසිරිඤ්ඤා උද්ධංජාලෙ ලග්ගි. රඤ්ඤා දිවසං කිලිත්වා සායං ගමනසමයෙ කෙට්ටිටා ජාලං උක්ඛිපන්තා තං දිස්වා “අසුකඵලං නාමා”ති අජානන්තා රඤ්ඤා දස්සෙසුං.

රාජා “කිංඵලං නාමෙත”න්ති පුච්ඡී. “න ජානාම, දෙවා”ති. “කෙ ජානිස්සන්ති”ති? “වනවරකා, දෙවා”ති. සො වනවරකෙ පක්කොසාපෙත්වා තෙසං සන්තිකා “අම්බපක්ක”න්ති සුත්වා ජුරිකාය ඡින්දිත්වා පයමං වනවරකෙ බාදාපෙත්වා පච්ඡා අත්තනාපි බාදි, ඉත්ථාගාරස්සාපි අමච්චානම්පි දාපෙසි. රඤ්ඤා අම්බපක්කරසො සකලසරිරං ඵරිත්වා අට්ඨාසි. සො රසතණ්භාය බජ්ඣත්වා තස්ස රුක්ඛස්ස ධීතට්ඨානං වනවරකෙ පුච්ඡිත්වා තෙහි “හිමවන්තපදෙසෙ නදිතීරෙ”ති චුත්තෙ බහු නාවාසඬ්ඝාටෙ ඛන්ධාපෙත්වා වනවරකෙහි දෙසිතමග්ගෙන උද්ධංසොතං අගමාසි. “එත්තකානි දිවසානී”ති පරිච්ඡෙදො න කටීතො, අනුපුබ්බෙන පන තං යානං පත්වා “එසො දෙව, රුක්ඛො”ති වනවරකා රඤ්ඤා ආචික්ඛිංසු. රාජා නාවං යපෙත්වා මහාජනපරිවුතො පදසා තත්ථ ගන්ත්වා රුක්ඛමුලෙ සයනං පඤ්ඤපාපෙත්වා අම්බපක්කානි බාදිත්වා නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා නිපජ්ජී, සබ්බදිසාසු ආරක්ඛං යපෙත්වා අග්ගිං කරිංසු.

මහාසත්තො මනුස්සෙසු නිද්දං ඔක්කන්තෙසු අඬ්ඬරත්තසමයෙ පරිසාය සද්ධිං අගමාසි. අසීතිසහස්සවානරා සාබාය සාබං වරන්තා අම්බානි බාදන්ති. රාජා පබුජ්ඣත්වා කපිගණං දිස්වා මනුස්සෙ උට්ඨාපෙත්වා ධනුග්ගහෙ පක්කොසාපෙත්වා “යථා එතෙ ඵලබාදකා වානරා න පලායන්ති, තථා තෙ පරික්ඛිපිත්වා විජ්ඣාපට්ඨං, ස්වෙ අම්බානි වෙව වානරමංසඤ්ච බාදිස්සාමී”ති ආහ. ධනුග්ගහා “සාඬු”ති සම්පට්ඨිත්වා රුක්ඛං පරිවාරෙත්වා සරෙ සන්නය්හිත්වා අට්ඨංසු. තෙ දිස්වා වානරා මරණභයහීනා පලායිතුං අසක්කොන්තා මහාසත්තං උපසඬ්ඝිත්වා “දෙව, ‘පලායනමක්කටෙ විජ්ඣාස්සාමා’ති රුක්ඛං පරිවාරෙත්වා ධනුග්ගහා ධීතා, කිං කරොමා”ති පුච්ඡිත්වා කම්පමානා අට්ඨංසු. බොධිසත්තො “මා භාගිත්ථ, අහං වො ජීවිතං දස්සාමී”ති වානරගණං සමස්සාසෙත්වා උජුකං උග්ගතසාබං ආරුය්හ ගඬ්ඝානිමුඛං ගතසාබං ගන්ත්වා තස්සා පරියන්තතො පක්ඛන්දිත්වා ධනුසතමත්තං යානං අතික්කම්ම ගඬ්ඝාතීරෙ එකස්මිං ගුම්බමත්ථකෙ පතිත්වා තතො ඔරුය්හ “මමාගතට්ඨානං එත්තකං භවිස්සතී”ති ආකාසං පරිච්ඡිත්තිත්වා එකං වෙත්තලතං මූලෙ ඡින්දිත්වා සොධෙත්වා “එත්තකං යානං රුක්ඛෙ බජ්ඣස්සති, එත්තකං ආකාසට්ඨං භවිස්සතී”ති ඉමානි ද්වෙ යානානි වචන්ථපෙත්වා අත්තතො කට්ඨං ඛන්ධනට්ඨානං න සල්ලක්ඛෙසි.

සො තං ලතං ආදාය එකං කොට්ඨං ගඬ්ඝාතීරෙ පතිට්ඨිතරුක්ඛෙ ඛන්ධිත්වා එකං අත්තතො කට්ඨං ඛන්ධිත්වා වාතච්ඡින්නවලාහකො විය වෙගෙන ධනුසතමත්තං යානං ලඬ්ඝිත්වා කට්ඨං ඛන්ධනට්ඨානස්ස අසල්ලක්ඛිතත්තා රුක්ඛං පාපුණ්තුං අසක්කොන්තො උභොහි හත්ථෙහි අම්බසාබං දළ්භං ගණ්හිත්වා වානරගණස්ස සඤ්ඤමදාසි “සීඝං මම පිට්ඨිං මද්දමානා වෙත්තලතාය සොත්ථිගමනං ගච්ඡතා”ති. අසීතිසහස්සවානරා මහාසත්තං වන්දිත්වා බමාපෙත්වා තථා අගමංසු. තදා

දෙවදන්තොපි මක්කටො භුත්වා තෙසං අබ්භන්තරෙ හොති. සො “අයං මෙ පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨිං පස්සිතුං කාලො”ති උච්චං සාධං ආරුය්හ වෙගං ජනෙත්වා තස්ස පිට්ඨියං පති. මහාසත්තස්ස හදයං භිජ්ජී, බලවච්චෙදනා උප්පජ්ජී. සොපි තං චෙදනාප්පත්තං කත්වා පක්කාමි. මහාසත්තො එකකොච අහොසි. රාජා අනිද්දායන්තො වානරෙහි ව මහාසත්තෙන ව කතකිරියං සබ්බං දිස්වා “අයං තිරච්ඡානො භුත්වා අත්තනො ජීවිතං අගණෙත්වා පරිසාය සොත්ථිභාවමෙව අකාසි”ති වින්තෙත්තො නිපජ්ජී.

සො පහාතාය රත්තියා මහාසත්තස්ස තුස්සිත්වා “න යුත්තං ඉමං කපිරාජානං නාසෙතුං, උපායෙන නං ඔතාරත්වා පටිජග්ගිස්සාමි”ති අන්තොගඬ්ගාය නාචාසඬ්ඝාටං යපෙත්වා තත්ථ අට්ටකං බන්ධාපෙත්වා සණ්ඨං මහාසත්තං ඔතාරාපෙත්වා පිට්ඨියං කාසාවචත්ථං පත්ථරාපෙත්වා ගඬ්ගොදකෙන න්භාපෙත්වා ඵාණිතොදකං පායෙත්වා පරිසුද්ධසරීරං සහස්සපාකතෙලෙන අබ්භඤ්ජාපෙත්වා සයනපිට්ඨෙ ඵලකවම්මං සන්ථරාපෙත්වා සණ්ඨං තත්ථ නිපජ්ජාපෙත්වා අත්තනා නිවෙ ආසනෙ නිසිදිත්වා පයමං ගාථමාහ —

83.

“අත්තානං සඬ්ඝමං කත්වා, යො සොත්ථිං සමතාරයි;
කිං ත්වං තෙසං කිමෙ තුය්හං, හොන්ති එතෙ මහාකපි”ති.

තස්සත්ථො — අම්හො මහාකපි, යො ත්වං අත්තානං සඬ්ඝමං කත්වා තුලං ආරොපෙත්වා ජීවිතං පරිච්චජිත්වා ඉමෙ වානරෙ සොත්ථිං සමතාරයි, බෙමෙන සන්තාරෙසි; කිං ත්වං තෙසං හොසි, කිමෙ තුය්හං වා කිංසු එතෙ හොන්තීති?

තං සුත්වා බොධිසත්තො රාජානං ඔවදන්තො සෙසගාථා අහාසි —

84.

“රාජාහං ඉස්සරො තෙසං, යුථස්ස පරිහාරකො;
තෙසං සොකපරෙතානං, භීතානං තෙ අරින්දම.

85.

“උල්ලඬ්ඝයිත්වා අත්තානං, විස්සට්ඨධනුනො සතං;
තතො අපරපාදෙසු, දළ්භං බන්ධං ලතාගුණං.

86.

“ජින්නබ්භම්ච වාතෙන, නුණ්ණො රුක්ඛං උපාගමි;
සොහං අප්පහවං තත්ථ, සාධං හත්ථෙහි අග්ගහිං.

87.

“තං මං වියායතං සන්තං, සාධාය ව ලතාය ව;
සමනුක්කමන්තා පාදෙහි, සොත්ථිං සාධාමිගා ගතා.

88.

“තං මං න තපතෙ ඛන්ධො, මනො මෙ න තපෙස්සති;
සුඛමාහරිතං තෙසං, යෙසං රජ්ජමකාරයිං.

89.

“එසා තෙ උපමා රාජ, තං සුඤ්ඤාභි අරින්දම;
රඤ්ඤා රට්ඨස්ස යොග්ගස්ස, ඛලස්ස නිගමස්ස ච;
සබ්බෙසං සුඛමෙට්ඨබ්බං, ඛත්තියෙන පජානතා”ති.

තත්ථ තෙසන්ති තෙසං අසීතිසහස්සානං වානරානං. භීතානං තෙති තච
විජ්ඣානත්ථාය ආණාපෙත්වා ධීතස්ස භීතානං. අරින්දමාති රාජානං ආලපති. රාජා හි
වොරාදීනං අරීනං දමනතො “අරින්දමො”ති වුච්චති. විස්සට්ඨධනුනො සතන්ති
අනාරොපිතධනුසතප්පමාණං යානං අත්තානං ආකාසෙ උල්ලඬ්ඝයිත්වා
විස්සජ්ජෙත්වා තතො ඉමම්භා රුක්ඛා ලඬ්ඝයිත්වා ගතට්ඨානතො. අපරපාදෙසුති
පච්ඡාපාදෙසු. ඉදං කට්ඨාගං සන්ධාය වුත්තං. බොධිසත්තො හි කට්ඨාගෙ තං
ලතාගුණං දළ්භං ඛන්ධිත්වා පච්ඡිමපාදෙහි භූමියං අක්කමිත්වා විස්සජ්ජෙත්වා
වාතවෙගෙන ආකාසං පක්ඛන්දි. නුඤ්ඤො රුක්ඛං උපාගමීන්ති වාතවිජින්තං
අබ්භමිච අත්තතො වෙගජනිතෙන වාතෙන නුඤ්ඤො. යථා වාතවිජින්තබ්භං
වාතෙන, එවං අත්තතො වෙගෙන නුඤ්ඤො හුත්වා ඉමං අම්බරුක්ඛං උපාගමිං.
අප්පභවන්ති සො අහං තත්ථ ආකාසප්පදෙසෙ රුක්ඛං පාපුණිතුං අප්පභොන්තො
තස්ස රුක්ඛස්ස සාඛං හත්ථෙහි අග්ගහෙසින්ති අත්ථො.

වියායතන්ති රුක්ඛසාඛාය ච චෙත්තලතාය ච විණාය හමරතන්ති විය විතතං
ආකඬ්ඝිතසරිරං. සමනුක්කමන්තාති මයා අනුඤ්ඤාතා මං වන්දිත්වා පාදෙහි
අනුක්කමන්තා නිරන්තරමෙව අක්කමන්තා සොත්ථිං ගතා. තං මං න තපතෙ
ඛන්ධොති තං මං නාපි සො චල්ලියා ඛන්ධො තපති, නාපි ඉදානි මරණං තපෙස්සති.
කිංකාරණා? සුඛමාහරිතං තෙසන්ති යස්මා යෙසං අහං රජ්ජමකාරයිං, තෙසං මයා
සුඛමාහරිතං. එතෙ හි “මහාරාජ, අයං නො උප්පන්නං දුක්ඛං හරිත්වා සුඛං
ආහරිස්සති”ති මං රාජානං අකංසු. අහමිපි “තුම්භාකං උප්පන්නං දුක්ඛං
හරිස්සාමි”ච්චෙව එතෙසං රාජා ජාතො. තං අජීජ මයා එතෙසං මරණදුක්ඛං හරිත්වා
ජීවිතසුඛං ආහං, තෙන මං නාපි ඛන්ධො තපති, න මරණවධො තපෙස්සති.

එසා තෙ උපමාති එසා තෙ මහාරාජ, මයා කතකිරියාය උපමා. තං සුඤ්ඤාභි
තස්මා ඉමාය උපමාය සංසන්දෙත්වා අත්තතො දියාමානං ඔවාදං සුඤ්ඤාභි. රඤ්ඤා
රට්ඨස්සාති මහාරාජ, රඤ්ඤා නාම උච්ඡ්වයන්තෙ උච්ඡ්වං විය රට්ඨං අපිළෙත්වා
චතුබ්බිධං අගතිගමනං පහාය චතුහි සඬිගභවත්ථුහි සඬිගණ්ඨන්තෙන දසසු
රාජධම්මෙසු පතිට්ඨාය මයා විය අත්තතො ජීවිතං පරිච්චජිත්වා “කිත්තිමෙ
රට්ඨවාසිනො විගතභයා ගිම්භකාලෙ විචට්ඨ්වාරෙ ඤාතීහි ච පරිවාරකෙහි ච
පරිවාරිකා උරෙ පුත්තෙ නච්චෙන්තා සිතෙන වාතෙන බීජියමානා යථාරූපි
අත්තතො අත්තතො සන්තකං පරිභුඤ්ජන්තා කායිකචෙතසිකසුඛසම්භිගිනො

හවෙයුස්’ න්ති සකලරටියස්ස ව රථසකටාදියුත්තවාහනස්ස යොග්ගස්ස ව පත්තිසඬ්ඛාතස්ස බලස්ස ව නිගමජනපදසඬ්ඛාතස්ස නිගමස්ස ව සබ්බෙසං සුබ්බෙව එසිතබ්බං ගවෙසිතබ්බන්ති අත්ථො. ඛත්තියෙන පජානතාති ඛත්තානං අධිපතිභාවෙන ‘ඛත්තියො’ ති ලද්ධනාමෙන පන එතෙන අවසෙසසත්තෙ අතික්කම්ම පජානතා ඤාණසම්පන්නෙන හවිතබ්බන්ති.

එවං මහාසත්තො රාජානං ඔවදන්තො අනුසාසන්තොව කාලමකාසි. රාජා අමච්චෙ පක්කොසාපෙත්වා ‘ඉමස්ස කපිරාජස්ස රාජුනං විය සරීරකිච්චං කරොථා’ ති වත්වා ඉත්ථාගාරම්පි ආණාපෙසි ‘තුම්හෙ රත්තවත්ථනිවත්ථා විකිණ්ණකෙසා දණ්ඩදීපිකහත්ථා කපිරාජානං පරිවාරෙත්වා ආලාහනං ගච්ඡා’ ති. අමච්චා දාරුනං සකටසතමත්තෙන විතකං කරිත්වා රාජුනං කරණනියාමෙනෙව මහාසත්තස්ස සරීරකිච්චං කත්වා සීසකපාලං ගහෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං අගමංසු. රාජා මහාසත්තස්ස ආලාහනෙ වෙනියං කාරෙත්වා දීපෙ ජාලාපෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා සීසකපාලං සුවණ්ණබවිතං කාරෙත්වා කුන්තග්ගෙ යපෙත්වා පුරතො කත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්තො බාරාණසිං ගන්ත්වා අන්තොරාජද්වාරෙ යපෙත්වා සකලනගරං සජ්ජාපෙත්වා සත්තාහං ධාතුපූජං කාරෙසි. අථ නං ධාතුං ගහෙත්වා වෙනියං කාරෙත්වා යාවජීවං ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා බොධිසත්තස්ස ඔවාදෙ පතිට්ඨාය දානාදීහි පුඤ්ඤාති කරොන්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා සග්ගපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, දුට්ඨකපි දෙවදන්තො, පරිසා බුද්ධපරිසා, කපිරාජා පන අහමෙව අහොසි’ න්ති.

මහාකපිජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[408] 3. කුම්භකාරජාතකවණ්ණනා

අම්බාහමද්දං වනමන්තරස්මීන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො කිලෙසනිග්ගහං ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු පානීයජාතකෙ (ජා. 1.11.59 ආදයො) ආවි හවිස්සති. තදා පන සාවත්ථීයං පඤ්චසතා සභායකා පබ්බජිත්වා අන්තොකොට්ඨස්ත්ථාරෙ වසමානා අඬ්ඞරත්තසමයෙ කාමවිතක්කං විතක්කයිංසු. සත්ථා අත්තනො සාවකෙ රත්තියා තයො වාරෙ, දිවසස්ස තයො වාරෙති රත්තින්දිවං ඡ වාරෙ ඔලොකෙන්තො කිකි අණ්ඩං විය, වමරි වාලධිං විය, මාතා පියපුත්තං විය, එකවක්ඛුකො පුරිසො වක්ඛුං විය රක්ඛති, තස්මිං තස්මිංයෙව බණෙ උප්පන්නකිලෙසං නිග්ගණ්හාති. සො තං දිවසං අඬ්ඞරත්තසමයෙ ජෙතවනං පරිග්ගණ්හන්තො තෙසං භික්ඛූනං විතක්කසමුදාචාරං ඤත්වා ‘ඉමෙසං භික්ඛූනං අබ්භන්තරෙ අයං කිලෙසො වඩ්ඞන්තො අරහත්තස්ස හෙතුං භින්දිස්සති, ඉදානෙව තෙසං කිලෙසං නිග්ගණ්හිත්වා අරහත්තං දස්සාමි’ ති ගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා ආනන්දන්ටෙරං පක්කොසාපෙත්වා ‘ආනන්ද, අන්තොකොට්ඨස්ත්ථාරෙ වසනකභික්ඛු සබ්බෙ සන්තිපාතෙහි’ ති සන්තිපාතාපෙත්වා

පඤ්ඤාත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසිදිත්වා “න, භික්ඛවෙ, අන්තොපවත්තකිලෙසානං වසෙ වත්තිතුං වට්ටති, කිලෙසො හි වඩ්ඪමානො පච්චාමිත්තො විය මහාවිනාසං පාපෙනි, භික්ඛුනා නාම අප්පමත්තකම්පි කිලෙසං නිග්ගණ්හිතුං වට්ටති, පොරාණකපණ්ඩිතා අප්පමත්තකං ආරම්මණං දිස්වා අබ්භන්තරෙ පවත්තකිලෙසං නිග්ගණ්හිත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙසු”න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො බාරාණසිනගරස්ස ද්වාරගාමෙ කුම්භකාරකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා එකං පුත්තඤ්ච ධීතරඤ්ච ලභිත්වා කුම්භකාරකම්මං නිස්සාය පුත්තදාරං පොසෙසි. තදා කලිඨගරට්ඨෙ දන්තපුරනගරෙ කරණ්ඩකො නාම රාජා මහත්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගච්ඡන්තො උය්‍යානද්වාරෙ ඵලභාරහරිතං මධුරඵලං අම්බරුක්ඛං දිස්වා හත්ථික්ඛන්ධවරගතොයෙව හත්ථං පසාරෙත්වා එකං අම්බපිණ්ඩං ගහෙත්වා උය්‍යානං පවිසිත්වා මඩගලසිලාය නිසිත්තො දාතබ්බයුත්තකානං දත්වා අම්බං පරිභුඤ්ජී. “රඤ්ඤා ගහිතකාලතො පට්ඨාය සෙසෙහි නාම ගහෙතබ්බමෙවා”ති අමච්චාපි බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයොපි අම්බානි පාතෙත්වා බාදිංසු. පච්ඡා ආගතා රුක්ඛං ආරුය්හ මුග්ගරෙහි පොථෙත්වා ඔහග්ගච්ඡග්ගසාධං කත්වා ආමකඵලම්පි අසෙසෙත්වා බාදිංසු.

රාජා දිවසං උය්‍යානෙ කිලිත්වා සායන්හසමයෙ අලඬකතහත්ථික්ඛන්ධවරෙ නිසිදිත්වා ගච්ඡන්තො තං රුක්ඛං දිස්වා හත්ථිතො ඔතරිත්වා රුක්ඛමූලං ගන්ත්වා රුක්ඛං ඔලොකෙත්වා “අයං පාතොව පස්සන්තානං අතිත්තිකරො ඵලභාරහරිතො සොහමානො අට්ඨාසි, ඉදානි ගහිතඵලො ඔහග්ගච්ඡග්ගො අසොහමානො ධීතො”ති වින්තෙත්වා පුන අඤ්ඤාතො ඔලොකෙත්තො අපරං නිජ්ඵලං අම්බරුක්ඛං දිස්වා “එස රුක්ඛො අත්තනො නිජ්ඵලභාවෙන මුණ්ඩමණිපබ්බතො විය සොහමානො ධීතො, අයං පන සඵලභාවෙන ඉමං බ්‍යසනං පත්තො, ඉදං අගාරමජ්ඣම්පි ඵලිතරුක්ඛසදිසං, පබ්බජ්ජා නිජ්ඵලරුක්ඛසදිසා, සධ්නස්සෙව හයං අත්ථි, නිද්ධනස්ස හයං නත්ථි, මයාපි නිජ්ඵලරුක්ඛෙන විය හවිතබ්බ”න්ති ඵලරුක්ඛං ආරම්මණං කත්වා රුක්ඛමූලෙ ධීතකොව තීණි ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා “විද්ධංසිතා දානි මෙ මාතුකුච්ඡිකුට්ඨා, ඡින්නා තිසු හවෙසු පට්ඨන්ධි, සොධිතා සංසාරඋක්කාරභූමි, සොසිතො මයා අස්සුසමුද්දො, හින්තො අට්ඨිපාකාරො, නත්ථි මෙ පුන පට්ඨන්ධි”ති ආවජ්ජෙත්තො සබ්බාලඬිකාරපට්මණ්ඩිතොව අට්ඨාසි.

අථ නං අමච්චා ආහංසු “අතිබහුං ධීතත්ථ, මහාරාජා”ති. “න මයං මහාරාජානො, පච්චෙකබුද්ධා නාම මය”න්ති. “පච්චෙකබුද්ධා නාම තුම්භාදිසා න හොන්ති, දෙවා”ති. “අථ කිදිසා හොන්ති”ති? “ඔරොපිතකෙසමස්සුකාසාවචත්ථපට්ච්ඡන්තා කුලෙ වා ගණෙ වා අලග්ගා වාතච්ඡන්තවලාහකරාහුමුත්තවන්දමණ්ඩලපට්ඨාගා හිමවන්තෙ නන්දමූලකපබ්භාරෙ වසන්ති, ඵවරූපා දෙව, පච්චෙකබුද්ධා”ති. තස්මිං බණෙ රාජා

හත්ථං උක්ඛිපිත්වා සීසං පරාමසී, තාවදෙවස්ස ගිහිලිඬගං අන්තරධායි, සමණලිඬගං පාතුරහොසී.

“තිව්වරඤ්ච පත්තො ච, වාසි සුචි ච ඛන්ධනං;
පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ, යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො” ති. —

එවං චූත්තා සමණපරික්ඛාරා කායපට්ඨද්ධාව අහෙසුං. සො ආකාසෙ යත්වා මහාජනස්ස ඔවාදං දත්වා අනිලපථෙන උත්තරභිමවත්තෙ නන්දමූලකපඛාරමෙව අගමාසී.

ගන්ධාරරට්ඨෙපි තක්කසිලනගරෙ නග්ගජී නාම රාජා උපරිපාසාදෙ පල්ලඬකමජ්ඣගතො එකං ඉත්ථීං එකෙකහත්ථෙ එකෙකං මණිවලයං පිළන්ධිත්වා අවිදුරෙ නිසිදිත්වා ගන්ධං පිසමානං දිස්වා “එතානි වලයානි එකෙකභාවෙන න සට්ඨෙත්ති න විරවත්ති” ති ඔලොකෙන්තො නිසිදි. අථ සා දක්ඛිණහත්ථතො වලයං වාමහත්ථෙයෙව පිළන්ධිත්වා දක්ඛිණහත්ථෙන ගන්ධං සඬකඬඪිත්වා පිසිතුං ආරභී, වාමහත්ථෙ වලයං දුතියං ආගමිම සට්ඨියමානං සද්දමකාසී. රාජා තානි ද්වෙ වලයානි අඤ්ඤමඤ්ඤං සට්ඨෙත්තානි විරවත්තානි දිස්වා චින්තෙසී “ඉදං වලයං එකෙකකාලෙ න සට්ඨෙසී, දුතියං ආගමිම සට්ඨෙති, සද්දං කරොති, එවමෙව ඉමෙ සත්තාපි එකෙකා න සට්ඨෙත්ති න විවදන්ති, ද්වෙ තයො භුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සට්ඨෙත්ති, කලහං කරොන්ති. අහං පන කස්මීරගන්ධාරෙසු ද්විසු රජ්ජෙසු රට්ඨවාසිනො විචාරෙමි, මයාපි එකවලයසදිසෙන භුත්වා පරං අවිචාරෙත්වා අත්තානමෙව විචාරෙත්තෙන වසිතුං වට්ටති” ති සඬසට්ටනවලයං ආරම්මණං කත්වා යථානිසිත්තොව තිණි ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඨෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙසී. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

විදෙහරට්ඨෙ මිටීලනගරෙ නිමි නාම රාජා භුත්තපාතරාසො අමච්චගණපරිවුතො විචට්ඨිහපඤ්ජරෙන අන්තරවීථීං පෙක්ඛමානො අට්ඨාසී. අථෙට්කො සෙනො සුනාපණතො මංසපෙසිං ගහෙත්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. තමෙන ඉතො චිතො ච ගිජ්ඣාදයො සකුණා සම්පරිචාරෙත්වා ආහාරහෙතු තුණ්ඨෙන විජ්ඣන්තා පක්ඛෙහි පහරන්තා පාදෙහි මද්දන්තා අගමංසු. සො අත්තතො වධං අසහමානො තං මංසං ඡඩ්ඨෙසී. අඤ්ඤො ගණ්හී, සකුණා ඉමං මුඤ්චිත්වා තං අනුඛන්ධිංසු. තෙනපි විස්සට්ඨං අඤ්ඤො අග්ගහෙසී, තම්පි තථෙව විහෙයෙසුං. රාජා තෙ සකුණෙ දිස්වා චින්තෙසී “යො යො මංසපෙසිං ගණ්හී, තස්ස තස්සෙව දුක්ඛං, යො යො තං විස්සජ්ජෙසී, තස්ස තස්සෙව සුඛං, ඉමෙපි පඤ්ච කාමගුණෙ යො යො ගණ්හාති, තස්ස තස්සෙව දුක්ඛං, ඉතරස්ස සුඛං, ඉමෙ හි ඛහුනං සාධාරණා, මය්හං බො පන සොළස ඉත්ථිසහස්සානි, මයා විස්සට්ඨමංසපිණ්ඨෙන විය සෙනෙන පඤ්ච කාමගුණෙ පභාය සුඛිතෙන භවිතුං වට්ටති” ති. සො යොනියො මනසි කරොන්තො යථාධීතොව තිණි ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඨෙත්වා පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙසී. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

උත්තරපඤ්චාලරටියේ කපිලනගරේ දුම්මුබො නාම රාජා භුත්තපාතරාසො සබ්බාලඤ්චාලපටිමණ්ඩිතො අමච්චගණපරිවුතො විවට්ඨිහපඤ්ජරෙ රාජඤ්ණං ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. තස්මිං ඛණෙ ගොපාලකා චජද්වාරං විවරිංසු, උසභා චජතො නික්ඛමිත්වා කිලෙසවසෙන එකං ගාවිං අනුබන්ධිංසු. තත්ථෙට්ඨො තිබ්බිණ්ඩිගො මහාඋසභො අඤ්ඤං උසභං ආගච්ඡන්තං දිස්වා කිලෙසමච්ඡෙරාභිභූතො තිබ්බණෙන සිඬිගෙන අත්තරසත්ථිමිහි පහරි. තස්ස පහාරමුඛෙන අත්තානි නික්ඛමිංසු, සො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපුණි. රාජා තං දිස්වා චිත්තෙසි “ඉමෙ සත්තා තිරච්ඡානගතෙ ආදිං කත්වා කිලෙසවසෙන දුක්ඛං පාපුණන්ති, අයං උසභො කිලෙසං නිස්සාය ජීවිතක්ඛයං පත්තො, අඤ්ඤෙපි සත්තා කිලෙසෙහෙව කම්පන්ති, මයා ඉමෙසං සත්තානං කම්පනකිලෙසෙ පහාතුං වට්ටති” ති. සො ඨිතකොච තීණි ලක්ඛණානි සල්ලක්ඛෙන්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පච්චෙකබොධිඤ්ඤාණං නිබ්බන්තෙසි. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

අට්ඨකදිවසං චත්තාරො පච්චෙකබුද්ධා භික්ඛාචාරවෙලං සල්ලක්ඛෙන්වා නන්දමූලකපබ්භාරා නික්ඛමිම අනොතත්තදහෙ නාගලතාදන්තකට්ඨං බාදිත්වා කතසරීරපට්ඨගනා මනොසිලාතලෙ යත්වා නිවාසෙන්වා පත්තචීවරමාදාය ඉද්ධියා ආකාසෙ උප්පතිත්වා පඤ්චවණ්ණවලාහකෙ මද්දමානා ගන්ත්වා බාරාණසිනගරද්වාරගාමකස්ස අවිදුරෙ ඔතරිත්වා එකස්මිං ආසුකට්ඨානෙ විවරං පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙන්වා ද්වාරගාමං පටිසිත්වා පිණ්ඩාය වරන්තා බොධිසත්තස්ස ගෙහද්වාරං සම්පාපුණිංසු. බොධිසත්තො තෙ දිස්වා තුට්ඨචිත්තො හුත්වා ගෙහං පච්චෙසෙන්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදාපෙන්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා පණිතෙන බාදනියෙන භොජනියෙන පරිච්ඡිත්වා එකමන්තං නිසිදිත්වා සඬ්ඝත්ථෙරං චන්දිත්වා “භන්තෙ, තුම්භාකං පබ්බජ්ජා අතිවිය සොහති, විජ්ජසන්නානි වො ඉන්ද්‍රියානි, පරිසුද්ධො ඡව්චණ්ණො, කිං නු බො ආරම්මණං දිස්වා තුම්භෙ ඉමං භික්ඛාවරියපබ්බජ්ජං උපගතා” ති පුච්ඡි. යථා ච සඬ්ඝත්ථෙරං, එවං සෙසෙපි උපසඬ්ඝමිත්වා පුච්ඡි. අට්ඨස්ස තෙ චත්තාරොපි ජනා “අහං අසුකනගරෙ අසුකරටියෙ අසුකරාජා නාම හුත්වා” ති ආදිනා නයෙන අත්තනො අත්තනො අභිනික්ඛමනචත්ථුනි කථෙත්වා පටිපාටියා එකෙකං ගාථමාහංසු –

90.

“අම්බාහමද්දං චනමන්තරස්මිං, නිලොභාසං එලිතං සංවිරුළ්භං;
තමද්දසං එලහෙතු විහග්ගං, තං දිස්වා භික්ඛාවරියං වරාමි.

91.

“සෙලං සුමට්ඨං නරචිරනිට්ඨිතං, නාරී යුගං ධාරයි අප්පසද්දං;
දුතියඤ්ච ආගම්ම අහොසි සද්දො, තං දිස්වා භික්ඛාවරියං වරාමි.

92.

“දිජා දිජං කුණපමාහරන්තං, එකං සමානං බහුකා සමෙච්ච;
ආහාරහෙතු පරිපාතයිංසු, තං දිස්වා භික්ඛාවරියං වරාමි.

93.

“උසභාහමද්දං යුථස්ස මජ්ඣෙකං, වලක්කකං චණ්ණබලපපන්තං;
තමද්දසං කාමහෙතු විතුන්තං, තං දිස්වා භික්ඛාවරියං වරාමී”ති.

තත්ථ අම්බාහමද්දන්ති අම්බරුක්ඛං අහං අද්දසං. වනමන්තරස්මිත්ති
වනඅන්තරෙ, අම්බවනමජ්ඣෙකති අත්ථො. සංවිරුළ්භන්ති සුවඬිසීතං. තමද්දසන්ති
තං උය්‍යානතො නික්ඛන්තො ඵලහෙතු විහග්ගං පුන අද්දසං. තං දිස්වාති තං
ඵලහෙතු විහග්ගං දිස්වා පටිලද්ධසංචෙගො පච්චෙකබොධිඤ්ඤාණං නිබ්බන්තෙත්වා
ඉමං භික්ඛාවරියපබ්බජ්ජං උපගතොස්මි, තස්මා භික්ඛාවරියං වරාමීති. ඉදං සො
ඵලහෙතු විහග්ගං අම්බරුක්ඛං දස්සනතො පටියාය සබ්බං චිත්තාවාරං කථෙසි.
සෙසානං විස්සජ්ජනෙසුපි ඵසෙව නයො. අයං පනෙත්ථ අනුත්තානපදචණ්ණනා –
සෙලන්ති මණ්ඩලයං. නරවීරනිවසීතන්ති වීරනරෙහි නිවසීතං, පණ්ඩිතපුරිසෙහි
කතන්ති අත්ථො. යුගන්ති ඵකෙකස්මිං ඵකෙකං කත්වා ඵකං වලයයුගලං. දිජා
දිජන්ති ගහිතමංසපිණ්ඩං දිජං අවසෙසදිජා. කුණපමාහරන්තන්ති මංසපිණ්ඩං ආදාය
ආහරන්තං. සමෙච්චාති සමාගන්ත්වා සන්තිපතිත්වා. පරිපාතයිංසුති කොට්ටෙන්තා
අනුබන්ධිංසු. උසභාහමද්දන්ති උසහං අහං අද්දසං. වලක්කකන්ති වලක්කකුධං.

බොධිසත්තො ඵකෙකං ගාථං සුත්වා “සාධු, භන්තෙ, තුම්භාකමෙව තං
ආරම්මණං අනුරූප”න්ති ඵකෙකස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස ථුතිං අකාසි. තඤ්ච පන
චතුහි ජනෙහි දෙසිතං ධම්මකථං සුත්වා සරාවාසෙ අනපෙක්ඛො හුත්වා
පක්කන්තෙසු පච්චෙකබුද්ධෙසු භුත්තපාතරාසො සුබ්බිසිත්තො හරියං
ආමන්තෙත්වා “හද්දෙ, එතෙ චිත්තාරො පච්චෙකබුද්ධා රජ්ජං පභාය පබ්බජිත්වා
අකිඤ්චනා අපලිබොධා පබ්බජ්ජාසුබෙන චිත්තාමෙන්ති, අහං පන භතියා ජීවිකං
කජ්ජෙමි, කිං මෙ සරාවාසෙන, ත්වං පුත්තකෙ සඩ්ගණ්හන්ති ගෙහෙ වසා”ති
චත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

94.

“කරණ්ඩකො කලිඬිගානං, ගන්ධාරානඤ්ච නග්ගජී;
නිමිරාජා විදෙහානං, පඤ්චාලානඤ්ච දුම්මුබ්බො;
එතෙ රටියානි භිත්වාන, පබ්බජිංසු අකිඤ්චනා.

95.

“සබ්බෙපිමෙ දෙවසමා සමාගතා, අග්ගී යථා පජ්ජලිතො තථෙවිමෙ;
අහමිපි එකො වරිස්සාමි භග්ගවි, භිත්වාන කාමානි යථොධිකානී”ති.

තාසං අත්ථො – හද්දෙ, එස සඩ්ඝත්ථෙරො පච්චෙකබුද්ධො දන්තපුරෙ නාම
නගරෙ කරණ්ඩකො නාම කලිඬිගානං ජනපදස්ස රාජා, දුතියො තක්කසිලනගරෙ
නග්ගජී නාම ගන්ධාරානං ජනපදස්ස රාජා, තතියො මිටිලනගරෙ නිමි නාම
විදෙහානං ජනපදස්ස රාජා, චතුත්ථො කපිලනගරෙ දුම්මුබ්බො නාම
උත්තරපඤ්චාලානං ජනපදස්ස රාජා, එතෙ ඵවරූපානි රටියානි භිත්වා අකිඤ්චනා

හුත්වා පබ්බජිංසු. සබ්බෙපිමෙති ඉමෙ පන සබ්බෙපි විසුද්ධිදෙවෙහි පුරිමපච්චෙකඛුද්ධෙහි සමානා එකතො සමාගතා. අග්ගී යථාති යථා හි අග්ගී පජ්ජලිතො ඔභාසති. තට්ථිමෙති ඉමෙපි තට්ථ සීලාදීහි පඤ්චහි ගුණෙහි ඔභාසන්ති. යථා එතෙ, තථා අහම්පි පබ්බජිත්වා එකො වරිස්සාමීති අත්ථො. හග්ගච්ඡි හරියං ආලපති. හිත්වාන කාමානීති රූපාදයො වත්ථුකාමෙ හිත්වා. යථොධිකානීති අත්තතො ඔධිවසෙන ධීතානි. ඉදං වුත්තං හොති – රූපාදිඔධිවසෙන යථාධීතෙ කාමෙ පභාය අහම්පි පබ්බජිත්වා එකො වරිස්සාමීති. ‘‘යතොධිකානී’’තිපි පායො, තස්සත්ථො – යතො උපරතො ඔධි එතෙසන්ති යතොධිකානි, උපරතකොට්ඨාසානි. පබ්බජිස්සාමීති චිත්තිතකාලතො පට්ඨාය හි කිලෙසකාමානං එකො කොට්ඨාසො උපරතො නාම හොති නිරුද්ධො, තස්ස වත්ථුභූතො කාමකොට්ඨාසොපි උපරතොව හොතිති.

සා තස්ස කථං සුත්වා ‘‘මය්හම්පි බො සාමි, පච්චෙකඛුද්ධානං ධම්මකථං සුතකාලතො පට්ඨාය අගාරෙ විත්තං න සණ්ඨාති’’ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

96.

‘‘අයමෙව කාලො න හි අඤ්ඤො අත්ථී, අනුසාසිතා මෙ න භවෙය්‍ය පච්ඡා; අහම්පි එකා වරිස්සාමි හග්ගව, සකුණිව මුත්තා පුරිසස්ස හත්ථා’’ති.

තත්ථ අනුසාසිතා මෙ න භවෙය්‍ය පච්ඡාති අනුසාසකො ඔවාදකො න භවෙය්‍ය දුල්ලභත්තා ඔවාදකානං, තස්මා අයමෙව පබ්බජිතුං කාලො, න හි අඤ්ඤො අත්ථීති දස්සෙති. සකුණිව මුත්තාති යථා සාකුණිකෙන ගහෙන්වා සකුණපච්ඡියං බිත්තාසු සකුණිසු තස්ස හත්ථතො මුත්තා එකා සකුණි අනිලපථං ලඛ්ඨමිත්වා යථාරුචිතට්ඨානං ගන්ත්වා එකිකාව වරෙය්‍ය, තථා අහම්පි තව හත්ථතො මුත්තා එකිකා වරිස්සාමීති සයම්පි පබ්බජිතුකාමා හුත්වා එවමාහ.

බොධිසත්තො තස්සා කථං සුත්වා තුණ්හි අහොසි. සා පන බොධිසත්තං වඤ්චෙන්වා පුරෙතරං පබ්බජිතුකාමා ‘‘සාමි, පානියතිත්ථං ගම්ස්සාමි, දාරකෙ ඔලොකෙහි’’ති සංථං ආදාය ගච්ඡන්ති විය පලායිත්වා නගරසාමන්තෙ තාපසානං සන්තිකෙ ගන්ත්වා පබ්බජී. බොධිසත්තො තස්සා අනාගමනං ඤත්වා සයං දාරකෙ පොසෙසි. අපරභාගෙ තෙසු ථොකං වඩ්ඪිත්වා අත්තතො අයානායජානනසමිත්ථං සම්පත්තෙසු තෙසං වීමංසනත්ථං එකදිවසං හත්තං පවන්තො ථොකං උත්තණ්ඩුලං පටි, එකදිවසං ථොකං කිලින්තං, එකදිවසං සුපක්කං, එකදිවසං අතිකිලින්තං, එකදිවසං අලොණකං, එකදිවසං අතිලොණකං. දාරකා ‘‘තාත, අජ්ජ හත්තං උත්තණ්ඩුලං, අජ්ජ කිලින්තං, අජ්ජ සුපක්කං, අජ්ජ අතිකිලින්තං, අජ්ජ අලොණකං, අජ්ජ අතිලොණක’’න්ති ආහංසු. තං සුත්වා බොධිසත්තො ‘‘ආම, තාතා’’ති වත්වා චිත්තෙසි ‘‘ඉමෙ දාරකා ඉදානි ආමපක්කලොණිකඅතිලොණිකානි ජානන්ති, අත්තතො ධම්මතාය ජීවිතුං සක්ඛිස්සන්ති, මයා පබ්බජිතුං වට්ටනී’’ති. අථ තෙ දාරකෙ ඤාතකානං දත්වා පටිච්ඡාපෙන්වා ‘‘අම්මතාතා, ඉමෙ දාරකෙ සාධුකං

පොසෙථා''ති වත්වා සො ඤාතකානං පරිදෙවන්තානඤ්ඤෙව නගරා නික්ඛමිත්වා
ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා නගරස්ස සාමන්තෙයෙව වසී.

අථ නං එකදිවසං බාරාණසියං භික්ඛාය වරන්තං පරිබ්බාජිකා දිස්වා වන්දිත්වා
“අයා, දාරකා තෙ නාසිතා මඤ්ඤෙ”ති ආහ. මහාසත්තො “නාහං දාරකෙ
නාසෙමි, තෙසං අත්තනො අයානායජානනකාලෙ පබ්බජිතොමිහි, ත්වං තෙසං
අවින්තෙත්වා පබ්බජ්ජාය අභිරමා”ති වත්වා ඔසානගාථමාහ –

97.

“ආමං පක්කඤ්ච ජානන්ති, අථො ලොණං අලොණකං;
තමහං දිස්වාන පබ්බජිං, වරෙව ත්වං වරාමහ”න්ති.

තත්ථ තමහන්ති තං අහං දාරකානං කිරියං දිස්වා පබ්බජිතො. වරෙව ත්වං
වරාමහන්ති ත්වමපි භික්ඛාවරියමෙව වර, අහමපි භික්ඛාවරියමෙව වරිස්සාමිති.

ඉති සො පරිබ්බාජිකං ඔවදිත්වා උය්‍යාපෙසි. සාපි ඔවාදං ගහෙත්වා මහාසත්තං
වන්දිත්වා යථාරුචිතං යානං ගතා. යපෙත්වා කිර තං දිවසං න තෙ පුන
අඤ්ඤමඤ්ඤං අද්දසංසු. බොධිසත්තො ච ක්කානාභිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙත්වා
බ්‍රහ්මලොකුපගො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ තෙ පඤ්චසතා භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු.
තදා ධිතා උප්පලවණ්ණා අහොසි, පුත්තො රාහුලකුමාරො, පරිබ්බාජිකා රාහුලමාතා,
පරිබ්බාජකො පන අහමෙව අහොසිත්ති.

කුම්භකාරජාතකවණ්ණනා තතියා.

[409] 4. දළ්භධම්මජාතකවණ්ණනා

අහං වෙ දළ්භධම්මස්සාති ඉදං සත්ථා කොසම්බිං නිස්සාය සොසිතාරාමෙ
විහරන්තො උදෙනස්ස රඤ්ඤො හද්දවතිකං හත්ථිනිං ආරබ්භ කපෙසි. තස්සා පන
හත්ථිනියා ලද්ධවිධානඤ්ච උදෙනස්ස රාජවංසො ච මාතඬගජාතකෙ (ජා. 1.15.1
ආදයො) ආවි හවිස්සති. එකදිවසං පන සා හත්ථිනී නගරා නික්ඛමන්ති හගවන්තං
පාතොව අරියගණපරිවුතං අනොමාය බුද්ධසිරියා නගරං පිණ්ඩාය පවිසන්තං දිස්වා
තථාගතස්ස පාදමුලෙ නිපජ්ජිත්වා “හගවා සබ්බඤ්ඤා සබ්බලොකනිත්ථරණ
උදෙනො වංසරාජා මං තරුණකාලෙ කම්මං නිත්ථරිතුං සමත්ථකාලෙ ‘ඉමං
නිස්සාය මයා ජීවිතඤ්ච රජ්ජඤ්ච දෙවී ව ලද්ධා’ති පියායිත්වා මහන්තං පරිහාරං
අදාසි, සබ්බාලඬකාරෙහි අලඬකරිත්වා සීතට්ඨානං ගන්ධෙන පරිහණ්ඩං කාරෙත්වා
මත්ථකෙ සුවණ්ණතාරකබ්චිතවිතානං බන්ධාපෙත්වා සමන්තා විත්‍රසාණිං.
පරික්ඛිපාපෙත්වා ගන්ධනෙලෙන දීපං ජාලාපෙත්වා ධූමතට්ඨකං යපාපෙත්වා
කරිසජ්ඣිධනට්ඨානෙ සුවණ්ණකටාහං පතිට්ඨපාපෙත්වා මං විත්තත්ථරණපිට්ඨෙ

යපෙසි, රාජාරහඤ්ච මෙ නානග්ගරසභොජනං දාපෙසි. ඉදානි පන මෙ මහල්ලකකාලෙ කම්මං නිත්ථරිතුං අසමත්ථකාලෙ සබ්බං තං පරිහාරං අවිජිත්ථි, අනාථා නිජ්ජව්වයා හුත්වා අරඤ්ඤෙ කෙතකානි බාදන්ති ජීවාමි, අඤ්ඤං මය්හං පටිසරණං නත්ථි, උදෙනං මම ගුණං සල්ලක්ඛාපෙත්වා පොරාණකපරිහාරං මෙ පටිපාකතිකං කාරොථ භගවා”ති පරිදෙවමානා තථාගතං යාචි.

සත්ථා “ගච්ඡ ත්වං, අහං තෙ රඤ්ඤො කථෙත්වා යසං පටිපාකතිකං කාරෙස්සාමි”ති වත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරං අගමාසි. රාජා තථාගතං අත්තොනිවෙසනං පවෙසෙත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තෙසි. සත්ථා භත්තකිව්වපරියොසානෙ අනුමොදනං කරොන්තො “මහාරාජ, හද්දවතිකා කහ”න්ති පුච්ඡි. “න ජානාමි, භත්තෙ”ති. “මහාරාජ, උපකාරකානං යසං දත්වා මහල්ලකකාලෙ ගහෙතුං නාම න වට්ඨති, කතඤ්ඤානා කතවෙදිනා භවිතුං වට්ඨති. හද්දවතිකා ඉදානි මහල්ලිකා ජරාජිණ්ණා අනාථා හුත්වා අරඤ්ඤෙ කෙතකානි බාදන්ති ජීවති, තං ජිණ්ණකාලෙ අනාථං කාතුං තුම්භාකං අයුත්ත”න්ති හද්දවතිකාය ගුණං කථෙත්වා “සබ්බං පොරාණකපරිහාරං පටිපාකතිකං කරොහි”ති වත්වා පක්කාමි. රාජා තථා අකාසි. “තථාගතෙන කිර හද්දවතිකාය ගුණං කථෙත්වා පොරාණකයසො පටිපාකතිකො කාරිතො”ති සකලනගරං පත්ථරි, භික්ඛුසඞ්ඝෙපි සා පවත්ති පාකටා ජාතා. අථ භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, සත්ථාරා කිර හද්දවතිකාය ගුණං කථෙත්වා පොරාණකයසො පටිපාකතිකො කාරිතො”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො එතිස්සා ගුණං කථෙත්වා නට්ඨයසං පටිපාකතිකං කාරෙසියෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං දළ්භධම්මො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො අමච්චකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජත්තො තං රාජානං උපට්ඨහි. සො තස්ස සන්තිකා මහත්තං යසං ලභිත්වා අමච්චරතනට්ඨානෙ අට්ඨාසි. තදා තස්ස රඤ්ඤො එකා ඔට්ඨිබ්බාධි භත්ථිති ථාමබලසම්පන්නා මහබ්බලා අහොසි. සා එකදිවසං යොජනසතං ගච්ඡති, රඤ්ඤො දුතෙය්‍යහරණකිව්වං කරොති, සඞ්ඝාමෙ යුද්ධං කත්වා සත්තු මද්දනං කරොති. රාජා “අයං මෙ බහුපකාරා”ති තස්සා සබ්බාලඞ්කාරං දත්වා උදෙනෙත හද්දවතිකාය දින්තසදිසං සබ්බං පරිහාරං දාපෙසි. අථස්සා ජිණ්ණදුබ්බකාලෙ රාජා සබ්බං යසං ගණ්හි. සා තතො පට්ඨාය අනාථා හුත්වා අරඤ්ඤෙ තිණපණ්ණානි බාදන්ති ජීවති. අථෙකදිවසං රාජකුලෙ භාජනෙසු අජ්ජහොන්තෙසු රාජා කුම්භකාරං පක්කොසාපෙත්වා “භාජනානි කිර නජ්ජහොන්ති”ති ආහ. “ගොමයාහරණයානකෙ යොජෙතුං ගොණෙ න ලභාමි, දෙවා”ති. රාජා තස්ස කථං සුත්වා “අම්භාකං ඔට්ඨිබ්බාධි කහ”න්ති පුච්ඡි. “අත්තතො ධම්මතාය වරති, දෙවා”ති. රාජා “ඉතො පට්ඨාය තං යොජෙත්වා ගොමයං ආහරා”ති තං කුම්භකාරස්ස අදාසි. කුම්භකාරො “සාධු, දෙවා”ති තථා අකාසි.

අපේකදිවසං සා නගරා නික්කමමානා නගරං පවිසන්තං බොධිසත්තං දිස්වා
 වන්දිත්වා තස්ස පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා පරිදෙවමානා “සාමි, රාජා මං ‘තරුණකාලෙ
 බහුපකාරා’ති සල්ලක්ඛෙන්වා මහන්තං යසං දත්වා ඉදානි මහල්ලකකාලෙ සබ්බං
 අවිජ්න්දිත්වා මයි විත්තමිපි න කරොති, අහං පන අනාථා අරඤ්ඤෙ තිණපණ්ණානි
 බාදන්තී ජීවාමි, එවං දුක්ඛජපත්තං මං ඉදානි යානකෙ යොජෙතුං කුම්භකාරස්ස
 අදාසි, යපෙත්වා තුම්භෙ අඤ්ඤං මය්හං පටිසරණං නත්ථි, මයා රඤ්ඤො
 කතුපකාරං තුම්භෙ ජානාථ, සාධු ඉදානි මෙ නට්ඨං යසං පටිපාකතිකං කරොථා”ති
 වත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි -

98.

“අහං වෙ දළ්භධම්මස්ස, වහන්තී නාහිරාධයි;
 ධරන්තී උරසි සල්ලං, යුද්ධෙ වික්කන්තවාරිනී.

99.

“නුන රාජා න ජානාති, මම වික්කමපොරිසං;
 සඬගාමෙ සුකතන්තානි, දුතවිජ්ජහිතානි ව.

100.

“සා නුනාහං මරිස්සාමි, අබන්ධු අපරායිනී;
 තදා හි කුම්භකාරස්ස, දින්නා ඡකණභාරිකා”ති.

තත්ථ වහන්තීති දුතෙය්‍යහරණං සඬගාමෙ බලකොට්ඨකහින්දනං තං තං කිච්චං
 වහන්තී නිත්ථරන්තී. ධරන්තී උරසි සල්ලන්ති උරස්මිං බද්ධං කණ්ඩං වා අසිං වා
 සත්තිං වා යුද්ධකාලෙ සත්තුනං උපරි අභිහරන්තී. වික්කන්තවාරිනීති වික්කමං
 පරක්කමං කත්වා පරබලවිජයෙන යුද්ධෙ වික්කන්තගාමිනී. ඉදං චුත්තං හොති -
 සවෙ සාමි, අහං ඉමානි කිච්චානි කරොන්තී රඤ්ඤො දළ්භධම්මස්ස විත්තං
 නාරාධයිං න පරිතොසෙසිං, කො දානි අඤ්ඤො තස්ස විත්තං ආරාධයිස්සන්ති.

මම වික්කමපොරිසන්ති මයා කතං පුරිසපරක්කමං. සුකතන්තානීති සුකතානි.
 යථා හි කම්මානෙව කම්මන්තානි, වනානෙව වනන්තානි, එවමිධ සුකතානෙව
 “සුකතන්තානී”ති චුත්තානි. දුතවිජ්ජහිතානි වානි ගලෙ පණ්ණං බන්ධිත්වා
 “අසුකරඤ්ඤො නාම දෙහි”ති පහිතාය මයා එකදිවසෙනෙව යොජනසතං ගන්ත්වා
 කතානි දුතපෙසනානි ව. නුන රාජා න ජානාතීති නුන තුම්භාකං එස රාජා එතානි
 මයා කතානි කිච්චානි න ජානාති. අපරායිනීති අජ්ජනිට්ඨා අජ්ජට්ඨරණා. තදා හීති
 තථා හි, අයමෙව වා පායො. දින්නානි අහං රඤ්ඤො ඡකණභාරිකා කත්වා
 කුම්භකාරස්ස දින්නානි.

බොධිසත්තො තස්සා කථං සුත්වා “ත්වං මා සොචි, අහං රඤ්ඤො කපේත්වා
 තව යසං පටිපාකතිකං කරිස්සාමි”ති තං සමස්සාසෙන්වා නගරං පවිසිත්වා
 භුත්තපාතරාසො රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා කථං සමුට්ඨාපෙන්වා “මහාරාජ, නනු

තුම්භාකං අසුකා නාම ඔට්ඨිඛ්‍යාධි අසුකට්ඨානෙ ව අසුකට්ඨානෙ ව උරෙ සල්ලං
 බන්ධිත්වා සඬගාමං නිත්ථරි, අසුකදිවසං නාම ගීවාය පණ්ණං බන්ධිත්වා පෙසිතා
 යොජනසතං අගමාසි, තුම්භෙපිස්සා මහන්තං යසං අදත්ථ, සා ඉදානි කහ”න්ති
 පුච්ඡි. “තමහං කුම්භකාරස්ස ගොමයහරණත්ථාය අදාසි”න්ති. අථ නං
 බොධිසත්තො “අයුත්තං බො, මහාරාජ, තුම්භාකං තං කුම්භකාරස්ස යානකෙ
 යොජනත්ථාය දාතු”න්ති චත්ථා රඤ්ඤො ඔවාදවසෙන චතස්සො ගාථා අභාසි –

101.

“යාවතාසීසති පොසො, තාවදෙව පච්ඡානි;
 අත්ථාපායෙ ජහන්ති නං, ඔට්ඨිඛ්‍යාධිංව බත්තියො.

102.

“යො පුබ්බෙ කතකල්‍යාණො, කතත්ථො නාවබුජ්ඣති;
 අත්ථා තස්ස පලුජ්ජන්ති, යෙ භොන්ති අභිපත්තිකා.

103.

“යො පුබ්බෙ කතකල්‍යාණො, කතත්ථො මනුබුජ්ඣති;
 අත්ථා තස්ස පවඬ්ඨන්ති, යෙ භොන්ති අභිපත්තිකා.

104.

“තං වො වදාමි භද්දන්තෙ, යාවන්තෙත්ථ සමාගතා;
 සබ්බෙ කතඤ්ඤුනො භොථ, චිරං සග්ගමිහි යස්සථා”ති.

තත්ථ පට්ඨගාථාය තාව අත්ථො – ඉධෙකච්චො අඤ්ඤාණජාතිකො පොසො
 යාවතාසීසති, යාව “ඉදං නාම මෙ අයං කාතුං සක්ඛිස්සති”ති පච්චාසීසති, තාවදෙව
 තං පුරිසං පච්ඡානි භජති සෙවති, තස්ස පන අත්ථාපායෙ වඬ්ඨියා අපගමනෙ
 පරිහීනකාලෙ තං නානාකිච්චෙසු පත්තිං පොසං එකච්චෙ බාලා ඉමං ඔට්ඨිඛ්‍යාධිං
 අයං බත්තියො විය ජහන්ති.

කතකල්‍යාණොති පරෙත අත්තනො කතකල්‍යාණකම්මො. කතත්ථොති
 නිජ්ඣාදිතකිච්චො. නාවබුජ්ඣති පච්ඡාපි තං පරෙත කතං උපකාරං තස්ස
 ජරාජිණ්ණකාලෙ අසමත්ථකාලෙ න සරති, අත්තනා දින්නම්පි යසං පුන ගණ්හාති.
 පලුජ්ජන්ති හිජ්ජන්ති තස්සන්ති. යෙ භොන්ති අභිපත්තිකාති යෙ කෙච් අත්ථා
 ඉච්ඡිතා නාම භොන්ති, සබ්බෙ තස්සන්තිති දිපෙති. මිත්තදුබ්භිපුග්ගලස්ස හි
 පත්තිතපත්තිතං අග්ගමිහි පක්ඛිත්තඛිපං විය තස්සති. කතත්ථො මනුබුජ්ඣති
 කතත්ථො අනුබුජ්ඣති, ම-කාරො බ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන ගහිතො. තං වො වදාමිති
 තෙන කාරණෙන තුම්භෙ වදාමි. යස්සථාති කතඤ්ඤුනො භුත්වා චිරකාලං සග්ගමිහි
 දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තා පතිට්ඨන්තිස්සථ.

එවං මහාසත්තො රාජානං ආදිං කත්වා සන්නිපතිතානං සබ්බෙසං ඔවාදං අදාසි.
තං සුත්වා රාජා ඔට්ඨිබ්බාධියා යසං පටිපාකතිකං අකාසි. බොධිසත්තස්ස ච ඔවාදෙ
යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා ඔට්ඨිබ්බාධි
හද්දවතිකා අහොසි, රාජා ආනන්දො, අමච්චො පන අහමෙව අහොසි” ති.

දළ්භධම්මජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[410] 5. සොමදත්තජාතකවණ්ණනා

යො මං පුරෙ පච්චුඩ්ඛෙතීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං
මහල්ලකං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිරෙකං සාමණෙරං පබ්බාපෙසි, සාමණෙරො
තස්ස උපකාරකො හුත්වා තථාරූපෙන රොගෙන කාලමකාසි. මහල්ලකො තස්මිං
කාලකතෙ රොදන්තො පරිදෙවන්තො විවරති. තං දිස්වා භික්ඛු ධම්මසභායං කථං
සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, අසුකමහල්ලකො සාමණෙරස්ස කාලකිරියාය
රොදන්තො පරිදෙවන්තො විවරති, මරණස්සතිකම්මට්ඨානරහිතො මඤ්ඤෙ” ති.
සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා” ති
පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස ඉමස්මිං
මතෙ රොදියෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
තාවතිංසහවනෙ සක්කත්තං කාරෙසි. අටෙකො කාසිගාමවාසී බ්‍රාහ්මණමහාසාලො
කාමෙ පභාය භිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා උඤ්ජාවරියාය
වනමූලඵලාඵලෙහි යාපෙන්නො වාසං කප්පෙසි. එකදිවසං ඵලාඵලත්ථාය ගතො
එකං හත්ථිජාපං දිස්වා අත්තතො අස්සමං ආනෙත්වා පුත්තට්ඨානෙ යපෙත්වා
සොමදත්තොතිස්ස නාමං කත්වා තිණපණ්ණානි බාදාපෙන්නො පටිජග්ගි. සො
වයජ්ජන්තො මහාසරීරො හුත්වා එකදිවසං බහුං භොජනං ගහෙත්වා අජීරකෙන
දුබ්බලො අහොසි. තාපසො තං අස්සමපදෙ කත්වා ඵලාඵලත්ථාය ගතො, තස්මිං
අනාගතෙයෙව හත්ථිපොතකො කාලමකාසි. තාපසො ඵලාඵලං ගහෙත්වා
ආගච්ඡන්තො “අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු මෙ පුත්තො පච්චුග්ගමනං කරොති, අජ්ජ න
දිස්සති, කහං නු බො ගතො” ති පරිදෙවන්තො පයමං ගාථමාහ –

105.

“යො මං පුරෙ පච්චුඩ්ඛෙතී, අරඤ්ඤෙ දුරමායතො;
සො න දිස්සති මාතඬිගො, සොමදත්තො කුභිං ගතො” ති.

තත්ථ පුරෙති ඉතො පුරෙ. පච්චුඩ්ඛෙතීති පච්චුග්ගච්ඡති. අරඤ්ඤෙ දුරන්ති
ඉමස්මිං නිම්මනුස්සෙ අරඤ්ඤෙ මං දුරං පච්චුඩ්ඛෙතී. ආයතොති
ආයාමසම්පන්නො.

එවං පරිදෙවමානො ආගන්ත්වා තං වඩ්ඤ්ජනකොටියං පතිතං දිස්වා ගලෙ
ගහෙත්වා පරිදෙවමානො දුතියං ගාථමාහ —

106.

“අයං වා සො මනො සෙති, අල්ලසිඬිගංව වච්ඡිනො;
භූමා නිපතිනො සෙති, අමරා වත කුඤ්ජරො”ති.

තත්ථ අයං වාති විභාවනත්ථෙ වා-සද්දො. අයමෙව සො, න අඤ්ඤාති තං
විභාවෙන්තො එවමාහ. අල්ලසිඬිගන්ති මාලුවලතාය අග්ගපවාලං. වච්ඡිනොති
ඡින්නො, ගිම්භකාලෙ මජ්ඣන්තිකසමයෙ තත්තවාලිකාපුලිනෙ නබෙන ඡින්නත්වා
පාතිනො මාලුවලතාය අඬිකුරො වියාති වුත්තං හොති. භූමාති භූමියං. අමරා වතාති
මනො වත, “අමරි”තිපි පායො.

තස්මිං බණ්ණ සක්කො ලොකං ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා “අයං තාපසො
පුත්තදාරං පභාය පබ්බජිතො, ඉදානි හත්ථිපොතකෙ පුත්තසඤ්ඤං කත්වා
පරිදෙවති, සංවෙජෙත්වා නං සතිං පටිලභාපෙස්සාමි”ති තස්ස අස්සමපදං
ආගන්ත්වා ආකාසෙ යිතොව තතියං ගාථමාහ —

107.

“අනගාරියුපෙතස්ස, විප්පමුත්තස්ස තෙ සතො;
සමණස්ස න තං සාධු, යං පෙනමනුසොචසි”ති.

අථස්ස වචනං සුත්වා තාපසො චතුත්ථං ගාථමාහ —

108.

“සංවාසෙන හවෙ සක්ක, මනුස්සස්ස මිගස්ස වා;
හදයෙ ජායතෙ පෙමං, තං න සක්කා අසොචිතු”න්ති.

තත්ථ මිගස්ස වාති ඉමස්මිං යානෙ සබ්බෙපි තිරච්ඡානා “මිගා”ති වුත්තා.
තන්ති පියායිතං සත්තං.

අථ නං ඔවදන්තො සක්කො ද්වෙ ගාථා අභාසි —

109.

“මතං මරිස්සං රොදන්ති, යෙ රුදන්ති ලපන්ති ව;
තස්මා ත්වං ඉසි මා රොදි, රොදිතං මොසමාහු සන්තො.

110.

“කන්දිතෙන හවෙ බුහ්මෙ, මනො පෙතො සමුට්ඨහෙ;
සබ්බෙ සඬිගම්ම රොදාම, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ඤාතකෙ”ති.

තත්ථ යෙ රුදන්ති ලපන්ති වාති බ්‍රහ්මෙ යෙ සත්තා රොදන්ති පරිදෙවන්ති ව,
සබ්බෙ තෙ මතං, යො ව මරිස්සති, තං රොදන්ති, තෙසංයෙව එවං රොදන්තානං
අස්සුසුක්ඛතකාලො නත්ථී, තස්මා ත්වං ඉසි මා රොදි. කිංකාරණා? රොදිතං
මොසමාහු සන්තො, පණ්ඩිතා හි “රොදිතං නිප්ඵල”න්ති වදන්ති. මනො පෙතොති
යදි එස පෙතොති සඬ්ඛාං ගතො මනො රොදිතෙන සමුට්ඨභෙය්‍යා, එවං සන්තෙ
සබ්බෙසි මයං සමාගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ඤාතකෙ රොදාම, කිං නික්කම්මා
අවජාමාති.

තාපසො සක්කස්ස වචනං සුත්වා සතිං පටිලභිත්වා විගතසොකො අස්සුනි
පුඤ්ඡිත්වා සක්කස්ස ථුතිවසෙන සෙසගාථා ආහ -

111.

“ආදිත්තං වත මං සන්තං, සතසිත්තංව පාවකං;
වාරිතා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

112.

“අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, යමාසි හදයස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පුත්තසොකං අපානුදි.

113.

“සොහං අබ්බුල්භසල්ලොස්මි, වීතසොකො අනාවිලො;
න සොවාමී න රොදාමි, තව සුත්වාන වාසවා”ති.

තා හෙට්ඨා වුත්තත්ථායෙව. එවං සක්කො තාපසස්ස ඔවාදං දත්වා
සකට්ඨානමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි - “තදා
හත්ථිපොතකො සාමණෙරො අහොසි, තාපසො මහල්ලකො, සක්කො පන
අහමෙව අහොසි”න්ති.

සොමදත්තජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[411] 6. සුසිමජාතකවණ්ණනා

කාළානි කෙසානි පුරෙ අහෙසුන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
මහාහිනික්ඛමනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තස්මිඤ්භි සමයෙ හික්ඛු ධම්මසභායං නිසීදිත්වා
දසබලස්ස නික්ඛමනං වණ්ණයිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ,
එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති ප්‍රවීණිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “අනච්ඡරියං,
හික්ඛවෙ, මයා දානි අනෙකානි කප්පකොට්ඨකසහස්සානි පුරිතපාරමිතා
මහාහිනික්ඛමනං, පුබ්බෙපාහං තියොජනසතිකෙ කාසිරට්ඨෙ රජ්ජං ඡඩ්ඨෙත්වා
නික්ඛන්තොයෙවා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීත බොරුකියා බ්‍රහ්මදත්ත රජ්‍ය කාරණය බොධිසත්තෝ තස්ස පුරොහිතස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බන්ති, තස්ස ජාතදිවසෙයෙව බොරුකියරුද්දොපි පුත්තො ජායී. තෙසං නාමග්ගහණදිවසෙ මහාසත්තස්ස සුසිමකුමාරොති නාමං අකංසු, රාජපුත්තස්ස බ්‍රහ්මදත්තකුමාරොති. බොරුකියරාජා “පුත්තෙන මෙ සද්ධිං එකදිවසෙ ජාතො”ති බොධිසත්තං ආණාපෙත්වා ධාතියො දත්වා තෙන සද්ධිං එකතො වඩ්ඤ්ඤි. තෙ උභොපි වයස්පත්තා අභිරුපා දෙවකුමාරවණ්ණෙනො හුත්වා තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පච්චාගමීංසු. රාජපුත්තො උපරාජා හුත්වා බොධිසත්තෙන සද්ධිං එකතො බාදත්තො පිචත්තො නිසිදත්තො සයන්තො පිතු අච්චයෙන රජ්‍යං පත්වා මහාසත්තස්ස මහන්තං යසං දත්වා පුරොහිතට්ඨානෙන තං යපෙත්වා එකදිවසං නගරං සප්ථාපෙත්වා සක්කො දෙවරාජා විය අලඬකතො අලඬකතඵරාවණපටිභාගස්ස මත්තචරවාරණස්ස බන්ධෙ නිසිදිත්වා බොධිසත්තං පච්ඡාසනෙ හත්ථිපිට්ඨෙ නිසිදාපෙත්වා නගරං පදක්ඛිණං අකායී. මාතාපිස්ස “පුත්තං ඔලොකෙස්සාමි”ති සිහපඤ්ජරෙ යත්වා තස්ස නගරං පදක්ඛිණං කත්වා ආගච්ඡන්තස්ස පච්ඡතො නිසින්නං පුරොහිතං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තා හුත්වා සයනගබ්භං පවිසිත්වා “ඉමං අලහන්ති එත්ථෙව මරිස්සාමි”ති ආහාරං පච්ඡින්නදිත්වා නිපජ්ජී.

රාජා මාතරං අපස්සන්තො “කුහිං මෙ මාතා”ති පුච්ඡිත්වා “ගිලානා”ති සුත්වා තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා “කිං අම්ම, අථාසුක”න්ති පුච්ඡී. සා ලජ්ජාය න කථෙයි. සො ගන්ත්වා රාජපල්ලඬකෙ නිසිදිත්වා අත්තනො අග්ගමහෙසිං පක්කොසිත්වා “ගච්ඡ අම්මාය අථාසුකං ජානාහි”ති පෙසෙයි. සා ගන්ත්වා පිට්ඨිං පරිමජ්ජන්ති පුච්ඡී, ඉත්ථියො නාම ඉත්ථිනං රහස්සං න නිගුහන්ති, සා තස්සා තමත්ථං ආරොචෙයි. ඉතරාපි තං සුත්වා ගන්ත්වා රුද්දො ආරොචෙයි. රාජා “හොතු, ගච්ඡ නං සමස්සාසෙහි, පුරොහිතං රාජානං කත්වා තස්ස තං අග්ගමහෙසිං කරිස්සාමි”ති ආහ. සා ආගන්ත්වා තං සමස්සාසෙයි. රාජාපි පුරොහිතං පක්කොසාපෙත්වා එතමත්ථං ආරොචෙත්වා “සම්ම, මාතු මෙ ජීවිතං දෙහි, ත්වං රාජා හවිස්සයි, සා අග්ගමහෙසි, අහං උපරාජා”ති ආහ. සො “න සක්කා එවං කාතු”න්ති පටික්ඛිපිත්වා තෙන පුනප්පුනං යාවියමානො සම්පට්චිඡී. රාජා පුරොහිතං රාජානං, මාතරං අග්ගමහෙසිං කාරණවා සයං උපරාජා අහොසි.

තෙසං සමග්ගවාසං වසන්තානං අපරහාගෙ බොධිසත්තො අගාරමජ්ඣෙ උක්කණ්ඨිතො කාමෙ පහාය පබ්බජ්ජාය නින්තවිත්තො කිලෙසරති. අනල්ලියන්තො එකකොච තිට්ඨති, එකකොච නිසිදති, එකකොච සයති, බන්ධනාගාරෙ බද්ධො විය පඤ්ජරෙ පක්ඛිත්තකුක්කුටො විය ව අහොසි. අථස්ස අග්ගමහෙසි “අයං රාජා මයා සද්ධිං නාහිරමති, එකකොච තිට්ඨති නිසිදති සෙය්‍යං කප්පෙති, අයං බො පන දහරො තරුණො, අහං මහල්ලිකා, සීසෙ මෙ පලිතානි පඤ්ඤායන්ති, යංනුනාහං ‘සීසෙ තෙ දෙව, එකං පලිතං පඤ්ඤායති’ති මුසාවාදං කත්වා එකෙනුපායෙන රාජානං පත්තියාපෙත්වා මයා සද්ධිං අහිරමාපෙය්‍ය”න්ති වින්තෙත්වා එකදිවසං රුද්දො සීසෙ උභා විචින්නති විය හුත්වා “දෙව, මහල්ලකොසි ජාතො, සීසෙ තෙ එකං පලිතං පඤ්ඤායති”ති ආහ. “තෙන හි

හද්දෙ, එතං පලිතං ලුඤ්ඡිත්වා මය්හං හත්ථෙ යපෙහි” ති. සා තස්ස සීසනො එකං කෙසං ලුඤ්ඡිත්වා අත්තනො සීසෙ පලිතං ගහෙත්වා “ඉදං තෙ, දෙව, පලිත” න්ති තස්ස හත්ථෙ යපෙසි. බොධිසත්තස්ස තං දිස්වා භීතතසිතස්ස කඤ්චනපට්ඨසදිසා නලාටා සෙදා මුවිචිංසු.

සො අත්තානං ඔවදන්තො “සුසීම, ත්වං දහරො හුත්වා මහල්ලකො ජානො, එත්තකං කාලං ගුථකලලෙ නිමුග්ගො ගාමසුකරො විය කාමකලලෙ නිමුජ්ජිත්වා තං කලලං ජහිතුං න සක්කොසි, නනු කාමෙ පහාය හිමවන්තං පවිසිත්වා පබ්බජිත්වා බ්‍රහ්මවරියවාසස්ස තෙ කාලො” ති චිත්තෙන්වා පයමං ගාථමාහ –

114.

“කාළානි කෙසානි පුරෙ අහෙසුං, ජාතානි සීසමිහි යථාපදෙසෙ;
තානජ්ජ සෙනානි සුසීම දිස්වා, ධම්මං වර බ්‍රහ්මවරියස්ස කාලො” ති.

තත්ථ යථාපදෙසෙති තව සීසෙ තස්මිං තස්මිං කෙසානං අනුරූපෙ පදෙසෙ ඉතො පුබ්බෙ කාළානි හමරපත්තවණ්ණානි කෙසානි ජාතානි අහෙසුන්ති වදති. ධම්මං වරානි දසකුසලකම්මපථධම්මං වරානි අත්තානමෙව ආණාපෙති. බ්‍රහ්මවරියස්සානි මෙටුනවිරතියා තෙ කාලොති අත්ථො.

එවං බොධිසත්තෙන බ්‍රහ්මවරියවාසස්ස ගුණෙ වණ්ණිතෙ ඉතරා “අහං ‘ඉමස්ස ලග්ගනං කරිස්සාමි’ ති විස්සජ්ජනමෙව කරි” න්ති භීතතසිතා “ඉදානිස්ස අපබ්බජ්ජනත්ථාය සරිරවණ්ණං වණ්ණයිස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි

115.

“මමෙව දෙව පලිතං න තුය්හං, මමෙව සීසං මම උත්තමඤ්ඤං;
අත්ථං කරිස්ස” න්ති මුසා අභාණං, එකාපරාධං බම රාජසෙට්ඨ.

116.

“දහරො තුවං දස්සනියොසි රාජ, පයමුග්ගතො හොති යථා කළීරො;
රජ්ජඤ්ච කාරෙහි මමඤ්ච පස්ස, මා කාලිකං අනුධාවී ජනිත්ථා” ති.

තත්ථ මමෙව සීසන්ති මමෙව සීසෙ සඤ්ජානං පලිතන්ති දීපෙති. ඉතරං තස්සෙව වෙච්චනං. අත්ථන්ති අත්තනො වුඩ්ඪිං කරිස්සාමිති මුසා කථෙසිං. එකාපරාධන්ති. ඉමං මය්හං එකං අපරාධං. පයමුග්ගතොති පයමවයෙන උග්ගතො. හොහිති හොසි, පයමවයෙ පතිට්ඨිතොසිති අත්ථො. “හොසි” තියෙව වා පායො. යථා කළීරොති යථා සිනිද්ධජවිතරුණකළීරො මන්දවාතෙරිතො අතිවිය සොහති, එවරූපොසි ත්වන්ති දස්සෙති. “පයමුග්ගතො හොති” තිපි පායො, තස්සත්ථො – යථා පයමුග්ගතො තරුණකළීරො දස්සනියො හොති, එවං ත්වමිපි දස්සනියොති. මමඤ්ච පස්සානි මමඤ්ච ඔලොකෙහි, මා මං අනාථං විධවං කරොහිති අත්ථො. කාලිකන්ති බ්‍රහ්මවරියවරණං නාම දුතියෙ වා තතියෙ වා අත්තභාවෙ විපාකදානතො කාලිකං

නාම, රජ්ජං පන ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ කාමගුණසුඛප්පාදනතො අකාලිකං, සො ත්වං ඉමං අකාලිකං පභාය මා කාලිකං අනුධාවීති වදති.

බොධිසත්තො තස්සා වචනං සුත්වා “හද්දෙ, ත්වං භවිතබ්බමෙවෙනං කථං කථෙසි, පරිණමන්තෙ හි මම වයෙ ඉමෙහි කාළකෙසෙහි පරිවත්තෙත්වා සාණවාකසදිසෙහි පණ්ඩරෙහි භවිතබ්බං. අහඤ්ඨි නීලුප්පලාදිකුසුමදාමසදිසකුමාරානං කඤ්චනරූපපටිභාගානං උත්තමයොබ්බනවිලාසසම්පත්තානං ඛත්තියකඤ්ඤාදීනං වයෙ පරිණමන්තෙ ජරං පත්තානං වෙවණ්ණියඤ්චෙව සරීරභඬ්ගඤ්ච පස්සාමි. එවං විපත්තිපරියොසානොවෙස හද්දෙ, ජීවලොකො”ති වත්වා උපරි බුද්ධලිළාය ධම්මං දෙසෙන්නො ගාථාද්වයමාහ –

117.

“පස්සාමි වොහං දහරිං කුමාරිං, සාමට්ඨපස්සං සුතනුං සුමජ්ඣං;
කාළප්පවාළාව පචෙල්ලමානා, පලොභයන්තීව නරෙසු ගච්ඡති.

118.

“තමෙන පස්සාමිපරෙන නාරිං, ආසීතිකං නාවුතිකංව ජච්චා;
දණ්ඩං ගහෙත්වාන පචෙධමානං, ගොපානසීභොග්ගසමං වරන්ති”ත්ති.

තත්ථ වොති නිපාතමත්තං. සාමට්ඨපස්සන්ති සම්මට්ඨපස්සං. අයමෙව වා පායො, සබ්බපස්සෙසු මට්ඨජච්චණ්ණන්ති අත්ථො. සුතනුන්ති සුන්දරසරීරං. සුමජ්ඣන්ති සුසණ්ඨිතමජ්ඣං. කාළප්පවාළාව පචෙල්ලමානාති යථා නාම තරුණකාලෙ සුසමුග්ගතා කාළවල්ලි පවාළා වා හුත්වා මන්දවාතෙරිතා ඉතො විතො ව පචෙල්ලති, එවං පචෙල්ලමානා ඉත්ථිවිලාසං දස්සයමානා කුමාරිකා පලොභයන්තීව නරෙසු ගච්ඡති. සම්පත්ථෙ භූමිමච්චනං, පුරිසානං සන්තිකෙ තෙ පුරිසෙ කිලෙසවසෙන පලොභයන්ති විය ගච්ඡති.

තමෙන පස්සාමිපරෙන නාරින්ති තමෙනං නාරිං අපරෙන සමයෙන ජරං පත්තං අන්තරහිතරූපසොභග්ගප්පත්තං පස්සාමි. බොධිසත්තො හි පට්ඨගාථාය රූපෙ අස්සාදං කථෙත්වා ඉදානි ආදීනවං දස්සෙන්නො එවමාහ. ආසීතිකං නාවුතිකංව ජච්චාති අසීතිසංවච්ඡරං වා නවුතිසංවච්ඡරං වා ජාතියා. ගොපානසීභොග්ගසමන්ති ගොපානසීසමං භොග්ගං, ගොපානසීආකාරෙන භග්ගසරීරං ඔනමිත්වා නට්ඨකාකණිකං පරියෙසන්ති. විය වරමානන්ති අත්ථො. කාමඤ්ච බොධිසත්තෙන දහරකාලෙ දිස්වා පුන නාවුතිකකාලෙ දිට්ඨපුබ්බා නාම නත්ථි, ඤාණෙන දිට්ඨභාවං සන්ධාය පනෙතං වුත්තං.

ඉති මහාසත්තො ඉමාය ගාථාය රූපස්ස ආදීනවං දස්සෙත්වා ඉදානි අගාරමජ්ඣෙ අත්තනො අනභිරතිං පකාසෙන්නො ගාථාද්වයමාහ –

119.

“සොහං තමෙවානුවිචිත්තයන්තො, එකො සයාමි සයනස්ස මජ්ඣෙ; අහම්පි එවං” ඉති පෙක්ඛමානො, න ගහෙ රමෙ බ්‍රහ්මවරියස්ස කාලො.

120.

“රජ්ජුපාලම්බනී වෙසා, යා ගෙහෙ වසතො රති; එතම්පි ඡෙත්වාන වජන්ති ධීරා, අනපෙක්ඛිතො කාමසුඛං පභායා” ති.

තත්ථ සොහන්ති සො අහං. තමෙවානුවිචිත්තයන්තොති තමෙව රූපානං අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච විත්තෙන්තො. එවං ඉති පෙක්ඛමානොති “යථා එසා පරිණතා, අහම්පි ජරං පත්තො භග්ගසරීරො භවිස්සාමි” ති පෙක්ඛමානො. න ගහෙ රමෙති ගෙහෙ න රමාමි. බ්‍රහ්මවරියස්ස කාලොති හද්දෙ, බ්‍රහ්මවරියස්ස මෙ කාලො, තස්මා පබ්බජිස්සාමිති දීපෙති.

රජ්ජුපාලම්බනී වෙසාති ව-කාරො නිපාතමත්තො, ආලම්බනරජ්ජු විය එසාති අත්ථො. කතරා? යා ගෙහෙ වසතො රති, යා ගෙහෙ වසන්තස්ස රූපාදීසු ආරම්මණෙසු කාමරතීති අත්ථො. ඉමිනා කාමානං අප්පස්සාදනං දස්සෙති. අයං එත්ථාධිජ්ජායො – යථා ගිලානස්ස මනුස්සස්ස අත්තතො බලෙන පරිවත්තිතුං අසක්කොන්තස්ස “ඉමං ආලම්බිත්වා පරිවත්තෙය්‍යාසි” ති ආලම්බනරජ්ජුං බන්ධෙය්‍යං, තස්ස තං ආලම්බිත්වා පරිවත්තන්තස්ස අප්පමත්තකං කායිකචෙතසිකසුඛං භවෙය්‍ය, එවං කිලෙසාතුරානං සත්තානං විචෙකසුඛවසෙන පරිවත්තිතුං අසක්කොන්තානං අගාරමජ්ඣෙ යපිතානි කාමරතිදායකානි රූපාදීනි ආරම්මණානි තෙසං කිලෙසපරිලාභකාලෙ මෙටුනධම්මපටිසෙවනවසෙන තානි ආරබ්භ පරිවත්තමානානං කායිකචෙතසිකසුඛසංඛාතා කාමරති නාම තං මුහුත්තං උප්පජ්ජමානා අප්පමත්තිකා හොති, එවං අප්පස්සාදා කාමාති. එතම්පි ඡෙත්වානාති යස්මා පන බහුදුක්ඛා කාමා බහුපායාසා, ආදීනවො එත්ථ භියෙය්‍ය, තස්මා තං ආදීනවං සම්පස්සමානා පණ්ඩිතා එතම්පි රජ්ජුං ඡෙත්වා ගුප්තකූපෙ නිමුග්ගපුරිසො තං පජහන්තො විය අනපෙක්ඛිතො එතං අප්පමත්තකං බහුදුක්ඛං කාමසුඛං පභාය වජන්ති, නික්ඛමිත්වා මනොරමං පබ්බජ්ජං පබ්බජන්තිති.

එවං මහාසත්තො කාමෙසු අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච දස්සෙන්තො බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙන්වා සභායං පක්කොසාපෙත්වා රජ්ජං පටිච්ඡාපෙන්වා ඤාතිමිත්තසුභජ්ජානං රොදන්තානං පරිදෙවන්තානාමෙව සිරිවිභවං ඡඩ්ඛෙන්වා භිමවත්තං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඤානාභිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙන්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙන්වා බහු ජනෙ අමතපානං පායෙන්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා අග්ගමහෙසි රාහුලමානා අහොසි, සභායරාජා ආනන්දො, සුසීමරාජා පන අහමෙව අහොසි” ති.

සුසීමජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[412] 7. කොටසිම්බලිජාතකවණ්ණනා

අභං දසසතංඛ්‍යාමන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කිලෙසනිග්ගහං
ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු පන පානීයජාතකෙ (ජා. 1.11.59 ආදයො) ආවි භවිස්සති.
ඉධාපි සත්ථා අන්තොකොට්ඨස්ත්ථා රෙ කාමචිතක්කාභිභූතෙ පඤ්චසතෙ භික්ඛු දිස්වා
භික්ඛුසඬ්ඝං සන්තිපාතාපෙත්වා “භික්ඛවෙ, ආසඬ්ඛිතබ්බයුත්තකං නාම
ආසඬ්ඛිතුං වට්ටති, කිලෙසා නාම වඩ්ඪන්තා වනෙ නිග්‍රොධාදයො විය රුක්ඛං,
පුරිසං භඤ්ජන්ති, තෙනෙව පුබ්බෙපි කොටසිම්බලියං නිබ්බන්තදෙවතා එකං
සකුණං නිග්‍රොධබ්ජානි බාදිත්වා අත්තනො රුක්ඛස්ස සාබන්තරෙ වච්චං පාතෙන්නං
දිස්වා ‘ඉතො මෙ විමානස්ස විනාසො භවිස්සති’ ති භයජ්ජන්තා අහොසි” ති වත්වා
අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
කොටසිම්බලියං රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බන්ති. අටෙකො සුපණ්ණරාජා
දියඬ්ඪයොජනසතිකං අත්තභාවං මාපෙත්වා පක්ඛවාතෙහි මහාසමුද්දෙ උදකං ද්විධා
කත්වා එකං ඛ්‍යාමසභස්සායාමං නාගරාජානං නඬ්ගුට්ඨෙ ගහෙන්වා මුඛෙනස්ස
ගහිතගොවරං ඡඩ්ඪාපෙත්වා කොටසිම්බලිං සන්ධාය වනමත්ථකෙන පායාසි.
නාගරාජා “ඔලම්බෙන්තො අත්තානං මොවෙස්සාමී” ති නිග්‍රොධරුක්ඛෙ භොගං
පවෙසෙත්වා නිග්‍රොධං වෙදෙත්වා ගණ්හි. සුපණ්ණරඤ්ඤො මහාබලතාය
නාගරාජස්ස ව මහාසරීරතාය නිග්‍රොධරුක්ඛො සමුග්ගාටං අගමාසි. නාගරාජා නෙව
රුක්ඛං විස්සජ්ජෙසි, සුපණ්ණරාජා සද්ධිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙන නාගරාජානං ගහෙන්වා
කොටසිම්බලිං පත්වා නාගරාජානං බන්ධපිට්ඨෙ නිපජ්ජාපෙත්වා උදරමස්ස
ථාලෙන්වා නාගමෙදං බාදිත්වා සෙසකලෙවරං සමුද්දෙ විස්සජ්ජෙසි. තස්මිං පන
නිග්‍රොධෙ එකා සකුණිකා අත්ථි, සා නිග්‍රොධරුක්ඛෙ විස්සට්ඨෙ උජ්ජන්තිත්වා
කොටසිම්බලියා සාබන්තරෙ නිසිදි. රුක්ඛදෙවතා තං දිස්වා “අයං සකුණිකා මම
රුක්ඛක්ඛන්තො වච්චං පාතෙස්සති, තතො නිග්‍රොධගච්ඡො වා පිලක්ඛගච්ඡො වා
උට්ඨන්තිත්වා සකලරුක්ඛං ඔත්ථරිත්වා ගච්ඡස්සති, අථ මෙ විමානං නස්සිස්සති” ති
භීතතසිතා පවෙධි. තස්සා පවෙධන්තියා කොටසිම්බලිපි යාව මූලා පවෙධි.
සුපණ්ණරාජා තං පවෙධමානං දිස්වා කාරණං පුච්ඡන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

121.

“අභං දසසතංඛ්‍යාමං, උරගමාදාය ආගතො;
තඤ්ච මඤ්ච මහාකායං, ධාරයං නජ්ජවෙධසි.

122.

“අථිමං බුද්දකං පක්ඛිං, අජ්ජමංසතරං මයා;
ධාරයං බ්‍යථසි භීතා, කමත්ථං කොටසිම්බලී” ති.

තත්ථ දසසතංඛ්‍යාමන්ති සභස්සඛ්‍යාමමත්තායාමං. උරගමාදාය ආගතොති එවං
මහන්නං උරගං ආදාය ඉධ ආගතො. තඤ්ච මඤ්චාති තඤ්ච උරගං මඤ්ච.

ධාරයන්ති ධාරයමානා. බ්‍යථසීති කම්පසි. කමත්ථන්ති කිං අත්ථං, කෙන
කාරණෙනාති පුච්ඡති, කං වා අත්ථං සම්පස්සමානාතිපි අත්ථො. කොට්ඨිමිබ්බිති
රුක්ඛනාමෙන දෙවපුත්තං ආලපති. සො හි සිම්බලිරුක්ඛො ඛන්ධසාබ්බහන්තතාය
කොට්ඨිමිබ්බිනාමං ලහති, තස්මිං අධිවත්ථදෙවපුත්තස්සපි තදෙව නාමං.

අථස්ස කාරණං කථෙන්නො දෙවපුත්තො චතස්සො ගාථා අභාසි -

123.

“මංසහක්ඛො තුවං රාජ, එලහක්ඛො අයං දිජො;
අයං නිග්‍රොධබ්භානි, පිලක්ඛුදුම්බරානි ච;
අස්සත්ථානි ච හක්ඛිත්වා, ඛන්ධෙ මෙ ඔහදිස්සති.

124.

“තෙ රුක්ඛා සංවිරුහන්ති, මම පස්සෙ නිවාතජා;
තෙ මං පරියොනන්ධිස්සන්ති, අරුක්ඛං මං කරිස්සරෙ.

125.

“සන්ති අඤ්ඤෙපි රුක්ඛා සෙ, මූලිනො ඛන්ධිනො දුමා;
ඉමිනා සකුණජාතෙන, බීජමාහරිතා හතා.

126.

“අජ්ඣාරුහාහිවඩ්ඪන්ති, බ්‍රහන්තමිපි චනජ්ජතිං;
තස්මා රාජ පච්චෙධාමි, සම්පස්සංනාගතං හය”න්ති.

තත්ථ ඔහදිස්සතීති වච්චං පාතෙස්සති. තෙ රුක්ඛාති තෙහි බීජෙහි ජාතා
නිග්‍රොධාදයො රුක්ඛා. සංවිරුහන්තීති සංවිරුහිස්සන්ති වඩ්ඪිස්සන්ති. මම පස්සෙති
මම සාබ්බන්තරාදීසු. නිවාතජාති මම සාබ්බාහි වාතස්ස නිවාරිතත්තා නිවාතෙ ජාතා.
තෙ මං පරියොනන්ධිස්සන්තීති එතෙ එවං වඩ්ඪිතා මං පරියොනන්ධිස්සන්තීති
අයමෙත්ථාධිජ්ජායො. කරිස්සරෙති අථෙවං පරියොනන්ධිත්වා මං අරුක්ඛමෙව
කරිස්සන්ති සබ්බසො හඤ්ජිස්සන්ති. රුක්ඛා සෙති රුක්ඛා. මූලිනො ඛන්ධිනොති
මූලසම්පන්නා චෙව ඛන්ධසම්පන්නා ච. දුමාති රුක්ඛචෙවචනමෙව. බීජමාහරිතාති
බීජං ආහරිත්වා. හතාති අඤ්ඤෙපි ඉමස්මිං චනෙ රුක්ඛා විනාසිතා සන්ති.
අජ්ඣාරුහාහිවඩ්ඪන්තීති නිග්‍රොධාදයො රුක්ඛා අජ්ඣාරුහා හුත්වා මහන්තමිපි
අඤ්ඤං චනජ්ජතිං අතික්කම්ම වඩ්ඪන්තීති දස්සෙති. එත්ථ පන චනෙ පති, චනස්ස
පති, චනජ්ජතීති තයොපි පාඨායෙව. රාජාති සුපණ්ණං ආලපති.

රුක්ඛදෙවතාය චචනං සුත්වා සුපණ්ණො ඔසානගාථමාහ -

127.

“සඬකෙය්‍ය සඬකිතබ්බානි, රක්ඛෙය්‍යානාගතං හයං;
අනාගතහයා ධීරො, උභො ලොකෙ අචෙක්ඛති”ති.

තත්ථ අනාගතං භයන්ති පාණාතිපාතාදීහි විරමන්තො දිට්ඨධම්මිකම්පි සම්පරායිකම්පි අනාගතං භයං රක්ඛති නාම, පාපමිත්තෙ චෙරිපුග්ගලෙ ච අනුපසඬකමන්තො අනාගතභයං රක්ඛති නාම. එවං අනාගතං භයං රක්ඛෙය්‍ය. අනාගතභයාති අනාගතභයකාරණා තං භයං පස්සන්තො ධීරො ඉධලොකඤ්ච පරලොකඤ්ච අවෙක්ඛති ඔලොකෙති නාම.

එවඤ්ච පන වත්වා සුපණ්ණො අත්තනො ආනුභාවෙන තං පක්ඛිං තම්භා රුක්ඛා පලාපෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “ආසඬකිතබ්බයුත්තකං ආසඬකිතුං වට්ටති” ති වත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ පඤ්චසතා හික්ඛු අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨහිංසු.

තදා සුපණ්ණරාජා සාරිපුත්තො අහොසි, රුක්ඛදෙවතා පන අභමෙව අහොසිත්ති.

කොට්ඨිමිබලිජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[413] 8. ධුමකාරිජාතකවණ්ණනා

රාජා අපුච්ඡි විධුරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො ආගන්තුකසඬගහං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර එකස්මිං සමයෙ පවෙණ්ණාගතානං පොරාණකයොධානං සඬගහං අකත්වා අභිනවාගතානං ආගන්තුකානඤ්ඤෙව සක්කාරසම්මානං අකාසි. අථස්ස පච්චන්තෙ කුපිතෙ යුජ්ඣන්තත්ථාය ගතස්ස “ආගන්තුකා ලද්ධසක්කාරා යුජ්ඣස්සන්ති” ති පොරාණකයොධා න යුජ්ඣංසු, “පොරාණකයොධා යුජ්ඣස්සන්ති” ති ආගන්තුකාපි න යුජ්ඣංසු. වොරා රාජානං ඡීනිංසු. රාජා පරාජිතො ආගන්තුකසඬගහදොසෙන අත්තනො පරාජිතභාවං ඤත්වා සාවත්ථීං පච්චාගන්ත්වා “කිං නු බො අභමෙව එවං කරොන්තො පරාජිතො, උදාහු අඤ්ඤෙපි රාජානො පරාජිතපුබ්බාති දසබලං පුච්ඡස්සාමි” ති භුත්තපාතරාසො ජෙනවනං ගන්ත්වා සක්කාරං කත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා තමත්ථං පුච්ඡි. සත්ථා “න බො, මහාරාජ, ත්වමෙවෙකො, පොරාණකරාජානොපි ආගන්තුකසඬගහං කත්වා පරාජිතා” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කුරුට්ඨෙ ඉන්ද්‍රපත්ථනගරෙ යුධිට්ඨිලගොත්තො ධනඤ්චයො නාම කොරබ්‍යරාජා රජ්ජං කාමෙසි. තදා බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පාති උග්ගණ්හිත්වා ඉන්ද්‍රපත්ථං පච්චාගන්ත්වා පිතු අච්චයෙන පුරොහිතට්ඨානං ලහිත්වා රඤ්ඤො අත්ථධම්මානුසාසකො අහොසි, විධුරපණ්ඩිතොතිස්ස නාමං කරිංසු. තදා ධනඤ්චයරාජා පොරාණකයොධෙ අගණෙත්වා ආගන්තුකානඤ්ඤෙව සඬගහං අකාසි. තස්ස පච්චන්තෙ කුපිතෙ යුජ්ඣන්තත්ථාය ගතස්ස “ආගන්තුකා ජානිස්සන්ති” ති නෙව පොරාණකා යුජ්ඣංසු, “පොරාණකා යුජ්ඣස්සන්ති” ති න

ආගන්තුකා යුජ්ඣිංසු. රාජා පරාජිතො ඉන්ද්‍රපත්ථමෙව පච්චාගන්ත්වා
 “ආගන්තුකසඬිගහස්ස කතභාවෙන පරාජිතොමිහි”ති වින්තෙසි. සො එකදිවසං
 “කිං නු ඛො අහමෙව ආගන්තුකසඬිගහං කත්වා පරාජිතො, උදාහු අඤ්ඤෙපි
 රාජානො පරාජිතපුබ්බා අත්ථිති විධුරපණ්ඩිතං පුච්ඡිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා තං
 රාජ්‍රපට්ඨානං ආගන්ත්වා නිසින්නං තමත්ථං පුච්ඡි. අට්ඨස්ස තං පුච්ඡනාකාරං
 ආවිකරොන්තො සත්ථා උපඩ්ඨං ගාථමාහ –

128.

“රාජා අපුච්ඡි විධුරං, ධම්මකාමො යුධිට්ඨිලො”ති.

තත්ථ ධම්මකාමොති සුවරිතධම්මජ්ජියො.

“අපි බ්‍රාහ්මණ ජානාසි, කො එකො බහු සොචති”ති –
 සෙසඋපඩ්ඨගාථාය පන අයමත්ථො – අපි නාම, බ්‍රාහ්මණ, ත්වං ජානාසි “කො
 ඉමස්මිං ලොකෙ

එකො බහු සොචති, නානාකාරණෙන සොචති”ති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො “මහාරාජ, කිං සොකො නාම තුම්භාකං සොකො,
 පුබ්බෙ ධුමකාරී නාමෙකො අජපාලබ්‍රාහ්මණො මහන්නං අජයුථං ගහෙත්වා
 අරඤ්ඤෙ වජං කත්වා තත්ථ අජා යපෙත්වා අග්ගිඤ්ච ධුමඤ්ච කත්වා අජයුථං
 පටිජග්ගන්තො බීරාදීනි පරිභුඤ්ජන්තො වසි. සො තත්ථ ආගතෙ සුවණ්ණවණ්ණෙ
 සරහෙ දිස්වා තෙසු සිනෙහං කත්වා අජා අගණෙත්වා අජානං සක්කාරං සරභානං
 කත්වා සරදකාලෙ සරහෙසු පලායිත්වා හිමවන්නං ගතෙසු අජාසුපි නට්ඨාසු සරහෙ
 අපස්සන්තො සොකෙන පණ්ඩුරොගී හුත්වා ජීවිතක්ඛයං පත්තො, අයං
 ආගන්තුකසඬිගහං කත්වා තුම්භෙහි සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සොචිත්වා
 කිලමිත්වා විනාසං පත්තො”ති ඉදං උදාහරණං ආනෙත්වා දස්සෙන්නො ඉමා ගාථා
 ආහ –

129.

“බ්‍රාහ්මණො අජයුථෙන, පහුතෙජො වනෙ වසං;
 ධුමං අකාසි වාසෙට්ඨො, රත්තින්දිවමතන්දිතො.

130.

“තස්ස තංධුමගන්ධෙන, සරභා මකසඩ්ඨිතා;
 වස්සාවාසං උපගච්ඡං, ධුමකාරිස්ස සන්තිකෙ.

131.

“සරහෙසු මනං කත්වා, අජා සො නාවබුජ්ඣට්ඨං;
 ආගච්ඡන්ති වජන්ති වා, තස්ස තා විනසුං අජා.

132.

“සරහා සරදෙ කාලෙ, පහිනමකසෙ වනෙ;
පාවිසුං ගිරිදුග්ගානි, නදීනං පහවානි ව.

133.

“සරහෙ ව ගතෙ දිස්වා, අජා ව විභවං ගතා;
කියො ව විවණ්ණො වාසි, පණ්ඩුරොගී ව බ්‍රාහ්මණො.

134.

“එවං යො සං නිරංකත්වා, ආගන්තුං කුරුතෙ පියං;
යො එකො බහු සොචති, ධුමකාරීව බ්‍රාහ්මණො” ති.

තත්ථ පහුතෙජොති පහුතඉන්ධනො. ධුමං අකාසීති
මක්ඛිකපරිපන්ථහරණත්ථාය අග්ගිඤ්ච ධුමඤ්ච අකාසි. වාසෙට්ඨොති තස්ස
ගොත්තං. අතන්දිතොති අනලසො හුත්වා. තං ධුමගන්ධෙනාති තෙන ධුමගන්ධෙන.
සරහාති සරහමිගා. මකසඬ්ඛිතාති මකසෙහි උපද්දතා පිළිතා. සෙසමක්ඛිකාපි
මකසග්ගහණෙනෙව ගහිතා. වස්සාවාසන්ති වස්සාරත්තවාසං වසිංසු. මනං කත්වාති
සිනෙහං උප්පාදෙන්වා. නාවබුජ්ඣාති අරඤ්ඤතො චරිත්වා වජං ආගච්ඡන්ති චෙව
වජතො අරඤ්ඤං ගච්ඡන්ති ච “එත්තකා ආගතා, එත්තකා අනාගතා” ති න ජානාති.
තස්ස තා විනසුන්ති තස්ස තා එවං අපච්චවෙක්ඛන්තස්ස සීහපරිපන්ථාදිතො
අරක්ඛියමානා අජා සීහපරිපන්ථාදීහි විනස්සිංසු, සබ්බාව විනට්ඨා.

නදීනං පහවානි වාති පබ්බතෙය්‍යානං නදීනං පහවට්ඨානානි ච පවිට්ඨා.
විභවන්ති අභාවං. අජා ච විනාසං පත්තා දිස්වා ජානිත්වා. කියො ව විවණ්ණොති
බීරාදිදායිකා අජා පහාය සරහෙ සඬ්ගණ්හිත්වා තෙපි අපස්සන්තො උභතො
පරිභිතො සොකාහිභුතො කියො චෙව දුබ්බණ්ණො ව අහොසි. එවං යො සං
නිරංකත්වාති එවං මහාරාජ, යො සකං පොරාණං අජ්ඣත්තිකං ජනං නීහරිත්වා
පහාය කිස්මිඤ්චි අගණෙත්වා ආගන්තුකං පියං කරොති, යො තුම්භාදියො එකො
බහු සොචති, අයං තෙ මයා දස්සිතො ධුමකාරී බ්‍රාහ්මණො විය බහු සොචතීති.

එවං මහාසත්තො රාජානං සඤ්ඤාපෙන්නො කථෙසි. යොපි සඤ්ඤත්තං
ගන්ත්වා තස්ස පසිදිත්වා බහුං ධනං අදාසි. තතො පට්ඨාය ච
අජ්ඣත්තිකසඬ්ගහමෙව කරොන්නො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො
අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා
කොරඛ්‍යරාජා ආනන්දො අහොසි, ධුමකාරී පසෙනදිකොසලො, විධුරපණ්ඩිතො
පන අහමෙව අහොසි” ති.

ධුමකාරීජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

කොධ ජාගරතං සුත්තොති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං
 උපාසකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො හි සොතාපන්තො අරියසාවකො සාවත්ථිතො
 සකට්ඨත්ථෙත සද්ධිං කන්තාරමග්ගං පටිපජ්ජී. සත්ථවාහො තත්ථ එකස්මි.
 උදකඵාසුකට්ඨානෙ පඤ්ච සකට්ඨතානි මොවෙන්වා බාදනීයභොජනීයං සංවිදහිත්වා
 වාසං උපගච්ඡී. තෙ මනුස්සා තත්ථ තත්ථ නිපජ්ජිත්වා සුපිංසු, උපාසකො පන
 සත්ථවාහස්ස සන්තිකෙ එකස්මි. රුක්ඛමුලෙ වඩ්ඤමං අධිට්ඨාසි. අථ නං සත්ථං
 විලුම්පිතුකාමා පඤ්චසතා වොරා නානාවුධානි ගහෙන්වා සත්ථං පරිවාරෙන්වා
 අට්ඨංසු. තෙ තං උපාසකං වඩ්ඤමන්තං දිස්වා “ඉමස්ස නිද්දායනකාලෙ
 විලුම්පිස්සාමා”ති තත්ථ තත්ථ අට්ඨංසු, සොපි තියාමරත්තිං වඩ්ඤමියෙව. වොරා
 පච්චුසසමයෙ ගහිතගහිතා පාසාණමුග්ගරාදයො ඡඩ්ඨෙන්වා “භො සත්ථවාහ, ඉමං
 අප්පමාදෙන ජග්ගන්තං පුරිසං නිස්සාය ජීවිතං ලහිත්වා තව සන්තකස්ස සාමිකො
 ජාතො, එතස්ස සක්කාරං කරොයාසි”ති වත්වා පක්කමිංසු. මනුස්සා කාලස්සෙව
 වුට්ඨාය තෙහි ඡඩ්ඨිතපාසාණමුග්ගරාදයො දිස්වා “ඉමං නිස්සාය අමිහෙහි ජීවිතං
 ලද්ධ”න්ති උපාසකස්ස සක්කාරං අකංසු. උපාසකොපි ඉච්ඡිතට්ඨානං ගන්ත්වා
 කතකිච්චො පුන සාවත්ථිං ආගන්ත්වා ජෙනවනං ගන්ත්වා තථාගතං පූජෙන්වා
 වන්දිත්වා නිසින්තො “කිං, උපාසක, න පඤ්ඤායසි”ති වුත්තෙ තමත්ථං
 ආරොවෙසි. සත්ථා “න බො, උපාසක, ත්වංයෙව අනිද්දායිත්වා ජග්ගන්තො
 විසෙසං ලහි, පොරාණකපණ්ඩිතාපි ජග්ගන්තා විසෙසං ගුණං ලහිංසු”ති වත්වා
 තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො
 බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බස්පානි
 උග්ගණ්හිත්වා පච්චාගන්ත්වා අගාරමජ්ඣෙකෙ වසන්තො අපරභාගෙ නික්ඛමිත්වා
 ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා න විරස්සෙව කුමාරාභිඤ්ඤං නිබ්බත්තෙන්වා
 හිමවන්තපදෙසෙ යානවඩ්ඤමිරියාපටො හුත්වා වසන්තො නිද්දං අනුපගන්ත්වා
 සබ්බරත්තිං වඩ්ඤමති. අථස්ස වඩ්ඤමනකොටියං නිබ්බත්තරුක්ඛදෙවතා තුස්සිත්වා
 රුක්ඛවිටපෙ යත්වා පඤ්භං පුච්ඡන්ති පයමං ගාථමාහ —

135.

“කොධ ජාගරතං සුත්තො, කොධ සුත්තෙසු ජාගරො;
 කො මමෙතං විජානාති, කො තං පටිභණාති මෙ”ති.

තත්ථ කොධාති කො ඉධ. කො මමෙතන්ති කො මම එතං පඤ්භං විජානාති.
 කො තං පටිභණාති මෙති එතං මයා පුට්ඨං පඤ්භං මය්භං කො පටිභණාති, කො
 බ්‍යාකරිතුං සක්ඛිස්සතීති පුච්ඡති.

බොධිසත්තො තස්සා වචනං සුත්වා —

136.

“අහං ජාගරතං සුත්තො, අහං සුත්තෙසු ජාගරො;
අහමෙතං විජානාමි, අහං පටිභණ්ණාමි තෙ”ති. —

ඉමං ගාථං වත්වා පුන තාය —

137.

“කථං ජාගරතං සුත්තො, කථං සුත්තෙසු ජාගරො;
කථං එතං විජානාමි, කථං පටිභණ්ණාමි මෙ”ති. —

ඉමං ගාථං පුට්ඨො තමත්ථං බ්‍යාකරොන්තො —

138.

“යෙ ධම්මං නප්පජානන්ති, සංයමොති දමොති ව;
තෙසු සුප්පමානෙසු, අහං ජග්ගාමි දෙවතෙ.

139.

“යෙසං රාගො ව දොසො ව, අවිජ්ජා ව විරාජිතා;
තෙසු ජාගරමානෙසු, අහං සුත්තොස්මි දෙවතෙ.

140.

“එවං ජාගරතං සුත්තො, එවං සුත්තෙසු ජාගරො;
එවමෙතං විජානාමි, එවං පටිභණ්ණාමි තෙ”ති. — ඉමා ගාථා ආහ;

තත්ථ කථං ජාගරතං සුත්තොති කථං ත්වං ජාගරතං සත්තානං අන්තරෙ
සුත්තො නාම භොසි. එස නයො සබ්බත්ථ. යෙ ධම්මන්ති යෙ සත්තා නවවිධං
ලොකුත්තරධම්මං න පජානන්ති. සංයමොති දමොති වාති “අයං සංයමො, අයං
දමො”ති එවඤ්ච යෙ මග්ගෙන ආගතං සීලඤ්චෙව ඉන්ද්‍රියසංවරඤ්ච න ජානන්ති.
ඉන්ද්‍රියසංවරො හි මනවිජට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං දමනතො “දමො”ති වුවිචති. තෙසු
සුප්පමානෙසුති තෙසු කිලෙසනිද්දාවසෙන සුපන්තෙසු සත්තෙසු අහං
අප්පමාදවසෙන ජග්ගාමි.

“යෙසං රාගො වා”ති ගාථාය යෙසං මහාබ්‍රිණ්ණසවානං පදසතෙන
නිද්දිට්ඨදියඨ්ඨසහස්සතණ්ණාලොභසඨ්ඨාතො රාගො ව
නවආසාතවත්ථුසමුට්ඨානො දොසො ව දුක්ඛාදීසු අට්ඨසු වත්ථුසු අඤ්ඤාණභූතා
අවිජ්ජා වාති ඉමෙ කිලෙසා විරාජිතා පභීතා, තෙසු අරියෙසු සබ්බාකාරෙන
ජාගරමානෙසු තෙ උපාදාය අහං සුත්තො නාම දෙවතෙති අත්ථො. එවං ජාගරතන්ති
එවං දෙවතෙ අහං ඉමිනා කාරණෙන ජාගරතං සුත්තො නාමාති. එස නයො
සබ්බපදෙසු.

එවං මහාසත්තෙන පඤ්ඤෙ කට්ඨෙන තුට්ඨා දෙවතා තස්ස ථුතිං කරොන්ති
ඔසානගාථමාහ —

141.

“සාධු ජාගරතං සුත්තො, සාධු සුත්තෙසු ජාගරො;
සාධු මෙතං විජානාසි, සාධු පටිභණාසි මෙ” ති.

තත්ථ සාධුති භද්දකං කත්වා ත්වං ඉමං පඤ්ඤං කට්ඨෙසි, මයම්පි නං එවමෙව
කට්ඨමාති. එවං සා බොධිසත්තස්ස ථුතිං කත්වා අත්තනො විමානමෙව පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා දෙවධීතා
උප්පලවණ්ණා අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසි” ති.

ජාගරජාතකවණ්ණනා නවමා.

[415] 10. කුම්මාසපිණ්ඩිජාතකවණ්ණනා

න කිරත්ථීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො මල්ලිකං දෙවිං ආරබ්භ
කට්ඨෙසි. සා හි සාවත්ථියං එකස්ස මාලාකාරජෙට්ඨකස්ස ධීතා උත්තමරූපධරා
මහාපුඤ්ඤා සොළසවස්සිකකාලෙ එකදිවසං කුමාරිකාහි සද්ධිං පුප්ඵාරාමං
ගච්ඡන්ති තයො කුම්මාසපිණ්ඩෙ ගහෙන්වා පුප්ඵපච්ඡියං යපෙන්වා ගච්ඡති. සා
නගරතො නික්ඛමනකාලෙ භගවන්තං සරීරප්පභං විස්සජ්ජෙන්වා
හික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතං නගරං පවිසන්තං දිස්වා තයො කුම්මාසපිණ්ඩෙ උපනාමෙසි.
සත්ථා චතුමහාරාජදත්තියං පත්තං උපනෙන්වා පටිග්ගහෙසි. සාපි තථාගතස්ස පාදෙ
සිරසා චන්දිත්වා බුද්ධාරම්මණං පීතිං ගහෙන්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. සත්ථා තං
ඔලොකෙන්වා සිතං පාත්වාකාසි. ආයස්මා ආනන්දො “කො නු බො, භන්තෙ, හෙතු
කො පච්චයො තථාගතස්ස සිතකරණෙ” ති භගවන්තං පුච්ඡි. අට්ඨස්ස සත්ථා
“ආනන්ද, අයං කුමාරිකා ඉමෙසං කුම්මාසපිණ්ඩානං එලෙන අජ්ජෙව
කොසලරඤ්ඤො අග්ගමහෙසි භවිස්සති” ති සිතකාරණං කට්ඨෙසි.

කුමාරිකාපි පුප්ඵාරාමං ගතා. තං දිවසමෙව කොසලරාජා අජාතසත්තුනා සද්ධිං
යුජ්ඣන්තො යුද්ධපරාජිතො පලායිත්වා අස්සං අභිරුජ්ඣ ආගච්ඡන්තො තස්සා
ගීතසද්දං සුත්වා පටිබද්ධවිත්තො අස්සං තං ආරාමාහිමුඛං පෙසෙසි.
පුඤ්ඤසම්පන්නා කුමාරිකා රාජානං දිස්වා අපලායිත්වා ආගන්ත්වා අස්සස්ස
නාසරජ්ජයා ගණ්හි, රාජා අස්සපිට්ඨියං නිසින්තොව “සසාමිකාසි, අසාමිකාසි” ති
පුච්ඡිත්වා අසාමිකභාවං ඤත්වා අස්සා ඔරුජ්ඣ වාතාතපකිලන්තො තස්සා අඬිකෙ
නිපන්තො මුහුත්තං විස්සමිත්වා තං අස්සපිට්ඨියං නිසීදාපෙන්වා බලකායපරිවුතො
නගරං පවිසිත්වා අත්තනො කුලසරං පෙසෙන්වා සායන්භසමයෙ යානං පහිණිත්වා
මහන්තෙන සක්කාරසම්මානෙන කුලසරතො ආහරාපෙන්වා රතනරාසිමිති
යපෙන්වා අභිසෙකං දත්වා අග්ගමහෙසිං අකාසි. තතො පට්ඨාය ව සා රඤ්ඤො පියා
අහොසි මනාපා, පුබ්බුට්ඨායිකාදිහි පඤ්චහි කල්‍යාණධම්මෙහි සමන්තාගතා
පතිදෙවතා, බුද්ධානම්පි වල්ලභා අහොසි. තස්සා සත්ථු තයො කුම්මාසපිණ්ඩෙ
දත්වා තං සම්පත්තිං අධිගතභාවො සකලනගරං පත්ථරිත්වා ගතො.

අපේකදිවසං ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, මල්ලිකා දෙවී බුද්ධානං තයො කුම්මාසපිණ්ඩෙ දත්වා තෙසං ඵලෙන තං දිවසඤ්ඤෙව අභිසෙකං පත්තා, අහො බුද්ධානං මහාගුණතා” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, මල්ලිකාය එකස්ස සබ්බඤ්ඤබුද්ධස්ස තයො කුම්මාසපිණ්ඩෙ දත්වා කොසලරඤ්ඤො අග්ගමහෙසිභාවාධිගමො. කස්මා? බුද්ධානං ගුණමහන්තතාය. පොරාණකපණ්ඩිතා පන පච්චෙකබුද්ධානං අලොණකං අස්තෙහං අථාණිතං කුම්මාසං දත්වා තස්ස ඵලෙන දුතියෙ අත්තභාවෙ තියොජනසතිකෙ කාසිරට්ඨෙ රජ්ජසිරිං පාපුණිංසු” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො එකස්මිං දලිද්දකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා වයප්පත්තො එකං සෙට්ඨිං නිස්සාය භතියා කම්මං කරොන්තො ජීවිකං කප්පෙසි. සො එකදිවසං “පාතරාසත්ථාය මෙ භවිස්සති” ති අත්තරාපණතො චත්තාරො කුම්මාසපිණ්ඩෙ ගහෙත්වා කම්මන්තං ගච්ඡන්තො චත්තාරො පච්චෙකබුද්ධෙ භික්ඛාචාරත්ථාය බාරාණසිනගරාහිමුඛෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා “ඉමෙ භික්ඛං සන්ධාය බාරාණසිං ගච්ඡන්ති, මය්හම්පිමෙ චත්තාරො කුම්මාසපිණ්ඩා අත්ථී, යංනුනාහං ඉමෙ ඉමෙසං දදෙය්‍ය” ති වින්තෙත්වා තෙ උපසංකම්ත්වා වන්දිත්වා “හන්තෙ, ඉමෙ මෙ හත්ථෙ චත්තාරො කුම්මාසපිණ්ඩා, අහං ඉමෙ තුම්භාකං දදාමි, සාධු මෙ, හන්තෙ, පටිග්ගණ්හථ, එවම්දං පුඤ්ඤං මය්හං භවිස්සති දීඝරත්තං භිතාය සුඛායා” ති වත්වා තෙසං අධිවාසනං විදිත්වා වාලිකං උස්සාපෙත්වා චත්තාරි ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා තෙසං උපරි සාබාහඬිගං අත්ථරිත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ පටිපාටියා නිසීදාපෙත්වා පණ්ණපුටෙන උදකං ආහරිත්වා දක්ඛිණොදකං පාතෙත්වා චතුසු පත්තෙසු චත්තාරො කුම්මාසපිණ්ඩෙ පතිට්ඨාපෙත්වා වන්දිත්වා “හන්තෙ, එතෙසං නිස්සන්දෙන දලිද්දගෙහෙ නිබ්බන්ති නාම මා හොතු, සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණප්පට්ඨෙධස්ස පච්චෙයො හොතු” ති ආහ. පච්චෙකබුද්ධා පරිභුඤ්ජිංසු, පරිභොගාවසානෙ අනුමොදනං කත්වා උප්පතිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරමෙව අගමංසු.

බොධිසත්තො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ පච්චෙකබුද්ධගතං පීතිං ගහෙත්වා තෙසු වක්ඛුපථං අතීතෙසු අත්තතො කම්මන්තං ගන්ත්වා යාවතායුකං දානං අනුස්සරිත්වා කාලං කත්වා තස්ස ඵලෙන බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමහි නිබ්බන්ති, බ්‍රහ්මදත්තකුමාරොතිස්ස නාමං අකංසු. සො අත්තතො පදසා ගමනකාලතො පට්ඨාය “අහං ඉමස්මිංයෙව නගරෙ හතකො හුත්වා කම්මන්තං ගච්ඡන්තො පච්චෙකබුද්ධානං චත්තාරො කුම්මාසපිණ්ඩෙ දත්වා තස්ස දානස්ස ඵලෙන ඉධ නිබ්බන්තො” ති පසන්තාදාසෙ මුඛතිමිත්තං විය සබ්බං පුරිමජාතිකිරියං ජාතිස්සරඤ්ඤාණෙන පාකටං කත්වා පස්සි. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං ගන්ත්වා සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිත්වා පච්චාගන්ත්වා සික්ඛිතසිප්පං පිතු දස්සෙත්වා තුට්ඨෙන පිතරා ඔපරජ්ජෙ පතිට්ඨාපිතො, අපරභාගෙ පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාසි. අථස්ස උත්තමරූපධරං කොසලරඤ්ඤො ධීතරං ආනෙත්වා අග්ගමහෙසිං අකංසු, ඡත්තමඬිගලදිවසෙ පනස්ස සකලනගරං දෙවනගරං විය අලඬිකරිංසු.

සො නගරං පදක්ඛිණං කත්වා අලඬකතපාසාදං අභිරුහිත්වා මහාතලමජ්ඣේ
සමුස්සිතසෙනවිජත්තං පල්ලඬකං අභිරුහිත නිසින්තො පරිවාරෙත්වා ධීතෙ එකතො
අමච්චෙ, එකතො බ්‍රාහ්මණගහපතිආදයො නානාවිහවෙ සිරිවිලාසසමුජ්ජලෙ,
එකතො නානාවිධපණ්ණාකාරහත්ථෙ නාගරමනුස්සෙ, එකතො
අලඬකතදෙවච්ඡරසඬ්ඝං විය සොළසසහස්සසඬ්ඛං නාටකිත්ථිගණන්ති ඉමං
අතිමනොරමං සිරිවිහවං ඔලොකෙන්තො අත්තනො පුබ්බකම්මං අනුස්සරිත්වා
“ඉදං සුවණ්ණපිණ්ඩිකං කඤ්චනමාලං සෙනවිජත්තං, ඉමානි ච අනෙකසහස්සානි
හත්ථිවාහනඅස්සවාහනරථවාහනානි, මණ්ඩුත්තාදිපුරිතා සාරගබ්භා,
නානාවිධධඤ්ඤපුරිතා මහාපථවී, දෙවච්ඡරපටිභාගා නාරියො වාති සබ්බොපෙස
මය්හං සිරිවිහවො න අඤ්ඤස්ස සන්තකො, චතුත්තං පච්චෙකබුද්ධානං දින්නස්ස
චතුකුම්මාසපිණ්ඩදානස්සෙව සන්තකො, තෙ නිස්සාය මයා එස ලද්ධො”ති
පච්චෙකබුද්ධානං ගුණං අනුස්සරිත්වා අත්තනො කම්මං පාකටං අකාසි. තස්ස තං
අනුස්සරන්තස්ස සකලසරිරං පිතියා පුරි. සො පිතියා තෙමිතහදයො මහාජනස්ස
මජ්ඣේ උදානගීතං ගායන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි -

142.

“න කිරත්ථි අනොමදස්සිසු, පාරිවරියා බුද්ධෙසු අප්පිකා;
සුක්ඛාය අලොභිකාය ච, පස්ස ඵලං කුම්මාසපිණ්ඩියා.

143.

“හත්ථිගවාස්සා විමෙ බහු, ධනධඤ්ඤං පථවී ච කෙවලා;
නාරියො විමා අච්ඡරුපමා, පස්ස ඵලං කුම්මාසපිණ්ඩියා”ති.

තත්ථ අනොමදස්සිසුති අනොමස්ස අලාමකස්ස පච්චෙකබොධිඤ්ඤාණස්ස
දිට්ඨන්තා පච්චෙකබුද්ධා අනොමදස්සිනො නාම. පාරිවරියාති
අභිවාදනපච්චුට්ඨානඤ්ජලිකම්මාදිහෙදා සාමිච්ඡිකිරියාපි, සම්පත්තෙ දිස්වා අත්තනො
සන්තකං අප්පං වා බහුං වා ලුඛං වා පණිතං වා දෙයාධම්මං චිත්තං පසාදෙන්වා
ගුණං සල්ලක්ඛෙන්වා තිස්සො චෙතනා විසොධෙන්වා ඵලං සද්දහිත්වා
පරිච්ඡන්තකිරියාපි. බුද්ධෙසුති පච්චෙකබුද්ධෙසු. අප්පිකාති මන්දා පරිත්තා නාම
නත්ථි කිර. සුක්ඛායාති නිස්සන්තාය. අලොභිකායාති ඵාණිතවිරහිතාය.
නිජ්ඵාණිතත්තා හි සා “අලොභිකා”ති වුත්තා. කුම්මාසපිණ්ඩියාති වත්තාරො
කුම්මාසපිණ්ඩෙ එකතො කත්වා ගහිතං කුම්මාසං සන්ධාය ඵවමාහ. ගුණවත්තානං
සමණබ්‍රාහ්මණානං ගුණං සල්ලක්ඛෙන්වා චිත්තං පසාදෙන්වා ඵලුප්පත්ති.
පාටිකඬ්ඛමානානං තිස්සො චෙතනා විසොධෙන්වා දින්නපදක්ඛිණා අප්පිකා නාම
නත්ථි, නිබ්බන්තනිබ්බන්තට්ඨානෙ මහාසම්පත්තිමෙව දෙතීති වුත්තං හොති. හොති
චෙන්ථ -

“නත්ථි චිත්තෙ පසන්තමිහි, අප්පිකා නාම දක්ඛිණා;
තථාගතෙ වා සම්බුද්ධෙ, අථ වා තස්ස සාවකෙ.

“තිට්ඨන්තෙ නිබ්බුතෙ වාපි, සමෙ චිත්තෙ සමං ඵලං;
වෙතොපණ්ඩිහෙතු හි, සත්තා ගච්ඡන්ති සුග්ගති”න්ති. (වි. ව. 804, 806);

ඉමස්ස පනත්ථස්ස දීපනත්ථාය –

“බීරොදනං අහමදාසිං, භික්ඛුනො පිණ්ඩාය වරන්තස්ස; (වි. ව. 413);
තස්සා මෙ පස්ස විමානං, අච්ඡරා කාමවණ්ණිනිහමස්මි. (වි. ව. 334);

“අච්ඡරාසහස්සස්සාහං, පවරා පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකං;
තෙන මෙතාදියො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති.

“උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා;
තෙනම්හි ඵලං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදියා පභාසති”ති. (වි. ව. 334-336) –

එවමාදීනි විමානවත්ථුනි ආහරිතබ්බානි.

ධනධඤ්ඤන්ති මුත්තාදිධනඤ්ච සත්ත ධඤ්ඤානි ව. පටථි ව කෙවලානි සකලා
වෙසා මහාපටථිනි සකලපටථිං හත්ථගතං මඤ්ඤමානො වදති. පස්ස ඵලං
කුම්මාසපිණ්ඩියානි අත්තනො දානඵලං අත්තනාව දස්සෙන්තො එවමාහ. දානඵලං
කිර බොධිසත්තා ව සබ්බඤ්ඤානුද්ධායෙව ච ජානන්ති. තෙනෙව සත්ථා
ඉතිවුත්තකෙ සුත්තන්තං කථෙන්නො –

“එවඤ්චෙ, භික්ඛවෙ, සත්තා ජානෙය්‍යං දානසංවිභාගස්ස විපාකං,
යථාහං ජානාමි, න අදත්ථා භුඤ්ජෙය්‍යං, න ච නෙසං මච්ඡෙරමලං චිත්තං
පරියාදාය තිට්ඨෙය්‍යා. යොපි නෙසං අස්ස වරිමො ආලොපො වරිමං කබලං,
තතොපි න අසංවිහජිත්ථා භුඤ්ජෙය්‍යං, සවෙ නෙසං පටිග්ගාහකා අස්සු.
යස්මා ච බො, භික්ඛවෙ, සත්තා න ඵලං ජානන්ති දානසංවිභාගස්ස විපාකං,
යථාහං ජානාමි, තස්මා අදත්ථා භුඤ්ජන්ති, මච්ඡෙරමලඤ්ච නෙසං චිත්තං
පරියාදාය තිට්ඨන්ති”ති (ඉතිවු. 26).

බොධිසත්තොපි අත්තනො ඡත්තමඬ්ඛලදිවසෙ සඤ්ජාතපිතිපාමොජ්ජො ඉමාහි
ද්විති ගාථාහි උදානගීතං ගායි. තතො පටියාය “රඤ්ඤො පියගීත”න්ති
බොධිසත්තස්ස නාටකිත්ථියො ව සෙසනාටකගන්ධබ්බාදයොපි ව
අත්තෙපුරුෂනොපි අත්තොනගරවාසිනොපි බහිනගරවාසිනොපි පානාගාරෙසුපි
අමච්චමණ්ඩලෙසුපි “අම්භාකං රඤ්ඤො පියගීත”න්ති තදෙව ගීතං ගායන්ති. එවං
අද්ධානෙ ගතෙ අග්ගමහෙසි තස්ස ගීතස්ස අත්ථං ජානිතුකාමා අහොසි, මහාසත්තං
පන පුච්ඡිතුං න විසහති. අථස්සා එකස්මිං ගුණෙ පසිදිත්ථා එකදිවසං රාජා “හද්දෙ,
වරං තෙ දස්සාමි, වරං ගණ්භාහි”ති ආහ. “සාධු, දෙව, ගණ්භාමි”ති.
“හත්ථිඅස්සාදීසු තෙ කිං දමමි”ති? “දෙව, තුම්හෙ නිස්සාය මය්හං න කිඤ්චි නත්ථි,
න මෙ එතෙහි අත්ථො, සවෙ පන දාතුකාමාත්ථ, තුම්භාකං ගීතස්ස අත්ථං කථෙත්ථා

දෙවා” ති. “හද්දෙ, කො තෙ ඉමිනා වරෙන අත්ථො, අඤ්ඤං ගණ්හානී” ති. “දෙව, අඤ්ඤෙන මෙ අත්ථො නත්ථි, එතදෙව ගණ්හාමී” ති. “සාධු හද්දෙ, කථෙස්සාමි, තුය්හං පන එකිකාය රහො න කථෙස්සාමි, ද්වාදසයොජනිකාය බාරාණසියා හෙරිං වරාපෙත්වා රාජද්වාරෙ රතනමණ්ඩපං කාරෙත්වා රතනපල්ලඬකං පඤ්ඤාපෙත්වා අමච්චබ්‍රාහ්මණාදීහි ව නාගරෙහි වෙව සොළසහි ඉත්ථිසහස්සෙහි ව පරිවුතො තෙසං මජ්ඣෙ රතනපල්ලඬකෙ නිසිදිත්වා කථෙස්සාමී” ති. සා “සාධු, දෙවා” ති සම්පට්ඨි.

රාජා තථා කාරෙත්වා අමරගණපරිවුතො සක්කො දෙවරාජා විය මහාජනකායපරිවුතො රතනපල්ලඬකෙ නිසිදි. දෙවිපි සබ්බාලඬකාරපටිමණ්ඩිතා කඤ්චනහද්දපීඨං අත්ථරිත්වා එකමන්තෙ අක්ඛිකොටියා ඔලොකෙත්වා තථාරූපෙ යානෙ නිසිදිත්වා “දෙව, තුමිහාකං තුස්සිත්වා ගායනමඬිගලගීතස්ස තාව මෙ අත්ථං ගගනතලෙ පුණ්ණවන්දං උට්ඨාපෙත්තො විය පාකටං කත්වා කථෙථා” ති වත්වා තතියං ගාථාමාහ –

144.

“අභික්ඛණං රාජකුඤ්ජර, ගාථා භාසසි කොසලාධිප;
පුච්ඡාමි තං රට්ඨවඩ්ඨන, බාළ්හං පීතිමනො පභාසසි” ති.

තත්ථ කොසලාධිපාති න සො කොසලරට්ඨාධිපො, කුසලෙ පන ධම්මෙ අධිපතිං කත්වා විහරති, තෙන නං ආලපන්ති එවමාහ, කුසලාධිප කුසලජ්ඣාසයාති අත්ථො. බාළ්හං පීතිමනො පභාසසිති අතිවිය පීතියුත්තවිත්තො හුත්වා භාසසි, තස්මා කථෙථ තාව මෙ එතාසං ගාථානං අත්ථන්ති.

අථස්ස ගාථානමත්ථං ආවි කරොන්තො මහාසත්තො වතස්සො ගාථා අභාසි –

145.

“ඉමස්මිංයෙව නගරෙ, කුලෙ අඤ්ඤතරෙ අහුං;
පරකම්මකරො ආසිං, හතකො සීලසංවුතො.

146.

“කම්මාය නික්ඛමන්තොහං, චතුරො සමණෙද්දසං;
ආචාරසීලසම්පන්නො, සීතිභූතෙ අනාසවෙ.

147.

“තෙසු විත්තං පසාදෙත්වා, නිසිදෙත්වා පණ්ණසන්ථතෙ;
අදං බුද්ධානං කුම්මාසං, පසන්තො සෙහි පාණිහි.

148.

“තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස, ඉදං මෙ එදිසං එලං;
අනුභොමි ඉදං රජ්ජං, ඵීතං ධරණිමුත්තම” ති.

තත්ථ කුලෙ අඤ්ඤතරෙති නාමෙන වා ගොත්තෙන වා අපාකටෙ එකස්මිංයෙව කුලෙ. අහුන්ති නිබ්බත්තිං. පරකම්මකරො ආසින්ති තස්මිං කුලෙ ජාතොවාහං දලිද්දතාය පරස්ස කම්මං කත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තො පරකම්මකරො ආසිං. භතකොති පරවෙනනහතො. සීලසංවුතොති පඤ්චසීලසංවරෙ යිතො, හතියා ජීවන්තොපි දුස්සීලාං පහාය සීලසම්පන්නොව අහොසින්ති දීපෙති. කම්මාය නික්ඛමන්තොහන්ති තං දිවසං කත්තබ්බකිච්චස්ස කරණත්ථාය නික්ඛන්තො අහං. චතුරො සමඤ්ඤද්දසන්ති හද්දෙ, අහං නගරා නික්ඛම්ම මහාමග්ගං ආරුය්හ අත්තනො කම්මභූමිං ගච්ඡන්තො භික්ඛාය බාරාණසීනගරං පවිසන්තෙ සම්නපාපෙ චත්තාරො පබ්බජිතෙ අද්දසං. ආචාරසීලසම්පන්නෙති එකවීසතියා අනෙසනාහි ජීවිකකප්පනං අනාවාරො නාම, තස්ස පටිපක්ඛෙන ආචාරෙන චෙව මග්ගඵලෙහි ආගතෙන සීලෙන ච සමන්තාගතෙ. සිතිභූතෙති රාගාදිපරිලාභවූපසමෙන චෙව එකාදසඅග්ගිනිබ්බාපනෙන ච සිතිභාවජ්ජත්තෙ. අනාසවෙති කාමාසවාදිවිරහිතෙ. නිසීදෙත්වාති වාලිකාසනානං උපරි සන්ථතෙ පණ්ණසන්ථරෙ නිසීදාපෙත්වා. සන්ථරො හි ඉධ සන්ථතොති වුත්තො. අදන්ති නෙසං උදකං දත්වා සක්කච්චං සකෙහි භත්ථෙහි කුම්මාසං අදාසිං. කුසලස්සාති ආරොග්‍යානවජ්ජට්ඨෙන කුසලස්ස. ඵලන්ති තස්ස නිස්සන්දඵලං. ජීතන්ති සබ්බසම්පත්තිඵල්ලිතං.

එවඤ්ච මහාසත්තස්ස අත්තනො කම්මඵලං විත්ථාරෙත්වා කටෙන්තස්ස සුත්වා දෙවී පසන්නමනා “සචෙ, මහාරාජ, එවං පච්චක්ඛන්තො දානඵලං ජානාථ, ඉතො දානි පට්ඨාය එකං භත්තපිණ්ඩං ලභිත්වා ධම්මිකසමණුක්ඛාමණානං දත්වාච පරිභුඤ්ජෙය්‍යාථා”ති බොධිසත්තස්ස ථූතිං කරොන්ති –

149.

“දදං භුඤ්ජ මා ව පමාදො, චක්කං චත්තය කොසලාධිප;
මා රාජ අධම්මිකො අහු, ධම්මං පාලය කොසලාධිපා”ති. – ඉමං ගාථමාහ;

තත්ථ දදං භුඤ්ජාති අඤ්ඤෙසං දත්වාච අත්තනා භුඤ්ජ. මා ව පමාදොති දානාදීසු පුඤ්ඤෙසු මා පමජ්ජි. චක්කං චත්තය කොසලාධිපාති කුසලජ්ඣාසය, මහාරාජ, පතිරූපදෙසවාසාදිකං චතුබ්බිධං ධම්මචක්කං පවත්තෙහි. පකතිරථො හි ද්විතී චක්කෙහි ගච්ඡති, අයං පන කායො ඉමෙහි චතුහි චක්කෙහි දෙවලොකං ගච්ඡති, තෙන තෙ “ධම්මචක්ක”න්ති සච්චායං ගතා, තං ත්වං චක්කං පවත්තෙහි. අධම්මිකොති යථා අඤ්ඤෙ ඡන්දාගතිං ගච්ඡන්තා ලොකං උච්ඡ්‍රයන්තෙ පීලෙත්වා විය ධනමෙව සංකඩ්ඨන්තා අධම්මිකා භොන්ති, තථා ත්වං මා අධම්මිකො අහු. ධම්මං පාලයාති –

“දානං සීලං පරිච්චාගං, අජ්ජවං මද්දවං තපං;
අක්කොධං අවිහිංසඤ්ච, ඛන්තිඤ්ච අවිරොධන”න්ති. (ජා. 2.21.176) –

ඉමං පන දසවිධං රාජධම්මමෙව පාලය රක්ඛ, මා පරිච්චජි.

මහාසත්තො තස්සා චචනං සම්පට්ඨන්තො —

150.

“සොහං තදෙව පුනඡ්ඡනං, වටුමං ආචරිස්සාමි සොහනෙ;
අරියාවරිතං සුකොසලෙ, අරහන්තො මෙ මනාපාව පස්සිතු”න්ති. —
ගාථමාහ;

තත්ථ වටුමන්ති මග්ගං. අරියාවරිතන්ති අරියෙහි බුද්ධාදීහි ආචිණ්ණං.
සුකොසලෙති සොහනෙ කොසලරඤ්ඤො ධීතෙති අත්ථො. අරහන්තොති
කිලෙසෙහි ආරකත්තා, අරානඤ්ච අරීනඤ්ච හතත්තා, පච්චයානං අරහත්තා
එවංලද්ධනාමා පච්චෙකබුද්ධා. ඉදං චුත්තං හොති — හද්දෙ, කොසලරාජධීතෙ සො
අහං “දානං මෙ දින්න”න්ති තිත්තිං අකත්වා පුනඡ්ඡනං තදෙව අරියාවරිතං
දානමග්ගං ආචරිස්සාමි. මය්හඤ්ච අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යාත්තා අරහන්තො
මනාපදස්සනා, වීචරාදීනි දාතුකාමතාය තෙයෙව පස්සිතුං ඉච්ඡාමිති.

එවඤ්ච පන චත්වා රාජා දෙවියා සම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා “හද්දෙ, මයා තාව
පුරිමහවෙ අත්තනො කුසලකම්මං විත්ථාරෙත්වා කමිතං, ඉමාසං පන නාරීනං
මජ්ඣෙ රූපෙන වා ලීලාචිලාසෙන වා තයා සදිසි එකාපි නත්ථි, සා ත්වං කිං කම්මං
කත්වා ඉමං සම්පත්තිං පටිලභී”ති පුච්ඡන්තො පුන ගාථමාහ —

151.

“දෙවී විය අච්ඡරූපමා, මජ්ඣෙ නාරිගණස්ස සොහසි;
කිං කම්මමකාසි හද්දකං, කෙනාසි චණ්ණවතී සුකොසලෙ”ති.

තස්සත්ථො — හද්දෙ සුකොසලෙ කොසලරඤ්ඤො සුධීතෙ ත්වං.
රූපසම්පත්තියා අච්ඡරූපමා තිදසපුරෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො අඤ්ඤතරා දෙවධීතා
විය ඉමස්ස නාරිගණස්ස මජ්ඣෙ සොහසි, පුබ්බෙ කිං නාම හද්දකං කල්‍යාණකම්මං
අකාසි, කෙනාසි කාරණෙන එවං චණ්ණවතී ජාතාති.

අථස්ස සා පුරිමහවෙ කල්‍යාණකම්මං කට්ඨන්ති සෙසගාථාද්වයමාහ —

152.

“අම්බට්ඨකුලස්ස ඛත්තිය, දාස්‍යාහං පරපෙසියා අහුං;
සඤ්ඤතා ව ධම්මජීවිනී, සීලවතී ව අපාපදස්සනා.

153.

“උද්ධට්ඨත්තං අහං තදා, වරමානස්ස අදාසිං භික්ඛුනො;
විත්තා සුමනා සයං අහං, තස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදිස”න්ති.

සාපි කිර ජාතිස්සරාව අහොසි, තස්මා අත්තනො ජාතිස්සරඤ්ඤාණෙන
පරිච්ඡින්නත්වාච කට්ඨසි.

තත්ථ අම්බට්ඨකුලස්සාති කුටුම්භියකුලස්ස. දාසාහන්ති දාසී අහං,
 “දාසාහ”න්තිපි පායො. පරපෙසියාති පරෙහි තස්ස තස්ස කිව්වස්ස කරණත්ථාය
 පෙසිතබ්බා පෙසනකාරිකා. සඤ්ඤතාති දාසියො නාම දුස්සීලා භොන්ති, අහං පන
 තීහි ද්වාරෙහි සඤ්ඤතා සීලසම්පන්නා. ධම්මජීවීතීති පරවඤ්චනාදීති අකත්ථා
 ධම්මෙන සමෙන පවත්තිතජීවිකා. සීලවතීති ආචාරසම්පන්නා ගුණවතී.
 අපාපදස්සනාති කල්‍යාණදස්සනා පියධම්මා.

උද්ධට්ඨත්තන්ති අත්තනො පත්තකොට්ඨාසවසෙන උද්ධරිත්ථා
 උද්ධභාගහත්තං. භික්ඛුනොති භින්නකිලෙසස්ස පච්චෙකඛුද්ධස්ස. චිත්තා සුමනාති
 තුට්ඨා සොමනස්සජාතා කම්මඵලං සද්දහන්ති. තස්ස කම්මස්සාති තස්ස
 එකභික්ඛාදානකම්මස්ස. ඉදං චුත්තං භොති – අහං, මහාරාජ, පුබ්බෙ සාවත්ථීයං
 අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්භියකුලස්ස දාසී හුත්ථා අත්තනො උද්ධභාගහත්තං ආදාය
 නික්ඛමන්ති එකං පච්චෙකඛුද්ධං පිණ්ඩාය වරත්තං දිස්වා අත්තනො තණ්හං
 මීලාපෙත්ථා සඤ්ඤතාදිගුණසම්පන්නා කම්මඵලං සද්දහන්ති තස්ස තං හත්තං
 අදාසිං, සාහං යාවතායුකං යත්ථා කාලං කත්ථා තත්ථ සාවත්ථීයං කොසලරඤ්ඤො
 අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බන්තිත්ථා ඉදාති තච පාදෙ පරිවරමානා ඵ්වරුපං
 සම්පත්තිං අනුභවාමි, තස්ස මම කම්මස්ස ඉදමීදිසං ඵලන්ති. තත්ථ
 ගුණසම්පන්නානං දින්නදානස්ස මහජ්ඣලභාවදස්සනත්ථං –

“අග්ගතො වෙ පසන්නාන”න්ති (ඉතිචු. 90) ව.

“එස දෙවමනුස්සානං, සබ්බකාමදදො නිධි”ති (චූ. පා. 8.10) ව. –

ආදිගාථා චිත්ථාරෙතබ්බා.

ඉති තෙ උභොපි අත්තනො පුරිමකම්මං චිත්ථාරතො කට්ඨත්ථා තතො පට්ඨාය
 චතුසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ නිවෙසනද්වාරෙති ඡ දානසාලායො කාරෙත්ථා
 සකලජම්බුදීපං උන්නඨිගලං කත්ථා මහාදානං පවත්තෙත්ථා සීලං රක්ඛිත්ථා
 උපොසථකම්මං කත්ථා ජීවිතපරියොසානෙ සග්ගපරායණා අහෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා දෙවී
 රාහුලමාතා අහොසි, රාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

කුම්මාසපිණ්ඩිජාතකවණ්ණනා දසමා.

[416] 11. පරන්තපජාතකවණ්ණනා

ආගමීස්සති මෙ පාපන්ති ඉදං සත්ථා වෙඵ්චනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස
 වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තදා හි ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං
 “ආචුසො, දෙවදත්තො තථාගතස්ස මාරණත්ථමෙව පරිසක්කති, ධනුග්ගහෙ
 පයොපෙසි, සීලං පවිජ්ඣි, නාළාගිරිං විස්සජ්ජාපෙසි, තථාගතස්ස විනාසත්ථමෙව
 උපායං කරොති”ති. සත්ථා ආගන්ත්ථා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය

සන්නිසින්නා’ ති ප්‍රවිණිත්වා ‘ඉමාය නාමා’ ති වුත්තෙ ‘න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපෙස මම වධාය පරිසක්කි, තාසමත්තම්පි පන කාතුං අසක්කොන්තො අත්තනාව දුක්ඛං අනුභොසි’ ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිප්පානි සික්ඛි, සබ්බරුතජානනමත්තං උග්ගණ්හි. සො ආවරියස්ස අනුයොගං දත්වා බාරාණසිං පච්චාගච්ඡි, පිතා තං ඔපරජ්ජෙ යපෙසි. කිඤ්චාපි ඔපරජ්ජෙ යපෙති, මාරාපෙතුකාමො පන නං හුත්වා දට්ඨුමිපි න ඉච්ඡි. අට්ඨකා සිඬගාලී ද්වෙ පොතකෙ ගහෙත්වා රත්තිං මනුස්සෙසු පටිසල්ලිනෙසු නිද්ධමනෙන නගරං පාවිසි. බොධිසත්තස්ස ව පාසාදෙ සයනගබ්භස්ස අවිදුරෙ එකා සාලා අත්ථි, තත්ථෙකො අද්ධිකමනුස්සො උපාහනා ඔමුඤ්චිත්වා පාදමුලෙ භූමියං යපෙත්වා එකස්මිං ඵලකෙ නිපජ්ජි, න තාව නිද්දායති. තදා සිඬගාලියා පොතකා ඡාතා විරවිංසු. අථ තෙසං මාතා ‘තාතා, මා සද්දං කරිත්ථ, එතිස්සා සාලාය ඵකො මනුස්සො උපාහනා ඔමුඤ්චිත්වා භූමියං යපෙත්වා ඵලකෙ නිපන්නො න තාව නිද්දායති, එතස්ස නිද්දායනකාලෙ එතා උපාහනා ආහරිත්වා තුම්හෙ බාදාපෙස්සාමි’ ති අත්තනො භාසාය ආහ. බොධිසත්තො මන්තානුභාවෙන තස්සා භාසං ඡානිත්වා සයනගබ්භා නික්ඛමිම වාතපානං විවරිත්වා ‘කො එත්ථා’ ති ආහ. ‘අහං, දෙව, අද්ධිකමනුස්සො’ ති. ‘උපාහනා තෙ කුහි’ ති? ‘භූමියං, දෙවා’ ති. ‘උක්ඛිත්වා ඔලම්බෙත්වා යපෙහි’ ති. තං සුත්වා සිඬගාලී බොධිසත්තස්ස කුජ්ඣි.

පුන එකදිවසං සා තට්ඨෙ නගරං පාවිසි. තදා වෙකො මත්තමනුස්සො ‘පානීයං පිවිස්සාමි’ ති පොක්ඛරණිං ඔතරන්තො පතිත්වා නිමුග්ගො නිරස්සාසො මරි. නිවත්ථා පනස්ස ද්වෙ සාටකා නිවාසනන්තරෙ කභාපණ්ණස්සං අඬගුලියා ව මුද්දිකා අත්ථි. තදාපි සා පුත්තකෙ ‘ඡාතම්හා, අම්මා’ ති විරවන්තෙ ‘තාතා, මා සද්දං කරිත්ථ, එතිස්සා පොක්ඛරණියා මනුස්සො මනො, තස්ස ඉදඤ්චිදඤ්ච අත්ථි, සො පන මරිත්වා සොපානෙයෙව නිපන්නො, තුම්හෙ එතං මනුස්සං බාදාපෙස්සාමි’ ති ආහ. බොධිසත්තො තං සුත්වා වාතපානං විවරිත්වා ‘සාලාය කො අත්ථි’ ති වත්වා එකෙනුට්ඨාය ‘අහං, දෙවා’ ති වුත්තෙ ‘ගච්ඡ එතිස්සා පොක්ඛරණියා මතමනුස්සස්ස සාටකෙ ව කභාපණ්ණස්සඤ්ච අඬගුලිමුද්දිකඤ්ච ගහෙත්වා සරිරමස්ස යථා න උට්ඨහති, එවං උදකෙ ඔසිදාපෙහි’ ති ආහ. සො තථා අකාසි. සා පුනපි කුජ්ඣිත්වා ‘පුරිමදිවසෙ තාව මෙ පුත්තකානං උපාහනා බාදිතුං න අදාසි, අජ්ජ මතමනුස්සං බාදිතුං න දෙනි, හොතු, ඉතො දානි තතියදිවසෙ එකො සපත්තරාජා ආගන්ත්වා නගරං පරික්ඛිපිස්සති. අථ නං පිතා යුද්ධත්ථාය පෙසෙස්සති, තත්‍ර තෙ සිසං ඡින්නිස්සන්ති, අථ තෙ ගලලොහිතං පිවිත්වා වෙරං මුඤ්චිස්සාමි. ත්වං මයා සද්ධිං වෙරං බන්ධසි, ඡානිස්සාමි’ ති විරවිත්වා බොධිසත්තං තජ්ජෙත්වා පුත්තකෙ ගහෙත්වා නික්ඛමති.

තතියදිවසෙ එකො සපත්තරාජා ආගන්ත්වා නගරං පරිවාරෙසි. රාජා බොධිසත්තං ‘ගච්ඡ, තාත, තෙන සද්ධිං යුජ්ඣාමි’ ති ආහ. ‘මයා, දෙව, එකං දිට්ඨං

අත්ථි, ගන්තුං න විසභාමි, ජීවිතන්තරායං භායාමි” ති. “මය්හං තයි මනෙ වා අමනෙ වා කිං, ගච්ඡාහෙව ත්ව”න්ති? සො “සාධු, දෙවා” ති මහාසත්තො පරිසං ගහෙත්වා සපත්තරඤ්ඤො ධීතද්වාරෙන අනික්ඛමිත්වා අඤ්ඤං ද්වාරං විවරිත්වා නික්ඛමි. තස්මිං ගච්ඡන්තෙ සකලනගරං තුව්ඡං විය අහොසි. සබ්බෙ තෙනෙව සද්ධිං නික්ඛමිංසු. සො එකස්මිං සභාගට්ඨානෙ ඛන්ධාවාරං නිවාසෙත්වා අච්ඡි. රාජා වින්තෙසි “උපරාජා නගරං තුව්ඡං කත්වා බලං ගහෙත්වා පලායි, සපත්තරාජාපි නගරං පරිවාරෙත්වා ධීතො, ඉදානි මය්හං ජීවිතං නත්ථි” ති. සො “ජීවිතං රක්ඛස්සාමි” ති දෙවිඤ්ච පුරොහිතඤ්ච පරන්තපං නාමෙකං පාදමූලිකඤ්ච දාසං ගහෙත්වා රත්තිභාගෙ අඤ්ඤාතකවෙසෙන පලායිත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි. බොධිසත්තො තස්ස පලාතභාවං ඤත්වා නගරං පවිසිත්වා යුද්ධං කත්වා සපත්තං පලාපෙත්වා රජ්ජං ගණ්හි. පිතාපිස්ස එකස්මිං නදීතීරෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා එලාඵලෙන යාපෙන්නො වසි. රාජා ච පුරොහිතො ච එලාඵලත්ථාය ගච්ඡන්ති. පරන්තපදාසො දෙවියා සද්ධිං පණ්ණසාලායමෙව හොති. තත්‍රාපි රාජානං පටිච්ච දෙවියා කුච්ඡස්මිං ගබ්භො පතිට්ඨාසි. සා අභිණ්හසංසග්ගවෙසෙන පරන්තපෙන සද්ධිං අතිවරි. සා එකදිවසං පරන්තපං ආභ “රඤ්ඤා ඤාතෙ නෙව තව, න මය්හං ජීවිතං අත්ථි, තස්මා මාරෙහි න”න්ති. “කථං මාරෙමි” ති? එස තං බග්ගඤ්ච න්භානසාටකඤ්ච ගාභාපෙත්වා න්භායිතුං ගච්ඡති, තත්‍රස්ස න්භානට්ඨානෙ පමාදං ඤත්වා බග්ගෙන සීසං ඡින්දිත්වා සරීරං බණ්ඩාබණ්ඩිකං කත්වා භූමියං නිබණ්හාහීති. සො “සාධු” ති සම්පට්චිඡි.

අපේකදිවසං පුරොහිතොයෙව එලාඵලත්ථාය ගන්ත්වා අවිදුරෙ රඤ්ඤො න්භානතිත්ථසාමන්තෙ එකං රුක්ඛං ආරුය්හ එලාඵලං ගණ්හාති. රාජා “න්භායස්සාමි” ති පරන්තපං බග්ගඤ්ච න්භානසාටකඤ්ච ගාභාපෙත්වා නදීතීරං අගමාසි. තත්ථ නං න්භානකාලෙ පමාදමාපන්නං “මාරෙස්සාමි” ති පරන්තපො ගීවාය ගහෙත්වා බග්ගං උක්ඛිපි. සො මරණභයෙන චිරවි. පුරොහිතො තං සද්දං සුත්වා ඔලොකෙන්නො පරන්තපං රාජානං මාරෙන්නං දිස්වා භීතතසිතො සාධං විස්සජ්ජෙත්වා රුක්ඛතො ඔරුය්හ එකං ගුම්ඛං පවිසිත්වා නිලිපි. පරන්තපො තස්ස සාධාවිස්සජ්ජනසද්දං සුත්වා රාජානං මාරෙත්වා භූමියං බණ්හිත්වා “ඉමස්මිං යානෙ සාධාවිස්සජ්ජනසද්දො අහොසි, කො නු බො එත්ථා” ති විචින්නො කඤ්චි අදිස්වා න්භත්වා ගතො. තස්ස ගතකාලෙ පුරොහිතො නිසින්තට්ඨානා නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො සරීරං බණ්ඩාබණ්ඩිකං ඡින්දිත්වා ආවාටෙ නිබාතභාවං ඤත්වා න්භත්වා අත්තතො වධහයෙන අත්ඨවෙසං ගහෙත්වා පණ්ණසාලං අගමාසි. තං දිස්වා පරන්තපො “කිං තෙ, බ්‍රාහ්මණ, කත”න්ති ආභ. සො අජානන්නො විය “දෙව, අක්ඛිති මෙ නාසෙත්වා ආගතොමිහි, උස්සන්තාසිවිසෙ අරඤ්ඤෙ එකස්මිං වම්මිකපස්සෙ අට්ඨාසිං, තත්‍රෙකෙන ආසිවිසෙන නාසවාතො විස්සට්ඨො මෙ භවිස්සති” ති ආභ. පරන්තපො “න මං සඤ්ජානාති, ‘දෙවා’ ති වදති, සමස්සාසෙස්සාමි න”න්ති වින්තෙත්වා “බ්‍රාහ්මණ, මා වින්තයි, අහං තං පටිජග්ගිස්සාමි” ති අස්සාසෙත්වා එලාඵලං දත්වා සන්තප්පෙසි. තතො පට්ඨාය පරන්තපදාසො එලාඵලං ආහරි, දෙවිපි පුත්තං විජායි. සා පුත්තෙ වඩ්ඪන්තෙ එකදිවසං පටිවුසසමයෙ සුඛනිසින්තා සණ්ඨං පරන්තපදාසං එතදවොච “ත්වං

රාජානං මාරොන්තො කෙනචි දිට්ඨො”ති. “න මං කොචි අද්දස,
සාධාවිස්සජ්ජනසද්දං පන අස්සොසිං, තස්සා සාධාය මනුස්සෙන වා තිරච්ඡානෙන
වා විස්සට්ඨභාවං න ඡානාමි, යදා කදාචි පන මෙ භයං ආගච්ඡන්තං
සාධාවිස්සට්ඨට්ඨානානො ආගමිස්සති”ති තාය සද්ධිං සල්ලපන්තො පඨමං ගාථමාහ

—

154.

“ආගමිස්සති මෙ පාපං, ආගමිස්සති මෙ භයං;
තදා හි චලිතා සාධා, මනුස්සෙන මිගෙන වා”ති.

තත්ථ පාපන්ති ලාමකං අනිට්ඨං අකන්තං. භයන්ති චිත්තුත්‍රාසභයමිපි මෙ
ආගමිස්සති, න සක්කා නාගන්තුං. කිංකාරණා? තදා හි චලිතා සාධා මනුස්සෙන
මිගෙන වාති න පඤ්ඤායති, තස්මා තතො මං භයං ආගමිස්සති.

තෙ “පුරොහිතො නිද්දායති”ති මඤ්ඤිංසු. සො පන අනිද්දායමානොව තෙසං
කථං අස්සොසි. අට්ඨකදිවසං පුරොහිතො පරන්තපදාසෙ ඵලාඵලත්ථාය ගතෙ
අත්තනො බ්‍රාහ්මණිං සරිත්වා විලපන්තො දුතියං ගාථමාහ —

155.

“භීරුයා නුන මෙ කාමො, අවිදුරෙ වසන්තියා;
කරිස්සති කිසං පණ්ඩුං, සාව සාධා පරන්තප”න්ති.

තත්ථ භීරුයාති ඉත්ථි ව නාම අප්පමත්තකෙනාපි භායති, තස්මා “භීරු”ති
වුච්චති. අවිදුරෙති නාතිදුරෙ ඉතො කතිපයයොජනමත්ථකෙ වසන්තියා භීරුයා
මය්හං බ්‍රාහ්මණියා යො මම කාමො උප්පන්තො, සො නුන මං කිසඤ්ච පණ්ඩුඤ්ච
කරිස්සතිති දස්සෙති. “සාව සාධා”ති ඉමිනා පන ඔපම්මං දස්සෙති, යථා සාධා
පරන්තපං කිසං පණ්ඩුං කරොති, ඵචන්ති අත්ථො.

ඉති බ්‍රාහ්මණො ගාථමෙව වදති, අත්ථං පන න කටෙති, තස්මා ඉමාය ගාථාය
කිච්චං දෙවියා අපාකටං. අථ නං “කිං කටෙසි බ්‍රාහ්මණා”ති ආහ. සොපි
“සල්ලක්ඛිතං මෙ”ති වත්වා පුන ඵකදිවසං තතියං ගාථමාහ —

156.

“සොවයිස්සති මං කන්තා, ගාමෙ වසමනින්දිතා;
කරිස්සති කිසං පණ්ඩුං, සාව සාධා පරන්තප”න්ති.

තත්ථ සොවයිස්සතිති සොකුප්පාදනෙන සුක්ඛාපෙස්සති. කන්තාති ඉට්ඨහරියා.
ගාමෙ වසන්ති බාරාණසියං වසන්තිති අධිප්පායො. අනින්දිතාති අගරහිතා
උත්තමරූපධරා.

පුනෙකදිවසං චතුත්ථං ගාථමාහ —

157.

“තයා මං අසිතාපඬ්ගි, සිතානි හණිතානි ව;
කිසං පණ්ඩුං කරිස්සන්ති, සාව සාබා පරන්තප” තිති.

තත්ථ තයා මං අසිතාපඬ්ගිති තයා මං අසිතා අපඬ්ගි. ඉදං වුත්තං හොති – හද්දෙ,
අක්ඛිකොටිතො අඤ්ජනසලාකාය නිහරිත්වා අභිසඬ්ඛනඅසිතාපඬ්ගි තයා
පවත්තිතානි මන්දහසිතානි ව මධුරහසිතානි ව මං සා විස්සට්ඨසාබා විරවමානා
පරන්තපං විය කිසං පණ්ඩුං කරිස්සන්ති. ප-කාරස්ස ව-කාරං කත්වා “වඬ්ගි” තිපි
පාඨොයෙව.

අපරභාගෙ කුමාරො වයප්පත්තො අහොසි සොළසවස්සුද්දෙසිකො. අථ නං
බ්‍රාහ්මණො යට්ඨිකොටිං ගාභාපෙත්වා න්භානතිත්ථං ගන්ත්වා අක්ඛිති
උම්මිලෙත්වා ඔලොකෙසි. කුමාරො “නනු ත්වං බ්‍රාහ්මණ, අන්ධො” ති ආහ. සො
“නාහං අන්ධො, ඉමිනා මෙ උපායෙන ජීවිතං රක්ඛාමි” ති වත්වා “තව පිතරං
ජානාසි” ති ආහ. “අයං මෙ පිතා” ති වුත්තෙ “නායං තව පිතා, පිතා පන තෙ
බාරාණසිරාජා, අයං තුම්භාකං දාසො, සො මාතරි තෙ විප්පට්ඨප්පිත්වා ඉමස්මිං
යානෙ තව පිතරං මාරෙත්වා නිබ්ණි” ති අට්ඨිති නිහරිත්වා දස්සෙසි. කුමාරස්ස
බලවකොධො උප්පජ්ජි. අථ නං “ඉදානි කිං කරොමි” ති පුච්ඡි. “යං තෙ ඉස්මිංයෙව
තිත්ථෙ පිතු තෙන කතං, තං කරොමි” ති සබ්බං පවත්තිං ආවික්ඛිත්වා කුමාරං
කතිපාහං ථරුගණ්හනං සික්ඛාපෙසි. අට්ඨකදිවසං කුමාරො බග්ගඤ්ච
න්භානසාටකඤ්ච ගහෙත්වා “න්භායිතුං ගච්ඡාම, තාතා” ති ආහ. පරන්තපො
“සාධු” ති තෙන සද්ධිං ගතො. අථස්ස න්භායිතුං ඔතිණ්ණකාලෙ දක්ඛිණහත්ථෙන
අසිං, වාමහත්ථෙන වුළං ගහෙත්වා “ත්වං කිර ඉමස්මිංයෙව තිත්ථෙ මම පිතරං
වුළාය ගහෙත්වා විරවන්තං මාරෙසි, අහමිපි තං තට්ඨෙ කරිස්සාමි” ති ආහ. සො
මරණභයභීතො පරිදෙවමානො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

158.

“ආගමා නුන සො සද්දො, අසංසි නුන සො තව;
අක්ඛාතං නුන තං තෙන, යො තං සාබමකම්පයි.

159.

“ඉදං බො තං සමාගම්ම, මම බාලස්ස වින්තිතං;
තදා හි වලිතා සාබා, මනුස්සෙන මිගෙන වා” ති.

තත්ථ ආගමාති සො සාබසද්දො නුන තං ආගතො සම්පත්තො. අසංසි නුන සො
තවාති සො සද්දො තව ආරොවෙසි මඤ්ඤ. අක්ඛාතං නුන තං තෙනාති යො
සත්තො තදා තං සාබං අකම්පයි, තෙන “ඵවං තෙ පිතා මාරිතො” ති නුන තං
කාරණං අක්ඛාතං. සමාගම්මාති සඬ්ගම්ම, සමාගතන්ති අත්ථො. යං මම බාලස්ස
“තදා වලිතා සාබා මනුස්සෙන මිගෙන වා, තතො මෙ භයං උප්පජ්ජිස්සති” ති
වින්තිතං පරිවිතක්කිතං අහොසි, ඉදං තයා සද්ධිං සමාගතන්ති වුත්තං හොති.

තනො කුමාරො ඔසානගාථමාහ —

160.

“තපෙව ත්වං අවෙදෙසි, අවඤ්චි පිතරං මම;
හත්තවා සාධාහි ඡාදෙන්තො, ආගමිස්සති මෙ භය”න්ති.

තත්ථ තපෙව ත්වං අවෙදෙසිති තපෙව ත්වං අඤ්ඤාසි. අවඤ්චි පිතරං මමාති ත්වං මම පිතරං “න්භායිතුං ගච්ඡාමා”ති විස්සාසෙත්වා න්භායන්තං මාරෙත්වා බණ්ඩාබණ්ඩිකං ඡන්දිත්වා නිබණ්ණත්වා “සවෙ කොචි ජානිස්සති, මය්හමපි එවරුපං භයං ආගච්ඡිස්සති”ති වඤ්චෙසි, ඉදං බො පන මරණභයං ඉදානි තවාගතන්ති.

ඉති තං වත්වා තත්තප්ප ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා නිබණ්ණත්වා සාධාහි පටිච්ඡාදෙන්වා බග්ගං ධොවිත්වා න්භත්වා පණ්ණසාලං ගන්ත්වා තස්ස මාරිතභාවං පුරොහිතස්ස කපෙත්වා මාරං පරිභාසිත්වා “ඉධ කිං කරිස්සාමා”ති තයො ජනා බාරාණසිමෙව අගමංසු. බොධිසත්තො කනිට්ඨස්ස ඔපරජ්ජං දත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපදං පුරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි — “තදා පිතුරාජා දෙවදත්තො අහොසි, පුරොහිතො ආනන්දො, පුත්තරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

පරන්තපජාතකවණ්ණනා එකාදසමා.

ගන්ධාරවග්ගො දුතියො.

ජාතකුද්දානං —

කුක්කු මනොජ සුතනො, ගිජ්ඣ දබ්භපුප්ඵ පණ්ණකො;
සත්තුභස්ත අට්ඨිසෙතො, කපි බකබ්බමා දස.

ගන්ධාරො මහාකපි ව, කුම්භකාරො දළ්භධම්මො;
සොමදත්තො සුසිමො ව, කොට්ඨිමිබලි ධුමකාරී;
ජාගරො කුම්මාසපිණ්ඩො, පරන්තපා එකාදස.

සත්තකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨකනිපාතො

[417] 1. කච්චානිජාතකවණ්ණනා

ඔදානවත්ථා සුවි අල්ලකෙසාති ඉදං සත්ථා ඡෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මාතුපොසකං උපාසකං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. සො කිර සාවත්ථියං කුලදාරකො ආචාරසම්පන්නො පිතරි කාලකතෙ මාතුදෙවනො හුත්වා මුඛධොවනදන්තකට්ඨදානන්භාපනපාදධොවනාදිවෙය්‍යාවච්චකම්මෙන වෙච යාගුහත්තාදීහි ව මාතරං පටිජග්ගි. අථ නං මාතා “තාත, තච අඤ්ඤානිපි සරාචාසකිච්චානි අත්ථි, එකං සමජාතිකං කුලකුමාරිකං ගණ්භාහි, සා මං පොසෙස්සති, ත්වම්පි අත්තනො කම්මං කරිස්සසි”ති ආහ. “අම්ම, අහං අත්තනො හිතසුඛං අපච්චාසිසමානො තුම්හෙ උපට්ඨහාමි, කො අඤ්ඤො එවං උපට්ඨහිස්සති”ති? “කුලවඩ්ඪනකම්මං නාම තාත, කාතුං වට්ටති”ති. “න මය්හං සරාචාසෙන අත්ථො, අහං තුම්හෙ උපට්ඨහිත්වා තුම්භාකං ධුමකාලෙ පබ්බජිස්සාමි”ති. අථස්ස මාතා පුතජ්ජුතං යාචිත්වාපි මනං අලභමානා තස්ස ඡන්දං අග්ගහෙත්වා සමජාතිකං කුලකුමාරිකං ආනෙසි. සො මාතරං අප්පට්ඨිත්ථිත්වා තාය සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි. සාපි “මය්හං සාමිකො මහන්තෙන උස්සාහෙන මාතරං උපට්ඨහති, අහම්පි නං උපට්ඨහිස්සාමි, එවමස්ස පියා භවිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා තං සක්කච්චං උපට්ඨහි. සො “අයං මෙ මාතරං සක්කච්චං උපට්ඨහී”ති තතො පට්ඨාය ලද්ධලද්ධානි මධුරබාදනීයාදීනි තස්සායෙව දෙති. සා අපරභාගෙ වින්තෙසි “අයං ලද්ධලද්ධානි මධුරබාදනීයාදීනි මය්හඤ්ඤෙව දෙති, අද්ධා මාතරං නිහරිතුකාමො භවිස්සති, නිහරණුපායමස්සා කරිස්සාමි”ති එවං අයොනියො උම්මුජ්ජිත්වා එකං දිවසං ආහ – “සාමි, තයි ඛහි නික්ඛමන්තෙ තච මාතා මං අක්කොසති”ති. සො තුණ්හි අහොසි.

සා වින්තෙසි – “ඉමං මහල්ලිකං උජ්ඣාපෙත්වා පුත්තස්ස පටිකුලං කාරෙස්සාමි”ති. තතො පට්ඨාය යාගුං දදමානා අච්චුණ්භං වා අනිසීතලං වා අනිලොණං වා අලොණං වා දෙති. “අම්ම, අච්චුණ්භා”ති වා “අනිලොණා”ති වා චුත්තෙ පුරෙත්වා සිතොදකං පක්ඛිපති. පුත “අනිසීතලා, අලොණායෙවා”ති චුත්තෙ “ඉදානෙව ‘අච්චුණ්භා, අනිලොණා’ති වත්ථා පුත ‘අනිසීතලා, අලොණා’ති වදසි, කා තං තොසෙතුං සක්ඛිස්සති”ති මහාසද්දං කරොති. ත්භානොදකම්පි අච්චුණ්භං කත්වා පිට්ඨියං ආසිඤ්චති. “අම්ම, පිට්ඨි මෙ දහති”ති ව චුත්තෙ පුත පුරෙත්වා සිතොදකං පක්ඛිපති. “අනිසීතං, අම්මා”ති චුත්තෙ “ඉදානෙව ‘අච්චුණ්භ’න්ති වත්ථා පුත ‘අනිසීත’න්ති වදති, කා එතිස්සා අවමානං සහිතුං සක්ඛිස්සති”ති පටිවිස්සකානං කට්ඨෙසි. “අම්ම, මඤ්චකෙ මෙ ඛහු මඬිගුලා”ති ව චුත්තා මඤ්චකං නිහරිත්වා තස්ස උපරි අත්තනො මඤ්චකං පොථෙත්වා “පොථිතො මෙ”ති අනිහරිත්වා පඤ්ඤපෙති. මහාඋපාසිකා දිගුණෙහි මඬිගුලෙහි ඛජ්ජමානා සබ්බරත්තිං නිසින්නාව චිතිනාමෙත්වා “අම්ම, සබ්බරත්තිං මඬිගුලෙහි බාදිතාමිහී”ති වදති. ඉතරා “හියෙයා තෙ මඤ්චකො පොථිතො, කා ඉමිස්සා කිච්චං නිත්ථරිතුං සක්කොති”ති පටිවත්ථා “ඉදානි නං පුත්තෙන උජ්ඣාපෙස්සාමි”ති තත්ථ තත්ථ ඛෙළසිඬ්ඝාණිකාදීනි විජ්ජකිරිත්වා “කා ඉමං සකලගෙහං අසුචිං කරොති”ති චුත්තෙ “මාතා තෙ එවරුපං කරොති, ‘මා කරී’ති වුච්චමානා කලභං කරොති, අහං

එවරුපාය කාලකණ්ණියා සද්ධිං එකගෙනෙ වසිතුං න සක්කොමි, එතං වා සරෙ වසාපෙහි, මං වා''ති ආහ.

සො තස්සා වචනං සුත්වා ‘‘හද්දෙ, ත්වං තරුණා යත්ථ කත්ථවි ගන්ත්වා ජීවිතුං සක්කා, මාතා පන මෙ ජරාදුබ්බලා, අහමෙවස්සා පටිසරණං, ත්වං නික්ඛමිත්වා අත්තනො කුලගෙහං ගච්ඡාහි’’ති ආහ. සා තස්ස වචනං සුත්වා භීතා වින්තෙසි ‘‘න සක්කා ඉමං මාතු අත්තරෙ භින්දිතුං, එකංසෙනස්ස මාතා පියා, සවෙ පනාහං කුලසරං ගමිස්සං, විධවවාසං වසන්ති දුක්ඛිතා භවිස්සාමි, පුරිමනයෙනෙව සස්සුං ආරාධෙත්වා පටිජග්ගිස්සාමි’’ති. සා තතො පටියාය පුරිමසදිසමෙව තං පටිජග්ගි. අට්ඨකදිවසං සො උපොසකො ධම්මස්සවනත්ථාය ජෙනවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. ‘‘කිං, උපාසක, ත්වං පුඤ්ඤකම්මෙසු න පමජ්ජසි, මාතුඋපටියානකම්මං පුරෙසි’’ති ව චුත්තො ‘‘ආම, හන්තෙ, සා පන මම මාතා මය්හං අරුචියායෙව එකං කුලදාරිකං ආනෙසි, සා ඉදඤ්චිදඤ්ච අනාවාරකම්මං අකාසි’’ති සබ්බං සත්ථු ආචික්ඛිත්වා ‘‘ඉති භගවා සා ඉත්ථී නෙව මං මාතු අත්තරෙ භින්දිතුං සක්ඛි, ඉදානි නං සක්කවචං උපට්ඨහති’’ති ආහ. සත්ථා තස්ස කථං සුත්වා ‘‘ඉදානි තාව ත්වං උපාසක, තස්සා වචනං න අකාසි, පුබ්බෙ පනෙතිස්සා වචනෙන තව මාතරං නික්කඩ්ඪිත්වා මං නිස්සාය පුන ගෙහං ආනෙත්වා පටිජග්ගි’’ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ අඤ්ඤතරස්ස කුලස්ස පුත්තො පිතරි කාලකතෙ මාතුදෙවතො හුත්වා චුත්තනියාමෙනෙව මාතරං පටිජග්ගිති සබ්බං හෙට්ඨා කපිතනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. ‘‘අහං එවරුපාය කාලකණ්ණියා සද්ධිං වසිතුං න සක්කොමි, එතං වා සරෙ වසාපෙහි, මං වා’’ති චුත්තෙ තස්සා කථං ගහෙත්වා ‘‘මාතුයෙව මෙ දොසො’’ති මාතරං ආහ ‘‘අම්ම, ත්වං නිව්චං ඉමස්මිං සරෙ කලහං කරොසි, ඉතො නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤස්මිං යථාරුචිතෙ යානෙ වසාහි’’ති. සා ‘‘සාධු’’ති රොදමානා නික්ඛමිත්වා එකං සමිද්ධකුලං නිස්සාය හතිං කත්වා දුක්ඛෙන ජීවිකං කප්පෙසි. සස්සුයා සරා නික්ඛන්තකාලෙ සුණ්ණියා ගබ්භො පතිට්ඨති. සා ‘‘තාය කාලකණ්ණියා ගෙනෙ වසමානාය ගබ්භමිපි න පටිලභිං, ඉදානි මෙ ගබ්භො ලද්ධො’’ති පතීනො ව පටිවිස්සකානඤ්ච කට්ඨන්ති විවරති.

අපරභාගෙ පුත්තං විජායිත්වා සාමිකං ආහ ‘‘තව මාතරි ගෙනෙ වසමානාය පුත්තං න ලභිං, ඉදානි මෙ ලද්ධො, ඉමිනාපි කාරණෙන තස්සා කාලකණ්ණිභාවං ජානාහි’’ති. ඉතරා ‘‘මම කිරි නික්කඩ්ඪිතකාලෙ පුත්තං ලභි’’ති සුත්වා වින්තෙසි ‘‘අද්ධා ඉමස්මිං ලොකෙ ධම්මො මතො භවිස්සති, සවෙ හි ධම්මො මතො න භවෙය්‍ය, මාතරං පොට්ඨත්වා නික්කඩ්ඪන්තා පුත්තං න ලභෙය්‍යං, සුබං න ජීවෙය්‍යං, ධම්මස්ස මතකහත්තං දස්සාමි’’ති. සා එකදිවසං තිලපිට්ඨඤ්ච තණ්ඩුලඤ්ච පවනථාලිඤ්ච දබ්බිඤ්ච ආදාය ආමකසුසානං ගන්ත්වා තිහි මනුස්සසීසෙහි උද්ධනං කත්වා අග්ගිං ජාලෙත්වා උදකං ඔරුය්හ සසීසං න්හත්වා සාටකං නිවාසෙත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා උද්ධනට්ඨානං ගන්ත්වා කෙසෙ

මොවෙත්වා තණ්ඩුලෙ ධොව්තුං ආරභි. තදා බොධිසත්තො සක්කො දෙවරාජා අහොසි. බොධිසත්තා ච නාම අප්පමත්තා හොන්ති, සො තස්මිං බණෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තං දුක්ඛජ්ජත්තං “ධම්මො මනො”ති සඤ්ඤාය ධම්මස්ස මතකහත්තං දාතුකාමං දිස්වා “අජ්ජ මය්හං බලං දස්සෙස්සාමි”ති බ්‍රාහ්මණවෙසෙන මහාමග්ගං පටිපන්නො විය හුත්වා තං දිස්වා මග්ගා ඔක්කම්ම තස්සා සන්තිකෙ යත්වා “අම්ම, සුසානෙ ආහාරං පචන්තා නාම නත්ථි, ත්වං ඉමිනා ඉධ පක්කෙන තිලොදනෙන කිං කරිස්සසි”ති කථං සමුට්ඨාපෙන්නො පයමං ගාථමාහ –

1.

“ඔදාතවත්ථා සුචි අල්ලකෙසා, කච්චානි කිං කුම්භිමධිස්සයිත්වා;
පිට්ඨා තිලා ධොවසි තණ්ඩුලානි, තිලොදනො හෙහිති කිස්සහෙතු”ති.

තත්ථ කච්චානීති තං ගොත්තෙන ආලපති. කුම්භිමධිස්සයිත්වානි පචනථාලිකං මනුස්සසිසුද්ධනං ආරොපෙත්වා. හෙහිතීති අයං තිලොදනො කිස්ස හෙතු භවිස්සති, කිං අත්තනා භුඤ්ජිස්සසි, උදාහු අඤ්ඤං කාරණමත්ථිති.

අථස්ස සා ආචික්ඛන්ති දුතියං ගාථමාහ –

2.

“න බො අයං බ්‍රාහ්මණ භොජනත්ථා, තිලොදනො හෙහිති සාධුපක්කො;
ධම්මො මනො තස්ස පහුත්තමජ්ජ, අහං කරිස්සාමි සුසානමජ්ජකෙ”ති.

තත්ථ ධම්මොති ජෙට්ඨාපවායනධම්මො වෙච තිව්ධසුචරිතධම්මො ච. තස්ස පහුත්තමජ්ජානි තස්සාහං ධම්මස්ස ඉදං මතකහත්තං කරිස්සාමිති අත්ථො.

තතො සක්කො තතියං ගාථමාහ –

3.

“අනුච්චිච කච්චානි කරොහි කිච්චං, ධම්මො මනො කො නු තවෙච සංසි;
සහස්සනෙත්තො අතුලානුභාවො, න මියාතී ධම්මවරො කදාචී”ති.

තත්ථ අනුච්චිචානි උපපරික්ඛිත්වා ජානිත්වා. කො නු තවෙච සංසිති කො නු තච ඵලං ආචික්ඛි. සහස්සනෙත්තොති අත්තානං ධම්මවරං උත්තමධම්මං කත්වා දස්සෙන්තො ඵලමාහ.

තං වචනං සුත්වා ඉතරා ද්වෙ ගාථා අහාසි –

4.

“දළ්භජ්ජමාණං මම ඵත්ථ බ්‍රහ්මෙ, ධම්මො මනො නත්ථි මමෙත්ථ කඬ්ඛා;
යෙ යෙව දානි පාපා භවන්ති, තෙ තෙව දානි සුඛිතා භවන්ති.

5.

“සුඤ්ඤා හි මය්හං වඤ්ඤා අහොසි, සා මං වධිත්වාන විජායි පුත්තං;
සා දානි සබ්බස්ස කුලස්ස ඉස්සරා, අහං පනම්හි අපවිද්ධා එකිකා” ති.

තත්ථ දළ්භජ්ජමාණන්ති දළ්භං ථීරං නිස්සංසයං බ්‍රාහ්මණ ඵත්ථ මම පමාණන්ති
වදති. යෙ යෙනි තස්ස මතභාවෙ කාරණං දස්සෙන්ති එවමාහ. වධිත්වානාති
පොථෙත්වා නික්කච්ඡිත්වා. අපවිද්ධාති ඡඩ්ඨිතා අනාථා හුත්වා එකිකා වසාමි.

තතො සක්කො ඡට්ඨං ගාථමාහ —

6.

“ජීවාමි වොහං න මනොහමස්මි, තවෙව අත්ථාය ඉධාගතොස්මි;
යා තං වධිත්වාන විජායි පුත්තං, සභාව පුත්තෙන කරොමි හස්ම” ති.

තත්ථ වොති නිපාතමත්තං.

ඉතරා තං සුත්වා “ධී අහං කිං කථෙසිං, මම නත්තු අමරණකාරණං
කරිස්සාමි” ති සත්තමං ගාථමාහ —

7.

“එවඤ්ඤා තෙ රුච්චති දෙවරාජ, මමෙව අත්ථාය ඉධාගතොසි;
අහඤ්ඤා පුත්තො සුඤ්ඤා ච නත්තා, සම්මොදමානා සරමාවසෙමා” ති.

අථස්සා සක්කො අට්ඨමං ගාථමාහ —

8.

“එවඤ්ඤා තෙ රුච්චති කාතියානි, හතාපි සත්තා න ජහාසි ධම්මං;
තුචඤ්ඤා පුත්තො සුඤ්ඤා ච නත්තා, සම්මොදමානා සරමාවසෙමා” ති.

තත්ථ හතාපි සත්තාති යදි ත්වං පොථිතාපි නික්කච්ඡිතාපි සමානා තච දාරකෙසු
මෙත්තධම්මං න ජහාසි, එවං සත්තෙ යථා ත්වං ඉච්ඡසි, තථා හොතු, අහං තෙ
ඉමස්මිං ගුණෙ පසන්නොති.

එවඤ්ඤා පන වත්වා අලඬකතපටියත්තො සක්කො අත්තනො ආනුභාවෙන
ආකාසෙ යත්වා “කච්චානි ත්වං මා හායි, පුත්තො ච තෙ සුඤ්ඤා ච මමානුභාවෙන
ආගන්ත්වා අත්තරාමග්ගෙ තං බමාපෙත්වා ආදාය ගමිස්සන්ති, අජ්ජමත්තා
හොහි” ති වත්වා අත්තනො යානමෙව ගතො. තෙපි සක්කානුභාවෙන තස්සා ගුණං
අනුස්සරිත්වා “කහං නො මාතා” ති අත්තොගාමෙ මනුස්සෙ පුච්ඡිත්වා
“සුසානාහිමුඛං ගතා” ති සුත්වා “අම්ම, අම්මා” ති සුසානමග්ගං පටිපජ්ජිත්වා තං
දිස්වාච පාදෙසු පතිත්වා “අම්ම, අම්මාකං දොසං බමාහි” ති තං බමාපෙසුං. සාපි

නත්තාරං ගණ්ඨි. ඉති තෙ සම්මොදමානා ගෙහං ගන්ත්වා තතො පටියාය
සමග්ගවාසං වසිංසු.

9.

“සා කාතියානී සුණ්ඨාය සද්ධිං, සම්මොදමානා සරමාවසිත්ථං;
පුත්තො ච නත්තා ච උපට්ඨහිංසු, දෙවානම්න්දෙන අධිග්ගහීතා” ති. —

අයං අභිසම්බුද්ධගාථා.

තත්ථ සා කාතියානීහි භික්ඛවෙ, සා කච්චානගොත්තා. දෙවානම්න්දෙන
අධිග්ගහීතාහි දෙවින්දෙන සක්කෙන අනුග්ගහීතා හුත්වා තස්සානුභාවෙන
සමග්ගවාසං වසිංසුති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ සො උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා
මාතුපොසකො එතරහි මාතුපොසකො අහොසි, හරියාපිස්ස තදා හරියායෙව,
සක්කො පන අහමෙව අහොසිත්ති.

කච්චානිජාතකවණ්ණනා පට්ඨා.

[418] 2. අට්ඨසද්දජාතකවණ්ණනා

ඉදං පුරෙ නින්තමාහුති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො කොසලරඤ්ඤො
අඬ්ඬරත්තසමයෙ සුතං භිංසනකං අවිනිබ්භොගසද්දං ආරබ්භ කට්ඨෙ. වත්ථු හෙට්ඨා
ලොහකුම්භිජාතකෙ (ජා. 1.4.53 ආදයො) කථිතසද්දසමෙව. ඉධ පන සත්ථා “මය්භං,
හන්තෙ, ඉමෙසං සද්දානං සුතත්තා කිත්ති හවිස්සති” ති වුත්තෙ “මා භාසි, මහාරාජ,
න තෙ එතෙසං සුතපච්චයා කොචි අන්තරායො හවිස්සති, න හි, මහාරාජ, එවරුපං
භයානකං අවිනිබ්භොගසද්දං ත්වමෙවෙකො සුණ්ඨි, පුබ්බෙපි රාජානො එවරුපං
සද්දං සුත්වා බ්‍රාහ්මණානං කථං ගහෙත්වා සබ්බවතුක්කයඤ්ඤං යජිතුකාමා
පණ්ඩිතානං වචනං සුත්වා යඤ්ඤභරණත්ථාය ගහිතසත්තෙ විස්සජ්ජෙත්වා නගරෙ
මාසාතහෙරිං වරාපෙසු” ත්ති වත්ථා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො
අසීතිකොට්ඨිහවෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයජ්ජත්තො තක්කසිලායං
උග්ගහිතසිජ්ජො මාතාපිතුනං අච්චයෙන රතනවිලොකනං කත්වා සබ්බං විභවජාතං
දානමුඛෙ විස්සජ්ජෙත්වා කාමෙ පභාය හිමවන්තං පටිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං
පබ්බජිත්වා කුමාරාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා අපරභාගෙ
ලොණමබ්බලසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං වරන්තො බාරාණසිං පත්වා රාජ්‍යයානෙ
වසි. තදා බාරාණසිරාජා සිරිසයනෙ නිසිත්තො අඬ්ඬරත්තසමයෙ අට්ඨ සද්දෙ
අස්සොසි — පට්ඨං රාජනිවෙසනසාමන්තා උය්‍යානෙ එකො ඛකො සද්දමකාසි,
දුතියං තස්මිං සද්දෙ අනුපවිජිත්තෙයෙව හත්ථිසාලාය තොරණනිවාසිනී කාකී

සද්දමකාසී, තතියං රාජගෙහෙ කණ්ණිකායං නිවුත්ථසුණපාණකො සද්දමකාසී,
 චතුත්ථං රාජගෙහෙ පොසාවනියකොකිලො සද්දමකාසී, පඤ්චමං තත්ථෙව
 පොසාවනියමිගො සද්දමකාසී, ඡට්ඨං තත්ථෙව පොසාවනියවානරො සද්දමකාසී,
 සත්තමං තත්ථෙව පොසාවනියකින්නරො සද්දමකාසී, අට්ඨමං තස්මිං සද්දෙ
 අනුපච්ඡින්නෙයෙව රාජනිවෙසනමත්ථකෙන උය්‍යානං ගච්ඡන්තො
 පච්චෙකඛුද්ධො එකං උදානං උදානෙන්තො සද්දමකාසී.

බාරාණසිරාජා ඉමෙ අට්ඨ සද්දෙ සුත්වා භීතතසිතො පුනදිවසෙ බ්‍රාහ්මණෙ
 පුච්ඡි. බ්‍රාහ්මණා “අන්තරායො තෙ, මහාරාජ, භවිස්සති, සබ්බචතුක්කයඤ්ඤං
 යජ්ස්සාමා”ති වත්වා රඤ්ඤා “යථාරුචිතං කරොථා”ති අනුඤ්ඤාතා භට්ඨපභට්ඨා
 රාජකුලතො නික්ඛමිත්වා යඤ්ඤකම්මං ආරභිංසු. අථ තෙසං ඡෙට්ඨකස්ස
 යඤ්ඤකාරබ්‍රාහ්මණස්ස අන්තෙවාසී මාණුවො පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො ආචරියං ආභ -
 “ආචරිය, එවරුපං කක්ඛලං ඵරුසං අසාතං බහුතං සත්තානං විනාසකම්මං මා
 කරි”ති. “තාත, ත්වං කිං ජානාසී, සවෙපි අඤ්ඤං කිඤ්චි න භවිස්සති, මච්ඡමංසං
 තාව බහුං බාදිතුං ලභිස්සාමා”ති. “ආචරිය, කුච්ඡිං නිස්සාය නිරයෙ
 නිබ්බත්තනකම්මං මා කරොථා”ති. තං සුත්වා සෙසබ්‍රාහ්මණා “අයං අම්භාකං
 ලාභන්තරායං කරොති”ති තස්ස කුජ්ඣිංසු. මාණුවො තෙසං භයෙන “තෙන හි
 තුම්හෙව මච්ඡමංසබාදනුපායං කරොථා”ති වත්වා නික්ඛමිත්වා බහිනගරෙ රාජානං
 නිවාරෙතුං සමත්ථං ධම්මිකසමණබ්‍රාහ්මණං උපධාරෙන්තො රාජ්‍යයානං ගන්ත්වා
 බොධිසත්තං දිස්වා වන්දිත්වා “භන්තෙ, කිං තුම්භාකං සත්තෙසු අනුකම්පා නත්ථී,
 රාජා බහු සත්තෙ මාරෙන්වා යඤ්ඤං යජාපෙති, කිං වො මහාජනස්ස
 බන්ධනමොක්ඛං කාතුං න වට්ටති”ති ආභ. “මාණව, එත්ථ නෙව රාජා අම්හෙ
 ජානාති, න මයං රාජානං ජානාමා”ති. “ජානාථ පන, භන්තෙ, රඤ්ඤා සුතසද්දානං
 නිජ්ජත්ති”න්ති? “ආම, ජානාමි”ති. “ජානන්තා රඤ්ඤො කස්මා න කථෙථා”ති?
 “මාණව කිං සක්කා ‘අහං ජානාමි’ති නලාටෙ සිඬගං බන්ධිත්වා වරිතුං, සවෙ
 ඉධාගන්ත්වා පුච්ඡස්සති, කථෙස්සාමි”ති.

මාණුවො වෙගෙන රාජකුලං ගන්ත්වා “කිං, තාතා”ති වුත්තෙ “මහාරාජ,
 තුම්හෙහි සුතසද්දානං නිජ්ජත්තිං ජානනකො එකො තාපසො තුම්භාකං උය්‍යානෙ
 මඬගලසිලායං නිසින්තො ‘සවෙ මං පුච්ඡස්සති, කථෙස්සාමි’ති වදති, ගන්ත්වා තං
 පුච්ඡිතුං වට්ටති”ති ආභ. රාජා වෙගෙන තත්ථ ගන්ත්වා තාපසං වන්දිත්වා
 කතපට්ඨසන්ථාරො නිසිදිත්වා “සච්චං කිර, භන්තෙ, තුම්හෙ මයා සුතසද්දානං
 නිජ්ජත්තිං ජානාමා”ති පුච්ඡි. “ආම, මහාරාජා”ති. “තෙන හි කථෙථ තං මෙ”ති.
 “මහාරාජ, තෙසං සුතපච්චයා තව කොචි අන්තරායො නත්ථී, පොරාණුය්‍යානෙ පන
 තෙ එකො බකො අත්ථී, සො ගොවරං අලභන්තො ජීසව්ජාය පරෙතො පඨමං
 සද්දමකාසී”ති තස්ස කිරියං අත්තනො ඤාණෙන පරිච්ඡින්නිත්වා පඨමං ගාථමාභ -

10.

“ඉදං පුරෙ නින්තමාහු, බහුමච්ඡං මහොදකං;
 ආවාසො බකරාජස්ස, පෙත්තිකං භවනං මම;

ත්‍යජ්ජ හෙකෙන යාපෙම, ඔකං න විජ්ජාමසෙ’’ති.

තත්ථ ඉදන්ති මඬිගලපොක්ඛරණං සන්ධාය වදති. සා හි පුබ්බෙ උදකතුම්බෙන උදකෙ පවිසන්තෙ මහොදකා බහුමච්ඡා, ඉදානි පන උදකස්ස පච්ඡන්නත්තා න මහොදකා ජාතා. ත්‍යජ්ජ හෙකෙනාති තෙ මයං අජ්ජ මච්ඡෙ අලහන්තා මණ්ඩුකමත්තෙන යාපෙම. ඔකන්ති එවං ජිසව්ජාය පිළිතාපි වසනට්ඨානං න විජ්ජාම.

ඉති, මහාරාජ, සො බකො ජිසව්ජාපිළිතො සද්දමකාසි. සචෙපි තං ජිසව්ජාතො මොචෙතුකාමො, තං උය්‍යානං සොධාපෙත්වා පොක්ඛරණං උදකස්ස පුරෙහීති. රාජා තථා කාරෙතුං එකං අමච්චං ආණාපෙසි.

‘‘හත්ථිසාලතොරණෙ පන තෙ, මහාරාජ, එකා කාකී වසමානා අත්තනො පුත්තසොකෙන දුතියං සද්දමකාසි, තතොපි තෙ භයං නත්ථි’’ති වත්ථා දුතියං ගාථමාහ –

11.

‘‘කො දුතියං අසිලිස්ස, බන්ධරස්සක්ඛි හෙව්ජති;
කො මෙ පුත්තෙ කුලාවකං, මඤ්ච සොත්ථිං කරිස්සති’’ති.

වත්ථා ව පන ‘‘කො නාම තෙ, මහාරාජ, හත්ථිසාලාය හත්ථිමෙණ්ඩො’’ති පුච්ඡි. ‘‘බන්ධරො නාම, හන්තෙ’’ති. ‘‘එකක්ඛිකාණො සො, මහාරාජා’’ති? ‘‘ආම, හන්තෙ’’ති. මහාරාජ, හත්ථිසාලාය තෙ ද්වාරතොරණෙ එකා කාකී කුලාවකං කත්ථා අණ්ඩකානි නික්ඛිපි. තානි පරිණතානි කාකපොතකා නික්ඛන්තා, හත්ථිමෙණ්ඩො හත්ථිං ආරුය්හ සාලතො නික්ඛමන්තො ව පවිසන්තො ව අඬිකුසකෙන කාකිමිපි පුත්තකෙපිස්සා පහරති, කුලාවකමිපි විද්ධංසෙති. සා තෙන දුක්ඛෙන පිළිතා තස්ස අක්ඛිහෙදනං ආයාචන්ති එවමාහ, සචෙ තෙ කාකියා මෙත්තචිත්තං අත්ථි, එතං බන්ධරං පක්කොසාපෙත්වා කුලාවකවිද්ධංසනතො වාරෙහීති. රාජා තං පක්කොසාපෙත්වා පරිභාසිත්වා භාරෙත්වා අඤ්ඤස්ස තං හත්ථිං අදාසි.

‘‘පාසාදකණ්ණිකාය පන තෙ, මහාරාජ, එකො සුණපාණකො වසති. සො තත්ථ චෙග්ගුං බාදිත්වා තස්මිං බිණෙ සාරං බාදිතුං නාසක්ඛි, සො භක්ඛං අලහිත්වා නික්ඛමිතුමිපි අසක්කොන්තො පරිදෙවමානො තතියං සද්දමකාසි, තතොපි තෙ භයං නත්ථි’’ති වත්ථා තස්ස කිරියං අත්තනො ඤාණෙන පරිච්ඡන්දිත්වා තතියං ගාථමාහ –

12.

‘‘සබ්බා පරික්ඛතා චෙග්ගු, යාව තස්සා ගතී අහු;
බිණහක්ඛො මහාරාජ, සාරෙ න රමතී සුණො’’ති.

තත්ථ යාව තස්සා ගතී අහුති යාව තස්සා ඵෙග්ගුයා නිප්ඵත්ති අහොසි, සා සබ්බා බාදිතා. න රමතීති “මහාරාජ, සො පාණකො තතො නික්ඛමිත්වා ගමනට්ඨානම්පි අපස්සන්තො පරිදෙවති, නීහරාපෙහි න”න්ති ආහ. රාජා එකං පුරිසං ආණාපෙත්වා උපායෙන නං නීහරාපෙසි.

“නිවෙසනෙ පන තෙ, මහාරාජ, එකා පොසාවනියා කොකිලා අත්ථී”ති? “අත්ථී, හන්තෙ”ති. “මහාරාජ, සා අත්තනා නිවුත්ථපුබ්බං වනසණ්ඩං සරිත්වා උක්කණ්ඨිත්වා ‘කදා නු බො ඉමම්භා පඤ්ජරා මුච්චිත්වා රමණීයං වනසණ්ඩං ගච්ඡිස්සාමි’ති වතුත්ථං සද්දමකාසි, තතොපි තෙ භයං නත්ථී”ති වත්වා වතුත්ථං ගාථමාහ –

13.

“සා නුනාහං ඉතො ගන්ත්වා, රඤ්ඤො මුත්තා නිවෙසනා;
අත්තානං රමයිස්සාමි, දුමසාබනිකෙතිනී”ති.

තත්ථ දුමසාබනිකෙතිනී සුපුජ්ජිතාසු රුක්ඛසාබාසු සකනිකෙතා හුත්වා. එවඤ්ච පන වත්වා “උක්කණ්ඨිතා, මහාරාජ, සා කොකිලා, විස්සජ්ජෙහි න”න්ති ආහ. රාජා තථා කාරෙසි.

“නිවෙසනෙ පන තෙ, මහාරාජ, එකො පොසාවනියො මිගො අත්ථී”ති? “අත්ථී, හන්තෙ”ති. “මහාරාජ, සො එකො යුථපති අත්තනො මිගං අනුස්සරිත්වා කිලෙසවසෙන උක්කණ්ඨිතො පඤ්චමං සද්දමකාසි, තතොපි තෙ භයං නත්ථී”ති වත්වා පඤ්චමං ගාථමාහ –

14.

“සො නුනාහං ඉතො ගන්ත්වා, රඤ්ඤො මුත්තො නිවෙසනා;
අග්ගොදකානි පිස්සාමි, යුථස්ස පුරතො වජ”න්ති.

තත්ථ අග්ගොදකානීති අග්ගඋදකානි, අඤ්ඤෙහි මිගෙහි පයමතරං අපිතානි අනුච්ඡිට්ඨොදකානි යුථස්ස පුරතො ගච්ඡන්තො කදා නු බො පිවිස්සාමිති.

මහාසත්තො තම්පි මිගං විස්සජ්ජාපෙත්වා “නිවෙසනෙ පන තෙ, මහාරාජ, පොසාවනියො මක්කටො අත්ථී”ති පුච්ඡි. “අත්ථී, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “සොපි, මහාරාජ, හිමවන්තපදෙසෙ යුථපති මක්කටිහි සද්ධිං කාමගිද්ධො හුත්වා විවරන්තො භරතෙන නාම ලුද්දෙන ඉධ ආනිතො, ඉදානි උක්කණ්ඨිත්වා තත්ථෙව ගන්තුකාමො ඡට්ඨං සද්දමකාසි, තතොපි තෙ භයං නත්ථී”ති වත්වා ඡට්ඨං ගාථමාහ –

15.

“තං මං කාමෙහි සම්මත්තං, රත්තං කාමෙසු මුච්ඡිතං;
ආනයි භරතො ලුද්දො, බාහිකො හද්දමත්ථු තෙ”ති.

තත්ථ බාහිකොති බාහිකරට්ඨවාසී. භද්දමත්ථු තෙනි ඉමමත්ථං සො වානරො ආහ, තුය්හං පන භද්දමත්ථු, විස්සජ්ජෙනි නත්ති.

මහාසත්තො තං වානරං විස්සජ්ජාපෙත්වා “නිවෙසනෙ පන තෙ, මහාරාජ, පොසාවනියො කින්නරො අත්ථී”ති පුච්ඡිත්වා “අත්ථී”ති වුත්තෙ “සො, මහාරාජ, අත්තනො කින්නරියා කතගුණං අනුස්සරිත්වා කිලෙසාතුරො සද්දමකාසී. සො හි තාය සද්ධිං එකදිවසං තුඬගපබ්බතසිරං ආරුහී. තෙ තත්ථ වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නානි නානාපුෂ්පානි ඔව්නන්තා පිළන්ධන්තා සූරියං අත්ථඬගතං න සල්ලක්ඛෙසුං, අත්ථඬගතෙ සූරියෙ ඔතරන්නානං අත්ථකාරො අහොසී. තත්තං කින්නරී ‘සාමී, අත්ථකාරො වත්තති, අපක්ඛලන්තො අප්පමාදෙන ඔතරාහී’ති වත්වා හත්ථෙ ගහෙත්වා ඔතාරෙසී, සො තාය තං වචනං අනුස්සරිත්වා සද්දමකාසී, තතොපි තෙ භයං නත්ථී”ති තං කාරණං අත්තනො ඤාණබලෙන පරිච්ඡින්නිත්වා පාකටං කරොන්තො සත්තමං ගාථමාහ –

16.

“අත්ථකාරතිමිසායං, තුඬගෙ උපරිපබ්බතෙ;
සා මං සණ්භෙන මුදුනා, මා පාදං බලි යස්මති”ති.

තත්ථ අත්ථකාරතිමිසායන්ති අත්ථභාවකාරකෙ තමෙ. තුඬගෙති තිබ්බණ්ණං. සණ්භෙන මුදුනාති මට්ඨයෙන මුදුකෙන වචනෙන. මා පාදං බලි යස්මතීති ය-කාරො බ්‍යඤ්ජනසන්ධිවසෙන ගහිතො. ඉදං වුත්තං හොති – සා මං කින්නරී සණ්භෙන මුදුකෙන වචනෙන “සාමී, අප්පමන්තො හොති, මා පාදං බලි අස්මති, යථා තෙ උපක්ඛලිත්වා පාදො පාසාණස්මිං න බලති, තථා ඔතරා”ති වත්වා හත්ථෙන ගහෙත්වා ඔතාරෙසීති.

ඉති මහාසත්තො කින්නරෙන කතසද්දකාරණං කථෙත්වා තං විස්සජ්ජාපෙත්වා “මහාරාජ, අට්ඨමො උදානසද්දො අහොසී. නන්දමූලකපබ්භාරස්මිං කිර එකො පච්චෙකඛුද්ධො අත්තනො ආයුසඬ්ඛාරපරික්ඛයං ඤත්වා ‘මනුස්සපථං ගන්ත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො උය්‍යානෙ පරිනිබ්බායිස්සාමී, තස්ස මෙ මනුස්සා සරීරනික්ඛෙපං කාරෙත්වා සාධුකිළං කිළිත්වා ධාතුපූජං කත්වා සග්ගපථං පුරෙස්සන්ති’ති ඉද්ධානුභාවෙන ආගච්ඡන්තො තච පාසාදස්ස මත්ථකං පත්තකාලෙ ඛන්ධහාරං ඔතාරෙත්වා නිබ්බානපුරපචෙසනදීපනං උදානං උදානෙසී”ති පච්චෙකඛුද්ධෙන වුත්තං ගාථමාහ –

17.

“අසංසයං ජාතිබයන්තදස්සී, න ගබ්භසෙය්‍යං පුනරාවච්ඡස්සං;
අයමන්තිමා පච්ඡිමා ගබ්භසෙය්‍යා, බීණො මෙ සංසාරො පුනබ්භවායා”ති.

තස්සත්ථො – ජාතියා බයන්තසඬ්ඛාතස්ස නිබ්බානස්ස දිට්ඨන්තා ජාතිබයන්තදස්සී අහං අසංසයං පුන ගබ්භසෙය්‍යං න ආවච්ඡස්සං, අයං මෙ අන්තිමා

ජාති, පවිත්‍රිමා ගබ්හසෙය්‍යා, බීණො මෙ පුනබ්හවාය ඛන්ධපටිපාටිසඬ්ඛානො සංසාරොති.

“ඉද්දෙව පන සො උදානං වත්වා ඉමං උය්‍යානවනං ආගම්ම එකස්ස සුපුජ්ඣිතස්ස සාලස්ස මුලෙ පරිනිබ්බුතො, එහි, මහාරාජ, සරීරකිච්චමස්ස කර්ස්සාමා” ති මහාසත්තො රාජානං ගහෙත්වා පච්චෙකඛුද්ධස්ස පරිනිබ්බුතට්ඨානං ගන්ත්වා සරීරං දස්සෙසි. රාජා තස්ස සරීරං දිස්වා සද්ධිං බලකායෙන ගන්ධමාලාදීහි පුෂෙත්වා බොධිසත්තස්ස වචනං නිස්සාය යඤ්ඤං භාරෙත්වා සබ්බසත්තානං ජීවිතදානං දත්වා නගරෙ මාසාතහෙරිං වරාපෙත්වා සත්තාහං සාධුකීළං කීළිත්වා සබ්බගන්ධවිතකෙ මහත්තෙන සක්කාරෙන පච්චෙකඛුද්ධස්ස සරීරං ක්‍රමාපෙත්වා ධාතුයො චතුමහාපටෙ පූජං කාරෙසි. බොධිසත්තොපි රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා “අප්පමත්තො හොහී” ති ඔවදිත්වා හිමවත්තමෙව පටිසිත්වා බ්‍රහ්මච්ඡාරෙසු පරිකම්මං කත්වා අපරිහීනජ්ඣානො බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “මහාරාජ, තස්ස සද්දස්ස සුතකාරණා තව කොචි අන්තරායො නත්ථී” ති යඤ්ඤං හරාපෙත්වා “මහාජනස්ස ජීවිතං දෙහී” ති ජීවිතදානං දාපෙත්වා නගරෙ ධම්මහෙරිං වරාපෙත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, මාණුවො සාරිපුත්තො, තාපසො පන අහමෙව අහොසි” ති.

අට්ඨසද්දජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[419] 3. සුලසාජාතකවණ්ණනා

ඉදං සුවණ්ණකායුරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං අනාථපිණ්ඩිකස්ස දාසිං ආරබ්හ කටෙසි. සා කිර එකස්මිං උස්සවදිවසෙ දාසිගණෙන සද්ධිං උය්‍යානං ගච්ඡන්ති අත්තනො සාමිනිං පුඤ්ඤලක්ඛණදෙවිං ආහරණං යාචි. සා තස්සා සතසහස්සමූලං අත්තනො ආහරණං අදාසි. සා තං පිළන්ධිත්වා දාසිගණෙන සද්ධිං උය්‍යානං පාචිසි. අටෙකො වොරො තස්සා ආහරණෙ ලොහං උප්පාදෙත්වා “ඉමං මාරෙත්වා ආහරණං හරිස්සාමී” ති තාය සද්ධිං සල්ලපන්තො උය්‍යානං ගන්ත්වා තස්සා මච්ඡමංසසුරාදීනි අදාසි. සා “කිලෙසවසෙන දෙනි මඤ්ඤ” ති ගහෙත්වා උය්‍යානකීළං කීළිත්වා විමංසනත්ථාය සායන්හසමයෙ නිපන්තෙ දාසිගණෙ උට්ඨාය තස්ස සන්තිකං අගමාසි. සො “හද්දෙ, ඉමං යානං අප්පට්චින්නං, ථොකං පුරතො ගච්ඡාමා” ති ආහ. තං සුත්වා ඉතරා “ඉමස්මිං යානෙ සක්කා රහස්සකම්මං කාතුං, අයං පන නිස්සංසයං මං මාරෙත්වා පිළන්ධනහණ්ඩං හරිතුකාමො භවිස්සති, හොතු, සික්ඛාපෙස්සාමි න” ති වින්තෙත්වා “සාමී, සුරාමදෙන මෙ සුක්ඛං සරීරං, පානීයං තාව මං පායෙහී” ති එකං කූපං නෙත්වා “ඉතො මෙ පානීයං ඔසිඤ්වා” ති රජ්ජුඤ්ච සටඤ්ච දස්සෙසි. වොරො රජ්ජුං කූපෙ ඔතාරෙසි, අථ නං ඔනමිත්වා උදකං ඔසිඤ්වන්තං මහබ්බලදාසී උහොහි හත්ටෙහි ආණ්ඩදං පහරිත්වා කූපෙ බිපිත්වා “න ත්වං එත්තකෙන මරිස්සසී” ති

එකං මහන්තං ඉට්ඨකං මත්ථකෙ ආසුමිහි. සො තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පත්තො. සාපි නගරං පවිසිත්වා සාමිනියා ආහරණං දදමානා “මනම්හි අජ්ජ ඉමං ආහරණං නිස්සාය මතා” ති සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි, සාපි අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරොචෙසි, අනාථපිණ්ඩිකො තථාගතස්ස ආරොචෙසි. සත්ථා “න බො, ගහපති, ඉදානෙව සා දාසී යානුජ්ජත්තිකාය පඤ්ඤාය සමන්තාගතා, පුබ්බෙපි සමන්තාගතාව, න ච ඉදානෙව තාය සො මාරිතො, පුබ්බෙපි නං මාරෙසියෙවා” ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ සුලසා නාම නගරසොහිනී පඤ්චසතවණ්ණදාසිපරිවාරා අහොසි, සහස්සෙන රත්තිං ගච්ඡති. තස්මිංයෙව නගරෙ සත්තුකො නාම වොරො අහොසි නාගබ්බො, රත්තිභාගෙ ඉස්සරසරානි පවිසිත්වා යථාරුචිං විලුම්පති. නාගරා සන්නිපතිත්වා රඤ්ඤො උපක්කොසිංසු. රාජා නගරගුත්තිකං ආණාපෙත්වා තත්ථ තත්ථ ගුමිබං යපාපෙත්වා වොරං ගණ්භාපෙත්වා “සීසමස්ස ඡින්දා” ති ආහ. තං පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා චතුක්කෙ චතුක්කෙ කසාහි තාලෙත්වා ආසාතනං නෙන්නි. “වොරො කිර ගහිතො” ති සකලනගරං සඩ්ධුහි. තදා සුලසා වාතපානෙ යත්වා අන්තරවීථිං ඔලොකෙන්ති තං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තා හුත්වා “සවෙ ඉමං වොරොති ගහිතපුරිසං මොවෙතුං සක්ඛිස්සාමි, ඉදං කිලිට්ඨකම්මං අකත්වා ඉමිනාව සද්ධිං සමග්ගවාසං කප්පෙස්සාමි” ති වින්තෙත්වා හෙට්ඨා කණුවෙරජාතකෙ (ජා. 1.4.69 ආදයො) චුත්තනයෙනෙව නගරගුත්තිකස්ස සහස්සං පෙසෙත්වා තං මොවෙත්වා තෙන සද්ධිං සම්මොදමානා සමග්ගවාසං වසී. වොරො තිණ්ණං චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන වින්තෙසි “අහං ඉමස්මිංයෙව යානෙ වසිතුං න සක්ඛිස්සාමි, තුව්ඡහත්ථෙන පලායිතුමිපි න සක්කා, සුලසාය පිළන්ධනහණ්ඩං සතසහස්සං අග්ගති, සුලසං මාරෙත්වා ඉදං ගණ්භිස්සාමි” ති. අථ නං එකදිවසං ආහ – “භද්දෙ, අහං තදා රාජපුරිසෙහි නියමානො අසුකපබ්බතමත්ථකෙ රුක්ඛදෙවතාය බලිකම්මං පටිස්සුණිං, සා මං බලිකම්මං අලභමානා භායාපෙති, බලිකම්මමස්සා කරොමා” ති. “සාධු, සාමි, සජ්ජෙත්වා පෙසෙහි” ති. “භද්දෙ, පෙසෙතුං න වට්ටති, මයං උහොපි සබ්බාහරණපටිමණ්ඩිතා මහන්තෙන පරිවාරෙන ගන්ත්වා දස්සාමා” ති. “සාධු, සාමි, තථා කරොමා” ති.

අථ නං තථා කාරෙත්වා පබ්බතපාදං ගතකාලෙ ආහ – “භද්දෙ, මහාජනං දිස්වා දෙවතා බලිකම්මං න සම්පට්ඨිස්සති, මයං උහොව අභිරුහිත්වා දෙමා” ති. සො තාය “සාධු” ති සම්පට්ඨිතො තං බලිපාතිං උක්ඛිපාපෙත්වා සයං සන්නද්ධපඤ්චාවුධො හුත්වා පබ්බතමත්ථකං අභිරුහිත්වා එකං සතපොරිසපපාතං නිස්සාය ජාතරුක්ඛමුලෙ බලිභාජනං යපාපෙත්වා “භද්දෙ, නාහං බලිකම්මත්ථාය ආගතො, තං පන මාරෙත්වා පිළන්ධනං තෙ ගහෙත්වා ගම්ස්සාමිති ආගතොම්හි, තච පිළන්ධනං ඔමුඤ්චිත්වා උත්තරසාටකෙන හණ්ඩිකං කරොහි” ති ආහ. “සාමි, මං කස්මා මාරෙසී” ති? “ධනකාරණා” ති. “සාමි, මයා කතගුණං අනුස්සර, අහං තං බන්ධිත්වා නියමානං සෙට්ඨිපුත්තෙන පරිවත්තෙත්වා බහුං ධනං දත්වා ජීවිතං ලභාපෙසිං, දෙවසිකං සහස්සං ලභමානාපි අඤ්ඤං පුරිසං න ඔලොකෙමි, එවඤ්ඤි

තව උපකාරිකං මා මං මාරෙහි, බහුඤ්ච තෙ ධනං දස්සාමි, තව දාසි ච භවිස්සාමි” ති
යාවන්ති පයමං ගාථමාහ –

18.

“ඉදං සුවණ්ණකායුරං, මුත්තා වෙළරියා බහු;
සබ්බං භරස්සු භද්දන්තෙ, මඤ්ච දාසිති සාවයා” ති.

තත්ථ කායුරන්ති ගීවායං පිළන්ධනපසාධනං කායුරං. සාවයාති මහාජනමජ්ඣෙ
සාවෙන්වා දාසිං කත්වා ගණ්භාති.

තතො සත්තුකෙන –

19.

“ඔරොපයස්සු කලාණි, මා බාළ්භං පරිදෙවසි;
න වාහං අභිජානාමි, අභන්ත්වා ධනමාහත” න්ති. –

අත්තතො අජ්ඣාසයානුරූපං දුතියගාථාය චුත්තාය සුලසා යානුජ්ජත්තිකාරණං
පටිලභිත්වා “අයං වොරො මය්භං ජීවිතං න දස්සති, උපායෙන නං පයමතරං
පපාතෙ පාතෙන්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමි” ති චින්තෙන්වා ගාථාද්වයමාහ –

20.

“යතො සරාමි අත්තානං, යතො පත්තාස්මි විඤ්ඤානං;
න වාහං අභිජානාමි, අඤ්ඤං පියතරං තයා.

21.

“එහි තං උපගුහිස්සං, කර්ස්සඤ්ච පදක්ඛිණං;
න හි දානි පුන අත්ථි, මම තුය්භඤ්ච සඬිගමො” ති.

සත්තුකො තස්සාධිජ්ජායං අජානන්තො “සාධු, භද්දෙ, එහි උපගුහස්සු ම” න්ති
ආහ. සුලසා තං තික්ඛන්තුං පදක්ඛිණං කත්වා උපගුහිත්වා “ඉදානි තං, සාමි, චතුසු
පස්සෙසු වන්දිස්සාමි” ති වත්වා පාදපිට්ඨියං සීසං යපෙන්වා බාහුපස්සෙ වන්දිත්වා
පච්ඡිමපස්සං ගන්ත්වා වන්දමානා විය හුත්වා නාගබ්බා ගණිකා වොරං ද්වීසු
පච්ඡාපාදෙසු ගහෙන්වා හෙට්ඨා සීසං කත්වා සතපොරිසෙ නරකෙ බිපි. සො
තත්ථෙව චුණ්ණචුණ්ණං පත්වා මරි. තං කිරියං දිස්වා පබ්බතමත්ථකෙ
නිබ්බන්තදෙවතා ඉමා ගාථා අභාසි –

22.

“න හි සබ්බෙසු යානෙසු, පුරිසො හොති පණ්ඩිතො;
ඉත්ථිපි පණ්ඩිතා හොති, තත්ථ තත්ථ විවක්ඛණා.

23.

“න හි සබ්බෙසු යානෙසු, පුරියො හොති පණ්ඩිතො;
ඉත්ථිපි පණ්ඩිතා හොති, ලහුං අත්ථං විචින්තිකා.

24.

“ලහුඤ්ච වත ඛිජ්ජඤ්ච, නිකට්ඨෙ සමචෙනයි;
මිගං පුණ්ණායතෙනෙව, සුලසා සත්තුකං වධි.

25.

“යොධ උජ්ජනිතං අත්ථං, න ඛිජ්ජමනුබුජ්ඣති;
යො හඤ්ඤති මන්දමති, වොරොව ගිරිගබ්භරො.

26.

“යො ච උජ්ජනිතං අත්ථං, ඛිජ්ජමෙව නිබ්බාධති;
මුච්චතෙ සත්තුසම්බාධා, සුලසා සත්තුකාමිවා”ති.

තත්ථ පණ්ඩිතා හොතීති ඉත්ථිපි පණ්ඩිතා තත්ථ තත්ථ විචක්ඛණා හොති, අථ
වා ඉත්ථි පණ්ඩිතා වෙව තත්ථ තත්ථ විචක්ඛණා ච හොති. ලහුං අත්ථං විචින්තිකාති
ලහුං ඛිජ්ජං අත්ථං විචින්තිකා. ලහුඤ්ච වතාති අදන්ධඤ්ච වත. ඛිජ්ජඤ්චාති
අවිරෙනෙව. නිකට්ඨෙ සමචෙනයිති සන්නිකෙ යිතාව තස්ස මරණුපායං චින්තෙයි.
පුණ්ණායතෙනෙවාති පුරිතධනුස්මිං. ඉදං චුත්තං හොති – යථා ඡෙකො මිගලුද්දකො
සකණ්ඩපුණ්ණධනුස්මිං ඛිජ්ජං මිගං වධති, එවං සුලසා සත්තුකං වධිති. යොධාති
යො ඉමස්මිං සත්තලොකෙ. නිබ්බාධතීති ජානාති. සත්තුකාමිවාති සත්තුකා ඉච,
යථා සුලසා මුත්තා, එවං මුච්චතීති අත්ථො.

ඉති සුලසා වොරං වධිත්වා පබ්බතා ඔරුස්භ අත්තනො පරිජනස්ස සන්නිකං
ගන්ත්වා “අයාපුත්තො කහ”න්ති පුට්ඨා “මා තං පුච්ඡා”ති චත්වා රථං
අභිරුහිත්වා නගරමෙව පාවිසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙයි “තදා තෙ උහොපි
ඉමෙයෙව අහෙසුං, දෙවතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

සුලසාජාතකවණ්ණනා තතියා.

[420] 4. සුමඬිගලජාතකවණ්ණනා

භුසම්භි කුද්ධොති ඉදං සත්ථා ඡෙතවනෙ විහරන්තො රාජොවාදසුත්තං ආරබ්භ
කට්ඨෙ. තදා පන සත්ථා රඤ්ඤා යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරොන්තෙ බොධිසත්තො තස්ස
අග්ගමහෙසියා කුච්ඡම්භි නිබ්බත්තො වයජ්ජත්තො පිතු අච්චයෙන රජ්ජං කාරෙයි,
මහාදානං පවත්තෙයි. තස්ස සුමඬිගලො නාම උය්‍යානපාලො අහොසි. අට්ඨකො

පව්වෙකබුද්ධො නන්දමූලකපබ්භාරා නික්ඛමිත්වා චාරිකං වරමානො බාරාණසිං පත්වා උය්‍යානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ නගරං පිණ්ඩාය පාවිසි. තමෙන රාජා දිස්වා පසන්නචිත්තො වන්දිත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා රාජාසනෙ නිසිදාපෙත්වා නානග්ගරසෙහි බාදනීයභොජනීයෙහි පරිච්ඡිත්වා අනුමොදනං සුත්වා පසන්නො අත්තනො උය්‍යානෙ වසනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගාභාපෙත්වා උය්‍යානං පවෙසෙත්වා සයම්පි භුත්තපාතරාසො තත්ථ ගන්ත්වා රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදීනි සංවිදහිත්වා සුමඬගලං නාම උය්‍යානපාලං වෙය්‍යාවච්චකරං කත්වා නගරං පාවිසි. පව්වෙකබුද්ධො තතො පට්ඨාය නිබද්ධං රාජගෙනෙ භුඤ්ජන්තො තත්ථ චිරං වසි, සුමඬගලොපි නං සක්කච්චං උපට්ඨති.

අටෙකදිවසං පව්වෙකබුද්ධො සුමඬගලං ආමන්තෙත්වා “අහං කතිපාහං අසුකගාමං නිස්සාය වසිත්වා ආගච්ඡිස්සාමි, රඤ්ඤො ආරොවෙහි” ති වත්වා පක්කාමි. සුමඬගලොපි රඤ්ඤො ආරොවෙසි. පව්වෙකබුද්ධො කතිපාහං තත්ථ වසිත්වා සායං සූරියෙ අත්ථඬගතෙ තං උය්‍යානං පව්වාගමි. සුමඬගලො තස්ස ආගතභාවං අජානන්තො අත්තනො ගෙහං අගමාසි. පව්වෙකබුද්ධොපි පත්තචීවරං පටිසාමෙත්වා ටොකං වඬකමිත්වා පාසාණඵලකෙ නිසිදි. තං දිවසං පන උය්‍යානපාලස්ස සරං පාහුනකා ආගමිංසු. සො තෙසං සුපබ්‍යඤ්ජනත්ථාය “උය්‍යානෙ අභයලද්ධං මිගං මාරෙස්සාමි” ති ධනුං ආදාය උය්‍යානං ගන්ත්වා මිගං උපධාරෙත්තො පව්වෙකබුද්ධං දිස්වා “මහාමිගො භවිස්සති” ති සඤ්ඤාය සරං සන්නය්හිත්වා විජ්ඣාමි. පව්වෙකබුද්ධො සීසං විවරිත්වා “සුමඬගලා” ති ආහං. සො සංවෙගප්පත්තො වන්දිත්වා “හන්තෙ, අහං තුම්භාකං ආගතභාවං අජානන්තො ‘මිගො’ ති සඤ්ඤාය විජ්ඣාමි, බමථ මෙ” ති වත්වා “හොතු දානි කිං කරිස්සසි, එහි සරං ලුඤ්චිත්වා ගණ්භාහි” ති චුත්තෙ වන්දිත්වා සරං ලුඤ්චි, මහතී වෙදනා උප්පජ්ජි. පව්වෙකබුද්ධො තත්ථෙව පරිනිබ්බාසි. උය්‍යානපාලො “සවෙ රාජා ජානිස්සති, නාසෙස්සති” ති පුත්තදාරං ගහෙත්වා තතොව පලාසි. තාවදෙව “පව්වෙකබුද්ධො පරිනිබ්බුතො” ති දෙවතානුභාවෙන සකලනගරං එකකොලාහලං ජාතං.

පුනදිවසෙ මනුස්සා උය්‍යානං ගන්ත්වා පව්වෙකබුද්ධං දිස්වා “උය්‍යානපාලො පව්වෙකබුද්ධං මාරෙත්වා පලාතො” ති රඤ්ඤො කථංසිංසු. රාජා මහන්තෙන පරිවාරෙන උය්‍යානං ගන්ත්වා සත්තාහං සරිරපුෂ්පං කත්වා මහන්තෙන සක්කාරෙන ඤාපෙත්වා ධාතුයො ආදාය වෙනියං කත්වා තං පූජෙත්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. සුමඬගලොපි එකසංවච්ඡරං විනිනාමෙත්වා “රඤ්ඤො චිත්තං ජානිස්සාමි” ති ආගන්ත්වා එකං අමච්චං පස්සිත්වා “මයි රඤ්ඤො චිත්තං ජානාහි” ති ආහං. අමච්චොපි රඤ්ඤො සන්නිකං ගන්ත්වා තස්ස ගුණං කටෙසි. රාජා අසුණන්තො විය අහොසි. පුන කිඤ්චි අවත්වා රඤ්ඤො අනත්තමනභාවං සුමඬගලස්ස කටෙසි. සො දුතියසංවච්ඡරෙපි ආගන්ත්වා තටෙව රාජා තුණ්හි අහොසි. තතියසංවච්ඡරෙ ආගන්ත්වා පුත්තදාරං ගහෙත්වා ආගමි. අමච්චො රඤ්ඤො චිත්තමුදුභාවං ඤාත්වා තං රාජද්වාරෙ යපෙත්වා තස්සාගතභාවං රඤ්ඤො කටෙසි. රාජා තං පක්කොසාපෙත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා “සුමඬගල, කස්මා තයා මම පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං පව්වෙකබුද්ධො මාරිතො” ති පුච්ඡි. සො “නාහං, දෙව,

‘පව්වෙකබුද්ධං මාරෙමී’ති මාරෙසිං, අපිව බො ඉමිනා නාම කාරණෙන ඉදං නාම අකාසි’න්ති තං පවත්තිං ආවික්ඛි. අථ නං රාජා “තෙන හි මා භාගී”ති සමස්සාසෙන්වා පුන උය්‍යානපාලමෙව අකාසි.

අථ නං සො අමච්චො පුච්ඡි “දෙව, කස්මා තුම්හෙ ද්වෙ වාරෙ සුමඬිගලස්ස ගුණං සුත්වාපි කිඤ්චි න කථයිත්ථ, කස්මා පන තතියවාරෙ සුත්වා තං පක්කොසිත්වා අනුකම්පිත්ථා”ති? රාජා “තාත, රඤ්ඤා නාම කුද්ධෙන සහසා කිඤ්චි කාතුං න වට්ඨති, තෙනාහං පුබ්බෙ තුණ්හි හුත්වා තතියවාරෙ සුමඬිගලෙ මම විත්තස්ස මුදුභාවං ඤත්වා තං පක්කොසාපෙසි”න්ති රාජවත්තං කථෙන්නො ඉමා ගාථා ආහ –

27.

“භුසම්භි කුද්ධොති අවෙක්ඛියාන, න තාව දණ්ඩං පණයෙය්‍ය ඉස්සරො;
අට්ඨානසො අප්පතිරූපමත්තනො, පරස්ස දුක්ඛාති භුසං උදීරයෙ.

28.

“යතො ච ජානෙය්‍ය පසාදමත්තනො, අත්ථං නියුඤ්ජෙය්‍ය පරස්ස දුක්කථං;
තදායමත්ථොති සයං අවෙක්ඛිය, අථස්ස දණ්ඩං සදිසං නිවෙසයෙ.

29.

“න වාපි ඤාපෙති පරං න අත්තනං, අමුච්ඡිතො යො නයතෙ නයානයං;
යො දණ්ඩධාරො භවතීධ ඉස්සරො, ස වණ්ණගුත්තො සිරියා න ධංසති.

30.

“යෙ ඛත්තියා සෙ අනිසම්මකාරිතො, පණෙන්නි දණ්ඩං සහසා පමුච්ඡිතා;
අවණ්ණසංයුතා ජහන්ති ජීවිතං, ඉතො විමුත්තාපි ච යන්ති දුග්ගතිං.

31.

“ධම්මෙ ච යෙ අරියප්පවෙදිතෙ රතා, අනුත්තරා තෙ වචසා මනසා
කම්මුතා ච;
තෙ සන්තිසොරච්චසමාධිසණ්ඨිතා, වජන්ති ලොකං දුභයං තථාවිධා.

32.

“රාජාහමස්මි නරපමදානම්ස්සරො, සවෙපි කුප්ඤාම් යපෙම් අත්තනං;
නිසෙධයන්නො ජනතං තථාවිධං, පණෙම් දණ්ඩං අනුකම්ප යොනිසො”ති.

තත්ථ අවෙක්ඛියානාති අවෙක්ඛිත්වා ජානිත්වා. ඉදං වුත්තං භොති – තාත, පථවිස්සරො රාජා නාම “අහං භුසං කුද්ධො ඛලවකොධාහිභූතො”ති ඤත්වා අට්ඨවත්ථුකාදිහෙදං දණ්ඩං පරස්ස න පණයෙය්‍ය න වත්තෙය්‍ය. කිංකාරණා? කුද්ධො හි අට්ඨවත්ථුකං සොළසවත්ථුකං කත්වා අට්ඨානෙන අකාරණෙන

අත්තනො රාජභාවස්ස අනනුරූපං “ඉමං එත්තකං නාම ආහරථ, ඉදඤ්ච තස්ස කරොථා” ති පරස්ස භුසං දුක්ඛානි බලවදුක්ඛානි උදිරයෙ.

යතොති යදා. ඉදං චුත්තං හොති – යදා පන රාජා පරස්මිං උප්පන්නං අත්තනො පසාදං ජානෙය්‍ය, අථ පරස්ස දුක්කටං අත්ථං නියුඤ්ජෙය්‍ය උපපරික්ඛෙය්‍ය, තදා එවං නියුඤ්ජන්තො “අයං නාමෙත්ථ අත්ථො, අයං එතස්ස දොසො” ති සයං අත්තපච්චක්ඛං කත්වා අථස්ස අපරාධකාරකස්ස අට්ඨවත්ථුකහෙතු අට්ඨෙව, සොළසවත්ථුකහෙතු සොළසෙව කභාපණෙ ගණ්හමානො දණ්ඩං සදිසං කතදොසානුරූපං නිවෙසයෙ යපෙය්‍ය පවත්තෙය්‍යාති.

අමුච්ඡිතොති ඡන්දාදිහි අගතිකිලෙසෙහි අමුච්ඡිතො අනභිභූතො හුත්වා යො නයානයං නයතෙ උපපරික්ඛති, සො නෙව පරං ඤාපෙති, න අත්තානං. ඡන්දාදිවසෙන හි අහෙතුකං දණ්ඩං පවත්තෙන්තො පරමිපි තෙන දණ්ඩෙන ඤාපෙති දහති පිළෙති, අත්තානමිපි තතොනිදානෙන පාපෙන. අයං පන න පරං ඤාපෙති, න අත්තානං. යො දණ්ඩධාරො භවතීධ ඉස්සරොති යො ඉධ පථවිස්සරො රාජා ඉධ සත්තලොකෙ දොසානුච්ඡවිකං දණ්ඩං පවත්තෙන්තො දණ්ඩධාරො හොති. ස වණ්ණගුත්තොති ගුණවණ්ණෙන වෙව යසවණ්ණෙන ව ගුත්තො රක්ඛිතො සිරියා න ධංසති න පරිහායති. අවණ්ණසංයුතා ජහන්තීති අධම්මිකා ලොලරාජානො අවණ්ණෙන යුත්තා හුත්වා ජීවිතං ජහන්ති.

ධම්මෙ ව යෙ අරියප්පවෙදිතෙති යෙ රාජානො ආචාරඅරියෙහි ධම්මිකරාජුහි පවෙදිතෙ දසවිධෙ රාජධම්මෙ රතා. අනුත්තරා තෙති තෙ වචසා මනසා කම්මුනා ව තීහිපි එතෙහි අනුත්තරා ජෙට්ඨකා. තෙ සන්තිසොරච්චසමාධිසණ්ඨිතාති තෙ අගතිපහානෙන කිලෙසසන්තියඤ්ච සුසීලාසඬ්ඛාතෙ සොරච්චෙ ව එකග්ගතාසමාධිමිහි ව සණ්ඨිතා පතිට්ඨිතා ධම්මිකරාජානො. වජන්ති ලොකං දුභයන්ති ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා මනුස්සලොකතො දෙවලොකං, දෙවලොකතො මනුස්සලොකන්ති උභයලොකමෙව වජන්ති, නිරයාදීසු න නිබ්බත්තන්ති. නරපමදානන්ති නරානඤ්ච නාරිනඤ්ච. යපෙමි අත්තනන්ති කුද්ධොපි කොධවසෙන අගන්ත්වා අත්තානං පොරාණකරාජුහි යපිතනයස්මිංයෙව ධම්මෙ යපෙමි, විනිච්ඡයධම්මං න හින්දාමිති.

එවං ඡහි ගාථාහි රඤ්ඤා අත්තනො ගුණෙ කථිතෙ සබ්බාපි රාජපරිසා තුට්ඨා “අයං සීලාචාරගුණසම්පත්ති තුම්භාකඤ්ඤෙව අනුරූපා” ති රඤ්ඤා ගුණෙ කටෙසු. සුමඬ්ගලො පන පරිසාය කථිතාවසානෙ උට්ඨාය රාජානං වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ රඤ්ඤො ථුතිං කරොන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

33.

“සිරි ව ලක්ඛි ව තවෙව බත්තිය, ජනාධිප මා විජහි කුදාවනං;
අක්කොධනො නිච්චපසන්නවිත්තො, අනීසො තුවං වස්සසතාති පාලය.

34.

“ගුණෙනි එතෙහි උපෙන බත්තිය, යීතමරියවත්තී සුවවො අකොධනො;
සුඛි අනුප්පීළ පසාස මෙදිනි, ඉතො විමුත්තොපි ව යාහි සුග්ගතිං.

35.

“එවං සුනීතෙන සුභාසීතෙන, ධම්මෙන ඤායෙන උපායසො නයං;
නිබ්බාපයෙ සඬ්ඛුහිතං මහාජනං, මහාව මෙසො සලිලෙන මෙදිනි” න්ති.

තත්ථ සිරි ව ලක්ඛී වානි පරිවාරසම්පත්ති ව පඤ්ඤා ව. අනීසොති නිද්දක්ඛො
හුත්වා. උපෙන බත්තියානි උපෙනො බත්තිය, අයමෙව වා පායො. යීතමරියවත්තීති
යීතඅරියවත්ති, අරියවත්ති නාම දසරාජධම්මසඬ්ඛාතං පොරාණරාජවත්තං, තත්ථ
පතිට්ඨිතත්තා යීතරාජධම්මො හුත්වානි අත්ථො. අනුප්පීළ පසාස මෙදිනිත්ති
අනුප්පීළං පසාස මෙදිනිඤ්ච, අයමෙව වා පායො. සුනීතෙනානි සුනායෙන සුට්ඨු
කාරණෙන. ධම්මෙනානි දසකුසලකම්මපට්ඨමිමෙන. ඤායෙනානි පුරිමපදස්සෙව
වෙච්චනං. උපායසොනි උපායකොසල්ලෙන. නයන්ති නයන්තො රජ්ජං
අනුසාසන්තො ධම්මිකරාජා. නිබ්බාපයෙති ඉමාය පටිපත්තියා
කායිකචෙතසිකදුක්ඛං දරථං අපනෙත්තො කායිකචෙතසිකදුක්ඛසඬ්ඛුහිතම්පි
මහාජනං මහාමෙසො සලිලෙන මෙදිනි. විය නිබ්බාපෙය්‍යා, ත්වම්පි තථෙව
නිබ්බාපෙහීති දස්සෙත්තො එවමාහ.

සත්ථා කොසලරඤ්ඤා ඔවාදවසෙන ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – “තදා පච්චෙකඬුද්ධො පරිනිබ්බුතො, සුමඬ්ඛලො ආනන්දො
අහොසි, රාජා පන අහමෙව අහොසි” න්ති.

සුමඬ්ඛලජාතකවණ්ණනා වතුත්ථා.

[421] 5. ගඬ්ඛමාලජාතකවණ්ණනා

අඬ්ඛාරජාතානි ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උපොසථකම්මං ආරබ්භ
කථෙසි. එකදිවසඤ්ඤි සත්ථා උපොසථිකෙ උපාසකෙ ආමන්තෙත්වා “උපාසකා
සාධුරූපං වො කතං උපොසථං උපවසන්තෙහි, දානං දාතබ්බං, සීලං රක්ඛිතබ්බං,
කොධො න කාතබ්බො, මෙත්තා භාවෙතබ්බො, උපොසථවාසො චසිතබ්බො,
පොරාණකපණ්ඩිතා හි එකං උපඬ්ඪුපොසථකම්මං නිස්සාය මහායසං ලහිංසු” ති
වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්මිං නගරෙ
සුවිපරිවාරො නාම සෙට්ඨි අහොසි අසීතිකොට්ඨනවිභවො දානාදිපුඤ්ඤාහිරතො.
තස්ස පුත්තදාරාපි පරිජනොපි අන්තමසො තස්මිං සරෙ වච්ඡපාලකාපි සබ්බෙ
මාසස්ස ඡ දිවසෙ උපොසථං උපවසන්ති. තදා බොධිසත්තො එකස්මිං දලිද්දකුලෙ
නිබ්බත්තිත්වා හතිං කත්වා කිච්ඡෙන ජීවති. සො “හතිං කරිස්සාමි” ති තස්ස ගෙහං
ගන්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං යීතො “කිං ආගතොසි” ති චුත්තෙ “තුම්භාකං
ගෙහෙ හතියා කම්මකරණත්ථ” න්ති ආහ. සෙට්ඨි අඤ්ඤෙසං හතිකානං

ආගතදිවසෙයෙව “ඉමස්මිං ගෙහෙ කම්මං කරොන්තා සීලං රක්ඛන්ති, සීලං රක්ඛිතුං සක්කොන්තා කම්මං කරොථා” ති වදනි, බොධිසත්තස්ස පන සීලරක්ඛණආවික්ඛණෙ සඤ්ඤං අකත්වා “සාධු, තාත, අත්තනො හති ජානිත්වා කම්මං කරොහි” ති ආහ. සො තනො පටියාය සුවචො භුත්වා උරං දත්වා අත්තනො කිලමථං අගණෙත්වා තස්ස සබ්බකිච්චානි කරොති, පාතොව කම්මන්තං ගන්ත්වා සායං ආගච්ඡති.

අටෙකදිවසං නගරෙ ඡණං සොසෙසුං. මහාසෙට්ඨි දාසිං ආමන්තෙත්වා “අජ්ජපොසථදිවසො, ගෙහෙ කම්මකරානං පාතොව හත්තං පවිත්වා දෙහි, කාලස්සෙව භුඤ්ජිත්වා උපොසථිකා හවිස්සන්ති” ති ආහ. බොධිසත්තො කාලස්සෙව උටියාය කම්මන්තං අගමාසි, “අජ්ජපොසථිකො හවෙය්‍යාසි” ති තස්ස කොචි නාරොවෙසි. සෙසකම්මකරා පාතොව භුඤ්ජිත්වා උපොසථිකාව අගෙසුං. සෙට්ඨිපි සපුත්තදාරො සපරිජනො උපොසථං අධිට්ඨති, සබ්බෙපි උපොසථිකා අත්තනො අත්තනො වසන්ටියානං ගන්ත්වා සීලං ආවජ්ජෙත්තා නිසීදිංසු. බොධිසත්තො සකලදිවසං කම්මං කත්වා සූරියත්ථභිගමනවෙලාය ආගතො. අථස්ස හත්තකාරිකා හත්ථධොවනං දත්වා පාතියං හත්තං වඩ්ඪෙත්වා උපනාමෙසි. බොධිසත්තො “අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු ඉමාය වෙලාය මහාසද්දො හොති, අජ්ජ කහං ගතා” ති පුච්ඡි. “සබ්බෙ උපොසථං සමාදිසිත්වා අත්තනො අත්තනො වසන්ටියානානි ගතා” ති. තං සුත්වා බොධිසත්තො වින්තෙසි “එත්තකානං සීලවන්තානං අත්තරෙ අහං එකො දුස්සීලො භුත්වා න වසිස්සාමි, ඉදානි උපොසථභිගෙසු අධිට්ඨිතෙසු හොති නු බො උපොසථකම්මං, නො” ති. සො ගන්ත්වා සෙට්ඨිං පුච්ඡි. අථ නං සෙට්ඨි “තාත පාතොව අනධිට්ඨිතත්තා සකලං උපොසථකම්මං න හොති, උපඩ්ඪුපොසථකම්මං පන හොති” ති ආහ.

සො “එත්තකම්පි හොතු” ති සෙට්ඨිස්ස සන්තිකෙ සමාදින්නසීලො භුත්වා උපොසථකම්මං අධිට්ඨාය අත්තනො වසනොකාසං පවිසිත්වා සීලං ආවජ්ජෙත්තො නිපජ්ජි. අථස්ස සකලදිවසං නිරාහාරතාය පච්ඡිමයාමසමන්තරෙ සත්ථකවාතා සමුට්ඨතිංසු. සෙට්ඨිනා නානාවිධානි හෙසජ්ජානි ආහරිත්වා “භුඤ්ජා” ති චුච්චමානොපි “උපොසථං න හින්දිස්සාමි, ජීවිතපරියන්තිකං කත්වා සමාදිසි” ති ආහ. බලවචෙදනා උජ්ජජ්ජි, අරුණුග්ගමනවෙලාය සතිං පච්චුපටියාපෙතුං නාසක්ඛි. අථ නං “ඉදානි මරිස්සති” ති නිහරිත්වා “ඔසාරකෙ නිපජ්ජාපෙසුං. තස්මිං ඛණෙ බාරාණසිරාජා රථවරගතො මහන්තෙන පරිවාරෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො තං යානං සම්පාපුණි. බොධිසත්තො තස්ස සිරිං ඔලොකෙත්වා තස්මිං ලොහං උජ්ජාදෙත්වා රජ්ජං පත්ථෙසි. සො චචිත්වා උපඩ්ඪුපොසථකම්මනිස්සන්දෙන තස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. සා ලද්ධගබ්භපරිහාරා දසමාසච්චයෙන පුත්තං විජායි, “උදයකුමාරො” තිස්ස නාමං අකංසු. සො වයජ්ජත්තො සබ්බසිජ්ජෙසු නිජ්ජත්තිං පාපුණි, ජාතිස්සරඤ්ඤාණෙන අත්තනො පුබ්බකම්මං සරිත්වා “අජ්ජකස්ස කම්මස්ස ඵලං මම ඉද” ති අභික්ඛණං උදානං උදානෙසි. සො පිතු අච්චයෙන රජ්ජං පත්ථාපි අත්තනො මහන්තං සිරිවිහවං ඔලොකෙත්වා තදෙව උදානං උදානෙසි.

අපේකදිවසං නගරෙ ඡණං සජ්ජයිංසු, මහාජනො කීළාපසුනො අහොසි. තදා බාරාණසියා උත්තරද්වාරවාසී එකො හනිකො උදකහනිං කත්වා ලද්ධං අඩ්ඨමාසකං පාකාරිට්ඨකාය අත්තරෙ යපෙත්වා හනිං කරොන්තො දක්ඛිණද්වාරං පත්වා තත්ථ උදකහනිමෙව කත්වා ජීවමානාය එකාය කපණිත්ථියා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි. සා තං ආහ – “සාමි, නගරෙ ඡණො වත්තනි, සවෙ තෙ කිඤ්චි අත්ථි, මයමපි කීළෙය්‍යාමා” ති? “ආම, අත්ථි” ති. “කිත්තකං, සාමි” ති? “අඩ්ඨමාසකො” ති. “කහං සො” ති? “උත්තරද්වාරෙ ඉට්ඨකඛ්භන්තරෙ යපිතොති ඉතො මෙ ද්වාදසයොජනන්තරෙ නිධානං, තව පන හත්ථෙ කිඤ්චි අත්ථි” ති? “ආම, අත්ථි” ති. “කිත්තක” ති? “අඩ්ඨමාසකොවා” ති. “ඉති තව අඩ්ඨමාසකො, මම අඩ්ඨමාසකොති මාසකොව හොති, තතො එකෙන කොට්ඨාසෙන මාලං, එකෙන කොට්ඨාසෙන ගන්ධං, එකෙන කොට්ඨාසෙන සුරං ගහෙත්වා කීළිස්සාම, ගව්ඡ තයා යපිතං අඩ්ඨමාසකං ආහරා” ති. සො “හරියාය මෙ සන්තිකා කථා ලද්ධා” ති හට්ඨතුට්ඨො “හද්දෙ, මා චිත්තයි, ආහරිස්සාමි න” ති වත්වා පක්කාමි. නාගබ්බො හනිකො ඡ යොජනානි අතික්කම්ම මජ්ඣන්හිකසමයෙ චිත්ථිකච්ඡාරසන්ථතං විය උණ්හං වාලුකං මද්දන්තො ධනලොහෙන හට්ඨපහට්ඨො කසාවරත්තනිවාසනො කණ්ණෙ තාලපණ්ණං පිළන්ධිත්වා එකෙන ආයොගවත්තෙන ගීතං ගායන්තො රාජඨගණෙන පායාසි.

උදයරාජා සිහපඤ්ජරං විවරිත්වා යීතො තං තථා ගව්ඡන්තං දිස්වා “කිං නු බො එස එවරුපං වාතාතපං අගණෙත්වා හට්ඨතුට්ඨො ගායන්තො ගව්ඡති, පුච්ඡිස්සාමි න” ති චිත්තෙත්වා පක්කොසනත්ථාය එකං පුරිසං පහිණි. තෙන ගන්ත්වා “රාජා තං පක්කොසනි” ති චුත්තෙ “රාජා මය්හං කිං හොති, නාහං රාජානං ජානාමි” ති වත්වා බලක්කාරෙන නීතො එකමන්තං අට්ඨාසි. අථ තං රාජා පුච්ඡන්තො ද්වෙ ගාථා අහාසි –

36.

“අඬගාරජාතා පථවී, කුක්කුළානුගතා මහී;
අථ ගායසි වත්තානි, න තං තපති ආතපො.

37.

“උද්ධං තපති ආදිව්වො, අධො තපති වාලුකා;
අථ ගායසි වත්තානි, න තං තපති ආතපො” ති.

තත්ථ අඬගාරජාතාති හො පුරිස, අයං පථවී චිත්ථිකච්ඡාරා විය උණ්හජාතා. කුක්කුළානුගතාති ආදිත්තජාරිකසඬබාතෙන කුක්කුළෙන විය උණ්හවාලුකාය අනුගතා. වත්තානීති ආයොගවත්තාති ආරොපෙත්වා ගීතං ගායසිති.

සො රඤ්ඤො කථං සුත්වා තතියං ගාථමාහ –

38.

“න මං තපති ආතපො, ආතපා තපයන්ති මං;

අත්ථා හි විවිධා රාජ, තෙ තපන්ති න ආතපො”ති.

තත්ථ ආතපාති වත්ථුකාමකිලෙසකාමා. පුරිසඤ්ඤි තෙ අහිතපන්ති, තස්මා “ආතපා”ති චුත්තා. අත්ථා හි විවිධාති, මහාරාජ, මය්හං වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙ නිස්සාය කත්තබ්බා නානාකිව්වසඬ්ඛානා විවිධා අත්ථා අත්ථි, තෙ මං තපන්ති, න ආතපොති.

අථ නං රාජා “කො නාම තෙ අත්ථො”ති පුච්ඡි. සො ආහ “අහං, දෙව, දක්ඛිණද්වාරෙ කපණිත්ථියා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසිං, සා මං ‘ඡණං කිලිස්සාම, අත්ථි තෙ කිඤ්චි හත්ථෙ’ති පුච්ඡි, අථ නං අහං ‘මම නිධානං උත්තරද්වාරෙ පාකාරන්තරෙ යපිත’න්ති අවචං, සා ‘ගච්ඡ තං ආහර, උභොපි කිලිස්සාමා’ති මං පහිණි, සා මෙ තස්සා කථා හදයං න විජහති, තං මං අනුස්සරන්තං කාමතපො තපති, අයං මෙ, දෙව, අත්ථො”ති. අථ “ඵවරුපං වාතාතපං අගණෙත්වා කිං තෙ තුස්සනකාරණං, යෙන ගායන්තො ගච්ඡසී”ති? “දෙව, තං නිධානං ආහරිත්වා ‘තාය සද්ධිං අහිරම්ස්සාමි’ති ඉමිනා කාරණෙන තුට්ඨො ගායාමි”ති. “කිං පන තෙ, භො පුරිස, උත්තරද්වාරෙ යපිතනිධානං සතසහස්සමන්තං අත්ථි”ති? “නත්ථි, දෙවා”ති. රාජා “තෙන හි පඤ්ඤාස සහස්සානි, වත්තාලිස, තිංස, වීස, දස, සහස්සං, පඤ්ච සතානි, වත්තාරි, තිණි, ද්වෙ, ඵකං, සතං, පඤ්ඤාසං, වත්තාලිසං, තිංසං, වීසං, දස, පඤ්ච, වත්තාරි, තයො, ද්වෙ, ඵකො කහාපණො, අඬ්ඬො, පාදො, වත්තාරො මාසකා, තයො, ද්වෙ, ඵකො මාසකො”ති පුච්ඡි. සබ්බං පටික්ඛිපිත්වා “අඬ්ඬමාසකො”ති චුත්තො “ආම, දෙව, ඵත්තකං මය්හං ධනං, තං ආහරිත්වා තාය සද්ධිං අහිරම්ස්සාමිති ගච්ඡාමි, තාය පිතියා තෙන සොමනස්සෙන න මං ඵස වාතාතපො තපති”ති ආහ.

අථ නං රාජා “භො පුරිස, ඵවරුපෙ ආතපෙ තත්ථ මා ගමි, අහං තෙ අඬ්ඬමාසකං දස්සාමි”ති ආහ. “දෙව, අහං තුම්භාකං කථාය යත්වා තඤ්ච ගණ්ඨිස්සාමි, ඉතරඤ්ච ධනං න නාපෙස්සාමි, මම ගමනං අහාපෙත්වා තමපි ගහෙස්සාමි”ති. “භො පුරිස, නිවත්ත, මාසකං තෙ දස්සාමි, ද්වෙ මාසකෙහි ඵචං වඬ්ඬෙත්වා කොටිං කොට්ඨතං අපරිමිතං ධනං දස්සාමි, නිවත්තා”ති චුත්තෙපි “දෙව, තං ගහෙත්වා ඉතරමපි ගණ්ඨිස්සාමි”ඉච්චෙව ආහ. තතො සෙට්ඨිට්ඨානාදිහි යානන්තරෙහි පලොභිතො යාව උපරජ්ජා තථෙව වත්වා “උපඬ්ඬරජ්ජං තෙ දස්සාමි, නිවත්තා”ති චුත්තෙ සම්පට්ඨි. රාජා “ගච්ඡ ඵම සහායස්ස කෙසමස්සුං කාරෙත්වා න්භාපෙත්වා අලඬ්ඬකරිත්වා ආනෙථ න”න්ති අමච්චෙ ආණාපෙසි. අමච්චා තථා අකංසු. රාජා රජ්ජං ද්විධා හින්දිත්වා තස්ස උපඬ්ඬරජ්ජං අදාසි. “සො පන තං ගහෙත්වාපි අඬ්ඬමාසකපෙමෙන උත්තරපස්සං ගතොයෙවා”ති වදන්ති. සො අඬ්ඬමාසකරාජා නාම අහොසි. තෙ සමග්ගා සම්මොදමානා රජ්ජං කාරෙත්වා ඵකදිවසං උය්‍යානං ගමිංසු. තත්ථ කිලිත්වා උදයරාජා අඬ්ඬමාසකරඤ්ඤො අඬ්ඬකෙ සිසං කත්වා නිපජ්ජි. තස්මිං නිද්දං ඔක්කන්තෙ පරිවාරමනුස්සා කිලානුභවනවසෙන තත්ථ තත්ථ අගමංසු.

අඩ්ඩමාසකරාජා “කිං මෙ නිව්වකාලං උපඩ්ඨරජ්ජෙන, ඉමං මාරෙත්වා අහමෙව සකලරජ්ජං කාරෙස්සාමි” ති ඛගං අබ්බාහිත්වා “පහරිස්සාමි න” න්ති වින්තෙත්වා පුන “අයං රාජා මං දලිද්දකපණං මනුස්සං අත්තනා සමානං කත්වා මහත්තෙ ඉස්සරියෙ පතිට්ඨපෙසි, එවරුපං නාම යසදායකං මාරෙත්වා රජ්ජං කාරෙස්සාමිති මම ඉච්ඡා උප්පන්නා, අයුත්තං වත මෙ කම්ම” න්ති සතිං පටිලභිත්වා අසිං පවෙසෙසි. අට්ඨස්ස දුකියම්පි තතියම්පි තටෙව විත්තං උප්පජ්ජි. තතො වින්තෙසි “ඉදං විත්තං පුනස්පුනං උප්පජ්ජමානං මං පාපකම්මෙ නියොජෙය්‍යා” ති. සො අසිං භූමියං බිපිත්වා රාජානං උට්ඨාපෙත්වා “බමාහි මෙ, දෙවා” ති පාදෙසු පති. “නනු සම්ම, තව මමන්තරෙ දොසො නත්ථි” ති? “අත්ථි, මහාරාජ, අහං ඉදං නාම අකාසි” න්ති. “තෙන හි සම්ම, බමාමි තෙ, ඉච්ඡන්තො පන රජ්ජං කාරෙහි, අහං උපරාජා හුත්වා තං උපට්ඨහිස්සාමි” ති. සො “න මෙ, දෙව, රජ්ජෙන අත්ථො, අයඤ්ඤි තණ්හා මං අපායෙසු නිබ්බත්තාපෙස්සති, තව රජ්ජං ත්වමෙව ගණ්හ, අහං පබ්බජිස්සාමි, දිට්ඨං මෙ කාමස්ස මූලං, අයඤ්ඤි සඬකප්පෙන වඩ්ඨති, න දානි නං තතො පට්ඨාය සඬකප්පෙස්සාමි” ති උදානෙන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

39.

“අද්දසං කාම තෙ මූලං, සඬකප්පා කාම ජායසි;
න තං සඬකප්පයිස්සාමි, එවං කාම න හෙහිසි” ති.

තත්ථ එවන්ති එවං මමන්තරෙ. න හෙහිසිති න උප්පජ්ජස්සසිති.

එවඤ්ඤ වත වත්වා පුන කාමෙසු අනුයුඤ්ජන්තස්ස මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

40.

“අප්පාපි කාමා න අලං, බහුහිපි න තප්පති;
අහහා බාලලපනා, පරිවජ්ජෙට්ඨ ජග්ගතො” ති.

තත්ථ අහහාති සංවෙගදීපනං. ජග්ගතොති ජග්ගන්තො. ඉදං චුත්තං හොති – මහාරාජ, ඉමස්ස මහාජනස්ස අප්පකාපි වත්ථුකාමකිලෙසකාමා න අලං පරියත්තාව, බහුහිපි ව තෙහි න තප්පතෙව, “අහො ඉමෙ මම රූපා මම සද්දා” ති ලපනතො බාලලපනා කාමා, ඉමෙ විපස්සනං වඩ්ඨෙත්වා බොධිපක්ඛියානං ධම්මානං භාවනානුයොගමනුයුත්තො ජග්ගන්තො කුලපුත්තො පරිවජ්ජෙට්ඨ, පරිඤ්ඤාපහානාහිසමයෙහි අහිසමෙත්වා පජ්ඣෙය්‍යාති.

එවං සො මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙන්වා උදයරාජානං රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා මහාජනං අස්සුමුඛං රොදමානං පහාය හිමවත්තං පටිසිත්වා පබ්බජිත්වා ඤානාහිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා විහාසි. තස්ස පබ්බජිතකාලෙ රාජා තං උදානං සකලං කත්වා උදානෙන්තො ඡට්ඨං ගාථමාහ –

41.

“අප්පස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදං, උදයො අප්ඤ්ඤාමා මහත්තපත්තං;
සුලද්ධලාභො වත මාණවස්ස, යො පබ්බජී කාමරාගං පහායා”ති.

තත්ථ උදයොති අත්තානං සන්ධාය වදති. මහත්තපත්තන්ති
මහත්තභාවජ්ජත්තං විපුලං ඉස්සරියං අප්ඤ්ඤාමා. මාණවස්සාති සත්තස්ස මය්හං
සහායස්ස සුලද්ධලාභො, යො කාමරාගං පහාය පබ්බජිතොති අධිජ්ජායෙනෙවමාහ.

ඉමස්සා පන ගාථාය න කොචි අත්ථං ජානාති. අථ නං එකදිවසං අග්ගමහෙසී
ගාථාය අත්ථං පුච්ඡි, රාජා න කථෙසි. එකො පනස්ස ගඬගමාලො නාම
මඬගලන්භාසිතො, සො රඤ්ඤො මස්සුං කරොන්තො පයමං බුරපරිකම්මං කත්වා
පච්ඡා සංඤ්ඤාසෙන ලොමානි ගණ්භානි, රඤ්ඤො ච බුරපරිකම්මකාලෙ සුඛං හොති,
ලොමහරණකාලෙ දුක්ඛං. සො පයමං තස්ස වරං දාතුකාමො හොති, පච්ඡා
සීසවිජ්ජෙනාමාකඬිති. අථෙකදිවසං “භද්දෙ, අම්භාකං ගඬගමාලකප්පකො
බාලො”ති දෙවියා තමත්ථං ආරොචෙත්වා “කි පන, දෙව, කාතුං වට්ටති”ති චුත්තෙ
“පයමං සංඤ්ඤාසෙන ලොමානි ගණ්භානි පච්ඡා බුරපරිකම්ම”න්ති ආහ. සා තං
කප්පකං පක්කොසාපෙත්වා “තාත, ඉදානි රඤ්ඤො මස්සුකරණදිවසෙ පයමං
ලොමානි ගණ්භානි පච්ඡා බුරපරිකම්මං කරෙය්‍යාසි, රඤ්ඤො ච ‘වරං ගණ්භානී’ති
චුත්තෙ ‘අඤ්ඤෙන, දෙව, මෙ අත්ථො නත්ථී, තුම්භාකං උදානගාථාය අත්ථං
ආචික්ඛවා’ති වදෙය්‍යාසි, අහං තෙ බහුං ධනං දස්සාමී”ති ආහ. සො “සාධු”ති
සම්පට්චිත්ථ්වා මස්සුකරණදිවසෙ පයමං සංඤ්ඤාසං ගණ්භි. “කිං, හණෙ ගඬගමාල,
අපුබ්බං තෙ කරණ”න්ති රඤ්ඤො චුත්තෙ “දෙව, කප්පකා නාම අපුබ්බමිසි
කරොන්ති”ති වත්වා පයමං ලොමානි ගණ්භානි පච්ඡා බුරපරිකම්මං අකාසි. රාජා
“වරං ගණ්භානී”ති ආහ. “දෙව, අඤ්ඤෙන මෙ අත්ථො නත්ථී, තුම්භාකං
උදානගාථාය අත්ථං කථෙවා”ති. රාජා අත්තනො දලිද්දකාලෙ කතං කථෙතුං
ලජ්ජන්තො “තාත, ඉමිනා තෙ වරෙන කො අත්ථො, අඤ්ඤං ගණ්භානී”ති ආහ.
“එතමෙව දෙහි, දෙවා”ති. සො මුසාවාදහයෙන “සාධු”ති සම්පට්චිත්ථ්වා
කුම්මාසපිණ්ඩිජාතකෙ චුත්තනයෙනෙව සබ්බං සංවිදහාපෙත්වා රතනපල්ලඬකෙ
නිසීදිත්වා “අහං ගඬගමාල, පුරිමහවෙ ඉමස්මිංයෙව නගරෙ”ති සබ්බං පුරිමකිරියං
ආචික්ඛිත්වා “ඉමිනා කාරණෙන උපඩ්ඨගාථං, ‘සහායො පන මෙ පබ්බජිතො, අහං
පමත්තො හුත්වා රජ්ජමෙව කාරෙමී’ති ඉමිනා කාරණෙන පච්ඡා උපඩ්ඨගාථං
වදාමී”ති උදානස්ස අත්ථං කථෙසි.

තං සුත්වා කප්පකො “උපඩ්ඨුපොසථකම්මෙන කිර රඤ්ඤො අයං සම්පත්ති
ලද්ධා, කුසලං නාම කාතබ්බමෙව, යංනුනාහං පබ්බජිත්වා අත්තනො පතිට්ඨං
කරෙය්‍යා”න්ති චිත්තෙත්වා ඤාතිභොගපරිවට්ටං පහාය රාජානං පබ්බජ්ජං
අනුජානාපෙත්වා හිමවත්තං ගන්ත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තිලක්ඛණං
ආරොපෙත්තො විපස්සනං වඩ්ඨෙත්වා පච්චෙකබොධිං පත්වා ඉද්ධියා
නිබ්බත්තපත්තචීවරධරො ගන්ධමාදනපබ්බතෙ පඤ්චජබ්බස්සානි වසිත්වා
“බාරාණසිරාජානං ඔලොකෙස්සාමී”ති ආකාසෙනාගන්ත්වා උය්‍යානෙ
මඬගලසිලායං නිසීදි. උය්‍යානපාලො සඤ්ජානිත්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි

“දෙව, ගඬගමාලො පව්වෙකබුද්ධො හුත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා උය්‍යානෙ නිසින්තො” ති. රාජා තං සුත්වා “පව්වෙකබුද්ධං චන්දිස්සාමි” ති වෙගෙන නික්බමි. රාජමාතා ච සුත්තෙන සද්ධිංයෙව නික්බමි. රාජා උය්‍යානං පවිසිත්වා තං චන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදි සද්ධිං පරිසාය. සො රඤ්ඤා සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො “කිං, බ්‍රහ්මදත්ත, අප්පමත්තොසි, ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි, දානාදිනි පුඤ්ඤානි කරොසි” ති රාජානං කුලනාමෙන ආලපිත්වා පටිසන්ථාරං කරොති. තං සුත්වා රඤ්ඤො මාතා “අයං භීතජච්චො මලමජ්ජකො න්භාපිතපුත්තො අත්තානං න ජානාති, මම පුත්තං පට්ඨස්සරං ජාතිබත්තියං ‘බ්‍රහ්මදත්තා’ ති නාමෙනාලපති” ති කුප්පිත්වා සත්තමං ගාථමාහ –

42.

“තපසා පජහන්ති පාපකම්මං, තපසා න්භාපිතකුම්භකාරභාවං;
තපසා අභිභුය්‍ය ගඬගමාල, නාමෙනාලපසජ්ජ බ්‍රහ්මදත්තා” ති.

තස්සත්ථො – ඉමෙ තාව සත්තා තපසා අත්තනා කතෙන තපොගුණෙන පාපකම්මං ජහන්ති, කිං පනෙන තපසා න්භාපිතකුම්භකාරභාවම්පි ජහන්ති, යං ත්වං ගඬගමාල, අත්තනො තපසා අභිභුය්‍ය මම පුත්තං බ්‍රහ්මදත්තං නාමෙනාලපසි, පතිරූපං නු තෙ එතන්ති?

රාජා මාතරං වාරෙත්වා පව්වෙකබුද්ධස්ස ගුණං පකාසෙන්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

43.

“සන්දිට්ඨිකමෙව අම්ම පස්සථ, ඛන්තීසොරච්චස්ස අයං විපාකො;
යො සබ්බජනස්ස චන්දිනොහු, තං චන්දාම සරාජිකා සමච්චා” ති.

තත්ථ ඛන්තීසොරච්චස්සාති අධිවාසනඛන්තියා ච සොරච්චස්ස ච. තං චන්දාමාති තං ඉදානි මයං සරාජිකා සමච්චා සබ්බෙ චන්දාම, පස්සථ අම්ම, ඛන්තීසොරච්චානං විපාකන්ති.

රඤ්ඤා මාතරි වාරිතාය සෙසමභාජනො උට්ඨහිත්වා “අයුත්තං චත, දෙව, එවරූපස්ස භීතජච්චස්ස තුම්හෙ නාමෙනාලපන” ති ආහ. රාජා මභාජනම්පි පටිබාහිත්වා තස්ස ගුණකථං කථෙතුං ඔසානගාථමාහ –

44.

“මා කිඤ්චි අචචුත්ථ ගඬගමාලං, මුනිනං මොනපථෙසු සික්ඛමානං;
එසො හි අතරි අණ්ණං, යං තරිත්වා චරන්ති වීතසොකා” ති.

තත්ථ මුනිනන්ති අගාරිකානගාරිකසෙක්ඛාසෙක්ඛපව්වෙකමුනිසු පව්වෙකමුනිං. මොනපථෙසු සික්ඛමානන්ති පුබ්බභාගපටිපදාබොධිපක්ඛියධම්මසඬ්ඛානෙසු මොනපථෙසු සික්ඛමානං. අණ්ණං චන්ති සංසාරමභාසමුද්දං.

එවකදීව පන වත්වා රාජා පව්වෙකබුද්ධං වන්දිත්වා “හත්තෙ, මය්හං මාතු බමා” ති ආහ. “බමාමි, මහාරාජා” ති. රාජපරිසාපි නං බමාපෙසි. රාජා අත්තානං නිස්සාය වසනත්ථාය පටිඤ්ඤං යාචි. පව්වෙකබුද්ධො පන පටිඤ්ඤං අදත්වා සරාජ්කාය පරිසාය පස්සන්තියාව ආකාසෙ යත්වා රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා ගන්ධමාදනමෙව ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවකදීව උපාසකා උපොසථවාසො නාම වසිතබ්බයුත්තකො” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පව්වෙකබුද්ධො පරිනිබ්බායි, අඛස්මාසකරාජා ආනන්දො අහොසි, රඤ්ඤො මාතා මහාමායා, අග්ගමහෙසි රාහුලමාතා, උදයරාජා පන අහමෙව අහොසි” ති.

ගඬගමාලජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[422] 6. චෙතියජාතකවණ්ණනා

ධම්මො හවෙ හතො හන්තිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස පථවිපවෙසනං ආරබ්භ කටෙසි. තස්මිඤ්ඤි දිවසෙ භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, දෙවදත්තො මුසාවාදං කත්වා පථවිං පවිට්ඨො අවිච්ඡරායණො ජාතො” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරභි කථාය සන්තිසිත්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි පථවිං පවිට්ඨොයෙවා” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ පයමකප්පෙ මහාසම්මතො නාම රාජා අසඬ්ඛ්‍යායායුකො අහොසි. තස්ස පුත්තො රොජො නාම, තස්ස පුත්තො වරරොජො නාම, තස්ස පුත්තො කල්‍යාණො නාම, කල්‍යාණස්ස පුත්තො වරකල්‍යාණො නාම, වරකල්‍යාණස්ස පුත්තො උපොසථො නාම, උපොසථස්ස පුත්තො වරඋපොසථො නාම, වරඋපොසථස්ස පුත්තො මන්ධාතා නාම, මන්ධාතූස්ස පුත්තො වරමන්ධාතා නාම, වරමන්ධාතූස්ස පුත්තො වරො නාම, වරස්ස පුත්තො උපවරො නාම අහොසි, උපරිවරොතිපි තස්සෙව නාමං. සො චෙතියරට්ඨෙ සොත්ථියනගරෙ රජ්ජං කාරෙසි, චතුභි රාජ්ද්ධිභි සමන්තාගතො අහොසි උපරිවරො ආකාසගාමී, වත්තාරො නං දෙවපුත්තා චතුසු දිසාසු බග්ගහත්ථා රක්ඛන්ති, කායතො වන්දනගන්ධො වායති, මුඛතො උප්පලගන්ධො. තස්ස කපිලො නාම බ්‍රාහ්මණො පුරොහිතො අහොසි. කපිලබ්‍රාහ්මණස්ස පන කනිට්ඨො කොරකලම්බො නාම රඤ්ඤො සද්ධිං එකාවරියකුලෙ උග්ගහිතසිප්පො බාලසභායො. සො තස්ස කුමාරකාලෙයෙව “අහං රජ්ජං පත්වා තුය්හං පුරොහිතට්ඨානං දස්සාමී” ති පටිජානි. සො රජ්ජං පත්වා පිතු පුරොහිතං කපිලබ්‍රාහ්මණං පුරොහිතට්ඨානතො වාවෙතුං නාසක්ඛි. පුරොහිතෙ පන අත්තතො උපට්ඨානං ආගච්ඡන්තෙ තස්මිං ගාරවෙන අපචිතාකාරං දස්සෙසි. බ්‍රාහ්මණො තං සල්ලක්ඛෙත්වා “රජ්ජං නාම සමවයෙහි සද්ධිං සුපරිහාරං හොති, අහං රාජානං ආපුච්ඡිත්වා පබ්බජිස්සාමී” ති වින්තෙත්වා “දෙව, අහං මහල්ලකො, ගෙහෙ කුමාරකො අත්ථි, තං පුරොහිතං කරොහි, අහං පබ්බජිස්සාමී” ති රාජානං.

අනුජානාපෙත්වා පුත්තං පුරොහිතට්ඨානෙ යථාපෙත්වා රාජ්‍යායානං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඝානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා පුත්තං නිස්සාය තත්ථෙව වාසං කප්පෙසි.

කොරකලම්බො “අයං පබ්බජන්තොපි න මය්හං යානන්තරං දාපෙසී”ති භාතරි ආසාතං බන්ධිත්වා එකදිවසං සුඛකථාය නිසින්නසමයෙ රඤ්ඤා “කොරකලම්බ කිං ත්වං පුරොහිතට්ඨානං න කරොසී”ති චුත්තෙ “ආම, දෙව, න කරොමි, භාතා මෙ කරොති”ති ආහ. “නනු තෙ භාතා පබ්බජිතො”ති? “ආම පබ්බජිතො, යානන්තරං පන පුත්තස්ස දාපෙසී”ති. “තෙන හි ත්වං කරොහී”ති? “දෙව, පවෙණියා ආගතං යානන්තරං මම භාතරං අපනෙත්වා න සක්කා මයා කාතු”න්ති. “එවං සන්තෙ අහං තං මහල්ලකං කත්වා භාතරං තෙ කනිට්ඨං කරිස්සාමි”ති. “කථං, දෙවා”ති? “මුසාවාදං කත්වා”ති. “කිං දෙව, න ජානාට්, යදා මම භාතා මහන්තෙන අබ්භුතධම්මෙන සමන්තාගතො විජ්ජාධරො, සො අබ්භුතධම්මෙන තුම්භෙ වඤ්චෙස්සති, චත්තාරො දෙවපුත්තෙ අන්තරහිතෙ විය කරිස්සති, කායතො ච මුඛතො ච සුගන්ධං දුග්ගන්ධං විය කරිස්සති, තුම්භෙ ආකාසා ඕතාරෙත්වා භූමියං ධීතෙ විය කරිස්සති, තුම්භෙ පථවිං පවිසන්තා විය භවිස්සථ, තදා තුම්භාකං කථාය පතිට්ඨාතුං න සක්ඛිස්සථා”ති. “ත්වං එවං සඤ්ඤං මා කරි, අහං කාතුං සක්ඛිස්සාමි”ති. “කදා කරිස්සථ, දෙවා”ති? “ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ”ති. සා කථා සකලනගරෙ පාකටා අහොසි. “රාජා කිර මුසාවාදං කත්වා මහල්ලකං බුද්දකං, බුද්දකං මහල්ලකං කරිස්සති, යානන්තරං බුද්දකස්ස දාපෙස්සති, කීදිසො නු ඛො මුසාවාදො නාම, කිං නීලකො, උදාහු පිතකාදිසු අඤ්ඤතරවණ්ණො”ති එවං මහාජනස්ස විතක්කො උදපාදි. තදා කිර ලොකස්ස සච්චවාදිකාලො, “මුසාවාදො නාම එවරුපො”ති න ජානන්ති.

පුරොහිතපුත්තොපි තං කථං සුත්වා පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා කථෙසි “තාත, රාජා කිර මුසාවාදං කත්වා තුම්භෙ බුද්දකෙ කත්වා අම්භාකං යානන්තරං මම චූළපිතුස්ස දස්සති”ති. “තාත, රාජා මුසාවාදං කත්වාපි අම්භාකං යානන්තරං හරිතුං න සක්ඛිස්සති. කතරදිවසෙ පන කරිස්සති”ති? “ඉතො කිර සත්තමෙ දිවසෙ”ති. “තෙන හි තදා මය්හං ආරොවෙය්‍යාසී”ති. සත්තමෙ දිවසෙ මහාජනා “මුසාවාදං පස්සිස්සාමා”ති රාජඪගණෙ සන්නිපතිත්වා මඤ්චාතිමඤ්චෙ බන්ධිත්වා අට්ඨංසු. කුමාරො ගන්ත්වා පිතු ආරොවෙසි. රාජා අලඪකතපටියත්තො නික්ඛම්ම මහාජනමජ්ඣෙ රාජඪගණෙ ආකාසෙ අට්ඨාසි. තාපසො ආකාසෙනාගන්ත්වා රඤ්ඤො පුරතො නිසිදනවම්මං අත්ථරිත්වා ආකාසෙ පල්ලඪකෙන නිසිදිත්වා “සච්චං කිර ත්වං මහාරාජ, මුසාවාදං කත්වා බුද්දකං මහල්ලකං කත්වා තස්ස යානන්තරං දාතුකාමොසී”ති? “ආම ආචරිය, එවං මෙ කටීත”න්ති. අථ නං සො ඔවදන්තො “මහාරාජ, මුසාවාදො නාම භාරියො ගුණපරිධංසකො චතුසු අපායෙසු නිබ්බත්තාපෙති. රාජා නාම මුසාවාදං කරොන්තො ධම්මං හනති, සො ධම්මං හනිත්වා සයමෙව හඤ්ඤති”ති චත්වා පඨමං ගාථමාහ –

“ධම්මො භවෙ භතො භන්ති, නාභතො භන්ති කිඤ්චනං;
තස්මා හි ධම්මං න භතෙ, මා ත්වං ධම්මො භතො භන්ති” ති.

තත්ථ ධම්මොති ජෙට්ඨාපවායනධම්මො ඉධාධිජ්ජෙතො.

අථ නං උත්තරිපි ඔවදන්තො “සවෙ, මහාරාජ, මුසාවාදං කර්ස්සසි, චතස්සො
ඉද්ධියො අන්තරධායිස්සන්ති” ති චත්වා දුතියං ගාථමාහ —

46.

“අලිකං භාසමානස්ස, අපක්කමන්ති දෙවතා;
පුත්තිකඤ්ච මුඛං වාතී, සකට්ඨානා ව ධංසනී;
යො ජානං පුච්ඡිතො පඤ්ඤං, අඤ්ඤා නං වියාකරෙ” ති.

තත්ථ අපක්කමන්ති දෙවතාති මහාරාජ, සවෙ අලිකං භණ්ස්සසි, චත්තාරො
දෙවපුත්තා ආරක්ඛං ඡඩ්ඛෙත්වා අන්තරධායිස්සන්තිති අධිජ්ජායෙතෙතං වදති.
පුත්තිකඤ්ච මුඛං වාතීති මුඛඤ්ච තෙ කායො ව උභො පුත්තිගන්ධං වායිස්සන්තිති
සන්ධායාහ. සකට්ඨානා ව ධංසනීති ආකාසතො භස්සිත්වා පථවිං පවිසිස්සසිති
දීජෙත්තො ඵවමාහ.

තං සුත්වා රාජා භීතො කොරකලම්භං ඔලොකෙසි. අථ නං සො “මා භායි,
මහාරාජ, නනු මයා පයමමෙව තුම්භාකං ඵතං කථිත” න්ති ආහ. රාජා කපිලස්ස
වචනං සුත්වාපි අනාදියිත්වා අත්තනා කථිතමෙව පුරතො කරොන්තො “ත්වංසි,
භන්තෙ, කනිට්ඨො, කොරකලම්භො ජෙට්ඨො” ති ආහ. අථස්ස සහ මුසාවාදෙන
චත්තාරො දෙවපුත්තා “තාදිසස්ස මුසාවාදිනො ආරක්ඛං න ගණ්ඨිස්සාමා” ති
බග්ගෙ පාදමුලෙ ඡඩ්ඛෙත්වා අන්තරධායිංසු, මුඛං භින්තකුක්කුචණ්ඩපුත්ති විය,
කායො විචච්චිචකුටි විය දුග්ගන්ධං වායි, ආකාසතො භස්සිත්වා පථවියං පතිට්ඨහි,
චතස්සොපි ඉද්ධියො පරිභායිංසු. අථ නං මහාපුරොහිතො “මා භායි, මහාරාජ, සවෙ
සච්චං භණ්ස්සසි, සබ්බං තෙ පාකතිකං කර්ස්සාමි” ති චත්වා තතියං ගාථමාහ —

47.

“සවෙ හි සච්චං භණ්සි, හොහි රාජ යථා පුරෙ;
මුසා වෙ භාසසෙ රාජ, භූමියං තිට්ඨ වෙනියා” ති.

තත්ථ භූමියං තිට්ඨාති භූමියංයෙව පතිට්ඨ, පුන ආකාසං ලඬ්ඨිතුං න
සක්ඛිස්සසිති අත්ථො.

සො “පස්ස, මහාරාජ, පයමං මුසාවාදෙනෙව තෙ චතස්සො ඉද්ධියො
අන්තරහිතා, සල්ලක්ඛෙහි, ඉදානිපි සක්කා පාකතිකං කාතු” න්ති වුත්තොපි “ඵවං
චත්වා තුම්භෙ මං වඤ්චෙතුකාමා” ති දුතියමිපි මුසාවාදං භණ්ත්වා යාව ගොජ්ඣකා
පථවිං පාවිසි. අථ නං පුනපි බ්‍රාහ්මණො “සල්ලක්ඛෙහි, මහාරාජ, ඉදානිපි සක්කා
පාකතිකං කාතු” න්ති චත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ —

48.

“අකාලෙ වස්සති තස්ස, කාලෙ තස්ස න වස්සති;
යො ජානං පුච්ඡිතො පඤ්ඤං, අඤ්ඤාදා නං වියාකරෙ” ති.

තත්ථ තස්සාති යො ජානන්තො පුච්ඡිතං පඤ්ඤං මුසාවාදං කත්වා අඤ්ඤාදා
බ්‍යාකරොති, තස්ස රඤ්ඤො විජිතෙ දෙවො යුත්තකාලෙ අවස්සිත්වා අකාලෙ
වස්සතිති අත්ථො.

අථ නං පුනඨි මුසාවාදඵලෙන යාව ජඬ්ඨා පථවිං පවිට්ඨං “සල්ලක්ඛෙහි,
මහාරාජා” ති වත්වා පඤ්චමං ගාථමාහ –

49.

“සවෙ හි සච්චං භණ්ඩි, හොහි රාජ යථා පුරෙ;
මුසා වෙ භාසසෙ රාජ, භූමිං පවිස වෙනියා” ති.

සො තතියමිපි “ත්වංසි, භන්තෙ, කනිට්ඨො, ජෙට්ඨො කොරකලම්බො” ති
මුසාවාදමෙව කත්වා යාව ජාණුකා පථවිං පාවිසි. අථ නං පුනඨි “සල්ලක්ඛෙහි,
මහාරාජා” ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

50.

“ජිව්හා තස්ස ද්විධා හොති, උරගස්සෙව දිසම්පති;
යො ජානං පුච්ඡිතො පඤ්ඤං, අඤ්ඤාදා නං වියාකරෙ.

51.

“සවෙ හි සච්චං භණ්ඩි, හොහි රාජ යථා පුරෙ;
මුසා වෙ භාසසෙ රාජ, හියොසා පවිස වෙනියා” ති.

ඉමා ද්වෙ ගාථා වත්වා “ඉදානි සක්කා පාකතිකං කාතු”න්ති ආහ. රාජා තස්ස
වචනං සුත්වාපි අනාදිශිත්වා “ත්වංසි, භන්තෙ, කනිට්ඨො, ජෙට්ඨො
කොරකලම්බො” ති චතුත්ථමිපි මුසාවාදං කත්වා යාව කටිතො පථවිං පාවිසි. අථ නං
බ්‍රාහ්මණො “සල්ලක්ඛෙහි, මහාරාජා” ති වත්වා පුන ද්වෙ ගාථා අභාසි –

52.

“ජිව්හා තස්ස න භවති, මච්ඡස්සෙව දිසම්පති;
යො ජානං පුච්ඡිතො පඤ්ඤං, අඤ්ඤාදා නං වියාකරෙ.

53.

“සවෙ හි සච්චං භණ්ඩි, හොහි රාජ යථා පුරෙ;
මුසා වෙ භාසසෙ රාජ, හියොසා පවිස වෙනියා” ති.

තත්ථ මච්ඡස්සෙවාති නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මුසාවාදිනො මච්ඡස්ස විය කථනසමත්ථා ජීවිහා න හොති, මුගොව හොතිති අත්ථො.

සො පඤ්චමම්පි “ත්වංසි කනිට්ඨො, ඡෙට්ඨො කොරකලමබ්බො”ති මුසාවාදං කත්වා යාව නාහිනො පථවිං පාවිසි. අථ නං බ්‍රාහ්මණො පුනපි “සල්ලක්ඛෙහි, මහාරාජා”ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

54.

“ථීයොව තස්ස ජායන්ති, න පුමා ජායරෙ කුලෙ;
යො ජානං පුච්ඡිතො පඤ්ඤං, අඤ්ඤථා නං වියාකරෙ.

55.

“සවෙ හි සච්චං භණ්ණසි, හොහි රාජ යථා පුරෙ;
මුසා වෙ භාසසෙ රාජ, හියොයා පවිස වෙනියා”ති.

තත්ථ ථීයොවාති නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ මුසාවාදිස්ස ධීතරොව ජායන්ති, පුත්තා න ජායන්තිති අත්ථො.

රාජා තස්ස වචනං අනාදියිත්වා ඡට්ඨමිපි තථෙව මුසාවාදං භණ්ණිත්වා යාව ථනා පථවිං පාවිසි. අථ නං පුනපි බ්‍රාහ්මණො “සල්ලක්ඛෙහි, මහාරාජා”ති වත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසි –

56.

“පුත්තා තස්ස න භවන්ති, පක්කමන්ති දිසොදිසං;
යො ජානං පුච්ඡිතො පඤ්ඤං, අඤ්ඤථා නං වියාකරෙ.

57.

“සවෙ හි සච්චං භණ්ණසි, හොහි රාජ යථා පුරෙ;
මුසා වෙ භාසසෙ රාජ, හියොයා පවිස වෙනියා”ති.

තත්ථ පක්කමන්තිති සවෙ මුසාවාදිස්ස පුත්තා භවන්ති, මාතාපිතුනං අනුපකාරා භුත්වා පලායන්තිති අත්ථො.

සො පාපමිත්තසංසග්ගදොසෙන තස්ස වචනං අනාදියිත්වා සත්තමම්පි තථෙව මුසාවාදං අකාසි. අථස්ස පථවී විවරං අදාසි, අවිචිතො ජාලා උට්ඨහිත්වා ගණ්හි.

58.

“ස රාජා ඉසිනා සත්තො, අන්තලික්ඛවරො පුරෙ;
පාවෙක්ඛි පථවිං වෙච්චො, හීනත්තො පත්ථ පරියායං.

59.

තස්මා හි ඡන්දාගමනං, නප්පසංසන්ති පණ්ඩිතා;
අද්වයිචිත්තො භාසෙය්‍ය, ගිරං සච්චපසංහිත”න්ති. —

ඉමා ද්වෙ අභිසම්බුද්ධගාමා භොන්ති.

තත්ථ ස රාජාති භික්ඛවෙ, සො රාජා චෙතියො පුබ්බෙ අන්තලික්ඛවරො හුත්වා
පච්ඡා ඉසිනා අභිසත්තො පරිහිනසභාවො හුත්වා. පත්ච පරියායන්ති අත්තනො
කාලපරියායං පත්වා පථවිං පාවිසිති අත්ථො. තස්මාති යස්මා චෙතියරාජා
ඡන්දාගමනෙන අච්චිපරායණො ජානො, තස්මා. අද්වයිචිත්තොති ඡන්දාදිහි
අද්වයිතචිත්තො හුත්වා සච්චමෙව භාසෙය්‍ය.

මහාජනො “චෙතියරාජා ඉසිං අක්කොසිත්වා මුසාවාදං කත්වා අච්චිං
පච්චියො”ති භයජ්ජත්තො අහොසි. රඤ්ඤො පඤ්ච පුත්තා ආගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස
පාදෙසු පතිත්වා “අම්භාකං අවස්සයො භොහි”ති වදිංසු. බ්‍රාහ්මණො “තාත,
තුම්භාකං පිතා ධම්මං නාසෙත්වා මුසාවාදං කත්වා ඉසිං අක්කොසිත්වා අච්චිං
උපපන්නො, ධම්මො නාමෙස භතො භනති, තුම්භෙහි න සක්කා ඉධ වසිතු”න්ති
වත්වා තෙසු සබ්බජෙට්ඨකං “එහි ත්වං, තාත, පාවිනද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උජුකං
ගච්ඡන්තො සබ්බසෙනං සත්තපතිට්ඨං භත්ථීරතනං පස්සිස්සසි, තාය සඤ්ඤාය
තත්ථ නගරං මාපෙත්වා වස, තං නගරං භත්ථීපුරං නාම භවිස්සති”ති ආහ. දුතියං
ආමන්තෙත්වා “ත්වං, තාත, දක්ඛිණද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උජුකමෙව ගච්ඡන්තො
සබ්බසෙනං අස්සරතනං පස්සිස්සසි, තාය සඤ්ඤාය තත්ථ නගරං මාපෙත්වා වස, තං
නගරං අස්සපුරං නාම භවිස්සති”ති ආහ. තතියං ආමන්තෙත්වා “ත්වං, තාත,
පච්ඡිමද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උජුකමෙව ගච්ඡන්තො කෙසරසිභං පස්සිස්සසි, තාය
සඤ්ඤාය තත්ථ නගරං මාපෙත්වා වස, තං නගරං සිහපුරං නාම භවිස්සති”ති ආහ.
චතුත්ථං ආමන්තෙත්වා “ත්වං, තාත, උත්තරද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උජුකමෙව
ගච්ඡන්තො සබ්බරතනමයං චක්කපඤ්ජරං පස්සිස්සසි, තාය සඤ්ඤාය තත්ථ නගරං
මාපෙත්වා වස, තං නගරං උත්තරපඤ්චාලං නාම භවිස්සති”ති ආහ. පඤ්චමං
ආමන්තෙත්වා “තාත, තයා ඉමස්මිං යානෙ වසිතුං න සක්කා, ඉමස්මිං නගරෙ
මහාඥ්‍යං කත්වා නික්ඛමිත්වා පච්ඡිමුත්තරාය දිසාය උජුකමෙව ගච්ඡන්තො ද්වෙ
පබ්බතෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරිත්වා පහරිත්වා දද්දරසද්දං කරොන්තෙ පස්සිස්සසි,
තාය සඤ්ඤාය තත්ථ නගරං මාපෙත්වා වස, තං නගරං දද්දරපුරං නාම භවිස්සති”ති
ආහ. තෙ පඤ්චපි ජනා තාය තාය සඤ්ඤාය ගන්ත්වා තස්මිං තස්මිං යානෙ නගරානි
මාපෙත්වා වසිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි
දෙවදත්තො මුසාවාදං කත්වා පථවිං පච්චියො”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි —
“තදා චෙතියරාජා දෙවදත්තො අහොසි, කපිලබ්‍රාහ්මණො පන අභමෙව
අහොසි”න්ති.

චෙතියජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

යො ඉන්ද්‍රියානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
 පුරාණදුතියිකාපලොභනං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියං කිරෙකො කුලපුත්තො සත්ථු
 ධම්මදෙසනං සුත්වා “න සක්කා අගාරමජ්ඣෙකෙ වසන්තෙන එකන්තපරිපුණ්ණං
 එකන්තපරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං වරිතුං, නියානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා දුක්ඛස්සන්තං
 කරස්සාමි”ති සරෙ විභවං පුත්තදාරස්ස නියාදෙන්වා නික්ඛමිත්වා සත්ථාරං
 පබ්බජ්ජං යාචි. සත්ථාපිස්ස පබ්බජ්ජං දාපෙසි. තස්ස ආචරියුපජ්ඣායෙහි සද්ධිං
 පිණ්ඩාය වරතො නවකත්තා වෙච භික්ඛුනං බහුභාවෙන ච කුලසරෙ චා
 ආසනසාලාය චා ආසනං න පාපුණාති, සඬ්ඝනවකානං කොටියං පීඨකං චා එලකං
 චා පාපුණාති. ආහාරොපි උච්චිකපිට්ඨෙන සට්ඨිතා භින්නසිත්ථකයාගු චා
 පුත්තිසුක්ඛච්ඡේදකං චා ක්කාමසුක්ඛකුරො චා පාපුණාති, යාපනපමාණං න භොති. සො
 අත්තනා ලද්ධං ගහෙත්වා පුරාණදුතියිකාය සන්තිකං ගච්ඡති. අට්ඨස්ස සා පත්තං
 ගහෙත්වා වන්දිත්වා පත්තතො භත්තං නීහරිත්වා සුසම්පාදිතානි
 යාගුහත්තසුපබ්බාද්දන්තානි දෙති. මහල්ලකො රසතණ්හාය බජ්ඣන්ත්වා
 පුරාණදුතියිකං ජහිතුං න සක්කොති. සා වින්තෙසි “බද්ධො නු බො, නොති
 විමංසිස්සාමි න”න්ති.

අට්ඨකදිවසං ජනපදමනුස්සං සෙනමත්තිකාය න්භාපෙත්වා ගෙහෙ
 නිසිදාපෙත්වා අඤ්ඤෙපිස්ස කතිපයෙ පරිවාරමනුස්සෙ ආණාපෙත්වා ථොකථොකං
 පානභොජනං දාපෙසි. තෙ බාදන්තා භුඤ්ජන්තා නිසිදිංසු. ගෙහද්වාරෙ ච වක්කෙසු
 ගොණෙ බන්ධාපෙත්වා එකං සකට්ඨපි යපාපෙසි, සයං පන පිට්ඨිගබ්භෙ නිසිදිත්වා
 පූවෙ පච්චි. මහල්ලකො ආගන්ත්වා ද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා එකො
 මහල්ලකපුරිසො “අයො, එකො ථෙරො ද්වාරෙ ධීතො”ති ආභ. “වන්දිත්වා
 අනිච්ඡාපෙහි”ති. සො “අනිච්ඡථ, භන්තෙ”ති පුනස්පුනං කටෙත්වාපි තං
 අගච්ඡන්තං දිස්වා “අයො, ථෙරො න ගච්ඡති”ති ආභ. සා ආගන්ත්වා සාණිං
 උක්ඛිපිත්වා ඔලොකෙන්වා “අම්භො අයං මම දාරකපිතා”ති වත්වා නික්ඛමිත්වා
 පත්තං ගහෙත්වා ගෙහං පවෙසෙත්වා පරිවිසිත්වා භොජනපරියොසානෙ වන්දිත්වා
 “භන්තෙ, තුම්භෙ ඉඨෙව පරිනිබ්බායථ, මයං එත්තකං කාලං අඤ්ඤං කුලං න
 ගණ්හිමිහ, අසාමිකෙ පන සරෙ සරාවාසො න සණ්ඨාති, මයං අඤ්ඤං කුලං
 ගණ්හාම, දුරං ජනපදං ගච්ඡිස්සාම, තුම්භෙ අප්පමත්තා භොථ, සවෙ මෙ දොසො
 අත්ථි, බමථා”ති ආභ. මහල්ලකස්ස හදයථාලනකාලො විය අභොසි. අථ නං “අහං
 තං ජහිතුං න සක්කොමි, මා ගච්ඡ, විබ්භමිස්සාමි, අසුකට්ඨානෙ මෙ සාටකං
 පෙසෙහි, පත්තචීවරං පටිච්ඡාපෙත්වා ආගච්ඡිස්සාමි”ති ආභ. සා “සාධු”ති
 සම්පට්ඨිඡි. මහල්ලකො විහාරං ගන්ත්වා ආචරියුපජ්ඣායෙ පත්තචීවරං
 පටිච්ඡාපෙත්තො “කස්මා, ආවුසො, එවං කරොසි”ති චුත්තො “පුරාණදුතියිකං
 ජහිතුං න සක්කොමි විබ්භමිස්සාමි”ති ආභ. අථ නං තෙ අනිච්ඡන්තඤ්ඤෙව සත්ථු
 සන්තිකං නෙත්වා “කිං, භික්ඛවෙ, ඉමං අනිච්ඡන්තඤ්ඤෙව ආනයිත්වා”ති චුත්තෙ
 “භන්තෙ, අයං උක්කණ්ඨිත්වා විබ්භමිතුකාමො”ති වදිංසු. අථ නං සත්ථා “සච්චං
 කිර ත්ථං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡි. “සච්චං, භන්තෙ”ති. “කො තං

උක්කණ්ඨාපෙසි” ති? “පුරාණදුතියිකා හන්තෙ” ති වුත්තෙ “භික්ඛු න ඉදානෙව සා ඉත්ථී තුය්භං අනත්ථකාරිකා, පුබ්බෙපි ත්වං තං නිස්සාය චතුභි ඤානෙනි පරිභීනො මහාදුක්ඛං පත්වා මං නිස්සාය තම්භා දුක්ඛා මුච්චිත්වා නට්ඨජ්ඣානං පටිලභී” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො තස්ස පුරොහිතං පටිච්ච තස්ස බ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිමිති නිබ්බත්ති. ජාතදිවසෙ වස්ස සකලනගරෙ ආවුධානි පජ්ජලිංසු, තෙනස්ස “ජොතිපාලකුමාරො” ති නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලායං සබ්බසිජ්ජානි උග්ගණ්ඨිත්වා රඤ්ඤො සිජ්ජං දස්සෙත්වා ඉස්සරියං පහාය කඤ්චි අජානාපෙත්වා අග්ගද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සක්කදත්තියෙ කච්චිදකඅස්සමෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඤානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙසි. තං තත්ථ වසන්තං අනෙකානි ඉසිසතානි පරිවාරෙසුං, මහාසමාගමො අහොසි. සො සරහඬිගසත්ථා නාම අහොසි, තස්ස සත්ත අත්තෙවාසිකපෙට්ඨකා අහෙසුං. තෙසු සාලිස්සරො නාම ඉසි කච්චිදකඅස්සමා නික්ඛමිත්වා සුරට්ඨජනපදෙ පුරත්ථිමජනපදෙ සාතොදිකාය නාම නදියා තීරෙ අනෙකසහස්සඉසිපරිවාරො වසි. මෙණ්ඩිස්සරො නාම ඉසි පජ්ජොතකපඤ්චාලරඤ්ඤො විජිතෙ කලබ්බචුළකං නාම නිගමං නිස්සාය අනෙකසහස්සඉසිපරිවාරො වසි. පබ්බතො නාම ඉසි එකං අට්ඨජනපදං නිස්සාය අනෙකසහස්සඉසිපරිවාරො වසි. කාළදෙවිලො නාම ඉසි අවන්තිදක්ඛිණාපටෙ එකග්ගසනසෙලං නිස්සාය අනෙකසහස්සඉසිපරිවාරො වසි. කිසවච්ඡො නාම ඉසි එකකොච දණ්ඩකිරඤ්ඤො කුම්භවතීනගරං නිස්සාය උය්‍යානෙ වසි. අනුපියතාපසො පන බොධිසත්තස්ස උපට්ඨාකො තස්ස සන්තිකෙ වසි. නාරදො නාම ඉසි කාළදෙවිලස්ස කනිට්ඨො මජ්ඣිමදෙසෙ ආරඤ්ජරගිරිමිති පබ්බතජාලන්තරෙ එකකොච එකස්මිං ගුහාලෙණෙ වසි.

ආරඤ්ජරගිරිනො නාම අවිදුරෙ එකො ආකිණ්ණමනුස්සො නිගමො අත්ථී, තෙසං අන්තරෙ මහතී නදී අත්ථී, තං නදිං බහු මනුස්සා ඔතරන්ති. උත්තමරූපධරා වණ්ණදාසියොපි පුරිසෙ පලොභයමානා තස්සා නදියා තීරෙ නිසිදන්ති. නාරදනාපසො තාසු එකං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා ඤානං අන්තරධාපෙත්වා නිරාභාරො පරිසුස්සන්තො කිලෙසවසං ගන්ත්වා සත්තාහං වසිත්වා නිපජ්ජී. අඨස්ස භාතා කාළදෙවිලො ආවජ්ජෙත්තො තං කාරණං ඤත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා ලෙණං පාවිසි. නාරදො තං දිස්වා “කස්මා භවං ආගතොසි” ති ආහ. “භවං ‘අකල්ලකො’ ති භවන්තං පටිජග්ගිතුං ආගතොමිති” ති. අථ නං සො “අභූතං කථං කටෙසි, අලිකං තුච්ඡං කටෙසි” ති මුසාවාදෙන නිග්ගණ්ඨි. සො “නෙතං පහාතුං වට්ටති” ති සාලිස්සරං ආනෙසි, මෙණ්ඩිස්සරං ආනෙසි, පබ්බතමපි ආනෙසි. ඉතරොපි තෙ තයො මුසාවාදෙන නිග්ගණ්ඨි. කාළදෙවිලො “සරහඬිගසත්ථාරං ආනෙස්සාමි” ති ආකාසෙනාගන්ත්වා තං ආනෙසි. සො ආගන්ත්වා තං දිස්වා “ඉන්ද්‍රියවසං ගතො” ති ඤත්වා “කච්චි නාරද, ඉන්ද්‍රියානං වසං ගතො” ති පුච්ඡි. ඉතරෙන තං සුත්වාච උට්ඨාය වන්දිත්වා “ආම, ආවරියා” ති වුත්තෙ “නාරද,

ඉන්ද්‍රියවසං ගතා නාම ඉමස්මිං අත්තභාවෙ සුස්සන්තා දුක්ඛං අනුභවිත්වා දුතියෙ
අත්තභාවෙ නිරයෙ නිබ්බත්තන්ති” ති වත්වා පටමං ගාථමාහ -

60.

“යො ඉන්ද්‍රියානං කාමෙන, වසං නාරද ගච්ඡති;
යො පරිච්චජ්ජුහො ලොකෙ, ජීවන්තොව විසුස්සති” ති.

තත්ථ යො ඉන්ද්‍රියානන්ති නාරද, යො පුරිසො රූපාදීසු සුභාකාරං ගහෙත්වා
කිලෙසකාමවසෙන ඡන්තං ඉන්ද්‍රියානං වසං ගච්ඡති. පරිච්චජ්ජුහො ලොකෙති යො
මනුස්සලොකඤ්ච දෙවලොකඤ්චාති උභොලොකෙ පරිච්චජිත්වා නිරයාදීසු
නිබ්බත්තන්තිති අත්ථො. ජීවන්තොව විසුස්සතිති ජීවන්තොයෙව අත්තනා ඉච්ඡිතං
කිලෙසවත්ථුං අලභන්තො යොකෙන විසුස්සති, මහාදුක්ඛං පාපුණාතිති.

තං සුත්වා නාරදො “ආචරිය, කාමසෙවනං නාම සුඛං, එවරූපං සුඛං කිං
සන්ධාය දුක්ඛන්ති වදසී” ති පුච්ඡි. අට්ඨස්ස සරහඬිගො “තෙන හි සුභාහි” ති දුතියං
ගාථමාහ -

61.

“සුඛස්සානන්තරං දුක්ඛං, දුක්ඛස්සානන්තරං සුඛං;
යොසි පත්තො සුඛා දුක්ඛං, පාටිකඬිඛ වරං සුඛං” ති.

තත්ථ සුඛස්සානන්තරන්ති කාමසුඛස්ස අනන්තරං නිරයදුක්ඛං. දුක්ඛස්සාති
සීලරක්ඛණදුක්ඛස්ස අනන්තරං දිබ්බමානුසකසුඛඤ්චෙව නිබ්බානසුඛඤ්ච. ඉදං
වුත්තං හොති - නාරද, ඉමෙ හි සත්තා කාමසෙවනසමයෙ කාලං කත්වා
එකන්තදුක්ඛෙ නිරයෙ නිබ්බත්තන්ති, සීලං රක්ඛන්තා විපස්සනාය කම්මං
කරොන්තා ව පන කිලමන්ති, තෙ දුක්ඛෙන සීලං රක්ඛිත්වා සීලබලෙන
වුත්තප්පකාරං සුඛං ලභන්ති, ඉදං දුක්ඛං සන්ධායාහං එවං වදාමීති. යොසි පත්තොති
යො ත්වං නාරද, ඉදානි ඤානසුඛං නාසෙත්වා තතො සුඛා මහන්තං කාමනිස්සිතං
වෙතසිකදුක්ඛං පත්තො. පාටිකඬිඛාති ඉදං කිලෙසදුක්ඛං ඡඬිඬෙත්වා පුන තදෙව
වරං උත්තමං ඤානසුඛං ඉච්ඡ පත්ථෙහිති.

නාරදො “ඉදං ආචරිය, දුක්ඛං දුස්සහං, න තං අධිවාසෙතුං සක්කොමී” ති ආහ.
අථ නං මහාසත්තො “නාරද, දුක්ඛං නාම උප්පන්නං අධිවාසෙතබ්බමෙවා” ති
වත්වා තතියං ගාථමාහ -

62.

“කිච්ඡකාලෙ කිච්ඡසහො, යො කිච්ඡං නාතිවත්තති;
ස කිච්ඡන්තං සුඛං ධිරො, යොගං සමධිගච්ඡති” ති.

තත්ථ නාතිවත්තතිති නානුවත්තති, අයමෙව වා පායො. ඉදං වුත්තං හොති -
නාරද, යො කායිකවෙතසිකදුක්ඛසඬ්ඛාතස්ස කිච්ඡස්ස උප්පන්නකාලෙ

අප්පමත්තො තස්ස කිව්ඡස්ස හරණුපායං කරොත්තො කිව්ඡසො හුත්වා තං කිව්ඡං
නානුවත්තති, තස්ස වසෙ අවත්තිත්වා තෙහි තෙහි උපායෙහි තං කිව්ඡං අභිභවති
විනාසෙති, සො ධීරො කිව්ඡස්ස අන්තිමසඬ්ඛාතං නිරාමිසසුඛසඬ්ඛාතං ඤානසුඛං
අධිගච්ඡති, තං වා කිව්ඡන්තං යොගසුඛං අධිගච්ඡති, අකිලමත්තොව පාපුණාතීති.

සො “ආචරිය, කාමසුඛං නාම උත්තමසුඛං, න තං ජනිතුං සක්කොමී” ති ආහ.
අථ නං මහාසත්තො “නාරද, ධම්මො නාම න කෙනචි කාරණෙන
නාසෙතඬ්ඛො” ති වත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

63.

“න භෙව කාමාන කාමා, නානත්ථා නාත්ථකාරණා;
න කතඤ්ච නිරඬ්ඛත්වා, ධම්මා චචිතුමරහස්සී” ති.

තත්ථ කාමාන කාමාති කාමානං කාමා, වත්ථුකාමානං පත්ථනායාති අත්ථො.
නානත්ථා නාත්ථකාරණාති න අනත්ථතො න අත්ථකාරණා. න කතඤ්ච
නිරඬ්ඛත්වාති කතඤ්ච නිජ්ජාදිතං ඤානං නිරංකත්වා. ඉදං වුත්තං භොති – නාරද,
න භෙව වත්ථුකාමපත්ථනාය ධම්මා චචිතුමරහස්සී, එකස්මිං අනත්ථෙ උප්පන්නෙ තං
පටිභනිතුකාමො නානත්ථා න අත්ථෙතපි කාරණභූතෙන ධම්මා චචිතුමරහස්සී,
“අසුකො නාම මෙ අත්ථො උප්පජ්ජිස්සති” ති එවමපි අත්ථකාරණාපි න ධම්මා
චචිතුමරහස්සී, කතං පන නිජ්ජාදිතං ඤානසුඛං නිරංකත්වා විනාසෙත්වා නෙව ධම්මා
චචිතුමරහස්සී.

එවං සරහඬ්ඛගෙන චතුහි ගාථාහි ධම්මෙ දෙසිතෙ කාළදෙවිලො අත්තනො
කනිට්ඨං ඔවදන්තො පඤ්චමං ගාථමාහ –

64.

“දක්ඛං ගහපතී සාධු, සංවිහජ්ජඤ්ච භොජනං;
අභාසො අත්ථලාහෙසු, අත්ථබ්‍යාපත්තී අබ්‍යථො” ති.

තත්ථ දක්ඛං ගහපතීති නාරද සරාවාසං වසන්තානං ගහපතීනං
භොගුප්පාදනත්ථාය අනලසායනේකකුසලභාවසඬ්ඛාතං දක්ඛං නාම සාධු,
දක්ඛභාවො හද්දකො. සංවිහජ්ජඤ්ච භොජනන්ති දුක්ඛෙන උප්පාදිතභොගානං
ධම්මිකසමණුක්ඛාත්මණෙහි සද්ධිං සංවිහජ්ජත්වා පරිභොගකරණං දුතියං සාධු. අභාසො
අත්ථලාහෙසුති මහන්තෙ ඉස්සරියෙ උප්පන්නෙ අප්පමාදවසෙන අභාසො
අනුජ්ජිලාවිතත්තං තතියං සාධු. අත්ථබ්‍යාපත්තීති යදා පන අත්තනො
අත්ථබ්‍යාපත්තී යසවිනාසො භොති, තදා අබ්‍යථො අකිලමනං චතුත්ථං සාධු, තස්මා
ත්ථං, නාරද, “ඤානං මෙ අන්තරහිත” ත්ති මා සොචි, සචෙ ඉන්ද්‍රියානං වසං න
ගමිස්සසී, නට්ඨමපි තෙ ඤානං පුන පාකතිකමෙව භවිස්සතීති.

තං පුන කාළදෙවිලෙන නාරදස්ස ඔවදිතභාවං ඤත්වා සත්ථා අභිසම්බුද්ධො
හුත්වා ඡට්ඨං ගාථමාහ –

65.

“එත්තාවතෙතං පණ්ඩිච්චං, අපි සො දෙව්ලො බ්‍රවි;
න යිතො කිඤ්චි පාපියො, යො ඉන්ද්‍රියානං වසං වජේ”ති.

තස්සත්ථො – හික්ඛවෙ, එත්තකං එතං පණ්ඩිච්චං සොයං දෙව්ලො අබ්‍රවි. යො පන කිලෙසවසෙන ඉන්ද්‍රියානං වසං වජති, ඉතො අඤ්ඤො පාපියො නත්ථීති.

අථ නං සරහඬිගො ආමන්තෙත්වා “නාරද, ඉදං තාව සුඤ්ඤං, යො හි පයමමෙව කත්තබ්බයුත්තකං න කරොති, සො අරඤ්ඤං පට්ඨමාණවකො විය සොචති පරිදෙවති”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ එකස්මිං කාසිනිගමෙ එකො බ්‍රාහ්මණමාණවො අහිරුපො අහොසි ලාමසම්පන්නො නාගබලො. සො චිත්තෙසි – “කිං මෙ කසිකම්මාදීනි කත්වා මානාපිතුහි පුට්ඨෙහි, කිං පුත්තදාරෙන, කිං දානාදීහි පුඤ්ඤෙහි කතෙහි, කඤ්චි අපොසෙත්වා කිඤ්චි පුඤ්ඤං අකත්වා අරඤ්ඤං පටිසිත්වා මිගෙ මාරෙත්වා අත්තානංයෙව පොසෙස්සාමි”ති? සො පඤ්චාවුධසන්නද්ධො හිමවත්තං ගන්ත්වා නානාමිගෙ වධිත්වා බාදන්තො අන්තොහිමවත්තෙ විධවාය නාම නදියා තීරෙ ගිරිපරික්ඛිත්තං මහත්තං පබ්බතජාලං පත්වා තත්ථ මිගෙ වධිත්වා අඬිගාරෙ පක්කමංසං බාදන්තො වාසං කප්පෙසි. සො චිත්තෙසි “අහං සබ්බදා ලාමසම්පන්නො න භවිස්සාමි, දුබ්බලකාලෙ අරඤ්ඤෙ වරිතුං න සක්ඛිස්සාමි, ඉදානෙව නානාවණ්ණෙ මිගෙ පබ්බතජාලං පවෙසෙත්වා ද්වාරං යොජෙත්වා අරඤ්ඤං අනාහිණ්ඩන්තොව යථාරුචියා මිගෙ වධිත්වා බාදිස්සාමි”ති තථා අකාසි. අථස්ස කාලෙ අතික්කන්තෙ තං කම්මං මත්ථකප්පත්තං දිට්ඨමම්මවෙදනීයං ජාතං, අත්තනො හත්ථපාදෙහි න ලහි ගන්තුං, අපරාපරං පරිවත්තෙතුං නාසක්ඛි, නෙව කිඤ්චි බාදනීයං භොජනීයං, න පානීයං පස්සි, සරීරං මිලායි, මනුස්සපෙතො අහොසි, ගිම්හකාලෙ පථවි විය සරීරං හිජ්ජිත්වා රාජියො දස්සෙසි, සො දුරුපො දුස්සණ්ඨිතො මහාදුක්ඛං අනුභවි.

එවං අද්ධානෙ ගතෙ සිවිරට්ඨෙ සිවිරාජා නාම “අරඤ්ඤෙ අඬිගාරපක්කමංසං බාදිස්සාමි”ති අමච්චානං රජ්ජං නිය්‍යාදෙත්වා පඤ්චාවුධසන්නද්ධො අරඤ්ඤං පටිසිත්වා මිගෙ වධිත්වා මංසං බාදමානො අනුපුබ්බෙන තං පදෙසං පත්වා තං පුරිසං දිස්වා හීතොපි සතිං උපට්ඨපෙත්වා “කොසි ත්වං අම්හො පුරිසා”ති පුච්ඡි. “සාමි, මනුස්සපෙතො අහං, අත්තනො කතකම්මස්ස ඵලං අනුභොමි, ත්වං පන කොසි”ති? “සිවිරාජාහමස්මි”ති. “අථ කස්මා ඉධාගතොසි”ති? “මිගමංසං බාදනත්ථායා”ති. අථස්ස සො “අහමිපි මහාරාජ, ඉමිනාව කාරණෙන ආගන්ත්වා මනුස්සපෙතො ජාතො”ති සබ්බං විත්ථාරෙන කට්ඨත්වා අත්තනො දුක්ඛිතභාවං රඤ්ඤො ආචික්ඛන්තො සෙසගාථා ආහ –

66.

“අමිත්තානංව හත්ථත්ථං, සිවි පප්පොති මාමිව;

කම්මං විජ්ජඤ්ච දක්ඛෙය්‍යං, විවාහං සීලමද්දවං;
එතෙ ව යසෙ භාපෙත්වා, නිබ්බත්තො සෙහි කම්මෙහි.

67.

“සොහං සහස්සජීනොව, අබන්ධු අපරායණො;
අරියධම්මා අපක්කන්තො, යථා පෙතො තට්ඨවහං.

68.

“සුඛකාමෙ දුක්ඛාපෙත්වා, ආපන්තොස්මි පදං ඉමං;
සො සුඛං නාධිගච්ඡාමි, ධීතො භාණුමතාමිවා”ති.

තත්ථ අමිත්තානංව හත්ථත්ථන්ති අමිත්තානං හත්ථෙ අත්ථං විනාසං විය. සිව්ති රාජානං ආලපති. පජ්ජොති මාමිවාති මාදිසො පාපකම්මෙන පාපුණාති, අත්තනොව කම්මෙන විනාසං පාපුණාතිති චුත්තං හොති. කම්මන්ති කසිකම්මාදිහෙදං ආජීවසාධකං කිව්වං. විජ්ජන්ති නානජපකාරකං හත්ථිසිප්පාදිකං සිප්පං. දක්ඛෙය්‍යන්ති නානජපකාරෙන භොගුප්පාදනකොසල්ලං. විවාහන්ති ආවාහවිවාහසම්බන්ධං. සීලමද්දවන්ති පඤ්චවිධසීලඤ්චෙව මුදුවචනං හිතකාමං පාපනිවාරණං කල්‍යාණමිත්තඤ්ච. සො හි ඉධ මද්දවොති අධිජ්ජෙතො. එතෙ ව යසෙ භාපෙත්වාති එතෙ එත්තකෙ යසදායකෙ ධම්මෙ භාපෙත්වා ව. නිබ්බත්තො සෙහි කම්මෙහිති අත්තනො කම්මෙහි නිබ්බත්තො. ඉදං චුත්තං හොති – අහං, මහාරාජ, ඉමස්මිං ලොකෙ ඉස්සරියදායකං කත්තබ්බයුත්තකං කම්මං අකත්වා සිප්පං අසික්ඛිත්වා උපායෙන භොගෙ අනුප්පාදෙත්වා ආවාහවිවාහං අකත්වා සීලං අරක්ඛිත්වා මං අකිව්වං කරොත්තං පාපනිවාරණසමත්ථෙ කල්‍යාණමිත්තෙ අහජිත්වා ඉමෙ එත්තකෙ යසදායකත්තා “යසෙ”ති සඬ්ඛ්‍යං ගතෙ ලොකජපවත්තිධම්මෙ භාපෙත්වා ඡඩ්ඛෙත්වා ඉමං අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සයං කතෙහි පාපකම්මෙහි ඉදානි මනුස්සපෙතො හුත්වා නිබ්බත්තොස්මිති.

සහස්සජීනොවාති සහස්සජීනපුරිසො වියාති අත්ථො. ස්වාහං සම්මා පටිපජ්ජිත්වා භොගෙ උප්පාදෙය්‍යං, තෙහි අනෙකසහස්සෙහි භොගෙහි ජිතොතිපි අත්ථො. අපරායණොති අසරණො, නිජ්ජනිට්ඨොති අත්ථො. අරියධම්මාති සජ්ජුරිසධම්මතො. යථා පෙතොති යථා මතො පෙතො හුත්වා උප්පජ්ජෙය්‍ය, ජීවමානොයෙව තථා මනුස්සපෙතො ජාතොස්මිති අත්ථො. සුඛකාමෙ දුක්ඛාපෙත්වාති සුඛකාමෙ සත්තෙ දුක්ඛාපෙත්වා. “සුඛකාමො”තිපි පාඨො, සයං සුඛකාමො පරං දුක්ඛාපෙත්වාති අත්ථො. ආපන්තොස්මි පදං ඉමන්ති එවරූපං කොට්ඨාසං පත්තොස්මි. පථන්තිපි පාඨො, ඉදං දුක්ඛස්ස පථභූතං අත්තභාවං පත්තොස්මිති අත්ථො. ධීතො භාණුමතාමිවාති භාණුමා වුව්වති අග්ගි, විතච්චිකඩ්ඨගාරෙහි සමන්තා පරිකිණ්ණො විය සරීරෙ උට්ඨිතෙන මහාදාහෙන දශ්හන්තො කාශිකචෙතසිකසුඛං න වින්දාමිති වදති.

එවකදීව පන වත්වා “අහං, මහාරාජ, සුඛකාමො පරං දුක්ඛාපෙත්වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ මනුස්සපෙතො ජාතො, තස්මා ත්වං පාපං මා කරි, අත්තනො නගරං ගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොහි” ති ආහ. රාජා තථා කත්වා සග්ගපුරං පුරෙසි. සරහඬගසත්ථා ඉමං කාරණං ආහරිත්වා තාපසං සඤ්ඤාපෙසි. සො තස්ස ධම්මකථාය සංවෙගං පටිලභිත්වා තං වන්දිත්වා බමාපෙත්වා කසිණපරිකම්මං කත්වා නට්ඨං ඤානං පටිපාකතිකං අකාසි. සරහඬගො තස්ස තත්ථ වසිතුං අදත්වා තං ආදාය අත්තනො අස්සමං ගතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති.

තදා නාරදො උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අහොසි, නගරසොහිණී පුරාණදුනිසිකා, සාලිස්සරො සාරිපුත්තො, මෙණ්ඩිස්සරො කස්සපො, පබ්බතො අනුරුද්ධො, කාළදෙවිලො කච්චායනො, අනුපියො ආනන්දො, කිසවච්ඡො මහාමොග්ගල්ලානො, සරහඬගො පන අහමෙව අහොසින්ති.

ඉන්ද්‍රියජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[424] 8. ආදිත්තජාතකවණ්ණනා

ආදිත්තස්මිත්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අසදිසදානං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. අසදිසදානං මහාගොවින්දසුත්තවණ්ණනානො (දී. නි. අට්ඨ. 2.296) විත්ථාරෙත්වා කට්ඨතබ්බං. තස්ස පන දින්නදිවසනො දුනියදිවසෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, කොසලරාජා විචිනිත්වාච, පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං ඤත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස අරියසඬ්ඨස්ස අසදිසදානං අදාසි” ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්තා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති වුත්තෙ “අනච්ඡරියං, භික්ඛවෙ, රඤ්ඤො විචිනිත්වා අනුත්තරෙ පුඤ්ඤක්ඛෙන්තෙ දානපතිට්ඨාපනං, පොරාණකපණ්ඩිතාපි විචිනිත්වාච මහාදානං අදංසු” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ සිවිරට්ඨෙ රොරුවනගරෙ රොරුවමහාරාජා නාම දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා චතුහි සඬගභවත්ථුහි ජනං සඬගණ්හන්තො මහාජනස්ස මාතාපිතුට්ඨානෙ ඨත්වා කපණ්දධිකවනිබ්බකයාවකාදිනං මහාදානං පවත්තෙසි. තස්ස සමුද්දව්ජයා නාම අග්ගමහෙසී අහොසි පණ්ඩිතා ඤාණසම්පන්නා. සො එකදිවසං දානග්ගං ඔලොකෙන්තො “මය්හං දානං දුස්සීලා ලොලසත්තා භුඤ්ජන්ති, තං මං න භාසෙති, අහං බො පන සීලවත්තානං අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යානං පච්චෙකබුද්ධානං දාතුකාමො, තෙ ච භිමවන්තපදෙසෙ වසන්ති, කො නු බො තෙ නිමන්තෙත්වා ආනෙස්සති, කං පෙසෙස්සාමි” ති වින්තෙත්වා තමත්ථං දෙවියා ආරොචෙසි. අථ නං සා ආහ “මහාරාජ, මා වින්තයිත්ථ, අම්භාකං දාතබ්බදානබලෙන සීලබලෙන සච්චබලෙන පුජ්ථානි පෙසෙත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ නිමන්තෙත්වා තෙසං ආගතකාලෙ සබ්බපරික්ඛාරසම්පන්නදානං දස්සාමා” ති. රාජා “සාධු” ති සම්පටිච්ඡිත්වා “සකලනගරවාසීනො සීලං සමාදියන්තු” ති නගරෙ හෙරි.

වරාපෙත්වා සයම්පි සපරිජනො උපොසථංගිගානි අධිට්ඨාය මහාදානං පවත්තෙන්වා
 සුමනපුප්ඵපුණ්ණං සුවණ්ණසමුග්ගං ගාභාපෙත්වා පාසාදා ඔරුය්හ රාජධිගණ්ණ
 යත්වා පඤ්චඛිගානි පථවියං පතිට්ඨාපෙත්වා පාචිනදිසාහිමුබ්බො වන්දිත්වා
 “පාචිනදිසාය අරහන්තෙ වන්දාමි, සචෙ අම්මාකං කොචි ගුණො අත්ථි, අම්මෙහසු
 අනුකම්පං කත්වා අම්මාකං භික්ඛං ගණ්හවා” ති වත්වා සත්ත පුප්ඵමුට්ඨියො බිපි.
 පාචිනදිසාය පච්චෙකඛුද්ධානං අභාවෙන පුනදිවසෙ නාගමිංසු. දුතියදිවසෙ
 දක්ඛිණදිසං නමස්සි, තතොපි නාගතා. තතියදිවසෙ පච්ඡිමදිසං නමස්සි, තතොපි
 නාගතා. චතුත්ථදිවසෙ උත්තරදිසං නමස්සි, නමස්සිත්වා ච පන
 “උත්තරහිමවත්තපදෙසවාසිනො පච්චෙකඛුද්ධා අම්මාකං භික්ඛං ගණ්හන්තු” ති
 සත්ත පුප්ඵමුට්ඨියො විස්සජ්ජෙසි. පුප්ඵානි ගන්ත්වා නන්දමුලකපබ්බාථො
 පඤ්චන්තං පච්චෙකඛුද්ධසතානං උපරි පතිංසු.

තෙ ආවජ්ජමානා රඤ්ඤා අත්තනො නිමන්තිතභාවං ඤත්වා පුනදිවසෙ සත්ත
 පච්චෙකඛුද්ධෙ ආමන්තෙන්වා “මාරිසා, රාජා වො නිමන්තෙති, තස්ස සඛිගහං
 කරොවා” ති වදිංසු. සත්ත පච්චෙකඛුද්ධා ආකාසෙනාගන්ත්වා රාජද්වාරෙ ඔතරිංසු.
 තෙ දිස්වා රාජා සොමනස්සජාතො වන්දිත්වා පාසාදං ආරොපෙන්වා මහන්තං
 සක්කාරං කත්වා දානං දත්වා භත්තකිච්චපරියොසානෙ පුනදිවසත්ථාය
 පුනදිවසත්ථායාති එවං ඡ දිවසෙ නිමන්තෙන්වා සත්තමෙ දිවසෙ
 සබ්බපරික්ඛාරදානං සජ්ජෙන්වා සත්තරතතඛට්ඨිතානි මඤ්චපීයාදීනි පඤ්ඤපෙන්වා
 තිච්චරාදිකෙ සබ්බසමණපරිභොගෙ සත්තන්තං පච්චෙකඛුද්ධානං සන්තිකෙ
 යපෙන්වා “මයං ඉමෙ පරික්ඛාරෙ තුම්මාකං දෙමා” ති වත්වා තෙසං
 භත්තකිච්චපරියොසානෙ රාජා ච දෙවි ච උභොපි නමස්සමානා අට්ඨංසු. අථ නෙසං
 අනුමොදනං කරොන්තො සඬ්ඝත්ථෙරො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

69.

“ආදිත්තස්මිං අගාරස්මිං, යං නිහරති භාජනං;
 තං තස්ස භොති අත්ථාය, නො ච යං තත්ථ ඩය්හති.

70.

“එවමාදිපිතො ලොකො, ජරාය මරණෙන ච;
 නිහරෙට්ඨෙ දානෙන, දින්නං භොති සුනිහත” න්ති.

තත්ථ ආදිත්තස්මිත්ති තඬ්ඛණෙ පජ්ජලිතෙ. භාජනන්ති උපකරණං. නො ච යං
 තත්ථ ඩය්හතිති යං පන තත්ථ ඩය්හති, අන්තමසො තිණසන්ථාරොපි, සබ්බං තස්ස
 අනුපකරණමෙව භොති. ජරාය මරණෙන වාති දෙසනාසීසමෙතං, අත්ථතො පනෙස
 එකාදසහි අග්ගිහි ආදිපිතො නාම. නිහරෙට්ඨොති තතො එකාදසහි අග්ගිහි
 පජ්ජලිතලොකා දසවිධදානවත්ථුහෙදං තං තං පරික්ඛාරදානං චෙතනාය
 නික්කඩ්ඨෙට්ඨෙව. දින්නං භොතිති අප්පං වා බහුං වා යං දින්නං, තදෙව සුනිහතං
 නාම භොතිති.

එවං සඨස්සත්ථෙරො අනුමොදනං කත්වා “අප්පමත්තො හොති, මහාරාජා” ති
 රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා පාසාදකණ්ණිකං ද්විධා කත්වා
 ගන්ත්වා නන්දමූලකපඛ්භාරයෙව ඔතරි. තස්ස දින්නපරික්ඛාරොපි තෙනෙව සද්ධිං
 උප්පතිත්වා නන්දමූලකපඛ්භාරයෙව ඔතරි. රඤ්ඤො ච දෙවියා ච සකලසරිරං
 පිතියා පුණ්ණං අහොසි. එවං තස්මිං ගතෙ අවසෙසාපි –

71.

“යො ධම්මලද්ධස්ස දදාති දානං, උට්ඨානචිරියාධිගතස්ස ඡන්තු;
 අතික්කම්ම සො චෙතරණිං යමස්ස, දිබ්බානි යානානි උපෙති මච්චො.

72.

“දානඤ්ච යුද්ධඤ්ච සමානමාහු, අප්පාපි සන්තා බහුකෙ ජිනන්ති;
 අප්පමිපි චෙ සද්දහානො දදාති, තෙනෙව සො හොති සුඛි පරත්ථ.

73.

“විචෙය්‍යා දානං සුගතප්පසත්ථං, යෙ දක්ඛිණෙය්‍යා ඉධ ජීවලොකෙ;
 එතෙසු දින්නානි මහප්ඵලානි, ඛිජානි චුත්තානි යථා සුඛෙත්තෙ.

74.

“යො පාණභූතානි අහෙය්‍යං වරං, පරුපවාදා න කරොති පාපං;
 භීරුං පසංසන්ති න තත්ථ සුරං, භයා හි සන්තො න කරොන්ති පාපං.

75.

“භීතොන බ්‍රහ්මවරියෙන, බත්තියෙ උපපජ්ජති;
 මජ්ඣිමෙන ච දෙවත්තං, උත්තමෙන විසුජ්ඣති.

76.

“අද්ධා හි දානං බහුධා පසත්ථං, දානා ච බො ධම්මපදංච සෙය්‍යා;
 පුබ්බෙව හි පුබ්බතරෙව සන්තො, නිබ්බානමෙවජ්ඣගමුං සපඤ්ඤා” ති. –

එවමෙකෙකාය ගාථාය අනුමොදනං කත්වා තථෙව අගමිංසු සද්ධිං පරික්ඛාරෙහි.

තත්ථ ධම්මලද්ධස්සානි ඛිණාසවං ආදිං කත්වා යාව
 සුක්ඛවිපස්සකයොගාවචරො පුග්ගලො ධම්මස්ස ලද්ධත්තා ධම්මලද්ධො නාම.
 ස්වෙව උට්ඨානචිරියෙන තස්ස ධම්මස්ස අධිගතත්තා උට්ඨානචිරියාධිගතො නාම.
 තස්ස පුග්ගලස්ස යො ඡන්තු දදාති දානන්ති අත්ථො, ධම්මෙන ලද්ධස්ස
 උට්ඨානසඬ්ඛාතෙන චිරියෙන අධිගතස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස අග්ගං ගහෙත්වා යො
 ඡන්තු සීලවත්තෙසු දානං දදාතිති අත්ථො. උපයොගත්ථෙ වා සාමිච්චනං
 කත්වාපෙත්ථ අත්ථො චෙදිතබ්බො. චෙතරණින්නි දෙසනාසිසමෙතං, අට්ඨ
 මහානිරයෙ සොළස ච උස්සදෙ අතික්කම්මත්වාති අත්ථො. දිබ්බානි යානානි උපෙතිති
 දෙවලොකෙ උප්පජ්ජති.

සමානමාත්‍රයක් සිදුවීම වැදගත් වේ. බයහිරුකස්ස හි දානං නත්ථි, භයහිරුකස්ස යුද්ධං නත්ථි. ජීවිතේ ආලයං විජිතවා යුජ්ජන්තොව යුජ්ඣන්තො සක්කොති, භොගෙසු ආලයං විජිතවා දායකො දාතුං සක්කොති, තෙනෙව තං උභයං “සමාන”න්ති වදන්ති. අප්පාපි සන්තාති ටොකාපි සමානා පරිච්චන්තජීවිතා බහුකෙ ජිනන්ති, එවමෙව අප්පාපි මුඤ්චවෙනනා බහුමිපි මච්ඡෙරචිත්තං ලොභාදිං වා කිලෙසගහනං ජිනාති. අප්පමිපි වෙති ටොකමිපි වෙ දෙය්‍යධම්මං කම්මඤ්ච ඵලඤ්ච සද්දහන්තො දෙති. තෙනෙව සොති තෙන පරිත්තදෙය්‍යධම්මවත්ථුකෙන පරිත්තකෙනාපි වාගෙන සො පරත්ථ සුඛි හොති, මහාරාජාති.

විවේචනා දානන්ති දක්ඛිණඤ්ච දක්ඛිණෙය්‍යඤ්ච විචිතීන්වා දින්නදානං. තත්ථ යං වා තං වා අදත්වා අග්ගං පණ්ණිකං දෙය්‍යධම්මං විචිතීන්වා දදන්තො දක්ඛිණං විචිනාති නාම, යෙසං තෙසං වා අදත්වා සීලාදිගුණසම්පන්නෙ විචිතීන්වා තෙසං දදන්තො දක්ඛිණෙය්‍යං විචිනාති නාම. සුගතප්පසත්ථන්ති ඵවරූපං දානං බුද්ධෙහි පසත්ථං. තත්ථ දක්ඛිණෙය්‍යවිචිනනං දස්සෙතුං “යෙ දක්ඛිණෙය්‍යා”තිආදි වුත්තං. තත්ථ දක්ඛිණෙය්‍යාති දක්ඛිණාය අනුච්ඡවිකා බුද්ධාදයො.

පාණභූතානීති පාණසංඛිඛාතානි භූතානි. අහෙය්‍යං වරන්ති කාරුඤ්ඤෙන අවිහෙය්‍යන්තො වරමානො. පරුපවාදානි පරුපවාදභයෙන පාපං න කරොති. හීරුන්ති උපවාදහීරුකං. න තත්ථ සුරන්ති යො පන අයොනිසොමනසිකාරෙන තස්මිං උපවාදෙ සුරො හොති, තං පණ්ණිකා නප්පසංසන්ති. භයා හීති උපවාදභයෙන හි පණ්ණිකා පාපං න කරොන්ති.

හීනෙන බ්‍රහ්මවරියෙනාති බාහිරතිත්ථායතනෙන තාව මෙටුනවිරතිසීලමත්තකං හීනං බ්‍රහ්මවරියං නාම, තෙන ඛත්තියකුලෙ උප්පජ්ජති. ඤානස්ස උපවාරමත්තං මජ්ඣිමං, තෙන දෙවලොකෙ උප්පජ්ජති. අට්ඨ සමාපත්තියො උත්තමං, තෙන බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජන්තො විසුජ්ඣති නාම. සාසනෙ පන සීලවත්තස්සෙව එකං දෙවනිකායං පණ්ණිකාය බ්‍රහ්මවරියං හීනං නාම, පරිසුද්ධසීලස්සෙව සමාපත්තීතිබ්බත්තනං මජ්ඣිමං නාම, පරිසුද්ධසීලෙ යත්වා විපස්සනං වඩ්ඤ්ත්වා අරහත්තුප්පත්ති උත්තමං නාම.

ඔසානගාථාය අයමත්ථො – මහාරාජ, කිඤ්චාපි එකංසෙනෙව දානං බහුධා පසත්ථං වණ්ණිකං, දානතො පන සමථවිපස්සනාසංඛිඛාතං නිබ්බානසංඛිඛාතඤ්ච ධම්මකොට්ඨාසභූතං ධම්මපදමෙව උත්තරිතරං. කිංකාරණා? පුබ්බෙව හි ඉමස්මිං කප්පෙ කස්සපදසබ්බලාදයො පුබ්බත්තරෙව වෙස්සභූදසබ්බලාදයො සන්තො සප්පුරිසා සපඤ්ඤා සමථවිපස්සනං භාවෙන්වා නිබ්බානමෙව අප්ඣගමුං අධිගතාති.

එවං සත්ත පච්චෙකබුද්ධා අනුමොදනාය රඤ්ඤො අමතමහානිබ්බානං වණ්ණෙත්වා රාජානං අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා වුත්තනායෙනෙව අත්තතො වසනට්ඨානමෙව ගතා. රාජාපි සද්ධිං අග්ගමහෙසියා දානං දත්වා යාවජීවං යත්වා තතො වචිත්වා සග්ගපුරං පුරෙසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං පුබ්බෙපි පණ්ඩිතා විවෙය්‍යා දානං අදංසු”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා පච්චෙකඛුද්ධා පරිනිබ්බාසිංසු, සමුද්දව්ජයා රාහුලමාතා අහොසි, රොරුචම්භාරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ආදිත්තජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[425] 9. අට්ඨානජාතකවණ්ණනා

ගඬගා කුමුදිනීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. තඤ්ඤි භික්ඛුං සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ”ති වුත්තෙ “කිංකාරණා”ති වත්වා “කිලෙසවසෙනා”ති වුත්තෙ “භික්ඛු මාතුගාමො නාම අකතඤ්ඤ මිත්තදුබ්භි අවිස්සාසනීයො. අතීතෙ පණ්ඩිතා දෙවසිකං සහස්සං දෙන්තාපි මාතුගාමං තොසෙතුං නාසක්ඛිංසු. සා එකදිවසමත්තං සහස්සං අලභිත්වාච තෙ ගීවායං ගාභාපෙත්වා නීහරාපෙසි, එවං අකතඤ්ඤ මාතුගාමො, මා තස්ස කාරණා කිලෙසවසං ගච්ඡා”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ තස්ස ව පුත්තො බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො, බාරාණසියෙට්ඨිනො ව පුත්තො මහාධනකුමාරො නාම. තෙ උභොපි සහපංසුකීළකා සභායකා අහෙසුං, එකාවරියකුලෙයෙව සිජ්ජං ගණ්ඨිංසු. රාජකුමාරො පිතු අච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාසි, සෙට්ඨිපුත්තොපිස්ස සන්තිකෙයෙව අහොසි. බාරාණසියඤ්ච එකා නගරසොභිණී වණ්ණදාසී අභිරූපා අහොසි සොහග්ගජ්ජත්තා. සෙට්ඨිපුත්තො දෙවසිකං සහස්සං දත්වා නිච්චකාලෙ තායෙව සද්ධිං අභිරමන්තො පිතු අච්චයෙන සෙට්ඨිට්ඨානං ලභිත්වාපි න තං විජ්ඣි, තට්ඨෙව දෙවසිකං සහස්සං දත්වා අභිරමී. සෙට්ඨිපුත්තො දිවසස්ස තයො වාරෙ රාජ්‍යපට්ඨානං ගච්ඡති. අට්ඨස්ස එකදිවසං රාජ්‍යපට්ඨානං ගතස්ස රඤ්ඤා සද්ධිං සමුල්ලපන්තස්සෙව සූරියො අත්ථඬගමී, අත්ථකාරං ජාතං. සො රාජකුලා නික්ඛමිත්වා “ඉදානි ගෙහං ගන්ත්වා ආගමනාටෙලා නත්ථී, නගරසොභිණියායෙව ගෙහං ගමිස්සාමී”ති උපට්ඨාකෙ උය්‍යාපෙත්වා එකකොච තස්සා ගෙහං පාවිසි. අට්ඨ නං සා දිස්වා “අයාපුත්ත, සහස්සං ආහත”න්ති ආහ. “හද්දෙ, අහං අජ්ජෙව අතිවිකාලො ජාතො, තස්මා ගෙහං අගන්ත්වා මනුස්සෙ උය්‍යාපෙත්වා එකකොච පට්ටියොස්මි, ස්වෙ පන තෙ ද්වෙ සහස්සානි දස්සාමී”ති.

සා චින්තෙසි “සචාහං අජ්ජ ඔකාසං කරිස්සාමි, අඤ්ඤෙසුපි දිවසෙසු තුච්ඡහත්ථකොච ආගමිස්සති, එවං මෙ ධනං පරිභාසිස්සති, න දානිස්ස ඔකාසං කරිස්සාමී”ති. අට්ඨ නං එවමාහ “සාමි, මයං වණ්ණදාසියො නාම, අම්භාකං සහස්සං අදත්වා කෙළි නාම නත්ථී”ති. “හද්දෙ, ස්වෙ දිගුණං ආහරිස්සාමී”ති පුනථපුනං යාචි. නගරසොභිණී දාසියො ආණාපෙසි “එතස්ස ඉධ ඨත්වා මං ඔලොකෙතුං මා අදත්ථ, ගීවායං තං ගහෙත්වා නීහරිත්වා ද්වාරං පිදහවා”ති. තං සුත්වා දාසියො තථා කරිංසු. අට්ඨ සො චින්තෙසි “අහං ඉමාය සද්ධිං අසිතිකොට්ඨනං බාදිං, සා මං

එකදිවසං තුවිෂ්ඨත්ථං දිස්වා ගීවායං ගහෙත්වා නීහරාපෙසි, අහො මාතුගාමො නාම පාපො නිල්ලජ්ජො අකතඤ්ඤ මිත්තදුබ්භි”ති. සො මාතුගාමස්ස අගුණං අනුස්සරන්තොව විරජ්ජී, පටිකුලසඤ්ඤං පටිලභි, සරාවාසෙපි උක්කණ්ඨිතො “කිං මෙ සරාවාසෙන, අජ්ජෙව නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සාමි”ති පුත ගෙහං අගන්ත්වා රාජානම්පි අදිස්වාච නගරා නික්ඛමිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ගඬගාතීරෙ අස්සමං මාපෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කුමාරානිඤ්ඤායො උප්පාදෙත්වා වනමූලඵලාභාරො තත්ථ වාසං කප්පෙසි.

රාජා තං අපස්සන්තො “කහං මම සභායො”ති පුච්ඡී. නගරසොහිණියාපි කතකම්මං සකලනගරෙ පාකටං ජාතං. අථස්ස තමත්ථං ආවික්ඛිත්වා “ඉති තෙ දෙව, සභායො ලජ්ජාය සරම්පි අගන්ත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා පබ්බජිතො භවිස්සති”ති ආහංසු. රාජා තං සුත්වා නගරසොහිණිං පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර ත්වං එකදිවසං සහස්සං අලභිත්වා මම සභායං ගීවායං ගාහාපෙත්වා නීහරාපෙසි”ති පුච්ඡී. “සච්චං, දෙවා”ති. “පාපෙ ජම්මී, සීසං මම සභායස්ස ගතට්ඨානං ගන්ත්වා තං ආනෙහි, නො වෙ ආනෙස්සසි, ජීවිතං තෙ නත්ථී”ති. සා රඤ්ඤො වචනං සුත්වා භීතා රථං ආරුය්භ මහන්තෙන පරිවාරෙන නගරා නික්ඛමිත්වා තස්ස වසනට්ඨානං පරියෙසන්ති සුතවසෙන තං ඨානං සුත්වා තත්ථ ගන්ත්වා වන්දිත්වා “අය්‍ය, මයා අන්ධබාලභාවෙන කතං දොසං බමථ, අහං න පුනෙවං කරිස්සාමි”ති යාචිත්වා “සාධු, බමාමි තෙ, නත්ථී මෙ තයි ආසාතො”ති වුත්තෙ “සචෙ මෙ බමථ, මයා සද්ධිං රථං අභිරුහථ, නගරං ගච්ඡිස්සාම, ගතකාලෙ යං මම සරෙ ධනං අත්ථී, සබ්බං දස්සාමි”ති ආහ. සො තස්සා වචනං සුත්වා “හද්දෙ, ඉදානි තයා සද්ධිං ගන්තුං න සක්කා, යදා පන ඉමස්මිං ලොකෙ යෙන න භවිතබ්බං, තං භවිස්සති, අපි නාම තදා ගච්ඡෙය්‍ය”න්ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

77.

“ගඬගා කුමුදිනී සන්තා, සඬ්ඛවණ්ණා ව කොකිලා;
ජම්බු තාලඵලං දජ්ජා, අථ නුන තදා සියා”ති.

තස්සත්ථො – හද්දෙ, යථා හි කුමුදසරා කුමුදෙහි සඤ්ජන්තා තිට්ඨන්ති, තථෙව සචෙ සකලාපි මහාගඬගා කුමුදිනී සීසසොතං පභාය සන්තා උපසන්තා සියා, සබ්බෙ කොකිලා ව සඬ්ඛවණ්ණා භවෙය්‍යං, සබ්බො ජම්බුරුක්ඛො ව තාලඵලං දදෙය්‍ය. අථ නුන තදා සියාති අථ තාදිසෙ කාලෙ අම්භාකම්පි සමාගමො නුන සියා, භවෙය්‍ය නාමාති වුත්තං හොති.

එවඤ්ච වත්වා පුනපි තාය “එහි, අය්‍ය, ගච්ඡාමා”ති වුත්තෙ “ගච්ඡිස්සාමා”ති වත්වා “කස්මිං කාලෙ”ති වුත්තෙ “අසුකස්මිඤ්ච අසුකස්මිඤ්චා”ති වත්වා සෙසගාථා අභාසි –

78.

“යදා කච්ඡපලොමානං, පාවාරො තිව්ඨො සියා;

හෙමන්තිකං පාවුරණං, අථ නුන තදා සියා.

79.

“යදා මකසපාදානං, අට්ඨාලො සුකතො සියා;
දළ්භො ච අවිකම්පී ච, අථ නුන තදා සියා.

80.

“යදා සසවිසාණානං, නිස්සෙණී සුකතා සියා;
සග්ගස්සාරොහණත්ථාය, අථ නුන තදා සියා.

81.

“යදා නිස්සෙණීමාරුය්හ, චන්දං බාදෙය්සු මුසිකා;
රාහුඤ්ච පරිපාතෙය්සු, අථ නුන තදා සියා.

82.

“යදා සුරාසටං පිත්ථා, මක්ඛිකා ගණවාරිණී;
අඬිගාරෙ වාසං කප්පෙය්සු, අථ නුන තදා සියා.

83.

“යදා බිම්බොට්ඨසම්පත්තො, ගද්දහො සුමුබ්බො සියා;
කුසලො නච්චගීතස්ස, අථ නුන තදා සියා.

84.

“යදා කාකා උලුකා ච, මන්තයෙය්සු රහොගතා;
අඤ්ඤමඤ්ඤං පිභයෙය්සු, අථ නුන තදා සියා.

85.

“යදා මුළාලපත්තානං, ඡත්තං ථීරතරං සියා;
චස්සස්ස පටිඝාතාය, අථ නුන තදා සියා.

86.

“යදා කුලකො සකුණො, පබ්බතං ගන්ධමාදනං;
තුණ්ඛෙනාදාය ගච්ඡෙය්ස, අථ නුන තදා සියා.

87.

“යදා සාමුද්දිකං නාවං, සයන්තං සචටාකරං;
වෙට්ඨො ආදාය ගච්ඡෙය්ස, අථ නුන තදා සියා”ති.

තත්ථ තිව්ඨොති එකො කච්ඡපලොමමයෙන පුජ්චෙන, එකො තුලෙන, එකො උභයෙනාති එවං තිජ්ජකාරො. හෙමන්තිකං පාවුරණන්ති හිමපාතසමයෙ පාවුරණාය භවිතුං සමත්ථො. අථ නුන තදා සියාති අථ තස්මිං කාලෙ මම තයා සද්ධිං.

එකංසෙනෙව සංසග්ගො සියා. එවං සබ්බත්ථ පච්ඡිමපදං යොජෙතබ්බං. අට්ඨාලො සුකතොති අභිරුහිත්වා යුජ්ඣන්තං පුරිසසතං ධාරෙතුං යථා සක්කොති, එවං සුකතො. පරිපාතෙය්‍යුන්ති පලාපෙය්‍යුං. අභිගාරෙති චිත්තචිකඨගාරසන්ථරෙ. වාසං කප්පෙය්‍යුන්ති එකෙකං සුරාසං පිවිත්වා මත්තා වසෙය්‍යුං.

බිම්බොට්ඨසම්පන්නොති බිම්බඵලසදිසෙහි ඔට්ටෙහි සමන්තාගතො. සුමුබොති සුවණ්ණආදාසසදිසො මුබො. පිහයෙය්‍යුන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සම්පත්තිං. ඉච්ඡන්තා පිහයෙය්‍යුං පත්ථෙය්‍යුං. මුළාලපත්තානන්ති සණ්භානං. මුළාලගච්ඡපත්තානං. කුලකොති එකො බුද්දකසකුණො. සාමුද්දිකන්ති සමුද්දපක්ඛන්දනමභානාවං. සයන්තං සවටාකරන්ති යන්තෙන වෙව වටාකරෙන ව සද්ධිං සබ්බසම්භාරයුත්තං. වෙටො ආදායාති යදා එවරූපං නාවං බුද්දකො ගාමදාරකො හත්ථෙන ගහෙත්වා ගච්ඡෙය්‍යාති අත්ථො.

ඉති මහාසත්තො ඉමිනා අට්ඨානපරිකප්පෙන එකාදස ගාථා අභාසි. තං සුත්වා නගරසොහිණී මහාසත්තං බමාපෙත්වා නගරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො තං කාරණං ආරොචෙත්වා අත්තනො ජීවිතං යාචිත්වා ගණ්හි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං හික්ඛු මාතුගාමො නාම අකතඤ්ඤ මිත්තදුබ්භි”ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, තාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

අට්ඨානජාතකවණ්ණනා නවමා.

[426] 10. දීපිජාතකවණ්ණනා

බමනීයං යාපනීයන්ති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තො එකං ඵළිකං ආරබ්භ කථෙසි. එකස්මිඤ්ඤි සමයෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ගිරිපරික්ඛිත්තෙ එකද්වාරෙ ගිරිබ්බජසෙනාසනෙ විහාසි. ද්වාරසමීපෙයෙවස්ස වඩ්ඤාමො අහොසි. තදා ඵළකපාලකා “ඵළකා එත්ථ වරන්තු”ති ගිරිබ්බජං පවෙසෙත්වා කීළන්තා විහරන්ති. තෙසු එකදිවසං සායං ආගන්ත්වා ඵළකෙ ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙසු එකා ඵළිකා දුරෙ වරමානා ඵළකෙ නික්ඛමන්තෙ අදිස්වා ඔහීයි. තං පච්ඡා නික්ඛමන්ති. එකො දීපිකො දිස්වා “බාදිස්සාමි න”න්ති ගිරිබ්බජද්වාරෙ අට්ඨාසි. සාපි ඉතො විතො ව ඔලොකෙන්නී තං දිස්වා “එස මං මාරෙත්වා බාදිතුකාමතාය යිතො, සවෙ නිවත්තිත්වා පලායිස්සාමි, ජීවිතං මෙ නත්ථී, අජ්ජ මයා පුරිසකාරං කාතුං වට්ටති”ති වින්තෙත්වා සිඨගානි උක්ඛිපිත්වා තස්ස අභිමුඛං වෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා දීපිකස්ස “ඉතො ගණ්හිස්සාමි, ඉතො ගණ්හිස්සාමි”ති විජ්ජන්දතොව ගහණං අනුපගන්ත්වා වෙගෙන පලායිත්වා ඵළකානං අන්තරං පාවිසි. අථ ථෙරො තං තෙසං කිරියං දිස්වා පුනදිවසෙ ගන්ත්වා තථාගතස්ස ආරොචෙත්වා “එවං හන්තෙ, සා ඵළිකා අත්තනො උපායකුසලතාය පරක්කමං කත්වා දීපිකතො මුච්චී”ති ආහ. සත්ථා

“මොග්ගල්ලාන, ඉදානි තාව සො දීපිකො තං ගහෙතුං නාසක්ඛි, පුබ්බෙ පන නං විරවන්තිං මාරෙත්වා බාදී”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරී.

අතීතෙ මගධරට්ඨෙ බොධිසත්තො එකස්මිං ගාමෙ මහාභොගකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො කාමෙ පභාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඤානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙන්වා විරං භිමවන්තෙ වසිත්වා ලොඤ්ඤිලසෙවනත්ථාය රාජගහං ගත්ත්වා එකස්මිංයෙව ගිරිබ්බපෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වාසං කප්පෙසි. තදා ඉමිනාව නියාමෙන ඵලකපාලකෙසු ඵලකෙ වරන්තෙසු එකදිවසං ඵවමෙව එකං ඵලිකං පච්ඡා නික්ඛමන්තිං දිස්වා එකො දීපිකො “බාදිස්සාමි න”න්ති ද්වාරෙ අට්ඨාසි. සාපි තං දිස්වා “අජ්ජ මය්හං ජීවිතං නත්ථි, එකෙනුපායෙන ඉමිනා සද්ධිං මධුරපට්ඨන්ථාරං කත්වා හදයමස්ස මුද්දකං ජනෙන්වා ජීවිතං රක්ඛිස්සාමි”ති වින්තෙන්වා දුරතොව තෙන සද්ධිං පට්ඨන්ථාරං කරොන්ති ආගච්ඡමානා පයමං ගාථමාහ –

88.

“බමනියං යාපනියං, කච්චි මාතුල තෙ සුඛං;
සුඛං තෙ අම්මා අවච, සුඛකාමාව තෙ මය”න්ති.

තත්ථ සුඛං තෙ අම්මානි මය්හං මාතාපි “තුම්භාකං සුඛං පුච්ඡෙය්‍යාසි”ති අජ්ජ මං අවචානි අත්ථො. මයන්ති මාතුල මයමපි තුම්භාකං සුඛං ඵව ඉච්ඡාමානි.

තං සුත්වා දීපිකො “අයං ධුත්තිකා මං මාතුලවාදෙන වඤ්චෙතුකාමා, න මෙ කක්ඛලභාවං ජානාති”ති වින්තෙන්වා දුතියං ගාථමාහ –

89.

“නඬගුට්ඨං මෙ අවක්කම්ම, හෙය්යිත්වාන ඵලිකෙ;
සාජ්ජ මාතුලවාදෙන, මුඤ්චිතබ්බානු මඤ්ඤසි”ති.

තස්සත්ථො – ත්වං මම නඬගුට්ඨමණ්ඩලං අක්කම්මිත්වා හෙය්යිත්වා ආගච්ඡසි, සා ත්වං “අජ්ජ මාතුලවාදෙන මුඤ්චිතබ්බාහමස්මි”ති මඤ්ඤසි නු, ඵවං මඤ්ඤසි මඤ්ඤෙති.

තං සුත්වා ඉතරා “මාතුල, මා ඵවං කරී”ති වත්වා තතියං ගාථමාහ –

90.

“පුරත්ථාමුබ්බො නිසින්තොසි, අහං තෙ මුඛමාගතා;
පච්ඡතො තුය්හං නඬගුට්ඨං, කථං බ්වාහං අවක්කම්මි”න්ති.

තත්ථ මුඛන්ති අභිමුඛං. කථං බ්වාහං අවක්කම්මන්ති තව පච්ඡතො යීතං අහං කථං අවක්කම්මන්ති අත්ථො.

අප්‍ර නං සො “කිං කපෙසි එළිකෙ, මම නඩගුට්ඨස්ස අට්ඨිතට්ඨානං නාම
නත්ථි” ති වත්වා චතුත්ථං ගාථමාහ –

91.

“යාවතා චතුරො දීපා, සසමුද්දා සපබ්බතා;
තාවතා මය්හං නඩගුට්ඨං, කථං බො තං විවජ්ජයි” ති.

තත්ථ තාවතාති එත්තකං යානං මම නඩගුට්ඨං පරික්ඛිපිත්වා ගතන්ති වදති.

තං සුත්වා එළිකා “අයං පාපො මධුරකථාය න අල්ලියති, පටිසත්තු හුත්වා තස්ස
කපෙස්සාමි” ති වත්වා පඤ්චමං ගාථමාහ –

92.

“පුබ්බෙව මෙතමක්ඛිංසු, මාතා පිතා ච භාතරො;
දීසං දුට්ඨස්ස නඩගුට්ඨං, සාමිහි වෙභායසාගතා” ති.

තත්ථ අක්ඛිංසුති පුබ්බෙව මෙ එතං මාතා ච පිතා ච භාතරො ච ආචික්ඛිංසු.
සාමිහිති සා අහං ඤාතකානං සන්තිකා තව නඩගුට්ඨස්ස දීසභාවං සුත්වා තව
නඩගුට්ඨං පරිහරන්ති වෙභායසා ආකාසෙන ආගතාති.

අප්‍ර නං සො “ජානාමි තෙ අහං ආකාසෙන ආගතභාවං, එවං ආගච්ඡන්ති පන
මය්හං භක්ඛෙ නාසෙත්වා ආගතාසි” ති වත්වා ඡට්ඨං ගාථමාහ –

93.

“තඤ්ච දිස්වාන ආයන්තිං, අන්තලික්ඛස්මි එළිකෙ;
මිගසඬිසො පලායිත්ථ, භක්ඛො මෙ නාසිතො තයා” ති.

තං සුත්වා ඉතරා මරණභයහිතා අඤ්ඤං කාරණං ආහරිතුං අසක්කොන්ති
“මාතුල, මා එචරූපං කක්ඛළකම්මං කරි, ජීවිතං මෙ දෙහි” ති විලපි. ඉතරොපි නං
විලපන්තිඤ්ඤෙව ඛන්ධෙ ගහෙත්වා මාරෙත්වා බාදි.

94.

“ඉච්චෙවං විලපන්තියා, එළකියා රුහග්ගසො;
ගලකං අන්වාචමද්දි, නත්ථි දුට්ඨෙ සුභාසිතං.

95.

“නෙව දුට්ඨෙ නයො අත්ථි, න ධම්මො න සුභාසිතං;
නික්කමං දුට්ඨෙ යුඤ්ජෙථ, සො ච සබ්බිං න රඤ්ජති” ති. –

ඉමා ද්වෙ අභිසම්බුද්ධගාථා –

තත්ථ රුහග්ගසංසාති රුහිරහක්ඛො ලොහිතපායී සාහසිකදීපිකො. ගලකං අත්ථාවමද්දීති ගීවං මද්දි, ඩංසිත්ථා ථාලෙසීති අත්ථො. නයොති කාරණං. ධම්මොති සභාවො. සුභාසිතන්ති සුකල්පිතවචනං, සබ්බමෙතං දුට්ඨො නත්ථීති අත්ථො. නික්කමං දුට්ඨො යුක්ඛපෙඨාති හික්ඛවෙ, දුට්ඨපුග්ගලෙ පරක්කමමෙව යුක්ඛපෙය්‍යා. සො ච සබ්බිං න රක්ඛපතීති සො පන පුග්ගලො සබ්බිං සුන්දරං සුභාසිතං න රක්ඛපති, න පියායතීති අත්ථො. තාපසො තෙසං කිරියං සබ්බං අද්දස.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්ථා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා එළිකාව එතරහි එළිකා අහොසි, දීපිකොපි එතරහි දීපිකොව, තාපසො පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

දීපිජාතකවණ්ණනා දසමා.

ජාතකුද්දානං –

කච්චානී අට්ඨසද්දඤ්ච, සුලසා ච සුමඬ්ඨගලං;
ගඬ්ඨගමාලඤ්ච චෙතියං, ඉන්ද්‍රියඤ්චෙව ආදිත්තං;
අට්ඨානඤ්චෙව දීපි ච, දස අට්ඨනිපාතකෙ.

අට්ඨකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවකනිපාතො

[427] 1. ගිජ්ඣජාතකවණ්ණනා

පරිසඬ්ඤාපථො නාමාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං දුබ්බවහික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර එකො කුලපුත්තො නිය්‍යානිකසාසනෙ පබ්බජිත්ථාපි අත්ථකාමෙහි ආවරියුපජ්ඣායෙහි වෙව සබ්බමචාරීහි ච “එවං තෙ අහික්කමිතබ්බං, එවං පටික්කමිතබ්බං, එවං ආලොකිතබ්බං, එවං විලොකිතබ්බං, එවං සමිඤ්ජිතබ්බං, එවං පසාරිතබ්බං, එවං නිවාසෙතබ්බං, එවං පාරුපිතබ්බං, එවං පත්තො ගහෙතබ්බො, යාපනමත්තං හත්තං ගහෙත්ථා පච්චවෙක්ඛිත්ථාව පරිභුඤ්ජිතබ්බං, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරෙන භොජනෙ මත්තඤ්ඤානා ජාගරියමනුයුත්තෙන භවිතබ්බං, ඉදං ආගන්තුකවත්තං නාම ජානිතබ්බං, ඉදං ගමිකවත්තං නාම, ඉමානි චුද්දස ඛන්ධකවත්තානි, අසීති මහාවත්තානි. තත්ථ තෙ සම්මා වත්තිතබ්බං, ඉමෙ තෙරස ධුතඬ්ඨගගුණා නාම, එතෙ සමාදාය වත්තිතබ්බං”න්ති ඔවදියමානො දුබ්බවො අහොසි අක්ඛමො අප්පදක්ඛිණග්ගාහි අනුසාසනිං. “අහං තුම්භෙ න වදාමි, තුම්භෙ පන මං කස්මා වදට්, අහමෙව අත්තනො අත්ථං වා අනත්ථං වා ජානිස්සාමි”ති අත්තානං අවචනියං අකාසි. අට්ඨස්ස දුබ්බවභාවං ඤත්ථා හික්ඛු ධම්මසභායං අගුණකථං කටෙන්නා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්ථා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්ථා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ තං හික්ඛු.

පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු දුබ්බවොසී” ති ප්‍රච්ඡිත්වා “සච්ච” ත්ති
 වුත්තෙ “කස්මා භික්ඛු එවරුපෙ නියායානිකසාසනෙ පබ්බජිත්වා අත්ථකාමානං
 වචනං න කරොසී, පුබ්බෙපි ත්වං පණ්ඩිතානං වචනං අකත්වා වෙරම්භවාතමුඛෙ
 වුණ්ණවිවුණ්ණො ජාතො” ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ගිජ්ඣකුටෙ පබ්බතෙ බොධිසත්තො ගිජ්ඣයොනියං නිබ්බත්ති.
 පුත්තො පනස්ස සුපත්තො නාම ගිජ්ඣරාජා අනෙකසහස්සගිජ්ඣපරිවාරො
 ථාමසම්පත්තො අහොසී. සො මාතෘපිතරො පොසෙසී, ථාමසම්පන්නත්තා පන
 අතිදුරං උජ්ජතති. අථ නං පිතා “තාත, එත්තකං නාම යානං අතික්කමිත්වා න
 ගන්තබ්බ” ත්ති ඔවදි. සො “සාධු” ති වත්වාපි එකදිවසං පන වුට්ඨෙ දෙවෙ
 ගිජ්ඣෙහි සද්ධිං උජ්ජතිත්වා සෙසෙ ධර්මාස අතිභූමිං ගන්ත්වා වෙරම්භවාතමුඛං
 පත්වා වුණ්ණවිවුණ්ණභාවං පාපුණි. සත්ථා තමත්ථං දස්සෙත්තො අභිසම්බුද්ධො
 හුත්වා ඉමා ගාථා අභාසී –

1.
 “පරිසඬ්ඛපථො නාම, ගිජ්ඣපත්ථො සන්නත්තො;
 තත්‍රාසී මාතෘපිතරො, ගිජ්ඣො පොසෙසී ජිණ්ණකෙ;
 තෙසං අජගරමෙදං, අච්චහාසී බහුත්තසො.
2.
 “පිතා ච පුත්තං අච්ච, ජානං උච්චං පපාතිනං;
 සුපත්තං ථාමසම්පන්නං, තෙජස්සිං දුරගාමිනං.
3.
 “පරිජලවන්නං පථවිං, යදා තාත විජානහි;
 සාගරෙන පරික්ඛිත්තං, චක්කංච පරිමණ්ඩලං;
 තතො තාත නිවත්තස්සු, මාස්සු එත්තො පරං ගමි.
4.
 “උදපත්තොසී වෙගෙන, බලී පක්ඛි දිජුත්තමො;
 ඔලොකයත්තො චක්කඬ්ඣගො, පබ්බතානි වනානි ච.
5.
 “අද්දස්ස පථවිං ගිජ්ඣො, යථාසාසී පිතුස්සුතං;
 සාගරෙන පරික්ඛිත්තං, චක්කංච පරිමණ්ඩලං.
6.
 “තඤ්ච සො සමතික්කම්ම, පරමෙච්චිචවත්තථ;
 තඤ්ච වාතසිඛා තික්ඛා, අච්චහාසී බලිං දිජං.
- 7.

“නාසක්කාතිගතො පොසො, පුනඳෙව නිවත්තිතුං;
දිජො ඛ්‍යාසනමාපාදි, වෙරම්භානං වසං ගතො.

8.

“තස්ස පුත්තා ච දාරා ච, යෙ වඤ්ඤෙ අනුජීවිතො;
සබ්බෙ ඛ්‍යාසනමාපාදුං, අනොවාදකරෙ දිජෙ.

9.

“එවම්පි ඉධ වුඬ්ඨානං, යො වාක්‍යං නාවබුජ්ඣති;
අතිසීමචරො දිත්තො, ගිජ්ඣොවාතිතසාසනො;
ස චෙ ඛ්‍යාසනං පජ්ජොති, අකත්වා වුඬ්ඨසාසන”න්ති.

තත්ථ පරිසඬ්ඤාපටොති සඬ්ඤාපටො. මනුස්සා හිරඤ්ඤසුවණ්ණත්ථාය ගච්ඡන්තා තස්මිං පදෙසෙ ඛාණ්ඩකෙ කොට්ටෙන්වා තෙසු රජ්ජයො බන්ධිත්වා ගච්ඡන්ති, තෙන සො ගිජ්ඣපබ්බතෙ ජඬ්ඤමග්ගො “සඬ්ඤාපටො”ති වුච්චති. ගිජ්ඣපන්ටොති ගිජ්ඣපබ්බතමත්ථකෙ මහාමග්ගො. සනන්තනොති පොරාණො. තත්‍රාසීති තස්මිං ගිජ්ඣපබ්බතමත්ථකෙ සඬ්ඤාපටෙ එකො ගිජ්ඣො ආසි, සො ජිණ්ණකෙ මාතාපිතරො පොසෙසි. අජගරමෙදන්ති අජගරානං මෙදං. අච්චහාසීති අතිවිය ආහරි. බහුත්තසොති බහුසො. ඡානං උච්චං පජාතිනන්ති “පුත්තො තෙ අතිඋච්චං යානං ලඬ්ඤති”ති සුත්වා “උච්චෙ පජාති අය”න්ති ඡානන්තො. තෙජස්සිත්ති පුරිසතෙජසම්පන්නං. දුරගාමීනන්ති තෙනෙව තෙජෙන දුරගාමිං. පරිජලවත්තන්ති උජ්ජලපත්තං විය උදකෙ උජ්ජලමානං. විජානහීති විජානාසි. චක්කංච පරිමණ්ඩලන්ති යස්මිං තෙ පදෙසෙ ධීතස්ස සමුද්දෙන පරිච්ඡින්නො ජම්බුදිපො චක්කමණ්ඩලංච පඤ්ඤායති, තතො තාත නිවත්තාහීති ඔවදන්තො එවමාහ.

උදපත්තොසීති පිතු ඔවාදං අකත්වා එකදිවසං ගිජ්ඣොති සද්ධිං උජ්ජන්තො තෙ ඔහාය පිතරා කථිතට්ඨානං අගමාසි. ඔලොකයන්තොති තං යානං පත්වා හෙට්ඨා ඔලොකෙන්තො. චක්කඬ්ඤාති චක්කගිවො. යථාසාසි පිතුස්සුතන්ති යථාස්ස පිතු සන්නිකා සුතං ආසි, තථෙව අද්දස, “යථාස්සාසි”තිපි පායො. පරමෙච්චවත්තථාති පිතරා අක්කාතට්ඨානතො පරං අතිවත්තොච. තඤ්ච වාතසිඛා තික්කාති තං අනොවාදකං බලිම්පි සමානං දිජං තිඛිණ්ණවෙරම්භවාතසිඛා අච්චහාසි අතිහරි, වුණ්ණච්චුණ්ණං අකාසි. නාසක්කාතිගතොති නාසක්ඛි අතිගතො. පොසොති සත්තො. අනොවාදකරෙති තස්මිං දිජෙ පණ්ඩිතානං ඔවාදං අකරොන්තෙ සබ්බෙපි තෙ මහාදුක්ඛං පාපුණ්සු. අකත්වා වුඬ්ඨසාසනන්ති වුඬ්ඨානං හිතකාමානං වචනං අකත්වා එවමෙව ඛ්‍යාසනං මහාදුක්ඛං පාපුණාති. තස්මා ත්වං හික්ඛු මා ගිජ්ඣසදිසො භව, අත්ථකාමානං වචනං කරොහීති. සො සත්ථාරා එවං ඔවදිතො තතො පට්ඨාය සුවචො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා දුබ්බවගිජ්ඣෙය්වා එතරහි දුබ්බවහික්ඛු අහොසි, ගිජ්ඣාපිතා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

ගිජ්ඣාපිතකවණ්ණනා පඨමා.

[428] 2. කොසම්බියජාතකවණ්ණනා

පුටුසද්දොති ඉදං සත්ථා කොසම්බිං නිස්සාය සොසිතාරාමෙ විහරන්තො කොසම්බියං භණ්ඩනකාරකෙ හික්ඛු ආරබ්භ කටෙසි. වත්ථු කොසම්බිකක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 451 ආදයො) ආගතමෙව, අයං පනෙත්ථ සඬබ්බෙපො. තදා කිර ද්වෙ හික්ඛු එකස්මිං ආවාසෙ වසිංසු විනයධරො ව සුත්තන්තිකො ව. තෙසු සුත්තන්තිකො එකදිවසං සරීරවලඤ්ජං කත්වා උදකකොට්ඨකෙ ආවමනඋදකාවසෙසං භාජනෙ ය්පෙත්වා නික්ඛමි. පච්ඡා විනයධරො තත්ථ පට්ටියො තං උදකං දිස්වා නික්ඛමිත්වා ඉතරං පුච්ඡි “ආවුසො, තයා උදකං යපිත”න්ති. “ආමාවුසො”ති. “කිං පනෙත්ථ ආපත්තිභාවං න ජානාසි”ති? “ආමාවුසො න ජානාමි”ති. “හොති, ආවුසො, එත්ථ ආපත්ති”ති? “තෙන හි පටිකරිස්සාමි න”න්ති. “සවෙ පන තෙ, ආවුසො, අසඤ්චිච්ච අසනියා කතං, නත්ථි ආපත්ති”ති. සො තස්සා ආපත්තියා අනාපත්තිදිට්ඨි අහොසි. විනයධරොපි අත්තනො නිස්සිතකානං “අයං සුත්තන්තිකො ආපත්තිං ආපජ්ජමානොපි න ජානාති”ති ආරොචෙසි. තෙ තස්ස නිස්සිතකෙ දිස්වා “තුම්භාකං උපජ්ඣායො ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වාපි ආපත්තිභාවං න ජානාති”ති ආහංසු. තෙ ගන්ත්වා අත්තනො උපජ්ඣායස්ස ආරොචෙසුං. සො එවමාහ – “අයං විනයධරො පුබ්බෙ ‘අනාපත්ති’ති වත්වා ඉදානි ‘ආපත්ති’ති වදති, මුසාවාදී එසො”ති. තෙ ගන්ත්වා “තුම්භාකං උපජ්ඣායො මුසාවාදී”ති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤං කලභං වඩ්ඪසිංසු. තතො විනයධරො ඔකාසං ලභිත්වා තස්ස ආපත්තියා අදස්සනෙන උක්ඛෙපනීයකම්මං අකාසි. තතො පට්ඨාය තෙසං පච්චයදායකා උපාසකාපි ද්වෙ කොට්ඨාසා අහෙසුං. ඔවාදපට්ඨගාහිකා හික්ඛුනියොපි ආරක්ඛදෙවතාපි ද්වෙ කොට්ඨාසා අහෙසුං. තාසං සන්දිට්ඨසම්භත්තා ආකාසට්ඨදෙවතාපි යාව බ්‍රහ්මලොකා සබ්බෙ පුටුජ්ජනා ද්වෙ පක්ඛා අහෙසුං. යාව අකනිට්ඨභවනා පන ඉදං කොලාහලං අගමාසි.

අටෙකො හික්ඛු තථාගතං උපසඬකමිත්වා උක්ඛෙපකානං “ධම්මිකෙනෙව කම්මෙන අයං උක්ඛිත්තො, උක්ඛිත්තානුවත්තකානං අධම්මිකෙන කම්මෙන උක්ඛිත්තො”ති ලද්ධිං, උක්ඛෙපකෙහි වාරියමානානම්පි තෙසං තං අනුපරිවාරෙත්වා වරණභාවඤ්ච සත්ථු ආරොචෙසි. භගවා “සමග්ගා කිර භොන්තු”ති ද්වෙ වාරෙ පෙසෙත්වා “න ඉච්ඡන්ති භන්තෙ සමග්ගා භවිතු”න්ති සුත්වා තතියවාරෙ “හින්තො හික්ඛුසඬ්ඨො”ති තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා උක්ඛෙපකානං උක්ඛෙපනෙ, ඉතරෙසඤ්ච අසඤ්චිච්ච ආපත්තියා අදස්සනෙ ආදීනවං වත්වා පක්කාමි. පුන තෙසං තත්ථෙව එකසීමායං උපොසථාදීනි කාරෙත්වා

හත්තග්ගාදීසු භණ්ඩනජාතානං “ආසනන්තරිකාය නිසිදිතබ්බ”න්ති හත්තග්ගෙ
වත්තං පඤ්ඤාපෙත්වා “ඉදානිපි භණ්ඩනජාතා විහරන්ති”ති සුත්වා තත්ථ ගන්ත්වා
“අලං, භික්ඛවෙ, මා භණ්ඩන”න්තිආදීනි වත්වා අඤ්ඤාතරෙන භික්ඛුනා
ධම්මවාදිනා භගවතො විහෙසං අනිච්ඡන්තෙන “ආගමෙනු, හන්තෙ, භගවා
ධම්මසාමී, අප්පොස්සුක්කො හන්තෙ, භගවා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං අනුයුත්තො
විහරතු, මයං තෙන භණ්ඩනෙන කලහෙන විග්ගහෙන විවාදෙන
පඤ්ඤායිස්සාමා”ති වුත්තෙ –

භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තො නාම කාසිරාජා අභොසීති
බ්‍රහ්මදත්තෙන දීඝිතිස්ස කොසලරඤ්ඤො රජ්ජං අච්ඡන්දිත්වා අඤ්ඤාතකවෙසෙන
වසන්තස්ස මාරිතභාවඤ්ඤවෙව දීඝාවුකුමාරෙන අත්තනො ජීවිතෙ දින්නෙ තතො
පට්ඨාය තෙසං සමග්ගභාවඤ්ඤ කට්ඨත්වා “තෙසඤ්ඤි නාම, භික්ඛවෙ, රාජුනං
ආදින්නදණ්ඩානං ආදින්නසත්ථානං ඵවරූපං ඛන්තිසොරච්චං භවිස්සති. ඉධ බො
තං, භික්ඛවෙ, සොහෙථ, යං තුම්හෙ ඵවං ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ පබ්බජිතා
සමානා බමා ච භවෙය්‍යාථ සොරතා වා”ති ඔවදිත්වා දුතියමිපි තතියමිපි “අලං,
භික්ඛවෙ, මා භණ්ඩන”න්ති වාරොත්වා අනොරමන්තෙ දිස්වා “පරියාදිණ්ණරූපා
බො ඉමෙ මොසපුරිසා, න යිමෙ සුකරා සඤ්ඤාපෙතු”න්ති පක්කමිත්වා පුනදිවසෙ
පිණ්ඩපාතපට්ඨකන්තො ගන්ධකුටියා ථොකං විස්සමිත්වා සෙනාසනං සංසාමෙත්වා
අත්තනො පත්තචීවරමාදාය සඬ්ඝමජ්ඣෙ ආකාසෙ යත්වා ඉමා ගාථා අභාසි –

10.

“පුපුසද්දො සමජනො, න බාලො කොචි මඤ්ඤථ;
සඬ්ඝස්මිං හිජ්ජමානස්මිං, නාඤ්ඤං හියොයා අමඤ්ඤරුං.

11.

“පරිමුට්ඨා පණ්ඩිතාභාසා, වාචාගොචරභාණිනො;
යාචිච්ඡන්ති මුබ්බායාමං, යෙන නීතා න තං විදු.

12.

“අක්කොච්ඡි මං අවධි මං, අජිනි මං අභාසි මෙ;
යෙ ච තං උපනස්හන්ති, වෙරං තෙසං න සම්මති.

13.

“අක්කොච්ඡි මං අවධි මං, අජිනි මං අභාසි මෙ;
යෙ ච තං නුපනස්හන්ති, වෙරං තෙසුපසම්මති.

14.

“න හි වෙරෙන වෙරානි, සම්මන්තීධ කුදාවනං;
අවෙරෙන ච සම්මන්ති, එස ධම්මො සනන්තනො.

15.

“පරෙ ව න විජානන්ති, මයමෙත්ථ යමාමසෙ;
යෙ ව තත්ථ විජානන්ති, තතො සම්මන්ති මෙධගා.

16.

“අට්ඨිවිජින්නා පාණහරා, ගවාස්සධනහාරිනො;
රට්ඨං විලුම්පමානානං, තෙසම්පි හොති සඬගති;
කස්මා තුම්භාක නො සීයා.

17.

“සචෙ ලහෙථ නිපකං සභායං, සද්ධිංචරං සාධුචිහාරිධිරං;
අභිභුයා සබ්බානි පරිස්සයානි, චරෙයා තෙනත්තමනො සතීමා.

18.

“නො චෙ ලහෙථ නිපකං සභායං, සද්ධිංචරං සාධුචිහාරිධිරං;
රාජාව රට්ඨං විජිතං පභාය, එකො චරෙ මාතඬගරඤ්ඤෙව නාගො.

19.

“එකස්ස චරිතං සෙයො, නත්ථි බාලෙ සභායතා;
එකො චරෙ න පාපානි කයිරා, අප්පොස්සුක්කො මාතඬගරඤ්ඤෙව
නාගො”ති.

තත්ථ පුටු මහාසද්දො අස්සාති පුටුසද්දො. සමජනොති සමානො එකසද්දිසො ජනො, සබ්බොවායං භණ්ඩනකාරකජනො සමන්තතො සද්දනිච්ඡාරණෙන පුටුසද්දො චෙව සද්දිසො වාති චුත්තං හොති. න බාලො කොචි මඤ්ඤුථාති තත්ථ කොචි එකොපි “අභං බාලො”ති න මඤ්ඤුත්ථ, සබ්බෙ පණ්ඩිතමානිනො, සබ්බොවායං භණ්ඩනකාරකො ජනොයෙව. නාඤ්ඤං භියො අමඤ්ඤරුන්ති කොචි එකොපි “අභං බාලො”ති න මඤ්ඤුත්ථ, භියො ච සඬසස්මිං භිජ්ජමානෙ අඤ්ඤම්පි එකං “මය්භං කාරණා සඬසො භිජ්ජති”ති ඉදං කාරණං න මඤ්ඤුත්ථාති අත්ථො.

පරිමුට්ඨාති මුට්ඨස්සතිනො. පණ්ඩිතාභාසාති අත්තනො පණ්ඩිතමානෙන පණ්ඩිතසද්දිසා. වාචාගොචරභාණිනොති රා-කාරස්ස රස්සාදෙසො කතො, වාචාගොචරා ච න සතිපට්ඨානාදිඅරියධම්මගොචරා, භාණිනො ච. කථං භාණිනො? යාවිච්ඡන්ති මුඛයාමන්ති, යාව මුඛං පසාරෙතුං ඉච්ඡන්ති, තාව පසාරෙත්වා අග්ගපාදෙහි යත්වා භාණිනො, එකොපි සඬසගාරවෙන මුඛසඬකොවනං න කරොතීති අත්ථො. යෙන නීතාති යෙන භණ්ඩනෙන ඉමං නිල්ලජ්ජභාවං නීතා. න තං විදුති එවං “ආදීනවං ඉද”න්ති තං න ජානන්ති.

යෙ ච තං උපනස්භන්තීති තං “අක්කොච්ඡි ම”න්තිආදිකං ආකාරං යෙ උපනස්භන්ති. සනත්තනොති පොරාණො. පරෙති පණ්ඩිතෙ යපෙත්වා තතො අඤ්ඤෙ භණ්ඩනකාරකා පරෙ නාම. තෙ එත්ථ සඬසමජ්ඣෙ කොලාහලං

කරොන්නා “මයං යමාමසෙ උපයමාම නස්සාම, සතතං සමීතං මච්චුසන්තිකං ගච්ඡාමා” ති න ජානන්ති. යෙ ච තත්ථ විජානන්තිති යෙ තත්ථ පණ්ඩිතා “මයං මච්චුසමීපං ගච්ඡාමා” ති විජානන්ති. තතො සම්මන්ති මෙධගාති භික්ඛවෙ, එවඤ්ඤි තෙ ජානන්තා යොනිසොමනසිකාරං උප්පාදෙන්වා මෙධගානං කලහානං වූපසමාය පටිපජ්ජන්ති.

අට්ඨවිජින්නාති අයං ගාථා බ්‍රහ්මදත්තඤ්ච දීඝාචුක්ඛාරඤ්ච සන්ධාය චුත්තා. තෙසමිපි හොති සඬගති. කස්මා තුම්හාකං න හොති? යෙසං වො නෙව මාතාපිතුනං අට්ඨිති ඡින්නාති, න පාණා හටා, න ගවාස්සධනාති හටාති. ඉදං චුත්තං හොති – භික්ඛවෙ, තෙසඤ්ඤි නාම ආදින්නදණ්ඩානං ආදින්නසත්ථානං රාජුනං එවරුපා සඬගති සමාගමො ආවාහවිවාහසම්බන්ධං කත්වා එකතො පානභොජනං හොති, තුම්හෙ එවරුපෙ සාසනෙ පබ්බජිත්වා අත්තනො වෙරමත්තමිපි ජහිතුං න සක්කොථ, කො තුම්හාකං භික්ඛුහාවොති.

සවෙ ලභෙථාතිආදිගාථායො පණ්ඩිතසභායස්ස ච බාලසභායස්ස ච වණ්ණාවණ්ණදීපනත්ථං චුත්තා. අභිභුයා සබ්බාති පරිස්සයානීති සබ්බෙ පාකට්ඨපරිස්සයෙ ච පටිච්ඡන්තපරිස්සයෙ ච අභිභවිත්වා තෙන සද්ධිං අත්තමනො සතිමා වරෙයා. රාජාව රට්ඨං විජිතං පභායාති යථා අත්තනො විජිතං රට්ඨං මහාජනකරාජා ච අරින්දමරාජා ච පභාය එකකොච වරිංසු, එවං වරෙයානි අත්ථො. මාතඬගරඤ්ඤෙව නාගොති මාතඬගො අරඤ්ඤෙ නාගොච. මාතඬගොති හත්ථි වුවචති, නාගොති මහත්තාධිවචනමෙතං. යථා හි මාතුපොසකො මාතඬගනාගො අරඤ්ඤෙ එකකො වරි, න ච පාපාති අකාසි, යථා ච සීලවහත්ථිනාගො. යථා ච පාලිලෙයාකො, එවං එකො වරෙ, න ච පාපාති කයිරාති චුත්තං හොති.

සත්ථා එවං කට්ඨන්වාපි තෙ භික්ඛු සමග්ගෙ කාතුං අසක්කොන්තො බාලකලොණකගාමං ගන්ත්වා හගුත්ථෙරස්ස එකීභාවෙ ආනිසංසං කට්ඨන්වා තතො තිණ්ණං කුලපුත්තානං වසනට්ඨානං ගන්ත්වා තෙසං සාමග්ගිවාසෙ ආනිසංසං කට්ඨන්වා තතො පාලිලෙයාකවනසණ්ඩං ගන්ත්වා තත්ථ තෙමාසං වසිත්වා පුන කොසමිබ්බිං අගන්ත්වා සාවත්ථිමෙව අගමාසි. කොසමිබ්බිවාසිනොපි උපාසකා “ඉමෙ බො අයා, කොසමිබ්බකා භික්ඛු බහුනො අම්හාකං අනත්ථස්ස කාරකා, ඉමෙහි උබ්බාළ්ලො හගවා පක්කන්තො, ඉමෙසං නෙව අභිවාදනාදීනි කරිස්සාම, න උපගතානං පිණ්ඩපානං දස්සාම, එවං ඉමෙ පක්කමිස්සන්ති වා වෙරං විරමිස්සන්ති වා හගවන්තං වා පසාදෙස්සන්ති” ති සම්මන්තයිත්වා තට්ඨ අකංසු. තෙ තෙන දණ්ඩකම්මෙන පිළිතා සාවත්ථිං ගන්ත්වා හගවන්තං බමාපෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “පිතා සුද්ධොදනමහාරාජා අහොසි, මාතා මහාමායා, දීඝාචුක්ඛාරො පන අහමෙව අහොසි” ති.

කොසමිබ්බියජාතකවණ්ණනා දුතියා.

දුමො යදා හොතිති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සො කිර සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා කොසලජනපදෙ අඤ්ඤතරං පච්චන්තගාමං උපනිස්සාය අරඤ්ඤෙ විහාසි. මනුස්සා තස්ස රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි සම්පාදෙත්වා ගමනාගමනසම්පන්නො යානෙ සෙනාසනං කත්වා සක්කච්චං උපට්ඨන්ති. තස්ස වස්සුපගතස්ස පයමමාසෙයෙව සො ගාමො ක්කාසි, මනුස්සානං ඛිජමත්තම්පි අවසිට්ඨං නාහොසි. තෙ තස්ස පණ්ණං පිණ්ඩපාතං දාතුං නාසක්ඛිංසු. සො සප්පායසෙනාසනෙපි පිණ්ඩපාතෙන කිලමන්තො මග්ගං වා එලං වා නිබ්බත්තෙතුං නාසක්ඛි. අප්පං තෙමාසච්චයෙන සත්ථාරං වන්දිතුං ආගතං සත්ථා පටිසන්ථාරං කත්වා “කච්චි භික්ඛු පිණ්ඩපාතෙන න කිලමන්තොසි, සෙනාසනසප්පායඤ්ච අහොසි”ති ප්‍රවිජි. සො තමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා “තස්ස සෙනාසනං සප්පාය”න්ති ඤත්වා “භික්ඛු සමණෙන නාම සෙනාසනසප්පායෙ සති ලොලුප්පවාරං පභාය කිඤ්චිදෙව යථාලද්ධං පරිභුඤ්ජිත්වා සන්තුට්ඨොන සමණධම්මං කාතුං වට්ටති. පොරාණකපණ්ඩිතා තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අත්තනො නිවාසසුක්ඛරුක්ඛෙ වුණ්ණං බාදන්තාපි ලොලුප්පවාරං පභාය සන්තුට්ඨා මිත්තධම්මං අභිත්තිත්වා අඤ්ඤත්ථ න ගම්ඤ්ඤ, ත්වං පන කස්මා ‘පිණ්ඩපාතො පරිත්තො ලුබ්භො’ති සප්පායසෙනාසනං පරිච්චජි”ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ භිමවන්තෙ ගඬගාතීරෙ එකස්මිං උදුම්බරවනෙ අනෙකසතසහස්සා සුකා වසිංසු. තත්‍ර එකො සුවරාජා අත්තනො නිවාසරුක්ඛස්ස එලෙසු ඛිණෙසු යදෙව අවසිට්ඨං හොති අඬකුරො වා පත්තං වා තවො වා පපටිකා වා, තං බාදිත්වා ගඬගාය පාතීයං පිටිත්වා පරමජිවිජසන්තුට්ඨො හුත්වා අඤ්ඤත්ථ න ගච්ජති. තස්ස අප්පිච්ඡසන්තුට්ඨභාවගුණෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි. සක්කො ආවජ්ජමානො තං දිස්වා තස්ස විමංසනත්ථං අත්තනො ආනුභාවෙන තං රුක්ඛං සුක්ඛාපෙසි. රුක්ඛො බාණුකමත්තො හුත්වා ඡිද්දාවජ්ජිද්දො වාතෙ පහරන්තෙ ආකොට්ඨමානො විය අට්ඨාසි. තස්ස ඡිද්දෙහි වුණ්ණානි නික්ඛමන්ති. සුවරාජා තානි වුණ්ණානි බාදිත්වා ගඬගාය පාතීයං පිටිත්වා අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා වාතාතපං අගණෙත්වා උදුම්බරබාණුකෙ නිසිදි. සක්කො තස්ස පරමජිවිජභාවං ඤත්වා “මිත්තධම්මගුණං කථාපෙත්වා වරමස්ස දත්වා උදුම්බරං අමතඵලං කරිත්වා ආගමිස්සාමි”ති එකො භංසරාජා හුත්වා සුජං අසුරකඤ්ඤං පුරතො කත්වා තං උදුම්බරවනං ගන්ත්වා අවිදුරෙ එකරුක්ඛස්ස සාබාය නිසිදිත්වා තෙන සද්ධිං කථං සමුට්ඨාපෙත්තො පයමං ගාථමාහ –

20.

“දුමො යදා හොති ඵලපපන්තො, භුඤ්ජන්ති නං විහඬගමා සම්පතන්තා;
ඛිණන්ති ඤත්වාන දුමං ඵලච්චයෙ, දිසොදිසං යන්ති තතො විහඬගමා”ති.

තස්සත්ථො – සුවරාජ, රුක්ඛො නාම යදා ඵලසම්පන්නො හොති, තදා තං සාධතො සාධං සම්පන්නතාව විහඬිගමා භුඤ්ජන්ති, තං පන ඛිණං ඤත්වා ඵලානං අවිචයෙන තතො රුක්ඛතො දිසොදිසං විහඬිගමා ගච්ජන්තිති.

ඵලඤ්ච පන චත්වා තතො නං උයොයාජෙතුං දුතියං ගාථමාහ –

21.

“වර වාරිකං ලොහිතතුණ්ඩ මා මරි, කිං ත්වං සුව සුක්ඛදුමම්භි ක්කායසී;
තදිඬිස මං බුභි වසන්තසන්නිහ, කස්මා සුව සුක්ඛදුමං න රිඤ්චසී” ති.

තත්ථ ක්කායසීති කිංකාරණා සුක්ඛබාණුමත්ථකෙ ක්කායන්තො පජ්ක්කායන්තො තිට්ඨසී. ඉඬිසාති වොදනත්ථෙ නිපාතො. වසන්තසන්නිහාති වසන්තකාලෙ වනසණ්ඨො සුවගණසමොකිණ්ණො විය නිලොභාසො හොති, තෙන තං “වසන්තසන්නිහා” ති ආලපති. න රිඤ්චසීති න ඡඩ්ඞෙසී.

අථ නං සුවරාජා “අහං හංස අත්තතො කතඤ්ඤකතවෙදිතාය ඉමං රුක්ඛං න ජහාමි” ති චත්වා ද්වෙ ගාථා අභාසී –

22.

“යෙ වෙ සඛිනං සබ්බාරො භවන්ති, පාණච්චයෙ දුක්ඛසුඛෙසු හංස;
ඛිණං අඛිණම්පි න තං ජහන්ති, සන්තො සතං ධම්මමනුස්සරන්තා.

23.

“සොහං සතං අඤ්ඤතරොස්මි හංස, ඤාතී ව මෙ හොති සබ්බා ව රුක්ඛො;
තං නුස්සහෙ ජීවිකත්ථො පහාතුං, ඛිණන්ති ඤත්වාන න හෙස ධම්මො” ති.

තත්ථ යෙ වෙ සඛිනං සබ්බාරො භවන්තිති යෙ සභායානං සභායා හොන්ති. ඛිණං අඛිණම්පිති පණ්ඩිතා නාම අත්තතො සභායං හොගපරික්ඛයෙන ඛිණම්පි අඛිණම්පි න ජහන්ති. සතං ධම්මමනුස්සරන්තාති පණ්ඩිතානං පවෙණිං අනුස්සරමානා. ඤාතී ව මෙති හංසරාජ, අයං රුක්ඛො සම්පියායනත්ථෙත මය්හං ඤාතී ව සමාවිණ්ණවරණතාය සබ්බා ව. ජීවිකත්ථොති තමහං ජීවිකාය අත්ථිකො හුත්වා පහාතුං න සක්කොමි.

සක්කො තස්ස වචනං සුත්වා තුට්ඨො පසංසිත්වා වරං දාතුකාමො ද්වෙ ගාථා අභාසී –

24.

“සාධු සක්ඛි කතං හොති, මෙත්ති සංසති සන්ථවො;
සවෙනං ධම්මං රොවෙසී, පාසංසොසී විජානතං.

25.

“සො තෙ සුව වරං දම්මි, පත්තයාන විහඬිගම;
වරං වරස්සු වක්කඬිග, යං කිඤ්චි මනසිව්ඡසි” ති.

තත්ථ සාධුති සම්පහංසනං. සක්ඛි කතං හොති, මෙත්ති සංසති සන්ථවොති
සබ්භාවො ච මෙත්ති ච පරිසමජ්ඣෙ සන්ථවො වාති තයා මිත්තං කතං සාධු හොති
ලද්ධකං හද්දකමෙව. සවෙනං ධම්මන්ති සවෙ එතං මිත්තධම්මං. විජානතන්ති එවං
සන්තෙ විඤ්ඤානං පසංසිතබ්බයුත්තකොසිති අත්ථො. සො තෙති සො අහං තුය්හං.
වරස්සුති ඉච්ඡස්සු. යං කිඤ්චි මනසිව්ඡසිති යං කිඤ්චි මනසා ඉච්ඡසි, සබ්බං තං වරං
දදාමි තෙති.

තං සුත්වා සුවරාජා වරං ගණ්හන්තො සත්තමං ගාථමාහ —

26.

“වරඤ්ච මෙ හංස හවං දදෙය්‍ය, අයඤ්ච රුක්ඛො පුනරායුං ලභෙථ;
සො සාබවා එලිමා සංවිරුළ්භො, මධුන්ථිකො තිට්ඨතු සොහමානො” ති.

තත්ථ සාබවාති සාබසම්පන්නො. එලිමාති එලෙන උපෙනො. සංවිරුළ්භොති
සමන්තතො විරුළ්භපන්නො තරුණපත්තසම්පන්නො හුත්වා. මධුන්ථිකොති
සංවිජ්ජමානමධුරඵලෙසු පක්ඛිත්තමධු විය මධුරඵලො හුත්වාති අත්ථො.

අථස්ස සක්කො වරං දදමානො අට්ඨමං ගාථමාහ —

27.

“තං පස්ස සම්ම එලිමං උළාරං, සභාව තෙ හොතු උදුම්බරෙන;
සො සාබවා එලිමා සංවිරුළ්භො, මධුන්ථිකො තිට්ඨතු සොහමානො” ති.

තත්ථ සභාව තෙ හොතු උදුම්බරෙනාති තච උදුම්බරෙන සද්ධිං සහ එකතොව
වාසො හොතු.

එවඤ්ච පන වත්වා සක්කො තං අත්තභාවං විජහිත්වා අත්තනො ච සුජාය ච
ආනුභාවං දස්සෙත්වා ගඬිගාතො හත්ථෙන උදකං ගහෙත්වා උදුම්බරබාණුකං පහරී.
තාවදෙව සාබාවිට්ඨසව්ඡන්තො මධුරඵලො රුක්ඛො උට්ඨහිත්වා
මුණ්ඩමණිපබ්බතො විය විලාසසම්පන්නො අට්ඨාසි. සුවරාජා තං දිස්වා
සොමනස්සප්පන්නො සක්කස්ස ථුතිං කරොන්තො නවමං ගාථමාහ —

28.

“එවං සක්ක සුඛි හොහි, සහ සබ්බෙහි ඤාතිහි;
යථාහමජ්ජ සුඛිතො, දිස්වාන සඵලං දුම” ති.

සක්කොපි තස්ස වරං දත්වා උදුම්බරං අමතඵලං කත්වා සද්ධිං සුජාය අත්තනො
යානමෙව ගතො. තමත්ථං දීපයමානා ඔසානෙ අභිසම්බුද්ධගාථා යපිතා —

29.

“සුවස්ස ව වරං දත්වා, කත්වාන සඵලං දුමං;
පක්කාමි සහ හරියාය, දෙවානං නන්දනං වන”න්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “එවං භික්ඛු පොරාණකපණ්ඩිතා
තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තොපි අලොලුප්පචාරා අහෙසුං. ත්වං පන කස්මා එවරූපෙ
සාසනෙ පබ්බජිත්වා ලොලුප්පචාරං වරසි, ගච්ඡ තත්ථෙව වසාහී”ති
කම්මට්ඨානමස්ස කථෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. සො භික්ඛු තත්ථ ගන්ත්වා
විපස්සනං වඩ්ඪෙත්තො අරහත්තං පාපුණි. තදා සක්කො අනුරුද්ධො අහොසි,
සුවරාජා පන අහමෙව අහොසිත්ති.

මහාසුවජාතකවණ්ණනා තතියා.

[430] 4. වුළුසුවජාතකවණ්ණනා

සන්ති රුක්ඛාති ඉදං සත්ථා සාවත්ථියං ජෙනවනෙ විහරන්තො වෙරඤ්ජකණ්ඩං
ආරබ්භ කථෙසි. සත්ථරි වෙරඤ්ජායං වස්සං වසිත්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථියං
අනුප්පත්තෙ භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “ආවුසො, තථාගතො
බත්තියසුබ්බමාලො බුද්ධසුබ්බමාලො මහත්තෙන ඉද්ධානුභාවෙන සමන්තාගතොපි
වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණෙන නිමන්තිතො තෙමාසං වසන්තො මාරාවට්ටනවසෙන තස්ස
සන්තිකා එකදිවසමපි භික්ඛං අලභිත්වා ලොලුප්පචාරං පහාය තෙමාසං
පත්ථපුලකපිට්ඨොදකෙන යාපෙන්තො අඤ්ඤත්ථ න අගමාසි, අහො තථාගතානං
අප්පිච්ඡසන්තුට්ඨභාවො”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි
කථාය සන්තිසිත්තා”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “අනච්ඡරියං,
භික්ඛවෙ, තථාගතස්ස ඉදානි ලොලුප්පචාරප්පහානං, පුබ්බෙපි තිරච්ඡානයොනියං
නිබ්බත්තොපි ලොලුප්පචාරං පහාසි”න්ති වත්වා අතීතං ආහරි. සබ්බමපි වත්ථු
පුරිමනෙයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං.

30.

“සන්ති රුක්ඛා හරිපත්තා, දුමා නෙකඵලා බහු;
කස්මා නු සුක්ඛෙ කොළාපෙ, සුවස්ස නිරතො මනො.

31.

“එලස්ස උපභුඤ්ජිමිහා, නෙකවස්සගණෙ බහු;
අඵලමපි විදිත්වාන, සාව මෙත්ති යථා පුරෙ.

32.

“සුක්ඛඤ්ච රුක්ඛං කොළාපං, ඔපත්තමඵලං දුමං;
ඔහාය සකුණා යන්ති, කිං දොසං පස්සසෙ දිජ.

33.

“යෙ එලත්ථා සම්භජන්ති, අඵලොති ජහන්ති නං;
අත්තත්ථපඤ්ඤා දුම්මෙධා, තෙ භොන්ති පක්ඛපාතිනො.

34.

“සාධු සක්ඛි කතං භොති, මෙත්ති සංසති සන්ථවො;
සචෙතං ධම්මං රොචෙසි, පාසංසොසි විජානතං.

35.

“සො තෙ සුව වරං දම්මි, පත්තයාන විහඬිගම;
වරං වරස්සු වක්කඬිග, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි.

36.

“අපි නාම නං පස්සෙය්‍යං, සපත්තං සඵලං දුමං;
දලිද්දොච නිධිං ලද්ධා, නන්දෙය්‍යාහං පුනප්පුනං.

37.

“තතො අමතමාදාය, අභිසිඤ්චි මහිරුහං;
තස්ස සාඛා විරුහිංසු, සීතච්ඡායා මනොරමා.

38.

“එවං සක්ක සුඛි භොහි, සහ සබ්බෙහි ඤාතිහි;
යථාහමජ්ජ සුඛිතො, දිස්වාන සඵලං දුමං.

39.

“සුවස්ස ව වරං දත්වා, කත්වාන සඵලං දුමං;
පක්කාමි සහ හරියාය, දෙවානං නන්දනං වන”න්ති. —

පඤ්ඤාපටිපඤ්ඤාහි අත්ථොපි පුරිමනෙයෙනෙව වෙදිතඛිබ්බා, අනුත්තානපදමෙව පන
වණ්ණයිස්සාම.

හරිපත්තාති නිලපත්තසච්ඡන්තා. කොළාපෙති වාතෙ පහරන්තෙ
ආකොට්ඨසද්දං විය මුඤ්චමානෙ නිස්සාරෙ. සුවස්සාති ආයස්මතො සුවරාජස්ස
කස්මා එවරුපෙ රුක්ඛෙ මනො නිරතො. එලස්සාති එලං අස්ස රුක්ඛස්ස.
නෙකවස්සගණෙති අනෙකවස්සගණෙ. බහුති සමානෙපි අනෙකසතෙ න ද්වෙ
තයො, අථ ඛො බහුව. විදිත්වානාති හංසරාජ ඉදානි අම්භාකං ඉමං රුක්ඛං අඵලං
විදිත්වාපි යථා පුරෙ එතෙන සද්ධිං මෙත්ති, සාව මෙත්ති, තඤ්චි මයං න භින්දාම,
මෙත්තිං භින්දන්තා හි අනරියා අසප්පුරිසා නාම භොන්තිති පකාසෙන්තො එවමාහ.

ඔපත්තන්ති අවපත්තං නිප්පත්තං පතිතපත්තං. කිං දොසං පස්සසෙති අඤ්ඤා
සකුණා එතං ඔභාය අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්ති, ත්වං එවං ගමනෙ කිං නාම දොසං පස්සසි.
යෙ එලත්ථාති යෙ පක්ඛිනො එලත්ථාය එලකාරණා සම්භජන්ති උපගච්ඡන්ති,

අළුලොති ඤත්වා එතං ජහන්ති. අත්තත්ථපඤ්ඤාති අත්තනො අත්ථාය පඤ්ඤා, පරං අනොලොකෙත්වා අත්තනියෙව වා යිතා එතෙසං පඤ්ඤාති අත්තත්ථපඤ්ඤා. පක්ඛපාතිනොති තෙ අත්තනොයෙව වුඩ්ඪිං පච්චාසිසමානා මිත්තපක්ඛං පානෙත්ති නාසෙත්තිති පක්ඛපාතිනො නාම භොන්ති. අත්තපක්ඛෙයෙව වා පතන්තිති පක්ඛපාතිනො.

අපි නාම නන්ති භංසරාජ, සවෙ මෙ මනොරථො නිජ්චජ්ජෙය්‍ය, තයා දින්නො වරො සම්පජ්ජෙය්‍ය, අපි නාම අභං ඉමං රුක්ඛං සපත්තං සඵලං පුන පස්සෙය්‍යං, තතො දලිද්දො නිධිං ලභිත්වාච පුනප්පුනං එතං අභිනන්දෙය්‍යං, තං දිස්වාච පමොදෙය්‍යං. අමතමාදායාති අත්තනො ආනුභාවෙන යිතො ගඬිගොදකං ගහෙත්වා අභිසිඤ්චයිති අත්ථො. ඉමස්මිං ජාතකෙ ඉමාය සද්ධිං ද්වෙ අභිසම්බුද්ධගාමා භොන්ති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සක්කො අනුරුද්ධො අහොසි, සුවරාජා පන අහමෙව අහොසි”න්ති.

වුළසුවජාතකවණ්ණනා චතුත්ථා.

[431] 5. හරිතවජාතකවණ්ණනා

සුතං මෙනං මහාබ්‍රහ්මෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්භි භික්ඛුං එකං අලඬිකතමාතුගාමං දිස්වා උක්කණ්ඨිතං දීඝකෙසනබ්බොමං විබ්භමිතුකාමං ආචරියුපජ්ඣායෙහි අරුටියා ආතීතං. සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ”ති චුත්තෙ “කිංකාරණා”ති වත්වා “අලඬිකතමාතුගාමං දිස්වා කිලෙසවසෙන, හන්තෙ”ති චුත්තෙ “භික්ඛු කිලෙසො නාම ගුණවිද්ධංසකො අප්පස්සාදො නිරයෙ නිබ්බත්තාපෙති, එස පන කිලෙසො කිංකාරණා තං න කිලමෙස්සති? න හි සිනෙරුං පහරිත්වා පහරණවාතො පුරාණපණ්ණස්ස ලජ්ජති, ඉමඤ්භි කිලෙසං නිස්සාය බොධිඤ්ඤාණස්ස අනුපදං වරමානා පඤ්චඅභිඤ්ඤඅථිට්ඨසමාපත්තිලාභිනො විසුද්ධමහාපුරිසාපි සතිං උපට්ඨපෙතුං අසක්කොන්තා ඥානං අන්තරධාපෙසු”න්ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො එකස්මිං නිගමෙ අසිතිකොට්ඨිහවෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති, කඤ්චනජවිතාය පනස්ස “හරිතවකුමාරො”ති නාමං කරිංසු. සො වයජ්ජත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා උග්ගහිතසිජ්ජො කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා මාතාපිතුනං අච්චයෙන ධනවිලොකනං කත්වා “ධනමෙව පඤ්ඤායති, ධනස්ස උප්පාදකා න පඤ්ඤායන්ති, මයාපි මරණමුඛෙ වුණ්ණවිචුණ්ණෙන භවිතබ්බ”න්ති මරණභයභිතො මහාදානං දත්වා භිමවන්තං පටිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙත්වා තත්ථ චිරං වනමුලඵලාභාරො යාපෙත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය පබ්බතා ඔතරිත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා

රාජ්‍යයානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ බාරාණසියං භික්ඛාය වරන්තො රාජද්වාරං
සම්පාපුණි. රාජා තං දිස්වා පසන්නචිත්තො පක්කොසාපෙත්වා
සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඬකෙ නිසීදාපෙත්වා නානග්ගරසභොජනං
භොජෙත්වා අනුමොදනාවසානෙ අතිරෙකතරං පසිදිත්වා “කහං, හන්තෙ,
ගච්ඡා” ති වත්වා “වස්සාවාසට්ඨානං උපධාරෙම, මහාරාජා” ති වුත්තෙ “සාධු,
හන්තෙ” ති භුත්තපාතරාසො තං ආදාය උය්‍යානං ගන්ත්වා තත්ථ
රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදීනි කාරාපෙත්වා උය්‍යානපාලං පරිවාරකං කත්වා දත්වා
වන්දිත්වා නික්ඛමි. මහාසත්තො තතො පට්ඨාය නිබ්ද්ධං රඤ්ඤො ගෙහෙ
භුඤ්ජන්තො ද්වාදස වස්සානි තත්ථ වසි.

අටෙකදිවසං රාජා පච්චන්තං කුපිතං වූපසමෙතුං ගච්ඡන්තො “අම්භාකං
පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං මා පමජ්ජී” ති මහාසත්තං දෙවියා නිය්‍යාදෙත්වා අගමාසි. තතො
පට්ඨාය සා මහාසත්තං සහත්ථා පරිවිසති. අටෙකදිවසං සා භොජනං සම්පාදෙත්වා
තස්මිං විරායමානෙ ගන්ධොදකෙන න්හත්වා සණ්ඨං මට්ඨසාටකං නිවාසෙත්වා
සීහපඤ්ජරං විවරාපෙත්වා සරීරෙ වාතං පහරාපෙත්තී බුද්දකමඤ්චකෙ නිපජ්ජී.
මහාසත්තොපි දිවාතරං සුනිවත්ථො සුපාරුතො භික්ඛාභාජනං ආදාය
ආකාසෙනාගන්ත්වා සීහපඤ්ජරං පාපුණි. දෙවියා තස්ස වාකවිරසද්දං සුත්වා
වෙගෙන උට්ඨගන්තියා මට්ඨසාටකො භස්සි, මහාසත්තස්ස විසභාගාරම්මණං
චක්ඛුං පටිභඤ්ඤි. අටස්ස අනෙකචස්සකොට්ඨසතසභස්සකාලෙ අබ්භන්තරෙ
නිවුත්ථකිලෙසො කරණ්ඩකෙ සයිතආසීවිසො විය උට්ඨගිත්වා ඤානං
අන්තරධාපෙසි. සො සතිං උපට්ඨාපෙතුං අසක්කොන්තො ගන්ත්වා දෙවිං හත්ථෙ
ගණ්ඨි, තාවදෙව සාණිං පරික්ඛිපිංසු. සො තාය සද්ධිං ලොකධම්මං සෙවිත්වා
භුඤ්ජිත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා තතො පට්ඨාය දෙවසිකං තට්ථ අකාසි. තස්ස තාය
සද්ධිං ලොකධම්මපටිසෙවනං සකලනගරෙ පාකටං ජාතං. අමච්චා
“හරිතචතාපසො එවමකාසී” ති රඤ්ඤො පණ්ණං පහිණිංසු. රාජා “මං
භින්දිතුකාමා එවං වදන්තී” ති අසද්දහිත්වා පච්චන්තං වූපසමෙත්වා බාරාණසියං
පච්චාගන්ත්වා නගරං පදක්ඛිණං කත්වා දෙවියා සන්තිකං ගන්ත්වා “සච්චං, කිර
මම අය්‍යො හරිතචතාපසො තයා සද්ධිං ලොකධම්මං පටිසෙවති” ති පුච්ඡී. “සච්චං,
දෙවා” ති. සො තස්සාපි අසද්දහිත්වා “තමෙව පටිපුච්ඡස්සාමි” ති උය්‍යානං ගන්ත්වා
වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා තං පුච්ඡන්තො පයමං ගාථමාහ –

40.

“සුතං මෙන මහාබ්‍රහ්මෙ, කාමෙ භුඤ්ජති භාරිතො;
කච්චෙනං වචනං තුච්ඡං, කච්චි සුද්ධො ඉරියාසි” ති.

තත්ථ කච්චෙනන්ති කච්චි එතං “භාරිතො කාමෙ පරිභුඤ්ජති” ති අම්හෙහි සුතං
වචනං තුච්ඡං අභූතං, කච්චි ත්වං සුද්ධො ඉරියාසි විහරසිති.

සො චිත්තෙසි – “අයං රාජා ‘නාහං පරිභුඤ්ජාමි’ ති වුත්තෙපි මම
සද්දහිස්සතෙව, ඉමස්මිං ලොකෙ සච්චසදිසි පතිට්ඨා නාම නත්ථි. උජ්ඣිතසච්චා හි

බොධිමුලෙ නිසිදිත්වා බොධිං පාපුණිකුං න සක්කොන්ති, මයා සච්චමෙව කථෙතුං
වට්ටති''ති. බොධිසත්තස්ස හි එකච්චෙසු යානෙසු පාණාතිපාතොපි අදින්නාදානම්පි
කාමෙසුම්චිඡාචාරොපි සුරාමෙරයමජ්ජපානම්පි හොතියෙව, අත්ථහෙදකච්ඡංවාදනං
පුරක්ඛත්වා මුසාවාදො නාම න හොති, තස්මා සො සච්චමෙව කථෙන්නො දුතියං
ගාථමාහ -

41.

''ඵචමෙතං මහාරාජ, යථා තෙ වචනං සුතං;
කුම්මග්ගං පටිපන්නොස්මි, මොහනෙයොසු මුච්ඡිතො''ති.

තත්ථ මොහනෙයොසුති කාමගුණෙසු. කාමගුණෙසු හි ලොකො මුය්හති, තෙ ව
ලොකං මොහයන්ති, තස්මා තෙ ''මොහනෙයා''ති වුච්චන්තිති.

තං සුත්වා රාජා තතියං ගාථමාහ -

42.

''අදු පඤ්ඤා කිමත්ථියා, නිපුණා සාධුචිත්තිනී;
යාය උප්පතිතං රාගං, කිං මනො න විනොදයෙ''ති.

තත්ථ අදුති නිපාතො. ඉදං චුත්තං හොති - හත්තෙ, ගිලානස්ස නාම හෙසජ්ජං,
පිපාසිතස්ස පානියං පටිසරණං, තුම්භාකං පනෙසා නිපුණා සාධුතං අත්ථානං
චිත්තිනී පඤ්ඤා කිමත්ථියා, යාය පුත උප්පතිතං රාගං කිං මනො න විනොදයෙ, කිං
චිත්තං විනොදෙතුං නාසක්ඛිති.

අථස්ස කිලෙසබලං දස්සෙන්නො භාරිතො චතුත්ථං ගාථමාහ -

43.

''චත්තාරොමෙ මහාරාජ, ලොකෙ අතිබලා භූසා;
රාගො දොසො මදො මොහො, යත්ථ පඤ්ඤා න ගාධතී''ති.

තත්ථ යත්ථාති යෙසු පරියුට්ඨානං පත්තෙසු මහොසෙ පතිතා විය පඤ්ඤා ගාධං
පතිට්ඨං න ලහති.

තං සුත්වා රාජා පඤ්චමං ගාථමාහ -

44.

''අරහා සීලසම්පන්නො, සුද්ධො වරති භාරිතො;
මෙධාවි පණ්ඩිතො වෙව, ඉති නො සම්මතො භව''න්ති.

තත්ථ ඉති නො සම්මතොති ඵචං අම්භාකං සම්මතො සම්භාවිතො භවං.

තතො භාරිතො ඡට්ඨමං ගාථමාහ -

45.

“මෙධාවීනම්පි හිංසන්ති, ඉසිං ධම්මගුණෙ රතං;
විතක්කා පාපකා රාජ, සුභා රාගුපසංහිතා” ති.

තත්ථ සුභාති සුභනිමිත්තග්ගහණෙන පවත්තාති.

අථ නං කිලෙසප්පහානෙ උස්සාහං කාරෙන්තො රාජා සත්තමං ගාථමාහ —

46.

“උප්පන්නායං සරීරජො, රාගො වණ්ණවිදුසනො තව;
තං පජ්ඣ හද්දමත්ථු තෙ, බහුන්නාසි මෙධාවිසම්මනො” ති.

තත්ථ වණ්ණවිදුසනො තවාති තව සරීරවණ්ණස්ස ව ගුණවණ්ණස්ස ව
විදුසනො. බහුන්නාසිති බහුතං ආසි මෙධාවිති සම්මනො.

තතො මහාසත්තො සතිං ලභිත්වා කාමෙසු ආදීනවං සල්ලක්ඛෙන්වා අට්ඨමං
ගාථමාහ —

47.

“තෙ අන්ධකාරකෙ කාමෙ, බහුදුක්ඛෙ මහාවිසෙ;
තෙසං මූලං ගවෙසිස්සං, ඡෙව්ඡං රාගං සබන්ධන” ති.

තත්ථ අන්ධකාරකෙති පඤ්ඤාවක්ඛුච්චිනාසනතො අන්ධභාවකරෙ. බහුදුක්ඛෙති
එත්ථ “අප්පස්සාදා කාමා” තිආදීති (ම. නි. 1.234; පාචි. 417; වූළව. 65) සුත්තාති
හරිත්වා තෙසං බහුදුක්ඛතා දස්සෙතඛිබ්බා. මහාවිසෙති සම්පයුත්තකිලෙසවිසස්ස
වෙව විපාකවිසස්ස ව මහත්තතාය මහාවිසෙ. තෙසං මූලන්ති තෙ චුත්තප්පකාරෙ
කාමෙ පහාතුං තෙසං මූලං ගවෙසිස්සං පරියෙසිස්සාමි. කිං පන තෙසං මූලන්ති?
අයොනිසොමනසිකාරො. ඡෙව්ඡං රාගං සබන්ධනන්ති මහාරාජ, ඉදානෙව
පඤ්ඤාබග්ගෙන පහරිත්වා සුභනිමිත්තබන්ධනෙන සබන්ධනං රාගං ඡින්දිස්සාමිති.

ඉදඤ්ච පන වත්වා “මහාරාජ, ඔකාසං තාව මෙ කරොහි” ති ඔකාසං කාරෙන්වා
පණ්ණසාලං පවිසිත්වා කසිණමණ්ඩලං ඔලොකෙන්වා පුන නට්ඨප්ඤ්ඤානං
උප්පාදෙන්වා පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා ආකාසෙ පල්ලච්ඤාන නිසිදිත්වා
රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙන්වා “මහාරාජ, අහං අට්ඨානෙ චුත්ථකාරණා
මහාජනමප්ඤ්ඤා ගරහප්පත්තො, අප්පමත්තො භොහි, පුන දානි අහං
අනිත්ථිගන්ධවනසණ්ඩමෙව ගමිස්සාමි” ති රඤ්ඤො රොදන්තස්ස පරිදෙවන්තස්ස
හිමවන්තමෙව ගන්ත්වා අපරිහීනප්ඤ්ඤානො ධුමමලොකුපගො අභොසි.

සත්ථා තං කාරණං ඤත්වා —

48.

“ඉදං චත්ථාන භාරිතො, ඉසි සච්චපරක්කමො;
කාමරාගං විරාජෙත්වා, බ්‍රහ්මලොකූපගො අහු”ති. —

අභිසම්බුද්ධො හුත්වා ඉමං ගාථං චත්ථා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨති.

තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, හරිතචතාපසො පන අහමෙව අහොසින්ති.

හරිතචජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

[432] 6. පදකුසලමාණවජාතකවණ්ණනා

බහුස්සුතන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං දාරකං ආරබ්භ කපෙසි.
සො කිර සාවත්ථියං කුටුම්භිකපුත්තො සත්තචස්සකාලෙයෙව පදකුසලො අහොසි.
අථස්ස පිතා “ඉමං විමංසිස්සාමි”ති තස්ස අජානන්තස්සෙව මිත්තසරං අගමාසි. සො
පිතු ගතට්ඨානං අපුච්ඡිත්ථාව තස්ස පදානුසාරෙන ගන්ත්වා පිතු සන්තිකෙ අට්ඨාසි.
අථ නං පිතා එකදිවසං පුච්ඡී “තාත, ත්වං මයි තං අජානාපෙත්වා ගතෙපි මම
ගතට්ඨානං කිං ජානාසි”ති? “තාත, පදං තෙ සඤ්ජානාමි, පදකුසලො අහ”න්ති.
අථස්ස විමංසනත්ථාය පිතා භුත්තපාතරාසො සරා නික්ඛමිත්වා අනන්තරං
පටිවිස්සකසරං ගන්ත්වා තතො දුතියං, තතො තතියං සරං පටිසිත්වා තතියසරා
නික්ඛමිත්වා පුන අත්තතො සරං ආගන්ත්වා තතො උත්තරද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා
නගරං වාමං කරොන්තො ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං චන්දිත්වා ධම්මං
සුඤ්ඤන්තො නිසීදි. දාරකො “කහං මෙ පිතා”ති පුච්ඡිත්වා “න ජානාමා”ති වුත්තෙ
තස්ස පදානුසාරෙන අනන්තරපටිවිස්සකස්ස සරං ආදිං කත්වා පිතු ගතමග්ගෙනෙව
ජෙතවනං ගන්ත්වා සත්ථාරං චන්දිත්වා පිතු සන්තිකෙ අට්ඨාසි. පිතරා ව “කථං
තාත, මම ඉධාගතභාවං අඤ්ඤාසි”ති පුට්ඨො “පදං තෙ සඤ්ජානිත්වා
පදානුසාරෙන ආගතොමිහි”ති ආහ. සත්ථා “කිං කපෙසි උපාසකා”ති පුච්ඡිත්වා
“හන්තෙ, අයං දාරකො පදකුසලො, අහං ඉමං විමංසන්තො ඉමිනා නාම උපායෙන
ආගතො, අයම්පි මං ගෙනෙ අදිස්වා මම පදානුසාරෙන ආගතො”ති වුත්තෙ
“අනච්ඡරියං, උපාසක, භූමියං පදසඤ්ජානනං, පොරාණකපණ්ඩිතා ආකාසෙ පදං
සඤ්ජානිංසු”ති චත්ථා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ තස්ස අග්ගමහෙසි
අතිවරිත්වා රඤ්ඤා පුච්ඡිතා “සචෙ අහං තුම්හෙ අතිවරාමි, අස්සමුඛි යක්ඛිනී
හොමි”ති සපථං කත්වා තතො කාලං කත්වා එකස්මිං පබ්බතපාදෙ අස්සමුඛි
යක්ඛිනී හුත්වා ලෙණගුහායං වසමානා මහාඅට්ඨියං පුබ්බන්තතො අපරන්තං
ගමනමග්ගෙ අනුසඤ්චරන්තෙ මනුස්සෙ ගහෙත්වා බාදති. සා කිර තිණි වස්සානි
වෙස්සවණං උපට්ඨන්තිත්වා ආයාමතො තිංසයොජනෙ විත්ථාරතො පඤ්චයොජනෙ
යානෙ මනුස්සෙ බාදිතුං ලභි. අපෙකදිවසං එකො අඩ්ඨො මහද්ධනො මහාභොගො
අභිරුපො බ්‍රාහ්මණො බහුහි මනුස්සෙහි පරිවුතො තං මග්ගං අභිරුහි. තං දිස්වා
යක්ඛිනී තුස්සිත්වා පක්ඛන්දි, තං දිස්වා පරිවාරමනුස්සා පලායිංසු. සා වාතවෙගෙන

ගන්නවා බ්‍රාහ්මණ. ගහෙන්වා පිටියියා නිපජ්ජාපෙන්වා ගුහං ගව්‍යන්ති පුරිසසම්ඵස්සං පටිලභිත්වා කිලෙසවසෙන තස්මිං සිනෙහං උප්පාදෙන්වා තං අබාදිත්වා අත්තනො සාමිකං අකාසි. තෙ උහොපි සමග්ගසංවාසං වසිංසු තතො පටියාය යක්ඛිනී මනුස්සෙ ගණ්හන්ති වත්ථනණ්ඩුලතෙලාදිනිපි ගහෙන්වා තස්ස නානග්ගරසභොජනං උපනෙන්වා අත්තනා මනුස්සමංසං බාදති. ගමනකාලෙ තස්ස පලායනහයෙන මහතියා සිලාය ගුහාද්වාරං පිදහිත්වා ගව්‍යන්ති. එවං තෙසු සම්මොදමානෙසු වසන්තෙසු බොධිසත්තො නිබ්බන්තටියානා වටිත්වා බ්‍රාහ්මණං පටිච්ච තස්සා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. සා දසමාසච්චයෙන පුත්තං විජායිත්වා පුත්තෙ ව බ්‍රාහ්මණෙ ව බලවසිනෙහා හුත්වා උහොපි පොසෙසි. සා අපරහාගෙ පුත්තෙ වුඩ්ඞිජ්ජත්තෙ පුත්තමපි පිතරා සද්ධිං අත්තොගුහායං පචෙසෙන්වා ද්වාරං පිදහි.

අටෙකදිවසං බොධිසත්තො තස්සා ගතකාලං ඤාත්වා සිලං අපනෙන්වා පිතරං බහි අකාසි. සා ආගන්ත්වා “කෙන සිලා අපනිතා” ති වත්වා “අම්ම, මයා අපනිතා, අන්ධකාරෙ නිසිදිතුං න සක්කොමි” ති වුත්තෙ පුත්තසිනෙහෙන න කිඤ්චි අවොච. අටෙකදිවසං බොධිසත්තො පිතරං පුච්ඡි “තාත, මය්හං මාතු මුඛං අඤ්ඤාදිසං, තුම්හාකං මුඛං අඤ්ඤාදිසං, කිං නු බො කාරණං” ති? “තාත, තච මාතා මනුස්සමංසබාදිකා යක්ඛිනී, මයං උහො මනුස්සා” ති. “තාත, යදි එවං, ඉධ කස්මා වසාම, එහි මනුස්සපථං ගව්‍යාමා” ති. “තාත, සචෙ මයං පලායස්සාම, උහොපි අම්මෙ තච මාතා බාදිස්සති” ති. බොධිසත්තො “මා භායි, තාත, තච මනුස්සපථසම්පාපනං මම භාරො” ති පිතරං සමස්සාසෙන්වා පුනදිවසෙ මාතරි ගතාය පිතරං ගහෙන්වා පලායි. යක්ඛිනී ආගන්ත්වා තෙ අදිස්වා වාතචෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා තෙ ගහෙන්වා “බ්‍රාහ්මණ, කිං පලායසි, කිං තෙ ඉධ නන්ථි” ති වත්වා “හද්දෙ, මා මය්හං කුජ්ඣි, පුත්තො තෙ මං ගහෙන්වා පලායති” ති වුත්තෙ පුත්තසිනෙහෙන කිඤ්චි අවත්වා තෙ අස්සාසෙන්වා අත්තනො වසනටියානඤ්ඤෙව තෙ ගහෙන්වා ගන්ත්වා එවං පුනපි කතිපයෙ දිවසෙ පලායන්තෙ ආනෙසි.

බොධිසත්තො චිත්තෙසි “මය්හං මාතු පරිච්ඡින්නෙන ඕකාසෙන භවිතබ්බං, යංනුනාහං ඉමිස්සා ආණාපවත්තිටියානසිමං පුච්ඡෙය්‍යං, අථ නං අතික්කමිත්වා පලායස්සාමා” ති. සො එකදිවසං මාතරං ගහෙන්වා එකමන්තං නිසින්නො “අම්ම, මාතුසන්තකං නාම පුත්තානං පාපුණාති, අක්ඛාහි තාව මෙ අත්තනො සන්තකාය භූමියා පරිච්ඡෙද” ති ආහ. සා සබ්බදිසාසු පබ්බතනදිනිමිත්තාදිනි කටෙත්වා ආයාමතො තිංසයොජනං, විත්ථාරතො පඤ්චයොජනං පුත්තස්ස කටෙත්වා “ඉදං එත්තකං යානං සල්ලක්ඛෙහි පුත්තා” ති ආහ. සො ද්වෙ තයො දිවසෙ අතික්කමිත්වා මාතු අට්ඨගතකාලෙ පිතරං බන්ධං ආරොපෙන්වා තස්සා දින්නසඤ්ඤාය වාතචෙගෙන පක්ඛන්දො පරිච්ඡෙදනදිතීරං සම්පාපුණි. සාපි ආගන්ත්වා තෙ අපස්සන්ති අනුබන්ධි. බොධිසත්තො පිතරං ගහෙන්වා නදිමජ්ඣං අගමාසි. සා ආගන්ත්වා නදිතීරෙ යත්වා අත්තනො පරිච්ඡෙදං අතික්කන්තභාවං ඤාත්වා තත්ථෙව යත්වා “තාත, පිතරං ගහෙන්වා එහි, කො මය්හං දොසො, තුම්හාකං මං නිස්සාය කිං නාම න සම්පජ්ජති, නිවත්ත, සාමි” ති පුත්තඤ්ච පතිඤ්ච

යාවි. අථ බ්‍රාහ්මණෝ නදිං උත්තරි. සා පුත්තමෙව යාවන්ති “තාත, මා එවං කරි, නිවත්තාහි”ති ආහ. “අම්ම, මයං මනුස්සා, ත්වං යක්ඛිනී, න සක්කා සබ්බකාලං තව සන්තිකෙ වසිතු”න්ති. “නෙව නිවත්තිස්සසි, තාතා”ති. “ආම, අම්මා”ති. “තාත, යදි න නිවත්තිස්සසි, මනුස්සලොකෙ ජීවිතං නාම දුක්ඛං, සිජ්ජං අජානන්තා ජීවිතුං න සක්කොන්ති, අහං එකං වින්තාමණිං නාම විජ්ජං ජානාමි, තස්සානුභාවෙන ද්වාදසසංවච්ඡරමත්ථකෙ හට්ඨණ්ඩම්පි පදානුපදං ගන්ත්වා සක්කා ජානිතුං. අයං තෙ ජීවිකා හවිස්සති, උග්ගණ්භ, තාත, අනග්ගං මන්ත”න්ති තථාරූපෙන දුක්ඛෙන අභිභූතාපි පුත්තසිනෙහෙන මන්තං අදාසි.

බොධිසත්තො නදියා ධීතකොව මාතරං වන්දිත්වා අතිසක්කව්චං සුතං කත්වා මන්තං ගහෙත්වා මාතරං වන්දිත්වා “ගච්ඡථ, අම්මා”ති ආහ. “තාත, තුම්හෙසු අනිවත්තන්තෙසු මය්හං ජීවිතං නත්ථි”ති වත්වා –

“එහි පුත්ත නිවත්තස්ස, මා අනාථං කරොහි මෙ;
අජ්ජ පුත්තං අපස්සන්ති, යක්ඛිනී මරණං ගතා”ති.

යක්ඛිනී උරං පහරි, තාවදෙවස්සා පුත්තසොකෙන හදයං එලි. සා මරිත්වා තත්ථෙව පතිතා. තදා බොධිසත්තො තස්සා මතභාවං ඤාත්වා පිතරං පක්කොසිත්වා මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා විතකං කත්වා කුමාරපෙත්වා ආලාහනං නිබ්බාපෙත්වා නානාවණ්ණෙහි පුජ්ජෙහි පුජෙත්වා වන්දිත්වා රොදිත්වා පරිදෙවිත්වා පිතරං ආදාය බාරාණසිං ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ යත්වා “පදකුසලො මාණුවො ද්වාරෙ යිතො”ති රඤ්ඤො පටිවෙදෙත්වා “තෙන හි ආගච්ඡතු”ති චුත්තෙ පවිසිත්වා රාජානං වන්දිත්වා “තාත, කිං සිජ්ජං ජානාසි”ති චුත්තෙ “දෙව, ද්වාදසසංවච්ඡරමත්ථකෙ හට්ඨණ්ඩං පදානුපදං ගන්ත්වා ගණ්හිතුං ජානාමි”ති ආහ. “තෙන හි මං උපට්ඨාහි”ති. “දෙව, දෙවසිකං සහස්සං ලහන්තො උපට්ඨහිස්සාමි”ති. “සාධු තාත, උපට්ඨහා”ති. රාජා දෙවසිකං සහස්සං දාපෙසි.

අට්ඨකදිවසං පුරොහිතො රාජානං ආහ – “මහාරාජ, මයං තස්ස මාණුවස්ස සිජ්ජානුභාවෙන කස්සචි කම්මස්ස අකතත්තා ‘සිජ්ජං අත්ථි වා නත්ථි වා’ති න ජානාම, විමංසිස්සාම තාව න”න්ති. රාජා “සාධු”ති සම්පට්චිජිත්වා උභොපි ජනා නානාරතනගොපකානං සඤ්ඤං දත්වා රතනසාරභණ්ඩිකං ගහෙත්වා පාසාදා ඔරුග්ග රාජනිවෙසනන්තරෙ තික්ඛන්තුං ආවිජ්ඣිත්වා නිස්සෙණිං අත්ථරිත්වා පාකාරමත්ථකෙන බහි ඔතරිත්වා විනිවිජ්ජසාලං පවිසිත්වා තත්ථ නිසිදිත්වා පුන ගන්ත්වා නිස්සෙණිං අත්ථරිත්වා පාකාරමත්ථකෙන ඔතරිත්වා අන්තෙපුරෙ පොක්ඛරණියා තීරං ගන්ත්වා පොක්ඛරණිං තික්ඛන්තුං පදක්ඛිණං කත්වා ඔතරිත්වා අන්තොපොක්ඛරණියං භණ්ඩිකං යට්ඨෙත්වා පාසාදං අභිරුහිංසු. පුනදිවසෙ “රාජනිවෙසනතො කිර රතනං හරිංසු”ති එකකොලාහලං අභොසි. රාජා අජානන්තො විය හුත්වා බොධිසත්තං පක්කොසාපෙත්වා “තාත, රාජනිවෙසනතො බහුරතනභණ්ඩං හට්ඨං, හන්ද නං අනුච්චිනිතුං වට්ටති”ති ආහ. “මහාරාජ, ද්වාදසසංවච්ඡරමත්ථකෙ හට්ඨණ්ඩං වොරානං පදානුපදං ගන්ත්වා

ආහරණසමත්ථස්ස මම අනච්ඡරියං අජ්ජ රත්තිං හට්ඨණ්ඩං ආහරිතුං, ආහරිස්සාමි තං, මා චිත්තයිත්ථා”ති. “තෙන හි ආහරා”ති. සො “සාධු, දෙවා”ති වත්වා මාතරං වන්දිත්වා මත්තං පරිවත්තෙත්වා මහාතලෙ ධීතොව “මහාරාජ, ද්විත්තං වොරානං පදං පඤ්ඤායතී”ති වත්වා රඤ්ඤො ව පුරොහිතස්ස ව පදානුසාරෙන සිරිගබ්භං පවිසිත්වා තතො නික්ඛමිත්වා පාසාදා ඔරුය්භ රාජනිවෙසනන්තරෙ නික්ඛත්තුං පරිගන්ත්වා පදානුසාරෙනෙව පාකාරසමීපං ගන්ත්වා පාකාරෙ යත්වා “මහාරාජ, ඉමස්මිං යානෙ පාකාරතො මුච්චිත්වා ආකාසෙ පදං පඤ්ඤායතී, නිස්සෙණිං අත්ථරාපෙත්වා දෙවා”ති නිස්සෙණිං පාකාරමත්ථකෙන ඔතරිත්වා පදානුසාරෙනෙව විනිච්ඡයසාලං ගන්ත්වා පුන රාජනිවෙසනං ආගන්ත්වා නිස්සෙණිං අත්ථරාපෙත්වා පාකාරමත්ථකෙන ඔරුය්භ පොක්ඛරණිං ගන්ත්වා නික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා “මහාරාජ, වොරා ඉමං පොක්ඛරණිං ඔතිණ්ණා”ති වත්වා අත්තනා යපිතං විය භණ්ඩිකං නීහරිත්වා රඤ්ඤො දත්වා “මහාරාජ, ඉමෙ ද්වෙ වොරා අභිඤ්ඤාතමහාවොරා ඉමිනා මග්ගෙන රාජනිවෙසනං අභිරුළුභා”ති ආහ. මහාජනා තුට්ඨපහට්ඨා අභිගුලියො ඵොටෙසුං, වෙලුක්ඛෙපා පවත්තිංසු.

රාජා චිත්තෙසි – “අයං මාණුවො පදානුසාරෙන ගන්ත්වා වොරෙහි යපිතභණ්ඩට්ඨානමෙව මඤ්ඤෙ ජානාතී, වොරෙ පන ගණ්හිතුං න සක්කොතී”ති. අථ නං ආහ “වොරෙහි හට්ඨණ්ඩං තාව නො තයා ආහටං, වොරා පන න ආහටා”ති. “මහාරාජ, ඉධෙව වොරා, න දුරෙ”ති. “කො ව කො වා”ති. “යො මහාරාජ, ඉච්ඡතී, සොව වොරො හොතී, තතො තුම්භාකං භණ්ඩිකස්ස ලද්ධකාලතො පට්ඨාය වොරෙහි කො අත්ථො, මා පුච්ඡිත්ථා”ති. “තාත, අහං තුය්භං දෙවසිකං සහස්සං දමිමි, වොරෙ මෙ ගහෙත්වා දෙහී”ති. “මහාරාජ, ධනෙ ලද්ධෙ කිං වොරෙහී”ති. “ධනතොපි නො, තාත, වොරෙ ලද්ධං වට්ටතී”ති. “තෙන හි, මහාරාජ, ‘ඉමෙ නාම වොරා’ති තුම්භාකං න කට්ඨෙස්සාමි, අතීතෙ පවත්තකාරණං පන තෙ ආහරිස්සාමි, සවෙ තුම්භෙ පඤ්ඤවන්තො, තං කාරණං ජානාටා”ති සො එවං වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසිතො අවිදුරෙ නදීතීරගාමකෙ පාටලි නාම එකො නටො වසති. සො එකස්මිං උස්සවදිවසෙ හරියමාදාය බාරාණසිං පවිසිත්වා නච්චිත්වා විණං වාදිත්වා ගායිත්වා ධනං ලභිත්වා උස්සවපරියොසානෙ බහුං සුරාහත්තං ගාහාපෙත්වා අත්තනො ගාමං ගච්ඡන්තො නදීතීරං පත්වා නවොදකං ආගච්ඡන්තං දිස්වා හත්තං භුඤ්ජන්තො සුරං පිචන්තො නිසීදිත්වා මත්තො හුත්වා අත්තනො බලං අජානන්තො “මහාවිණං ගීවාය බන්ධිත්වා නදිං උත්තරිත්වා ගමිස්සාමි”ති හරියං හත්ථෙ ගහෙත්වා නදිං ඔතරි. විණාජිද්දෙහි උදකං පාවිසි. අථ නං සා විණා උදකෙ ඔසිදාපෙසි. හරියා පනස්ස ඔසිදනභාවං ඤත්වා තං විස්සජ්ජෙත්වා උත්තරිත්වා තීරෙ අට්ඨාසි. නටපාටලි සකිං උමමුජ්ජති, සකිං නිමුජ්ජති, උදකං පවිසිත්වා උද්ධුමානඋදරො අහොසි. අථස්ස හරියා චිත්තෙසි “මය්භං සාමිකො ඉදානි මරිස්සති, එකං නං ගීතකං යාචිත්වා පරිසමජ්ඣෙ තං ගායන්තී ජීවිකං කජ්ජෙස්සාමි”ති චිත්තෙත්වා “සාමි, ත්වං උදකෙ නිමුජ්ජසි, එකං මෙ ගීතකං දෙහි, තෙන ජීවිකං කජ්ජෙස්සාමි”ති වත්වා ගාට්ඨාහ –

49.

“බහුස්සුතං චිත්තකලීං, ගඬිගා වහනි පාටලීං;
වුස්භමානක හද්දන්තෙ, එකං මෙ දෙහි ගාථක” න්ති.

තත්ථ ගාථකන්ති බුද්දකං ගාථං.

අථ නං නටපාටලී “හද්දෙ, කථං තව ගීතකං දස්සාමි, ඉදානි මහාජනස්ස පටිසරණභූතං උදකං මං මාරෙති” ති වත්වා ගාථමාහ –

50.

“යෙන සිඤ්චන්ති දුක්ඛිතං, යෙන සිඤ්චන්ති ආතුරං;
තස්ස මජ්ඣෙ මරිස්සාමි, ජාතං සරණතො භය” න්ති.

බොධිසත්තො ඉමං ගාථං වත්වා “මහාරාජ, යථා උදකං මහාජනස්ස පටිසරණං, තථා රාජානොපි, තෙසං සන්තිකා භයෙ උප්පන්නෙ තං භයං කො පටිබාහිස්සති” ති වත්වා “මහාරාජ, ඉදං කාරණං පටිච්ඡන්නං, මයා පන පණ්ඩිතවෙදනීයං කත්වා කලීතං, ජානාහි, මහාරාජා” ති ආහ. “තාත අහං එවරූපං පටිච්ඡන්නකථං න ජානාමි, වොරෙ මෙ ගහෙත්වා දෙහි” ති. අථස්ස මහාසත්තො “තෙන හි, මහාරාජ, ඉදං සුත්වා ජානාහි” ති අපරමපි කාරණං ආහරි. දෙව, පුබ්බෙ ඉමිස්සාව ධාරාණසියා ද්වාරගාමෙ එකො කුම්භකාරො භාජනත්ථාය මත්තිකං ආහරන්තො එකස්මිංයෙව යානෙ නිබද්ධං ගණ්හිත්වා අන්තොපබ්භාරං මහන්තං ආවාටං බණි. අට්ඨකදිවසං තස්ස මත්තිකං ගණ්හන්තස්ස අකාලමහාමෙසො උට්ඨහිත්වා මහාවුට්ඨිං පාතෙසි. උදකං අවත්ථරමානං ආවාටං පාතෙසි, තෙනස්ස මත්ථකො හිජ්ජි. සො පරිදෙවන්තො ගාථමාහ –

51.

“යත්ථ ඛිජානි රූහන්ති, සත්තා යත්ථ පතිට්ඨිතා;
සා මෙ සීසං නිපිලෙති, ජාතං සරණතො භය” න්ති.

තත්ථ නිපිලෙති නිපතිත්වා පිලෙති හින්දති.

යථා හි දෙව, මහාජනස්ස පටිසරණභූතා මහාපථවි කුම්භකාරස්ස සීසං හින්දි, එවමෙව මහාපථවිසමෙ සබ්බලොකස්ස පටිසරණෙ නරින්දෙ උට්ඨාය වොරකම්මං කරොන්තෙ කො බාහිස්සති, සක්ඛිස්සසි, මහාරාජ, එවං පටිච්ඡාදෙත්වා කලීතං වොරං ජානිතුන්ති. තාත, මය්හං පටිච්ඡන්නෙන කාරණං නත්ථි, අයං වොරොති එවං මෙ වොරං ගහෙත්වා දෙහිති. සො රාජානං රක්ඛන්තො “ත්ථං වොරො” ති අවත්වා අපරමපි උදාහරණං ආහරි. මහාරාජ, පුබ්බෙ ඉමිස්මිංයෙව නගරෙ එකස්ස පුරිසස්ස ගෙහං ආදිත්තං. සො “අන්තො පටිසිත්වා හණ්ඩකං නිහරා” ති අඤ්ඤං ආණාපෙසි. තස්මිං පටිසිත්වා නිහරන්තෙ ගෙහද්වාරං පිදහි. සො ධුමන්ධො හුත්වා නික්ඛමනමග්ගං අලහන්තො උප්පන්නධාහදුක්ඛො හුත්වා අන්තො ධීතොව පරිදෙවන්තො ගාථමාහ –

52.

“යෙන හත්තානි පච්චන්ති, සීතං යෙන විහඤ්ඤති;
සො මං ධහති ගත්තානි, ජාතං සරණතො භය”න්ති.

තත්ථ සො මං ධහතීති සො මෙ ධහති, අයමෙව වා පාඨො.

“මහාරාජ, අග්ගි විය මහාජනස්ස පටිසරණභූතො එකො මනුස්සො රතනහණ්ඩිකං හරි, මා මං වොරං පුච්ඡා”ති. “තාත, මය්හං වොරං දෙහියෙවා”ති. සො රාජානං “ත්වං වොරො”ති අවත්වා අපරම්පි උදාහරණං ආහරි. දෙව, පුබ්බෙ ඉමස්මිංයෙව නගරෙ එකො පුරිසො අතිබහුං භුඤ්ජිත්වා ජීරාපෙතූං අසක්කොන්තො වෙදනාජපත්තො හුත්වා පරිදෙවන්තො ගාථමාහ –

53.

“යෙන භුත්තෙන යාපන්ති, පුටු බ්‍රාහ්මණඛත්තියා;
සො මං භුත්තො බ්‍යාපාදෙති, ජාතං සරණතො භය”න්ති.

තත්ථ සො මං භුත්තො බ්‍යාපාදෙතීති සො ඔදනො භුත්තො මං බ්‍යාපාදෙති මාරෙති.

“මහාරාජ, හත්තං විය මහාජනස්ස පටිසරණභූතො එකො හණ්ඩං හරි, තස්මිං ලද්ධෙ කිං වොරං පුච්ඡසී”ති? “තාත, සක්කොන්තො වොරං මෙ දෙහී”ති. සො තස්ස සඤ්ඤාපනත්ථං අපරම්පි උදාහරණං ආහරි. මහාරාජ, පුබ්බෙපි ඉමස්මිංයෙව නගරෙ එකස්ස වාතො උට්ඨහිත්වා ගත්තානි භඤ්ජී. සො පරිදෙවන්තො ගාථමාහ –

54.

“ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙ, වාතමිච්ඡන්ති පණ්ඩිතා;
සො මං භඤ්ජති ගත්තානි, ජාතං සරණතො භය”න්ති.

ඉති මහාරාජ, සරණතො භයං උජ්ජන්තං, ජානාහි තං කාරණන්ති. තාත, වොරං මෙ දෙහීති. සො තස්ස සඤ්ඤාපනත්ථං අපරම්පි උදාහරණං ආහරි. දෙව, අතීතෙ හිමවන්තපදෙසෙ සාබ්‍යවිට්ඨසම්පත්තො මහාරුක්ඛො අහොසි පුජ්ඵලසම්පත්තො අනෙකසහස්සානං සකුණානං නිවාසො තස්ස ද්වෙ සාබ්‍යා අඤ්ඤමඤ්ඤං සඬ්ඝට්ඨෙසු, තතො ධූමො උජ්ජජ්ජී, අග්ගිචුණ්ණානි පතිංසු. තං දිස්වා සකුණපෙට්ඨකො ගාථමාහ –

55.

“යං නිස්සිතා ජගතිරුහං, ස්වායං අග්ගිං පමුඤ්චති;
දිසා හජ්ඨ වක්කඬ්ඨා, ජාතං සරණතො භය”න්ති.

තත්ථ ජගතිරුහන්ති මහීරුහං.

යථා හි, දෙව, රුක්ඛො පක්ඛිනං පටිසරණං, එවං රාජා මහාජනස්ස පටිසරණං, තස්මිං චොරිකං කරොන්තෙ කො පටිබාහිස්සති, සල්ලක්ඛෙහි, දෙවාති. තාත, මය්හං චොරමෙව දෙනීති. අථස්ස සො අපරමිපි උදාහරණං ආහරි. මහාරාජ, එකස්මිං කාසිගාමෙ අඤ්ඤතරස්ස කුලසරස්ස පච්ඡිමභාගෙ කක්ඛ්ඤා සුසුමාරනදී අත්ථී, තස්ස ච කුලස්ස එකොව පුත්තො. සො පිතරි කාලකතෙ මාතරං පටිජග්ගි. තස්ස මාතා අනිච්ඡමානස්සෙව එකං කුලධිතරං ආනෙසි. සා පුබ්බභාගෙ සස්සුං සම්පියායිත්වා පච්ඡා පුත්තධිතාහි වඩ්ඪමානා තං නීහරිතුකාමා අහොසි. තස්සා පන මාතාපි තස්මිංයෙව සරෙ වසති. සා සාමිකස්ස සන්තිකෙ සස්සුයා නානජ්ජකාරං දොසං වත්වා පරිහින්දිත්වා “අහං තෙ මාතරං පොසෙතුං න සක්කොමි, මාරෙහි න”න්ති වත්වා “මනුස්සමාරණං නාම භාරියං, කථං නං මාරෙමි”ති චුත්තෙ “නිද්දොක්කමනකාලෙ නං මඤ්චකෙනෙව සද්ධිං ගහෙත්වා සුසුමාරනදියං බිපිස්සාම, අථ නං සුසුමාරා බාදිස්සන්ති”ති ආහ. “තුය්හං පන මාතා කහ”න්ති? “තස්සායෙව සන්තිකෙ සුපතී”ති. “තෙන හි ගච්ඡ, තස්සා නිපන්තමඤ්චකෙ රජ්ජුං බන්ධිත්වා සඤ්ඤං කරොහී”ති. සා තථා කත්වා “කතා මෙ සඤ්ඤා”ති ආහ. ඉතරො “ථොකං අධිවාසෙහි, මනුස්සා තාව නිද්දායන්තු”ති නිද්දායන්තො විය නිපජ්ජිත්වා ගන්ත්වා තං රජ්ජුකං හරියාය මාතු මඤ්චකෙ බන්ධිත්වා හරියං පබොධෙත්වා උභොපි ගන්ත්වා තං මඤ්චකෙනෙව සද්ධිං උක්ඛිපිත්වා නදියං බිපිංසු. තත්ථ නං නිද්දායමානං සුසුමාරා විද්ධංසෙත්වා බාදිංසු.

සා පුනදිවසෙ මාතු පරිවත්තිතභාවං ඤත්වා “සාමි, මම මාතාව මාරිතා, ඉදාති තව මාතරං මාරෙහී”ති වත්වා “තෙන හි සාධු”ති චුත්තෙ “සුසානෙ චිතකං කත්වා අග්ගිමිහි නං පක්ඛිපිත්වා මාරෙස්සාමා”ති ආහ. අථ නං නිද්දායමානං උභොපි සුසානං නෙත්වා යපයිංසු. තත්ථ සාමිකො හරියං ආහ “අග්ගි තෙ ආහතො”ති? “පමුට්ඨාස්මි, සාමි”ති. “තෙන හි ගන්ත්වා ආනෙහී”ති. “න සක්කොමි සාමි, ගන්තුං, තයි ගතෙපි යාතුං න සක්ඛිස්සාමි, උභොපි මයං ගච්ඡිස්සාමා”ති. තෙසු ගතෙසු මහල්ලිකා සීතවාතෙන පබොධිතා සුසානභාවං ඤත්වා “ඉමෙ මං මාරෙතුකාමා අග්ගිඅත්ථාය ගතා”ති ච උපධාරෙත්වා “න මෙ බලං ජානන්ති”ති එකං මතකලෙවරං ගහෙත්වා මඤ්චකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා උපරි පිලොතිකාය පටිච්ඡාදෙත්වා සයං පලායිත්වා තත්ථෙව ලෙණගුහං පාවිසි. ඉතරෙ අග්ගිං ආහරිත්වා “මහල්ලිකා”ති සඤ්ඤාය කලෙවරං ඤාපෙත්වා පක්කමීංසු. එකෙන චොරෙන තස්මිං ගුහාලෙණෙ පුබ්බෙ හණ්ඨිකා යපිතා, සො “තං ගණ්ඨිස්සාමි”ති ආගන්ත්වා මහල්ලිකං දිස්වා “එකා යක්ඛිනී හවිස්සති, හණ්ඨිකා මෙ අමනුස්සපරිග්ගහිතා”ති එකං භූතචෙජ්ජං ආනෙසි. චෙජ්ජො මන්තං කරොන්තො ගුහං පාවිසි.

අථ නං සා ආහ “නාහං යක්ඛිනී, එහි උභොපි ඉමං ධනං භාජෙස්සාමා”ති. “කථං සද්දහිතබ්බ”න්ති? “තව ජිව්හං මම ජිව්හාය යපෙහී”ති. සො තථා අකාසි. අථස්ස සා ජිව්හං ඩංසිත්වා ඡින්දිත්වා පානෙසි. භූතචෙජ්ජො “අද්ධා එසා යක්ඛිනී”ති ජිව්හාය ලොහිතං පග්ගරන්තියා විරවමානො පලායි. මහල්ලිකා පුනදිවසෙ මට්ඨසාටකං නිවාසෙත්වා නානාරතනහණ්ඨිකං ගහෙත්වා සරං අගමාසි.

සුඤ්ඤානං දිස්වා “කහං තෙ, අම්ම, ඉදං ලද්ධ”න්ති පුච්ඡි. “අම්ම, එතස්මිං සුසානෙ දාරුචිතකාය ඤාපිතා එවරුපං ලහන්ති”ති. “අම්ම, මයාපි සක්කා ලද්ධ”න්ති. “මාදිසි හුත්වා ලහිස්සයි”ති. සා ලද්ධභණ්ඩිකලොහෙන සාමිකස්ස කථෙත්වා තත්ථ අත්තානං ඤාපෙසි. අථ නං පුනදිවසෙ සාමිකො අපස්සන්තො “අම්ම, ඉමායපි වෙලාය ත්වං ආගතා, සුඤ්ඤානෙ නාගච්ඡති”ති ආහ. සා තං සුත්වා “අරෙ පාපපුරිස, කිං මතා නාම ආගච්ඡන්ති”ති තං තප්පෙත්වා ගාථමාහ –

56.

“යමානයිං සොමනස්සං, මාලිනිං චන්දනුස්සදං;
සා මං සරා නිච්ඡුහති, ජාතං සරණතො භය”න්ති.

තත්ථ සොමනස්සන්ති සොමනස්සං උප්පාදෙත්වා. “සොමනස්සා”තිපි පායො, සොමනස්සවති හුත්වාති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – යමහං “ඉමං මෙ නිස්සාය පුත්තො පුත්තධීතාහි වඩ්ඪිස්සති, මඤ්ච මහල්ලිකකාලෙ පොසෙස්සති”ති මාලිනිං චන්දනුස්සදං කත්වා අලඬකරිත්වා සොමනස්සජාතා ආනෙසිං. සා මං අප්ප සරා නිහරති, සරණතොයෙව මෙ භයං උප්පන්නන්ති.

“මහාරාජ, සුඤ්ඤානං විශ සස්සුයා මහාජනස්ස රාජා පටිසරණං, තතො භයෙ උප්පන්නෙ කිං සක්කා කාතුං, සල්ලක්ඛෙහි, දෙවා”ති. තං සුත්වා රාජා “තාත, නාහං තයා ආනීතකාරණාහි ජානාමි, වොරමෙව මෙ දෙහි”ති ආහ. සො “රාජානං රක්ඛිස්සාමි”ති අපරමිපි උදාහරණං ආහරි. දෙව, පුබ්බෙ ඉමස්මිංයෙව නගරෙ එකො පුරිසො පත්ථනං කත්වා පුත්තං ලහි. සො පුත්තජාතකාලෙ “පුත්තො මෙ ලද්ධො”ති සොමනස්සජාතො තං පොසෙත්වා වයප්පත්තකාලෙ දාරෙන සංයොජෙත්වා අපරභාගෙ ජරං පත්වා කම්මං අධිට්ඨාතුං නාසක්ඛි. අථ නං පුත්තො “ත්වං කම්මං කාතුං න සක්කොසි, ඉතො නික්ඛමා”ති ගෙහතො නිහරි. සො කිච්ඡෙන කසිරෙන ජීවිකං කප්පෙන්නො පරිදෙවමානො ගාථමාහ –

57.

“යෙන ජාතෙන නන්දිස්සං, යස්ස ච භවමිච්ඡිසං;
සො මං සරා නිච්ඡුහති, ජාතං සරණතො භය”න්ති.

තත්ථ සො මන්ති සො පුත්තො මං සරතො නිච්ඡුහති නිහරති. ස්වාහං භික්ඛං වරිත්වා දුක්ඛෙන ජීවාමි, සරණතොයෙව මෙ භයං උප්පන්නන්ති.

“මහාරාජ, යථා පිතා නාම මහල්ලකො පටිබලෙන පුත්තෙන රක්ඛිතබ්බො, එවං සබ්බොපි ජනපදො රඤ්ඤො රක්ඛිතබ්බො, ඉදඤ්ච භයං උප්පජ්ජමානං සබ්බසත්තෙ රක්ඛන්තස්ස රඤ්ඤො සන්තිකා උප්පන්නං, ඉමිතා කාරණෙන ‘අසුකො නාම වොරො’ති ජානාහි, දෙවා”ති. “තාත, නාහං කාරණං වා අකාරණං වා ජානාමි, වොරං වා මෙ දෙහි, ත්වඤ්ඤෙව වා වොරො හොහි”ති එවං රාජා පුනප්පුනං මාණුවං අනුයුඤ්ජී. අථ නං සො එවමාහ “කිං පත, මහාරාජ, එකංසෙන

වොරගහණං රොවෙටා”ති? “ආම, තාතා”ති. තෙන හි “අසුකො ව අසුකො ව වොරො”ති පරිසමජ්ඣෙ පකාසෙමීති. “එවං කරොහි, තාතා”ති. සො තස්ස වචනං සුත්වා “අයං රාජා අත්තානං රක්ඛිතුං න දෙනි, ගණ්ඨිස්සාමි දානි වොර”න්ති සන්නිපතිතෙ මහාජනෙ ආමන්තෙත්වා ඉමා ගාථා ආහ –

58.

“සුණන්තු මෙ ජානපදා, නෙගමා ව සමාගතා;
යතොදකං තදාදිත්තං, යතො ඛෙමං තතො භයං.

59.

“රාජා විලුම්පතෙ රට්ඨං, බ්‍රාහ්මණො ව පුරොහිතො;
අත්තගුත්තා විහරට්ඨ, ජාතං සරණතො භය”න්ති.

තත්ථ යතොදකං තදාදිත්තන්ති යං උදකං තදෙව ආදිත්තං. යතො ඛෙමන්ති යතො රාජතො ඛෙමෙන භවිතබ්බං, තතොව භයං උප්පන්නං. අත්ථගුත්තා විහරට්ඨාති තුම්භෙ ඉදානි අනාථා ජාතා, අත්තානං මා විනාසෙට්ඨ, අත්තනාව ගුත්තා හුත්වා අත්තතො සත්තකං ධනධක්ඛ්ඤා රක්ඛට්ඨ, රාජා නාම මහාජනස්ස පටිසරණං, තතො තුම්භාකං භයං උප්පන්නං, රාජා ව පුරොහිතො ව විලොපබාදකවොරා, සචෙ වොරෙ ගණ්ඨිතුකාමත්ථ, ඉමෙ ද්වෙ ගහෙත්වා කම්මකරණං කරොථාති.

තෙ තස්ස කථං සුත්වා චිත්තයිංසු “අයං රාජා රක්ඛණාරහොපි සමානො ඉදානි අක්ඛ්ඤස්ස උපරි දොසං ආරොපෙත්වා අත්තතො ගණ්ඨිකං සයමෙව පොක්ඛරණයං ධ්වංසෙත්වා වොරං පරියෙසාපෙති, ඉතො දානි පට්ඨාය පුන වොරකම්මස්ස අකරණත්ථාය මාරොම නං පාපරාජාන”න්ති. තෙ දණ්ඩමුග්ගරාදිහත්ථා උට්ඨාය තත්ථෙව රාජානක්ඛ්ඤා පුරොහිතක්ඛ්ඤා පොථෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා මහාසත්තං අභිසික්ඛිත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨපෙසුං.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “අනච්ඡරියං, උපාසක, පථවියං පදසක්ඛ්ඤානං, පොරාණකපණ්ඩිතා එවං ආකාසෙ පදං සක්ඛ්ඤානිංසු”ති වත්ථා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උපාසකො ව පුත්තො ව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතා. තදා පිතා කස්සපො අහොසි, පදකුසලමාණුවො පන අහමෙව අහොසින්ති.

පදකුසලමාණුවජාතකවණ්ණනා ඡට්ඨා.

[433] 7. ලොමසකස්සපජාතකවණ්ණනා

අස්ස ඉන්ද්‍රියමො රාජාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං උක්කණ්ඨිතභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. තක්ඛති භික්ඛුං සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්ච”න්ති චුත්තෙ “භික්ඛු සිනෙරුකම්පනවාතො කිං පුරාණපණ්ණානි න කම්පෙස්සති, යසසමඬ්ඨිගිනොපි සප්පුරිසා ආයසකාං

පාපුණන්ති, කිලෙසා නාමෙන පරිසුද්ධසත්තෙපි සංකිලිට්ඨෙ කරොන්ති, පගෙව තාදිස’’න්ති වත්වා තෙන යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බ්‍රහ්මදත්තස්ස පුත්තො බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො නාම පුරොහිතපුත්තො ච කස්සපො නාම ද්වෙ සභායකා හුත්වා එකාවරියකුලෙ සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හිංසු. අපරභාගෙ බ්‍රහ්මදත්තකුමාරො පිතු අව්වයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාසි. කස්සපො චිත්තෙසි “මය්හං සභායො රාජා ජාතො, ඉදානි මෙ මහත්තං ඉස්සරියං දස්සති, කිං මෙ ඉස්සරියෙන, අහං මාතෘපිතරො ච රාජානඤ්ච ආපුච්ඡිත්වා පබ්බජිස්සාමි’’ති. සො රාජානඤ්ච මාතෘපිතරො ච ආපුච්ඡිත්වා හිමවන්තං පටිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ අහිඤ්ඤා ච සමාපත්තියො ච නිබ්බන්තෙත්වා උඤ්ජාවරියාය යාපෙන්නො විහාසි. පබ්බජිතං පන නං “ලොමසකස්සපො’’ති සඤ්ජානිංසු. සො පරමජිතින්ද්‍රියො ඝොරතපො තාපසො අහොසි. තස්ස තෙජෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි. සක්කො ආවජ්ජෙන්නො තං දිස්වා චිත්තෙසි “අයං තාපසො අතිවිය උග්ගතෙජො සක්කභාවාපි මං වාවෙය්‍ය, බාරාණසිරඤ්ඤා සද්ධිං එකතො හුත්වා තපමස්ස හින්දිස්සාමි’’ති. සො සක්කානුභාවෙන අඩ්ඨරත්තසමයෙ බාරාණසිරඤ්ඤො සිරිගබ්භං පටිසිත්වා සකලගබ්භං සරීරප්පභාය ඔභාසෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකෙ ආකාසෙ ධීතො “උට්ඨෙහි, මහාරාජා’’ති රාජානං පබ්බොධෙසි. “කොසි ත්ව’’න්ති චුත්තෙ “සක්කොහමස්මි’’ති ආහ. “කිමත්ථං ආගතොසි’’ති? “මහාරාජ, සකලජම්බුදීපෙ එකරජ්ජං ඉච්ඡසි, න ඉච්ඡසි’’ති? “කිස්ස න ඉච්ඡාමි’’ති? අථ නං සක්කො “තෙන හි ලොමසකස්සපං ආනෙත්වා පසුසාතයඤ්ඤං යජාපෙහි, සක්කසමො අජරාමරො හුත්වා සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං කාරෙස්සසි’’ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

60.

“අස්ස ඉන්ද්‍රියමො රාජ, අව්වන්තං අජරාමරො;
සවෙ ත්වං යඤ්ඤං යාජෙය්‍ය, ඉසිං ලොමසකස්සප’’න්ති.

තත්ථ අස්සානි භවිස්සසි. යාජෙය්‍යානි සවෙ ත්වං අරඤ්ඤායතනතො ඉසිං ලොමසකස්සපං ආනෙත්වා යඤ්ඤං යාජෙය්‍යාසිති.

තස්ස වචනං සුත්වා රාජා “සාධු’’ති සම්පට්ඨි. සක්කො “තෙන හි මා පපඤ්චං කරි’’ති වත්වා පක්කාමි. රාජා පුනදිවසෙ සෙය්‍යං නාම අමච්චං පක්කොසාපෙත්වා “සම්ම, මය්හං පියසභායකස්ස ලොමසකස්සපස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා මම වචනෙන එවං වදෙහි ‘රාජා කිර තුම්හෙහි පසුසාතයඤ්ඤං යජාපෙත්වා සකලජම්බුදීපෙ එකරාජා භවිස්සති, තුම්හාකම්පි යත්තකං පදෙසං ඉච්ඡථ, තත්තකං දස්සති, මයා සද්ධිං යඤ්ඤං යජිතුං ආගච්ඡථා’’ති ආහ. සො “සාධු, දෙවා’’ති තාපසස්ස වසනොකාසජානනත්ථං නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා එකෙන වනවරකෙන “අහං ජානාමි’’ති චුත්තෙ තං පුරතො කත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන තත්ථ ගන්ත්වා ඉසිං.

වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො තං සාසනං ආරොවෙසී. අථ නං සො “සෙය්‍ය කිං නාමෙතං කථෙසී”ති වත්වා පටික්ඛිපන්තො වතස්සො ගාථා අභාසී -

61.

“සසමුද්දපරියායං, මහිං සාගරකුණ්ඩලං;
න ඉච්ඡෙ සහ නින්දාය, එවං සෙය්‍ය විජානහි.

62.

“ධිරත්ථු තං යසලාභං, ධනලාභඤ්ච බ්‍රාහ්මණ;
යා චුත්ති විනිපාතෙන, අධම්මචරණෙන වා.

63.

“අපි වෙ පත්තමාදාය, අනගාරො පරිබ්බජෙ;
සායෙව ජීවිකා සෙය්‍යො, යා වාධම්මෙන එසනා.

64.

“අපි වෙ පත්තමාදාය, අනගාරො පරිබ්බජෙ;
අඤ්ඤං අහිංසයං ලොකෙ, අපි රජ්ජෙන තං වර”න්ති.

තත්ථ සසමුද්දපරියායන්ති සසමුද්දපරික්ඛෙපං. සාගරකුණ්ඩලන්ති වත්තාරො දීපෙ පටික්ඛිපිත්වා ධීතසාගරෙහි කණ්ණවලියා යපිතකුණ්ඩලෙහි විය සමන්තාගතං. සහ නින්දායාති “ඉමිනා පසුසාතකම්මං කත”න්ති ඉමාය නින්දාය සහ වක්කවාළපරියන්තං මහාපථවිං න ඉච්ඡාමිති වදති. යා චුත්ති විනිපාතෙනාති නරකෙ විනිපාතකම්මෙන යා ව ජීවිතචුත්ති හොති, තං ධිරත්ථු, ගරභාමි තං චුත්තින්ති දීපෙති. සායෙව ජීවිකාති පබ්බජිතස්ස මත්තිකාපත්තං ආදාය පරසරානි උපසඬ්ඨිකම්ත්වා ආහාරපරියෙසනජීවිකාව යසධනලාභතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන වරතරාති අත්ථො අපි රජ්ජෙන තං වරන්ති තං අනගාරස්ස සතො අඤ්ඤං අවිහිංසන්තස්ස පරිබ්බජනං සකලපමිබ්බදීපරජ්ජෙනපි වරන්ති අත්ථො.

අමච්චො තස්ස කථං සුත්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසී. තං සුත්වා රාජා “අනාගච්ඡන්තෙ කිං සක්කා කාතු”න්ති තුණ්හි අහොසී. පුත සක්කො අඬ්ඬරත්තසමයෙ ආගන්ත්වා ආකාසෙ යත්වා “කිං, මහාරාජ, ලොමසකස්සපං ආනෙත්වා යඤ්ඤං න යජාපෙසී”ති ආහ. “මයා පෙසිතොපි නාගච්ඡති”ති. “තෙන හි, මහාරාජ, අත්තනො ධීතරං වන්දවතිං කුමාරිකං අලඬ්ඬකරිත්වා සෙය්‍යං තථෙව පෙසෙත්වා ‘සවෙ කිර ආගන්ත්වා යඤ්ඤං යජිස්සසී, රාජා තෙ ඉමං කුමාරිකං දස්සති’ති වදාපෙහි, අද්ධා සො කුමාරිකාය පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා ආගච්ඡිස්සති”ති. රාජා “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා පුතදිවසෙ සෙය්‍යස්ස හත්ථෙ ධීතරං අදාසී. සො රාජධීතරං ගහෙත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ඉසිං වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා දෙවච්ඡරපටිහාගං රාජධීතරං තස්ස දස්සෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසී. අථ ඉසි ඉන්ද්‍රියානි හින්දිත්වා තං ඔලොකෙසී, සහ ඔලොකනෙනෙව පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා

කොනා පරිහාසි. අමච්චො තස්ස පට්ඨද්ධවිත්තභාවං ඤත්වා “හත්තෙ, සචෙ කිර යඤ්ඤං යජිස්සථ, රාජා තෙ ඉමං දාරිකං පාදපරිවාරිකං කත්වා දස්සති” ති ආහ. සො කිලෙසවසෙන කම්පන්තො “ඉමං කිර මෙ දස්සති” ති ආහ. “ආම, යඤ්ඤං යජන්තස්ස තෙ දස්සති” ති. සො “සාධු ඉමං ලහන්තො යජිස්සාමි” ති වත්වා තං ගහෙන්වා සහෙව ජටාහි අලඬකතරථං අභිරුය්හ බාරාණසිං අගමාසි. රාජාපි “ආගච්ඡති කිරා” ති සුත්වා යඤ්ඤාවාටෙ කම්මං පට්ඨපෙසි. අථ නං ආගතං දිස්වා “ස්චෙ යඤ්ඤං යජාහි, අහං ඉන්ද්‍රසමො හවිස්සාමි, යඤ්ඤපරියොසානෙ තෙ ධිතරං දස්සාමි” ති ආහ. කස්සපො “සාධු” ති සම්පට්චිඡි. අථ නං රාජා පුනරිවසෙ තං ආදාය චන්දවතියා සද්ධිංයෙව යඤ්ඤාවාටං ගතො. තත්ථ හත්ථිඅස්සඋසභාදිසබ්බචතුප්පදා පටිපාටියා යජිතාව අහෙසුං. කස්සපො තෙ සබ්බෙහි හනිත්වාච සාතෙන්වා යඤ්ඤං යජිතුං ආරභි. අථ නං තත්ථ සන්නිපතිතො මහාජනො දිස්වා “ඉදං තෙ ලොමසකස්සප අයුත්තං අප්පතිරූපං, කිං නාමෙතං කරොසි” ති වත්වා පරිදෙවන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

65.

“බලං චන්දො බලං සුරියො, බලං සමණුඛාහිමණා;
බලං වෙලා සමුද්දස්ස, බලාතිබලමිත්ථියො.

66.

“යථා උග්ගතපං සන්තං, ඉසිං ලොමසකස්සපං;
පිතු අත්ථා චන්දවතී, වාජපෙය්‍යං අයාජයි” ති.

තත්ථ බලං චන්දො බලං සුරියොති මහන්ධකාරවිධමනෙ අඤ්ඤං බලං නාම නත්ථි, චන්දිමසුරියාවෙන්ථ බලවන්තොති අත්ථො. සමණුඛාහිමණාති ඉට්ඨානිට්ඨවිසයවෙගසහනෙ ඛන්තිබලඤ්ඤාණබලෙන සමන්තාගතා සම්තපාපබාහිතපාපා සමණුඛාහිමණා. බලං වෙලා සමුද්දස්සාති මහාසමුද්දස්ස උත්තරිතුං අදත්වා උදකං ආවරිත්වා විනාසෙතුං සමත්ථතාය වෙලා බලං නාම. බලාතිබලමිත්ථියොති ඉත්ථියො පන විසදඤ්ඤාණෙපි අවිතරාගෙ අත්තනො වසං ආනෙන්වා විනාසෙතුං සමත්ථතාය තෙහි සබ්බෙහි බලෙහිපි අතිබලා නාම, සබ්බබලෙහි ඉත්ථිබලමෙව මහන්තන්ති අත්ථො. යථාති යස්මා. පිතු අත්ථාති පිතු වුඩ්ඪිඅත්ථාය. ඉදං චුත්තං හොති – යස්මා ඉමං උග්ගතපං සමානං සීලාදිගුණානං එසිතත්තා ඉසිං අයං චන්දවතී නිස්සීලං කත්වා පිතු වුඩ්ඪිඅත්ථාය වාජපෙය්‍යං යඤ්ඤං යාජෙති, තස්මා ජානිතබ්බමෙන “බලාතිබලමිත්ථියො” ති.

තස්මිං සමයෙ කස්සපො යඤ්ඤං යජන්තථාය “මඬිගලහත්ථිං ගීවායං පහරිස්සාමි” ති බග්ගරතනං උක්ඛිපි. හත්ථි තං දිස්වා මරණභයතප්පිතො මහාරවං රවි. තස්ස රවං සුත්වා සෙසාපි හත්ථිඅස්සඋසභාදියො මරණභයතප්පිතා භයෙන විරවිංසු. මහාජනොපි විරවි. කස්සපො තං මහාවිරවං සුත්වා සංවෙගප්පත්තො හුත්වා අත්තනො ජටාදීනි ඔලොකෙසි. අථස්ස ජටාමස්සුකච්ඡලොමානි පාකටානි අහෙසුං.

සො විජ්ජිසාරි හුත්වා “අනනුරූපං වත මෙ පාපකම්මං කත”න්ති සංවෙගං පකාසෙත්තො අට්ඨමං ගාථමාහ –

67.

“තං ලොභපකතං කම්මං, කට්ඨකං කාමහෙතුකං;
තස්ස මූලං ගවෙසිස්සං, ඡෙවිජං රාගං සබ්බන්ධන්”න්ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ, යං එතං මයා වන්දවතියා ලොභං උප්පාදෙත්වා තෙන ලොභෙන පකතං කාමහෙතුකං පාපකං, තං කට්ඨකං තිබ්බිණ්ඩපාකං. තස්සාහං අයොනිසොමනසිකාරසඬ්ඛානං මූලං ගවෙසිස්සං, අලං මෙ ඉමිනා බග්ගෙන, පඤ්ඤාබග්ගං නීහරිත්වා සුභනිමිත්තබ්බන්ධනෙන සද්ධිං සබ්බන්ධනං රාගං ඡින්දිස්සාමිති.

අථ නං රාජා “මා භාගි සම්ම, ඉදානි තෙ වන්දවතිං කුමාරිඤ්ච රට්ඨඤ්ච සත්තරතනරාසිඤ්ච දස්සාමි, යජාහි යඤ්ඤ”න්ති ආහ. තං සුත්වා කස්සපො “න මෙ, මහාරාජ, ඉමිනා කිලෙසෙන අත්ථො”ති වත්වා ඔසානගාථමාහ –

68.

“ධිරත්ථු කාමෙ සුබ්බුපි ලොකෙ, තපොව සෙය්‍යො කාමගුණෙහි රාජ;
තපො කරිස්සාමි පභාය කාමෙ, තවෙව රට්ඨං වන්දවතී ව හොතු”ති.

තත්ථ සුබ්බුපිති අතිබ්බුකෙපි. තපො කරිස්සාමිති සීලසංයමතපමෙව කරිස්සාමි.

සො එවං වත්වා කසිණං සමන්තාහරිත්වා නට්ඨං විසෙසං උප්පාදෙත්වා ආකාසෙ පල්ලඬකෙන නිසිදිත්වා රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙත්වා “අප්පමත්තො හොහි”ති ඔවදිත්වා යඤ්ඤාචාටං විද්ධංසාපෙත්වා මහාජනස්ස අභයදානං දාපෙත්වා රඤ්ඤො යාවත්තස්සෙව උප්පතිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගන්ත්වා යාවජීවං යත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තදා සෙය්‍යො මහාඅමච්චො සාරිපුත්තො අහොසි, ලොමසකස්සපො පන අහමෙව අහොසිත්ති.

ලොමසකස්සපජාතකවණ්ණනා සත්තමා.

[434] 8. වක්කවාකජාතකවණ්ණනා

කාසායවත්ථෙති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො එකං ලොලහික්ඛුං ආරබ්භ කථෙසි. සො කිර ලොලො අහොසි පච්චයලුද්ධො, ආවරියුපජ්ඣායවත්තාදීනි ඡඩ්ඨෙත්වා පාතොව සාවත්ථීං පවිසිත්වා විසාඛාය ගෙහෙ අනෙකබාදනීයපරිවාරං.

යාගුං පිවිත්වා නානග්ගරසසාලිමංසොදනං භුඤ්ජිත්වාපි තෙන අතිත්තො තතො
 වුළුඅනාටපිණ්ඩිකස්ස මහාඅනාටපිණ්ඩිකස්ස කොසලරඤ්ඤාති තෙසං තෙසං
 නිවෙසනානි සන්ධාය විවරි. අටෙකදිවසං තස්ස ලොලභාවං ආරබ්භ ධම්මසභායං
 කථං සමුට්ඨාපෙසුං. සත්ථා ආගන්ත්වා ‘‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය
 සන්තිසින්නා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉමාය නාමා’’ති වුත්තෙ තං භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා
 ‘‘සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු ලොලො’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘සච්චං, හන්තෙ’’ති වුත්තෙ
 ‘‘භික්ඛු කස්මා ලොලොසි, පුබ්බෙපි ත්වං ලොලභාවෙන ධාරාණසියං
 හත්ථිකුණපාදීනි බාදිත්වා විවරන්තො තෙහි අතිත්තො තතො නික්ඛමිත්වා
 ගඬිගාතීරෙ විවරන්තො හිමවන්තං පවට්ඨො’’ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ධාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ එකො ලොලකාකො
 ධාරාණසියං හත්ථිකුණපාදීනි බාදිත්වා විවරන්තො තෙහි අතිත්තො ‘‘ගඬිගාකුලෙ
 මච්ඡමතං බාදිස්සාමි’’ති ගන්ත්වා තත්ථ මතමච්ඡෙ බාදන්තො කතිපාහං වසිත්වා
 හිමවන්තං පවිසිත්වා නානාඵලාඵලානි බාදන්තො බහුමච්ඡකච්ඡපං මහන්තං
 පදුමසරං පත්වා තත්ථ සුචණ්ණවණ්ණො ද්වෙ වක්කවාකෙ සෙවාලං බාදිත්වා
 වසන්තෙ දිස්වා ‘‘ඉමෙ අතිවිය වණ්ණසම්පන්නා සොහග්ගප්පත්තා, ඉමෙසං
 භොජනං මනාපං හවිස්සති, ඉමෙසං භොජනං පුච්ඡිත්වා අහමිපි තදෙව භුඤ්ජිත්වා
 සුචණ්ණවණ්ණො හවිස්සාමි’’ති වින්තෙත්වා තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා
 පටිසන්ථාරං කත්වා එකස්මිං සාධපරියන්තෙ නිසිදිත්වා තෙසං පසංසනපටිසංයුත්තං
 කථං කටෙන්තො පට්ඨං ගාථමාහ –

69.

‘‘කාසායවත්ථෙ සකුණෙ වදාමි, දුට්ඨෙ දුට්ඨෙ නන්දමනෙ වරන්තෙ;
 කං අණ්ඩජං අණ්ඩජා මානුසෙසු, ජාතිං පසංසන්ති තදිඬ්ඝ බුථා’’ති.

තත්ථ කාසායවත්ථෙති සුචණ්ණවණ්ණො කාසායවත්ථෙ විය. දුට්ඨෙ දුට්ඨෙති ද්වෙ
 ද්වෙ හුත්වා. නන්දමනෙති තුට්ඨවිත්තෙ. කං අණ්ඩජං අණ්ඩජා මානුසෙසු ජාතිං
 පසංසන්තිති අම්භො අණ්ඩජා තුම්භෙ මනුස්සෙසු පසංසන්තා කං අණ්ඩජං ජාතිං
 කතරං නාම අණ්ඩජන්ති වත්වා පසංසන්ති, කං සකුණං නාමාති වත්වා තුම්භෙ
 මනුස්සානං අන්තරෙ වණ්ණෙන්නිති අත්ථො. ‘‘කං අණ්ඩජං
 අණ්ඩජමානුසෙසු’’තිපි පාඨො. තස්සත්ථො – තුම්භෙ අණ්ඩජෙසු ව මානුසෙසු ව
 කතරං අණ්ඩජන්ති වත්වා පසංසන්තිති.

තං සුත්වා වක්කවාකො දුතියං ගාථමාහ –

70.

‘‘අම්භෙ මනුස්සෙසු මනුස්සහිංස, අනුබ්බතෙ වක්කවාකෙ වදන්ති;
 කල්‍යාණභාවම්භෙ දිජෙසු සම්මතා, අභිරූපා විවරාම අණ්ණවෙ’’ති.

තත්ථ මනුස්සහිංසාති කාකො මනුස්සෙ හිංසති විභෙදෙති, තෙන නං එවං
 ආලපති. අනුබ්බතෙති අඤ්ඤාමඤ්ඤං අනුගතෙ සම්මොදමානෙ වියසංවාසෙ.

වක්කවාකෙති වක්කවාකා නාම සා අණ්ඩප්පාතීති පසංසන්ති වණ්ණෙත්ති කට්ඨන්ති. දිජෙසුති යත්තකා පක්ඛිනො නාම, තෙසු මයං “කල්‍යාණභාවා”තිපි මනුස්සෙසු සම්මතා. දුතියෙ අත්ථවිකප්පෙ මනුස්සෙසු අම්භෙ “වක්කවාකා”තිපි වදන්ති, දිජෙසු පන මයං “කල්‍යාණභාවා”ති සම්මතා, “කල්‍යාණභාවා”ති නො දිජා වදන්තීති අත්ථො. අණ්ණුවෙති ඉමස්මිං යානෙ සරො “අණ්ණුවො”ති වුත්තො, ඉමස්මිං පදුමසරෙ මයමෙව ද්වෙ ජනා පරෙසං අභිංසනතො අභිරූපා විවරාමාති අත්ථො. ඉමිස්සාය පන ගාථාය චතුත්ථපදං “න සාසහෙතුපි කරොම පාප”න්ති පටන්ති. තස්සත්ථො – යස්මා මයං සාසහෙතුපි පාපං න කරොම, තස්මා “කල්‍යාණභාවා”ති අම්භෙ මනුස්සෙසු ව දිජෙසු ව සම්මතා.

තං සුත්ථා කාකො තතියං ගාථමාහ –

71.

“කිං අණ්ණුවෙ කාති ඵලාති භුඤ්ජෙ, මංසං කුතො බාදට්ඨ වක්කවාකා;
කිං භොජනං භුඤ්ජට්ඨ වො අනොමා, බ්ලඤ්ච වණ්ණො ව අනප්පරූපා”ති.

තත්ථ කීන්ති පුච්ඡාවසෙන ආලපනං, කිං භො වක්කවාකාති වුත්තං භොති. අණ්ණුවෙති ඉමස්මිං සරෙ. භුඤ්ජෙති භුඤ්ජට්ඨ, කිං භුඤ්ජට්ඨාති අත්ථො මංසං කුතො බාදට්ඨාති කතරපාණානං සරීරතො මංසං බාදට්ඨ. භුඤ්ජට්ඨ වොති වොකාරො නිපාතමත්තං, පරපදෙන වාස්ස සම්බන්ධො “බ්ලඤ්ච වා වණ්ණො ව අනප්පරූපා”ති.

තතො වක්කවාකො චතුත්ථං ගාථමාහ –

72.

“න අණ්ණුවෙ සන්ති ඵලාති ධම්මක, මංසං කුතො බාදිතුං වක්කවාකෙ;
සෙවාලහක්ඛම්භ අපාණභොජනා, න සාසහෙතුපි කරොම පාප”න්ති.

තත්ථ වක්කවාකෙති වක්කවාකස්ස. අපාණභොජනාති පාණකරහිතඋදකභොජනා. අම්භාකඤ්ඤි සෙවාලඤ්චෙව උදකඤ්ච භොජනන්ති දස්සෙති. න සාසහෙතුති තුම්භාදිසා විය මයං සාසහෙතු පාපං න කරොමාති.

තතො කාකො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

73.

“න මෙ ඉදං රුච්චති වක්කවාක, අස්මිං භවෙ භොජනසන්තිකාසො;
අභොසි පුබ්බෙ තතො මෙ අඤ්ඤට්ඨා, ඉච්චෙව මෙ විමති ඵත්ථ ජාතා.

74.

“අහම්පි මංසාති ඵලාති භුඤ්ජෙ, අන්තාති ව ලොණියතෙලියාති;
රසං මනුස්සෙසු ලභාමි භොත්තුං, සුරොව සඬිගාමමුඛං විජෙත්වා;

න ව මෙ තාදියො වණ්ණො, වක්කවාක යථා තවා''ති.

තත්ථ ඉදන්ති ඉදං තුම්භාකං භුඤ්ජනභොජනං මය්හං න රුච්චති. අස්මිං භවෙ භොජනසන්තිකාසොති ඉමස්මිං භවෙ භොජනසන්තිකාසො යං ඉමස්මිං වක්කවාකභවෙ භොජනං, ත්වං තෙන සන්තිකාසො තංසදියො තදනුරූපො අභොසි, අතිවිය පසන්තසරිරොසිති අත්ථො. තතො මෙ අඤ්ඤාපාති යං මය්හං පුබ්බෙ තුම්භෙ දිස්වාච එතෙ එත්ථ නානාවිධානි එලානි වෙච මච්ඡමංසඤ්ච බාදන්ති, තෙන එවං සොභග්ගප්පත්තාති අභොසි, ඉදානි මෙ තතො අඤ්ඤාපා භොතිති අත්ථො. ඉච්චෙව මෙති එතෙනෙව මෙ කාරණෙන එත්ථ තුම්භාකං සරිරවණ්ණො විමති ජාතා “කථං නු බො එතෙ එවරූපං ලුඛභොජනං භුඤ්ජන්තා වණ්ණවන්තො ජාතා”ති. අභම්පිති අභඤ්ඤි, අයමෙව වා පායො. භුඤ්ජෙති භුඤ්ජාමි. අන්තානි වාති භොජනානි ව. ලොණියතෙලියානීති ලොණතෙලයුත්තානි. රසන්ති මනුස්සෙසු පරිභොගං පණ්ණිතරසං. විජෙත්වාති යථා සුරො වීරයොධො සඬගාමමුඛං විජෙත්වා විලුම්පිත්වා පරිභුඤ්ජති, තථා විලුම්පිත්වා පරිභුඤ්ජාමීති අත්ථො. යථා තවාති එවං පණ්ණිතං භොජනං භුඤ්ජන්තස්සපි මම තාදියො වණ්ණො නත්ථි, යාදියො තව වණ්ණො, තෙන තව වචනං න සද්දහාමීති දීපෙති.

අථස්ස වණ්ණසම්පත්තියා අභාවකාරණං අත්තනො ව භාවකාරණං කථෙත්තො වක්කවාකො සෙසගාථා අභාසි -

75.

“අසුද්ධභක්ඛොසි ඛණානුපාතී, කිච්ඡෙන තෙ ලබ්භති අන්තපානං;
න තුස්සසි රුක්ඛඵලෙහි ධඩ්ඛ, මංසානි වා යානි සුසානමජ්ඣෙකං.

76.

“යො සාභසෙන අධිගම්ම භොගෙ, පරිභුඤ්ජති ධඩ්ඛ ඛණානුපාතී;
තතො උපක්කොසති නං සභාවො, උපක්කුට්ඨො වණ්ණබලං ජහාති.

77.

“අප්පම්පි වෙ නිබ්බුතිං භුඤ්ජතී යදි, අසාභසෙන අපරූපසාතී;
බලඤ්ච වණ්ණො ව තදස්ස භොති, න හි සබ්බො ආභාරමයෙන
වණ්ණො”ති.

තත්ථ අසුද්ධභක්ඛොසිති ත්වං ථෙතෙත්වා වඤ්චෙත්වා භක්ඛනතො අසුද්ධභක්ඛො අසි. ඛණානුපාතීති පමාදක්ඛණෙ අනුපතනසීලො. කිච්ඡෙන තෙති තයා දුක්ඛෙන අන්තපානං ලබ්භති. මංසානි වා යානීති යානි වා සුසානමජ්ඣෙකං මංසානි, තෙහි න තුස්සසි. තතොති පච්ඡා. උපක්කොසති නං සභාවොති අත්තාව තං පුග්ගලං ගර්භි. උපක්කුට්ඨොති අත්තනාපි පරෙහිපි උපක්කුට්ඨො ගර්භිතො විජ්ජට්ඨාරිතාය වණ්ණඤ්ච බලඤ්ච ජහාසි. නිබ්බුතිං භුඤ්ජතී යදිති යදි පන පරං අවිහෙයෙත්වා අප්පකම්පි ධම්මලද්ධං නිබ්බුතිභොජනං භුඤ්ජති. තදස්ස භොතිති

තදා අස්ස පණ්ඩිතස්ස සරීරෙ බලඤ්ච වණ්ණො ව හොති. ආභාරමයෙනාති නානප්පකාරෙන ආභාරරෙනෙව. ඉදං චුත්තං හොති – හො කාක, වණ්ණො නාමෙස චතුසමුට්ඨානො, සො න ආභාරමත්තෙනෙව හොති, උතුචිත්තකම්මෙහිපි හොතියෙවාති.

එවං චක්කවාකො අනෙකපරියායෙන කාකං ගරහි. කාකො භරායිත්වා “න මය්හං තව වණ්ණෙන අත්ථො, කා කා”ති වස්සන්තො පලායි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආභරිත්වා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ ලොලහික්ඛු අනාගාමීඵලෙ පතිට්ඨති. තදා කාකො ලොලහික්ඛු අහොසි, චක්කවාකී රාහුලමානා, චක්කවාකො පන අභමෙව අහොසිත්ති.

චක්කවාකජාතකවණ්ණනා අට්ඨමා.

[435] 9. හලිද්දිරාගජාතකවණ්ණනා

සුත්තික්ඛන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ථුල්ලකුමාරිකාපලොභනං ආරබ්භ කටෙසි. චත්ථු තෙරසකතිපානෙ චූළනාරදජාතකෙ (ජා. 1.13.40 ආදයො) ආවි භවිස්සති. අතීතවත්ථුමිහි පන සා කුමාරිකා තස්ස තාපසකුමාරස්ස සීලං හින්දිත්වා අත්තනො වසෙ යීතභාවං ඤත්වා “ඉමං වඤ්චෙත්වා මනුස්සපථං නෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා “රූපාදිකාමගුණවිරහිනෙ අරඤ්ඤෙ රක්ඛිතසීලං නාම න මහජ්ඵලං හොති, මනුස්සපථෙ රූපාදීනං පච්චුපට්ඨානෙ මහජ්ඵලං හොති, එහි මයා සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා සීලං රක්ඛාහි, කිං තෙ අරඤ්ඤෙනා”ති වත්වා පඨමං ගාථමාහ –

78.

“සුත්තික්ඛං අරඤ්ඤමිහි, පන්තමිහි සයනාසනෙ;
යෙ ව ගාමෙ තිතික්ඛන්ති, තෙ උළාරතරා තයා”ති.

තත්ථ සුත්තික්ඛන්ති සුට්ඨු අධිවාසනං. තිතික්ඛන්තිහි සිතාදීනි අධිවාසෙන්ති.

තං සුත්ථා තාපසකුමාරො “පිතා මෙ අරඤ්ඤං ගතො, තස්මිං ආගතෙ තං ආපුච්ඡිත්වා ගමිස්සාමි”ති ආහ. සා වින්තෙසි “පිතා කිරස්ස අත්ථී, සවෙ මං සො පස්සිස්සති, කාපකොටියා මං පොථෙත්වා විනාසං පාපෙස්සති, මයා පඨමමෙව ගන්තබ්බ”න්ති. අථ නං සා “තෙන හි අහං මග්ගසඤ්ඤං කුරුමානා පඨමතරං ගමිස්සාමි, ත්වං පච්ඡා ආගච්ඡාහි”ති වත්වා අගමාසි. සො තස්සා ගතකාලෙ නෙව දාරුනි ආහරි, න පානීයං, න පරිභොජනීයං උපට්ඨාපෙසි, කෙවලං පජ්ඣායන්තොව නිසිදි, පිතු ආගමනකාලෙ පච්චුග්ගමනං නාකාසි. අථ නං පිතා “ඉත්ථීනං වසං ගතො එසො”ති ඤත්වාපි “කස්මා තාත, නෙව දාරුනි ආහරි, න පානීයං, න පරිභොජනීයං උපට්ඨාපෙසි, පජ්ඣායන්තොයෙව පන නිසින්තොසි”ති ආහ. අථ

නං තාපසකුමාරො “තාත, අරඤ්ඤෙ කිර රක්ඛිතසීලං නාම න මහජ්ඣලං හොති,
මනුස්සපථෙ මහජ්ඣලං, අහං තත්ථ ගන්ත්වා සීලං රක්ඛිස්සාමි, සභායො මෙ මං
‘ආගච්ඡෙය්‍යාසී’ති වත්වා පුරතො ගතො, අහං තෙනෙව සද්ධිං ගම්ඤ්ජාමි, තත්ථ
පන වසන්තෙන මයා කතරො පුරිසො සෙවිතබ්බො”ති ප්‍රච්ඡන්තො දුතියං ගාථමාහ

79.

“අරඤ්ඤා ගාමමාගමිම, කිංසීලං කිංවතං අහං;
පුරිසං තාත සෙවෙය්‍යං, තං මෙ අක්ඛාහි ප්‍රච්ඡන්තො”ති.

අට්ඨස්ස පිතා කථෙන්නො සෙසගාථා අභාසි —

80.

“යො තෙ විස්සාසයෙ තාත, විස්සාසඤ්ච ඛමෙය්‍ය තෙ;
සුස්සුසි ච තිතික්ඛි ච, තං භජෙහි ඉතො ගතො.

81.

“යස්ස කායෙන වාචාය, මනසා නත්ථි දුක්ඛං;
උරසිව පතිට්ඨාය, තං භජෙහි ඉතො ගතො.

82.

“යො ච ධම්මෙන වරති, වරන්තොපි න මඤ්ඤති;
විසුද්ධකාරිං සප්පඤ්ඤං, තං භජෙහි ඉතො ගතො.

83.

“භලිද්දිරාගං කපිචිත්තං, පුරිසං රාගවිරාගිනං;
තාදිසං තාත මා සෙවි, නිම්මනුස්සම්පි වෙ සියා.

84.

“ආසිච්ඡංච කුපිතං, මිළ්භලිත්තං මහාපථං;
ආරකා පරිවජ්ජෙහි, යානීව විසමං පථං.

85.

“අනත්ථා තාත වඩ්ඪන්ති, බාලං අවිචුපසෙවතො;
මාස්සු බාලෙන සංගච්ඡි, අමිත්තෙනෙව සබ්බදා.

86.

“තං තාහං තාත යාචාමි, කරස්සු වචනං මම;
මාස්සු බාලෙන සංගච්ඡි, දුක්ඛො බාලෙහි සඬගමො”ති.

තත්ථ යො තෙ විස්සාසයෙනි යො තව විස්සාසෙය්‍ය. ඛමෙය්‍ය තෙනි යො ච තව අත්තනි තයා කතං විස්සාසං ඛමෙය්‍ය. සුස්සුසී ච තිතික්ඛී වාති තව වචනං සුස්සුසාය වෙච වචනාධිවාසනෙන ච සමන්තාගතො භවෙය්‍යාති අත්ථො. උරසීච පතිට්ඨායාති යථා මාතු උරසි පුත්තො පතිට්ඨාති, එවං පතිට්ඨහිත්වා අත්තනො මාතරං විය මඤ්ඤමානො තං භජෙය්‍යාසීති වදති. යො ච ධම්මෙන වරතීති යො තිවිධෙන සුවරිතෙන ධම්මෙන ඉරියති. න මඤ්ඤතීති තථා වරන්තොපි “අභං ධම්මං වරාමී”ති මානං න කරොති. විසුද්ධකාරින්ති විසුද්ධානං දසකුසලකම්මපථානං කරකං.

රාගවීරාගිනන්ති රාගිනඤ්ච වීරාගිනඤ්ච රජ්ජිත්වා තංඛණඤ්ඤෙච විරජ්ජනසභාවං. නිම්මනුස්සම්පි වෙ සියාති සවෙපි සකලජම්බුදීපතලං නිම්මනුස්සං හොති, සොයෙච එකො මනුස්සො තිට්ඨති, තථාපි තාදිසං මා සෙවි. මහාපටන්ති ගුරුමක්ඛිතං මග්ගං විය. යානීවාති යානෙන ගච්ඡන්තො විය. විසමන්ති නින්තඋන්නතබාණුපාසාණාදිවිසමං. බාලං අවිචුපසෙවතොති බාලං අප්පඤ්ඤං අතිසෙවන්තස්ස. සබ්බදාති තාත, බාලෙන සහ සංවාසො නාම අමිත්තසංවාසො විය සබ්බදා නිව්වකාලමෙව දුක්ඛො. තං කාහන්ති තෙන කාරණෙන තං අභං.

සො එවං පිතරා ඔවදිතො “තාත, අභං මනුස්සපථං ගන්ත්වා තුම්භාදිසෙ පණ්ඩිතෙ න ලහිස්සාමි, තත්ථ ගන්තුං භායාමි, ඉධෙව තුම්භාකං සන්තිකෙ වසිස්සාමි”ති අභං. අපස්ස භියොයාපි ඔවාදං දන්වා කසිණපරිකම්මං ආචික්ඛී. සො න විරස්සෙච අභිඤ්ඤාසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්වා සද්ධිං පිතරා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චාති පකාසෙන්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි.

තදා තාපසකුමාරො උක්කණ්ඨිතහික්ඛු අහොසි, කුමාරිකා පුල්ලකුමාරිකාව, පිතා තාපසො පන අභමෙච අහොසින්ති.

හලිද්දිරාගජාතකවණ්ණනා නවමා.

[436] 10. සමුග්ගජාතකවණ්ණනා

කුතො නු ආගච්ඡාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො උක්කණ්ඨිතහික්ඛු. ආරබ්භ කටෙසි. තඤ්භි සත්ථා “සච්චං කිර ත්වං හික්ඛු උක්කණ්ඨිතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, භන්තෙ”ති වුත්තෙ “කස්මා හික්ඛු මාතුගාමං පත්ටෙසි, මාතුගාමො නාමෙස අසබ්බො අකතඤ්ඤ, පුබ්බෙ දානවරක්ඛසා ගිලිත්වා කුච්ඡිනා පරිහරන්තාපි මාතුගාමං රක්ඛිතුං එකපුරිසනිස්සිතං කාතුං නාසක්ඛිංසු, ත්වං කථං සක්ඛිස්සසි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතේ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තේ රජ්ජං කාරෙන්නේ බොධිසත්තෝ කාමේ පභාය භිමවන්තං පවිසිත්වා ඉසිපඛිඛජ්ජං පඛිඛජිත්වා අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තේත්වා ඵලාඵලෙන යාපෙන්නෝ විහාසි. තස්ස පණ්ණසාලාය අවිදුරෙ එකො දානවරක්ඛසො වසති. සො අන්තරත්තරා මහාසත්තං උපසඬකමිත්වා ධම්මං සුඤ්ඤාති, අට්ඨියං පන මනුස්සානං සඤ්චරණමග්ගෙ යත්වා ආගතාගතෙ මනුස්සෙ ගහේත්වා බාදති. තස්මිං කාලෙ එකා කාසිරට්ඨෙ කුලධීතා උත්තමරූපධරා අඤ්ඤතරස්මිං පව්චන්තගාමෙ නිවුත්වා හොති. තස්සා එකදිවසං මාතෘපිතුනං දස්සනත්ථාය ගන්ත්වා පව්වාගමනකාලෙ පරිවාරමනුස්සෙ දිස්වා සො දානවො හෙරවරූපෙන පක්ඛන්දි. මනුස්සා භීතා ගහිතගහිතාවුධානි ඡඩ්ඛේත්වා පලායිංසු. දානවො යානෙ නිසින්නං අභිරූපං මාතුගාමං දිස්වා පට්ඨද්ධවිත්තො හුත්වා තං අත්තනො ගුහං නෙත්වා හරියං අකාසි. තතො පට්ඨාය සජ්ජිතෙලතණ්ඩුලමච්ඡමංසාදිනි වෙව මධුරඵලාඵලානි ව ආහරිත්වා තං පොසෙසි, වත්ථාලඬකාරෙහි ව තං අලඬකරිත්වා රක්ඛණත්ථාය එකස්මිං කරණ්ඩකෙ පක්ඛිපිත්වා කරණ්ඩකං ගිලිත්වා කුච්ඡිනා පරිහරති. සො එකදිවසං න්භායිතුකාමතාය එකං සරං ගන්ත්වා කරණ්ඩකං උග්ගිලිත්වා තං තතො නීහරිත්වා න්භාපෙත්වා විලිම්පෙත්වා අලඬකාරෙත්වා “ථොකං තව සරීරං උතුං ගණ්භාපෙහි”ති තං කරණ්ඩකසමීපෙ යිපෙත්වා සයං න්භානතිත්ථං ඔතරිත්වා තං අනාසඬකමානො ථොකං දුරං ගන්ත්වා න්භායි.

තස්මිං සමයෙ වායුස්සපුත්තො නාම විජ්ජාධරො සන්නද්ධග්ගො ආකාසෙන ගච්ඡති. සා තං දිස්වා “එහි”ති හත්ථමුද්දං අකාසි, විජ්ජාධරො ඛිජ්ජං ඔතරි. අථ නං සා කරණ්ඩකෙ පක්ඛිපිත්වා දානවස්ස ආගමනං ඔලොකෙන්ති කරණ්ඩකුපරි නිසිදිත්වා තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා තස්ස අත්තානං දස්සෙත්වා තස්මිං කරණ්ඩකසමීපං අසමීපත්තෙයෙව කරණ්ඩකං විවරිත්වා අත්තො පවිසිත්වා විජ්ජාධරස්ස උපරි නිපජ්ජිත්වා අත්තනො සාටකං පාරුපි. දානවො ආගන්ත්වා කරණ්ඩකං අසොධෙත්වා “මාතුගාමොයෙව මෙ”ති සඤ්ඤාය කරණ්ඩකං ගිලිත්වා අත්තනො ගුහං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ වින්තෙසි “තාපසො මෙ විරං දිට්ඨො, අජ්ජ තාව නං ගන්ත්වා වන්දිස්සාමි”ති. සො තස්ස සන්තිකං අගමාසි. තාපසොපි නං දුරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා ද්වින්නං ජනානං කුච්ඡිගතභාවං ඤත්වා සල්ලපන්තො පයමං ගාථමාහ –

87.

“කුතො නු ආගච්ඡථ හො තයො ජනා, ස්වාගතා ඵථ නිසිද්ඨාසනෙ;
කච්චිත්ථ, හොන්තො කුසලං අනාමයං, විරස්සමඛිභාගමනඤ්ඤි වො
ඉධා”ති.

තත්ථ හොති ආලපනං. කච්චිත්ථානි කච්චි හොථ භවථ විජ්ජථ. හොන්තොති පුන ආලපන්තො ආහ. කුසලං අනාමයන්ති කච්චි තුම්භාකං කුසලං ආරොග්ගං. විරස්සමඛිභාගමනඤ්ඤි වො ඉධානි අජ්ජ තුම්භාකං ඉධ අඛිභාගමනඤ්ඤි විරං ජාතං.

තං සුත්වා දානවො “අභං ඉමස්ස තාපසස්ස සන්තිකං එකකොව ආගතො, අයඤ්ච තාපසො ‘තයො ජනා’ති වදති, කිං නාමෙස කථෙති, කිං නු ඛො සභාවං ඤත්වා කථෙති, උදාහු උම්මත්තකො භුත්වා විලපති”ති වින්තෙත්වා තාපසං උපසඬකම්භිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො දුතියං ගාථමාහ –

88.

“අභමෙව එකො ඉධ මජ්ජ පත්තො, න වාපි මෙ දුතියො කොචි විජ්ජති; කිමෙව සන්ධාය තෙ භාසිතං ඉසෙ, කුතො නු ආගච්ඡට්ඨො තයො ජනා”ති.

තත්ථ ඉධ මජ්ජාති ඉධ අජ්ජ. කිමෙව සන්ධාය තෙ භාසිතං ඉසෙති භන්තෙ, ඉසි කිං නාමෙතං සන්ධාය තයා භාසිතං, පාකටං තාව මෙ කත්වා කථෙහීති.

තාපසො “එකංසෙනෙවාචුසො සොතුකාමොසි”ති පුච්ඡිත්වා “ආම, භන්තෙ”ති චුත්තෙ “තෙන හි සුඤ්ඤා”ති වත්වා තතියං ගාථමාහ –

89.

“තුචඤ්ච එකො භරියා ව තෙ පියා, සමුග්ගපක්ඛිත්තනිකිණ්ණමන්තරෙ; සා රක්ඛිතා කුච්ඡිගතාව තෙ සදා, වායුස්සපුත්තෙන සභා තහිං රතා”ති.

තත්ථ තුචඤ්ච එකොති පයමං තාව ත්වං එකො ජනො. පක්ඛිත්තනිකිණ්ණමන්තරෙති පක්ඛිත්තනිකිණ්ණඅන්තරෙ තං තත්ථ භරියං රක්ඛිතුකාමෙන සදා තයා සමුග්ගෙ පක්ඛිත්තා සද්ධිං සමුග්ගෙන නිකිණ්ණා අන්තරෙ, අන්තොකුච්ඡියං යපිතාති අත්ථො. වායුස්සපුත්තෙන සභාති එවංනාමකෙන විජ්ජාධරෙන සද්ධිං. තහිං රතාති තත්ථ තව අන්තොකුච්ඡියඤ්ඤෙව කිලෙසරතියා රතා. සො දාති ත්වං මාතුගාමං “එකං පුරිසනිස්සිතං කරිස්සාමි”ති කුච්ඡිනාපි පරිහරන්තො තස්සා ජාරං උක්ඛිපිත්වා වරසීති.

තං සුත්වා දානවො “විජ්ජාධරා නාම බහුමායා භොන්ති, සචස්ස බග්ගො භත්ථගතො භවිස්සති, කුච්ඡිං මෙ එාලෙත්වාපි පලායිස්සති”ති භීතතසිතො භුත්වා බිජ්ජං කරණ්ඩකං උග්ගිලිත්වා පුරතො යපෙසි. සත්ථා අභිසම්බුද්ධො භුත්වා තං පවත්තිං පකාසෙන්නො චතුත්ථං ගාථමාහ –

90.

“සංවිග්ගරූපො ඉසිනා වියාකතො, සො දානවො තත්ථ සමුග්ගමුග්ගිලි; අද්දක්ඛි භරියං සුචිමාලධාරිනි, වායුස්සපුත්තෙන සභා තහිං රත”න්ති.

තත්ථ අද්දක්ඛිති සො කරණ්ඩකං විවරිත්වා අද්දස.

කරණ්ඩකෙ පන විවටමත්තෙයෙව විජ්ජාධරො විජ්ජං ජජ්ජිත්වා ඛග්ගං ගහෙන්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. තං දිස්වා දානවො මහාසත්තස්ස තුස්සිත්වා ථුතිපුබ්බභිගමා සෙසගාථා අභාසි -

91.

“සුදිට්ඨරූපමුග්ගහපානුවත්තිනා, භීනා නරා යෙ පමදාවසං ගතා; යථා හවෙ පාණරිවෙත්ථ රක්ඛිතා, දුට්ඨා මයි අඤ්ඤමහිජ්ජමොදයි.

92.

“දිවා ව රත්තො ව මයා උපට්ඨිතා, තපස්සිනා ජොතිරිවා වනෙ වසං; සා ධම්මමුක්කම්ම අධම්මමාවරි, අකිරියරූපො පමදාහි සන්ථවො.

93.

“සරිරමජ්ඣමිහි ධීතාති මඤ්ඤහං, මය්හං අයන්ති අසතිං අසඤ්ඤනං; සා ධම්මමුක්කම්ම අධම්මමාවරි, අකිරියරූපො පමදාහි සන්ථවො.

94.

“සුරක්ඛිතං මෙති කථං නු විස්සසෙ, අනෙකච්ඡිත්තාසු න හත්ථි රක්ඛණා; එතා හි පාතාලපපාතසන්නිහා, එත්ථජ්ජමත්තො ඛාසනං නිගච්ජති.

95.

“තස්මා හි තෙ සුඛිනො විතසොකා, යෙ මාතුගාමෙහි වරන්ති නිස්සටා; එතං සිවං උත්තමමාහිපත්ථයං, න මාතුගාමෙහි කරෙය්‍ය සන්ථව”න්ති.

තත්ථ සුදිට්ඨරූපමුග්ගහපානුවත්තිනාති හන්තෙ, ඉසි උග්ගහපානුවත්තිනා තයා සුදිට්ඨරූපං ඉදං කාරණං. භීනාති නිවා. යථා හවෙ පාණරිවෙත්ථ රක්ඛිතාති අයං මයා අත්තනො පාණා විය එත්ථ අන්තොකුච්ඡියං පරිහරන්තෙන රක්ඛිතා. දුට්ඨා මයිති ඉදාහි මයි මිත්තදුබ්බිකම්මං කත්වා දුට්ඨා අඤ්ඤං පුරිසං අහිජ්ජමොදති. ජොතිරිවා වනෙ වසන්ති වනෙ වසන්තෙන තපස්සිනා අග්ගි විය මයා උපට්ඨිතා පරිවරිතා. සා ධම්මමුක්කම්මාති සා එසා ධම්මං ඔක්කමිත්වා අතික්කමිත්වා. අකිරියරූපොති අකත්තබ්බරූපො. සරිරමජ්ඣමිහි ධීතාති මඤ්ඤහං, මය්හං අයන්ති අසතිං අසඤ්ඤනන්ති ඉමං අසතිං අසජ්ජුරිසධම්මසමන්තාගතං අසඤ්ඤනං දුස්සීලං “මය්හං සරිරමජ්ඣමිහි ධීතා”ති ව “මය්හං අය”න්ති ව මඤ්ඤාමි.

සුරක්ඛිතං මෙති කථං නු විස්සසෙති අයං මයා සුරක්ඛිතාති කථං පණ්ඩිතො විස්සාසෙය්‍ය, යත්‍ර හි නාම මාදියොපි අන්තොකුච්ඡියං රක්ඛන්තො රක්ඛිතුං නාසක්ඛි. පාතාලපපාතසන්නිහාති ලොකස්සාදෙන දුජ්ජුරණියත්තා මහාසමුද්දෙ පාතාලසඬ්ඛාතෙන පපාතෙන සදිසා. එත්ථජ්ජමත්තොති එතාසු එවරූපාසු නිග්ගුණාසු පමත්තො පුරිසො මහාඛාසනං පාපුණාති. තස්මා භීති යස්මා මාතුගාමවසං ගතා මහාවිනාසං පාපුණන්ති, තස්මා යෙ මාතුගාමෙහි නිස්සටා හුත්වා වරන්ති, තෙ සුඛිනො. එතං සිවන්ති යදෙනං මාතුගාමතො නිස්සටානං විසංසට්ඨානං.

වරණං, එතං ක්කානසුබ්බමෙව සිවං බෙමං උත්තමං අභිපත්ථෙතබ්බං, එතං පත්ථයමානො මාතුගාමෙහි සද්ධිං සන්ථවං න කරෙය්‍යාති.

එවඤ්ච පන වත්වා දානවො මහාසත්තස්ස පාදෙසු නිපතිත්වා “හත්තෙ, තුම්හෙ නිස්සාය මයා ජීවිතං ලද්ධං, අහං ඉමාය පාපධම්මාය විජ්ජාධරෙන මාරාපිතො”ති මහාසත්තං අභිත්ථවි. සොපිස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා “ඉමිස්සා මා කිඤ්චි පාපං අකාසි, සීලානි ගණ්හාහී”ති තං පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාපෙසි. දානවො “අහං කුච්ඡිනා පරිහරන්තොපි තං රක්ඛිතුං න සක්කොමි, අඤ්ඤො කො රක්ඛිස්සති”ති තං උයොයාපෙත්වා අත්තනො අරඤ්ඤමෙව අගමාසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතහික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. තදා දිබ්බවක්ඛකතාපසො අහමෙව අභොසිත්ති.

සමුග්ගජාතකවණ්ණනා දසමා.

[437] 11. පුතිමංසජාතකවණ්ණනා

න බො මෙ රුච්චතීති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො ඉන්ද්‍රියඅසංවරං ආරබ්භ කටෙසි. එකස්මිඤ්ච සමයෙ බහු භික්ඛු ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තද්වාරා අගෙසුං. සත්ථා “ඉමෙ භික්ඛු ඔවදිතුං වට්ටති”ති ආනන්දත්ථෙරස්ස වත්වා අනියමවසෙන භික්ඛුසඬ්ඨං සන්තිපාතාපෙත්වා අලඬ්ඨකතපල්ලඬ්ඨකවරමජ්ඣගතො භික්ඛු ආමන්තෙත්වා “න, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා නාම රූපාදීසු සුභනිමිත්තවසෙන නිමිත්තං ගහෙතුං වට්ටති, සවෙ හි තස්මිං සමයෙ කාලං කරොති, නිරයාදීසු නිබ්බත්තති, තස්මා රූපාදීසු සුභනිමිත්තං මා ගණ්හං. භික්ඛුනා නාම රූපාදිගොචරෙන න භවිතබ්බං, රූපාදිගොචරා හි දිට්ඨෙව ධම්මෙ මහාවිනාසං පාපුණන්ති, තස්මා වරං, භික්ඛවෙ, තත්තාය අයොසලාකාය ආදිත්තාය සම්පජ්ජලිතාය සපොතිභූතාය වක්ඛන්ද්‍රියං සම්පලිමට්ඨ”න්ති විත්ථාරෙත්වා “තුම්හාකං රූපං ඔලොකනකාලොපි අත්ථි අනොලොකනකාලොපි. ඔලොකනකාලෙ සුභවසෙන අනොලොකෙත්වා අසුභවසෙනෙව ඔලොකෙය්‍යාථ, එවං අත්තනො ගොචරා න පරිහාසිස්සං. කො පන තුම්හාකං ගොචරොති? වත්තාරො සතිපට්ඨානා, වත්තාරො සම්මජ්ජධානා, වත්තාරො ඉද්ධිපාදා, අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො, නව ලොකුත්තරධම්මා. එකස්මිඤ්ච වො ගොචරෙ වරන්තානං න ලච්ඡති මාරො ඕතාරං, සවෙ පන කිලෙසවසිකා හුත්වා සුභනිමිත්තවසෙන ඔලොකෙස්සං, පුතිමංසසිඬ්ඨාලො විය අත්තනො ගොචරා පරිහාසිස්සං”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ හිමවන්තපදෙසෙ අරඤ්ඤායතනෙ පබ්බතගුහායං අනෙකසතා එළකා වසන්ති. තෙසං වසනට්ඨානතො අවිදුරෙ එකිස්සා ගුහාය පුතිමංසො නාම සිඬ්ඨාලො වෙණියා නාම හරියාය සද්ධිං වසති. සො එකදිවසං හරියාය සද්ධිං විවරන්තො තෙ එළකෙ දිස්වා “එකෙන උපායෙන ඉමෙසං මංසං බාදිතුං වට්ටති”ති වින්තෙත්වා උපායෙන

එකෙකුට එළකු මාරෙයි. තෙ උහොපි එළකුමංසං බාදන්තා ටාමසම්පන්නා
 ථූලසරීරා අහෙසුං. අනුප්‍රබ්බෙන එළකා පරික්ඛයං අගමංසු. තෙසං අන්තරෙ
 මෙණ්ඩමානා නාම එකා එළිකා බ්‍යන්තා අහොපි උපායකුසලා. සිඬිගාලො තං
 මාරෙතුං අසක්කොන්තො එකදිවසං හරියාය සද්ධිං සම්මන්තෙන්තො “හද්දෙ,
 එළකා බීණා, ඉමං එළිකං එකෙන උපායෙන බාදිතුං වට්ටති, අයං පනෙත්ථ
 උපායො, ත්වං එකිකාව ගන්ත්වා එතාය සද්ධිං සබ්බි හොහි, අථ තෙ තාය සද්ධිං
 විස්සාසෙ උප්පන්නෙ අහං මතාලයං කරිත්වා නිපජ්ජිස්සාමි, ත්වං එතං
 උපසඬකමිත්වා ‘එළිකෙ සාමිකො මෙ මතො, අහඤ්ච අනාථා, යපෙත්වා තං
 අඤ්ඤො මෙ ඤාතකො නත්ථි, එහි රොදිත්වා කන්දිත්වා තස්ස සරිරකිච්චං
 කරිස්සාමා’ති වත්වා තං ගහෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍යාසි, අථ නං අහං උප්පතිත්වා ගීවාය
 ඩංසිත්වා මාරෙස්සාමි”ති ආහ.

සා “සාදු”ති සම්පට්ඨිත්වා තාය සද්ධිං සබ්බාවං කත්වා විස්සාසෙ උප්පන්නෙ
 එළිකං තථා අවොච. එළිකා “ආළි සිඬිගාලි තච සාමිකෙන සබ්බෙ මම ඤාතකා
 බාදිතා, භායාමි න සක්කොමි ගන්තු”න්ති ආහ. “ආළි, මා භායි, මතකො කිං
 කරිස්සති”ති? “බරමන්තො තෙ සාමිකො, භායාමෙවාහ”න්ති සා එවං වත්වාපි
 තාය පුනථපුනං යාවියමානා “අද්ධා මතො හවිස්සති”ති සම්පට්ඨිත්වා තාය සද්ධිං
 පායාසි. ගච්ඡන්ති පන “කො ජානාති, කිං හවිස්සති”ති තස්මිං ආසඬකාය සිඬිගාලිං
 පුරතො කත්වා සිඬිගාලං පරිග්ගණ්හන්තියෙව ගච්ඡති. සිඬිගාලො තාසං පදසද්දං
 සුත්වා “ආගතා නු බො එළිකා”ති සිසං උක්ඛිපිත්වා අක්ඛිති පරිවත්තෙන්වා
 ඔලොකෙසි. එළිකා තං තථා කරොන්තං දිස්වා “අයං පාපධම්මො මං වඤ්චෙන්වා
 මාරෙතුකාමො මතාලයං දස්සෙන්වා නිපන්නො”ති නිවත්තිත්වා පලායන්ති
 සිඬිගාලියා “කස්මා පලායසි”ති චුත්තෙ තං කාරණං කථෙන්නී පයමං ගාථමාහ –

96.

“න බො මෙ රුච්චති ආළි, පුතිමංසස්ස පෙක්ඛනා;
 එතාදිසා සබ්බාරස්මා, ආරකා පරිවජ්ජයෙ”ති.

තත්ථ ආළිති ආලපනං, සබ්බ සභායිකෙති අත්ථො. එතාදිසා සබ්බාරස්මාති එවරුපා
 සභායකා අපක්කමිත්වා තං සභායකං ආරකා පරිවජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා සා නිවත්තිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතා. සිඬිගාලි
 තං නිවත්තෙතුං අසක්කොන්ති තස්සා කුජ්ඣිත්වා අත්තනො සාමිකස්සෙව
 සන්තිකං ගන්ත්වා පජ්ඣායමානා නිසීදි. අථ නං සිඬිගාලො ගරහන්තො දුතියං
 ගාථමාහ –

97.

“උම්මත්තිකා අයං වෙණි, වණ්ණෙනි පතිනො සබ්බං;
 පජ්ඣායි පටිගච්ඡන්තිං, ආගතං මෙණ්ඩමාතර”න්ති.

තත්ථ වෙණිති තස්සා නාමං. වණ්ණෙන පතීනො සබ්බන්ති පයමමෙව අත්තනො සබ්බං ඵළිකං “මයි සිනෙහා විස්සාසිකා ආගමිස්සති නො සන්තිකං, මතාලයං කරොහි”ති පතීනො සන්තිකෙ වණ්ණෙනි. අථ නං සා ඉදානි ආගතං මම සන්තිකං අනාගන්ත්වා පටිගච්ඡන්ති. මෙණ්ඩමාතරං පජ්ඣායති අනුසොවතීති.

තං සුත්වා සිඬගාලී තතියං ගාථමාහ –

98.

“ත්වං බොසි සම්ම උම්මත්තො, දුම්මෙධො අවිචක්ඛණො;
යො ත්වං මතාලයං කර්වා, අකාලෙන විපෙක්ඛසී”ති.

තත්ථ අවිචක්ඛණොති විචාරණපඤ්ඤාරහිතො. අකාලෙන විපෙක්ඛසීති ඵළිකාය අත්තනො සන්තිකං අනාගතායෙව ඔලොකෙසීති අත්ථො.

99.

“න අකාලෙ විපෙක්ඛයා, කාලෙ පෙක්ඛෙයා පණ්ඩිතො;
පුත්තිමංසොව පජ්ඣායි, යො අකාලෙ විපෙක්ඛති”ති. – අයං
අභිසම්බුද්ධගාථා;

තත්ථ අකාලෙති කාමගුණ ආරබ්භ සුභවසෙන චිත්තුප්පාදකාලෙ. අයඤ්ඤි භික්ඛුනො රූපං ඔලොකෙතුං අකාලො නාම. කාලෙති අසුභවසෙන අනුස්සතිවසෙන කසිණවසෙන වා රූපග්ගහණකාලෙ. අයඤ්ඤි භික්ඛුනො රූපං ඔලොකෙතුං කාලො නාම. තත්ථ අකාලෙ සාරත්තකාලෙ රූපං ඔලොකෙත්තා මහාවිනාසං පාපුණන්තීති හරිතවජාතකලොමසකස්සපජාතකාදිහි දීපෙනබ්බං. කාලෙ අසුභවසෙන ඔලොකෙත්තා අරහත්තෙ පතිට්ඨහන්තීති අසුභකම්මිකතිස්සත්ථෙරචත්ථුනා කථෙතබ්බං. පුත්තිමංසොව පජ්ඣායීති භික්ඛවෙ, යථා පුත්තිමංසසිඬගාලො අකාලෙ ඵළිකං ඔලොකෙත්වා අත්තනො ගොවරා පරිභීනො පජ්ඣායති, ඵච භික්ඛු අකාලෙ සුභවසෙන රූපං ඔලොකෙත්වා සතිපට්ඨානාදිගොවරා පරිභීනො දිට්ඨධම්මෙ සම්පරායෙපි සොවති පජ්ඣායති කිලමතීති.

වෙණිපි බො සිඬගාලී පුත්තිමංසං අස්සාසෙත්වා “සාමි, මා චිත්තෙසි, අහං තං පුනපි උපායෙන ආනෙස්සාමි, ත්වං ආගතකාලෙ අප්පමත්තො ගණ්ඨෙය්‍යාසී”ති වත්වා තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා “ආළි, තච ආගතකාලෙයෙව නො අත්ථො ජාතො, තච ආගතකාලස්මිංයෙව හි මෙ සාමිකො සතිං පටිලභි, ඉදානි ජීවති, ඵහි තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොහි”ති වත්වා පඤ්චමං ගාථමාහ –

100.

“පියං බො ආළි මෙ හොතු, පුණ්ණපත්තං දදාහි මෙ;
පති සඤ්ජීවිතො මය්හං, ඵය්‍යාසි පියපුච්ඡිකා”ති.

තත්ථ පුණ්ණපත්තං දදාහි මෙති පියක්ඛානං අක්ඛායිකා මය්හං තුට්ඨිදානං දෙහි.
පති සඤ්ඡීවිතො මය්හන්ති මම සාමිකො සඤ්ඡීවිතො උට්ඨිතො අරොගොති
අත්ථො. එයාසීති මයා සද්ධිං ආගච්ඡ.

එළිකා “අයං පාපධම්මා මං වඤ්චෙතුකාමා, අයුත්තං බො පන පටිපක්ඛකරණං,
උපායෙනෙව නං වඤ්චෙස්සාමි” ති වින්තෙත්වා ඡට්ඨං ගාථමාහ —

101.

“පියං බො ආළි තෙ හොතු, පුණ්ණපත්තං දදාමි තෙ;
මහතා පරිවාරෙන, එස්සං කයිරාහි භොජන” ති.

තත්ථ එස්සන්ති ආගමිස්සාමි. ආගච්ඡමානා ච අත්තනො ආරක්ඛං කත්වා
මහන්තෙන පරිවාරෙන ආගමිස්සාමිති.

අථ නං සිඬිගාලි පරිවාරං පුච්ඡන්ති සත්තමං ගාථමාහ —

102.

“කිදිසො තුය්හං පරිවාරො, යෙසං කාහාමි භොජනං;
කිං නාමකා ච තෙ සබ්බෙ, තෙ මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතා” ති.

සා ආචික්ඛන්ති අට්ඨමං ගාථමාහ —

103.

“මාලියො චතුරක්ඛො ච, පිඬිගියො අථ ජම්බුකො;
එදිසො මය්හං පරිවාරො, තෙසං කයිරාහි භොජන” ති.

තත්ථ තෙ මෙති තෙ පරිවාරෙ මය්හං ආචික්ඛි. මාලියොතිආදීනි චතුර්නං
සුනානං නාමානි. “තත්ථ එකෙකස්ස පඤ්ච පඤ්ච සුනායනානි පරිවාරෙන්නි,
එචං ද්විති සුනායනස්සෙහි පරිවාරිතා ආගමිස්සාමි” ති වත්වා “සචෙ තෙ භොජනං
න ලභිස්සන්ති, තුම්හෙ ද්වෙපි ජනෙ මාරෙත්වා බාදිස්සන්ති” ති ආහ.

තං සුත්වා සිඬිගාලි භීතා “අලං ඉමිස්සා තත්ථ ගමනෙන, උපායෙනස්සා
අනාගමනමෙව කරිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා නවමං ගාථමාහ —

104.

“නික්ඛන්තාය අගාරස්මා, හණ්ඩකම්පි විනස්සති;
ආරොග්ගං ආළිනො වජ්ජං, ඉධෙව වස මාගමා” ති.

තස්සත්ථො — ආළි, තච ගෙහෙ බහුහණ්ඩකං අත්ථී, තං තෙ නික්ඛන්තාය
අගාරස්මා අනාරක්ඛං හණ්ඩකං විනස්සති, අහමෙව තෙ ආළිනො සහායකස්ස
ආරොග්ගං වජ්ජං වදිස්සාමි, ත්වං ඉධෙව වස මාගමාති.

එවකදීව පන වත්වා මරණභයහීනා වෙගෙන සාමිකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තං ගහෙත්වා පලායි. තෙ පුත තං යානං ආගන්තුං නාසක්ඛිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා අහං තස්මිං යානෙ වනජෙට්ඨකරුක්ඛෙ නිබ්බත්තදෙවතා අහොසි”න්ති.

පුතිමංසජාතකවණ්ණනා එකාදසමා.

[438] 12. දද්දරජාතකවණ්ණනා

යො තෙ පුත්තකෙති ඉදං සත්ථා ගිජ්ඣකුටෙ විහරන්තො දෙවදත්තස්ස වධාය පරිසක්කනං ආරබ්භ කටෙසි. තස්මිකද්භි සමයෙ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං “අහො ආවුසො දෙවදත්තො නිල්ලජ්ජො අනරියො එවං උත්තමගුණධරස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස අජාතසත්තුනා සද්ධිං එකතො හුත්වා ධනුග්ගහපයොජනසිලාපවිජ්ඣනනාලාගිරිවිස්සජ්ජනෙහි වධාය උපායං කරොති”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, හික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි දෙවදත්තො මය්හං වධාය පරිසක්කි, ඉදානි පන මෙ තාසමත්තම්පි කාතුං නාසක්ඛි”ති වත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ එකො දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො පඤ්චසත්තානං මාණවකානං සිජ්ජං වාවෙන්තො එකදිවසං වින්තෙසි “මය්හං ඉධ වසන්තස්ස පලිබොධො හොති, මාණවකානම්පි සිජ්ජං න නිට්ඨාති, හිමවත්තපදෙසෙ අරඤ්ඤායතනං පවිසිත්වා තත්ථ වසන්තො වාවෙස්සාමි”ති. සො මාණවකානං කටෙත්වා තිලතණ්ඩුලතෙලවත්ථාදීනි ගාභාපෙත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මග්ගතො අවිදුරෙ යානෙ පණ්ණසාලං කාරෙත්වා නිවාසං කප්පෙසි, මාණවාපි අත්තතො පණ්ණසාලං කරිංසු. මාණවකානං ඤාතකා තෙලතණ්ඩුලාදීනි පෙසෙත්ති. රට්ඨවාසිනොපි “දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො කිර අරඤ්ඤෙ අසුකට්ඨානෙ නාම වසන්තො සිජ්ජං උග්ගණ්භාපෙති”ති තස්ස තණ්ඩුලාදීනි අභිහරන්ති, කන්තාරජපට්පන්නාපි දෙන්ති, අඤ්ඤතරොපි පූරිසො ධීරපානත්ථාය සවච්ඡං ධෙත්‍රං අදාසි. ආවරියස්ස පණ්ණසාලාය සන්තිකෙ ද්විහි පොතකෙහි සද්ධිං එකා ගොධා වසති, සීහබ්‍යග්ඝාපිස්ස උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති. එකො තිත්තිරොපි තත්ථ නිබද්ධවාසො අහොසි. සො ආවරියස්ස මාණවානං මන්තෙ වාවෙන්තස්ස සද්දං සුත්වා තයොපි වෙදෙ උග්ගණ්භි. මාණවා තෙන සද්ධිං අතිවිස්සාසිකා අහෙසුං.

අපරභාගෙ මාණවෙසු නිජ්ජන්ති. අජ්ජත්තෙසුයෙව ආවරියො කාලමකාසි. මාණවා තස්ස සරීරං ඤාපෙත්වා වාලුකාය ථූපං කත්වා නානාපුජ්ජෙහි පුජෙත්වා රොදන්ති පරිදෙවන්ති. අථ තෙ තිත්තිරො “කස්මා රොද්ථා”ති ආහ. “ආවරියො නො සිජ්ජෙ අනිට්ඨිතෙයෙව කාලකතො, තස්මා රොදාමා”ති. “එවං සන්තෙ මා සොචිත්ථ, අහං වො සිජ්ජං වාවෙස්සාමි”ති. “ත්ථං කථං ජානාසි”ති? “අහං

ආවරියෙ තුම්භාකං වාවෙන්තෙ සද්දං සුත්වා තයො වෙදෙ පගුණෙ අකාසින්ති.
 තෙන හි අත්තනො පගුණභාවං අමිහෙ ජානාපෙහි”ති. තිත්තිරො “තෙන හි
 සුණාථා”ති තෙසං ගණ්ඨිට්ඨානමෙව පබ්බතමත්ථකා නදිං ඔතරන්තො විය
 ඔසාරෙසි. මාණවා හට්ඨතුට්ඨා හුත්වා තිත්තිරපණ්ඩිතස්ස සන්තිකෙ සිප්පං
 පට්ඨපෙසුං. සොපි දිසාපාමොක්ඛාවරියස්ස යානෙ යත්වා තෙසං සිප්පං වාවෙසි.
 මාණවා තස්ස සුවණ්ණපඤ්ජරං කරත්වා උපරි විතානං බන්ධිත්වා
 සුවණ්ණතට්ටකෙ මධුලාජාදීනි උපහරන්තා නානාවණ්ණෙහි පුජ්චෙහි පුජෙන්තා
 මහන්තං සක්කාරං කරිංසු. “තිත්තිරො කිර අරඤ්ඤායතනෙ පඤ්චසතෙ මාණවකෙ
 මන්තං වාවෙති”ති සකලජම්බුදීපෙ පාකටො අහොසි.

තදා ජම්බුදීපෙ ගිරග්ගසමජ්ජසදිසං මහන්තං ඡණං සොසයිංසු. මාණවානං
 මාතෘපිතරො “ඡණදස්සන්තාය ආගච්ඡන්තු”ති පෙසෙසුං. මාණවා තිත්තිරස්ස
 ආරොචෙත්වා තිත්තිරපණ්ඩිතං සබ්බඤ්ච අස්සමපදං ගොධං පට්ච්ඡාපෙත්වා
 අත්තනො අත්තනො නගරමෙව අගමිංසු. තදා එකො නික්කාරුණිකො
 දුට්ඨතාපසො තත්ථ තත්ථ විවරන්තො තං යානං සම්පාපුණි. ගොධා තං දිස්වා
 පටිසන්ථාරං කත්වා “අසුකට්ඨානෙ තණ්ඩුලා, අසුකට්ඨානෙ තෙලාදීනි අත්ථි,
 හත්තං පචිත්වා භුඤ්ජාහි”ති වත්වා ගොවරත්ථාය ගතා. තාපසො පාතොව හත්තං
 පචිත්වා ද්වෙ ගොධාපුත්තකෙ මාරෙත්වා බාදි, දිවා තිත්තිරපණ්ඩිතඤ්ච වච්ඡකඤ්ච
 මාරෙත්වා බාදි, සායං ධෙනුං ආගච්ඡන්තං දිස්වා තම්පි මාරෙත්වා මංසං බාදිත්වා
 රුක්ඛමුලෙ නිපජ්ජිත්වා සුරුසුරායන්තො නිද්දං ඔක්කමි. ගොධා සායං ආගන්ත්වා
 පුත්තකෙ අපස්සන්ති උපධාරයමානා විවරි. රුක්ඛදෙවතා ගොධං පුත්තකෙ අදිස්වා
 කම්පමානං ඔලොකෙත්වා බන්ධට්ටපබ්භන්තරෙ දිබ්බානුභාවෙන යත්වා “ගොධෙ
 මා කම්පි, ඉමිනා පාපපුරිසෙන තව පුත්තකා ව තිත්තිරො ව වච්ඡො ව ධෙනු ව
 මාරිතා, ගීවාය නං ඩංසිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙහි”ති සල්ලපන්ති පයමං ගාථමාහ —

105.

“යො තෙ පුත්තකෙ අබාදි, දින්නහත්තො අදුසකෙ;
 තස්මිං දායං නිපාතෙහි, මා තෙ මුච්චිත්ථ ජීවතො”ති.

තත්ථ දින්නහත්තොති හත්තං පචිත්වා භුඤ්ජාහිති තයා දින්නහත්තො.
 අදුසකෙති නිද්දොසෙ නිරපරාධෙ. තස්මිං දායං නිපාතෙහිති තස්මිං පාපපුරිසෙ
 චතස්සොපි දායා නිපාතෙහිති අධිජ්ජායො. මා තෙ මුච්චිත්ථ ජීවතොති ජීවන්තො
 සජීවො හුත්වා තව හත්ථතො එසො පාපධම්මො මා මුච්චිත්ථ, මොක්ඛං මා ලහතු,
 ජීවිතක්ඛයං පාපෙහිති අත්ථො.

තතො ගොධා ද්වෙ ගාථා අභාසි —

106.

“ආකිණ්ණලද්දො පුරිසො, ධාතිවෙලංව මක්ඛිතො;
 පදෙසං තං න පස්සාමි, යත්ථ දායං නිපාතයෙ.

107.

“අකතඤ්ඤාස්ස පොසස්ස, නිව්වං විවරදස්සිනො;
සබ්බං වෙ පථවිං දජ්ජා, නෙව නං අභිරාධයෙ”ති.

තත්ථ ආකිණ්ණලුද්දොති ගාල්හලුද්දො. විවරදස්සිනොති ඡිද්දං ඔතාරං
පරියෙසන්තස්ස. නෙව නං අභිරාධයෙති එවරූපං පුග්ගලං සකලපථවිං දෙන්තොපි
තොසෙතුං න සක්කුණෙය්‍ය, කිම්බිගං පනාහං හත්තමත්තදායිකාති දස්සෙති.

ගොධා එවං වත්වා “අයං පබුජ්ඣිත්වා මම්පි බාදෙය්‍යා”ති අත්තනො ජීවිතං
රක්ඛමානා පලායි. තෙපි පන සිහබ්‍යග්ඝා තිත්තිරස්ස සභායකාව, කදාචි තෙ
ආගන්ත්වා තිත්තිරං පස්සන්ති, කදාචි සො ගන්ත්වා තෙසං ධම්මං දෙසෙත්වා
ආගච්ඡති, තස්මිං පන දිවසෙ සිහො බ්‍යග්ඝං ආහ – “සම්ම, විරං දිට්ඨො නො
තිත්තිරො, අජ්ජ සත්තට්ඨදිවසා භොන්ති, ගච්ඡ, තාවස්ස පවත්ති. ඤත්වා එහි”ති.
බ්‍යග්ඝො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා ගොධාය පලායනකාලෙ තං යානං පත්වා තං
පාපපුරිසං නිද්දායන්තං පස්සි. තස්ස ජටන්තරෙ තිත්තිරපණ්ඩිතස්ස ලොමානි
පඤ්ඤායන්ති, ධෙනුයා ව වච්ඡකස්ස ව අට්ඨිති පඤ්ඤායන්ති. බ්‍යග්ඝරාජා තං
සබ්බං දිස්වා සුවණ්ණපඤ්ඡරෙ ව තිත්තිරපණ්ඩිතං අදිස්වා “ඉමිනා පාපපුරිසෙන
එතෙ මාරිතා භවිස්සන්ති”ති තං පාදෙන පහරිත්වා උට්ඨාපෙසි. සොපි තං දිස්වා
භීතතසිනො අහොසි. අථ තං බ්‍යග්ඝො “ත්වං එතෙ මාරෙත්වා බාදසි”ති පුච්ඡි.
“නෙව මාරෙමි, න බාදාමි”ති. “පාපධම්ම තයි අමාරෙන්නෙ අඤ්ඤො කො
මාරෙස්සති, කථෙහි තාව කාරණං, අකථෙන්නස්ස ජීවිතං තෙ නත්ථි”ති. සො
මරණභයභීතො “ආම, සාමි, ගොධාපුත්තකෙ ව වච්ඡකඤ්ච ධෙනුඤ්ච මාරෙත්වා
බාදාමි, තිත්තිරං පන න මාරෙමි”තිආහ. සො තස්ස බහුං කථෙන්නස්සපි
අසද්දහිත්වා “ත්වං කුතො ආගතොසි”ති පුච්ඡිත්වා “සාමි, කලිඬගරට්ඨතො
වාණිජකානං භණ්ඩං වහන්තො ජීවිකහෙතු ඉදඤ්චිදඤ්ච කම්මං කත්වා ඉදානිමිහි
ඉධාගතො”ති තෙන සබ්බස්මිං අත්තනා කතකම්මෙ කථිතෙ “පාපධම්ම තයි
තිත්තිරං අමාරෙන්නෙ අඤ්ඤො කො මාරෙස්සති, එහි සිහස්ස මිගරඤ්ඤො
සන්තිකං තං නෙස්සාමි”ති තං පුරතො කත්වා තාසෙන්තො අගමාසි. සිහරාජා තං
ආනෙන්නං බ්‍යග්ඝං පුච්ඡන්තො චතුත්ථං ගාථමාහ –

108.

“කිං නු සුබාහු තරමානරූපො, පච්චාගතොසි සහ මාණවෙන;
කිං කිච්චමත්ථං ඉධමත්ථි තුය්හං, අක්ඛාහි මෙ පුච්ඡිතො එතමත්ථ”න්ති.

තත්ථ සුබාහුති බ්‍යග්ඝං නාමෙනාලපති. බ්‍යග්ඝස්ස හි පුරිමකායො මනාපො
භොති, තෙන තං එවමාහ. කිං කිච්චමත්ථං ඉධමත්ථි තුය්හන්ති කිං කරණීයං
අත්ථසඤ්ඤිතං ඉමිනා මාණවෙන ඉධ අත්ථි. “තුය්හං කිං කිච්චමත්ථ”න්තිපි
පාඨො, අයමෙවත්ථො.

තං සුත්වා බ්‍යග්ඝො පඤ්චමං ගාථමාහ –

109.

“යො තෙ සබා දද්දරො සාධුරුපො, තස්ස වධං පරිසඬිකාමි අජ්ජ;
පුරිසස්ස කම්මායතනානි සුත්වා, නාහං සුඛිං දද්දරං අජ්ජ මඤ්ඤෙ” ති.

තත්ථ දද්දරොති තිත්තිරො. තස්ස වධන්ති තස්ස තිත්තිරපණ්ඩිතස්ස ඉමම්භා
පුරිසම්භා අජ්ජ වධං පරිසඬිකාමි. නාහං සුඛින්ති අහං අජ්ජ දද්දරං සුඛිං අරොගං න
මඤ්ඤාමි.

අථ නං සීහො ඡට්ඨං ගාථමාහ —

110.

“කානිස්ස කම්මායතනානි අස්සු, පුරිසස්ස චුත්තිසමොධානතාය;
කං වා පටිඤ්ඤං පුරිසස්ස සුත්වා, පරිසඬිකසි දද්දරං මාණුවෙනා” ති.

තත්ථ අස්සුති අස්සොසි. චුත්තිසමොධානතායාති ජීවිතචුත්තිසමොධානතාය,
කානි නාම ඉමිනා අත්තනො කම්මානි තුය්හං කට්ඨානීති අත්ථො. මාණුවෙනාති කිං
සුත්වා ඉමිනා මාණුවෙන මාරිතං පරිසඬිකසි.

අථස්ස කථෙන්නො බ්‍යග්ගරාජා සෙසගාථා අභාසි —

111.

“විණ්ණො කලිඬිගා වරිතා වණ්ඨජා, වෙත්තාවරො සඬකුපථොපි විණ්ණො;
නටෙහි විණ්ණං සහ වාකුරෙහි, දණ්ඨෙන යුද්ධම්පි සමජ්ජමජ්ඣෙ.

112.

“බද්ධා කුලීකා මිතමාළකෙන, අක්ඛා ජිතා සංයමො අබ්භතීතො;
අබ්බාහිතං පුබ්බකං අඬ්ඨරත්තං, හත්ථා දඬ්ඨා පිණ්ඩපට්ඨගහෙන.

113.

“තානිස්ස කම්මායතනානි අස්සු, පුරිසස්ස චුත්තිසමොධානතාය;
යථා අයං දිස්සති ලොමපිණ්ඩො, ගාවො හතා කිං පන දද්දරස්සා” ති.

තත්ථ විණ්ණො කලිඬිගාති වාණිජකානං හණ්ඩං වහන්තෙන කිර තෙන
කලිඬිගරට්ඨෙ විණ්ණො. වරිතා වණ්ඨජාති වණ්ඨජාපි තෙන කතා. වෙත්තාවරොති
වෙත්තෙහි සඤ්චරිතබ්බො. සඬකුපථොපි විණ්ණොති බාණුකමග්ගොපි
වලඤ්ජිතො. නටෙහිති ජීවිකහෙතුයෙව නටෙහිපි සද්ධිං. විණ්ණං සහ වාකුරෙහිති
වාකුරං වහන්තෙන වාකුරෙහි සද්ධිං වරිතං. දණ්ඨෙන යුද්ධන්ති දණ්ඨෙන යුද්ධම්පි
කිර තෙන යුජ්ඣිතං.

බද්ධා කුලීකාති සකුණිකාපි කිර තෙන බද්ධා. මිතමාළකෙනාති
ධඤ්ඤාමාපකකම්මම්පි කිර තෙන කතං. අක්ඛා ජිතාති අක්ඛධුත්තානං වෙය්‍යාවච්චං.

කරොන්නෙන අක්ඛා හටා. සංයමො අබ්භතීතොති ජීවිතවුත්තිං නිස්සාය
පබ්බජන්තෙනෙව සීලසංයමො අතික්කන්තො. අබ්බාහිතන්ති අපග්ගරණං කතං.
පුබ්බකන්ති ලොහිතං. ඉදං වුත්තං හොති – ඉමිනා කිර ජීවිකං නිස්සාය
රාජාපරාධිකානං හත්ථපාදෙ ඡින්දිත්වා තෙ ආනෙත්වා සාලාය නිපජ්ජාපෙත්වා
වණ්ණමුඛෙහි පග්ගරන්තං ලොහිතං අඬ්ඬරත්තසමයෙ තත්ථ ගන්ත්වා කුණ්ඩකධුමං
දත්වා යපිතන්ති. හත්ථා දඬ්ඬාති ආජීවිකපබ්බජ්ජං පබ්බජිතකාලෙ
උණ්හපිණ්ඩපාතපටිග්ගහණෙ හත්ථාපි කිරස්ස දඬ්ඬා.

තානිස්ස කම්මායතනානීති තානි අස්ස කම්මානි. අස්සුති අස්සොසිං. යථා
අයන්ති යථා එස එතස්ස ජටන්තරෙ තිත්තිරලොමපිණ්ඩොපි දිස්සති, ඉමිනා
කාරණෙන වෙදිතබ්බමෙන ‘එතෙනෙව සො මාරිතො’ ති. ගාවො හතා කිං පන
දද්දරස්සාති ගාවොපි එතෙන හතා, දද්දරස්ස පන කිං න හනිතබ්බං, කස්මා එස තං
න මාරෙස්සතීති.

සීහො තං පුරිසං පුච්ඡි ‘මාරිතො තෙ තිත්තිරපණ්ඩිතො’ ති? ‘ආම, සාමී’ ති.
අථස්ස සච්චවචනං සුත්වා සීහො තං විස්සජ්ජෙතුකාමො අහොසි. බ්‍යග්ගරාජා පන
‘මාරෙතබ්බයුත්තකො එසො’ ති වත්වා තත්ථෙව නං දායාහි පහරිත්වා මාරෙත්වා
ආවාටං බණ්ණත්වා පක්ඛිපි. මාණවා ආගන්ත්වා තිත්තිරපණ්ඩිකං අදිස්වා රොදිත්වා
පරිදෙවිත්වා නිවත්තිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ‘එවං, හික්ඛවෙ, දෙවදත්තො පුබ්බෙපි
මය්හං වධාය පරිසක්කි’ ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – ‘තදා කුච්ඡටිලො
දෙවදත්තො අහොසි, ගොධා උජ්ජලවණ්ණා, බ්‍යග්ගො මොග්ගල්ලානො, සීහො
සාරිපුත්තො, දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො මහාකස්සපො, තිත්තිරපණ්ඩිතො පන
අහමෙව අහොසි’ ති.

දද්දරජාතකවණ්ණනා ද්වාදසමා.

ජාතකුද්දානං –

ගිජ්ඣකොසමිඤ්ඤි සුවඤ්ච, වුළසුවං හරිත්තවං;
කුසලං ලොමකස්සපං, චක්කවාකං හලිද්දි ව.

සමුග්ගං පුතිමංසඤ්ච, දද්දරඤ්චෙව ද්වාදස;
ජාතකෙ නවනිපාතෙ, ගීයංසු ගීතිකාරකා.

නවකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

(තතියො භාගො නිට්ඨිතො.)